

שבוע פרשת וישב

(07 – 13 December 14)

ט"ו – כ"א כסלו תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוהך היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִקְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלִקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלְתָה וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִקְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, פְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֲדָּ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומולאה" (או בראשית־תובת "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזִרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כְּלָגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיהַי לַשָּׁבֶת: ו הַמְּשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֶבְיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַכִּיֹּת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיָּגֵם הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מֵהַלְדָּן
 הַיָּם כִּי תָגוּם הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלְּפָנֵי אַדּוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מְלִפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהַפְּכֵי הַצּוּר אָנֹס־מַיִם חִלְמִישׁ לְמַעַיְנֵי־מַיִם:

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' ב

36 שאינו כהן, והוא אביו של הולד, אלא תולים בכהן.
 37 מסיים רבא את הוכחתו לענין ארוסה שעבירה: ומה הָתָם, במשנה,
 38 דְּלֵהָא אִיפּוּרָא - שלאותו כהן שבא עליה היא אסורה, שהרי היא
 39 פנויה, וְלֵהָא אִיפּוּרָא - ואף לשאר בני אדם היא אסורה, ומכל
 40 מקום פְּתָרָא דִּידֵיהּ שְׁדִינָן לֵיהּ - תולים שהולד בא מהכהן, מפני
 41 שידוע שבא עליה, ולא חוששים שהעובר נולד מאדם אחר שבא
 42 עליה, כל שכן הָבָא, בארוס, דְּלֵהָא אִיפּוּרָא - שלשאר בני אדם
 43 היא אסורה, שהרי היא אשת איש, וְלֵהָא הֵיטְרָא - ולארוס היא
 44 מותרת מן התורה ואף שאסורה עליו מדרבנן, לא כָּל שְׁכָן שֵׁשׁ
 45 לתלות שהולד בא מהארוס, ולא מאדם אחר, כיון שלא יצא עליה
 46 קול שזינתה עם אחרים.
 47 אביו חולק על רבא בביאור שיטת רב: אָמַר לֵיהּ אֲמַי לרבא, לְעוֹלָם
 48 אִימָא לך - אומר לך, דָּכַל הֵיכָא דְדִיּוּמָא מִינֵיהּ - בכל מקום
 49 שמרננים שהיא זינתה עם הארוס, אף על גב דְּלֵא דִיּוּמָא מְעַלְמָא -
 50 אף שאין מרננים עליה שזינתה עם אחרים, אָמַר רב שהולד מְמַזְ,
 51 וּמַאי מְעַמָּא, כיון דְּאִמְרִינָן, מִדְּאִפְקָרָא נִפְשָׁה לְגַבֵּי אַרוּס, אִפְקָרָא
 52 נִפְשָׁה לְעַלְמָא - כיון שראינו שהפקירה את עצמה להיבעל לארוס
 53 שלא כיון, אנו אומרים שהפקירה את עצמה גם לאחרים, ואף
 54 שלא יצא עליה קול שזינתה עם אחרים, וּמִתְנַתֵּין שְׂרוּאִים שאם
 55 היא חשודה על אותו כהן אינה חשודה על אחרים, יש ליישב
 56 שמדובר באופן שְׁהִי שְׁנִיחָם - הכהן ואותה אשה חְבוּשִׁים יחד
 57 בְּבֵית הָאִסוּרִין, ולא יתכן שבא עליה אדם אחר מלבד כהן זה.
 58 הגמרא מבארת באופן אחר את מחלוקת רב ושמואל: אִימָא
 59 דְּאִמְרֵי, כַּאֲפֹן שהארוס מודה שְׂבָא עָלֶיהָ, ואין עליה ריגון שזינתה
 60 עם אחרים, כּוּלִי עַלְמָא לא פְּלִיגֵי - גם אביו וגם רבא מודים בְּבֵיתֵיהּ
 61 דִּידֵיהּ שְׁדִינָן לֵיהּ - שמייחסים את הולד לארוס והוא כשר, וְהָכִי
 62 אִיתְמַר - וכך שנינו את מחלוקת רב ושמואל, אִרוּסָה שְׁעִיבְרָה, ואין
 63 ידוע אם עיברה מהארוס, או שעבירה מאיש אחר, רַב אָמַר, הַוְלָד
 64 מְמַזְ בודאי, מפני שתולים שהולד בא מרוב העולם, שהיא אסורה
 65 עליהם באיסור אשת איש, וְשְׂמוּאֵל אָמַר, הַוְלָד שְׁתוּקֵי - ספק
 66 ממזר.
 67 רבא מבאר את דברי רב: אָמַר רַבָּא, מִסְתַּבְּרָא מִלְּתֵיהּ דְּרַב -
 68 מסתברים דברי רב, שהעובר ממזר ודאי, דווקא במקום דְּהָאִרוּסָה
 69 לא דִיּוּמָא מִינֵיהּ - שלא ידוע שבא עליה הארוס, וְדִיּוּמָא מְעַלְמָא -
 70 ומרננים אחריה שזינתה עם אחרים,

1 שחייבת לשלם על כל אכילתיה מתחילת העיבור, ואם נאמר
 2 שעד ארבעים יום מהעיבור מותרת לאכול, אם כן למה היא
 3 מקולקלת למפרע על כל אותו זמן. מתוך רב חסדא: מַאי
 4 'מְקוֹלְקֵלְתָ' האמור בבבביתא, משלשה חדשים ולמפרע, עד
 5 אַרְבָּעִים יוֹם, שאם אכלה לאחר ארבעים יום ואחר כך התברר
 6 שהיתה מעוברת, צריכה לשלם למפרע, שהרי אכלה תרומה
 7 בשוגג, אבל על מה שאכלה לפני היום הארבעים היא פטורה, כיון
 8 שבהיתר אכלה.
 9 הגמרא מבארת מחלוקת אמוראים בענין יחסין, ובהמשך יביא
 10 ראייה לדבריהם מהמשנה: אִיתְמַר, ארוס הָבָא עַל אִרוּסָתוֹ בְּבֵית
 11 הָמִיז, כלומר, קודם שנשאה, והתעברה הארוסה וילדה, רַב אָמַר,
 12 הַוְלָד מְמַזְ, ואף על פי ששניהם מודים שבא עליה או שיש עדים
 13 שהארוס בא עליה, כיון שאנו אומרים הואיל וארוסה זו פרוצה
 14 היא, כשם שהארוס בא עליה באיסור, אף אחרים באו עליה,
 15 ותולים שהולד בא מהם כי הם הרוב, וכיון שהיא מאורסת, נמצא
 16 שהולד נולד מאיסור אשת איש. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אין כאן אלא ספק
 17 אם התעברה מהארוס או מאיש אחר, ולכן הַוְלָד שְׁתוּקֵי - ספק
 18 ממזר.
 19 רבא מבאר את דברי רב: אָמַר רַבָּא, מִסְתַּבְּרָא מִלְּתֵיהּ דְּרַב -
 20 מסתברים דברי רב, שהולד ממזר, דווקא במקום דְּהָאִרוּסָה דִיּוּמָא
 21 מְעַלְמָא - מרננים אחריה שזינתה עם אנשים אחרים, אָבַל לא
 22 דִיּוּמָא מְעַלְמָא, כְּתָרָא דִּידֵיהּ שְׁדִינָן לֵיהּ - תולים שהולד בא
 23 מהארוס והולד כשר.
 24 רבא מוכיח כדבריו מהמשנה: אָמַר רַבָּא, מִנָּא אִמְרֵיהּ לָהּ - מנין
 25 למדתי דין זה, דְּקָתְנִי במשנה, כהן שבא על בת ישראל בזנות, לא
 26 תאכל בתרומה, אך אם ילדה בן או בת, תאכל בתרומה, משום
 27 שאותו בן מאכילה. ויש לברר, ויש לברר, הִכִּי דָּמִי - באיזה אופן עוסקת
 28 משנתנו ומנין אנו יודעים שאותו ולד נולד מהכהן, אִילִימָא
 29 דְּדִיּוּמָא מְעַלְמָא - אם מרננים אחריה שזינתה עם אחרים, אף אם
 30 ילדה, אִמְרֵיהּ תאכל בתרומה, הלא אף שאנו יודעים שנבעלה
 31 לאותו כהן, מכל מקום הרי היא חשודה שזינתה גם עם אחרים,
 32 ויתכן שהולד אינו מהכהן, וכיצד יכולה היא לאכול בתרומה
 33 מחמתו. אִילָא לָאוּ - ודאי המשנה עוסקת באופן שהנבעלת מִינֵיהּ
 34 דִיּוּמָא - חשודה מהכהן, וְלֵא דִיּוּמָא מְעַלְמָא - ואינה חשודה
 35 שזינתה עם אחרים, ולכן אין להסתפק שמה בא עליה איש אחר

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קידג
- (ג) מאמר ד"ה אלה תולדות יעקב יוסף וגו' שבת פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשכ"ח.....ה
- (ד) שיחת יום ה' פרשת וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"ח.....יז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת וישב (בלה"ק) כרך הסז
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"לעד
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישבעז
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישבעח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישבקיד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת וישבקטו
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישבקלא
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"םקלד
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישבקלז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישבקנד
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישבקסא
- (טז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק כד-כה, תהלים פרק קמט-קנקסה
- (יז) משניות – מסכת כלים ביאור קהתי.....קסז
- (יח) עין יעקב מסכת יומאקעד
- (יט) מסכת יבמות עם ביאורים מדף סד עד דף עקעו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקןרח
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקןרט
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקןרי
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעיריג
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק"ריז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"שריז
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ברטו
- (כז) ספר המאמרים – ה'תרפ"ט אדמו"ר מוהר"צ"צרטז
- (כח) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהר"צ"צריז
- (כט) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"צ"צריט
- (ל) חומש לקריאה בציבוררכב
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת וישברל
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודשרלא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 אֱלֹהַ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגו'1, וְאֵיתָא מוּבָא בְּמַדְרַשׁ תְּנַחוּמָא
 2 וּמוּבָא בְּרַש"י יֶשֶׁן, שְׂפָאֲשֹׁר יַעֲקֹב רָאָה כָּל הָאֱלוּפִים אֲלוּפֵי
 3 עֵשׂו הַפְּתוּבִים לְמַעַלָּה (בְּסוּף פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח), תְּמָה וְאָמַר
 4 מִי יִכּוֹל לְכַבּוֹשׁ אֶת כּוֹלָן. וְהַתְּשׁוּבָה לְתַמְיִיחָה (וְהַחֲשֵׁשׁ) שֶׁל יַעֲקֹב
 5 הִיא מִה פְּתִיב לְמִטָּה, בְּתַחֲלִיל
 6 פְּרִשְׁת וּיֹשֵׁב אֱלֹהַ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב
 7 יוֹסֵף, וּכְתִיב2 בְּמִקּוּם אַחֵר,
 8 בְּנִבְוֹאת עוּבְדִיָּה וְהִזִּיה בֵּית יַעֲקֹב
 9 אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית
 10 עֵשׂו לְקֵשׁ, וְכֵשׁ שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת
 11 וּמְכַלָּה אֶת הַקֵּשׁ בְּקִלּוֹת, כִּךְ נִיצוּץ
 12 שֶׁל אֵשׁ יוֹצֵא מִיוֹסֵף שְׂמֵכְלָה
 13 וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם כָּל אֲלוּפֵי עֵשׂו.
 14 עַד כַּאֲן דְּבְרֵי הַמְּדַרְשׁ תְּנַחוּמָא.

42 נִיצוּץ אֶחָד בְּלִבָּד מִ"בֵּית יוֹסֵף", וְאִם-כֵּן מִה הֵם ב' הַעֲנִינִים
 43 הַשּׁוֹנִים דְּהָאֵשׁ דִּיעֲקֹב וְהַלְהָבָה דִּיוֹסֵף שְׁנֵיהֶם יַחַד דְּרוּקָא מְכֻלִּים
 44 אַת עֵשׂו.
 45 (ב) וְלְהִבִּין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מִה שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל4
 46 בְּשֵׁנֵי הַמַּמְרִים שְׁקִדְמו לְמַמְרֵי זֶה –
 47 מַמְרֵי דִיבּוּר-הַמַּתְחִיל 'קִטְנָת' שְׁנַמְר
 48 בְּשַׁבַּת פְּרִשְׁת וּיִשְׁלַח, וּמַמְרֵי דִיבּוּר-
 49 הַמַּתְחִיל 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם' שְׁנַמְר בֵּית
 50 כְּסִלּוֹ שְׁנָה זוֹ, תְּשַׁכַּח (שְׁנֵיהֶם יִצְאוּ
 51 לְאוּר ב'דְּבַר מַלְכוּת' שְׁנָה זוֹ, תְּשַׁע"ה,
 52 עִם בִּיאוּר בְּדֶרֶךְ אֲפִשׁו) בְּבִיאוּר
 53 'אֲגַרְת הַקִּדְשׁ' בְּסִפְרֵי הַתְּנַיָּא
 54 דְּבוּר-הַמַּתְחִיל קִטְנָת5 שְׂפָתַב
 55 אָדְמוֹר הַזִּקְן אַחַר בִּיאָתוֹ
 56 מִפְּטָרְבוּרְג, הַעִיר בְּהָא אֲסוּר עַד
 57 שְׁנַגָּל בֵּית כְּסִלּוֹ (בְּשַׁנַּת תַּקְנ"ט)
 58 שְׂמֵכְבָּאָר הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל בֵּין
 59 חֲסֵד דְּקְדוּשָׁה לְחֲסֵד
 60 דְּלְעוֹמְתָזָה' הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה
 61 (כְּכַתּוּב 'אַת זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה
 62 הַאֲלוּקִים'), חֲסֵד דְּאֲבְרָהָם שְׁהוּא
 63 חֲסֵד דְּקְדוּשָׁה וְחֲסֵד דִּישְׂמַעְאֵל
 64 שְׁהוּא חֲסֵד הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה, שְׂחֲסֵד
 65 דְּקְדוּשָׁה פּוֹעֵל עַל מִי שְׂמֵכְבֵּל אֶת
 66 הַשְּׁפַעַת הַחֲסֵד עַנְיָן שֶׁל בֵּיטוּל
 67 הַיִּישׁוּת הַעֲצִמִית, כְּפִי שְׂאָמַר
 68 אֲבְרָהָם עַל עֲצוּר וְאֲנָכִי עֶפְרָיִם
 69 וְאֶפְרָיִם, וְגַם פְּעוּלָתוֹ שֶׁל
 70 אֲבְרָהָם בְּהַשְּׁפַעַת הַחֲסֵד עַל כָּל
 71 מִי שְׁהִיָּה בְּסַבִּיבָתוֹ הִיָּתָה מִצַּד
 72 הַבֵּיטוּל שְׁבוּ וּרְגַשׁ הַרְחַמְנוּת שֶׁלוֹ

בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"א
כסלו, ה'תשכ"ח
(הנחה בלתי מוגה)

1 אֱלֹהַ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגו'1, וְאֵיתָא
 2 בְּתַנְחוּמָא וּמוּבָא בְּרַש"י יֶשֶׁן, שְׂפָאֲשֹׁר
 3 יַעֲקֹב רָאָה כָּל הָאֱלוּפִים הַפְּתוּבִים לְמַעַלָּה
 4 (בְּסוּף פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח), תְּמָה וְאָמַר מִי יִכּוֹל
 5 לְכַבּוֹשׁ אֶת כּוֹלָן. מִה פְּתִיב לְמִטָּה, אֱלֹהַ תּוֹלְדוֹת
 6 יַעֲקֹב יוֹסֵף, וּכְתִיב2 וְהִזִּיה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית
 7 יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשׂו לְקֵשׁ, נִיצוּץ יוֹצֵא מִיוֹסֵף
 8 שְׂמֵכְלָה וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם. וְצָרִיף לְהִבִּין,
 9 דְּלְכָאוּרָה, פִּינּוֹן שְׂמֵעֵקֵב הוּא מִדַּת הָאָמֶת3,
 10 מְזָה שְׁנַתְּבָאָר מֵאֲלוּפֵי עֵשׂו, מוּכַח שְׁהַרִיבּוּי
 11 וְהַתּוֹקֵף שְׁלֵהֶם הוּא עַנְיָן אֲמִיתִי, דְּאִם לֹא כֵן לֹא
 12 הִיָּה לוֹ לְהַתְּבָאָר מֵהֶם, וְאִם-כֵּן מִהוּ אוּמְרוּ שְׁבִית
 13 עֵשׂו אֵינּוּ אֵלָא קֵשׁ, שְׁלִכְנָן נִיצוּץ אֶחָד מְכַלָּה
 14 וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מִה שְׂמֵחֵלֵק
 15 בְּפְתוּבֵי בֵין בֵּית יַעֲקֹב לְבֵית יוֹסֵף, שְׁבִית יַעֲקֹב
 16 אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה, דְּמִשְׁמַע שְׁהֶם ב' עַנְיָנִים,
 17 וְיֵשׁ צוּרְף בְּשִׁנְיָהֶם בְּשִׁבִיל לְבִטָּל אֶת עֵשׂו,
 18 דְּלְכָאוּרָה אֵין זֶה מִתְּאִים עִם הַסִּיּוּם שְׁנִיצוּץ
 19 יוֹצֵא מִיוֹסֵף שְׂמֵכְלָה וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם, נִיצוּץ אֶחָד בְּלִבָּד, וְאִם-כֵּן מִה הֵם ב'
 20 הַעֲנִינִים דְּהָאֵשׁ דִּיעֲקֹב וְהַלְהָבָה דִּיוֹסֵף.

ב' הַעֲנִינִים דְּהָאֵשׁ דִּיעֲקֹב וְהַלְהָבָה דִּיוֹסֵף.

(ב) וְלְהִבִּין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מִה שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל4
 הַקִּדְשׁ דְּבוּר-הַמַּתְחִיל קִטְנָת5 שְׂפָתַב אַחַר בִּיאָתוֹ
 מִפְּטָרְבוּרְג, שְׂמֵכְבָּאָר הַחִילּוּק בֵּין חֲסֵד דְּקְדוּשָׁה לְחֲסֵד
 דְּלְעוֹמְתָזָה', חֲסֵד דְּאֲבְרָהָם וְחֲסֵד דִּישְׂמַעְאֵל,
 23 אֲבְרָהָם וְאֶפְרָיִם עֶפְרָיִם וְגַם פְּעוּלָתוֹ שֶׁל אֲבְרָהָם בְּהַשְּׁפַעַת הַחֲסֵד הִיָּתָה
 24 מִצַּד הַבֵּיטוּל שְׁבוּ, מִה-שְׂאִין-כֵּן חֲסֵד דְּלְעוֹמְתָזָה', חֲסֵד דִּישְׂמַעְאֵל, הִנֵּה כָּל

5 היא מה פְּתִיב לְמִטָּה, בְּתַחֲלִיל
 6 פְּרִשְׁת וּיֹשֵׁב אֱלֹהַ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב
 7 יוֹסֵף, וּכְתִיב2 בְּמִקּוּם אַחֵר,
 8 בְּנִבְוֹאת עוּבְדִיָּה וְהִזִּיה בֵּית יַעֲקֹב
 9 אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית
 10 עֵשׂו לְקֵשׁ, וְכֵשׁ שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת
 11 וּמְכַלָּה אֶת הַקֵּשׁ בְּקִלּוֹת, כִּךְ נִיצוּץ
 12 שֶׁל אֵשׁ יוֹצֵא מִיוֹסֵף שְׂמֵכְלָה
 13 וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם כָּל אֲלוּפֵי עֵשׂו.
 14 עַד כַּאֲן דְּבְרֵי הַמְּדַרְשׁ תְּנַחוּמָא.
 15 וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּלְכָאוּרָה, פִּינּוֹן
 16 שְׂמֵעֵקֵב הוּא מִדַּת הָאָמֶת3,
 17 הַרִי מְזָה שְׁנַתְּבָאָר יַעֲקֹב וּפְחַד
 18 מֵאֲלוּפֵי עֵשׂו, מוּכַח שְׁהַרִיבּוּי
 19 וְהַתּוֹקֵף שְׁלֵהֶם הַעוּבְדָּה שְׁהֶם
 20 רַבִּים וְחֻזְקִים הוּא עַנְיָן אֲמִיתִי,
 21 דְּאִם לֹא כֵן אֵילוֹ לֹא הִיָּה רַבִּים
 22 וְחֻזְקִים בְּאֵמַת אֵלָא רַק נְרָאִים כְּאֵלָה
 23 לֹא הִיָּה לוֹ לִיעֲקֹב לְהַתְּבָאָר
 24 מֵהֶם, וְאִם-כֵּן מִהוּ אוּמְרוּ מִה
 25 הַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁל דְּבְרֵי הַמְּדַרְשׁ שְׁבִית
 26 עֵשׂו אֵינּוּ אֵלָא קֵשׁ, שְׁלִכְנָן
 27 נִיצוּץ אֶחָד מְכַלָּה וְשׁוֹרֵף אֶת
 28 כּוֹלָם וְאֵין אֲפִשׁו לּוֹמַר עַל הָאֲלוּפִים
 29 הַרְבִּים וְהַחֻזְקִים שְׁהֶם בְּסִרְיָה כּוֹל
 30 "קש" ?
 31 גַּם צָרִיף לְהִבִּין מִה שְׂמֵחֵלֵק
 32 בְּפְתוּבֵי בֵין בֵּית יַעֲקֹב לְבֵית
 33 יוֹסֵף, וְאוּמַר שְׁהֶם שְׁנֵי דְּבְרִים שׁוֹנִים
 34 שְׁבִית יַעֲקֹב הוּא כְּמוֹ אֵשׁ, וּבֵית
 35 יוֹסֵף הוּא כְּמוֹ לְהִבָּה, דְּמִשְׁמַע
 36 שְׁהֶם ב' עַנְיָנִים שׁוֹנִים וְחֻלּוּקִים
 37 זֶה מִזֶּה, וְיֵשׁ צוּרְף בְּשִׁנְיָהֶם
 38 בְּשִׁבִיל לְבִטָּל אֶת עֵשׂו,
 39 דְּלְכָאוּרָה אֵין זֶה מִתְּאִים עִם
 40 הַסִּיּוּם שְׁנִיצוּץ יוֹצֵא מִיוֹסֵף
 41 שְׂמֵכְלָה וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם,

(1 ריש פרשתנו. 2 עובדי' א, יח. 3) ראה תניא ספיי"ג. אגה"ק ס"ו. לקו"ת מטות פג, ג. מסעי צג, ג. וראה מקומות שצויינו בהערה 32. 4) ד"ה קטנתי דש"פ וישלח פ"ב ואילך (תורת מנחם - התוועדיות חנ"א ע' 278 ואילך) וד"ה פדה בשלום דיי"ט כסלו פ"ה ואילך (שם ע' 308 ואילך). 5) תניא אגה"ק ס"ב. 6) וירא יח, כז.

שבת פרשת וישב, כ"א כסלו, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 על הזולת, מה-שאיין-כן חסד ד'לעומת-זה', חסד ד'שמעאל,
 2 הגה כל ש'החסד גדול' וככל שהאדם מקבל השפעה גדולה יותר, הוא
 3 הולך וגדל בגובה גאוה והתנשאות וגסות הרוח ורוחב לבו
 4 ההיפך הגמור של ביטול, שפלות והכנעה. וטעם הדבר, לפי שסיבת
 5 השפעת החסד כאשר הוא עצמו
 6 משפיע חסד היא גם מצד
 7 התוקף וגסות הרוח של
 8 המשפיע הנותן כו'. והינו,
 9 דכשם שבקדושה החסד
 10 פועל ענין הביטול על מקבל
 11 החסד, לפי שסיבת המשכתו
 12 היא גם כן מצד הביטול של
 13 המשפיע את החסד (כפי שמוכח
 14 במאמרים הקודמים שבדרך כלל אדם
 15 גומל חסד מתוך הכנעה עצמית ובגלל
 16 שמעמדו ומצבו של הזולת נוגע לו,
 17 וכפי שמוכח גם להלן בהמשך
 18 המאמר), כמו-כן ב'לעומת-זה'
 19 בחסד שלא מצד הקדושה, חסד
 20 דישמעאל, פועל החסד על משפיע
 21 החסד ענין של תוקף כו' לפי
 22 שסיבת המשכתו היא גם כן
 23 באופן פנה מתוך התנשאות.
 24 וממשיך ומפטר את ענין השפעת
 25 החסד מצד הקדושה כפי שהיא למעלה
 26 באלקות:
 27 דהנה, ההמשכה וההשפעה
 28 מלמעלה מבחינת חסד ד'זעיר'
 29 אנפין, מידת החסד של עולם
 30 האצילות (ענין המידות העליונות
 31 הנקראות זעיר אנפין, פנים קטנות, כי
 32 לעומת האור המאיר במוחין וביארין
 33 אנפין (פנים ארוכות) שלמעלה
 34 מהספירות, האור המאיר במידות הוא
 35 'קטן רמועט', וחסד זה נקרא חסד
 36 ד'לבר', חסד המאיר החוצה ומתגלה
 37 אל המקבלים התחתונים, והמשכה זו
 38 היא מצד הביטול שבו
 39 (שלכן נקרא חסד זה, חסד
 40 דאצילות, בשם חסד דמ"ה כי
 41 "מה" מורה על ביטול, כמו "ונחנו
 42 שתופסים מקום אצלו ונתפס בהם, וכל זה הוא כתוצאה מהביטול
 43 שבו מאיר ונמשך, ולכן משפיע להם כו'. וכפי שרואים גם
 44 למטה בכני אדם גומלי חסדים, שברובא דרובא הם

ביאור בדרך אפשר

45 אנשים שאינם תקיפים בטבעם ואינם מלאים תחושה של גאוה
 46 והתנשאות אלא יש להם ביטול, ענוה ושפלות, ומצד טבע החלשות
 47 היפך התוקף והביטול שלהם - נוגע איכפת להם צער הזולת,
 48 ומתעוררים להשפיע לו חסד, מה-שאיין-כן מי שהוא
 49 תקיף בטבעו ואין לו ביטול,
 50 הכנעה ושפלות, הגה טבע
 51 התקיפות אינו מניח לו
 52 להתפעל מצער הזולת וממילא
 53 אינו גומל חסד. ומזה מוכן גם
 54 למעלה, באלקות, שהשפעת
 55 החסד ד'זעיר-אנפין מידת החסד
 56 כפי שהיא מאירה ומשפיעה בעולם
 57 האצילות, היא מצד הביטול
 58 דוקא. ועוד זאת, שכללות
 59 התהוות חסד ד'זעיר-אנפין
 60 עצמו עצם העובדה שלמעלה
 61 באלקות יש את מידת החסד המאירה
 62 באופן כזה שיווד ומשפיע למטה
 63 ("חסד דלבר") היא מצד ענין
 64 השפלות כפי שהוא למעלה,
 65 באלקות, כביכול, שהרי כללות
 66 התהוות העולמות המוגבלים
 67 והמוגדרים (החל מעולם
 68 האצילות שהוא העולם הראשון
 69 והנעלה ביותר מארבעת העולמות שיש
 70 בהם נבראים עם מציאות מוגדרת -
 71 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה) היא
 72 על-ידי הצמצום שהקדוש-ברוך
 73 הוא צמצם את אורו הבלתי-גבול כדי
 74 שתהיה אפשרות שיתהווה מהאין-סוף
 75 נבראים מוגבלים, כדאי-אם כפי
 76 שמוכח ב'עין חיים'⁸ מכתבי
 77 האריז"ל שבתחילה לפני הבריאה
 78 של עולמות היה אור אין-סוף
 79 ממלא את כל המציאות ולא
 80 היה שום דבר חוץ ממנו, ובכדי
 81 שתהיה נתינת מקום אפשרות
 82 לעמידת קיום העולמות,
 83 הוצרך להיות תחילה ענין
 84 הצמצום באור האין-סוף שסילק הקדוש-ברוך הוא אורו הגדול
 85 האינסופי, הבלתי-גבול, על הצד, והרי סילוק האור וצמצום ההארה
 86 והתפשטות הוא ענין של ביטול הרצון העליון כפי-ככול כי מצד
 87 עצמו, ללא הצורך בצמצום לצורך הבריאה, אור האין-סוף מאיר בלי גבול,
 88 והצמצום הוא ביטול הרצון (מעין 'יתור' על הרצון העליון). ונמצא,

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִתְהוּוֹת חֶסֶד דְּזַעֲרֵי־אֲנָפִין עצם ההתהוות של מידת החסד
 2 המאירה ומשפיעה באופן כזה (כמו) ההתהוות של פְּלָלוֹת עוֹלָם
 3 הָאֲצִילוֹת שגם היא אפשרית רק על־ידי הצמצום) הוא על־ידי עֲנִיָּן
 4 הַשְּׁפָלוֹת וְהִבְטוּל למעלה כביכול. וְלִכְּן כיון שכל התהוותו של חסד
 5 דאצילות היא על־ידי הביטול למעלה,
 6 נַעֲשֶׂה עֲנִיָּן הִבְטוּל גַּם בְּחֶסֶד
 7 דְּזַעֲרֵי־אֲנָפִין עֲצָמוֹ, שההארה
 8 וההשפעה שלו היא באופן של ביטול
 9 כן שְׁעִבּוּדַת הַנְּבָרָאִים תְּהִיָּה
 10 מַגַּעַת בּוֹ לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם כְּפִי
 11 אוֹפֶן עֲבוּדָתָם כּוֹי' כי מאחר
 12 שחסד זה מבטל ומשפיל עצמו,
 13 לעבודת התחתונים יש משמעות אצלו.
 14 וּמַצִּד זֶה כיון שהשפעת החסד
 15 (שנתהווה על ידי ביטול) היא מתוך
 16 ביטול ושפלות נַעֲשֶׂה עֲנִיָּן
 17 הִבְטוּל גַּם אֲצֵל מַקְבְּלֵי
 18 הַשְּׁפָעַת חֶסֶד, כְּפִי שְׁאֲמַר
 19 יַעֲקֹב שדווקא בגלל ריבוי החסד
 20 שקיבל (כ"י במקלי עברתי את הירדן)
 21 הוזה ונתה הייתי לשני מחנות)
 22 קִטְנֵי מִכָּל הַחֲסִדִּים גּוֹי'⁹
 23 והוא שפל ובטל ביותר. מֵה־שְׂאִי־ן
 24 כֵּן חֶסֶד דִּישְׁמַעְאֵל, הוא השפעת
 25 חסד באופן כזה שפועל בַּמַּקְבֵּל
 26 את ההשפעה עֲנִיָּן שֶׁל תּוֹקֵף
 27 וְגַסוֹת הָרוּחַ, פִּינּוֹן שְׁסִיבַת
 28 הַמְשָׁכְתוֹ הִיא גַּם פֶּן מַצִּד
 29 הַתּוֹקֵף והגאוה של המשפיע כּוֹי',
 30 שְׁהָרִי שָׁרְשׁוֹ של החסד דלעומת
 31 זה מ'תהו' העולם שבו האורות
 32 מרובים והכלים מועטים שְׁהוּא
 33 בְּכַחֲנֵי תּוֹקֵף הָאוֹר, ולכן
 34 בתהו כל מידה היא בפני עצמה ואין
 35 'התכללות' של המדות זו עם זו וְכִמּוֹ
 36 הַגְּדֻלוֹת דְּחֶסֶד מְלַגְּאוֹ, החסד
 37 שמאיר בפנים ולא כלפי חוץ שהארתו
 38 היא באופן של רוממות והתנשאות,
 39 ולא מצד הביטול והשפלות, כְּמוֹ
 40 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל בשני המאמרים
 41 הקודמים בְּאֵרוּכָה.
 42 ג) אַף גַּם לאחר שהוסבר ההבדל המהותי בין חסד דאברהם וחסד
 43 דישמעאל, עדיין צָרִיף לְהִבִּין¹⁰, הָרִי הַהִמְשָׁכָה של החסד

44 לְשִׁמְעֵאל הִיא מֵאֲבָרָהָם אֲבִיו, וְכִינּוֹן שְׁאֲבָרָהָם הוּא חֶסֶד
 45 דְקָדוּשָׁה, אִיף אֶפְשֶׁר שְׁיִוְמָשֵׁף מִמֶּנּוּ חֶסֶד דְּלְעוֹמַת־זְה'
 46 שיש לו תכונות שונות לגמרי?
 47 וְאִף שְׁאֲמַרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל¹¹ אֲבָרָהָם יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל,
 48 שְׁהוּא בְּכַחֲנֵי יֵצִיאָה כּוֹי' ולא
 49 המשך ישיר מאברהם ולכן אינו דומה
 50 לו במהותו ובתכונותיו, מַכְּלֵי־מַקּוֹם
 51 הָרִי זֶה מִמֶּנּוּ (מֵאֲבָרָהָם).
 52 וּבִשְׁלָמָא זֶה 'בשלום', היינו מובן
 53 ומתקבל יִצְחָק שְׁיִצְאָ מִמֶּנּוּ
 54 עֵשׂוֹ, וגם זו המשכה מקדושה להיפך
 55 הקדושה, אין זה פלא כל כך, כִּי הָרִי
 56 זֶה לְפִי שְׁעֵנִינּוּ שֶׁל יִצְחָק
 57 הוּא עֲנִיָּן הַגְּבוּרוֹת, ועניינה של
 58 מידת הגבורה הוא מניעת השפע
 59 וּמַצִּד רִיבּוּי הַגְּבוּרוֹת
 60 וְהַצְּמֻצוּמִים עד שההשפעה
 61 מהקדושה היא מאד מועטת
 62 ומצומצמת, ומקורה אינו ניכר בה
 63 יְכוּלָה לְהִיּוֹת יִנְיָקָה של אור
 64 וחיות מצד הקדושה לְלְעוֹמַת־
 65 זְה'. אֲבָל אֲבָרָהָם שְׁעֵנִינּוּ
 66 חֶסֶד - הַשְּׁפָעָה, אוֹר וְגִילּוּי,
 67 אִיף אֶפְשֶׁר שְׁיִוְמָשֵׁף מִזֶּה
 68 עֲנִיָּן שֶׁל 'לְעוֹמַת־זְה' והרי
 69 בהשפעה מאברהם, הקדושה ניכרת
 70 בגלוי?
 71 אַף הָעֲנִיָּן הוּא¹², שְׁלִידַת
 72 יִשְׁמַעְאֵל הִיְתָה קוֹדֵם שְׁנִימוּל
 73 אֲבָרָהָם, שְׂאֵז הִיָּה אֲבָרָהָם עֵדִין
 74 בְּמִדְרַגַּת הַתְּהוֹ, העולם שבו היו
 75 אורות מרובים וכלים מועטים וכתוצאה
 76 מכך היתה 'שבירת הכלים' וניצוצות
 77 של קדושה 'נפלו' למטה, ואז אברהם
 78 היה בכחית חֶסֶד דְתָהוֹ, וְלִכְּן
 79 הִיָּה יְכוּל לְצַאת מִמֶּנּוּ
 80 יִשְׁמַעְאֵל, חֶסֶד דְּלְעוֹמַת־
 81 זְה', היפך הקדושה, כִּי בְּאֶשֶׁר
 82 הַכְּלִים דְתָהוֹ נִשְׁבְּרוּ כִי לֹא יִכְלוּ
 83 להכיל את האורות המרובים וְנִפְּלוּ
 84 ניצוצות מהאורות לְמַטָּה, הִנֵּה
 85 מִתּוֹקֵף הָאוֹר שְׁבַחֲסֶד דְתָהוֹ שם האורות מרובים ותקיפים נַעֲשֶׂה
 86 לְמַטָּה אַחֲרֵי 'נפילה' ו'ירידה' גדולה של ניצוצות הקדושה חֶסֶד

(9) וישלח לב, יא. 10) בהבא לקמן - ראה ד"ה קטנתי עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קכד). 11) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. 12) ראה גם לקו"ת שה"ש ט, ד.

ביאור בדרך אפשר

43 דְּלַעֲוֹמַת־זָהָה, היפך הקדושה (וה'קליפה' היא
 44 בשורשו ומקורו, כְּשֶׁנּוֹפֵל הָרִי הוּא נּוֹפֵל לְמַטָּה יוֹתֵר לַמְּקוֹם נְחוּת
 45 יוֹתֵר (כמו בחומת אבנים שנופלת כך שהאבנים בשורות הגבוהות של החומה
 46 נופלות רחוק יותר מהאבנים שבשורות הנמוכות), וְהֵינּוּ¹⁷, שְׁהֶאֱפָשְׂרוֹת
 47 שְׁיוֹמְשֵׁף לְמַטָּה מִמְּקוֹם גְּבוּהָ
 48 בְּיוֹתֵר וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן יִשְׁאָר
 49 הַמַּטָּה (הַנִּבְרָא) בְּמִצִּיאֹתָו
 50 ולא יתבטל לחלוטין כתוצאה
 51 מההתגלות הנעלית, הִיא רַק
 52 כְּשֶׁנּוֹמְשֵׁף האור מהמקור העליון
 53 לְמַטָּה בְּיוֹתֵר, לַמְּקוֹם נְחוּת מֵאֵד,
 54 בְּכַחֲנִית ה'לַעֲוֹמַת־זָהָה', לְפִי
 55 שְׁבִכְחִינָה זֹו בְּצֵד הַקְּלִיפּוֹת
 56 והסטרא־אחרא הַהֶעָלִם וְהַהֶסְתֵּר
 57 על האור האלוקי שמצד הקדושה
 58 הוּא בְּתוֹקֵף גְּדוֹל בְּיוֹתֵר,
 59 וְלִכֵּן בִּיכְלָתוֹ לְהֶעָלִים
 60 וְלַהֲסִתִּיר עַל הָאֹר שְׁנִמְשֵׁף
 61 מִמְּקוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר, כִּי אֵילוּ
 62 לֹא הָיָה הַהֶעָלִם וְהַהֶסְתֵּר
 63 בְּתוֹקֵף גְּדוֹל, אֲזִי הָאֹר הִנְעֵלָה
 64 הָיָה מְבֹטֵל אֶת הַהֶעָלִם
 65 וְהַהֶסְתֵּר והמצציאות של היפך
 66 הקדושה היתה מתבטלת. וְזֵהוּ
 67 שְׁהֶאֱרִיָּה שְׁנִמְשֵׁף מִבְּחִינָה
 68 עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, פְּנֵי אֲרִיָּה אֶל
 69 הַיָּמִין והרי כאמור הימין נעלה
 70 מהשמאל, הִנֵּה עַל־יְדֵי שְׁבִירַת
 71 הַכְּלִים נִפֵּל ה'פני אריה' שבמרכבה
 72 העליונה לְמַטָּה יוֹתֵר, הֵינּוּ יוֹתֵר
 73 נִמּוֹךְ מֵהַעֲפִילָה שְׁבָה נִפֵּל ה'פני שור',
 74 ב'לַעֲוֹמַת־זָהָה', וְנַעֲשֵׂה תִּיהָ
 75 טְמֵאָה ואסורה באכילה (וכפי
 76 שמבואר בספר התניא, שורש הקיום
 77 והחיות של הדברים הטמאים האסורים
 78 באכילה הוּא מֵהַקְּלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת
 79 לגמרי, ואילו שורש הקיום והחיות של
 80 הדברים הטהורים המותרים באכילה
 81 הוּא מִקְּלִיפּוֹת 'נוגה' שיש תערוכת טוב ורע). מֵהַשְּׂאִי־כֵן הַשּׁוֹר
 82 הגשמי בעולם הוּא שְׁנִמְשֵׁף מִבְּחִינָה פְּנֵי שׁוֹר בְּמִרְכַּבָּה העליונה
 83 שְׂאִינָה מְדַרְגָּה גְּבוּהָ כֹּל־כֵּן כְּמוֹ 'פני אריה', הִנֵּה גַם כְּשֶׁנּוֹפֵל
 84 לְמַטָּה לֹא יֵרֵד כֹּל־כֵּן נִמּוֹךְ אֵלָּא נִשְׂאָר בְּהִמָּה טְהוֹרָה.

ביאור בדרך אפשר

1 דְּיִשְׁמַעְאֵל, שְׁהוּא חֶסֶד דְּקְלִיפָה היפך הקדושה (וה'קליפה' היא
 2 כִּסּוּי וְהַעֲלִם עַל הַקְּדוּשָׁה כִּשְׁם שְׁקִלְפָה מִכְּסָה אֶת הַפְּרִי) וְהוּא חֶסֶד שְׁהוּא
 3 עֲצוּמִי, וְכֵן אֹפֵן הַהִשְׁפַּעָה שְׁלוֹ, הוּא בְּתַכְלִית הַגִּסּוֹת וְהַיִּשּׁוּת כּו'
 4 וכפי שמבואר במאמר הקודם, דיבור־המתחיל 'פדה בשלום' שההשפעה של
 5 חסד דישמעאל היא מתוך הגבהה
 6 והתנשאות, ובניגוד לחסד דאברהם
 7 שְׁהוּא בְּגַלּ שֶׁמַּעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ שֶׁל הוֹלֵת
 8 נּוֹגַע לוֹ, הָרִי חֶסֶד דְּיִשְׁמַעְאֵל הוּא לֹא
 9 מִצַּד ה'תפיסת מקום' של הוולת,
 10 ואדרבה, אֵינּוּ יִכּוֹל לִסְבּוֹל אֶת
 11 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הוֹלֵת וְהַהִשְׁפַּעָה הִיא לֹא
 12 כְּדִי לְהִיטִיב עִם הוֹלֵת אֵלָּא מִפְּנֵי
 13 שְׁעַל־יְדֵי הַשְּׁפַעָה הַחֶסֶד הוּא עֲצוּמִי
 14 יִהְיֶה בְּהַתְּנַשּׂאוֹת יִתִּירָה מִכֵּן שְׁצוּרִים
 15 אוֹתוֹ וְהוּא זֶה שְׁנוֹתָן וּמִשְׁפִּיעַ.
 16 וְיִוִּבֵן¹³ עַל־פִּי מַה שְׁכָּתֹב
 17 ה'אֹר הַחַיִּים¹⁴ בְּפִירוּשׁוֹ עַל
 18 הַתּוֹרָה בְּעֵנֵן הָאֲרִיָּה שְׁהוּא
 19 תִּיהָ טְמֵאָה הַאֲסוּרָה בְּאִכְלָהּ,
 20 וְאֵילוּ הַשּׁוֹר הוּא בְּהִמָּה
 21 טְהוֹרָה, דְּלִכְאֲרָה אֵינּוּ מוֹבָן,
 22 הָרִי בְּמִרְכַּבָּה העליונה פְּנֵי אֲרִיָּה
 23 אֶל הַיָּמִין וּפְנֵי שׁוֹר
 24 מֵהַשְּׂמָאל¹⁵, וְכִיּוֹן שְׁיִמִּין
 25 הוּא לְמַעְלָה מִשְּׂמָאל (שְׁהָרִי
 26 שְׂמָאל הִיא יְד בְּהָהּ, הַמּוֹרָה
 27 עַל הַחֲלִישׁוֹת כּו'¹⁶ כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ
 28 מֵהַכְּתוּב "וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדִכָּה" - "יְד
 29 כְּהָה" - שְׁהַנַּחַת תְּפִלִּין צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 30 עַל יַד שְׂמָאל שְׁהִיא הַיַּד הַחֲלִשָּׁה),
 31 נִמְצָא, שְׁפָנֵי אֲרִיָּה שְׁבִצֵּד יִמִּין
 32 שֶׁל הַמִּרְכַּבָּה העליונה הוּא לְמַעְלָה
 33 מִפְּנֵי שׁוֹר שְׁבִצֵּד שְׂמָאל שֶׁל
 34 הַמִּרְכַּבָּה העליונה, וּמִדּוּעַ
 35 בְּפִרְדָּתָם לְמַטָּה (שְׁהָרִי כֹל דְּבַר
 36 בְּעוֹלָם הוּא הַגִּשְׁמִי מִשְׁתַּלְּשֵׁל מֵהַשּׁוֹר
 37 וְהַמְּקוֹר הַרוּחָנִי שֶׁלוֹ) נַעֲשֵׂה
 38 הָאֲרִיָּה תִּיהָ טְמֵאָה, וְאֵילוּ
 39 הַשּׁוֹר הוּא בְּהִמָּה טְהוֹרָה?
 40 וּמִתְרַץ הָאֹר הַחַיִּים, שְׁהִיא הַנּוֹתְנָת, דְּכִיּוֹן שְׁפָנֵי אֲרִיָּה
 41 בְּרוּחָנִית הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר, לִכֵּן כְּשֶׁבָּא בְּכַחֲנִית נִפְלָה
 42 וּשְׁבִירָה יוֹרֵד לְמַטָּה, הָרִי הוּא נּוֹפֵל לְמַטָּה יוֹתֵר, בְּסִטְרָא בְּצֵד

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מכבר ב"ן [השמות מ"ה, ב"ן וס"ג הם "מילויים" שונים של אותיות שם
הוי"ה (המילוי של האות א', למשל, הוא אל"ף, וכן בשאר האותיות): המילוי
יור"ד ה"י וא"ו ה"י בנימטריא 63 הוא המילוי היוצר את שם ס"ג; המילוי
היוצר את שם מ"ה הוא – יור"ד ה"א וא"ו ה"א (45)], וכאשר יושלם הבידור
של בחינת ב"ן, היא תהיה למעלה
מבחינת מ"ה. ובטעם הדבר מבואר
בחסידות שזהו משום שבחינת מ"ה
המכבר הוא האור המצומצם ומתלבש
בכלי, דבר המורה על ביטול של האור,
אבל לעתיד-לבוא הכלי יהיה מבורר
ומזוכך עד כדי כך שיוכל להכיל גם
אור גדול ביותר, לא מצומצם, וגם
אורות דתוהו, בחינת ב"ן, יאירו בכלים
(וכך גם בעבודת ה' גוף האדם יהיה
כלי ראוי לאהבת ה' בלי גבול, כיון
שהגוף יתעלה ויודוך), וזהו גם תוכן
המבואר כאן שלאחר השלמת הבידור
והזיכוך תהיה עליה גדולה ביותר.
במילים אחרות: השם "ב"ן" הוא מקור
ניצוצות הקדושה שנפלו; שם "מ"ה"
הוא הכוח המכבר אותם, ושם "ס"ג"
הוא השרש הראשון, תוהו. ובשעה
שמבררים בירורים משם "ב"ן" על ידי
שם "מ"ה" המכבר אותם – נמשך
משם "ס"ג" אור נעלה ביותר של תוהו
המתלבש בכלים 'רחבים' של תיקון,
פירוע שפאשר שם מ"ה
ד'תקון' מְכַרְר שם ב"ן
ד'תוהו', אַזי מתעלה שם ב"ן
עצמו למעלה יותר משם מ"ה,
לְשֵׁם ס"ג²², מודיגת התוהו
שלמעלה מתיקון, וְאָז נמשך
ומתגלה למטה בחינת חסד
דְלַגְאוּר חסד שמשפיע כלפי פנים

עצמו שברוך כלל הוא למעלה מגילוי.
וממשך ומפרט יותר את ענין הגילוי שיהיה לאחר הבידור:
וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר לְעֵיל שֵׁישׁ ב' אופנים בהמשכת חסד
דְלַגְאוּר שברוך כלל, במצב הרגיל, אינו נמשך ומתגלה. אופן הא',
שְׁחֶסֶד דְלַגְאוּר נמשך ומתגלה על-ידי חסד דְלַבְר', וְהֵינּוּ,
שְׁבִגְלִי הוּא רַק ה'חֶסֶד דְלַבְר' אלא שבתוכו יש גם גילוי והמשכה
של חסד דלגאו', אבל חסד מלגאו' עצמו נשאר למעלה מגילוי. וְאופן
הב', שְׁנִמְשָׁךְ חֶסֶד מְלַגְאוּר כְּמוֹ שְׁהוּא, והוא עצמו נמשך וּבא

1 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מְבוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאָרִיז"ל¹⁸ בְּבֹאֵר הַטֵּעַם
2 שֶׁהָאָדָם נִיזוֹן מֵאֲכִילָה וְשִׂמְחָה מִדְּבָרִים הַבְּאִים מִדּוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי,
3 לְפִי שֵׁישׁ בָּהֶם דְּבָרִים אֲלוֹ שְׁכָפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא הֵם
4 נְחוּתִים מֵהָאָדָם שֶׁהוּא 'מְדַבֵּר' וּבְעַל-שִׁכְל נִיצוּצוֹת אֲלוֹקִיִּים נְעִלִים
5 מְאוֹרוֹת תְּקִיפֵי דְתוהו. מַה-
6 שְׂאִינְכֵן הָאָדָם, אִף שֶׁגַם בּוֹ
7 יֵשׁ מְעַנְּנֵן הָאוֹרוֹת דְתוהו כִּי
8 הַנִּיצוּצוֹת נִפְלו גַם בְּאָדָם, מְפַל-
9 מְקוֹם אֵינן זֶה בְּתוֹקֶף כֹּל-כֶּף
10 כְּמוֹ דְּדוֹמָם-צוֹמֵחַ-חַי כִּן
11 שְׁלָאָדָם יֵשׁ מַה לְקַבֵּל מִהַדּוֹמָם-צוֹמֵחַ-
12 חַי, לְמֵרוֹת שֶׁהֵם נְחוּתִים מִמֶּנּוּ.
13 (ד) וְהִנֵּה נִתְבְּאָר לְעֵיל¹⁹
14 בְּמֵאֵר דִּיבּוּר־הַמַּחְחֵל 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם'
15 שְׁנֵאֵמַר ב"ט כִּסְלוֹ שְׂאֵף-עַל-פִּי
16 שְׁתוהו' קָדָם לְתִקּוּן' וְהָאוֹרוֹת
17 הַמְּאִירִים בְּתוהו נְעִלִים מֵאֲלוֹ שְׁמֵאִירִים
18 בְּתִקּוּן, מְפַל-מְקוֹם 'תִּקּוּן'
19 מְכַרְר 'תוהו', מִפְּרִיד וּמְבַדֵּל בֵּין
20 הַטּוֹב וְהָרַע שְׁבִנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלו מִתוהו
21 וּמֵעֵלָה אוֹתָם לְקְדוּשָׁה וְהֵינּוּ לְפִי
22 שְׁשֵׁרֶשׁ ה'תִּקּוּן' הוּא לְמַעְלָה
23 מ'תוהו', וְכִנְדוּע²⁰ בְּתוֹת
24 הַחֲסִידוֹת בְּעַנְּנֵן יַעֲקֹב וְעֵשׂוֹ
25 (שְׁבִשְׂרֵשׁ הֵם 'תִּקּוּן'
26 וְתוהו'), שְׁמַצַּד פְּנִימִיּוֹת
27 הַמְּקִיף, הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֵר
28 הָאֲלוֹקִי הַבְּלִי-גּוֹבֵל שְׁאִינוֹ מֵתִלְבֵּשׁ
29 בְּעוֹלָמוֹת בְּפִינִימוֹת (בְּשׁוּנָה מ'חִיצוֹנוּת
30 הַמְּקִיף' שְׁמַצִּידָה יִתְכַן שְׁתִּיהָ
31 הַשְּׁפֵעָה לְמִי שְׁאִינוֹ רְאוּי, כְּמֵבֹאֵר
32 בְּמֵאֵר דִּיבּוּר־הַמַּחְחֵל 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם'
33 הַנּוֹכַח) הִנֵּה וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב²¹
34 דְּוֹקָא, אִף שְׁבִשְׂרֵשׁ הֵלָא
35 אֶחָד עֵשׂוֹ לְיַעֲקֹב²¹, וְלִכְאוּרָה אֵין לִיעֲקֹב עֲדִיפוֹת עַל עֵשׂוֹ, וְאֵרְבָּה שׁוֹרֵשׁ
36 עֵשׂוֹ הוּא מִמְקוֹר יוֹתֵר נְעֵלָה, כִּלְל זֹאת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּחֵר בִּיעֲקֹב וְאוֹהֵב
37 דְּוֹקָא אֶת יַעֲקֹב לְפִי שְׁשֵׁרֶשׁ ה'תִּקּוּן' הוּא לְמַעְלָה מ'תוהו',
38 וְלִכְנֵן בְּכַח ה'תִּקּוּן' לְבַרֵר 'תוהו', פִּינּוֹן שְׁבִשְׂרֵשׁוֹ הוּא
39 לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ.
40 וְעוֹד זֹאת, שְׁלֹאֲחֵרִי בְּרוּר ה'תוהו' עַל-יְדֵי ה'תִּקּוּן' וְהֵעֲלָתוּ
41 לְקְדוּשָׁה אַזִּי נַעֲשֶׂה עֵילִי גְדוֹל יוֹתֵר, מְבוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאָרִיז"ל
42 שְׁבִידוֹר וְהֵעֲלָתָה נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלו בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּרוּךְ שֶׁל מ"ה

(18) לקו"ת להאריז"ל עקב ת, ג (הובא בר"ה קטנתי שבהערה 4 ס"ה). (19) ד"ה פדה בשלום הנ"ל ס"ט. (20) ראה המשך תעריב ח"ג ס"ע א'תטו. (21) מלאכי א, ב. (22) ראה עץ חיים שער ה (שער טנת"א) פ"א. שער י (שער התיקון) פ"ג. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש ד. לקו"ת בחוקתי מז, ג. שה"ש טז, ג. מח, ב.

שבת פרשת וישב, כ"א כסלו, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 לידי גילוי למטה, וכמו שיהיה לַעֲתִיד־לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְהָיָה
 2 אֹרֶךְ הַלְּבָנָה שְׂבוּמֵן הַזֶּה אֵינוֹ מִתְגַּלֵּה וְאֵינוֹ אֵלָא מִקְבֵּל מֵאוּר הַחֲמָה פְּאוּר
 3 הַחֲמָה²³, הַמְאִיר בְּעֵצְמוֹ, וְיִנְקָבָה שְׂבוּמֵן הַזֶּה הִיא רַק בְּכַחֲנִית מִקְבֵּל
 4 מִהַמְשִׁיעַ תְּסוּבֵב גְּבֻרָה²⁴ וְהִיא עֲצֻמָּה תְּהִיָּה מִשְׁפִּיעַ לְמִי שֶׁהַיּוֹם מִשְׁפִּיעַ
 5 לָהּ, וְאָז לַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה גַם
 6 קוֹל פְּלָה, לֹא כְּפִי שֶׁהוּא עֲכָשִׁיו
 7 שְׂבוּמֵן הַקִּדּוּשִׁין הַאִישׁ הַמְקַדֵּשׁ אוֹמֵר
 8 "הִרִי אֶת מְקוֹדֶשְׁתָּ לִּי..." וְאֵילוֹ הַכֹּלֶה
 9 שׁוֹתֶקֶת, כִּי הַאִישׁ הוּא בְּכַחֲנִית מִשְׁפִּיעַ
 10 וְהַשָּׂמָה הִיא בְּכַחֲנִית מִקְבֵּל, וְאֵילוֹ
 11 לַעֲתִיד־לְבֹא גַם הִיא תְּהִיָּה בְּכַחֲנִית
 12 מִשְׁפִּיעַ, וְכַאֲפֵן דְּמִשְׁמַח חֲתָן
 13 עִם הַכֹּלֶה²⁵, שְׁעַל־יְדֵי הַכֹּלֶה
 14 הוּא מְשַׁמֵּחַ אֶת הַחֲתָן²⁶ וְנִמְצָא
 15 שֶׁהַכֹּלֶה מִשְׁפִּיעַ שְׂמֵחָה עַל הַחֲתָן
 16 (וְכִפִּי שֶׁמְבֹאֵר בְּחִסְדוֹת לְגַבֵּי הַהַבְדֵּל
 17 בֵּין שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת בְּבִרְכוֹת הַנִּישׁוּאִין -
 18 "מִשְׂמַח חֲתָן וְכֹלֶה" וְ"מִשְׂמַח חֲתָן עִם
 19 הַכֹּלֶה" שֶׁהַלְשׁוֹן הַשְּׂנִייה מְדַבֵּר עַל
 20 לַעֲתִיד לְבֹא, כַּאֲשֶׁר חֲתָן יִהְיֶה "עִם
 21 הַכֹּלֶה", טַפֵּל אֵלָיָהּ וּמִקְבֵּל מִנֶּנְהָ).
 22 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה גַם עֲתָה בְּעֵנִין
 23 הַנְּסִים הַמִּתְרַחֲשִׁים כֶּתֶת, בּוֹמֵן
 24 הַגְלוֹת, שְׁפָאֵשׁר 'חֶסֶד דִּלְגָאוּ'
 25 נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי 'חֶסֶד דִּלְבָר'
 26 וְלֹא מִתְגַּלֵּה כְּפִי שֶׁהוּא בְּעֵצְמוֹ, אֲזִי
 27 הַנְּסִים הֵם מְלוּבָשִׁים וּמְכֻסִּים
 28 בְּטָבֵעַ כֵּךְ שֶׁהַנְּסִים לֹא נִכְרִים וְלֹא
 29 נִרְאִים. וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ 'חֶסֶד
 30 דִּלְגָאוּ' כְּמוֹ שֶׁהוּא וּמִתְגַּלֵּה
 31 בְּדִרְגָה הַנְּעִלִית שְׁלוֹ, אֲזִי נְעֻשִׁים
 32 לְמִטָּה עֵבֹלֵם הַזֶּה נְסִים גְּלוּיִים
 33 שְׁלִמְעָלָה מְהֻטָּבֵעַ, כְּמוֹ בְּנֵס
 34 דִּי"ט פְּסָלוֹ שֶׁעֲלִיו כָּתַב אֲדִמּוּר'
 35 הַזֶּקֶן עֵל הַגְּאוּלָּה שֶׁבֵּנֵס זֶה הַקְּדוּשׁ־
 36 בְּרוּךְ־הוּא הַפְּלִיא הַגְּדוּלִיל לַעֲשׂוֹת
 37 בְּאוֹפֵן שֶׁנִּרְאָה אֲפִילוֹ לְעֵינֵי הָעַמִּים
 38 (כְּמוֹכָא בְּמֵאמֵר הַקְּדוּם, דִּיבּוּר־
 39 הַמִּתְחַלֵּל 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם').
 40 אֲמָנָם, גַּם כַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בְּכַחֲנִית חֶסֶד דִּלְגָאוּ שֶׁמִּצַּד עֲצֻמוֹ הוּא
 41 מְרוֹמֵם וּמִתְנַשֵּׂא מִהַמְקַבְּלִים אֶת הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד (וְלִכֵּן חֶסֶד זֶה הוּא בְּכַחֲנִית
 42 "גְּדוּלוֹת", כְּפִי שֶׁמְבֹאֵר בְּאִרְיֻכוֹת בְּשֵׁנֵי הַמֵּאמְרִים הַקְּדוּמִים), הִנֵּה הַכֹּלֶל

ביאור בדרך אפשר

43 לְכֹל זֶה הֵינּוּ שֶׁהַמְקַבֵּל יִהְיֶה רְאוּי לְקַבֵּל אֶת הַשְּׁפָעָה הַנְּעִלִית הַזֶּה הוּא
 44 עֵנִין הַבִּיטוּל וְהַשְּׁפָלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁷ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ (דְּהֵינּוּ
 45 בְּכַחֲנִית גְּדוּלָּה הַעֲצָמִית, רוֹמְמוֹת וְהַתְנַשְּׂאוֹת מִצַּד עֲצֻם הַמְהוּת חֶסֶד
 46 דִּלְגָאוּ) אֲשֶׁכּוֹן וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָה רִיחַ דְּיָקָא וְלִמְרוֹת שׁוֹז הַשְּׁפָעָה
 47 מְבַחֲנִית "מְרוֹם", הַמְרוֹמֵם וּמִתְנַשֵּׂא
 48 בְּעֵצֶם, הַכֹּלֶל לְקַבֵּל וְלִקְלוֹט אֶת
 49 הַשְּׁפָעָה הַזֶּה הוּא דוּקָא הַבִּיטוּל.
 50 וְלִכֵּן הִרִי זֶה קְבֵלָת הַשְּׁפָעָה הַזֶּה
 51 פּוֹעֵל בְּאָדָם לְהִיּוֹת יוֹתֵר שִׁפְלָה
 52 רִיחַ לְמִטָּה מְטָה, כְּנִל.
 53 (ה) וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן גַּם עֵנִין
 54 אֲלוּפֵי עֲשׂוֹ, הַמְפּוֹרְטִים בְּסוּף
 55 פְּרִשְׁת וִישְׁלַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁸
 56 וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מְלָכוּ
 57 בְּאַרְצֵי אֲדוּם לְפָנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ
 58 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְבֹאֵר בְּכַתְבֵי
 59 הָאֲרִיז'ל²⁹ עַל פְּסוּק זֶה,
 60 שֶׁהוּא עֵנִין ז' מְלָכִים דִּתְהוּ'
 61 הַמְקַבְּלִים לְשַׁבַּע הַמִּידוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
 62 (חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֵרֶת, נִצְחָה, הוֹד, יִסוּד,
 63 מְלֻכוּת) שֶׁקְּדָמוֹ לִתְקוּן'
 64 (וְכַמְאֲמַר³⁰ הוֹוֵהר לְעֵינֵין זֶה
 65 שֶׁהִצִּיר הָרַע בָּא לְאֲדָם מֵאוֹ שְׁנוּלָה,
 66 וְאֵילוֹ הִצִּיר הַטּוֹב בָּא בְּגִל בְּרִמְצוּה
 67 אֲקָדִימָה טַעֲנִיתָה הַקְּדִים אֶת
 68 טַעֲנוּתוֹ, וְכֵן בְּעֵינֵין זֶה שְׁתוּהוֹ קָדָם
 69 לְתִיקוֹן), שְׁזָהוּ אוֹמְרוֹ לְפָנֵי
 70 מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל,
 71 שְׁסִיבַת הַקְּדִימָה שֶׁל מְלָכֵי אֲדוּם
 72 לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן לְמִטָּה הִיא
 73 בְּגִלֵּל הַקְּדִימָה בְּזִמְן לְמַעְלָה,
 74 דְּהֵינּוּ בְּסֻדְר הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת
 75 בְּמִיקוֹם בְּסֻדְר הַמְדֻרְגוֹת שֶׁל
 76 הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת הָאוּר הָאֵלּוּקִי מִמְדֻרְגָה
 77 לְמִדְרָגָה, הַתּוּהוֹ קוֹדֵם לְתִיקוֹן, וְסִיבַת
 78 הַקְּדִימָה בְּסֻדְר הַשְּׁתַלְּשְׁלוֹת
 79 הִיא בְּגִלֵּל הַקְּדִימָה בְּמַעְלָה
 80 הֵינּוּ בְּמֵהוּת הָאוּר, וְהֵינּוּ לְפִי
 81 שְׁהַאֲוֹרוֹת דְּתָהוּ הֵם אוֹרוֹת מְרוּבִים וְנַעֲלִים יוֹתֵר וְתִקְיָפִים יוֹתֵר,
 82 לֹא רַק בְּכַמּוּת, אֲלָא גַם וּבְעִיקָר בְּאִיכוֹת³¹ מִצַּד מְהוּתָם. וְלִכֵּן,
 83 כַּאֲשֶׁר יַעֲקֹב רָאָה אֶת כָּל הָאֲלוּפִים הַקְּתוּבִים לְמַעְלָה, בְּסוּף
 84 פְּרִשְׁת וִישְׁלַח, לְפָנֵי פְּרִשְׁת וִישַׁב, תְּמָה יַעֲקֹב וְאָמַר מִי יָכוֹל לְכַבּוֹשׁ

(23 ישע"י ל, לו. כו. 24 ירמ"י לא, כא. 25) נוסח ברכות נישואין. (26 ראה תו"א ס"פ ויגש. 27) ישע"י נו, טו. 28) וישלח לו, לא. 29) עץ חיים שער הכללים פ"א. לקוטי תורה להאריז"ל וישלח שם. 30) ראה זח"א קעט, סע"א ואילך. 31) ראה סה"מ תרכ"ו ע' צו. תרצ"ז ס"ע 240 ואילך. וש"נ.

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַת כּוֹלֵן, וְהִינּוּ לְפִי שְׁמֵצֵד שְׂרָשָׁם - יֵשׁ בָּהֶם הַתּוֹקֵף
2 דְּתַתְּהוּ וְיֵשׁ מִקּוֹם לַתְּמוּהָ אֵיךְ אִפְשׁוּ לְכַבּוֹשׁ אוֹתָם וְלַהֲעֵלוֹת אוֹתָם
3 לַקְדוּשָׁה.
4 אַךְ עַל זֶה נֶאֱמַר בְּתַחֲלִיל פִּרְשַׁת וַיִּשַׁב אֶלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף,
5 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה בְּכּוּחוֹ שֶׁל יוֹסֵף
6 נַעֲשֶׂה הַבְּרוּר וְהַהֲעֵלָא
7 דְּתַתְּהוּ. וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה
8 יְדוּעֵ³² בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁעַם
9 הָיִית שְׁעִיקָר עֲנִינּוּ שֶׁל יַעֲקֹב
10 הוּא יוֹסֵף (וּלְכֹן אִף שְׁלֵעֲקֹב הָיוּ
11 שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בָנִים, מְכַל־מִקּוֹם נֹאמַר
12 אֶלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף כִּי
13 יוֹסֵף הוּא עִיקָר עֲנִינּוּ). וְעַד שְׁכוּלָא
14 חַד, שֶׁהִכַּל (יעֲקֹב וְיוֹסֵף) אַחַד, מְכַל־
15 מִקּוֹם יֵשְׁנּוּ גַם עֲנִינּוּ הַמְּיוּחָד
16 שֶׁל יוֹסֵף עֲצֵמוּ שְׁלֵא קִיִּים בִּיעֲקֹב
17 שְׁהוּא עֲנִין הַהֲמִשְׁכָּה וְהַגִּילּוּ
18 שֶׁל אֹרֵךְ אֲלוּקֵי בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־
19 יִצְיָרָה־עֲשִׂיָּה שֶׁבָּהֶם יֵשׁ נִבְרָאִים
20 עִם מְצִיאוֹת מוּגַדְרַת יוֹתֵר מֵאִשֶׁר
21 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁכּוּ הַסְּפִירוֹת הֵם
22 אֲלוּקוֹת מִמֶּשׁ. וְהִינּוּ, שְׁיַעֲקֹב,
23 שְׁהוּא אֶחָד הָאֲבוֹת שֶׁהֵן הֵן
24 הַמְּרַכְּבָה³³, הַבְּטִלִּים לְאֲלוּקוֹת
25 בְּבִיטוּל מוּחַלֵּט כְּמוֹ שֶׁהַמְּרַכְּבָה בְּטִלָּה
26 לְגַמְרֵי לְרוֹכֵב וְאֵין לָהּ שׁוֹם מְצִיאוֹת
27 מִצֵּד עֲצֵמָה הוּא בְּעוֹלָם
28 הָאֲצִילוֹת, שְׁהוּא עוֹלָם
29 מְתוֹקֵן, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב³⁴ לֹא
30 יְגוּרְךָ רַע הֵרַע לֹא גַר אֶתְךָ, הֵינּוּ
31 שֶׁמִּפְנֵי גוֹדֵל הַגִּילּוּי הָאֲלוּקִי שֶׁבְּאֲצִילוֹת
32 אֵין שׁוֹם תְּנִינַת מִקּוֹם לְשׁוֹם עֲנִיין שְׁלֵא
33 בְּטִל לְאֲלוּקוֹת. וְאֵילוֹ עֲנִינּוּ שֶׁל
34 יוֹסֵף, הַמְּשַׁבֵּיר מִשְׁפִּיעַ אֲלוּקוֹת
35 לְכָל עַם הָאֶרֶץ³⁵, גַּם לְדִרְגוֹת
36 הַכִּי נִמוּכוֹת בְּעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים הוּא
37 לְהוֹרִיד וְלְהַמְשִׁיף בְּחֵינַת
38 ה'תְּקוּן' שֶׁתַּחֲלִיתוּ וְעִיקְרוֹ בְּעוֹלָם
39 הָאֲצִילוֹת בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־
40 יִצְיָרָה־עֲשִׂיָּה, וְעַד לְהִירִידָה
41 בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹסַפֵּר בְּפִרְשַׁת וַיִּשַׁב
42 אֹדוֹת יִרְדַת יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם, וּבַהֲמִשָּׁךְ

לֹזָה הִיּוֹתוּ מִשְׁנֵה לְמַלְךְ, הַמְּשַׁפִּיעַ רִמְשִׁבִּיר לְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁהִיא מִקּוֹם
נַחוֹת בִּיּוֹתֵר בְּרוּחַנִיּוֹת. עֲרֹת הָאֶרֶץ³⁶, וְיוֹסֵף יִרַד לְמִצְרַיִם כְּדֵי לְבַרֵּר
בְּרוּרִים וְלַהֲעֵלוֹת אֶת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְלוּ מִמִּקּוֹם נַחוֹת וַיִּרְדּוּ כֹּךְ
כּו'.
וְזֶהוּ גַם טַעַם יְרִידַת הַנְּשֻׁמָּה
שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְמִטָּה,
פִּיְדוּעֵ³⁷ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
שֶׁהַנְּשֻׁמָּה עֲצֵמָה אֵינָה צְרִיכָה
תְּקוּן כָּלֵל, וְלֹא הוּצָרְכָה
לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבַגּוֹף
הַגִּשְׁמִי וְכוּ' רַק לְהַמְשִׁיף אֹר
לְתַקְּנָם לְתַקֵּן אוֹתָם, אֶת הָעוֹלָם וְאֶת
הַגּוֹף כּו', שְׁזֶהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין
עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים לְכוּר וְלַהֲעֵלוֹת
אֶת הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים. וְדוֹקָא עַל־
יְדֵי הַיְרִידָה שֶׁל אֹרֵךְ אֲלוּקֵי
(הַנְּמִשָּׁךְ עַל יְדֵי עֲבוֹדַת יוֹסֵף, וְכֵן עַל
יְדֵי כָל נִשְׁמָה) לְבְּרִיאָה־יִצְיָרָה־
עֲשִׂיָּה לְבַרֵּר בְּרוּרִים - נִמְשָׁךְ
בְּאֲצִילוֹת, עוֹלָם הַתְּקוּן,
בְּחֵינַת חֶסֶד דְּלִגְאוֹ וְכַפִּי שֶׁנִּבְרָא
שְׁעַל יְדֵי בִירוֹד הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל תּוֹהוֹ (עַל
יְדֵי הַתְּקוּן) נִמְשָׁךְ אֹר עֲלֵה יוֹתֵר.
וְעַל־דֶּרֶךְ מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
(סְעִיף ג) שֶׁהָאֲדָם שְׁהוּא מִין
הַמְּדַבֵּר נִיזוֹן עַל־יְדֵי בְרוּר
הַדּוֹמֵם־צוֹמַח־חַי דוֹקָא
וְהַבִּירוֹד וְהַעֲלִיָּה שֶׁלָּהֶם מְבִיאָה לוֹ,
לְאִדָּם הַמְּבַרְר, תּוֹסַפַת עֲלִיָּה, וְכַמוֹ־
כֵּן גַּם בְּעוֹלָמוֹת, פִּיְדוּעֵ³⁸
שְׁדוֹמֵם־צוֹמַח־חַי הֵם כְּנִגְד
ג' עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יִצְיָרָה־
עֲשִׂיָּה, דּוֹמֵם כְּנִגְד עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה,
צוֹמַח כְּנִגְד עוֹלָם הַיְצִירָה וְחַי כְּנִגְד
עוֹלָם הַבְּרִיאָה וּמִינֵן הַמְּדַבֵּר הָאִדָּם
הוּא כְּנִגְד עוֹלָם הָאֲצִילוֹת,
הִנֵּה דוֹקָא עַל־יְדֵי הַבְּרוּרִים
בְּבְרִיאָה־יִצְיָרָה־עֲשִׂיָּה שֶׁהֵם
לְמִטָּה מֵאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ בְּאֲצִילוֹת
תּוֹסַפַת אֹר וְעִילּוֹ כְּתוּצָא מֵהַתְּגַלּוֹת
שֶׁל בְּחֵינַת חֶסֶד דְּלִגְאוֹ. אֲמַנָּם,
אִף עַל פִּי שֶׁהַבִּירוֹד בְּפוּעַל נַעֲשֶׂה עַל

(32) ראה ביאורי הזהר ויחי לאדמו"ר האמצעי כט, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' קסח ואילך. אוה"ת ויחי שפה, ב ואילך. שצה, א ואילך. תד, ב ואילך. ועוד. (33) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. (34) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואילך. (35) מקץ מב, ו. (36) מקץ מב, ט. שם, יב. קהלת רבה פ"א, ד (בסופו). (37) תניא פל"ז (מח, ב) מעץ חיים שער כו (שער הצלם) ספ"א. (38) ראה עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"א-ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ידי יוסף, וכל הנשמות, פְּדֵי שְׂיִכְבֵּל לְהִיּוֹת הַבְּרִירָה דְּבְרִיאָהּ -
2 יִצְרָה עֲשֵׂיהָ עַל-יְדֵי יוֹסֵף, הָרִי זֶה בְּכַחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דּוֹקָא
3 שְׁהוּא הַמְשַׁפֵּעַ לְיוֹסֵף אֶת הַכּוֹחוֹת הַנְּחוּצִים לוֹ, שְׁזַהוּ אֹמְרוּ אֵלֶּה
4 תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, הֵינּוּ שֶׁהַכַּחַס עַל זֶה בִּירֹר הַעוֹלָמוֹת
5 בְּרִיאַת-יִצְרָה-עֲשֵׂיהָ הוּא מְבַחֲנֵינָת
6 הַתְּקוּן (בְּחִינַתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב),
7 שְׁנַתְקָן כְּבָר וְהוּא עֲצֻמוֹ לֹא זָקָן
8 לְבִירוֹ וְתִיקוּן.
9 וְזַהוּ גַם דְּיוּק הַלְשׁוֹן יְרִידַת
10 הַנְּשֻׁמָּה לְמַטָּה, וְלֹא בְּרִיאַת
11 הַנְּשֻׁמָּה, אִף שֶׁכֵּן הוּא הָאֲמַת
12 שֶׁהַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּבַחֲנֵינָת
13 בְּרִיאָהּ, שֶׁל מְהוֹת מִיּוֹחַדַת כְּפִי
14 שְׁאוּמְרִים³⁹ אֲתָה בְּרִאֲתָהּ, כִּי
15 בְּלִשׁוֹן זֶה "יְרִידַת הַנְּשֻׁמָּה"
16 מוֹדְגֵשׁ הַמְּקוֹם הַנַּעֲלָה שְׁמִשָּׁם
17 יְרֵדָה, שְׁבִכַח זֶה כּוּחַ מְקוּרָה
18 הַנַּעֲלָה דּוֹקָא יְכוּלָה לְבָרַר
19 בְּרִירִים לְמַטָּה. וְהֵינּוּ, שְׁלוּלֵי
20 זֹאת מִי יוֹדֵעַ אִם הַנְּשֻׁמָּה הִיָּתָה
21 מְצֻלַּחָה לְמַלֵּא אֶת תְּפִידָהּ וּשְׁלִיחוֹתָהּ
22 בְּעוֹלָם (וְכִלְשׁוֹן הַמּוּבָא בַחֲסִידוֹת לַעֲנִין
23 זֶה – "כֹּל הַדְּרָכִים בַּחֻקַּת סַכְנָה")
24 כּוֹ', וְהַכַּחַס שֶׁל הַנְּשֻׁמָּה לְבָרַר אֶת
25 הַדְּבָרִים הַתַּחְתּוֹנִים הוּא רַק בְּגִלְל
26 שְׁנֹרְגֵשׁ בְּהַ מְקוֹם הַמְּקוּר
27 הַעֲלִיּוֹן הַנַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת שְׁמִשָּׁם
28 יְרֵדָה, שְׁזוּהֵי מַעֲלַת הַנְּשֻׁמָּה
29 עַל שְׁאָר הַנְּבִרָאִים, שְׁעַם
30 הֵיּוֹת שְׁגַם הַנְּשֻׁמָּה הִיא
31 בְּבַחֲנֵינָת בְּרִיאָהּ, וְהִיא מְצִיאוֹת
32 מוּגַדְרָת, הָרִי בַעוֹר שֶׁבְּשֹׂאֵר הַנְּבִרָאִים
33 הַמְּקוּר הַבּוּרָא לֹא נִרְגַשׁ בָּהֶם,
34 וְהַמְצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם מַעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה
35 עַל שׁוֹרֶשׁ וּמְקוֹרָם, לְגַבֵּי הַנְּשֻׁמָּה
36 הָרִי זֶה כְּפִי שְׁאֵלְקוֹת נַעֲשֵׂה
37 נְבִרָא⁴⁰, וְהֵינּוּ, שְׁנֹרְגֵשׁ בְּהַ
38 הַמְּקוֹם שְׁמִשָּׁם יְרֵדָה, בְּחִינַת
39 אֲצִילוֹת, עוֹלָם הַתְּקוּן,
40 שְׁשֻׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה מִ'תְּהוֹ',³⁰

וְלִכֵּן נִמְשָׁף מִמֶּנּוּ הַכַּחַס לְבָרַר אֶת עוֹלָם הַתְּהוֹ
וְזַהוּ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, שְׁזַהוּ הַמַּעֲנָה לְיַעֲקֹב שְׁהִיָּה
יְרֵא מְאֹלּוּפֵי עֲשׂוֹ, בְּאֲמָרוֹ מִי יְכוּל לְכַבּוֹשׁ אֶת כּוֹלָן וְלַהַעֲלוֹת
אוֹתָם לְקְדוּשָׁה, וְהַמַּעֲנָה הוּא שְׁאִין
לַחֲשׂוֹשׁ כִּי הַתּוֹקֵף דְּאֵלּוּפֵי
עֲשׂוֹ הוּא רַק בְּחִיּוּצוֹנִיּוֹת
הָעֲנִינִים, כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים נִרְאִים
בְּחִיּוּצוֹנִיּוֹת וּבְגִלוּי, מִצַּד סֵדֶר
הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת, שְׁתְּהוֹ' קָדָם לְתִיקוּן, וְלִכְאוּרָה נִרְאָה שְׁתְּהוֹ'
עוֹמֵד לַהַתְּגַבֵּר עַל 'תִּיקוּן' וְלִכֵּן יַעֲקֹב
חָשַׁשׁ וְהַתִּירָא, אֲבָל כְּאֲשֶׁר יִשְׁנֹו
הָעֲנִין דְּתוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף,
שְׁבַחֲנֵינָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עוֹלָם
הַתְּקוּן, נִמְשָׁכַת לְמַטָּה
בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצְרָה-
עֲשֵׂיהָ עַל-יְדֵי יוֹסֵף, וְנַפְעַל
הַבִּירוֹר וְהַהַעֲלָאָה שֶׁל הַעוֹלָמוֹת
הַתַּחְתּוֹנִים וְנִתְּוֹסֵף אֹרֶךְ גַּם בְּתוֹהוּ,
כַּמְּבֹאֵר לַעֲלֵי בְּאִרְכּוֹת, אֲזִי נִיצוּץ
יוֹצֵא מִיוֹסֵף שְׁמִכְלָה וְשׁוֹרֵף
אֶת כּוֹלָם אֶת כָּל אֵלּוּפֵי עֲשׂוֹ, הֵינּוּ,
הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַשְּׁרִיפָה'
וְהַכְּלִיּוֹן' שֶׁל אֵלּוּפֵי עֲשׂוֹ הִיא
שְׁמִכְבֻּטֵל אֶת הַחִיּוּצוֹנִיּוֹת
דְּעֲשׂוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא
מְגַלֵּה אֶת פְּנִימִיּוֹתוֹ, שְׁהוּא
הַנִּיצוּץ הָאֵלְקִי שְׁמִבְּחִינַת
הַתְּהוֹ, וּמְבָרָרוֹ וּמְזַכְּכוֹ
וּמְתַקְּנוֹ וּמַעֲלֵהוּ אֶת הַנִּיצוּץ
הָאֵלְקִי שֶׁבַעֲשׂוֹ לְשֻׁרְשׁוֹ וּמְקוּרָו,
כִּי בְּפְנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים הָרִי
שָׂרֵשׁ הַתְּקוּן' הוּא לְמַעְלָה
מִ'תְּהוֹ', שְׁלִכֵן וְאוֹהֵב אֶת
יַעֲקֹב דּוֹקָא וְכַאֲשֶׁר הַשׁוֹרֵשׁ הַנַּעֲלָה

וְזַהוּ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, שְׁזַהוּ הַמַּעֲנָה
לְיַעֲקֹב שְׁהִיָּה יְרֵא מְאֹלּוּפֵי עֲשׂוֹ, בְּאֲמָרוֹ
מִי יְכוּל לְכַבּוֹשׁ אֶת כּוֹלָן, כִּי הַתּוֹקֵף דְּאֵלּוּפֵי
עֲשׂוֹ הוּא רַק בְּחִיּוּצוֹנִיּוֹת הָעֲנִינִים, מִצַּד סֵדֶר
הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת, שְׁתְּהוֹ' קָדָם לְתִיקוּן, אֲבָל כְּאֲשֶׁר
יִשְׁנֹו הָעֲנִין דְּתוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, שְׁבַחֲנֵינָתוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב, עוֹלָם הַתְּקוּן, נִמְשָׁכַת לְמַטָּה בְּעוֹלָמוֹת
בְּרִיאַת-יִצְרָה-עֲשֵׂיהָ עַל-יְדֵי יוֹסֵף, אֲזִי נִיצוּץ
יוֹצֵא מִיוֹסֵף שְׁמִכְלָה וְשׁוֹרֵף אֶת כּוֹלָם, הֵינּוּ,
שְׁמִכְבֻּטֵל אֶת הַחִיּוּצוֹנִיּוֹת דְּעֲשׂוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא
מְגַלֵּה אֶת פְּנִימִיּוֹתוֹ, שְׁהוּא הַנִּיצוּץ הָאֵלְקִי שְׁמִבְּחִינַת הַתְּהוֹ, וּמְבָרָרוֹ וּמְזַכְּכוֹ
וּמְתַקְּנוֹ וּמַעֲלֵהוּ לְשֻׁרְשׁוֹ וּמְקוּרָו, כִּי בְּפְנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים הָרִי שָׂרֵשׁ הַתְּקוּן'
הוּא לְמַעְלָה מִ'תְּהוֹ', שְׁלִכֵן וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב דּוֹקָא.

(39) בברכות השחר (ברכות ס, ב). (40) ראה ביאורי הזהר פינחס לאדמו"ר האמצעי קיד, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' תקמו ואילך.

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של 'תיקון' מתגלה, כל העניינים הבלתי רצויים שנעשו על ידי ה'שבירה'
 2 וה'נפילה' של 'תורה' מתבררים ומדוככים, וה'תיקון' שקודם לכן היה למטה
 3 מתוהו, כי זה סדר הדברים בחיצוניות ב'סדר השתלשלות', מתעלה למעלה
 4 מ'תוהו'.

5 (ו) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף וּלְהַעֲרִי, שְׁעֵנֵן וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב קָשׁוּר
 6 גַם עִם חַג הַגְּאוּלָּה יִיט כְּסֵלוֹ, שְׁהוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְדִבְרֵי־
 7 אֱלֹקִים־חַיִּים⁴¹ תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת. דְּהֵנָּה מְצִינּוּ שְׁרַבּוֹתָנּוּ נְשִׂיאָנּוּ מִזְכְּרִים אֶת הָעֲנִיָּן
 8 דְּאוֹהֵב אֶת הָעֲנִיָּן דְּאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב וּבַחֲרִית הַקְּדוּשׁ־בִּירֹן־הוּא
 9 בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵאמְרֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה⁴² הַכִּלְלִי (רֵאשׁ־הַשָּׁנָה
 10 לֹא רַק לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, אֲלֵא עַל כָּל הָעֲנִיָּנִים, וּבְעֵיקַר
 11 עַל עוֹלָמוֹת כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת שְׁבִירָאשׁ הַשָּׁנָה, א' בַּחֲשֵׁר, מִיַּד־שָׁנָה
 12 בְּשָׁנָה נִשְׁמַךְ רִצּוֹן חֲדָשׁ וְחִיתוּ חֲדָשָׁה לְבִרְיַת הָעוֹלָמוֹת כו'), וְהֵינּוּ לְפִי
 13 שְׁבִירָאשׁ־הַשָּׁנָה צָרִיף לְהֵיחֹד לְנוּ אֶת נַחֲלָתָנּוּ אֶת גְּאוּן יַעֲקֹב גו'⁴³, וְהֵרִי הָעֲנִיָּן
 14 וּמְכַל־מְקוֹם בּוֹחֲרִים בְּאֶחָד מֵהֶם, לֹא מְצַד אֵיזָה טַעַם (שְׂאֹז אֵין זֹו בַּחֲרִיָּה), אֲלֵא בַּבְּחִירָה
 15 חֲפְשִׁית, שְׂזָהוּ מַה שְּׁכָתוּב הִלֵּא אַח עָשׂוּ לִיעֲקֹב, וּמְכַל־מְקוֹם וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב, שְׂזוּהִי הַבְּחִירָה
 16 בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבִיָּהּ הִיא פְּנִימִיּוֹת הַפְּנוּנָה. וּמִזָּה מוּבָן שְׁעֵנֵן וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב שִׁיף גַם לְרֵאשׁ־הַשָּׁנָה
 17 לְדִבְרֵי־אֱלֹקִים־חַיִּים, פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׂעַל־יָדָה מִתְּגַלִּית פְּנִימִיּוֹת הַנְּשִׂמָּה, בְּקָשׁוּ פְּנִי אֶת
 18 פְּנִיף הַיְוִי אֲבַקְשׁ⁴⁵, וְעַל־יְדֵי־זָה מְגַלִּים גַם אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שְׁבַע־עוֹלָם, שְׂזָהוּ נִיצוּץ קְדוּשָׁה מְעוֹלָם
 19 הַתּוֹהוּ שְׁנַתְּבָר וְנִזְדָּבֵף וְנַתְּעֵלָה לְמְקוֹרוֹ וְשָׂרְשׁוֹ כו'⁴⁶. וְזוֹכִים לְשָׁנָה טוֹבָה בְּלִימוּד הַחֲסִידוֹת
 20 וְדַרְכֵי הַחֲסִידוֹת, וּבַחֲפִצַּת הַמְּעִינּוֹת חוּצָה, כְּפִי שְׁהַתְּחִיל בְּעֵיקַר לְאַחֲרֵי פְּטָרְבוּרְג⁴⁷, וְעַל־יְדֵי־זָה
 21 וְזוֹכִים לְשָׁנָה טוֹבָה בְּלִימוּד הַחֲסִידוֹת בְּאֵים לְגֵאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה
 22 עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנּוּ, דָּוִד מְלָכָא מְשִׁיחָא, מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, בְּרַ נְפִלִי⁴⁸, שְׁמַלְכַתְחִילָה לֹא נִקְצָבוּ לוֹ
 23 שְׁנוֹת חַיִּים וְהִיא אֲמוּרָה לְהִיוֹלָד נִפְלֵ, אֲבַל לְבַסּוֹף זָכָה לְשַׁבְעִים שְׁנוֹת חַיִּים
 24 וְהוּא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שְׁיָבֵא וְיִגְאָלְנוּ וְיִוְלִיכְנוּ קוּמְמִיּוֹת לְאַרְצָנּוּ, בְּקָרוּב מְמַשׁ.
 25 בְּקָרוּב מְמַשׁ.

(41) מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע מיום טז כסלו תרס"ב - קונטרס ומעין ע' 17. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רנט. הועתק ב'היום יום' בתחילתו. (42) סה"מ תרנ"ד ע' י. ע' יב. תר"ס ע' יב. תרס"ה ע' ח. (43) תהלים מז, ה. (44) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 219 ואילך. ובכ"מ. (45) תהלים כז, ח. (46) חסר קצת (המו"ל). (47) ספר השיחות תורת שלום ע' 112 ואילך. (48) ראה סנהדרין צו, סע"ב. זח"ג (רע"מ) רעט, א.

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. נהוג בכל מסיבה לומר לכל־הפחות כמה מילים אודות הטעם והענין שבגללו מתאספים יחדיו,
2 ואף־על־פי שבוודאי ידוע כבר הדבר לכל המסובים, הרי כן הוא המנהג, ו"מנהג ישראל תורה הוא"¹.
- 3 ואחד הטעמים לזה:
- 4 גם כאשר הדבר נשאר במחשבה, יש לזה פעולה, אבל אינו בדוגמא ואינו בדומה כאשר הדבר מתגלה
5 בדיבור.
- 6 וכל זה - אפילו בנוגע לעצמו; ובפרט כשנמצאים במסיבה שבה משתתפים כמה וכמה בני־אדם,
7 ועל־אחת־כמה־וכמה מסיבה שיש בה כמה וכמה עשירות מישראל, אשר "אכל בי עשרה שכינתא
8 שריא"² - הנה כאשר הדבר נשאר במחשבה, הרי כל אחד חושב לעצמו, ולא ניכר הקשר והשייכות עם
9 מחשבתו של חברו. ובפרט שיכול להיות שכל אחד חושב באותיות אחרות ובענינים אחרים, ובסוג אחר
10 של הבנה והשגה, כך שהקישור ביניהם הוא רק בנקודה אחת, אבל לא בהרחבת ההבנה וההשגה בזה.
- 11 אבל כשישנו אחד מהמסובים - יהיה מי שיהיה - שמבטא בדיבור (לכל־הפחות בקיצור) את ענין
12 המסיבה, וכולם שומעים את אותם הדברים, אזי נעשה יחד וקישור בין כל המסובים לא רק בנקודת
13 הענין, אלא גם בהבנת והסברת הענין.
- 14 ונוסף לזה: תכלית כל הענינים היא - שיומשך למעשה, כדברי המשנה³: "המעשה הוא העיקר", כך
15 שהכוונה של כל מסיבה היא - שיתוסף בעניני תורה ומצוות. וענין זה הוא בהתאם לכך ש"אכל בי עשרה
16 שכינתא שריא", כי ההתקשרות וההרגש ד"שכינתא שריא" הוא על־ידי תורה ומצוותיה. ועל־אחת־כמה־
17 וכמה בנוגע למסיבה הקשורה ובאה בגלל הנצחון של התורה־ומצוות על עניני עולם הזה החומרי
18 (ואפילו כפי שהוא) הגשמי. ובנוגע למעשה - הרי ענין הדיבור הוא קרוב יותר מאשר ענין המחשבה.
- 19 ב. ולכן יש להזכיר בקיצור נקודת הטעם של מסיבת י"ט כסלו,
20 - מבלי להזכיר ענינים בלתי־רצויים, אלא רק לדבר בצד הטוב שבזה, כציווי רבותינו נשיאנו, החל
21 מדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה והשמחה, באגרת דיבור־המתחיל קטנתיה⁴: "לבלתי רום לבכם מאחיהם
22 כו' ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם חס־ושלום". וכפי שמבאר רבינו נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר
23 בכמה משיחותיו⁵, שאפילו אלו שהיו מלכתחילה הגורמים כו', הרי כבר מזמן התחרטו על ענין זה,
24 וחרטה מועלת, ועד לחרטה אמיתית שעוקרת את הענין מעיקרו, כך שנשאר רק הצד הטוב שבזה -
25 והיא:
- 26 בעל השמחה, רבינו הזקן, שנודע בשם "בעל התניא והשולחן ערוך"⁶, היה במאסר בגלל התעסקותו
27 בג' הענינים של צדקה תפלה ותורה.
- 28 ובהקדים - שהממשלה שאסרה אותו, הכניסה בזה כוונות אחרות, אבל כל שקר שאין דבר אמת
29 בתחילתו, אין לו קיום⁷, ובנידון־דידן, כיון שהיה מאסר בפועל, עם כמה תוצאות מזה, הרי זה גופא
30 הוכחה שהיה בזה דבר אמת:

(5) ראה שיחת ליל ב' כ' כסלו תרצ"ג ס"כ (לקו"ד שם מו, א).
וראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ב סמ"ג (תו"מ חל"ב ע' 302).
וש"נ.

(6) ראה לקו"ש ח"ו ס"ע 36. וש"נ.

(7) ראה סוטה לה, רע"א. הובא בפירש"י עה"ת שלח יג, כז.
זח"א ב, ב.

(1) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א
יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז
או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(2) סנהדרין לט, א.

(3) אבות פ"א מי"ז.

(4) תניא אגה"ק סוס"ב. וראה גם סה"מ תרפ"ז ע' רכא. שיחת
ליל י"ט כסלו תרצ"ג ס"י (לקו"ד ח"א כ, א ואילך).

1 בין האשמות שהיו על רבינו הזקן - שאוסף כסף מתוך כוונה של מרידה במלכות.⁸

2 ואכן היה בזה ענין של אמת - שאסף כסף עבור עניני צדקה בכלל, ובפרט צדקה הקשורה עם ארץ

3 הקודש (כפי שמבאר בכמה מ'אגרות הקודש' שלו⁹).

4 וכמורכב היתה ההלשנה בנוגע לענין של עבודת התפילה מתוך חיות מחודשת, וכן בנוגע לענין של

5 לימוד התורה באופן מחודש¹⁰.

6 ואכן ענינים אלו היו במציאות:

7 עבודת התפילה - היתה מתוך אהבה ויראה, וכפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה בתניא¹¹, שזהו ענין

8 הכרחי;

9 ועל-דרך-זה גם בנוגע ללימוד התורה, כמבואר בתניא¹² שהלימוד צריך להיות מתוך חיות מיוחדת,

10 שאז הלימוד הוא כרצוי וכדבעי, בשלימות.

11 ואף-על-פי שאמרו רבותינו ז"ל¹³ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה, שמתוך

12 שלא לשמה בא לשמה", הרי ממאמר זה גופא מובן שתכלית הכוונה היא שיהיה העסק "לשמה", וענין

13 זה נעשה על-ידי עבודת התפילה, כמבואר בארוכה בתניא¹⁴.

14 וענין זה מתאים גם עם סיפורו של רבינו הזקן באגרת שכתב מיד בצאתו מבית האסורים¹⁵: "כשקריתי

15 בספר תהלים בפסוק¹⁶ פדה בשלום נפשי.. יצאתי בשלום", והרי בפירוש פסוק זה איתא בגמרא בריש

16 ברכות¹⁷ (תחילת וראש הברכות) דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" - ג'¹⁸

17 הענינים שבגללם הושיבו את רבינו הזקן במאסר, ובזכותם - כדי שיוכל להוסיף בזה פי כמה - נשתחרר

18 ויצא בשלום.

19 והיינו, שעל-ידי-זה שעמד על ענינים אלו מתוך מסירת-נפש, זכה לנצחון באופן ש"גם אויביו ישלים

20 אתו"¹⁸, שהממשלה שאסרה אותו, היא עצמה שיחררה אותו. ואדרבה, העניקה לו תוספת כח ורשות

21 שיוכל להמשיך בכל ענינים אלו ביתר שאת וביתר עוז, ללא ענינים של בלבולים, וכידוע בדברי ימי

22 המאסר והגאולה, שכאשר התחילו לאחרי-זה לבלבל עוד פעם, היתה פקודה מהממשלה לבטל זאת, שלא

23 יבלבלו כו'¹⁹.

24 ג. ומזה מובן גם בנוגע למסיבה זו, שסיבתה - כאמור - בגלל שהיו גוים שהושיבו יהודי במאסר,

25 על שהוסיף חיות בלימוד התורה, עבודת התפילה, מצות הצדקה, וכן קיום המצוות בכלל [שנקראות

26 בשם צדקה, כמו שכתוב²⁰ "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת", דקאי על כל

27 המצוות, ועל זה נאמר בתחילת הפסוק שזהו ענין של צדקה], ועל-ידי עמידתו במסירת-נפש ניצח אותם:

28 בכל ענין של זכרון אצל בני ישראל, אין הכוונה שהדבר ישאר בזכרון בלבד, אלא שהזכרון יהיה

29 חלק מחייו, מחשבותיו דיבוריו ומעשיו.

30 וזוהי גם הכוונה שצריכים "לקחת" ממסיבה זו - שכל אחד יוסיף בחייו חיות מחודשת בלימוד

31 התורה, הנגלה והפנימית, ובקיום המצוות ופנימיותם - הענין דגמילות חסדים, ובענין התפילה ("מתפלל

32 עם הציבור").

15) אג"ק שלו הנ"ל ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

16) תהלים נה, יט.

17) ח, רע"א.

18) משלי טז, ז.

19) ראה אג"ק אדה"ז ע' רצה ואילך, ובהנסמן שם.

20) ואתחנן ו, כה. וראה תו"א מקץ מב, ג. לקו"ת אמור לד,

סע"ב. ובכ"מ.

8) ראה בית רבי ח"א רפט"ו. ספר התולדות אדה"ז (כפ"ח, תשמ"ו) ח"ג ע' 662. וראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"ב (תו"מ חמ"ח ע' 325). וש"נ.

9) ראה תניא אגה"ק סוס"ד. סוס"ח. ובכ"מ.

10) ראה אג"ק אדה"ז ע' רי ואילך.

11) ראה פלי"ח ואילך.

12) ראה פ"ה. פכ"ג.

13) פסחים נ, ב. וש"נ.

14) ראה קו"א קנד, סע"א ואילך.

1 וכל זה צריך להיות באופן ש"ברבים היו עמדי" (כסיוס הפסוק¹⁶, לאחר "פדה בשלום") - לא
 2 להסתפק עם עצמו, אלא לקרב עוד יהודי, יהודי שני ויהודי שלישי, עד שיהיו "רבים עמדי", שרבים
 3 מישראל יעשו כמותו - לעסוק בכל הענינים דתורה גמילות-חסדים ותפילה, מתוך חיות, בתוספת שאת
 4 ויתר עזו.

5 ואז נשלמת כוונת המסיבה, ופועלת פעולתה, וממשיכה ברכת ה' - שיהיה הענין ד"פדה בשלום"
 6 אצל כל אחד, להגאל מכל הענינים שמבלבלים אותו מללמוד תורה, לעסוק בגמילות-חסדים ובעבודת
 7 התפילה,

8 ועד שכל זה מביא את סיום מאמר חכמינו ז"ל¹⁷: "אמר הקב"ה.. מעלה אני עליו כאילו פדאני לי
 9 ולבני מבין אומות העולם" - גאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

10 ד. בנוגע להאמור לעיל - נשאלת מיד השאלה:
 11 וכי משום שבעל השמחה והגאולה היה יכול להראות מסירת-נפש זו, ולפעול את כל הענינים שבזכותם
 12 ניצל אחר-כך מסכנת מות ומשפט מות, ולאחר-יזה הצליח בעבודתו הקדושה בעסק בתורה ובגמילות-
 13 חסדים ובתפילה עם הציבור מתוך חיות מחודשת וכו' (כמדובר לעיל) - יכולים לדרוש זאת מכל אחד
 14 מישראל, שאליו מיועדים עניני ההתועדות ד"ט כסלו, כפי שרבותינו נשיאנו ביארו והסבירו מה מצפים
 15 שיקחו מהתועדות כזו?!

16 והתירוץ על זה - כפי שמתרצים על הקושיא: איך אפשר לתרץ קושיא שנשאלה בדורות הגאונים?
 17 - על-פי המשל הידוע²¹ מננס על גבי הענק, שעם היותו איש קטנטן ("א קליינינקער מענטש'ל"), הרי
 18 הוא עומד על כתפיו של גדול ועד ל"ענק", כך שאין זה באופן שמשיג זאת עם הכחות שלו, אלא באופן
 19 שיש לו מן המוכן כל הענינים שפעל ה"ענק", ואילו הוא צריך רק להשלים את המעט, ולהצטרף לגובה
 20 של המלאכה והפעולה שנפעלה על-ידי עבודת ה"ענק", ולכן ביכלתו להגיע לענין נעלה ביותר בלימוד
 21 התורה וקיום המצוות ועבודת התפילה בפרט.

22 וכן הוא בנוגע לרועי ישראל בכלל, ובפרט אלו שמסופר אודותם שמסרו נפשם לחנך את בני ישראל
 23 לעסוק בתורה ובגמילות-חסדים ובתפילה עם הציבור - שמסרו את כל הכחות שלהם ואת כל מה
 24 שהשיגו, לכל אלו שרוצים להמשיך בענינים אלו, אשר עם היותם בערך של "ננס" לגבי "ענק", ואולי
 25 עוד פחות מזה, ינתנו להם מן המוכן כל הפעולות שהשיג ה"ענק", ובמילא לא יפלא שיכולים לפעול
 26 כו', כיון שזהו המשך והמשכה לענינים שפעלו ה"ענקים" שלפנינו.

27 ה. וזהו גם מה שכתב הרמב"ם בספרו יד-החזקה²², בתור הלכה פסוקה ודין לכל אחד מישראל,
 28 באיזה מעמד ומצב שיהיה - שיהודי אחד, על-ידי "מצוה אחת", יכול להיות ש"הכריע את עצמו ואת
 29 כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה":

30 לכאורה נשאלת השאלה: היתכן?! בה בשעה שעל-פי חשבון-צדק בנפשו, יודע מעמדו ומצבו ("וואו
 31 ער האַלט") - אומרים לו, שעל-ידי מצוה אחת, במעשה, דיבור או מחשבה, יש ביכלתו להכריע את כל
 32 העולם כולו ולהביא ישועה והצלה?!

33 והתירוץ על זה - שאין זה באופן שנמצא בהתחלת העבודה, אלא כפי שהרמב"ם עצמו מבאר בהלכה
 34 זו (כפי שנעתק מדברי הגמרא במסכת קידושין²³) טעם והסברת הדבר - שכבר ישנו עולם שקול, ובלשון
 35 הרמב"ם: "צריך כל אדם שיראה עצמו.. וכל העולם חציו זכאי" (מחצה זכיות), ועליו רק להכריע את
 36 כף המשקולת, שהזכיות יהיו יותר ממצוה, ואז - מביא תשועה והצלה.

(22) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
 (23) מ, סע"א ואילך.

(21) ראה שבלי הלקט בראש הספר (כשם ר"י מטראני).
 הקדמת החוות-דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת.
 ובכ"מ.

1 וכיון שהתורה אומרת "צריך כל אדם שיראה עצמו כו'" - ובוודאי ש'תורת אמת' לא תִּצְנָה על יהודי
2 לדמייך לעצמו ("פֶּאֶרְשֻׁטְעֵלן זיך") דבר שאינו במציאות - הרי זה גופא הוכחה שכן היא המציאות; אלא
3 ש'מציאות' זו יכולה להשאר בעולם התורה, מבלי לחדור ולשנות את המציאות בעולם הזה הגשמי,
4 וכאשר יהודי מקיים הוראת התורה לראות את עצמו שקול ואת כל העולם שקול, אזי מכריע את כף
5 המשקולת.

6 וכיון שגם המשלים שב'תורת אמת' הם אמת, הנה כאשר התורה אומרת שהמצב הוא "שקול", הרי
7 זה בדיוק מחצה על מחצה, ואז הרי אפילו פעולה קטנה ביותר, דבר קטן ביותר, משנה כבר את המצב
8 - שבמקום מחצה זכיות (שקול) יהיו רוב זכיות, ואז באה ישועה והצלה.

9 ו. וכל זה - אפילו ללא הסיוע המיוחד שנותן הענין ד"ט כסלו.

10 ובזה מוסיף הענין ד"ט כסלו:

11 ובהקדם המדובר כמה פעמים²⁴ שמצינו חילוק בין נבואות שלא נתקשרו עם מעשה גשמי, לנבואות
12 שבהם צוה הקב"ה לנביא לעשות פעולה גשמית, ומבואר בזה בדרשות הר"ן²⁵ ובכמה מקומות, שכיון
13 שנבואה זו קיבלה ביטוי וגילוי בגשמיות העולם, הרי היא קשורה עם ענין של פועל, ובוודאי תתקיים;
14 מה-שאי-כן כשנשארת בדיבור, הרי אף שלהיותה נבואה בהכרח שתתקיים, מכל-מקום יכול הדבר
15 להשאר בדיבור או במחשבה, ולא לבוא בעינים של גשמיות העולם.

16 ובנוגע לענינו: י"ט כסלו הראה - שלמרות שהיתה ממשלה עצומה, ובעוצם תקפה (והראיה -
17 שלאחר-יזה היתה בקיומה כמה וכמה עשרות שנים), התגברו עליה בפועל, שהתחרטה על המאסר,
18 ובאופן ד"אויביו ישרים אתו", שהסכימה על כל הענינים שעשה לפני-זה - שימשיך בהם, וביתר שאת
19 וביתר עוז.

20 ובזה רואים איך שהענין ד"וראה עצמו כו' וכל העולם כולו" - שזהו המבט שלו כפי שחושב ומעריך
21 את עצמו ואת העולם כולו - פעל פעולתו, והביא ישועה והצלחה לענין העסק בתורה ובגמילות-חסדים
22 ועבודת התפילה, ועד שהסירו את כל ההעלמות וההסתרים של העולם הגשמי בפועל, ומאז לא היו עוד
23 בלבולים, והכל היה תלוי אך ורק ברצון האישי.

24 ז. ובבוא יום זה בכל שנה, חוזרת ונשנית עוד הפעם ההתעוררות המיוחדת שהיתה בפעם הראשונה.
25 וזהו הטעם לדברי הגמרא²⁶ "מגלגלין זכות ליום זכאי", והיינו, שיש ימים שנקראים "יומין זכאין",
26 כיון שאירע בהם דבר טוב וזכאי, ולכן "מגלגלין זכות" לימים אלו אפילו בשנים שלאחר-יזה, כי כשבאה
27 עוד פעם אותה קביעות של היום בחודש (שזוהי קביעות על-פי תורה, לפי החשבון שקבע הלל,
28 שראש-חודש חל ביום פלוני, ובמילא חל יום פלוני בחודש ביום זה או בלילה זה), אזי חוזר ומתעורר
29 עוד פעם הדבר הטוב והזכאי שהיה בפעם הראשונה, ולכן כאשר "מגלגלין זכות", הנה ביום זה נקל יותר
30 שיומשך ענין של זכות באופן גדול ועמוק יותר מאשר בסתם ימים.

31 ולכן, בעמדנו ביום זכאי זה, הזמן מוכשר בפרט ל"זכות" המיוחדת ליום זה - כאמור לעיל, שענין
32 המאסר, ובמילא גם הנצחון של הגאולה, קשור עם החיות בלימוד התורה, בקיום המצוות ובעבודת
33 התפילה - שכל ההחלטות שמקבלים ביום זה להוסיף חיות בקיום רצון הבורא כפי שבא לידי ביטוי
34 בעסק בתורה ובגמילות-חסדים ובתפילה, הרי הם באופן שקשורים כבר עם גשמיות העולם בכלל, ועם
35 גופו ונפשו הבהמית בפרט, ולכן יוכל בנקל יותר לקיימם במשך כל השנה כולה, ומתוך שמחה וטוב
36 לבב,

לך-לך שם.

(26) תענית כט, א. וש"נ.

(24) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סכ"א (תו"מ חל"ח ע' 250).

(270). שם חמ"ג ע' 196. ועוד.

(25) דרוש ב. וראה רמב"ן לך-לך יב, ו. לבוש על הרקאנטי

1 ועד - באופן של הסרת כל המדידות וההגבלות של העולם - "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁷,
 2 ועד ל"נחלה בלי מצרים"²⁸.

* * *

ח. בנוגע לפסוק "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" [שבעת אמירתו נגאל רבינו הזקן, ומאז חוגגים י"ט כסלו, על-מנת שימשיכו לילך באותם דרכים שעליהם מסר נפשו], דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות-חסדים ומתפלל עם הציבור" (כנ"ל סעיף ב) - מפרש רש"י²⁷: "פדה בשלום - זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב²⁹ וכל נתיבותיה שלום, וכן גמילות-חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו, הוא מכיר שהוא אוהבו, ובא לידי אחוה ושלום", ו"מתפלל עם הציבור" מרומז ב"כי ברבים היו עמדי" - שהתפללו עמי".

אמנם, בכל פסוק יש ריבוי פירושים ולימודים, ועד ש"שבעים פנים לתורה"³⁰, ולכן נוסף להפירוש ש"ברבים היו עמדי" הוא רמז על "המתפלל עם הציבור", ישנו גם הפירוש הפשוט ש"כי ברבים היו עמדי" הוא נתינת טעם על "פדה בשלום נפשי", וכדברי אדמו"ר האמצעי³¹: "כי ברבים כו', הנה זהו נתינת טעם גדול על תחילת דבריו שאמר פדה בשלום נפשי, ומפרש ואזיל ואמר, מפני מה פדה בשלום.. כי ברבים כו'".

כלומר: כיון שצריך להיות הענין ד"פדה בשלום נפשי", הנה הטעם ו"טעם גדול" שהקב"ה יברך ויצליח בזה, הוא - ההשתדלות ש"ברבים יהיו עמדי", שעל-ידו יצטרפו מספר גדול של יהודים להתעסק בתורה ובגמילות-חסדים ובתפילה.

ועל-פי-זה, גם הענין ד"מתפלל עם הציבור" יכולים ללמוד מ"פדה בשלום נפשי" כשלעצמו, כיון שגם "מתפלל עם הציבור" הוא ענין של שלום, שהרי כדי שתהיה תפלה בציבור, שיוכלו לומר דבר שבקדושה, לא די בכך שישנם עשרה אנשים נפרדים, אלא יש צורך שכל הציבור יהיה מציאות אחת, מנין אחד³²; ואילו הענין ד"ברבים היו עמדי" - שהוא נתינת טעם וסיוע ל"פדה בשלום נפשי" - מהווה נתינת טעם וסיוע גם לענין ד"מתפלל עם הציבור" בתור חלק מהענין ד"פדה בשלום נפשי".

ט. על-פי-זה מובן גם הטעם לכך שרבינו הזקן וכן רבותינו נשיאנו שלאחריו, השתדלו והתמסרו כל-כך להפיץ לימוד התורה וקיום המצוות בין רבים מישראל, הן רחוקים הן קרובים והן בינונים, ועד לאופן של הפלגה לגבי חוגים אחרים - כיון שזהו הפירוש הפשוט של "ברבים היו עמדי" - שבקדושה אודות הטובה של העסק בתורה ובגמילות-חסדים ובתפילה, אינו מסתפק בכך שהוא מייקר זאת, אלא משתדל שיהיו רבים עמדי; וענין זה מסייע שאצלו יהיה הענין ד"פדה בשלום" באופן גדול ועמוק יותר. ומטעם זה, הנה גם אחד הקיים היסודיים בעבודה של חסידות חב"ד הוא: ענין ההפצה, הן הפצת המעיינות, והן הפצת היהדות בכלל, שזהו העסק בתורה ובגמילות-חסדים ובתפילה - בהתאם לפירוש הפשוט של הפסוק, כנ"ל.

וכאמור כמה פעמים, שכאשר הקב"ה תובע דבר מסויים מיהודי - אינו מבקש אלא לפי כחו³³:

כיון שהקב"ה ברא את היהודי, וברא את העולם שבו נמצא היהודי, וכפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה³⁴ - אין זה באופן שהבריאה היתה לפני אלפי שנה, ומאז "עזב ה' את הארץ"³⁵ חסו-שלום, והעולם מתנהל מאליה, אלא "יש בעל-הבית לבירה זו"³⁶, שבכל רגע מהווה את העולם, ונמצא בו, בד' אמות שלנו, ומתבונן ומנהיג את כל הפרטים ופרטי שבעולם, הן מבחוץ והן מבפנים - הרי ברור

(27) ראה צפע"נ - כללי התורה והמצוה ערך צבור. וש"נ.

(28) ראה במדב"ר פי"ב, ג.

(29) תניא שעהייהו"א בתחלתו.

(30) יחזקאל ח, יב. ט, ט.

(31) ראה ב"ר רפ"ל ט.

(27) ויצא כח, יד.

(28) שבת קיח, סע"א.

(29) משלי ג, יז.

(30) במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

(31) שערי תשובה - שער התפילה ד"ה פדה בשלום רפי"ב

1 הדבר, שכיון שעתה תובע הקב"ה דבר זה מיהודי, בהיותו במקום פלוני (במדינה פלונית) ובזמן פלוני,
2 בוודאי אינו מבקש אלא לפי כחו.

3 והיינו, שהקב"ה נותן לו את הכחות הדרושים שיוכל למלא את הציווי והשליחות של הקב"ה - להאיר
4 את העולם ב"נר מצוה ותורה אור"³⁷, שעל-ידי-זה יומשך האור גם בענינים הגשמיים.

5 י. וזהו גם המענה לאלו השואלים:

6 כאשר חיים בזמנינו זה במדינה כזו שבמבט ראשון קשורה ומיוסדת לא על יסודי תורת ישראל וקיום
7 תרי"ג מצוות - איך דורשים מיהודי להתנהג באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁸ ו"בכל דרכיך
8 דעהו"³⁹, ולעסוק בתורה וגמילות-חסדים ותפילה עם הציבור, בה בשעה שהוא קשור עם "עסק"
9 ו"משרה", שדורשת ממנו זמן ושימת-לב, ואס-כן איך יש ביכלתו להתמסר לדברים כאלו שאינם מביאים
10 תועלת ב"עסק", ואפילו לא בבריאות הגוף?!

11 והמענה על זה:

12 כיון שבקשה ודרישה זו באה מהקב"ה, שברא - ובורא עתה - את היהודי, ובאותו רגע בורא את
13 הסביבה של היהודי, הרי ברור הדבר, שאם רק יחליט יהודי שרצונו למלא שליחות זו, יוכל לעשות זאת.

14 וכיון שהקב"ה כתב בתורתו שעבודת ה' ומילוי ציווי הקב"ה צריכים להיות בשמחה ובטוב לבב, הרי
15 גם זה ברור, שאם רק "יתעקש" שהוא מוכרח למלא את רצונו של הקב"ה, אזי יוכל לעשות זאת,
16 ובשמחה ובטוב לבב, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו.

17 יא. ובה גופא - לא כמו אלו שרוצים להגביל את עצמם לעסוק רק בתורה, או לעסוק רק בגמילות
18 חסדים, או לעסוק רק בתפילה עם הציבור,

19 - שהם ג' סוגי אנשים: אלו שקשורים יותר עם עולם השכל, עיקר עבודתם בעסק בתורה; אלו
20 שקשורים יותר עם עולם המעשה, שליחותם היא בעסק בגמילות-חסדים; ואלו שקשורים יותר עם רגש
21 שבלב, שזהו ענין התפילה, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁰ "איזוהי עבודה שבלב זו תפילה" -

22 אלא כל אחד מישראל צריך לעסוק בכל ג' הקוין. והיינו, שאף-על-פי שלפי תכונת נפשו יהיה עיקר
23 עסקו באחד מהם, עליו לעסוק גם בשאר שני הקוין.

24 וכאשר יהיה הענין ד"ברבים היו עמדי", שרבים מישראל יעשו זאת ביחד - אזי יקיים הקב"ה את
25 דברי הגמרא¹⁷: "מעלה אני עליו כאילו פדאני",

26 ומהענין ד"כאילו פדאני כו'" - יומשך הענין ד"פדאני לי ולבני מביין אומות העולם" (ללא כ"ף
27 הדמיון, אלא) בפועל, שתומשך הגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, מתוך
28 שמחה וטוב לבב.

* * *

29 יב. בהמשך להמדובר לעיל אודות שיטתו של רבינו הזקן, ישנה שיחה שבה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר
30 סיפור, שממנו רואים מבט נוסף בנוגע לשיטה זו וענין זה. ומתאים במיוחד ל"ט כסלו, כיון שזוהי גם
31 שיחה של י"ט כסלו, משנת תרצ"ב⁴¹. - השיחה נדפסה כבר ב'לקוטי דיבורים'⁴², וכאן אביא רק את
32 הנקודה, בהנוגע לעניננו:

33 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בהתוועדות הנ"ל⁴³, שאדמו"ר האמצעי, בנו של אדמו"ר הזקן, הגיע בבוקר
34 אחד אל אביו מתוך בכי ("א פארוויינטער"), בגלל שראה חלום בלתי רגיל, שגרם לו כיוון הלב, כיון

41 ראה גם שיחת ש"פ וישלח, ח"י כסלו תשכ"ג הערה 42
(תו"מ חל"ה ע' 236). וש"נ.
42 ח"ד תשמט, ב ואילך.
43 שם תשנה, ב ואילך.

37 משלי ו, כג.
38 אבות פ"ב מ"ב.
39 שם ג, ו.
40 תענית ב, א.

1 שלא הבין משמעותו. ואמר לו רבינו הזקן, שיספר לו את החלום, ולאחרי שאדמו"ר האמצעי סיפר את
2 החלום, אמר לו רבינו הזקן, שילך להתפלל, ולאחרי התפילה יכנס אליו, ואז ידבר עמו אודות החלום.

3 וכבר נדפס הסיפור באריכות, והנקודה שנוגעת לעניינו, בהנוגע לשיטתו של רבינו הזקן היא:

4 בחלק מחלומי, ראה אדמו"ר האמצעי שהלכו שלשה אנשים, ותיאר אותם, שהאחד שבקומת גופו
5 לא היה הגבוה מביניהם, הלך באמצע. לשמאלו הלך האיש שהיה גבוה יותר בקומת הגוף, ורגלו האחת
6 היתה עבה מהשניה. ולימינו אדם שלישי (שהצטרף בשלב מסויים לשנים הראשונים). וניגשו לנהר
7 שמימיו היו בגוונים שונים, והילוכם היה לא במנוחה, אלא גלים על גבי גלים, עולים למעלה ויורדים
8 למטה, רודפים ושוטפים זה את זה וכו' (לאחרי חלקו הראשון של החלום, שבו ראה נהר שמימיו היו
9 זכים, ללא גלים, שהילוכם היה במנוחה).

10 על הנהר היה מונח קרש (לוח עץ), וכאשר ניגשו אל הנהר, פנה האיש האמצעי ואמר לאיש שלימינו
11 שילך על הדף, והלה התחיל ללכת על גבי הדף, ולמרות שהגלים התרוממו ושטפו את הקרש כו', המשיך
12 ללכת, עד שהגיע לסוף הקרש. ואז רמז לו האיש האמצעי, שלא ימשיך ללכת, אלא יחזור כו' (זהו חלק
13 החלום שנוגע לעניינו).

14 ורבינו הזקן פתר לו אחר-כך את משמעות החלום:

15 האיש שלפי תיאור הציור הלך באמצע - הוא הבעל-שם-טוב; האיש שהיה גבוה ממנו בקומת הגוף
16 - היה הרב המגיד (שסבל כאב ברגל אחת, שלא היתה בריאה, ולכן היתה עבה מהשניה); והאיש השלישי
17 - היה הוא (רבינו הזקן).

18 והמשיך לבאר לו, שהנהר שראה בחלקו הראשון של החלום, שמימיו היו זכים, ללא גלים, שהיו
19 מהלכים במנוחה - מורה על לומדי תורה ומקיימי מצוותיה; ואילו הנהר שראה בחלקו השני של החלום,
20 שמימיו היו בגוונים שונים, וגליו היו עולים ויורדים ורודפים אחד את רעהו - מורה על בעלי-תשובה.

21 ומה שראה - המשיך רבינו הזקן - שהוא (רבינו הזקן) הלך בשלום על הקרש על גבי הנהר, למרות
22 הגלים שעלו וירדו כו', הרי זה קשור עם העובדה שלפני עשרים וחמש שנים שמע ממורו הרב המגיד
23 [שי"ט כסלו הוא יום ההילולא שלו, כפי שמזכיר רבינו הזקן במכתב הגאולה¹⁵, שבו כותב אודות יציאתו
24 בשלום, בשעה שאמר הפסוק "פדה בשלום נפשי": "יום יט כסלו.. יום הלולא רבא של רבינו הקדוש
25 נשמתו-עדן]], המשל על צדיקים ובעלי-תשובה משני בני המלך,

26 - וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל, שמשל זה הובא בספר רמזי תורה, במאמר
27 דיבור-המתחיל גדולה תשובה, ושם⁴⁴: "משל למלך שהיו לו ב' בנים, האחד הוא בתמידות אצל אביו
28 ולא זז ממנו (והתנהג כרצונו), והב'.. שנתרחק.. ומרד במלך.. וילך בדרכי לבו וכו'", וכאשר מאיזה סיבה
29 "נתחרט הבן השובב.. ושם אל לבו לשוב אל אביו.. וחזר למוטב.. נתמלא המלך שמחה גדולה ותענוג
30 גדול.. וניתוסף.. אהבה על אהבתו יותר מאהבה שאהב את הבן הראשון שהיה תמיד אצלו" -

31 ומאז שמע תורה זו - התמסר לעבודה של עשיית בעלי-תשובה, ועד שהיה אצלו משך זמן של
32 חמש שנים רצופות שהיה נוסע ממקום למקום כדי לעשות בעלי-תשובה.

33 והוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר:

34 אדמו"ר האמצעי סיפר את כל הסיפור לאדמו"ר ה'צמח צדק', שהיה הנשיא שלאחריו (והוסיף
35 דבר-מה, כפי שנדפס בשיחה), ואחר-כך סיפר זאת ה'צמח צדק' לנשיא שלאחריו - אדמו"ר מהר"ש,
36 ואדמו"ר מהר"ש סיפר זאת לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁵,

37 וכאשר אדמו"ר נשמתו-עדן סיפר זאת לכ"ק מו"ח אדמו"ר, הוסיף וסיפר לו גם את ההוספות של
38 הרביים שלפניו, וכללות הענין בזה - שרבינו הזקן היה לו כח לעשות בעלי-תשובה, וכח זה מסר רבינו

1 הזקן למי שמסר, ולאחרי כן - יכול לעשות זאת כל חסיד [מאמר המוסגר: אם רק רוצה ללכת בדרך זו
2 ולעשות זאת, שעל-ידי-זה נעשה חסיד],

3 וכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן הוסיף (כשסיפר לכ"ק מו"ח אדמו"ר), שענין זה יכול לעשות אפילו חסיד
4 מלידה ("אָ געבאָרענער חסיד") - בהסבירו, ש"חסיד מלידה" פירושו מי שעדיין לא התייגע בזה, אלא
5 שנולד להורים חסידיים, כך שאין זה דבר שהתייגע בו בכח עצמו ("אָ דורכגעהאַרעוועטע זאָך"),
6 ואף-על-פי-כן אם רק יתעסק בזה מתוך מסירת-נפש, יוכל לעשות בעלי-תשובה (וכמובן מהמבואר שם
7 לפני-זה - לא באופן הדורש אריכות זמן, אלא בקוצר זמן), ומזה מובן - סיים כ"ק אדמו"ר - עד כמה
8 יכול לפעול בזה מי שאינו חסיד מלידה, אלא על-ידי עבודה ויגיעה.

9 ויש להוסיף, שמזה מובן גם שאפילו כאשר נולדים חסיד, יש מספיק מקום להוסיף ולהתייגע בזה
10 יותר ויותר.

11 ואחר-כך הוסיף כ"ק אדמו"ר: כשמניחים תפילין (על הראש, ועל היד כנגד הלב) - אזי הראש בריא
12 והלב בריא, ועל-ידי-זה נעשה הגוף כולו בריא. ומזה מובן, שאם לא מניחים תפילין רחמנא-ליצלן, אזי
13 הראש והלב הם באופן של היפך הבריאות, ואחר-כך הרי זה משפיע על כל הגוף (עד כאן דברי כ"ק
14 אדמו"ר).

15 יג. ולכאורה אינו מובן קישור הענינים:

16 כאשר מדובר בנוגע לעשיית בעלי-תשובה, שכל אחד צריך ויכול לעשות זאת - אם רק יעשה זאת
17 מתוך מסירת-נפש וחום, ובדרך החסידות, דהיינו, מתוך אהבת ישראל, כמובן מדברי הגמרא במסכת
18 נדה⁴⁶: "שורפן חסיד", אף ש"שריפת צפורן מזקת לאדם"⁴⁷, היינו⁴⁸, שחסיד הוא מי שמוותר על טובת
19 עצמו, ובלבד שלא יגרום נזק לזולתו, ועל-אחת-כמה-וכמה כדי לגרום תועלת לזולתו -

20 מה שייך כאן הסיום - שכאשר מניחים תפילין על הראש והיד, אזי הגוף הוא בריא!?

21 יד. והביאור בזה - בהקדים מה שרואים בזמנינו זה, ריבוי צרות ובלבולים מכל הענינים שמרעישים
22 אודותם בשנים האחרונות, שישנם הרבה ענינים של היפך הצדק והיחוס, ועד לעבריינות ופשע אצל
23 הנוער (כפי שנקרא בלשון המדינה: "דזשווינאָיעל דעלינקווענסי", "קריים"), וכל שאר צרות צרורות,
24 רחמנא-ליצלן, שאינם באופן ד"פוחת והולך", אלא אדרבה - הנה כאשר מתבוננים מהיכן נובע הדבר,
25 אזי רואים שזהו כתוצאה מכך שאין התאמה בין המוח ללב.

26 כאשר "העין רואה והלב חומד"⁴⁹ דבר מסויים שיש להזולת, ואצלו חסר הדבר, ואינו רואה אפשרות
27 שיוכל להשיג זאת מיד - הנה אף שלכאורה יכול להבין בשכלו שאין לגזול מהזולת, כיון שיכולים להתנהג
28 עמו באופן כזה, וכיוצא בזה בכל ההסברות על-פי שכל מדוע אין הדבר כדאי כלל, לא רק ברוחניות
29 אלא גם בגשמיות. שכן, אפילו אם לא יתפסו אותו, ולא יענישוהו במאסר או בגלות, יודע בעצמו, שזוהי
30 דרך שכאשר מתחילים לילך בה, אזי "כל באיה לא ישובו"⁵⁰ - הנה כל ההסברות מתקבלות על-ידי
31 השכל במוח שבראש, אבל המוח אין לו שליטה על הלב, והלב מושכו כו', אף-על-פי שלפני שמתחיל
32 לילך בדרך חלקלקה זו, צועק הראש שלו בעצמו: אין זו דרך עבורך, ולא כדאי הדבר, לא בעולם הבא
33 ולא בעולם הזה.

34 כאשר יש מחלוקת בין המוח ללב, הנה אם אין המוח שליט על הלב, לפעול שעבוד הלב, שהלב
35 יציית אל המוח, ולא להיפך - אזי באות כל הצרות: לכתחילה עושה דבר קל, ואחר-כך הולך מן הקל
36 אל הכבד, מ"חבלי השוא" ל"עבות העגלה"⁵¹.

(49) פירש"י וראב"ע שלח טו, לט.

(50) משלי ב, יט.

(51) ישע"ה, יח. וראה סוכה נב, א.

(46) יז, א.

(47) תוד"ה שורפן - שם.

(48) ראה לקו"ד ח"א סח, א.

1 ההתחלה היא מ"חוט השערה" - כמדובר כמה פעמים⁵² שכאשר אדם תועה במעבה היער, אין זה
2 באופן שלפנתע דילג מהדרך הרחבה, דרך המלך ("היי-וויי") לאמצע היער, אלא תחילה סטה מעט, כחוט
3 השערה, וכתוצאה מזה - מאחר שהולך בכיוון הבלתי-רצוי - הנה מ'חוט השערה' אחד נעשו שתיים
4 ושלש כו', מאה ואלף, עד שנעשה "כעבות העגלה", שתופס שנמצא במעבה היער, בין "חיתו טרף" ...!
5 ובכללות - כדרכה של תורה שמבטאת כל ענין במאמר קצר - הרי זה מאמר הגמרא⁵³ "אין אדם
6 עובר עבירה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות": אילו היה הולך אפילו על-פי שכל, מבלי לתת גישה
7 ל"רוח שטות" - לא היה בא לעבור עבירה, כי כאשר מתבונן, רואה שכאשר מתנהגים עם הזולת באופן
8 של היפך הצדק והיפך היושר, הנה לבסוף יפגע הדבר בו.

9 ולכן, כאשר מדובר אודות בעל-תשובה, הנה כללות ענין התשובה הוא - לרתום את הלב שיציית אל
10 השכל.

11 אמנם, ישנו מי שתעה והרחיק לכת ("פארקראַכן") כל-כך, שלא זו בלבד שהמוח אינו שליט על הלב,
12 אלא עוד זאת, שהלב נעשה שליט על המוח - שכיון שנמשך אחר התאוות שהלב חומד, נעשה "משוחד",
13 ומשתמש בשכל כדי למצוא דרכים כיצד למלא את תאוותיו.

14 וכאשר בא מישהו ומטיף לו מוסר, או שלפעמים תופס את עצמו ומטיף מוסר לעצמו - הנה מיד
15 מוצא שכלו "המצאה" להסביר שדברי המוסר אינם מתאימים אליו, לא אליו מכוונים הדברים ("ניט אים
16 מיינט מען"), הוא יצליח להיזהר וכו' וכו', ככל הטענות שממציא היצר-הרע כדי שגם השכל לא יבלבל...

17 ולכן יש צורך לפעול גם בנוגע למוח שבראש - כמודגש בענין התפילין⁵⁴, שהן אמת שההתחלה היא
18 מתפילין של יד, שכנגד הלב, כדי לפעול על הלב, אבל לאחר-יזה, כדי שהענין יהיה בשלימות, צריך
19 לפעול גם על המוח שבראש. היינו, שהשכל ידריך אותו להתנהג באופן ד"ועשית הישר והטוב"⁵⁵, בדרך
20 הנכונה והישרה אפילו מצד עניני עולם הזה.

21 וכאשר מחפשים עצות עבור כל אלו שאצלם אין המוח שליט על הלב - שמזה באים כל ההסתעפויות
22 ("אָפּנײַגונגען און אָפּנײַגונגען") עד לעבירה בפועל (ומעבירה בין אדם למקום באים לעבירה בין אדם
23 לחבירו, עד לעבירות חמורות ביותר) - לא די בעצות צדדיות, כמו תיקון ה"לבושים",

24 - וכמדובר פעם בארוכה⁵⁶, שכאשר תופסים מישהו על-ידי דבר חיצוני, כמו לבוש, הרי זה יכול
25 להיות על-דרך מה שכתוב בפרשת השבוע⁵⁷: "ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה"; הוא נשאר עם
26 הלבוש, אבל ללא האדם...

27 ולדוגמא: להעניק להם ידיעות נוספות בענינים הקשורים עם חיצוניות השכל, חכמת החשבון, חכמת
28 הרפואה, חכמת התכונה או חכמת ההנדסה וכיוצא בזה - כיון שאין זה "תופס" את הלב ואת פנימיות
29 השכל, אלא רק את ה"לבושים"; הוא יהיה יותר "תרבותי", תהיה לו תעודה נוספת, תואר נוסף, כך
30 שיתוספו לשמו עוד כמה אותיות... אבל הוא ישאר באותו מעמד ומצב שהלב שליט על המוח, ואדרבה:
31 על-ידי-זה שיהיו לו ידיעות נוספות - יהיו לו אמצעים ודרכים נוספים כיצד למלא את תאוותיו ולבצע
32 את מזימות לבבו הרע.

33 אין דרך אחרת - מלבד להגיע לפנימיות הנפש:

34 צריך לספר לו שידע ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש" (כמו שכתב רבינו הזקן
35 מיד בפרק שני בתניא), וניתנו לו כל האמצעים הדרושים להתנהג כפי שצריך להתנהג "חלק אלקה
36 ממעל", אבל בשביל זה, עליו לשמור בשלימות ובחזוק את פתיחת הצינורות שמקשרים אותו עם "אלקה

52 ראה תו"מ חמ"ד ע' 84. וש"נ.

53 סוטה ג, א.

54 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.

55 ואתחנן ו, יח.

56 (56) שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"ה-כח (תו"מ חמ"ח ס"ע

327 ואילך).

57 (57) וישב לט, יב.

1 ממעל" - על-ידי-זה שיתנהג באופן ד"ועשית הישר והטוב בעיני ה'", בענינים שבין אדם למקום ובין
2 אדם לחבירו.

3 וכאשר מדברים עם יהודי - מתוך כוונה אמיתית, ובדברים היוצאים מן הלב - פעם ופעמיים, ועד
4 "הוכח תוכיח"⁵⁸.. אפילו מאה פעמים⁵⁹ (כמו שכתב רבינו הזקן בסיום ספר התניא⁶⁰), והיינו, שגם לאחר
5 שדיבר 99 פעמים ולא פעל, אינו מתעייף ומדבר בפעם המאה - שאז יודעים שהוא עושה מה שצריך
6 לעשות - הנה לבסוף עושה ממנו בעל-תשובה (כבסיפור הנ"ל), ועושה ממנו יהודי שלם, ועל-אחת-
7 כמה-וכמה אדם שלם, על-ידי-זה שמוציא אותו מהגלות הפנימי, ששכלו נמצא בגלות בעניני תאוותיו,
8 אשר לאמיתו של דבר אין זה המציאות שלו; זהו דבר שניתוסף אצלו מצד 'עשו', נפש הבהמית
9 ויצר-הרע, ולא העצם והמהות שלו. ואחר-כך הרי הוא מודה לו על שהוציא אותו מ"טיט היון",
10 מהמצולה ומהתהום ששם היה נמצא, והעמיד אותו בקרן אורה.

11 טו. וזהו המשך וקישור הענינים בשיחה הנ"ל:
12 כיצד עושים בעל-תשובה - כאשר מדברים עמו באופן של חמימות ומסירת-נפש, והדיבור הוא באופן
13 שמניחים לו תפילין על הראש, היינו, שתופסים את המוחין שבראש, פנימיות השכל, ומניחים תפילין
14 על היד כנגד הלב, היינו, שקושרים את כח המעשה שלו, ועל-ידי-זה קושרים את הרגש שלו, תאוות
15 הלב, שנעשות קשורות עם רצונות של קדושה.

16 וכאשר עושה ממנו בעל-תשובה - אזי מראה המלך את אהבתו לבעל-תשובה יותר מאשר לצדיק
17 גמור (כמשל הרב המגיד), כיון ש"מקום שבעל-תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו"⁶¹,
18 ואז מודה לו המלך על זה - כידוע המשל גם בנוגע להבעת התודה על גודל השמחה שגורמים למלך⁶²
19 כאשר משיבים אליו את בנו יחידו שגלה ממנו במשך עשרות שנים, ופועלים על הבן היחיד שיתנהג
20 כרצון המלך - והרי כל אחד מישראל נחשב אצל הקב"ה כמו בן יחיד (כידוע פתגם הבעל-שם-טוב
21 בזה⁶³),

22 ולכן, כאשר מקרבים אפילו לבו של יהודי אחד לאביו שבשמים, הרי זה לבד פותח את כל הצינורות
23 והדרכים לקבל את ברכתיו של הקב"ה בכל המצטרך לו, כך שכל מה שיבקש מהמלך, יתן לו המלך
24 "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁶⁴.

25 ובנקודה הפנימית - שיהיה נחת אמיתי (שזהו נחת של תורה, מתוך חיות פנימית של המאור שבתורה)
26 מעצמו ומבני הבית, כך שלא יצטרכו לדאוג אם הילד שלו ברח רחמנא-ליצלן ל"גרעניטש-ווילידזש"⁶⁵,
27 ל"היפיל-לענד", או גם ל"סאן-פראנסיסקא" וכיוצא בזה, כי בוודאי "אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה
28 ברחובותינו"⁶⁶, ובוודאי לא בביתו, כיון שביתו מבורך מהקב"ה בבנים ובני בנים עוסקים בתורה
29 ובגמילות-חסדים ומתפללים עם הציבור, והם "לתהלה ולשם ולתפארת"⁶⁷ עבור הוריהם ועבור כל בני
30 ישראל בכל מקום שהם.

* * *

31 טז. ידוע שקיום מצוה, כולל גם מצות תפילין, צריך להיות בגלל שכך צוה הקב"ה, מבלי הבט על
32 כך שיכולים לצפות לקבלת טובה, מיד, מחר או מחרתיים.

(64) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(65) = שכונה ידועה בניו יורק שבה ההנהגה דהיפך הצניעות

וכו'.

(66) תהלים קמד, יד.

(67) תבוא כו, יט.

(58) קדושים יט, יז.

(59) ב"מ לא, א.

(60) קו"א קסב, ב.

(61) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(62) ראה תניא פל"א (מ, סע"א ואילך).

(63) ראה כתר שם טוב בהוספות סקס"ז. וש"נ.

1 וכפי שאומרים בנוסח הברכה של כל מצוה, גם מצות תפילין - לפני קיום המצוה, "עובר לעשייתך"⁶⁸,
 2 שמזה מובן שזוהי הכנה לקיום המצוה - שקיום המצוה הוא לא בכדי לזכות לעולם הבא, עולם הזה,
 3 או בתור סגולה, אלא נוסח הברכה הוא: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", היינו, שבגלל שהקב"ה צוה
 4 אותנו להניח תפילין, וכיוצא בזה שאר המצוות, לכן מקיימים אנו את המצוה.

5 ועל-פי-זה מובן גם הטעם שנוסח הברכה הוא בכל המצוות בשוה. שאף שבין המצוות יש שהן בין
 6 אדם למקום, ויש שהן בין אדם לחבירו, ויש מצוות שעליהן אומרת המשנה⁶⁹ ש"אדם אוכל פירותיהם
 7 בעולם הזה" (שאינן זה בכל המצוות), לא ניכר שינוי בנוסח הברכה - שזה מורה ומדגיש שעיקר הטעם
 8 לקיום המצוה הוא בגלל שכך צוה הקב"ה.

9 ולאמיתו של דבר, הנה עצם ההתקשרות עם הקב"ה, שנותן אפשרות ליהודי לקיים את רצונו, הרי
 10 זה השכר הכי גדול שיכול להיות - "שכר מצוה מצוה"⁷⁰:

11 כאשר מתבוננים בכך שהקב"ה הוא אינ-סוף, ולעומת זאת, מדובר אודות אדם בשר-ודם, שאין ערך
 12 ושייכות כלל בין בשר-ודם לרוחניות, ועל-אחת-כמה-וכמה לאינ-סוף האמיתי, ואף-על-פי-כן רצה
 13 הקב"ה ונתן ליהודי אפשרות לקיים ציווי שלו, שעל-ידי-זה מתקשר עושה המצוה עם מצוה המצוה -
 14 הרי איזה שכר שיהיה, אינו מגיע לשכר האינ-סופי שישנו מצד עצם קיום ציווי הקב"ה שהוא אינ-סוף,
 15 שעל-ידי-זה מקבל מקיים המצוה שייכות עם אינ-סוף, היינו, שניתן בו ענין אינ-סופי - לא רק אינ-סופי
 16 באורך או ברוחב או בעומק, אלא למעלה מכל מדידות והגבלות. ולעומת זאת, כל ענין של שכר, אם
 17 בעולם הזה, או אפילו בעולם הבא - הרי גם עולם הבא נקרא בשם "עולם", עולם שיש לו את ההגבלות
 18 של עולם הבא, אבל אינו ענין של אינ-סוף.

19 אבל אף-על-פי-כן אין זה מבטל לחלוטין את הסגולה והשכר שיש לכל מצוה בעניני עולם הזה
 20 ובעניני עולם הבא - כפי שנאמר בפסוק⁷¹: "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", אזי
 21 "ונתתי גשמיכם בעתם", עם כל הברכות המנויות בפרשה - כיון שיהודי הוא נשמה בגוף, בשר-ודם,
 22 והקב"ה רצה שיהיה זקוק לאכילה ושתייה ולבושים, ולגדל ילדים לתורה ולחופה ולמעשים טובים, וכיון
 23 ש"אין סומכין על הנס"⁷², עליו להשתדל בדרך הטבע שיהיו לו חיים טובים, בגשמיות וברוחניות גם
 24 יחד, ולכן ישנם גם יעודים גשמיים, וכן סגולות וברכות שנמשכות על-ידי כל מצוה, שבזה חלוקה מצוה
 25 אחת מחברתה.

26 יז. ובנוגע למצות תפילין - מתבטאת סגולתה המיוחדת באופן קיום המצוה:
 27 הנחת התפילין צריכה להיות במקום מסויים - תפלה אחת על היד כנגד הלב, ותפלה נוספת על הראש,
 28 במקום שמוחו של תינוק רופס⁷³, ואת שניהם קושרים ברצועות, כמבואר בזהר⁷⁴ תוכן הענין, שכאשר
 29 קושרים דבר מסויים בחבלים, אזי אינו יכול לנוע אלא רק בהתאם לחבלים, וכן הוא בקשירת רצועות
 30 התפילין, רצועות של מצוה - ששכל האדם, הלב (רגש) והיד (מעשה) יתנענעו בהתאם להוראות של
 31 התפילין.

32 מהי ההוראה של התפילין - מה שכתוב בפרשיות שבתוך התפילין: "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
 33 אחד"⁷⁵, "ואהבת גו' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"⁷⁶,

34 ומוסיפים מיד, שאין לחשוב שיכולים לצאת ידי-חובה בהרגש הלב, "רחמנא לבא בעי"⁷⁷, שיש לו

(73) מנחות לז, א.

(74) ח"ג רפב, ב ואילך. וראה גם תקו"ז בהקדמה (ג), א. ט,

א. יב, א.

(75) ואתחנן ו, ד.

(76) שם, ה.

(77) סנהדרין קו, ב ובפירוש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.

(68) פסחים ז, ב. וש"נ.

(69) פאה פ"א מ"א.

(70) אבות פ"ד מ"ב. וראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע'.

שטט ואילך. נעתק ב"היום יום" ח חשוון. ועוד.

(71) ר"פ בחוקותי.

(72) ראה פסחים סד, ב.

1 לב יהודי, והוא אוהב את הקב"ה בכל לבו נפשו ומאודו; אימתי האהבה (והמצוה) היא כדבעי -
2 כשנמשכת במצוות מעשיות: "וקשרתם גר' וכתבתם גר'⁷⁸."

3 וגם זה לא מספיק; אימתי יודעים שהכוונה היא אמיתית - כאשר ישנו הענין ד'ושננתם לבניך'⁷⁹,
4 היינו, שמחנכים את הילדים לילך בדרך של "ואהבת גר' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך".

5 וכפי שרואים אצל הורים, שאם לא עלה בידם להשיג שלימות מסויימת בחיים שלהם - מאיזו סיבה
6 שתהיה, אם מצד סיבות שאינן תלויות בהם, או מצד חסרון בחינוך שחינכו את עצמם, או מפני שלא
7 יכלו לעמוד בנסיון - הרי הם עושים את כל התלוי בהם שתהיה שלימות זו אצל ילדיהם⁸⁰.

8 ולכן: אחד הסימנים וההוראות על כך שישנו הענין ד'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך
9 ובכל מאדך" - כשרואים באיזה אופן מחנכים את הילדים.

10 וכאשר מישהו אומר שיצא ידי-חובתו בנתינת "טשעק" עבור ישיבה, עבור מוסד טוב וישר, עבור
11 בית-כנסת ועבור רב זקן וכו' - הרי זו רק התחלה, אבל מיד לאחרי-זה צריך לראות מה נעשה עם הילדים
12 שלו:

13 אם החינוך הוא באופן שהילד יודע שהוא מתחיל את היום בקריאת-שמע, באמירת "שמע ישראל ה'
14 אלקינו ה' אחד", והוא יודע שלפני ששוכב לישון בסיום היום, הרי הוא גם מסיים את היום באותו
15 "כרוז", באותו פסוק, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" - אזי יודעים שהוא קיים את רצונו של הקב"ה,
16 ואוהב את הקב"ה "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך";

17 מה-שאינ-כן כאשר יוצא ידי-חובתו בכך ש"לבא בעי", ואפילו כשישנו הענין ד'בכל מאדך", "בכל
18 ממונך"⁸¹ - שכן, באותו ענין ד'בכל מאדך" יש צורך גם בענין מסירת-נפש, כהפירוש השני בגמרא⁸¹:
19 "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך".

20 זוהי איפוא הסגולה המיוחדת שבמצות תפילין (כנ"ל סעיף יד) - שמסייעת ליהודי להיות מושל
21 ושולט על התאוות שמצד הרגש שבלב, ולהיות מושל ושולט על השכל שבראש, והיינו, שלא יהיה
22 באופן שהשכל יוליכו שולל ("פאָרפירן"), כלשון הכתוב⁸²: "חכמים המה להרע", אלא שיהיה אצלו
23 שכל אמיתי וחכמה אמיתית, ובאופן ש"כבוד חכמים ינחלו"⁸³, כדברי המשנה⁸⁴ שקאי על התורה ש"היא
24 חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"⁸⁵.

25 יח. וזהו גם הביאור בהמשך הדברים הנ"ל בנוגע לעשיית בעלי-תשובה:
26 ברור הדבר שהענין דעשיית בעלי-תשובה הוא - לא רק לעשות מהזולת בעל-תשובה, אלא לעשות גם
27 מנצמו בעל-תשובה.

28 וטעם הדבר - כי כאשר עושה חשבון-צדק האם הוא ניצל את כל האפשרויות שלו בענין ד"העוסק
29 בתורה ובגמילות-חסדים ומתפלל", אזי תופס שהיה יכול לעשות יותר מכפי שעשה; ובשעה שחסר בקיום
30 רצון המלך - הוא אמנם לא עשה היפך רצון המלך חסו-שלום, אבל הוא לא עשה מספיק ("ער האָט
31 ניט דערטאָן"); הוא היה צריך לעשות בשלימות, ועשה רק באופן חלקי - צריך לשוב על זה בתשובה,
32 על-מנת לתקן בעתיד הקרוב, על-ידי קבלת-עול על להבא, שמעכשיו והלאה ניצל את מלוא האפשרויות
33 בהנוגע לקיום רצון הבורא.

34 יט. וכיון שיודעים שחיים אנו בדור שבו קשה לעמוד בנסיונות, דור כזה שכל זמן שלא מראים לו
35 בכירור, אינו מביין את הכוונה - הראו לדור שלנו באופן ברור את השכר שמקבלים עבור הליכה בדרך
36 התורה והמצוה. ולעומת זאת, "שכר עבירה כנגד הפסדה"⁸⁶ - שכאשר נדמה שיש "שכר עבירה", אזי

(83) משלי ג, לה.

(84) אבות פ"ו מ"ג.

(85) ואתחנן ד, ו.

(86) שם רפ"ב.

(78) שם, ח"ט.

(79) שם, ז.

(80) ראה גם ת"מ חנ"א ריש ע' 149.

(81) ברכות רפ"ט. ספרי ופירשי"י עה"פ.

(82) ירמי' ד, כב.

- 1 מראים מיד את ההפסד שבדבר:
- 2 כשם שבנוגע לשכר - הנה השכר הגדול ביותר הוא בענין ד"ושננתם לבניך", כך גם לאידך גיסא,
- 3 רחמנא-ליצלן, רואים את הצרות, לא עלינו, כתוצאה מזה שחסר הענין ד"ושננתם לבניך".
- 4 פעם היה הסדר במדינה זו - שלהיותה "מדינה דמוקרטית", אסור להורים להתערב ולומר "דעה"
- 5 לילדים, אלא צריכים להניח אותם לגדול כרצונם; ה"מקסימום" הוא - לספר להם כו', אבל אחר-כך
- 6 צריכים להניח אותם לנפשם, שיחליטו בעצמם באיזו דרך ילכו. ועד שהיה אחד מראשי המחנכים במדינה
- 7 זו, שעשה מזה "שיטה שלימה", ומתוך פרסום בראש כל חוצות, שבאופן כזה יתנהל החינוך של הדור
- 8 הצעיר.
- 9 ובכן, רואים עתה - לאחר עשרים-שלושים שנה - לאן הובילה שיטה זו!
- 10 ועד כדי כך, שאשה יהודיה, שקיבלה ידיעה שבנה השתמד, רחמנא-ליצלן, ולא עוד אלא שנעשה
- 11 אצלם "כומר" - נעמדת ואומרת: נו! מה אפשר לעשות?! היום אי-אפשר לומר לנוער שום דבר!...
- 12 והגע עצמך:
- 13 מדובר אודות חינוך של בן, שירד לדרגא הכי תחתונה שאין למטה הימנה - מסית ומדיח,
- 14 - הן אמת שגם עליו נאמר "בל ידח ממנו נדח"⁸⁷, ובסוף יחזור בתשובה, אבל בינתיים נמצא במעמד
- 15 ומצב הכי תחתון -
- 16 וכיצד מגיבה אמו כשמתקבלת אצלה ידיעה זו - היא מתראיינת אצל הבא-כח של העיתון, שלוקח
- 17 ממנה גם תמונה שבה היא נראית מקושטת ("פאָרפּוצט") בכל הענינים החיצוניים [מבלי לשכוח "חס
- 18 ושלום" להשתמש במריחת ה"שפתון" ("ליפסטיק"), ולהקפיד על "אורך" השמלה - שלא תהיה ארוכה
- 19 "חס ושלום" יתר על המדה, ואדרבה: כל המקצר הרי זה משובח...], כדי שתתפרסם בעיתון באופן הראוי
- 20 לזו שאחראית על ההתקדמות והתרבות של "המאה העשרים" [שכל פרט ופרט בענין זה - עליו העולם
- 21 עומד...], כך שיעשה רושם על הקוראים - לא העובדה המחרידה שבנה השתמד [אדרבה: זוהי חדשה
- 22 מרעושה ("סענסיישאָן"), שעל-ידי-זה "זכתה" להתפרסם בכל העיתונים, באופן שיודעים שמה ושם אמה
- 23 וכתובתה, ולא בעמוד האחורי, אלא בעמודים הקדמיים], אלא - שהיא "זכתה" להראות באיזה אופן
- 24 צריך להיות חינוך הבנים והבנות - שלא מתנהגים "היפך הדמוקרטיא" חס-ושלום, ואדרבה: זוהי השיטה
- 25 בחיים, שלא צריך לומר כלום לדור הצעיר, ואין פלא שמתנהג באופן פראי ("ווילד"), שהרי בשביל זה
- 26 הוא "צעיר"... ומסתמא יחזור למוטב.
- 27 כ. ועוד ועיקר:
- 28 הכאב-לב שבדבר הוא - לא כל-כך על האופן שבו מקבלת אשה יהודיה אסון חמור כזה
- 29 רחמנא-ליצלן, אלא - שאין שום תגובה ("מ'רופט זיך ניט אָפּ") על זה.
- 30 נמצאים אנו במדינה שיש בה מספר גדול של יהודים, כן ירבו, והרי איתא בגמרא⁸⁸ ש"כל ישראל
- 31 ערבים זה בזה", "כל" דייקא, כל בני ישראל ממש, ואם-כן כשרואים כזה דבר בעיתון, היה מישוהו צריך
- 32 להגיב על זה, וכמובן - לא באופן שהוא מסכים עם מה שכתוב בעיתון שלדור הצעיר לא צריך לומר
- 33 דבר, ואי-אפשר לומר להם דבר - כיון שזהו שקר!
- 34 כא. האמת היא, שהדור הצעיר רוצה שיאמרו לו, אבל שיאמרו לו דברים יוצאים מן הלב.
- 35 הוא לא רוצה לשמוע שעליו להתכונן ל'בר-מצוה' בגלל שכך עשה השכן שדר בשכונתו, ולכן אין
- 36 לו ברירה, וגם הוא מוכרח לערוך 'בר-מצוה', ובמילא עליו להיות חבר ('מעמבער') בבית כנסת,
- 37 על-ידי-זה שישלם 'מס חבר' ('דיוס'), ומפעם לפעם גם לבוא לבית-הכנסת, כי לולי זאת, לא יניחו לו
- 38 לערוך 'בר-מצוה'.

(88) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

(87) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

1 הסדר במדינה זו - שלפני החתונה עורכים "צוואה", כדי שתהיה מן המוכן לאחרי מאה ועשרים שנה,
 2 וכמו־כן מתחילים לחשוב אודות ה'בר־מצוה' כמה שנים לפני־זה, ובשביל זה מחפשים 'בית־כנסת' כזה
 3 שבו ידרשו מהילד - ועל־אחת־כמה־וכמה מההורים - מדה הכי פחותה של יהדות, והעיקר - שידעו
 4 ש'בר־מצוה' היא 'חגיגת סיום' ('גראָדואיישאָן'), היינו, שבכך הוא 'מסיים' ויוצא מ'אידישקייט'... וכאשר
 5 לאחרי חקירה ודרישה מוצאים בית־כנסת כזה - באים לילד ומבטיחים לו את כל ה'עולם הזה', שיקנו
 6 לו 'מכונת' וכיוצא בזה, ובלבד שיכפה על עצמו 'קבלת עול', וילמד לומר את ברכת ההפטרה, עם
 7 ההפטרה, או שניים־שלושה פסוקים שצריך לקרוא בתורה - לאחרי שיכתבו זאת עבורו באותיות אנגליות,
 8 כדי שיוכל לקרוא... - ולאחרי כן, כשהילד יתבגר, מצפים ממנו שיקח את הדברים ברצינות!...
 9 הוא לא ראה זאת לא אצל אביו ולא אצל אמו, ולא רק שלא ראה זאת בהנהגה שלהם, אלא גם לא
 10 בחינוך שחינוכו אותו.

11 החינוך שלו לא היה באופן ד"ושנתם לבניך", לומר לו דבר ה'; כל מה שלימדו אותו בנוגע
 12 ל'בר־מצוה' הוא - שכיון שבנו של ה'שכן', שהוא מבוגר ממנו בחצי שנה, נשא 'דרשה', ועשה כך וכך,
 13 צריך גם הוא לשאת 'דרשה' ולעשות כך וכך, ואם לאו - יהיה הבזיון גדול ('ביזיי־בזיונות')...
 14 כאשר מכינים אותו לומר את ההפטרה בשבת, שואל הנער: מה פתאום בשבת דוקא? - עונים לו:
 15 כיון ששבת הוא יום קדוש ('האָלי דעי'). במה מתבטאת הקדושה - שואל הנער - הרי האבא הולך
 16 לעסקיו, והאמא נוסעת במכונת, ועושים את כל הדברים כמו ביום ששי וביום שני [לא כמו יום ראשון;
 17 יום ראשון הוא יום מנוחה... אבל יום ששי הוא כמו יום שבת, ויום שבת הוא כמו יום שני], ואם־כן
 18 במה הוא "קדוש"?! - על זה עונים לו: ישנו ה'ראַביי' שבו בחרה הקהילה ('קאָנגרעגיישאָן') לשאת את
 19 כל הקדושה של הקהילה, בבחינת "ונשא... עליו את כל עוונות בית ישראל"... ועליו לחגוג את השבתות
 20 וימים־טובים וכל שאר הענינים שבתורה, ולכן יום זה שבו נושא ה'ראַביי' את ה'דרשה', הוא "יום
 21 קדוש", ובו צריכים ללכת לבית־הכנסת במקום טיול הבוקר (וכיוצא בזה בשאר הסימנים).

22 הילד מרגיש - אם בשכל או ברגש - שהוריו מניחים אותו לנפשו; האבא עסוק ב'ביזנעס', והאמא
 23 עסוקה להכין את ה'ברידזש־פּאַרטי'⁸⁹, שכל פרטי המסיבה, המפות וכו', יהיו באופן המתאים; ומה
 24 שמתעסקים ב'בר־מצוה' - מרגיש ה'בר־מצוה' שזהו רק בגלל שחייבים להתנהג באופן המתאים לסביבה,
 25 כי לולי זאת יחסר בענין פלוני, ב'ביזנעס', או שלא יזמינו אותם ל'ברידזש־פּאַרטי', וכיוצא בזה, אבל
 26 הם לא מתכוונים כלל לענין ה'בר־מצוה' לאמיתתו ('ניט דאָס מיינט מען'); וכיון שלא זו היא הכוונה
 27 - הולך הנער לשחק בכדור, וכשמשחק בכדור - לא איכפת לו מי הם החברים שמשחק עמהם...
 28 מניחים לו לתעות, להתחבר עם מי שרוצה, וכיון שהוא חי בין גוים כפשוטו, ו"אתם המעט מכל
 29 העמים"⁹⁰ - יש לו חברים אינם־יהודים יותר מאשר יהודים, ומה יעשה הבן ולא יחטא, בה בשעה שלא
 30 דורשים ממנו מאומה, ולמה לו לילך בדרך הקשה, כאשר אף אחד אינו מדבר אתו על זה?!

31 לכל היותר, אומרים לו, שחייבים לספר לו אודות כל השיטות שישנן בעולם, והבוחר יבחר. אבל
 32 מקדימים לומר לו שהוא אדם לעצמו, עולם מלא לעצמו, ואי־אפשר לכפות עליו חס־ושלום וחס־ושלום,
 33 ואפילו לא לפנות אליו ב'בקשה', כיון שגם זה נחשב לכפיה, ואינו מחוייב 'להקריב' משהו בשביל
 34 ההורים...
 35 וכל זה - כשמדובר אודות הורים שיש להם סבלנות לילדים, ולמי יש היום סבלנות?!... ובפרט כאשר
 36 ההורים עצמם אינם יודעים את השיטה, ויוצאים ידי־חובתם בשיעור פרטי אחר־הצהריים וכיוצא בזה,
 37 שבו מפטמים אותו בידיעות (כאמור לעיל (סעיף יד)) בענינים שאינם שייכים ל'מוסר' - לא רק ל'מוסר'
 38 שבין אדם למקום, אלא אפילו לא ל'מוסר' שבין אדם לחבירו.

39 כאשר 'מחנכים' את הדור הצעיר מתוך יחס כזה - הוא סוגר את הדלת והולך לחפש... וכך נעשה
 40 'תהום' בין ההורים לילדים.

- 1 וכאשר ההורים שואלים אחר-כך את הילדים: למה אתה מבייש אותנו? - שואל אותם הילד: האם
2 נתת לי איזה 'יסוד' שאוכל להשען ולעמוד עליו?!
- 3 הדבר היחידי שאמרו לו הוא - שצריך 'לחקות' (נְאֻכְמָאֲכֵן), אלא שצריך לחקות מישהו כזה
4 שעל-ידי-זה יגיע בסופו של דבר להיות 'מכובד' (הַאֲנָאֲרָד), וברשימת המכובדים יופיע הראשון או
5 לכל-הפחות השני, אבל לא חס-ושלום מהאמצעיים, ועל-אחת-כמה-וכמה לא מהאחרונים.
- 6 ובכן: כאשר אומרים לילד שה'אידיאל' בחייו הוא 'לחקות' מישהו אחר - אינו מוכן לקבל זאת!
7 ומובן מדוע אינו יכול לקבל זאת - מצד אמיתית הענינים - כיון שיהודי אינו צריך לחקות אף אחד!
8 יהודי צריך לחקות רק את הקב"ה, כפי שדרשו רבותינו ז"ל⁹¹ על הפסוק⁹² "ולדבקה בו", "וכי אפשר
9 לדבוקי בשכינה, והכתיב⁹³ כי ה' אלקיך אש אוכלה", אלא "מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון
10 ורחום", מה הוא גומל חסדים, אף אתה גמול חסדים (ככל אריכות פרטי הדברים).
- 11 ולאמיתו של דבר, אין זה ענין של 'חיקוי', אלא זה הוא בעצמו ('דָאָס איז ער') - שהרי "נפש השנית
12 בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"⁹⁴, היינו, שמציאותו של יהודי היא ה"חלק אלקה", ואם-כן
13 כשיהודי מתנהג באופן ש"מה הוא חנון, אף אתה חנון", הרי הוא מתנהג בהתאם למציאות שלו, ואז
14 עוזרים לו למצוא את עצמו - מה חסר לו, והיכן יכול לרוות את צמאונו, ולמצוא את היסוד החזק שעליו
15 יוכל לעמוד.
- 16 כב. ובכן: לאחרי שראיתי בעיתון סיפור הנ"ל (סעיף יט), חיפשתי למחרת מה תהיה התגובה על זה,
17 אך אין קול ואין עונה!
18 וזאת - לא בגלל שלא יודעים מזה; במאורע זה נושאים ונותנים "מוזרות בלבנה"⁹⁵, אבל על מה
19 מדברים - על החזוק של האשה, שהקריבה את בנה בתור 'קרבת'!...
- 20 איזה 'חזוק' יש כאן?! - האם היא השקיעה משהו, לא לישון לילה כו', כדי שבנה יהיה 'גלח'
21 רחמנא-ליצלן?! הוא עשה זאת מעצמו, וכל זה למה - בגלל שהניחו אותו לתעות, אלא שהלבישו זאת
22 ב'איצטלא' של 'שיטה בחינוך', שכיון שהקב"ה ברא את האדם באופן ש"עיר פרא.. יולד"⁹⁶, אין להתערב
23 בבעלותו של הקב"ה, ויש להניח לו לגדול "עיר פרא"!
- 24 כג. אמנם, סוף-כל-סוף - כאמור לעיל, שעכשיו מראים בגלוי ענינים כאלו שבזמנים הקודמים היו
25 צריכים לחטט, לחקור ולדרוש ולחפש פירוש הדברים - עזר הקב"ה, שהנוער של היום 'דופק על
26 השולחן', ואומר להורים: כיון שאתם חיים אורח-חיים ריק מתוכן ('אָ פּוּסְטֵן לעבן'), ואין לכם ענינים
27 שכדאי להתייגע ולהלחם עבורם, אזי הברירה היא: או שתאמרו לנו כיצד אתם משנים את עצמכם, ואז
28 נחשוב אולי גם לעשות כן, ואם לאו - נלך לחפש; וכאשר הולכים לחפש ללא מנהיג ומדריך, אזי כו'.
29 וזהו החילוק בין דרך האמת, שיש רק דרך אחת - לדרך הפשרה, שכיון שאינה אמת, הרי זה שקר,
30 ובמילא ישנם כמה וכמה ועד לריבוי גדול של דרכים,
- 31 - כפי שמצינו⁹⁷ ש"עשו, שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו" (לשון רבים), ואילו
32 "יעקב, שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש" (לשון יחיד), כיון שכולם הולכים בדרך אחת ויחידה
- 33
- 34 וכאשר ישנם כמה דרכים, יש צורך בסייעתא-דשמיא עצומה, כדי שבין כל הדרכים יכוון וימצא את
35 הדרך היחידה - דרך האמת.

95) לשון הש"ס - סוטה רפ"ו. ועוד.

96) איוב יא, יב.

97) ויק"ר פ"ד, ו. הובא בפירש"י עה"ת ויגש מו, כו.

91) שבת קלג, ב. כתובות קיא, ב. סוטה יד, א.

92) עקב יא, כב.

93) ואתחנן ד, כד.

94) תניא רפ"ב.

1 כד. וכאן ממתנינים לפעולתם של יהודים שעומדים על דרך האמת:
 2 איתא בתנא דבי אליהו⁹⁸, בנוגע לסנהדרין - שהיו למדנים גדולים, סמוכים איש מפי איש עד משה
 3 רבינו (ללא הפסק), והיו יכולים לשבת וללמוד ולחדש בתורה - ש"היה להם לילך ולקשור חבלים של
 4 ברזל במתניהם, ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן, ויחזרו בכל עיירות ישראל.. וילמדו את ישראל
 5 כו".

6 - כשצריכים לילך בדרך ארוכה, עלולים הבגדים להתקמט ולהיקרע כו', ולכן היו צריכים לקשרם עם
 7 חבלים חזקים, ולפעמים, גם חבלים של ברזל, ולחזר בכל הערים והעיירות שבהם דרים בני ישראל, ו"כי
 8 תראה ערום וכסיתו"⁹⁹, כפי שמפרש שם¹⁰⁰: "אם ראית אדם.. ערום.. שאין בו תורה ומצוות", יש
 9 להלבישו בטלית עם ציצית, ללמדו תורה וכו' - זהו התפקיד של הסנהדרין.

10 ובימינו - אין אפילו צורך ב"חבלים של ברזל"; יש טלפון, מכונת, מזכיר - שנים שלושה וארבעה,
 11 ואין לדבר סוף; הטירחא היחידה שנדרשת ממנו היא - שימת לב!

12 קראת בעיתון אודות מה שאירע עם אשה יהודיה - הנה לכל-לראש עליך להבטיח שהשכנה שלה לא
 13 תתנהג כמותה, ואחר-כך תנסה לחשוב גם אודותה; אינך יכול להגיע אליה - עשה משהו בשכונתך!
 14 כה. וכאמור לעיל - התירון הישן, שאם ידברו עם הנוער 'דברים קשים', אזי יסתלקו, הנה בדורנו
 15 זה הסירו הסתר והעלם זה:
 16 הדור הצעיר ממתין שיבואו אליו ויעמידו בפניו 'אתגר' (כפי שנקרא כאן: 'טשאָלענדזש'): כיון שהנך
 17 צעיר, ואינך מתיירא משום דבר - נותנים לך תפקיד: קבל על עצמך עול מלכות שמים, עול תורה ומצוות,
 18 וזאת - לא בכדי 'לחקות' את השכן, כדי לעשות טובה למישהו; בענין זה תמצא את עצמך!

19 ואלו שניסו, ועשו זאת בדברים היוצאים מן הלב - הנה ברובא דרובא הצליחו, באופן שנראה בגלוי
 20 לעיני בשר;

21 וגם עם אלו שלא הצליחו - הנה על-ידי-זה ש'זרקו' מילה או שתי מילים, רעיון וכו', הרי זה בדוגמת
 22 זריעת גרעין, שפועל פעולתו אחרי זמן - כעבור שבוע, חודש או שנה. שכן, אם זה היה דבר היוצא
 23 מן הלב, דבר ה', ענין שבא מהר סיני - הרי זה יקדח ויבער ('עגבערן און ברענען') בו, עד שיאיר לו,
 24 ויעלה אותו על הדרך.

25 ומובן, שגם אם לא זכה להצליח מיד באותן חמש דקות - הרי גם כשיכולים להציל יהודי שיתחיל
 26 לחיות כעבור שבוע, כדאי כל היגיעה!

27 התנאי היחידי הוא - לומר לילדים את האמת! ואם אינך יודע את האמת - אל תתבייש ואמור שאינך
 28 יודע, ואז ילך ויחפש אצל מישהו אחר; אבל לבוא עם 'פשרה', ולומר לילד שעבורו מספיק כך וכך,
 29 כאילו שזה הכל, מבלי לומר לו שיש עוד - הנה בסוף הוא תופס ששיקרו לו (מ'האָט אים געבלאָפּט),
 30 ואז הוא מאבד את האימון בו, ולא רוצה שום עסק אתו!

31 צריכים לבוא אל הנוער ולומר להם: שמעו, סומכים על הכחות שלכם, כיון שיש לכם את הכחות
 32 שניתנו על-ידי הקב"ה, אלא שהתחלה צריכה להיות באופן של הקדמת נעשה לנשמע.

33 וכמודגש גם בענין רצועות התפילין, כנ"ל (סעיף יז) מדברי ה'זהר' שזהו כמו שקושרים מישהו -
 34 דלכאורה אינו מובן: כאשר רוצים לפעול על הלב והשכל של פלוני - מהו הצורך ברצועות?! הרי יש
 35 לפלוני לב יהודי וראש יהודי, ואם-כן יש להסביר לו על-פי שכל, 'לדבר' אל הרגש שבלבו, ואין צורך
 36 כלל לקשור אותו? - אך הענין הוא, שלכל-לראש צריך האדם לקשור את עצמו, ולהחליט לקיים את רצון
 37 הקב"ה, ואז מובטח לו שלאחרי-זה יהיה גם הענין ד'נשמע' - ש"ישמע" ('ער וועט דערהערן') ויבין
 38 בשכלו.

1 אומרים לו את כל האמת, אלא שמבהירים לו: כיון שהנך בשר-ודם, ואינך רוצה לעשות את הכל
 2 בבת-אחת - אזי תתחיל "לאט לאט", אבל עליך לדעת, שאתה צריך לקבל על עצמך את העול של תרי"ג
 3 מצוות! - זהו החיים שלך והעצם שלך, אלא שביום ראשון תעשה מה שאתה יכול לעשות ביום זה,
 4 במטרה ובכוונה ובהחלטה, שלמחר, תעלה בקודש, ותוסיף לפי הכחות שיתנו לך מחר, מתוך ידיעה שגם
 5 ביום ראשון היית צריך לעשות זאת, אלא כיון שהנך חלש ואין לך כח, עליך להמתין - אם האמת היא
 6 כן שאין לך כח.
 7 ואז יראו שהנוער יצעק שיש לו כח, והם עוד יתעלו ('איבערשטייגן') על 'בעלי המוסר' שמשפיעים
 8 עליהם, ואכן יקשרו את עצמם עם רצועות של קדושה, לא בגלל שכך עושה ה'שכן', אלא בגלל שכך
 9 צוה הקב"ה, "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו", ולא ישאלו אודות 'סגולות', אם על-ידי-זה יקויים "ונתתי
 10 גשמיכם בעתם" או לא; לא זה מה שמונח עכשיו בראשם; הם לא מחפשים "גשמיכם בעתם"; הם
 11 מחפשים דרך בחיים, מתוך תקוה שיתברר שזוהי האמת.
 12 וזהו הענין ד"מבצע תפילין" - שזוהי הדרך לגשת לדבר - לקשור את היד, לקשור את הלב ולקשור
 13 את הראש. והלוואי לא היו המבוגרים מתייראים מזה, כשם שהצעירים לא מתייראים מזה.
 14 זוהי הדרך שעל-ידיה יכולים להציל ולהבטיח את אלו שנמצאים ב'מחנה יעקב', שלא ישפיעו עליהם
 15 אלו שנמצאים ב'מחנה עשו'.
 16 כן. וכאשר מנסים לחפש דרכים, לנסות דרך כזו או דרך אחרת - הנה כל הדרכים שרק ניסו, וכל
 17 ה'איז'מים¹⁰¹ שיחפשו - הנה ענין פלוני ניסו כבר לפני עשרים שנה, וענין פלוני - ניסו לפני ארבעים או
 18 חמישים שנה, וראו את התוצאות - בנוגע ליחידים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לכלל ישראל.
 19 למחרת מתן-תורה היו צריכים לסמוך על מה שראו במעמד הר סיני, כיון שעדיין לא ניסו דרכים
 20 אחרות; מה-שאינ-כן בדורנו זה, לאחרי שכבר ניסו את כל הדרכים.
 21 לנסות את הדרך ש'רחמנא לבא בעי'⁷⁷, ללא מצוות מעשיות, רחמנא-ליצלן - כבר מצינו זאת בדברי
 22 ימי ישראל, בזמנו של פילון האלכסנדרוני, שהיו אז כאלו שהשלו את עצמם שאפשר להשאר יהודים
 23 גם כאשר יתנהגו על-פי שכל, ואילו בנוגע למצוות מעשיות, יסתפקו ברמזים. אך לא נשאר מהם שריד
 24 ופליט¹⁰²; חלקם חזרו להיות יהודים כמו כל היהודים, עם מצוות מעשיות. וחלקם נשארו אצל היוונים
 25 או באלכסנדריא של מצרים.
 26 הנסיון 'לחתוך' ולהתאים את התורה לפי רוח הזמן - ניסו כבר בכמה תקופות בישראל; אין זו המצאה
 27 חדשה ש'נפלו עליה' לפני מאה שנה, אלא כבר היה כן בזמן בית-המקדש הראשון, בזמן בית-המקדש
 28 השני, ובגלות בבל.
 29 הנסיון להתנהג באופן ש"ככל הגוים בית יהודה"¹⁰³ - גם זה אינו חידוש; ניסו כבר בזמנו של יחזקאל
 30 הנביא, וראו את התוצאה.
 31 וכן הנסיון לקשר יהודים עם שפה, או איזה ענין שיהיה מלבד תורה ומצוות - ניסו כבר את הכל;
 32 היו יהודים בזמן המקדש שדיברו ארמית, ובזמן מקדש שני דיברו אשורית, מואבית וכל שאר הלשונות,
 33 וגם לשון הקודש; אך לא ה"לשון" היא זו שהחזיקה אותם.
 34 ועל-דרך-זה בנוגע לשיטה לחקות את הגוים שדרים ביניהם, אולי על-ידי-זה נתקבל אצלם - כבר
 35 ניסו וראו שזהו "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב"¹⁰⁴; גם כאשר היהודי רוצה שהגוי יקבל אותו -
 36 לא רוצה הגוי לקבל אותו, ושום עצה לא תועיל; ניסו כבר לוותר לגוים בכל הדרכים, אך ללא הועיל,
 37 אלא "לבדד ישכון"; כפי שהיה בפעם הראשונה במעמד הר סיני, כש'בחר בנו מכל העמים" - כך נשאר

(102) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 319.

(103) יחזקאל כה, ח.

(104) בלק כג, ט.

(101) כינוי לאידיאולוגיות שונות, על שם שהרבה מהן

מסתיימות ב"איים": קומוניזם, סוציאליזם וכו' (ראה גם אנ"ק

ח"ט ע' שכו ואילך) - המו"ל.

1 בכל הדורות; יש דורות שהגוי אמר זאת בגלוי ליהודי, ויש דורות שהגויים כתבו זאת איש לרעהו, ועד
2 לדורנו זה, שאמרו וראו זאת בגלוי, וכן היה גם לפני עשר שנים, וכמו-כן בזמן הגזירות רחמנא-ליצלן,
3 כאשר העולם כולו עמד והסתכל במה שקורה!...

4 העצה היחידה היא - לבוא ולומר להם שישנה דרך אחת ויחידה שלא השתנתה: דרך התורה, תורה
5 שבכתב, והמצוה זו תורה שבעל-פה (כמו שכתב הרמב"ם¹⁰⁵), עליה נאמר בתורה שבכתב: "על פי התורה
6 אשר יורוך"¹⁰⁶, "זו מצות-עשה"¹⁰⁷, ו"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך"¹⁰⁶, זו מצות לא-תעשה¹⁰⁷.

7 זהו הדבר היחיד שלא השתנה במשך כל דברי ימי ישראל: זהו אותו יום השביעי בשבוע שעליו
8 נאמר בעשרת הדברות "זכור"¹⁰⁸ ו"שמור"¹⁰⁹ את יום השבת; אלו אותן בהמות טהורות ושאינן טהורות
9 שנאמרו בפרשת שמיני¹¹⁰ ובפרשת ראה¹¹¹ - עד היום הזה; וזהו אותו ציווי "ושנתם לבניך גו' וקשרתם
10 גו' וכתבתם גו'" שנאמר בחומש דברים⁷⁸ - עד היום הזה.

11 כל זה לא השתנה - הן בשעה שבני ישראל ישבו בשלוה על אדמתם ודיברו בלשון הקודש, והן
12 בשעה שדיברו ארמית, אשדודית ושאר הלשונות; הלשון השתנתה, המאכלים השתנו, וכל העניינים השתנו
13 - אפילו מהלך המחשבה השתנה, אבל מצוות מעשיות לא השתנו.

14 כז. ועל זה מחכה הנוער - שיבואו ויאמרו לו:
15 ישנו דבר אחד שניסו במשך שלש וחצי אלפי שנה, בכל המדינות, ובכל התנאים, בין כל סוגי
16 האנשים, ובכל המצבים - ממצב של הרחבה גדולה כבימי שלמה, כאשר "וישב שלמה על כסא ה'"¹¹²,
17 ועד למצב של צרות הכי גדולות ואכזריות שהיו במשך הדורות, לא עתה ולא עלינו; וזהו התפקיד שלכם
18 - להמשיך זאת!

19 ואדרבה - כדברי הגמרא במסכת סוטה¹¹³, שבעקבתא דמשיחא "נערים פני זקנים ילבינו": כאשר
20 האבא מתבייש ביהדותו, ולא רוצה שהשכן ידע שהוא שומר תורה ומצוה ומקפיד על קלה כחמורה -
21 עליך לצאת לרחוב, ו"פני זקנים ילבינו" - לומר לגויים בגלוי שהנך יהודי שומר תורה ומצוה.

22 וכן "בת קמה באמה, כלה בחמותה" - לטובה (כפי שמבאר רבינו הזקן¹¹⁴ ענין זה): האמא חבשה
23 שלשת רבעי פאה, שמצידיה היו נראות השערות, בגלל שאיזה גוי בפרזי 'פסק' שכך צריך להיות ה'שָׁעָר;'
24 באה הבת ואומרת: אינני מתביישת; אני חובשת פאה שמכסה את כל ה'שָׁעָר, ויוצאת לרחוב ואומרת
25 שאינני מתפעלת מדברי איזה גוי או גויה בפרזי!... ישנו גוי שאומר שצריך לקצר את השמלה - למאי
26 נפקא-מינה עבורי?! לי יש את דבריו של משה רבינו, להבדיל.

27 והתורה מבטיחה, שכאשר ההנהגה תהיה באופן ש"כל כבודה בת מלך פנימה"¹¹⁵, אזי יגדלו ילדים
28 שירוו מהם נחת אמיתי, לא רק נחת של עולם הבא, אלא גם נחת של עולם הזה, ולא 'נחת' שמתבטא
29 בכך שמשאירים 'קדיש' לאחר מיה ועשרים שנה רחמנא-ליצלן, אלא 'א' לעבעדיקער נחת': להיות
30 מדושן ('פרעגלען זיך') מרוב נחת מהבן או מהבת עד מאה ועשרים שנה, וכל זה למה - בגלל ש"נערים
31 פני זקנים ילבינו", "בת קמה באמה, כלה בחמותה".

32 כשדיברו על זה לפני שנים, היו יכולים לחשוב שזוהי הזיה בעלמא; אבל עכשיו - "טעמו וראו"¹¹⁶,
33 נסו ותוכחו!

34 וכאמור - התנאי היחיד הוא שצריך לדבר בדברים היוצאים מן הלב; אין צורך ב'נואם' בעל תואר,

(111) יד, ד ואילך.

(112) דברי הימים א כט, כג.

(113) בסופה. וראה גם תו"מ חמ"ט ע' 157. וש"נ.

(114) ראה לקו"ת צו ט, סע"ד ואילך.

(115) תהלים מה, יד.

(116) לשון הכתוב - שם לד, ט.

(105) בהקדמתו לספר הי"ד.

(106) פ' שופטים יז, יא.

(107) רמב"ם ריש הל' ממרים.

(108) יתרו כ, ח.

(109) ואתחנן ה, יב.

(110) יא, ב ואילך.

1 או שיהיה לו מיליון דולר בבנק... צריך רק לדבר בדברים היוצאים מן הלב, ותנאי עיקרי בדבר - לומר
2 את האמת כפשוטה, מבלי "לצבוע" אותה... כיון שמדברים עם דור שלא מתפעל לא מהאבא ולא מהאמא
3 ולא מאף אחד; הוא רוצה להרגיש שלא מנצלים אותו, ולא מרמים אותו, ולא מחשיבים אותו לתינוק
4 קטן (א' פיצל קינד'), אלא מדברים אליו כמו עם אדם מבוגר, ואז - אדרבה: כדברי הגמרא¹¹⁷ אודות
5 "אכלושי דמחוזא, דאי לא עבדי חלשי" (בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, וכשיושבים בטלים
6 קשה להם); כשיתנו לו משא כבד - ירצה לשאתו, אבל כשיתנו לו דבר קל - יאמר שזה עבור תינוק
7 (בייבי).

8 כשמדברים עם הנוער במילים כאלו - הנה, ראשית כל, מדברים אמת. ושנית, מקיימים את השליחות
9 של הקב"ה; מה-שאין-כן כשהולכים בדרכים אישיות (אייגענע דרכים) - הרי, נוסף לכך שאין חידוש
10 בדבר, כאמור לעיל, שכבר ניסו אותם, ומזמן פשטו את הרגל. הנה אין זו האמת, ובמילים פשוטות: זהו
11 שקר. ובמילא, לא יתכן שיאמר זאת עם כל הלב, כיון שבעומק לבו יודע שזוהי פשרה וויתור, ומרגיש
12 שלא יצליח, כיון שסוף-כל-סוף תנצח האמת - "אמת מארץ תצמח"¹¹⁸, שהרי לא יכול להיות ששקר
13 ישאר מושל ושולט, זה יכול רק להימשך עוד יום, חצי יום, עוד שעה או חצי שעה.

14 כח. וכאמור לעיל - כאשר ישנו הענין ד"העוסק בתורה", באופן של יגיעה, כפי שמתייגעים בעסק,
15 וכן יגיעה "בגמילות חסדים, ומתפלל עם הציבור", אזי יהיה הענין ד"פדה בשלום";
16 לא יצטרכו לריב עם הילדים, ולא יצטרכו לריב עם הנהלת העיר (שטאָטישער פּאַרוואַלטונג)
17 שיעמידו שוטר נוסף, ולא יצטרך לריב עם עצמו - האם להכות את הילד, או לקנות לו מכונית (ששתי
18 הדרכים יש להם מקום בשכל), אלא ההנהגה תהיה בשלום ובשובה ונחת,
19 ויהיה הענין ד"פדאני לי ולבני" - הקב"ה ובניו, וכן "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹⁹ -
20 "מבין אומות העולם", בגאולה האמיתית והשלימה, "וה' בראשם"¹²⁰, ויחד עם הקב"ה הולכים לארצנו
21 הקדושה, על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

22 כט. דובר כמה פעמים בהנוגע ל"ט כסלו, שרבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה, כותב בעצמו ב'אגרת
23 הקודש', שגאולתו היתה קשורה עם הענינים שגרמו למאסר, ולאחרי-זה - לגאולה, וכן כותב ב'אגרת
24 הקודש', ובפרט בסיומה, אודות הענינים שיעשו בקשר לגאולה:
25 ב'אגרת הקודש' בכמה מקומות - כותב אודות ענין הצדקה¹²¹; בסוף 'אגרת הקודש', בדיבור-המתחיל
26 "הוכח תוכיח.. אפילו מאה פעמים", כותב¹²²: "לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה";
27 ולאחרי-זה כותב אודות ענין התפילה - תפילה שבתורה, שזהו הענין דאמירת תהלים, שהרי ספר
28 תהלים הוא חלק מתורה שבכתב, אבל ענינו הוא "שירות ותשבחות" שאמר דוד המלך (כדברי הגמרא
29 במסכת ברכות¹²³), שזהו ענין התפילה.

30 ובזה גופא, הנה ספר תהלים מקשר הענינים דתורה ותפילה כפי שהם מן הקצה אל הקצה¹²⁴:

31 איתא במדרש תהלים בתחלתו, וגם על הפסוק¹²⁵ "יהיו לרצון אמרי פי", שדוד המלך ביקש מהקב"ה
32 - וכפי ששמע שם, נתקבלה בקשתו - ש"יהיו קורין בהן (במזמורי תהלים) ונוטלין שכר עליהם כנגעים
33 ואהלות".

(122) קסג, א.

(123) ג, ב.

(124) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סכ"ג (תו"מ חל"ח ע'

272). שם חמ"ז ע' 38. וש"נ.

(125) תהלים יט, טו.

(117) ב"מ עז, א (ובפירש"י). ועי' ברא"ש שם (הובא באג"ק

ח"ח ס"ע קפג).

(118) שם פה, יב.

(119) בא יו"ד, ט.

(120) מיכה ב, יג.

(121) ראה גם תו"מ חמ"ה ע' 177. וש"נ.

1 והרי הלימוד דנגעים ואהלות הוא החלק הכי קשה ועמוק שבתורה; וענין זה קשור עם החלק הכי
 2 עמוק בענין התפילה, שענינה הוא "דע לפני מי אתה עומד"¹²⁶, ועד לתכלית הביטול, "כעבדא קמי
 3 מריה"¹²⁷ - שישנו בשירות ותשבחות של דוד מלך ישראל בספר תהלים.
 4 ל. ובכללות - קשור י"ט כסלו עם הענין דחלוקת הש"ס, שמסיימים את לימוד הש"ס בשנה שעברה,
 5 ומחלקים את הש"ס לשנה הבאה¹²⁸.
 6 וכמו-כן ישנו ענין הצדקה - שזוהי ה"מגבית" הקשורה עם י"ט כסלו¹²⁹, שחלק ממנה מיועד עבור
 7 צדקת ארץ-הקודש, שאודותה כותב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'¹³⁰ "היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשו
 8 כו".
 9 וכיון שבתורה יש נגלה ופנימיות, והרי החידוש של רבינו הזקן הוא שקישר ואיחד בגלוי לימוד
 10 הנגלה והפנימיות דתורה, באופן של הבנה והשגה גם יחד - הרי זה קשור גם עם חלוקת ספר התניא
 11 על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ללמדו במשך השנה, באופן שכל אחד יסיימו לקראת י"ט כסלו,
 12 ומיד יתחיל עוד הפעם - "מתכיפין התחלה להשלמה"¹³¹ - כדי לסיים במשך השנה.
 13 ולכן נהוג לקשר את ההתוועדות ד"ט כסלו עם ענין בנגלה הקשור עם הש"ס; עם ענין בפנימיות
 14 התורה, בחסידות, הקשור עם ספר התניא; ועם ענין של צדקה, כאמור, בהנוגע למגבית.
 15 וזאת - נוסף על מאמר חסידות, שזהו מנהג מדור לדור, זה מאה שישים ותשע שנים, לומר מאמר
 16 חסידות ביום י"ט כסלו, בהתוועדות ד"ט כסלו.
 17 בדרך כלל, רגיל בנוגע לסיום הש"ס, לסיים את הש"ס כולו, אבל לא-דוקא שזה שאומר את ה"הדרן"
 18 וה"סיום" בגלוי יאמר זאת דוקא על המסכתא האחרונה שבששה סדרי משנה, שזוהי מסכת עוקצין, או
 19 על המסכתא האחרונה מ"ו המסכתות שיש עליהם גמרא, שזוהי מסכת נדה. אלא גם (כפי שנהוג
 20 לפעמים) על מסכתא שבינתיים, ובנידון-דין - הרי זו מסכת מכות. ובפרט שזוהי מסכתא שפלוגי בן
 21 פלוני למד וסיים במשך השנה.
 22 ויש טעם נוסף לכך שבעזר השם-יתברך ייערך ה"הדרן" על מסכת מכות (אף-על-פי שכבר נערך פעם
 23 סיום על מסכת זו¹³²), כפי שיובן לפי הענינים שיתבארו ב'סיום'¹³³.
 24 לא. ב'סיום'¹³⁴ מסכת מכות ישנם שני סיפורים אודות רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע
 25 ורבי עקיבא: סיפור הראשון, ש"שמעו קול המונה של רומי.. והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק",
 26 באמרו, "ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה". וסיפור השני, ש"ראו שועל שיצא
 27 מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין, ורבי עקיבא מצחק", באמרו, "כתיב¹³⁵ ואעידה לי עדים נאמנים
 28 את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו.. תלה הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה, באוריה
 29 כתיב¹³⁶ לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו']", בזכריה כתיב¹³⁷ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים.
 30 עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה. עכשיו שנתקיימה
 31 נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת", והגמרא מסיימת: "בלשון הזה אמרו לו, עקיבא
 32 ניחמתנו עקיבא ניחמתנו".
 33 בשני סיפורים אלו ישנם כמה וכמה פרטים שנתבארו בארוכה בפעם הקודמת שנערך סיום על מסכת
 34 זו¹³²; ועתה יתבאר מאמר הגמרא בפיסקא שלפני-זה, אשר בהמשך אליו באים שני הסיפורים הנ"ל,
 35 כמודגש בלשון הגמרא: "וכבר היה רבן גמליאל כו' ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של

חמ"ב ע' 186 ואילך). וש"נ.

(133) ראה לקמן סעיף ו ואילך.

(134) בהבא לקמן - שולב גם המשך ה"הדרן" שנתבאר

בשיחות ש"פ וישב וש"פ מקץ.

(135) ישע' ח, ב.

(136) מיכה ג, יב.

(137) זכרי' ח, ד.

(126) ראה ברכות כח, ב.

(127) שבת יו"ד, רע"א.

(128) ראה גם לקמן סעיף ג. וש"נ.

(129) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 385. וש"נ.

(130) סו"ס ד.

(131) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

(132) שיחות יו"ד שבט וש"פ בשלח, י"ג שבט תשכ"ה (תו"מ

- 1 רומי וכו", שלשון זה מורה על ההמשך לפיסקא שלפני-זה, כדלקמן.
- 2 לב. וזה-לשון הגמרא בפיסקא הקודמת:
- 3 "אמר רבי יוסי בר חנינא, ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלו.
- 4 משה אמר¹³⁸ וישכון ישראל בטח בדרך עין יעקב (כלומר, אימתי ישכון ישראל בטח, כשיהיו צדיקים
- 5 כעין יעקב¹³⁹). בא עמוס וביטלה, שנאמר¹⁴⁰ חדל נא מי יקום יעקב (מי יכול להיות חסיד כיעקב¹³⁹) כי
- 6 קטן הוא (קטנים הם הטובים שיהיו צדיקים כיעקב¹³⁹), וכתוב¹⁴¹ נחם ה' על זאת גם היא לא תהיה, אמר
- 7 ה' אלקים. משה אמר¹⁴² ובגוים ההם לא תרגיע, בא ירמיהו ואמר¹⁴³ הלוך להרגיעו ישראל (שיהא להם
- 8 מנוחה בגלות¹⁴⁴). משה אמר¹⁴⁵ פוקד עון אבות על בנים, בא יחזקאל וביטלה, שנאמר¹⁴⁶ הנפש החוטאת
- 9 היא תמות. משה אמר¹⁴⁷ ואברתם בגוים, בא ישעיהו ואמר¹⁴⁸ והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'
10 (ובאו האובדים בארץ, מלמד שלא יהיו אבודים בין האומות¹⁴⁴)."
- 11 וצריך להבין:
- 12 (א) קושיית המפרשים¹⁴⁹ - מהו הטעם "דלא מייתי הני קראי מארבע גזירות, לא כסדר הכתובות
- 13 שבתורה, ולא כסדר הנביאות?"
- 14 (ב) לשון וענין גזירה - "ארבע גזירות גזר משה רבינו" - יש לו גדרים בהלכה¹⁵⁰, הן בנוגע לקביעת
- 15 הגזירה והן בנוגע לביטולה. ולכן, גם כאשר משתמשים בלשון 'גזירה' במאמר שהובא בחלק האגדה
- 16 שבתורה (כבנידון-דין), הרי זה צריך להיות בהתאם לגדרי ההלכה.
- 17 ובהקדמה - שמצינו בגמרא¹⁵¹ ש"משה רבינו גזר כמה גזירות, ותיקן כמה תקנות, וקיימות הם לעולם
- 18 ולעולמי עולמים". והיינו, שכבר בזמן משה רבינו, שאז היה מתן-תורה, היו לא רק 'תקנות', אלא גם
- 19 'גזירות', וכפי שמוכח בפירוש רב נסים גאון דוגמא לענין הגזירות, מדברי הגמרא¹⁵² "נתינים דוד גזר
- 20 עליהם (בתמיה), משה גזר עליהם, דכתיב¹⁵³ מחוטב עציך עד שואב מימך, (ומשני) משה גזר לההוא
- 21 דרא כו", ומזה מוכח שהכוונה היא (לא לענין של קיום מצוה כו', אלא) ל'גזירה' ממש.
- 22 ומהגדרים בענין של 'גזירה' - ש"בית דין שגזרו גזירה.. ועמד אחריהם בית דין אחר, וביקש לבטל
- 23 דברים הראשונים ולעקור.. אותה הגזירה.. אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין¹⁵⁴.
- 24 ועל-פי-זה נשאלת השאלה: כיון שאין לנו (בית-דין) גדול יותר מ(בית-דינו של) משה רבינו¹⁵⁵, שהרי
- 25 כולם הם "מקבלים" ממשה רבינו¹⁵⁶ - אם-כן כיצד יכולים לבטל גזירות שגזר משה רבינו?
- 26 (ג) כיצד "באו ארבעה נביאים¹⁵⁷ וביטלו" - הרי כדי לבטל גזירה יש צורך בבית-דין, ומה שייך ענין
- 27 זה ל'נביא', אשר על-פי גדרי ההלכה "אין נביא רשאי לחדש דבר", ו"אם יעמוד איש.. ויעשה אות ומופת
- 28 ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שלא שמענו
- 29 ממשה.. הרי זה נביא שקר¹⁵⁸?"

(152) יבמות עט, סע"א.

(153) נצבים כט, יו"ד.

(154) רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב.

(155) וראה שו"ע יו"ד סרמ"ב סל"ו ובט"ז שם: "האומר לחבירו.. אם היית כמשה מלקין אותו משום בזיון", "בזיון הוא למשה רבינו ע"ה שהוא אומר אילו ה' אדם אחר כמותו, והוא בלתי אפשרי, שהרי כתיב לא קם כמשה".

(156) ולהעיר גם משבת קד, א: "אתו דרדקי.. לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו" - שענין זה יכול להיות רק ביחס ליהושע בן נון, ולא ביחס למשה רבינו, ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה בסנין" (ראה גם תו"מ ח"ח ריש ע' 215 ובהערה 75 שם. וש"נ).

(157) להעיר שיש גם גירסא "זקנים", אבל הגירסא הרווחת בגמרא (וגם ב'עין יעקב') היא - "נביאים".

(158) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"א.

(138) ברכה לג, כח.

(139) פירש"י שם.

(140) עמוס ז, ה.

(141) שם, ו.

(142) תבוא כת, סה.

(143) ירמ' לא, א.

(144) פי' רבינו גרשום שם.

(145) תשא לד, ז.

(146) יחזקאל יח, כ.

(147) בחוקתי כו, לח.

(148) ישע' כו, יג.

(149) חדא"ג מהרש"א כאן.

(150) ראה אנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גזרה (ע' תקטט

ואילך). וש"נ.

(151) שבת ל, א.

1 (ד) מדברי הגמרא "ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלו", מוכח,
 2 ש"משה רבינו החמיר על בני ישראל יותר מאשר הנביאים. ולכאורה, מפורש בגמרא¹⁵⁹ ש"משה רבינו אוהב
 3 ישראל היה", ואילו הנביאים (ובפרט ארבעת הנביאים שנזכרו כאן), אף שאמרו גם דברי נחמות, הרי
 4 עיקר¹⁶⁰ ענינם ותפקידם היה לומר לישראל דברי מוסר. ואם-כן תמוה הדבר, לכאורה, שהגזירות על
 5 ישראל באו על-ידי משה רבינו ש"אוהב ישראל היה", ואילו ביטול הגזירות נעשה על-ידי הנביאים
 6 שענינם ותפקידם לומר דברי מוסר!?

7 (ה) גם צריך להבין דיוק לשון הגמרא - שתחילה באה הקדמה: "ארבע גזירות גזר משה רבינו על
 8 ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלו", ואחר-כך מפרטת הגמרא כל גזירה וביטולה על-ידי הנביא,
 9 דלכאורה, מהו הצורך בהקדמה שיש "ארבע גזירות" שביטולן "ארבעה נביאים", ובלשון הש"ס: מניינא
 10 למה לי?

11 ועוד דיוק - שבהקדמה נאמר הלשון "ארבע גזירות גזר משה רבינו", ובהמשך הענין נאמר הלשון
 12 "משה אמר" (ולא "משה גזר")?

13 וכן יש לדייק בלשון הגמרא בנוגע לארבעת הנביאים - "בא עמוס וביטלה.. בא ירמיהו ואמר.. בא
 14 יחזקאל וביטלה.. בא ישעיהו ואמר", היינו, שבנוגע לגזירה הא' והג' נאמר הלשון "ביטלה", ואילו בנוגע
 15 לגזירה הב' והד' הלשון הוא "אמר"?

16 לג. ויש לבאר תחילה גדרן של הגזירות:

17 כתב הרמב"ם בריש הלכות ממרים בנוגע ל"התקנות והגזירות והמנהגות" שקובעים בית-דין - שחל
 18 עליהם גדר של מצות-עשה ומצות לא-תעשה, שנאמר¹⁶⁶ "על פי התורה אשר ירוך גו' לא תסור גו'" -
 19 שענינם הוא "לחזק הדת ולתקן העולם".

20 ויש לומר בפירוש הגדרה זו - ש"לחזק הדת" הוא ענין השייך לכל אחד מישראל בתור יחיד, ו"לתקן
 21 העולם" הוא ענין השייך לכללות ישראל בתור כולל.

22 ובהקדמה - שבכללות התורה ומצוות מודגש החילוק שבין היחיד להכלל, החל ממצות תלמוד תורה,
 23 שיש חילוק בין תלמוד תורה דיחיד לתלמוד תורה דרבים¹⁶¹, ועל-דרך-זה בקרבנות, שיש קרבנות יחיד
 24 וקרבנות ציבור, ועל-דרך-זה בענין הצדקה יש חילוק אם זהו ענין הקשור עם יחיד או עם רבים, שאז
 25 הרי זה על-דרך "גדר שהודר.. על דעת רבים אין לו הפרה"¹⁶².

26 ובהתאם לכך, ישנו חילוק זה גם בעניני גזירות: "לחזק הדת" - ש"דת" קאי על כללות התורה
 27 ומצוותיה, "דתיים שונות מכל עם"¹⁶³ - הוא ענין הקשור עם כל אחד מישראל בתור יחיד; ו"לתקן
 28 העולם" - הוא ענין הקשור עם הרבים, כי תיקון העולם שהוא ענין כללי, הוא בכחו של כלל ישראל
 29 בתור עם (ולא כל-ידי היחיד בפני עצמו, עם היותו "עולם מלא"¹⁶⁴).

30 ועל-פיו-זה יש לומר בנוגע ל"ארבע גזירות" ש"גזר משה רבינו על ישראל", שיש בהם שני סוגי
 31 גזירות הנ"ל: גזירות הקשורות עם כלל ישראל - "לתקן העולם", וגזירות הקשורות עם היחיד - "לחזק
 32 הדת".

33 ועל-פיו-זה יתורץ גם סדר הדברים, "לא כסדר הכתובות שבתורה, ולא כסדר הנביאות" - כיון שתחילה
 34 באות הגזירות הקשורות עם הציבור, ואחר-כך באות הגזירות הקשורות עם היחיד, כדלקמן.

35 לד. ב' גזירות הראשונות - הם בנוגע לכלל ישראל:

36 "משה אמר וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב" (אימתי ישכנו ישראל בטח, כשיהיו צדיקים כעין

בתחלת ספר ירמיהו. ועד"ז בנוגע ליחזקאל ועמוס.

161 ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ד. וש"נ.

162 מכות טז, סע"א. וש"נ.

163 אסתר ג, ח.

164 סנהדרין לו, סע"א (במשנה). וש"נ.

159 מנחות סה, סע"א ואילך.

160 וכפי שמצינו בישע' בשעה שנתמנה ונשלח להיות נביא
 - "את מי אשלח (להוכיח את ישראל).. ואומר הנני שלחני"
 (ישע' ו, ח ובפירוש') - שהסיבה לכך היתה בגלל ש"השמן לב
 העם הזה וגו'" (שם, י"ד). ועד"ז בנוגע לנבואת ירמיהו, כמסופר

- 1 יעקב) - קאי (בפשטות הכתובים) על הקיום של כלל ישראל בתור עם. ובפרט על-פי הכלל הידוע בדברי
 2 הרג'צ'ובי¹⁶⁵ ש"כל מקום דכתיב ישראל זה רוצה-לומר על האומה הישראלית, לא על הפרט יעקב אבינו".
- 3 [ומה שכתוב "עין יעקב" (כשיהיו צדיקים כעין יעקב) דוקא, אף שהיו עוד צדיקים בישראל, כמו
 4 אברהם ויצחק - כי ענין זה שגם בהיותם בין עמי הארץ, ובפרט בזמן הגלות, נמצאים בני ישראל במעמד
 5 ומצב של "בדד", שאינם מתחברים עמהם ללמוד מהנהגתם כו', הרי זה החידוש של יעקב דוקא:
- 6 אברהם - אף שבתחילת עבודתו היה במעמד ומצב ש"כל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר
 7 אחד"¹⁶⁶, וכדרשת חכמינו ז"ל¹⁶⁷ על הפסוק¹⁶⁸ "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", "שאמרו
 8 דברים חדים על ה' אלקינו ה' אחד, ועל אחד היה אברהם בארץ", הרי לאחר-יזה, במשך ימי חייו, היה
 9 במעמד ומצב ד"נשיא אלקים אתה בתוכנו"¹⁶⁹, כך שלא היה חשש שילמד מהם כו'; ועל-אחת-כמה-
 10 וכמה בנוגע ליצחק, שנצט'ה "גור בארץ הזאת"¹⁷⁰, "שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"¹⁷¹
 11 - הרי בוודאי שאין מקום לחשש מפני מצב ש"ככל הגוים בית יהודה"¹⁰³;
- 12 החידוש הוא בנוגע ליעקב - שלמרות ש"עם לבן גרתי"¹⁷², "זה לי עשרים שנה בביתך"¹⁷³,
 13 אף-על-פי-כן "תריג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים"¹⁷⁴, כך שעמד בנסיונות קשים וסלל
 14 את הדרך להנהגה זו].
- 15 וכן "משה אמר ובגוים ההם לא תרגיע" - קאי על כלל ישראל. וזהו שנזכר שם "ישראל" בהמשך
 16 דברי הגמרא: "בא ירמיהו ואמר הלוך להרגיעו ישראל", להדגיש שהמדובר אודות כללות האומה
 17 הישראלית, כנ"ל.
- 18 וסדר ב' גזירות אלו - שתחילה מדובר בנוגע לעצם הקיום של כלל ישראל ("וישכון ישראל גו"),
 19 ואחר-כך מדובר (לא בנוגע לעצם הקיום, אלא) בנוגע לפרט אחד באופן הקיום של כלל ישראל בין
 20 הגוים, שלא תהיה להם מנוחה בגלות.
- 21 ואחר-כך באות ב' הגזירות בנוגע ל'יחיד':
- 22 "משה אמר פוקד עון אבות על בנים" (כדאיתא בגמרא¹⁷⁵ "הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם")
 23 - קאי על יחידים מישראל, כי בנוגע לכלל ישראל, כיון שישנו כלל ש"ציבור אינו מת"¹⁷⁶, הרי לא שייך
 24 החילוק ד"אבות" ו"בנים", להיותם ציבור אחד (או שהם במעמד ומצב שאין להם שייכות זה לזה).
- 25 וכן "משה אמר ואבדתם בגוים" - שבוודאי לא קאי על כללות האומה, שהרי "התורה העידה" על
 26 גאולת עם ישראל על-ידי משיח, וכמו שכתב הרמב"ם¹⁷⁷ ש"כל מי שאינו מאמין כו' לא בשאר נביאים
 27 בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו", ועל-כרחך צריך לומר, ש"ואבדתם בגוים" קאי על יחידים
 28 בלבד. וכמובן גם מזה ש"בא ישעיהו ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכאו האובדים בארץ
 29 אשור וגו'" - שפעולת ה'שופר גדול' אינה בנוגע לעצם ענין הגאולה, אלא רק בנוגע לפרט אחד באופן
 30 הגאולה, שיבואו גם האובדים והנדחים.
- 31 וסדר ב' גזירות אלו - כמו בכ' הגזירות בנוגע לכלל ישראל - שתחילה באה הגזירה בנוגע לעצם
 32 הקיום של היחידים, שאם "אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם", אזי יבטל הקיום שלהם, רחמנא-ליצלך;
 33 ואחר-כך באה הגזירה בנוגע לקיום של היחידים באופן ד"ואבדתם בגוים".

(172) וישלח לב, ה.
 (173) ויצא לא, מא.
 (174) פירש"י וישלח שם.
 (175) ברכות ז, א.
 (176) ראה הוריות ו, א.
 (177) הלי' מלכים רפי"א.

(165) צפע"נ עה"ת ר"פ וישב.
 (166) ב"ר פמ"ב, ה.
 (167) ב"ר פל"ח, ו.
 (168) נח יא, א.
 (169) חיי שרה כג, ו.
 (170) תולדות כו, ג.
 (171) פירש"י שם, ב.

1 לה. ועתה נבוא לבאר הטעם שארבע גזירות הנ"ל גזר משה רבינו על ישראל:
 2 ובהקדמה - שלכאורה מצינו בהנהגת משה, דבר והיפוכו: מחד גיסא - "משה רבינו אוהב ישראל היה"
 3 (כנ"ל), ולאידך גיסא - איתא באבות דרבי נתן¹⁷⁸ בביאור מה שנאמר¹⁷⁹ "ויבכו בני ישראל את משה",
 4 דלא כאהרן שנאמר בו¹⁸⁰ "ויבכו גו' כל בית ישראל", שזהו לפי שמשה "היה מוכיחן בדברים קשים",
 5 מה שאין כן אהרן שהיה "רודף שלום כו"¹⁸¹.

6 והביאור בזה - שזהו החילוק בין היחס כלפי כלל ישראל ובין היחס כלפי היחיד, שהרי המאמר "משה
 7 רבינו אוהב ישראל היה" מובא בגמרא בנוגע לענין ששייך לכלל ישראל, ואילו המדובר באבות דרבי
 8 נתן - אודות החילוק שבין משה לאהרן, הוא ביחס לאיש פרטי מישראל, "בין איש לרעהו כו":

9 משה רבינו - "תורת אמת היתה בפיהו"¹⁸², וכיון שהנהגה שמצד מדת האמת היא באופן אחר מאשר
 10 ההנהגה שמצד מדת החסד¹⁸³, הרי מובן שהיו בין בני ישראל יחידים שמצד הנהגתם הוצרך משה רבינו
 11 להתייחס אליהם באופן אחר מאהרן¹⁸⁴ שמדתו היתה מדת החסד והשלום.

12 - מובן וגם פשוט, שמשה רבינו ש"אוהב ישראל היה", התייחס גם לכל יחיד מישראל, באיזה מצב
 13 שהוא, מתוך אהבת ישראל כו',

14 וכמסופר במדרש¹⁸⁵ על הפסוק¹⁸⁶ "ומשה היה רועה": "כשהיה משה רבינו עליו-שלום רועה צאנו
 15 של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו וכו' הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה.. חייך אתה
 16 תרעה צאני ישראל" - שבזה מודגש היחס של משה רבינו מתוך חסד ורחמים כו', בנוגע להיחיד (גדי
 17 אחד מן הצאן);

18 אבל אף-על-פי-כן, כיון ש"תורת אמת היתה בפיהו", הנה גם היחס של האהבה כלפי היחיד היה
 19 בדרכים של אמת.

20 אמנם, כל זה הוא בנוגע ליחיד מישראל; אבל בנוגע לכלל ישראל - אין גבול לאהבת משה לישראל,
 21 ועד כדי כך, שגם כאשר מדובר אודות חטא הכי גדול שעליו נאמר¹⁸⁷ "וביום פקדי ופקדתי", הנה כיון
 22 שהיה זה ענין כללי שנוגע לכללות ישראל, סיכן משה את עצמו ואמר¹⁸⁸ "ואם אין, מחני נא מספרך"! -
 23 ומזה מובן גם בנוגע לארבע הגזירות שגזר משה על ישראל - שבהתאם להחילוק הנ"ל ביחס של
 24 משה לציבור וליחיד, ישנו גם חילוק בין שתי הגזירות שגזר על הציבור, לשתי הגזירות שגזר על היחיד,
 25 כדלקמן.

26 לו. בנוגע ל"יחיד" - אפשר לומר שכיון שמשה רבינו ש"תורת אמת היתה בפיהו" התנהג במדת האמת
 27 כו', לכן גזר ואמר "פוקד עון אבות על בנים", "ואבדתם בגוים" (אלא, שלהיותו אוהב ישראל, היו גם
 28 גזירות אלו מצד אהבת ישראל, כדלקמן);

29 אבל בנוגע לכלל ישראל - כיון שביחס אליהם מודגשת גודל אהבת ישראל של משה (כנ"ל), אם-כן
 30 איך יתכן שגזר עליהם גזירות קשות כאלו: (א) "אימתי ישכון ישראל בטח, כשיהיו צדיקים כעין יעקב",
 31 ובאם לאו כו', (ב) ושלא יהא להם מנוחה בגלותן?!

32 והביאור בזה - שהיא הנותנת - שמצד גודל אהבתו לישראל, גזר עליהם גזירות אלו:

33 ובהקדמה - שאמירת משה "וישכון ישראל בטח כדד עין יעקב", וכיוצא בזה, הרי זה לכאורה ענין
 34 של נבואה שכך תהיה המציאות, ואיך שייך לומר שזהו ענין של 'גזירה' על-פי גדרי ההלכה שענינה
 35 הוא כדי "לחזק הדת ולתקן העולם"?

אומר אל יברא"; וכדי שיהי' "חסד ואמת נפגשו" (תהלים פה,

178) פ"ב, ד.

(יא) - יש צורך בחידוש מיוחד.

179) ברכה לד, ח.

184) ראה גם סנהדרין ו, ריש ע"ב.

180) חוקת כ, כט.

185) שמו"ר פ"ב, ב.

181) פירש"י ברכה וחוקת שם. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 253

186) שמות ג, א.

ואילך. וש"נ.

187) תשא לב, לד.

182) מלאכי ב, ו.

188) שם, לב.

183) וע"ד מארז"ל (ב"ר פ"ח, ה) "חסד אומר יברא.. ואמת

- 1 ויובן על-פי דברי הירושלמי¹⁸⁹ (שהובאו גם לדינא¹⁹⁰) על הפסוק¹⁹¹ "לא-ל גומר עלי", "בת שלש
2 שנים ויום אחד ונמלכין בית-דין לעברו, הבתולין חוזרין" (שהקב"ה מסכים עם בית-דין של מטה שכאשר
3 נמלכין לעבר השנה (או החודש), אזי הבתולין חוזרין אצלה לאחר שנבעלה, שאף הטבע מסכמת עליהן
4 על-ידי גזירתו יתעלה ברוך-הוא).
- 5 ועל-דרך-זה בנידון-דין, שכדי "לחזק הדת ולתקן העולם" (וליתר דיוק - בנוגע להכלל - "לתקן
6 העולם"), גזר משה רבינו, ועל-ידי-זה פעל וקבע - באופן ד"לא-ל גומר עלי" - המציאות בעולם, שהמעמד
7 ומצב הכלל ישראל יהיה במעלה הכי נעלית:
- 8 גזירה הראשונה, בנוגע לעצם הקיום של עם ישראל - "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב":
9 מצד גודל אהבתו של משה לישראל, גזר עליהם - ועל-ידי-זה קבע שכך תהיה המציאות בעולם -
10 שיהיה ניכר בגלוי שעצם קיום האומה וכל מציאותה הוא קיום רצון הבורא על-ידי ההנהגה על-פי תורה
11 ומצוות, "צדיקים כעין יעקב", ובלאו-הכי - מתבטלת מציאותם.
- 12 [וכן הוא גם מצד מדת האמת ש"תורת אמת היתה בפי-הו" - שראה את האמת, ש"כל הנמצאים.. לא
13 נמצאו אלא מאמתת המצאו"¹⁹², ובפרט בנוגע לבני ישראל שהם "בנים למקום"¹⁹³, ונצטוו "לדבקה
14 בו"⁹², "ואתם הדבקים בה' אלקיכם (ואז) חיים כולכם היום"¹⁹⁴ - לא רק בעולם הבא, מצד הנשמה, אלא
15 בגשמיות כפשוטו, כך שקיום מציאותם בעולם ("וישכון ישראל בטח") תלוי בקיום רצון הבורא¹⁹⁵].
- 16 וכיון שאין ספק בכך שמוכרח להיות הקיום של עם ישראל, נמצא שמשמעות הגזירה היא - "שיהיו
17 צדיקים כעין יעקב".
- 18 ובהמשך לזה באה הגזירה השניה¹⁹⁶, בנוגע לאופן הקיום שלהם - "ובגוים ההם לא תרגיע", שלא
19 יהא להם מנוחה בגלותן:
- 20 גם כאשר ההנהגה היא "כעין יעקב", עדיין יכול להיות ענין של גלות - כפי שהיה אצל יעקב עצמו:
21 "עם לבן גרתי", "זה לי עשרים שנה בביתך".
- 22 ועל זה באה הגזירה השניה - "ובגוים ההם לא תרגיע", שלא יהא להם מנוחה בגלותן - שכאשר בני
23 ישראל נמצאים בגלות, הנה באיזה אופן שיהיה מצבו של היחיד, הרי כללות בני ישראל בתור עם, לא
24 יוכלו למצוא מרגוע, מנוחה, קביעות והתיישבות; לעולם לא יוכלו להתרגל לחיות ('איינלעבן זיך')
25 בגלות.
- 26 כלומר: גזירה זו לא באה להבטיח שבני ישראל לא יתנהגו חס-ושלום כמו הגוים - דבר המושלל
27 כבר מצד הגזירה הראשונה, שהרי אם הנהגתם אינה "כעין יעקב", אזי בטלה מציאותם - אלא המדובר
28 הוא כאשר בני ישראל מתנהגים כרצון הבורא על-ידי קיום התורה ומצוות בכל הדקדוקים, כך שלכאורה
29 אין סיבה שלא יוכלו לחיות בגלות באופן של מרגוע ומנוחה,
- 30 - וכי למה לא?!... ומה גם שכן הוא על-פי תורה, שגם כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו"¹⁹⁷,
31 וצריכים להמתין עד עת קץ הגלות, הנה בינתיים יכולים בני ישראל לחיות על-פי התורה-ומצוות מתוך
32 מנוחה -
- 33 אבל אף-על-פי-כן משה רבינו ש"אוהב ישראל היה", בירך את כלל ישראל בכך שגזר עליהם -
34 ועל-ידי-זה קבע את מציאותם באופן כזה - ש"בגוים ההם לא תרגיע", שבתור עם, לא יהא להן מרגוע
35 בגלותן.

אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב) - כמארו"ל (מדרש תהלים סוף
מזמור עג. ועוד) ש"לעתיד לבוא אם אדם הולך ללקוט תאנה
בשבת, היא צווחת ואומרת שבת היום".

196) שהרי כל ארבע הגזירות גזר משה ביחד, כך שגזירה הב'
- שהיתה קודם שביטל עמוס גזירה הא' - באה בהמשך ובהוספה
על מה שנפעל ע"י גזירה הא'.

197) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

189) כתובות פ"א ה"ב (ובמפרשים שם). וש"נ.

190) ש"ך (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג).

191) תהלים נז, ג.

192) רמב"ם ריש הלי' יסוה"ת.

193) אבות פ"ג מ"ד.

194) ואתחנן ד, ד.

195) וע"ד שיהי' לעתיד לבוא כאשר "את רוח הטומאה

1 [ועל-דרך-זה בנוגע לב' הגזירות שגזרו על היחיד: בנוגע לעצם הקיום - "פוקד עון אבות על בנים",
2 ובנוגע לאופן הקיום - "ואבדתם בגוים", כדלקמן סעיפים מ-מא].

3 לו. אך על-פי-זה נשאלת השאלה לאיך גיסא:
4 כיון שמשא רבינו גזר על ישראל גזירות הנ"ל כדי לחזק הדת ולתקן העולם - כיצד "באו ארבעה
5 נביאים וביטלו", הרי אין בית-דין יכול לבטל דברי בית-דין חבירו אלא-אם-כן היה גדול ממנו?!
6 והביאור בזה:

7 תקפה של גזירה שגזרו בית-דין על ישראל, שאין בית-דין אחר יכול לבטלה כו' - הרי זה בתנאי
8 ש"פשט הדבר בכל ישראל"¹⁵⁴, אבל אם "גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר כן שנים רבות,
9 ולאחר זמן מרובה עמד בית-דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזירה פושטת בכל ישראל,
10 יש לו רשות לבטל, ואפילו היה פחות מבית-דין הראשון בחכמה ובמניין"¹⁹⁸.

11 ועל-פי-זה יתבאר כיצד "באו ארבעה נביאים וביטלו" - כיון שנתברר להם - על-ידי נבואתם דוקא
12 - שהגזירה לא פשטה בכל ישראל, או מפני סיבה אחרת השייכת לנבואתו של אחד מארבעה נביאים
13 אלו, כדלקמן.

14 לח. "משה אמר וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב, בא עמוס וביטלה, שנאמר חדל נא מי יקום יעקב
15 כי קטן הוא":
16 לכאורה אינו מובן: מהי טענת עמוס "מי יקום יעקב כי קטן הוא" "קטנים הם הטובים שיהיו צדיקים
17 כיעקב" - שיינצלו רק אותם צדיקים שהם כעין יעקב?!

18 והביאור בזה - שכיון ש"קטנים (מועטים) הם הטובים שיהיו צדיקים כיעקב", ואילו רוב בני ישראל
19 אינם במעמד ומצב כזה, הרי זו הוכחה שהגזירה שגזר משה על ישראל "שיהיו צדיקים כעין יעקב" -
20 לא פשטה בכל ישראל, ולכן אפשר לבטלה. היינו, שגם כאשר בני ישראל לא יהיו צדיקים כעין יעקב, תהיה
21 מציאותם קיימת.

22 וביאור הטעם שגזירה זו ביטלה עמוס דוקא, ובתור נביא דוקא:

23 מהנבואות של עמוס - "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו"¹⁹⁹. ודרשו על
24 זה בגמרא²⁰⁰: "אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו, שניה מוחלין לו, שלישית מוחלין לו, רביעית
25 אין מוחלין לו, שנאמר כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו". ובהמשך דברי
26 הגמרא - שנבואת עמוס היא בנוגע לציבור: "ואומר²⁰¹ הן כל אלה יפעל אל, פעמים שלש עם גבר. מאי
27 ואומר, וכי תימא הני מיילי בציבור אבל ביחיד לא, תא-שמע הן כל אלה יפעל אל, פעמים שלש עם גבר".

28 והנה, מאמר הגמרא "אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו, שניה מוחלין לו, שלישית מוחלין
29 לו", הוא לא בנוגע לבית-דין של מטה, שהרי בית-דין של מטה מענישים על עבירה גם בפעם ראשונה,
30 ועל-אחת-כמה-וכמה בפעם השלישית, שאז חל עליו גדר מיוחד כיון שיש לו כבר 'חזקה' שעבר עבירה
31 זו שלש פעמים²⁰², אלא המדובר הוא - בנוגע לבית-דין של מעלה. וזהו מה שנאמר לעמוס בנבואה (שהרי
32 לולי זאת אי-אפשר לידע כיצד היא ההנהגה בבית-דין של מעלה), שאף-על-פי שבית-דין של מטה
33 מענישים גם בפעם הראשונה, הנה ההנהגה בבית-דין של מעלה היא באופן אחר - ש"פעם ראשונה
34 מוחלין לו, שניה מוחלין לו, שלישית מוחלין לו" (ורק "רביעית אין מוחלין לו").

35 וכיון שעמוס שמע נבואה בנוגע לציבור "על שלשה פשעי ישראל גו'", היינו, שגם בנוגע לכלל
36 ישראל יכול להיות מעמד ומצב ד"שלשה פשעי ישראל", שעבר עבירה שלש פעמים, ואף-על-פי-כן
37 מוחלין לו, ומובן בפשטות שמצב כזה אינו "כעין יעקב" (אפילו כאשר עובר עבירה פעם אחת,

198) רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ז.

199) עמוס ב, ו.

200) יומא פו, ב.

201) איוב לג, כט.

202) ראה אנציק' תלמודית (כרך יג) ערך חזקה (ה) ס"ד ע'.

תרמו ואילך). וש"נ.

1 ועל-אחת-כמה-וכמה שלש פעמים) - הרי מוכח, שלא נשתנתה המציאות דישראל להיות קיומם תלוי
2 בכך "שיהיו צדיקים כעין יעקב" (כפי שגזר משה עליהם).

3 ובסגנון אחר קצת - בעומק יותר:

4 משה רבינו, אף שידע אופן ההנהגה שלמעלה ש"פעם ראשונה כו' (ואפילו) שלישית מוחלין לו",
5 מכל-מקום בהביטו על ישראל מתוך רגש של אהבה, רצה לפעול שתהיה מציאותם בתכלית העילוי -
6 שכל מציאותם היא קיום מצוות המלך. ואילו כאשר עובר על מצוות המלך, הרי אף-על-פי שמלמעלה
7 מוחלין לו, מכל-מקום בידעו שעבר על רצון המלך, מתבטלת מציאותו. - למאי נפקא-מינה מה שמוחלין
8 לו?! הרי הוא יודע שעבר על מצוות המלך (כדמוכח מזה שבית-דין של מטה מענישים אותו על זה),
9 וכיון שכן, מתבטלת מציאותו!

10 ואילו עמוס שהביט על ישראל כפי שהם בעולם למטה, ובפרט בזמנו, שנחתם גזר דינם להחריב
11 ארצם ולהגלותם בגלל שכבר הגיעו לידי "ארבעה (ש)לא אשיבנו"²⁰³ - ביקש ופעל לבטל גזירת משה
12 שקיומם של ישראל יהיה תלוי בכך שיהיו צדיקים כעין יעקב, כי "מי יקום יעקב כי קטן הוא".

13 לט. "משה אמר ובגוים ההם לא תרגיע, בא ירמיהו ואמר הלוך להרגיעו ישראל":
14 ובהקדמה, שיש לבאר הנפקא-מינה להלכה בין המעמד ומצב ד"לא תרגיע" להמעמד ומצב
15 ד"להרגיעו" - על יסוד דברי הרגצ'ובי²⁰⁴ - בנוגע ליובל:

16 איתא בגמרא²⁰⁵ "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה (בימי סנחריב) בטלו יובלות,
17 שנאמר²⁰⁶ וקראתם דרור בארץ לכל יושביה. בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מקצתן. יכול היו
18 עליה והן מעורבין, שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין, יהא יובל נוהג, תלמוד-לומר לכל יושביה.
19 בזמן שיושביה כתיקונן, ולא בזמן שהן מעורבין".

20 כלומר: כדי שיהא יובל נוהג, שהתנאי לזה הוא שיהיו "יושביה כתיקונן", ולא "מעורבין" - צריך
21 להיות מצב של רגיעה, מנוחה וקביעות, "איש תחת גפנו ותחת תאנתו"²⁰⁷, ועל-דרך-זה בנוגע לכללות
22 הנהגתו בכל עניו.

23 וכיון שכן, הרי כאשר גלו עשרת השבטים על-ידי סנחריב - ש"בלבל כל האומות ועירבם זה בזה
24 והגלה אותם ממקומם, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה
25 אדום"²⁰⁸, שלכן אין להם דין קביעות כו' -

26 אזי נעשה אצלם מעמד ומצב ש"בגוים ההם לא תרגיע" - כגזירת משה - העדר המנוחה והקביעות,
27 ועד למצב של בלבול כו' (ובפרט שסנחריב השתדל לבלבל כו').

28 וענין זה נתתקן על-ידי ירמיהו²⁰⁹: גם לאחר שגלו שבט ראובן כו' ובטלו יובלות - איתא בגמרא²¹⁰
29 ש"ירמיהו החזירן ויאשיהו בן אמן מלך עליהם.. דכתיב²¹¹ כי המוכר אל הממכר לא ישוב (דקאמר להו

(209) בענין זה נאמר, שגם גזירה זו לא פשטה בכל ישראל
(כנ"ל סל"ז), שהרי סנחריב הגלה עשרת השבטים, ונשאר רק
המיעוט, יהודה ובנימין*.
(210) ערכין לג, א (ובפירש"י).
(211) יחזקאל ז, יג.

(203) ראה פי' הרד"ק עה"פ.
(204) צפע"נ סוף מכות.
(205) ערכין לב, סע"ב (ובפירש"י).
(206) בהר כה, יו"ד.
(207) מלכים א, ה. מיכה ד, ד.
(208) רמב"ם הל' איסור"ב ספי"ב.

(* אולי הכוונה, שמשמעות גזירת משה היא - שלא יהי' אצל בני" מצב של גלות. כי אופן הקיום של עם ישראל צריך להיות מתוך מרגוע
ומנוחה ("וישכנו ישראל בטח גו"). וכיון ש"בגוים ההם לא תרגיע", שבהיותם בגלות אינם יכולים להיות במצב של מרגוע.
הרי בהכרח שישארו תמיד בארץ ישראל (ע"ד משנת"ל (סל"ז) בגזירה הא'). ועפ"ז אתי שפיר שגזירה זו לא פשטה בכל ישראל, שהרי סנחריב
הגלה כו' (המו"ל).

1 סופכם לגלות, ויהא יובל בטל ולא יחזרו שדות לבעליהן), אפשר יובל בטל (משגלו שבט ראובן וגד)
2 ונביא מתנבא עליו שיבטל? אלא מלמד שהחזירן ירמיהו כו".

3 אך עדיין אינו מובן: כיון שסנחריב בלבל את כל האומות, ובלבל גם את עשרת השבטים - הרי גם
4 לאחרי שהחזירן ירמיהו היו השבטים מעורבין, ואם-כן איך היה יכול להיות נוהג היובל?

5 והמענה על זה - שענין זה נעשה על-ידי ירמיהו שהיה נביא, ועל-ידי נבואתו היה יכול לבטל את
6 עירבוב השבטים ולברר את יחוסו של כל שבט, ועל-דרך מה שנאמר בנוגע לאליהו הנביא, "הנה אנכי
7 שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא"²¹², שעל-ידי נבואתו יברר את יחוס
8 המשפחות בישראל, "לרחק ולקרוב"²¹³.

9 מ. ועל-דרך-זה יש לבאר בנוגע לב' הגזירות שהוסיף משה רבינו וגזר גם על היחיד²¹⁴, וכנ"ל (סעיף
10 לו) שגם גזירות אלו היו מצד אהבת ישראל.

11 ובהקדם מאמר רבותינו ז"ל²¹⁵ "כל חייבי כריתות שלקו, נפטרו ידי כריתתם, שנאמר²¹⁶ ונקלה אחיך
12 לעיניך. כשלקה, הרי הוא כאחיך". ויתירה מזה: אפילו בנוגע לחטא שחייבים עליו סקילה, שזהו העונש
13 היותר חמור, נאמר²¹⁷ "יערך ה' ביום הזה", "ביום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא"²¹⁸,
14 כיון שנתכפר לו על-ידי הוידוי והעונש. והיינו, שעונשי התורה אינם לשם עונש גרידא, אלא לשם כפרה
15 כו"²¹⁹.

16 וזהו ש"משה אמר פוקד עון אבות על בנים": כיון ש"משה רבינו אוהב ישראל היה" - לא רצה
17 שישארו האבות עם חטא שלא נתכפר להם, דבר שיגרום בלבו לכו' לעתיד-לבא בעולם הבא, ולכן אמר
18 "פוקד עון אבות על בנים", שכאשר "אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם", כך שיש קשר ביניהם, אזי
19 (התשובה ו)העונש של הבנים הוא באופן שמענישים אותם גם על חטאי האבות, כדי שלא ישארו האבות
20 במעמד ומצב ד"עכור לעולם הבא", אלא יתכפר להם חטאם, ויחזרו להיות במעמד ומצב ד"אחיך".

21 ואף-על-פי-כן "בא יחזקאל וביטלה, שנאמר הנפש החוטאת היא תמות":

22 איתא בגמרא²²⁰ בפירוש הכתוב שנאמר ביחזקאל²²¹ "והתוית תו", "תיו.. תמה זכות אבות". וכיון
23 שיחזקאל היה נביא וידע ש"תמה זכות אבות", לכן בא וביטל גזירת משה להיות "פוקד עון אבות על
24 בנים", ואמר "הנפש החוטאת היא תמות, בן לא ישא בעון האב גו" - דכיון שנחסר הקישור בין האבות
25 לבנים בנוגע לענין הזכות, 'מדה טובה' ש'מרובה' מהמדה ההפכית²²², אין מקום שיהיה קישור ביניהם
26 בנוגע לענין העונש. ולכן, גם כאשר "אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם", היינו, שהחטא של הבנים קשור
27 ובא בהמשך לחטא האבות - הנה לאחרי ש"תמה זכות אבות", שזכות האבות אינה עומדת לבנים, אין
28 להעניש את הבנים כדי שיזכו האבות.

29 מא. "משה אמר ואבדתם בגוים, בא ישעיהו ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים
30 בארץ אשור וגו'":

31 לכאורה אינו מובן, כיצד שייך שתהיה המציאות ד"ואבדתם בגוים": הגדר של אבידה - אינו שייך
32 בפני הבעלים, כאשר בעליו עומד על גביו (שלכן אסור ליטלה ממקומה). וכיון ש"לית אתר פנוי
33 מיניה"²²³, "אין מקום פנוי בלא שכינה, אפילו סנה"²²⁴ - איך שייך לומר על יהודי שהוא במעמד ומצב
34 של אבידה?

(218) סנהדרין מג, ב (במשנה).
 (219) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 71 ואילך. וש"נ.
 (220) שבת נה, סע"א.
 (221) ט, ד.
 (222) ראה יומא עו, א. וש"נ.
 (223) תקו"ז תנ"ו (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב).
 (224) שמו"ר פ"ב, ה.

(212) מלאכי ג, כג.
 (213) עריות פ"ח מ"ז. וראה רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"ג.
 (214) כי: בנוגע להכלל, הרי כיון ש"הן א"ל כביר ולא ימאס"
 (איוב לו, ה), יש מקום לומר שגם כאשר הנהגתם אינה "כעין
 יעקב", יוכלו לשכון בטח, משא"כ בנוגע להיחיד כו'.
 (215) מכות כג, סע"א (במשנה).
 (216) תצא כה, ג.
 (217) יהושע ז, כה.

1 אך הענין הוא - שכבר אמר משה רבינו אודות זמן הגלות ש"אנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"²²⁵;
 2 ולשם מה אמר זאת - כדי שידע כל איש ישראל שגם כאשר "אנכי הסתר אסתיר פני", ואין רואים את
 3 בעל-הבית, הרי הוא נמצא יחד עמו, אלא שמסתתר "אחר כתלנו"²²⁶, ובמילא, לא שייך שיהיה בבחינת
 4 אבידה.

5 ולכן גזר משה רבינו - שאם ישנו מי שחושב שאין זה רק הסתר בלבד, אלא שלאמיתו של דבר הרי
 6 הוא בבחינת אבידה, שהקב"ה אינו משגיח עליו, והיינו, שבתור יחיד אין לו קשר עם הקב"ה חסוּשלוּם
 7 - אזי "ואבדתם בגוים", שנעשית מציאותו באופן של אבידה שאינה מתבקשת²²⁷.
 8 ולעומת זאת - "בא ישעיהו ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור
 9 וגו'":

10 נוסף לכך שבנוגע לכללות האומה, הובטחנו מהקב"ה על הגאולה, הנה גם כאשר מדובר אודות
 11 יחידים - כמו שאמר ישעיהו בפסוק שלפני-זה²²⁸ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל" - נתנבא ישעיהו
 12 ואמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וגו'", היינו, שיכולה להיות
 13 מציאות של "אובדים", ואף-על-פי-כן יבואו גם הם (מצד הגילוי היותר נעלה ד"שופר גדול", כדלקמן).
 14 ובהקדם ביאור החילוק שבין משה לישעיהו:

15 איתא בגמרא²²⁹ שמנשה אמר לישעיהו: "משה רבך אמר²³⁰ כי לא יראני האדם וחי, ואת אמרת²³¹
 16 ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא". ומשני בגמרא, הא ד"קשו קראי אהדדי" - "כל הנביאים נסתכלו
 17 באספקלריא שאינה מאירה (וכסבורים לראות ולא ראו), משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה²³² (וידע
 18 שלא ראהו בפניו).

19 ולכאורה אינו מובן: הרי גם כל הנביאים שנסתכלו באספקלריא שאינה מאירה הם נביאי אמת, ואם-כן
 20 איך אפשר לומר ש"לא ראו"?

21 ויובן על-פי מה שכתוב ב'ספרי'²³³ בנוגע לחילוק שבין משה לישעיהו - "לפי שהיה משה קרוב
 22 לשמים, לפיכך אמר²³³ האזינו השמים. ולפי שהיה רחוק מן הארץ, לפיכך אמר²³⁴ ותשמע הארץ אמרי
 23 פי (כי בלשון הקודש נופל על דבר הקרוב לשון האזנה, ועל דבר הרחוק לשון שמיעה). בא ישעיהו..
 24 ואמר²³⁴ שמעו שמים והאזיני ארץ. שמעו שמים, שהיה רחוק מן השמים. והאזיני ארץ, שהיה קרוב
 25 לארץ"²³⁵:

(235) ועפ"ז יש לבאר גם המשך דברי הגמרא בנוגע לשאר השאלות ששאל מנשה את ישעי':
 "משה רבך אמר מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ואת אמרת דרשו ה' בהמצאו". ומשני, "הא ביחיד הא בצבור" - שמשה רבינו, להיותו קרוב לשמים, מתייחס לישראל כפי שהם בבחי' צבור* (וכנ"ל סל"ד, שתחילה גזר על ישראל כפי שהם בתור כלל, ואח"כ גם על היחידים) משא"כ ישעי', שהי' קרוב לארץ, מתייחס אל היחיד**.*. "משה רבך אמר את מספר ימין אמלא, ואת אמרת והוספתי על ימין חמש עשרה שנה". ומשני, "תנאי היא. דתניא, את מספר ימין אמלא, אלו שני דורות כו', דברי ר' עקיבא. וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו כו'" - דלכאורה אינו מובן: (א) וכי משום ש"תנאי היא" יכול ישעי' לומר דלא כמשה רבינו, (ב) כיצד יתכן פלוגתא של תנאים כאשר משה אומר "את מספר ימין אמלא" - שמשה רבינו, להיותו קרוב לשמים, לא נחית כלל לענין זה שיש בו פלוגתא, להיותו למעלה מענין של מחלוקת, משא"כ ישעי' כו'.

(225) וילך לא, יח.
 (226) שה"ש ב, ט.
 (227) כמובן מהמשך דברי הגמרא כאן: "דילמא כאבידה המתבקשת כו'".
 (228) ישעי' כו, יב.
 (229) יבמות מט, ב (ובפירוש"י).
 (230) תשא לג, כ.
 (231) ישעי' ו, א.
 (232) וראה גם רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ב-ו: "הנביאים מעלות מעלות הן.. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד.. כל הנביאים.. רואים במשל וחידה, משה רבינו.. וראה הדבר על בוריו.. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו.. עומד על עמדו שלם וכו'".
 (233) ר"פ האזינו.
 (234) ישעי' א, ב.

(* וגם בנוגע למציאותו בתור יחיד - "שאני משה כיון דלרבים הוא בעני, כרבים דמי" (תענית ט, סע"א) - ע"ד המשך דברי הגמרא: ויחיד איתמו. אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, שאז היחיד הוא כמו הציבור.
 (** חסר קצת (המור"ב).

1 החילוק בין שמים לארץ - שבשמים רואים כל ענין לאמיתותו, באופן מואר וברור, "כעצם השמים
2 לטוהר"²³⁶; מה-שאינ-כן בארץ - למטה מעשרה טפחים, שעל זה אמרו רבותינו ז"ל²³⁷ "מעולם לא ירדה
3 שכינה למטה (כיון שירדה למעלה מעשרה טפחים), ולא עלו משה ואלהו למרום" (כיון שעלו למטה
4 מעשרה); ושם הוא המקום ד"רשות הרבים" (טורי דפרודא²³⁸), דלא כ"רשות היחיד" (דיחידו של
5 עולם²³⁸) ש"עולה עד לרקיע"²³⁹ - הרי זה באופן ד"הסתר אסתיר פני גו", שלכן לא רואים באופן מואר
6 וברור.

7 ולכן, ישעיהו שהיה רחוק מן השמים וקרוב לארץ, הרי נבואתו באספקלריא שאינה מאירה (ככל שאר
8 הנביאים), נבואת אמת²⁴⁰, היא באופן ש"לא ראו" - שאין זה אמיתית ענין הראיה, גם מצד דרגת האמת
9 כפי שהיא בארץ²⁴¹ ("אמת מארץ תצמח"¹¹⁸).

10 ועל-פי-זה מובן, שכאשר משה רבינו, שרחוק מן הארץ וקרוב לשמים, מסתכל על בני ישראל כפי
11 שנראים מהשמים - אזי גזור הן על כללות האומה, ש"אימתי ישכנו ישראל בטח, כשיהיו צדיקים כעין
12 יעקב", והן על היחידים, שקיומם יהיה רק כאשר לא יהיו בבחינת אבידה, אפילו כאשר "אנכי הסתר
13 אסתיר פני ביום ההוא"; מצד הקירבה לשמים - אכן שייך מעמד ומצב כזה.

14 אבל ישעיהו, שרחוק מן השמים וקרוב לארץ, ובהיותו קרוב לארץ זוכה להתגלות אלקית על-ידי
15 נבואה באספקלריא שאינה מאירה, היינו, שהקב"ה מתגלה אליו באופן שאינו מואר וברור כו', עד כדי
16 כך, שראיה כזו חשובה כמו ש"לא ראו" - בא ואמר, שאין לתמוה על כך שכאשר "הסתר אסתיר פני",
17 יוכל להיות מעמד ומצב שיהודי ירגיש את עצמו בבחינת אבידה חס-ושלום, ובוודאי שמצב כזה אינו
18 מוכיח שאכן ניתק הקשר בינו לבין בעליו, חס-ושלום, והוא אכן בבחינת "ואבדתם בגוים"²⁴².

19 כלומר: מצד אספקלריא המאירה - הרי המצב שלא רואים את 'בעל-הבית' ולא מרגישים שהוא
20 בסמיכות אליו, מוכיח שהוא בבחינת אבידה. ולכן, "משה אמר ואבדתם בגוים"; אבל מצד אספקלריא
21 שאינה מאירה - מהו הפלא שאין רואים ואין מרגישים כו'?! ולכן "בא ישעיהו ואמר.. ובאו האובדים
22 בארץ אשור וגו'".

23 אלא, שבשביל זה צריך להיות התגלות אור נעלה ביותר שיפעל גם על "האובדים" - שזהו מה שנאמר
24 "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול"²⁴³:

25 גם בזמנו של משה רבינו במתן-תורה, היה קול השופר, ובאופן ש"הולך וחזק מאד"²⁴⁴, "קול גדול
26 ולא יסף"²⁴⁵, אבל אף-על-פי-כן יכול עדיין להיות מעמד ומצב ד"ואבדתם בגוים".

27 אבל כאשר "יתקע בשופר גדול", וכדאיתא בפרקי דרבי אליעזר²⁴⁶ שה'שופר גדול' דלעתיד-לבא יהיה
28 מקרן הימני דאילו של יצחק, שהוא נעלה יותר מהשופר דמתן-תורה שהיה מקרן השמאלי דאילו של
29 יצחק - אזי "ובאו האובדים מארץ אשור גו", שגם היחיד (כמו שכתוב לפני-זה "ואתם תלוקטו לאחד
30 אחד") שהוא בבחינת אבידה, יגאל וישוב כו'.

(236) משפטים כד, י"ד.

(237) סוכה ה, רע"א.

(238) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(239) שבת ז, סע"א. וש"נ.

(240) ולהעיר, שבאמת גופא יש חילוקי דרגות: אמת לאמיתו ואמת סתם (וע"ד החילוק שבין "הלכה כמותו" - אמת לאמיתו, ל"אלו ואלו דברי אלקים חיים" - אמת סתם (המשך תרס"ו ע' תלא ואילך)), ועד שיש גם "שפת אמת" (ראה תניא ספ"ג). וזהו גם החילוק שבין משה לישעיהו - שמדריגת משה היא אמת לאמיתו, ומדריגת ישעיהו היא אמת סתם*.

(241) וע"ד שמצד מדרת האמת אין מקום למציאות הארץ,

שהרי "אמת אומר אל יברא" (כנ"ל הערה 183).

(242) ועפ"ז יש לבאר דברי הגמרא (יבמות שם, ובפירש"י)

"אמר ישעיהו ידענא בי" (במנשה) דלא מקבל מה דאימא לי

(תירוצא דטעמא דקראי, אלא קטיל לי), ואי אימא לי, אישווי

לי' מזיד" (בהריגתי, דעכשיו הוא סבור להורגני בדין) - שאפילו

בנוגע למעמדו ומצבו של מנשה כו', השתדל ישעיהו למנעו מענין

של חטא.

(243) ראה גם לקו"ת דרושי ר"ה נט, ג ואילך.

(244) יתרו יט, יט.

(245) ואתחנן ה, יט.

(246) ספ"א.

(* בוכרון אחזים: מדריגת ישעיהו לגבי מדריגת משה היא אמת סתם, אבל לגבי ישעיהו עצמו הרי זה אמת לאמיתו.

- 1 מב. על-פי-זה יש לבאר גם דיוק לשון הגמרא - ההקדמה ש"ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל,
2 באו ארבעה נביאים וביטלו", ואחר-כך מפרט "משה אמר וכו'", "בא עמוס וביטלה.. בא ירמיהו ואמר..
3 בא יחזקאל וביטלה.. בא ישעיהו ואמר" (כנ"ל סעיף לב):
4 נתבאר לעיל (סעיף לו) שפעולת ענין הגזירה היא באופן שנעשה שינוי המציאות בעולם, בכח התורה,
5 כך שאחר-כך אי-אפשר שתהיה המציאות באופן אחר. ומובן, שכאשר מבטלים את הגזירה, אזי אין הכרח
6 שתהיה המציאות כפי שהיתה צריכה להיות מצד הגזירה, אלא המציאות יכולה להיות גם באופן אחר.
7 אמנם, ביטול הגזירה שולל רק את ההכרח בשינוי המציאות, אבל אין זה שולל את האפשרות שתוכל
8 להיות מציאות כזו, והיינו, שגם לאחר ביטול הגזירה יכולה עדיין להיות מציאות כזו.
9 וזהו "ארבע גזירות גזר משה רבינו, באו ארבעה נביאים וביטלו" - שלאחרי שהנביאים ביטלו את
10 הגזירות שגזר משה רבינו, שוב אין הכרח שתהיה המציאות כפי שגזר משה רבינו.
11 אמנם, כיון שביטול הגזירות שולל רק את ההכרח שבדבר, אבל אין זה שולל את האפשרות שתוכל
12 להיות מציאות כזו, כך שגם לאחר שהנביאים ביטלו את הגזירות, עדיין יכולה להיות מציאות כזו -
13 הנה גם לאחר ש"באו ארבעה נביאים וביטלו", ממשיכה הגמרא: "משה אמר כו'", לא בתור גזירה,
14 דבר המוכרח, אלא באופן של אמירה בלבד, היינו, שיש אפשרות למציאות כזו.
15 ובזה יש חילוק בין ארבעת הענינים:
16 כב' הענינים בנוגע לכלל ישראל - "משה אמר וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב, בא עמוס וביטלה..
17 משה אמר ובגוים ההם לא תרגיע, בא ירמיהו ואמר כו":
18 בנוגע לדברי משה שהקיום דכלל ישראל יהיה רק "כשיהיו צדיקים כעין יעקב" - "בא עמוס וביטלה",
19 היינו, שעמוס ביטל (לא רק את הגזירה, אלא) גם את האמירה שבדבר. היינו, שלא תוכל להיות אפילו
20 אפשרות לכך שהקיום דכלל ישראל יהיה תלוי בהיותם "צדיקים כעין יעקב";
21 אבל בנוגע להפרט באופן הקיום דכלל ישראל ש"בגוים ההם לא תרגיע" - אין זה באופן שבא ירמיהו
22 וביטלה, אלא רק "בא ירמיהו ואמר הלוך להרגיעו ישראל":
23 אי-אפשר לומר שירמיהו ביטל לגמרי את האפשרות ש"בגוים ההם לא תרגיע" - שהרי כאשר סנחריב
24 הגלה את עשרת השבטים ובלבל אותם (כמו שבלבל את האומות), אזי היה מעמד ומצב ד"לא תרגיע";
25 אלא ש"בא ירמיהו ואמר הלוך להרגיעו ישראל" - כי "ירמיהו החזירן", וכיון ש"שינוי החוזר לברייתו
26 אינו שינוי"²⁴⁷, הרי זה כמו שמלכתחילה היה מעמד ומצב ד"להרגיעו".
27 ועל-דרך-זה כב' הענינים בנוגע ליחידים - "משה אמר פוקד עון אבות על בנים, בא יחזקאל וביטלה..
28 משה אמר ואבדתם בגוים, בא ישעיהו ואמר כו":
29 בנוגע לדברי משה "פוקד עון אבות על בנים" - "בא יחזקאל וביטלה", דכיון ש"תמה זכות אבות",
30 היינו, שנפסק הקישור של אבות ובנים בנוגע לענין הזכות, שוב לא יתכן שתהיה המציאות ד"פוקד עון
31 אבות על בנים".
32 אבל בנוגע לדברי משה "ואבדתם בגוים" - "בא ישעיהו ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול
33 ובאו האובדים בארץ אשור וגו":
34 כיון שישעיהו עצמו קורא אותם בשם "אובדים" - הרי אי-אפשר לומר "בא ישעיהו וביטלה",
35 שנתבטלה האפשרות למציאות ד"ואבדתם בגוים";
36 אלא "בא ישעיהו ואמר.. ובאו האובדים גו'", והיינו, דכיון שסוף-כל-סוף "ובאו האובדים", ושינוי
37 החוזר לברייתו אינו שינוי (כנ"ל), הרי זה כמו שמלכתחילה לא היה המצב ד"ואבדתם בגוים".
38 מג. אך עדיין צריך ביאור בכללות הענין:
39 כיון ש"באו ארבעה נביאים וביטלו" ל"ארבע גזירות (ש)גזר משה רבינו על ישראל", וגם מה

1 ש"משה אמר" (אפילו באופן של אמירה בלבד), "בא עמוס וביטלה", "בא יחזקאל וביטלה", או
 2 על-כל-פנים "בא ירמיהו ואמר" ו"בא ישעיהו ואמר" באופן אחר - אם-כן מהי התכלית והתועלת מזה
 3 ש"ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל", "משה אמר וכו'!"

4 ובפרט על-פי הידוע שכל מעשי משה נצחיים הם, כפי שמצינו בנוגע למעשה המשכן, ש"נגנו אוהל
 5 מועד כו"²⁴⁸, ומצינו גם נפקא-מינה להלכה בנוגע למשיחת וקדושת הכלים, שיש חילוק בין כלי המשכן
 6 שעשה משה לכלי המקדש שעשה שלמה, ועל-דרך-זה במקדש שני ואחר-כך בימי החשמונאים (כמבואר
 7 באחרונים²⁴⁹) - הרי בוודאי צריכה להיות איזו תכלית ותועלת מפעולת משה בנוגע לארבע גזירות הנ"ל.

8 והביאור בזה:

9 תוכן ומשמעות הענין ש"ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, ובאו ארבעה נביאים וביטלו"ם
 10 הוא - שבנוגע לעצם הקיום של עם ישראל ואופן קיומו, יש קא-סלקא-דעתא בתורה שכאשר הנהגת
 11 ישראל היא שלא כדבעי (הן בנוגע להכלל, שאינם צדיקים כעין יעקב, והן בנוגע ליחידים, שיש מקום
 12 להיות "פוקד עון אבות על בנים" כיון ש"אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם"), אזי תתבטל מציאותם
 13 (ועל-דרך-זה בנוגע להפרט בקיום שלהם באופן ד"לא תרגיע", או באופן ד"ואבדתם בגוים"),
 14 ואף-על-פי-כן בהסכס ובכח התורה מתבטל קא-סלקא-דעתא זה ("חדל נא גו' נחם ה' על זאת וגו'") והתורה
 15 פוסקת שגם כאשר ישראל אינם צדיקים כעין יעקב, קיימת מציאותם, ובאופן ד"הלוך להרגיעו ישראל",
 16 ועד שגם בנוגע ליחידים יקויים היעוד "ובאו האובדים בארץ אשור וגו'".

17 כלומר: אילו לא היה כללות הענין שמשו רבינו גזר גזירות אלו ובאו הנביאים וביטלו, אזי לא היה
 18 האישור בתורה בנוגע לקיום המציאות של בני ישראל, הן בתור כלל והן בתור יחידים, מבלי הבט על
 19 מעמדם ומצבם כו'. - ועל-דרך מעלת שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין²⁵⁰, שעל-ידי-זה נעשה
 20 בו תוקף יותר מאשר שטר שמעולם לא יצא עליו ערעור²⁵¹.

21 ונקודת הענין - שדוקא על-ידי ענין בלתי-רצוי (האפשרות להנהגת ישראל באופן שאינם צדיקים כעין
 22 יעקב, עד כדי כך, שיש קא-סלקא-דעתא שצריכה להתבטל מציאותם) ניתוסף עליו בקיום המציאות
 23 דישראל בעומק יותר מכמו שהיתה מציאותם לפני-זה, מצד רצונו של משה רבינו.

24 כלומר: מצד משה רבינו ישנה המציאות דבני ישראל כפי שהם צדיקים כעין יעקב, שענינו של צדיק
 25 הוא שלא חטא מעולם²⁵², וכל ימיו היתה הנהגתו על-פי רצון ה'; ואילו מצד הנביאים ניתוסף במציאות
 26 דבני ישראל העילוי דבעלי-תשובה, שעל זה אמרו רבותינו ז"ל²⁵³ "מקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים
 27 גמורין יכולין לעמוד בו", כי על-ידי עבודת התשובה בשלימותה, אזי "זדונות נעשו לו כזכות"²⁵⁴. ונמצא,
 28 שאצל בעלי-תשובה ניתוסף סוג חדש של זכיות שלא שייך אצל צדיקים, שהרי אצל צדיקים ישנם רק
 29 זכיות שהיו תמיד זכיות, ואילו אצל בעלי-תשובה ישנם גם "זכיות" שנתהפכו מ"זדונות"²⁵⁵, שיש בהם
 30 עילוי גדול יותר²⁵⁴, "כיתרון²⁵⁵ האור מן החושך"²⁵⁶, שלכן גם השכר דלעתי-דל-לבא הוא בסוג וגדר מיוחד.

נעלית בביהמ"ק, כולל ובמיוחד ביוהכ"פ ("אחת בשנה יכפר")
 בקדש הקדשים - כפי שמבאר רבינו הזקן (תו"א מג"א צט, א) בענין המור (מסממני הקטורת), ש"לדעת הרמב"ם ושאר מפרשים
 הוא מושק הנוכר בגמרא פ' כיצד מברכין שהוא דם חי' ידוע..
 שהוא מקליפות הטמאות", שזוהו מצד העילוי דהפיכת הרע לטוב.
 ובפרטיות יותר - כפי שמבאר שם "מחלוקת הפוסקים במור
 הנ"ל, שרבינו יונה מתירו אפילו באכילה, ויש אוסרים אותו
 באכילה, דס"ל שלא נתהפך אלא ריחו, אבל גופו אסור באכילה,
 והרר"י ס"ל שחזר לגמרי להיות היתר.. ומחלוקתם ע"פ חסידות
 תלוי בענין הנוכר.. גבי תשובה אם זדונות נעשו כשגגות או
 כזכיות.. זה שיהי' הבושם הלז מותר אפילו באכילה הוא כמו
 שבתשובה מאהבה הזדונות נעשו כזכיות, שהרע נתהפך לגמרי
 להיות טוב ממש.. אבל בתשובה שלא מאהבה רבה, הזדונות הם
 כשגגות, אבל לא נתהפכו לגמרי להיות טוב, וזהו מ"ד שהמור
 הנ"ל אע"פ שריחו טוב לא חזר להיות מותר באכילה כו'".
 (255) קהלת ב, יג.

(248) סוטה ט, סע"א.

(249) ראה כלי חמדה ר"פ בהעלותך. כתר כהונה לספרי נשא
 ז, א. צפע"נ עה"ת צו ז, לה (בסופו). שאלת הכהנים תורה
 (שבסו"ס שו"ת ושב הכהן) ליומא יב, א. שו"ת חיים שאל סע"ב.
 חת"ס אור"ח סל"ז. ועוד.

(250) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ו. וראה גם לקו"ש ח"ז ריש
 ע' 184. וש"נ.

(251) להעיר גם מהשיחה הידועה של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 (סה"ש תש"א ע' 159), שכללות ענין המאסר והגאולה דיי"ט
 כסלו, הוא בבחינת שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בב"ד.

(252) במכ"ש מ"בינוני", ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור
 לעולם" (תניא רפי"ב).

(253) וע"ד מארו"ל (מנחות מד, א) "אותן מצעות שהציעה לו
 באיסור הציעה לו בהיתר" - שהעילוי שבזה הוא מצד הפיכת
 האיסור להיתר.

(254) ועד"ז מצינו בענין הקטורת - שזוהי העבודה היותר

1 [וזהו גם החילוק שבין משה לישעיהו, כדברי מנשה "משה רבך אמר את מספר ימיך אמלא, ואת
2 אמרת והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה"²⁵⁷ - כי מצד משה רבינו, עבודת הצדיקים, ישנו רק הענין
3 ד"את מספר ימיך אמלא", ואילו ענין ההוספה נעשה על-ידי עבודת התשובה דוקא²⁵⁸, ולכן נאמר ענין
4 זה על-ידי ישעיהו, שניבא אודות הגילוי ד"שופר גדול" שעל-ידי-זה "ובאו האובדים בארץ אשור וגו'",
5 שקשור עם עבודת התשובה, למעלה מהשופר דמתן-תורה שקשור עם עבודת הצדיקים²⁵⁹].

6 מד. ועל-פי-זה יש לבאר גם את המשך הענינים בגמרא - שלאחרי מאמרו של רבי יוסי בן חנינא,
7 "ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלום", באים שני הסיפורים שבסיום
8 המסכת, ולא עוד אלא שלשון הגמרא הוא "וכבר היה רבן גמליאל כו' ורבי עקיבא מהלכין בדרך וכו'"²⁶⁰,
9 שמורה על המשך הענינים.

10 ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן, מהו גודל החידוש בדברי רבי עקיבא, עד כדי כך, שעל-ידי-זה
11 נשתנה כל מהלך המחשבה של שאר התנאים שהלכו עמו (שביניהם היו גם רבותיו), שאמרו לו "עקיבא
12 ניחמתנו עקיבא ניחמתנו":

13 בסיפור הראשון, "ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה" - מהו הצורך והחידוש
14 בקל-וחומר מ"עוברי רצונו", וכי לא די לרבי עקיבא בכך שמקרא מלא דיבר הכתוב²⁶¹ "אם בחוקותי
15 תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ואולך אתכם קוממיות", ועל-דרך-זה בנוגע לכל שאר היעודים
16 שנאמרו בנוגע לגאולה העתידה, שלכן הוצרך לשמוע "קול המונה של רומי" דוקא, ורק אז היה
17 "משחק", באמרו, שמזה מוכח גודל הטובה שתהיה ל"עושי רצונו" !

18 ובסיפור השני, "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה.. עד שלא נתקיימה נבואתו של
19 אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע
20 שנבואתו של זכריה מתקיימת" - כיצד יתכן שיהיה ספק בקיום נבואה שנאמרה על-ידי נביא אמת²⁶¹,
21 שלכן היה רבי עקיבא "מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה", ורק כאשר ראה "שועל שיצא מבית
22 קדשי הקדשים", אזי היה רבי עקיבא משחק, באמרו, "עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע
23 שנבואתו של זכריה מתקיימת" !

24 מה. והביאור בזה:

25 על-דרך כללות החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי-תשובה - יש גם חילוק בנוגע לטובה
26 והשכר דישראל, אם הוא טוב מלכתחילה, או שהיה תחילה רע ונתהפך לטוב, שזהו ענין נעלה יותר
27 (ועל-דרך מה שכתוב "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"²⁶², "ונצלתם את מצרים"²⁶³, היינו, שנוסף על הרכוש
28 שהביאו עמהם, נטלו גם את הרכוש דמצרים).

29 וזהו חידושו של רבי עקיבא:

30 בסיפור הראשון, "ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה" - שנוסף על השכר
31 שמגיע לבני ישראל מצד היותם "עושי רצונו" (על-דרך הזכיות דעשיית המצוות), יהיה להם גם השכר
32 ד"המונה של רומי", שהיה תחילה אצל "עוברי רצונו", אלא שיתהפך לקדושה (על-דרך הזכיות שנתהפכו
33 מהזדונות על-ידי התשובה).

260 ועד"ז בנוגע לסיפור השני, "שוב פעם אחת היו עולין
לירושלים וכו'" - אף שבפשוטו י"ל שהוא בהמשך רק לסיפור
הראשון, כיון שבשניהם מדובר אודות אותם ארבעה תנאים.
261 ובפרט בנוגע ליעודים שיהיו בימות המשיח, שעל זה
כותב הרמב"ם ש"כל מי שאינו מאמין כו' לא בשאר נביאים
בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה
עליו" (כנ"ל סל"ד), ופרטי הדברים שבזה נתבארו בדברי
הנביאים.

262 לך-לך טו, יד.

263 שמות ג, כב.

256 וע"ד שמצינו שגרים מדקדקים על עצמם יותר מבני
(ראה פסחים צא, ב, ובתוד"ה שמא. תוד"ה קשים, קידושין עא,
א), כיון שאצלם ישנו יתרון האור מן החושך.

257 יבמות מט, ב (הובא בהערה 235).

258 להעיר ממארו"ל (ב"ר פנ"ג, ח) על הפסוק (וירא כא, ו)
"ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים", ששרה "הוסיפה על
המאורות" - שדוקא ע"י בירור ההעלם וההסתר דשם אלקים
שמעורר את התענוג שלמעלה (שזהו"ע עבודת הבעלי-תשובה),
נעשה אמיתית ענין ההוספה (ראה סה"מ תרל"ג ח"א ע' רסז
ואילך. וש"נ).

259 ראה עט"ר שער ר"ה פכ"ב.

ובסיפור השני, "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה", כמו שכתוב¹³⁵ "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה.. ואת זכריה", והרי גדר העדות על-פי הלכה הוא ששני העדים נעשים מציאות אחת, שלכן נקראת בכתוב בשם "עד"²⁶⁴ (בלשון יחיד) - דלכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שנבואת אוריה "ציון שדה תחרש"¹³⁶ (עד כדי כך ש"ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים") תהיה מציאות אחת עם נבואת זכריה "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים"¹³⁷ - כיון שבקיום נבואתו של אוריה ניכר "שנבואתו של זכריה מתקיימת".

כלומר: נבואתו של אוריה מצד עצמה היא באופן שבה מתגלית גבורתו של הקב"ה, כמאמר רבותינו ז"ל²⁶⁵ "זו היא גבורתו", ש"נכרים מרקדין בהיכלו", ו"כובש כעסו כו". אלא, שזהו ענין של "גילוי אלקות" כפי שהוא בזמן הגלות;

אבל, כאשר "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה", שנעשים עדות אחת - הרי ענינה של נבואת אוריה, שבה ניכר קיומה של נבואת זכריה: "עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת".

וענין זה נתחדש על-ידי רבי עקיבא דוקא: החילוק בין רבי עקיבא לשאר התנאים שהלכו עמו (רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) הוא - שרבי עקיבא היה בן גרים²⁶⁶, וכפי שמצינו שכאשר רצו להעביר את רבן גמליאל מנשיאותו, לא היו יכולים למנות במקומו את רבי עקיבא, "דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות", ומינו את רבי אלעזר בן עזריה שהיה מיוחס²⁶⁷.

ונמצא, שכל מציאותו של רבי עקיבא היתה מבירור והפיכת ה'לעומת-זה' (כמבואר בכתבי האריז"ל²⁶⁸), שזהו ענין "כי ציד בפיו"²⁶⁹, כך שראה בעצמו - על בשרו - ענין הפיכת הרע לטוב, על-דרך "זדונות נעשו לו כזכות".

ולכן, כאשר היו "מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי", ו"ראו שועל שיוצא מבית קדשי הקדשים", הנה דוקא רבי עקיבא היה משחק, כיון שראה בכך מה שלא ראו שאר התנאים, אף שהיו רבותיו²⁷⁰ - העילוי שנעשה על-ידי הפיכת ה'לעומת-זה': "לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה"; "בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת".

וענין זה פעל רבי עקיבא גם אצל שאר התנאים - שהרי "כולהו אליבא דרבי עקיבא" (ממה שלמדו מרבי עקיבא אמרום)²⁷¹, וכאשר "היה העולם שמם.. בא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום וּשְׁנָאָה להם.. והם הם העמידו תורה"²⁷², ועד כדי כך, שכאשר הראה הקב"ה למשה רבינו תורתו של רבי עקיבא, "אמר לפניו, רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נתן תורה על ידי"²⁷³ (בתמיהה) - שזהו ש"אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו".

מו. ועל-פי-זה יש לבאר המשך הענינים בדברי הגמרא: תחילה בא מאמרו של רבי יוסי בן חנינא אודות ביטול הגזירות דמשה רבינו על-ידי הנביאים, שתוכנו, שדוקא על-ידי ענין בלתי-רצוי ניתוסף עילוי בקיום המציאות דישראל (כנ"ל סעיף לד).

ובהמשך לזה אומרת הגמרא "וכבר היה כו" - שתוכן מאמרו של רבי יוסי בן חנינא, שהיה אמורא, בנוגע לקיום המציאות דישראל, נאמר כבר בזמן התנאים, על-ידי רבי עקיבא, בנוגע לענין שכר המצוות - שעל-ידי "המונה של רומי" נעשה תוספת שכר לעושי רצונו, ועל-ידי נבואתו של אוריה "ציון שדה תחרש" נעשה קיום נבואתו של זכריה "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים", ובאופן שגם שאר

(270) וע"ד שדוקא מצד אספקלריא שאינה מאירה אמר ישעי' "ואראה את ה'", בה בשעה שמשה, מצד אספקלריא המאירה, אמר "כי לא יראני האדם וחי".

(271) סנהדרין פו, רע"א (ובפירוש"י).

(272) יבמות סב, ב.

(273) מנחות כט, ב.

(264) ראה סוטה ב, ריש ע"ב. וש"נ.

(265) יומא טט, ב.

(266) סנה"ד בערכו. וש"נ.

(267) ברכות כז, סע"ב.

(268) ראה ספר הגלגולים פ"ב.

(269) תולדות כה, כח. וראה תו"א תולדות כ, ג.

1 התנאים מסכימים לדברי רבי עקיבא, באמרם: "עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו", ועד לבנין בית-המקדש
2 השלישי, "כיעקב שקראו בית"²⁷⁴, שיבנה בקרוב ממש על-ידי משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים.

* * *

3 מז. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ושמחת בחגיך". אחר-כך צוה לנגן ואמר מאמר
4 דיבור-המתחיל פדה בשלום נפשי.

* * *

5 מח. יש עדיין עוד כמה ענינים - בנוגע לתניא, וכן המשך ה"הדרן", וענין המגבית. אמנם, כיון
6 שמסתמא יתחיל הקהל תיכף להזדרז להכין את ה"קוגל" לשבת, או צרכי שבת בכלל - יש להשאיר חלק
7 מהענינים הנ"ל ליום השבת;

8 אבל מה שנוגע, וברצוני שיבוא כדיבור בהקדם האפשרי - הרי זה בנוגע לענין התשובה; התחלה
9 בנוגע לביאור בתניא; ענין המגבית (שלא שייך לדחות ליום השבת), והעיקר - בנוגע לענין התפילין:

10 דובר לעיל (סעיף יב ואילך) אודות המאמר של רבינו נשיאנו (ששמע מאביו), בנוגע לחלום של
11 אדמו"ר האמצעי בקשר לענינו של רבינו הזקן בעשיית בעלי-תשובה - שיכול לעשות זאת כל יהודי
12 שיתנהג במדת חסידות, לוותר מעצמו כדי לעשות טובה ליהודי, ולעשות זאת מתוך חמימות, ובדברים
13 היוצאים מן הלב, שאז פועלים פעולתם,

14 והוסיף, שיכול לעשות זאת אפילו חסיד מלידה ("א געבאָרענער"), אף-על-פי שעובד עבודתו בכחות
15 שניתנו לו בירושה, ועל-אחת-כמה-וכמה מי שמתייגע בכחות עצמו, שאז ניתן לו מלמעלה סיוע בלתי
16 ישוער, והביא מיד דוגמא על זה - מהנחת תפילין על הראש ועל היד, תפילין של ראש ותפילין של יד,
17 שאז הראש בריא והיד בריאה, ובמילא גם כל האברים בריאים.

18 מט. ובכן: כללות ענין גודל מעלת התפילין - קשור עם הסיפור בגמרא²⁷⁵: "פעם אחת גזרה מלכות
19 רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין כו', והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק, ראהו קסדור
20 אחד כו' וכיון שהגיע אצלו כו' אמר לו מה זה בידך. אמר לו, כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי
21 יונה, לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים. ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות.. מה יונה כנפיה מגינות
22 עליה, אף ישראל מצוות מגינות עליהן" (כל המצוות, אבל נתפרש הדבר בגלוי בנוגע לתפילין, ש"הוקשה
23 כל התורה כולה - מצוות שבתורה²⁷⁶ - לתפילין"²⁷⁷, שמגין ממיתה לחיים).

24 ועל-פי הכלל בתורה, הקשור גם עם הלכה, ש"מגלגלין זכות ליום זכאי"²⁷⁸ (ועל-דרך-זה להיפך),

25 - ודוגמתו בהלכה: הענין ד"גלגול שבועה"²⁷⁸, והיינו, שכאשר אדם נמצא כבר במצב שצריך להשבע
26 שבועה על-פי תורה, אזי יכולים לצרף ולחייבו להשבע על ענין אחר, אף-על-פי שמצד עצמו לא שייך
27 בו ענין השבועה - מובן, שכאשר רוצים לדבר אודות ענין של נס, הנה הזמן המתאים לזה, "יום זכאי",
28 הוא יום הקשור עם נס.

29 וזוהי גם הסיבה לכך שתחילת הדיבור בזה היתה בזמני יום-טוב - בקשר לחג השבועות²⁷⁹, ואחר-כך
30 בקשר לשמחת תורה²⁸⁰ וכו', ועל-דרך-זה עתה - ב"ט כסלו, כידוע הסיפור בשיחה הידועה שנדפסה
31 ב'לקוטי דיבורים'²⁸¹, בענין "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", שקאי על פורים וחנוכה
32 וי"ט כסלו, ועד לי"ט כסלו בכל שנה ושנה, שהוא בסמיכות לימי חנוכה.

63). וש"נ.

274) פסחים סח, א ובחדא"ג מהרש"א.

280) שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות ב -

275) שבת מט, א.

המשך לשמחת"ת) סל"ה ואילך (תו"מ חנ"א ס"ע 221 ואילך).

276) ראה גם תו"מ חנ"א ריש ע' 224. וש"נ.

וש"נ.

277) קידושין לה, א. וש"נ.

281) שיחת ליל א' י"ט כסלו תרצ"ג סי"א (לקו"ד ח"א כא,

278) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כר ו' ע' לו ואילך). וש"נ.

א).

279) ראה שיחת יום ב' דחה"ש דאשקד סל"ו (תו"מ ח"נ ע' 279)

1 ולהעיר: בנוגע לזמן שבו אירע הסיפור אודות אלישע בעל כנפיים, יש כמה גירסאות: על-פי רוב
 2 הגירסאות²⁸² - נזכר רק שהיתה גזירת מלכות הרשעה, ובמסכת שבת הגירסא היא: "מלכות רומי
 3 הרשעה", ומזה מובן שמאורע זה לא היה בזמן פורים, ולא בזמן חנוכה - שהם הנסים הקשורים עם זמן
 4 הגלות, כידוע שהנסים של פסח וסוכות קשורים עם זמן הגאולה, מה-שאיין-כן בנוגע לנס דפורים, הרי
 5 "אכתי עבדי אחשורוש אנן"²⁸³, ועל-דרך-זה נס חנוכה, שאף-על-פי שהיה נצחון החשמונאים, הרי
 6 החשמונאים היו כהנים, ולא היתה אז מלכות בית דוד (כפי שהאריך בזה הרמב"ן בפירושו על התורה²⁸⁴,
 7 וגם בפוסקים, ראשונים ואחרונים²⁸⁵, איך שייך ענין של מלכות שאינה מלכות בית דוד וכו'), וכידוע גם
 8 בספרי דברי הימים, שלא היתה אז מלכות שלימה.

9 ובכל אופן, כללות הסיפור של אלישע בעל כנפיים קשור עם ימי נסים - החל מהנס די"ט כסלו שהיה
 10 בנוגע לחסידי חב"ד בפרט, ועל-דרך-זה הנס שהיה לכללות בני ישראל בימי חנוכה, שגם אז היה מצב
 11 שלא הניחו לקיים תורה ומצוותיה, וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות חנוכה: "גזרו גזירות על ישראל
 12 ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות וכו'" (מה-שאיין-כן בזמן פורים לא היה מעמד ומצב
 13 כזה²⁸⁶), והנס היה ש"גברה מלכות בית חשמונאי ונצחום"²⁸⁷, והיו יכולים לחזור ולקיים מצוות מתוך
 14 הרחבה.

15 נ. ובהנוגע לפועל:

16 ינצלו את ימי החנוכה (ובתור הכנה לזה - גם את הימים שלפני חנוכה) להגדיל ולהגביר את הענין
 17 של "מבצע תפילין"²⁸⁸ - כפי שקראו לזה, שזהו שם מודרני, ואילו הענין כפשוטו הוא - לדבר עם יהודים
 18 שיתקרבו לאביהם שבשמים, לא רק באופן ד"רחמנא לבא בעי"⁷⁷, שזהו אמנם ענין גדול, אבל בהכרח
 19 שיבוא גם בענין של פועל - מצוות מעשיות, ובפרט בנוגע למצות תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה
 20 לתפילין".

21 ואלו שמאיזה טעם שיהיה, אינם שייכים לדבר - ישתתפו בזה בממונם או בנשמתם, על-ידי-זה
 22 שישתדלו בכל היכולת שלהם לעורר אחרים שהם ידברו כו', ויגבירו את ההשתדלות להוסיף בקיום מצות
 23 תפילין לכל אחד ואחד המחוייב בזה, כל זכר מבין י"ג שנה ומעלה,

24 וכפי שפוסק רבינו הזקן²⁸⁹ בנוגע לענין של חשש כו', "והוא שידוע לו בוודאי שאי-אפשר שלא יהרהר
 25 כו'", ומי שייך לומר שזהו "בוודאי"? ...! ואדרבה: באותם רגעים ספורים שמברך על התפילין ומניחם
 26 ואומר פסוקי קריאת-שמע, בוודאי יכול לפעול - ופועל - על עצמו שלא יהיו אז ענינים המבלבלים,
 27 ויקיים מצות תפילין במילואה²⁹⁰.

28 נא. ויהי-רצון שיעסקו בזה בשמחה ובטוב לבב, ובמילא יתבטלו כל ההעלמות וההסתרים מאיזה צד
 29 שיהיה, ותהיה בזה הצלחה רבה ומופלגה - שיתוספו יחידים ועשיריות ומאות ואלפים ורבבות מניחי
 30 תפילין,

31 ולאחרי זה - יקיים בוודאי פסק-דין המשנה⁷⁰ "מצוה גוררת מצוה", שמצוה זו יבואו לעוד מצוה
 32 ועוד מצוה, ועד שיכריע בפועל "את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"²², ותסתיים הגלות, ותתחיל
 33 הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בזירוז, ובאופן ד"בשובה ונחת תוושעון"²⁹¹, ומשיח
 34 צדקנו יוליכנו בקרוב ממש קוממיות לארצנו.

* * *

287) שבת כא, ב.
 288) ראה גם מענות כ"ז כסלו וער"ח טבת - שנה זו (אג"ק
 חכ"ה ע' נב ואילך). וש"נ.
 289) שו"ע או"ח סל"ח ס"ד.
 290) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 225.
 291) ישע"י ל, טו.

282) ראה דקדוקי סופרים שם. וש"נ.
 283) מגילה יד, א. וש"נ.
 284) ויחי מט, יו"ד. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 87.
 285) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 112 הערה 68. וש"נ. וראה גם
 תו"מ ח"נ ע' 265.
 286) ראה לבוש וט"ז או"ח סע"ר סק"ג.

1 נב. דובר לעיל (סעיף ל) שבי"ט כסלו מסיימים את לימוד התניא, ומתחילים עוד פעם לשנה החדשה,
 2 כפי שנחלק לשיעורים יומיים, על-מנת לסיימו לי"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה - נוסף על
 3 השיעורים שיש לכל אחד בלימוד החסידות והנגלה בכלל, ולימוד התניא בפרט (שאינו קשור עם השיעור
 4 היומי), שהרי כוונת השיעור היומי היא להוסיף, אבל לא למעט חסוֹשֶׁלוֹם.
 5 ועל-דרך האמור בנוגע לסיום הש"ס, שלא דוקא שה"הדרן" צריך להיות על השורה האחרונה של
 6 המסכתא - כן הוא גם בנוגע לתניא: כיון שאודות סיום התניא, ב'קונטרס אחרון' בסופו, כבר דובר פעם
 7 בארוכה²⁹², ידובר עתה אודות הענין שלומדים בתניא על-ידי הרדיו²⁹³, בכל מוצאי שבת (או ביום ראשון,
 8 כפי שיסתדר).

9 נג. ב'שער²⁹⁴ היחוד והאמונה' פרק י', מבאר רבינו הזקן "ענין היחוד של הקב"ה ומדותיו", כמאמר²⁹⁵
 10 "איהו וחיהי חד, איהו וגרמוהי חד", שזהו "כעין יחוד אור השמש שבתוך גוף כדור השמש עם גוף
 11 השמש":

12 אור השמש נמצא לא רק בחלל העולם (מחוץ לשמש), אלא גם בשמש גופא, במקורו. ואדרבה:
 13 בהיותו במקורו הרי הוא "ביתר שאת"²⁹⁶, אבל בהיותו במקורו "אין לו שום מציאות כלל בפני עצמו",
 14 ואינו עולה בשם כלל בפני עצמו, רק הוא דבר אחד עם מקורו. ועל-דרך-זה בנוגע לספירות - מדותיו
 15 של הקב"ה ורצונו וחכמתו - ש"אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל", להיותן מציאות אחת עם הקב"ה.

16 זהו כללות הענין המבואר בריש פרק י'. אך ישנם כמה פרטים בהתחלת הפרק הדורשים ביאור. ומהם:
 17 בתחילה, כשמזכיר את המשל ד"יחוד אור השמש בתוך גוף כדור השמש עם גוף השמש" - עוד לפני
 18 שמבאר בפרטיות ענין ואופן היחוד ("וכשהאור הוא במקורו כו") - מוסיף ומפרש את ענין השמש,
 19 וענין הזיו והאור המתפשט ממנו: אודות השמש - אומר "שנקרא מאור", ומביא ראיה לזה: "כמו
 20 שכתוב²⁹⁷ את המאור הגדול וגו'"; ואודות הזיו והניצוץ המתפשט מן השמש - אומר "והזיו והניצוץ
 21 המתפשט ומאיר ממנו נקרא אור", ומביא ראיה לזה: "כמו שכתוב²⁹⁸ ויקרא אלקים לאור יום".

22 ואינו מובן כלל: א) מהו הצורך להביא כאן את שמותיהם של השמש והזיו המתפשט ממנו? - לענין
 23 המדובר כאן, שכאשר הזיו נמצא בשמש הרי הוא מאוחד עמו ואינו מציאות בפני עצמו, נוגע רק
 24 שהשמש הוא המקור של הזיו, ודבר שנמצא במקורו אינו מציאות; אבל מה נוגע שהשמש נקרא "מאור"
 25 והזיו נקרא "אור"?

26 ב) הראיה לכך שהשמש נקרא מאור - מביא מהפסוק "את המאור הגדול וגו'". ולכאורה, אפילו אם
 27 מצד איזה טעם שיהיה, רוצה להביא שהשמש נקרא מאור - למה צריכים ראיות לדבר: מזה עצמו
 28 שמהשמש בא אור, מובן שהוא "מאור", ומה מוסיפה הראיה מהפסוק?

29 ג) בנוגע לענין הב', שהזיו המתפשט מן השמש נקרא אור, "כמו שכתוב ויקרא אלקים לאור יום" -
 30 ביותר אינו מובן: וכי אין אנו יודעים ש"אור השמש" נקרא אור? ומה "מחדש" בכך שהאור נקרא יום?

31 ד) כל הקושיות הנ"ל מתחזקות יותר: המשל מאור השמש כפי שכלול במקורו, בגוף כדור השמש,
 32 מובא כבר לעיל בפרק ג' (וגם בחלק ראשון - פרק לג), ושם לא הובאו כל הפרטים הנ"ל: שהשמש
 33 נקרא מאור; שהזיו נקרא אור; וגם אינו מביא הפסוק "את המאור הגדול" והפסוק "ויקרא אלקים לאור
 34 יום". ובשלמא בפרק לג אינו מפרט, כי הובא רק דרך אגב, ומדגיש "וכמו שנתבאר שם באריכות", אבל
 35 אם בשביל הסברת הענין יש צורך להביא כל הפרטים הנ"ל - היה צריך להביאם כבר בפעם הראשונה,
 36 בפרק ג', ששם מדובר באריכות אודות האור הכלול בשמש?

במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(295) תקר"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(296) תניא פל"ג.

(297) בראשית א, טז.

(298) שם, ה.

(292) ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ו סמ"ב ואילך (תו"מ חמ"ה ע' 250 ואילך). וש"נ. וראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סל"א (תו"מ חמ"ה ע' 334). וש"נ.

(293) ראה גם תו"מ חמ"ט ע' 86. וש"נ.

(294) מכאן עד סוסניו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש חכ"א ע' 441 ואילך.

1 ובהכרח לומר, שבמשל מאור הכלול בשמש בפרק יו"ד, בא לבאר ענין אחר לגמרי מאשר במשל
2 שבפרק ג'. ומצד ענין זה, שמחדש בפרק יו"ד, מוכרח להביא כל הפרטים הנ"ל.

3 נד. ביאור חילוק המשל בין פרק יו"ד ופרק ג' - אף-על-פי שלכאורה זה אותו משל; "אור הכלול
4 בשמש" - יובן מחילוק הנמשל בין פרק יו"ד ופרק ג'²⁹⁹:

5 בפרק יו"ד בא המשל מאור הכלול בשמש לבאר את האיחוד של הקב"ה עם הספירות. היינו, שמבלי
6 הבט על כך שהספירות הן באינ-ערוך לקב"ה, ואפילו ספירת החכמה, הספירה הראשונה, גם היא אינה
7 בערך אליו,

8 - וכפי שמבאר באריכות בהקדמה לזה בפרק ט', שלגבי הקב"ה "נחשבת מדריגת החכמה כמדריגת
9 עשיה ממש", ואשר האינ-ערוך דחכמה לגבי הקב"ה הוא עד כדי כך, שאי-אפשר לייחסו בענין החכמה,
10 אפילו לא בדרך שלילה. היינו, שלא ניתן לומר אפילו שאי-אפשר לתפוס ("באגרייפן") את הקב"ה על-ידי
11 חכמה, דכיון שאין לו שייכות לחכמה כלל, אי-אפשר למודדו בכלל בענין החכמה, אפילו בכך שאי-אפשר
12 לתפוס בחכמה.

13 וכמו שכתוב בפרק ט, שזהו "כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי-אפשר למששה בידים מפני
14 עומק המושג, שכל השומע יצחק לו", דכיון שמישוש ושכל הם ב' ענינים שאין שייכות ביניהם,
15 אי-אפשר לתאר את ענין השכל בענין המישוש, אפילו לא בדרך שלילה, ש"א-אפשר למששה בידים".

16 ובאמת, לומר על הקב"ה שאי-אפשר להשיגו, הרי זה רחוק הרבה יותר מלומר על חכמה שאי-אפשר
17 למששה בידים. כי הריחוק בין שכל ומעשה (מישוש) הוא רק ה' מדריגות: מעשה, דיבור, מחשבה,
18 מדות ושכל. מה-שאינ-כן הריחוק של הקב"ה מחכמה הוא אין קץ -

19 אף-על-פי-כן מאוחדות הספירות עם הקב"ה, עד שאיהו וחייהו חד, איהו וגרמוהי חד, ובאופן של
20 "אחדות פשוטה"³⁰⁰. עד כאן תוכן פרק ט.

21 והנה, לכאורה הרי זה לגמרי לא מובן: כיצד אפשר לומר על ב' ענינים שאין שייכות ביניהם, אפילו
22 לא בדרך שלילה, שהם מאוחדים - ובפרט ביחוד אמיתי ובתכלית היחוד?

23 ועל זה מביא המשל מאור השמש, שכאשר האור כלול בשמש, הוא מאוחד עמו בתכלית היחוד.
24 וענין זה שהאור הכלול בשמש מאוחד עמו, הוא דבר חידוש שלא נאמר עד פרק י' (בפרק ג' מדובר על
25 ענין אחר לגמרי, כמו שיתבאר להלן). ובכדי להסביר כיצד מאוחד האור עם מקורו, מוכרח להוסיף
26 שהשמש נקרא מאור, ושהזיו וניצוץ המתפשט ממנו נקרא אור, כמו שיתבאר להלן.

27 המשל מאור הכלול בשמש בפרק ג' בא לבאר (לא אודות הספירות, אלא) אודות הנבראים, שהם בטלים,
28 והם אין ואפס ממש לגבי הכח האלקי הבורא אותם תמיד מאין ואפס המוחלט.

29 וכיון שהנבראים לגבי כח הפועל אותם הם אין ואפס, - שהרי על הנבראים לא שייך לומר שהם
30 מאוחדים חס-ושלום עם הקב"ה; לא שייך לומר שאיהו והבריאה חס-ושלום חד, אדרבה, הנבראים הם
31 אין ואפס לגבי הקב"ה, וכיון שאינם קיימים לגביה, אין ואפס ממש, הרי אין ענין שיהיה מאוחד עמו -

32 לכן גם במשל מאור הכלול בשמש, אינו אומר שהאור מאוחד עם השמש, אלא שהוא אין ואפס
33 לגביה. וכפי שמבאר באריכות בפרק ג', שאף ש"פשוט שאור וזיו הזה ישנו גם-כן בגוף וחומר כדור
34 השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל-כך, כל-שכן שיוכל להאיר במקומו ממש",
35 אף-על-פי-כן בהיותו במקורו, "אין נופל עליו שם יש כלל, רק שם אין ואפס".

36 מה-שאינ-כן בפרק י', שבו מדבר אודות הספירות שנאמר עליהם איהו וחייהו וגרמוהי חד, היינו,
37 שהם מאוחדות עם הקב"ה - מביא המשל מאור הכלול בשמש ש"מיוחד עמו בתכלית היחוד כו".

38 נה. ועל-פי-זה מובן מדוע בפרק ג' (וגם בפרק ו'³⁰¹), ששם מדובר אודות הנבראים, משתמש בלשון

(300) רפ"ח.
(301) פא, סע"א.

(299) לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ וישב ס"כ ואילך
(לקמן ס"ע 425 ואילך).

1 "כדור השמש" או שמש סתם, ובפרק י', שמדבר אודות הספירות, הנה בכמה שורות הראשונות אומר
2 ג' פעמים הלשון "מאור" - כי בענין ביטול האור נוגע ענין השמש. ובענין יחוד האור, נוגע ענין המאור,
3 כדלהלן.

4 בשמש יש ב' ענינים:

5 (א) עצם מציאותו, שאינו שייך לאור, אלא רק היותו שמש. ואופן התפשטות האור מענין זה שבשמש,
6 הוא בדוגמת פעולה שנפעלת מכח הפועל.

7 (ב) ה"מאור" שבו. כלומר: נוסף לעצם מציאותו, יש לו תפקיד עצמי ("עצם־דיקן תפקיד") להאיר,
8 ובמילא - הרי זה גם במציאות שלו, שלכן נקרא הוא בשם "מאור", מצד זה שהענין שלו הוא להאיר אור.

9 החילוק בין ב' הענינים בנוגע לאור המתפשט ממנו, הוא:

10 בהיותו כלול בשמש, כלומר בעצם מציאותו (שאינו שייך באופן ישיר לאור, אלא הוא רק בדוגמת
11 כח הפועל פעולת האור) - האור הוא "אין ואפס"; אין לו מציאות שם. ואף־על־פי שהוא כלול גם שם
12 - ואדרבה, מציאותו שם היא ביתר שאת, כנ"ל - הרי כיון שעצם מציאות השמש, "גוף כדור השמש",
13 אינו שייך (ובנמשל - נעתק ונבדל) לענין האור, הנה האור הכלול בו אינו מציאות כלל, אלא אין ואפס.

14 מה־שאינ־כן האור הכלול ב"מאור", כלומר במדרגת השמש שתפקידו להאיר - אין האור אין ואפס
15 (דכיון שפירוש וענין ה"מאור" הוא שמאיר אור, הרי זה אדרבה מחשיב ענין האור, ופשיטא שאי־אפשר
16 לשלול מציאות האור, לומר שאין אור לגביה, כי אם אין ואפס), אלא הוא מאוחד עמו בתכלית היחוד.

17 ולכן, בפרק ג', שמדבר אודות הנבראים המתהווים מהכח הפועל (ועל־דרך־זה גם בנוגע לכח הפועל,
18 שבא מצד בחינת המלכות שבבריאה־יצירה־עשיה, וגם באצילות הרי היא ביחס לשאר הספירות כדוגמת
19 אורות וכלים, דביקות ניכרת ובלתי ניכרת³⁰²) - מדבר אודות האור כפי שכלול ב"גוף כדור השמש";
20 מה־שאינ־כן בפרק י', שבא לבאר ענין הספירות כפי שהן מאוחדות בו יתברך, עליו לחדש ענין חדש -
21 שהשמש נקרא מאור (ומוכרח להביא ראיה לחידוש זה, כי אלולי זאת היה אפשר לומר שהשמש מצד
22 עצמו אינו מאור, והתפשטות האור ממנו היא בדוגמת פעולה מכח הפועל), כיון שיחוד האור הוא עם
23 המאור דוקא, ולא עם השמש, כנ"ל.

24 נו. על־פי הנ"ל יובן גם מה שמוסיף "והזיו והניצוץ המתפשט ומאיר ממנו נקרא אור, כמו שכתוב
25 ויקרא אלקים לאור יום":

26 בתיבות אלו אין כוונתו לחדש שהזיו המתפשט נקרא אור (שהרי אין בזה שום חידוש, ואין צריכים
27 ראיה לזה), אלא לחדש שרק הזיו והניצוץ המתפשט נקרא אור, אבל האור הכלול אינו נקרא אור.

28 ובזה יש חידוש חזק: כאשר מדובר אודות האור הכלול בגוף כדור השמש, מובן שאינו עולה בשם,
29 להיותו אין ואפס. אבל כשמדובר אודות האור הכלול במאור, שאינו אין ואפס, אדרבה, להיותו מאוחד
30 עם המאור יש בו תוקף המאור, ונמצא שהוא בתוקף יותר מהאור המתפשט - הרי כיון שהוא נמצא שם,
31 וביתר תוקף, היה אפשר לחשוב שבהיותו שם, בוודאי עולה בשם אור. ועל זה אומר אדמו"ר הזקן, שרק
32 הזיו והניצוץ המתפשט נקרא אור, אך לא האור הכלול.

33 ומביא על זה ראיה: "כמו שכתוב ויקרא אלקים לאור יום" - שגדר האור הוא יום (היפך - לילה),
34 אור בפועל. והאור שאינו יום - לא בפועל [אפילו כאשר העדר התפשטותו אינו מצד היותו אין ואפס,
35 אלא מצד היותו מאוחד עם המאור] - אינו נקרא "אור".

36 מדוע אמנם אינו נקרא "אור"? - הרי זה מובן מעצמו:

37 כיון שהוא מאוחד עם המאור בתכלית היחוד, אי־אפשר לומר שנקרא "אור". כי אם האור הכלול היה
38 נקרא אור, אזי נמצא שיש שם ב' ענינים: "מאור" ו"אור". "תכלית היחוד" היינו יחיד - שיש שם רק
39 דבר אחד - מאור, כי גם האור הכלול במאור אינו אור, אלא - מאור.

1 ופרט זה נוגע לנמשל, להבנת "יחוד של הקב"ה ומדותיו":
 2 יחוד הקב"ה ומדותיו הוא "אחדות פשוטה"³⁰⁰, ובמילא בהכרח לומר ש"כל מדותיו של הקב"ה ורצונו
 3 וחכמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל" (כמו שכתב בפרק י"ד³⁰³), כי אילו היו נקראים (אורות)
 4 בשמות אלו: מדות, רצון וחכמה, היתה הרכבה חסוֹשֵׁלוֹם של "איהו" עם ה"מדות", "רצון" ו"חכמה".
 5 ובכדי להסביר ענין זה בנמשל, בהכרח להסביר גם במשל, שרק הזיו והניצוץ המתפשט נקרא אור,
 6 אבל בהיותו במקור "אינו עולה בשם כלל בפני עצמו, רק שם המקור לבדו".
 7 נז. ומזה למדים גם בנוגע לעבודת האדם, כמדובר כמה פעמים שמכל ענין יכולים לקחת הוראה
 8 בעבודת ה':
 9 בעבודת האדם ישנו אופן כפי שעומד בלימוד התורה וקיום המצוות, או כפי שעומד בעניני העולם,
 10 שכללות החילוק ביניהם הוא - שעניני העולם קשורים עם ה"עשרה מאמרות" שבהם נברא העולם³⁰⁴,
 11 "בדבר הוי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם"³⁰⁵, ואילו תורה ומצוות הן חכמתו ורצונו של הקב"ה,
 12 שהוא וחכמתו ורצונו אחד (כמו שכתוב ב'שער היחוד והאמונה').
 13 ומזה באים בנוגע להנהגה - שני הפכים: בשעה שמדובר אודות עניני העולם - אזי "נפשי כעפר לכל
 14 תהיה"³⁰⁶, שעל-ידי-זה ממשיך הענין ד"עפר ואפר" (כמו שנתבאר לעיל במאמר³⁰⁷), והיינו, שאינו
 15 מציאות לעצמו כלל, וכפי שהדבר מתבטא בכך שנותן הכל לצדקה, ולוקח לעצמו רק מה שמוכרח
 16 בלית-ברירה על-פי תורה, שזהו לפי שהוא "עפר ואפר", "כאין ואפס", או "אין ואפס ממש"; אבל בשעה
 17 שמדובר אודות תורה ומצוות, חכמתו ורצונו של הקב"ה - הנה אמנם אינו מציאות לעצמו, אבל באיזה
 18 אופן אינו מציאות לעצמו - באופן ש"איהו וחייהו חד" (כמו התורה ומצוות, חכמתו ורצונו של הקב"ה,
 19 שאינם חסוֹשֵׁלוֹם אין ואפס, אלא אדרבה: מאוחדות עמו בתכלית היחוד), כך שהולך כאן הבורא בעצמו,
 20 מצוה המצוה ונותן התורה בעצמו, ובמילא הולך הוא בתקיפות גדולה ביותר, ו"מי יאמר לו מה תעשה!"
 21 כלומר: מחד גיסא - תובעים מיהודי שעליו להיות שפל באמת, עד למטה מטה ביותר. וביחד עם
 22 זה, בנוגע להפצת התורה ומצוות, לימוד התורה וקיום המצוות, אומרים לו, שלא יתחשב בשום מניעות
 23 ועיכובים, כיון שצריך להבקיע ("דורכרעכן") את העולם, ולעשות ממנו דירה לו יתברך.
 24 אלו הן שתי תכונות הפכיות, שתובעים אותן אצל אותו אדם, אותו יהודי, ובאותו יום: אין זה באופן
 25 שהנהגה אחת היא ביום הכיפורים, בהיותו דומה למלאך³⁰⁸, והנהגה אחרת היא ביום חול, אלא באותו
 26 יום עצמו צריך להיות הענין ד"הנהגה בהן מנהג דרך ארץ"³⁰⁹, אבל לפני-זה צריך להיות לימוד התורה,
 27 עבודת התפילה, ועבודה בקיום המצוות, נתינת הצדקה וכו', ואומרים לו שצריך לשנות את עצמו מן
 28 הקצה אל הקצה: בשעה שמתפלל, לומד תורה ומקיים מצוות - לא קיימים לפניו שום מניעות ועיכובים;
 29 הוא פורץ ומבטל אותם ומקיים את רצון הקב"ה. ואילו אחר-כך, כאשר "הנהגה בהן מנהג דרך ארץ" -
 30 אזי מתבטל ממציאיותו, אין כאן תובע וכו' (מלבד בכל מה שקשור לעניני תורה ומצוות).
 31 והרי זה כמו שני הענינים שבמשל מ"זיו השמש בשמש": מחד גיסא - זיו השמש הוא אין ואפס
 32 ממש, וביחד עם זה אומרים באותו משל, שענינו בנמשל הוא "איהו וחייהו חד", היינו, שזיו השמש
 33 אחד הוא עם מאור השמש, והיינו, שיש בו התוקף של מאור השמש, שענינו בנמשל הוא אמיתית
 34 המציאות.
 35 זוויה ההוראה בעבודת ה':
 36 כיון ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"³¹⁰, אך ורק אלקות - הרי מובן, שענין שקשור עם

(308) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי"ח ס"ג. סתרי" ס"ט. סתרי"ט
 ס"ט. וש"נ.
 (309) ברכות לה, ב.
 (310) ואתחנן ד, לט.

(303) פז, ב.
 (304) אבות רפ"ה.
 (305) תהלים לג, ו.
 (306) ברכת "אלקי נצור" (ברכות יז, א).
 (307) פ"ה ואילך (תו"מ חנ"א ע' 309 ואילך).

1 אלקות, הוא הכל; ענינים שסותרים לאלקות, אינם במציאות; ואילו עניני הרשות, שצריכים לעשותם
2 באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁸ ו"בכל דרכיך דעהו"³⁹ - הרי זה באחד מב' האופנים האפשריים:
3 או באופן של אין ואפס, או באופן ד"איהו וחיהו חד" כפי שהוא בעבודת האדם.

4 ובכללות הרי זה החילוק שבין ההנהגה של 'בעלי תורה' ו'בעלי עסק':

5 'בעלי תורה' - הרי "מאן מלכי רבנן"³¹¹, ועליהם להתנהג באופן ש"לא תגורו מפני איש"³¹², שזהו
6 התנאי הראשון אצל תלמיד חכם³¹³; ואילו בנוגע לעניני העולם - הרי זה להיפך. שכן, אפילו ההיתר
7 ד"אחד משמונה בשמינית" על-כל-פנים, הוא רק בנוגע לתלמיד חכם³¹⁴, ולא ל'בעל עסק', ובזה גופא
8 יש דעות ש"לא מינה ולא מקצתה"³¹⁴; מה-שאינ-כן בנוגע לעניני תורה ומצוות, הרי אדרבה: "מאן מלכי
9 רבנן", וכו', וכו', ככל הסיפורים שבתורתנו, תורת חיים, הוראה בחיים, כיצד צריך יהודי להתנהג בהנוגע
10 לתורה ומצוותיה.

11 נח. וזהו גם מה שכתוב בתחילת התניא - "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע"³¹⁵:

12 ה'צמח צדק' במאמר הידוע של ערב ראש-השנה³¹⁶, יום הולדתו, מבאר ש"משביעין" הוא גם מלשון
13 שובע, היינו, משביעין (בשי"ן שמאלית) אותו ("מ'זעטיקט אים אָן") בכחות נעלים ביותר, וענין זה
14 קשור גם עם ענין השבועה, כי שבועה היא ממקום שלמעלה מהשכל, שלכן הנה גם כאשר השכל אומר
15 באופן אחר, הרי הוא עושה זאת בגלל ההתקשרות עם ענין של שבועה, וכדברי הגמרא במסכת
16 שבועות³¹⁷ ש"כל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא".

17 וענין זה נמשך אחר-כך - ב"ספר של בינונים" (ש"מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם
18 ימשוך"³¹⁸), "בדרך ארוכה וקצרה בעזר השם-יתברך" (כמו שכתוב ב"דף השער" של ספר התניא, כדברי
19 רבינו נשיאנו³¹⁹ שזהו לשון רבינו הזקן) - "בפיך ובלבבך לעשותו"³²⁰, מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

20 נט. נפלה במחשבתי "סברא": הרי זה יום חמישי בלילה, שבו נהוג בכמה ישיבות בכמה מקומות
21 לערוך "משמרות", ופעם היו מהם שיושבים ולומדים כל הלילה³²¹.
22 אמנם, עד כדי כך (לשבת כל הלילה) - אינני "אכזרי"... אבל לכל-הפחות להאריך עד כמה שאפשר³²²
23 - אין זה מופרך; אם לא בזכותו של י"ט כסלו - יהיה זה בזכותו של יום חמישי בשבוע, ואם לאו -
24 בזכות שניהם.

25 והעיקר - שכיון שאין זה הכרח ולא אונס וכו' וכו', הנה מסתמא ישארו כולם מרצונם הטוב, ולא
26 בגלל שמתביישים, ואין זה מתאים וכו' וכו'. ובפרט שיש יחידי סגולה ש"מסדרים" וחוטפים גם תנומה
27 קלה... כך שישנן שתי המעלות ביחד: הוא לא צריך לעזוב, והוא יכול גם לישון... ובפרט שעושה זאת
28 במעמד עשרה מישראל, שאז הרי זה עם כל המעלות שצריכים להיות בדבר טוב.

29 ס. ובכן - לאחר ההקדמה של "מילתא" שהיא פחות מ"מילתא דבדיחותא" - ישנו ענין נוסף הקשור
30 עם המדובר לעיל (סעיף לב) בנוגע לדברי הגמרא "משה אמר ואבדתם בגוים, בא ישעיהו ואמר ביום
31 ההוא יתקע בשופר גדול וגו'", וכן"ל שהמשך הכתוב הוא "ובאו האובדים בארץ, מלמד שלא יהיו
32 אבודים בין האומות".

11 ובשוה"ג).

(317) לט, רע"א.

(318) תניא רפי"ד.

(319) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סל"ט (תו"מ חמ"ח

ע' 343). וש"נ.

(320) נצבים ל, יד.

(321) ראה גם תו"מ - רשימת היומן ס"ע קצג. וש"נ.

(322) יש לציין שההתוועדות נמשכה עד 5:30 לפנות בוקר

(המו"ל)!

(311) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(312) דברים א, ז.

(313) ראה רמב"ם הל' מלכים פכ"ב ה"א-ב.

(314) סוטה ה, א.

(315) נדה ל, ב.

(316) ראה ד"ה תניא בספ"ג משביעין כו' שנדפס בסו"ס

קיצורים והערות לספר התניא (הוצאת תשמ"ט) ע' קסה ואילך,

שהוא מיוסד על ד"ה להבין כו' בתחילת ספר התניא (שם ע' מא

ואילך) - שנאמר בערב ר"ה תרט"ו (ראה תו"מ ח"ג ע' 323 הערה

1 וכמו שכתוב גם בפסוק שלפני-זה²²⁸: "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", והיינו, שהגאולה תהיה
 2 לא רק בנוגע לכלל ישראל, כלל וקבוצה, אלא אפילו בנוגע לכל אחד ואחד בתור יחיד ("איינציקווייז"),
 3 וכמו שכתב רש"י בפירושו על התורה³²³, שהקב"ה "אוחז בידיו ממש, איש איש ממקומו, כענין שנאמר
 4 ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

5 אך כאן נשאלת השאלה: הרי מדובר אודות כאלו שנמצאים במעמד ומצב ד"האובדים בארץ אשור
 6 והנדחים בארץ מצרים"?!

7 והביאור בזה - בפסוק עצמו - לפי שאז תהיה התקיעה "בשופר גדול", ובאופן ש"יתקע", מבלי לפרש
 8 מי הוא התוקע²⁵⁹, כיון שהתקיעה תבוא ממקום כזה ד"לא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל"³²⁴, ולכן הרי
 9 זה יגיע ויחדור אפילו אצל אלו שהם במעמד ומצב של "אובדים" ו"נדחים".

10 סא. ובנוגע לענינו:

11 דובר כמה פעמים מיד מתחילת הענין - מהזמן שלפני חג השבועות עד עתה³²⁵ - שהמקור שממנו
 12 לקחתי שזהו ענין שנוגע לזמנינו זה, הוא מאמר של הרבי נשמתו-עדן, נשיא דורנו, שנאמר בשנת תש"ג,
 13 ונדפס בשנת תש"ז³²⁶, וכולם ראוהו אז, אלא - כמו כמה ענינים בתורה, שלא תופסים במה דברים
 14 אמורים, עד שמגיע מי ש"מורה באצבע" מהו פירוש וענין הדברים.

15 רבינו נשיאנו מבאר במאמר, שעל-ידי ה'קריאה האבהית' (דער פאָטער'ליכער רוף) תגיע ההתעוררות
 16 אפילו לאלו שמושקעים כו' עד לאופן שהם "אובדים בארץ אשור" ו"נדחים בארץ מצרים", ותעורר
 17 אותם, כמו אב שמעורר את בנו. ובלשון ההלכה - הרי זו מצות התשובה, שיהודי מתעורר ומחליט שעליו
 18 להשתנות כו'.

19 אמנם, כמו כל ענין של אתערותא דלעילא, שלא נוטלים את הבחירה החפשית, ובפרט אצל "אובדים"
 20 ו"נדחים" - אין ההתעוררות באופן ש'זועקת' ('שרייט'אויס') את כל הענינים בפרטיות ופרטי פרטיות,
 21 אלא רק באופן שנותנים לו 'טלטלה' ('א טרייסל'), ועל-ידי-זה מוציאים אותו ממעמדו ומצבו, שיוכרח
 22 להתחיל לחשוב ולהתבונן אודות אופן הנהגתו עד עתה, ובמילא ישנה אפשרות להתחיל סדר חיים מחדש
 23 באופן שונה לגמרי מכמו שהיה עד עתה.

24 ובזה יש כמה שינויים וכמה חלוקות: לפעמים נותנים מלמעלה רק 'טלטלה'; לפעמים, נותנים
 25 'טלטלה' ומיד שולחים 'פתק': עליך לעשות כך וכך; ולפעמים - גם בפרטי פרטיות, ועד שאוחזים בידו
 26 - מבלי לשאול אותו - ומוליכים אותו.

27 ובנידון-דידן, מפורש בפסוק אופן ההתעוררות: "יתקע בשופר גדול"; ומה פועלת התקיעה בשופר גדול
 28 - שמגעת אל "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"; ומה יהיה הלאה - הרי זה תלוי ב"אובדים"
 29 וה"נדחים", ובאלו שיכולים לסייע בזה.

30 מהי פעולת השופר? - הנה מקרא מלא דיבר הכתוב: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"³²⁷, היינו,
 31 ששופר מעורר חרדה, וכן הוא על-פי דין והלכה (נוסף על הפסוק, שממנו אי-אפשר לפסוק הלכות,
 32 באופן שאין מקום לויכוח) - כפי שפוסק הרמב"ם בהלכות תשובה²²: "אף-על-פי שתקיעת שופר
 33 בראש-השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו. כלומר, עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו וכו'", ועד ש"חרדה
 34 מסלקת את הדמים" (כפי שנוגע להלכה בנוגע לווסת ועוד כמה ענינים)³²⁸, והיינו, שגורם עיכוב ושינוי
 35 במחזור הדם כו'.

36 וכל זה - אפילו על-ידי תקיעה בשופר סתם, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר "יתקע בשופר גדול". -
 37 על-ידי התקיעה בשופר סתם, יכולים להתעורר מהשינה באופן ד"נים ולא נים, תיר ולא תיר"³²⁹, או

(326) סה"מ אידיש ע' 78 ואילך.

(327) עמוס ג, ו.

(328) נדה ט, א. וש"נ.

(329) פסחים קכ, ריש ע"ב. וש"נ.

(323) נצבים ל, ג.

(324) לקו"ת פינחס פ, סע"ב. וראה זח"ג יא, א. רנז, ב.

(325) ראה שיחת ש"פ בראשית שבהערה 280 סכ"ו ואילך

(תו"מ חנ"א ס"ע 210 ואילך).

1 שמתעורר רק מי שאינו ישן שינה עמוקה ביותר; אבל על-ידי התקיעה בשופר גדול - מתעוררים אפילו
2 "האובדים" ואפילו "הנדרחים".

3 סב. ובהנוגע לפועל - שהרי מכל ענין צריכה להיות הוראה בעבודה, ועד להלכה בפועל:
4 בכל הזמנים ישנו החיוב ד"הוכח תוכיח"⁵⁸ - מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך"³³⁰, ו"כל ישראל
5 ערבים זה בזה"⁸⁸ - עם כל הפרטים שבזה, ש"מי שיש בידו למחות וכו'"³³¹. והגדר בזה הוא - שעליו
6 לעשות כל התלוי בו; אם יצליח או לא - אין זה נוגע אליו, ואין זה פוטר אותו מהחיוב להוכיח כו'.
7 וכפי שהדין הוא בפועל - שהכלל "מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין"³³² הוא רק אם ידוע שבוודאי
8 לא ישמעו ויעשו כזדון, וגם אז - לא בנוגע לענין שהוא מן התורה, ככל הגדרים שבזה שהובאו בדברי
9 הפוסקים, עד ל'שולחן ערוך' של אדמו"ר הזקן בהלכות יום הכיפורים³³³.

10 ואם הדברים אמורים בכל עת ובכל זמן - כאשר הוא בטוח שבוודאי יצליח, הרי מובן בשכל הפשוט
11 שהחיוב הוא כמה פעמים ככה, וכאשר מונע את התוכחה - הנה לא זו בלבד שאינו מקיים הציווי "הוכח
12 תוכיח", אלא זהו בדוגמת מי שיכול ליתן ככר לחם לאדם שגווע ברעב, ואינו נותן לו, שלא זו בלבד
13 שעובר על הציווי "ואהבת לרעך כמוך", אלא זהו ענין של פיקוח נפשות!

14 ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שעומד יהודי שהתעורר, וצריך רק לגשת אליו ולומר לו מהי משמעותה של
15 ההתעוררות - כאמור לעיל, שבלשון ההלכה הרי זה ענין של התעוררות תשובה - והוא מוכן לקבל זאת!

16 סג. אמנם, כרגיל ש"אין דיעותיהם שוות", כשם ש"אין פרצופיהם שווים"³³⁴ - ועד שגם בתורה ישנם
17 ששים ריבוא פירושים³³⁵, שבעים פנים לתורה³⁰, כיון ש"דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה
18 טעמים"³³⁶ (ככל הסגנונים והלשונות שיש בזה)³³⁷ - התחילה מיד שקלא-וטריא שלימה: האם התעוררות
19 זו היא אכן התעוררות לתשובה, או לא.

20 ובכן, נתינת מקום לוויכוח בענין זה, שייכת רק אם אין בזה פסק-דין בהלכה, אבל אם מוצאים שיש
21 בזה פסק-דין בהלכה (כדלקמן), אזי אין מקום לוויכוחים.

22 ובהקדמה: בנוגע לענין של דרוש - יכולים לומר ש"מדרשות חלוקות", "אין מקשין על הדרוש"³³⁸,
23 ויש בכחו של כל אחד להביא עוד פסוק, פירוש נוסף במדרש, וכו', וכו', כיד ה' הטובה עליו. ואפילו
24 בענין שנוגע להלכה, הרי מצינו שבית-שמאי מחמירים ובית-הלל מקילים, ו"אלו ואלו דברי אלקים
25 חיים"³³⁹.

26 אך במה דברים אמורים - קודם שנפסקה ההלכה; אבל כאשר מסתכלים ב'שולחן ערוך' ורואים שישנו
27 פסק-דין - נשאר אמנם הענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים", שלכן יכול לעסוק בלימוד משנתם של
28 בית-שמאי, בהתמדה ושקידה ובעמקות כו', ובכך מקיים מצות תלמוד תורה במילואה, באופן ש"תלמוד
29 תורה כנגד כולם"⁶⁹, אבל בנוגע להנהגתו בפועל - קובע ה'שולחן ערוך' ש"בית-שמאי במקום בית-הלל
30 אינה משנה"³⁴⁰.

31 - אין זה באופן שיכול לומר "קים לי כרבי פלוני", למרות שההלכה היא באופן אחר³⁴¹. שכן,
32 "בית-שמאי במקום בית-הלל אינה משנה", כך שאין זה עולה אפילו במחשבה בנוגע למעשה בפועל.

33 ועד - כפי שרואים דבר פלא בסיום מסכת בבא בתרא, שיש פלוגתא בין רבי ישמעאל לרבי שמעון

שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(330) קדושים יט, יח.

(331) פירש"י וישלח לג, כ.

(331) ע"ז יח, א. וש"נ.

(337) ראה לקו"ש חכ"א ע' 27 ואילך. וש"נ.

(332) ביצה ל, א. וש"נ.

(338) ראה שעה"פ שמות א, יד. כנפי יונה ח"ב סקכ"ה.

(333) או"ח סתר"ח ס"ד-ה. וש"נ.

(339) עירובין יג, ב. וש"נ.

(334) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

(340) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.

(335) ראה שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוח"ק בענין

(341) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ז ס"ז בקו"א ד. וש"נ.

היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו

1 בן ננס בנוגע ל"ערב היוצא לאחר חיתום שטרות", ו"אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני
2 ממונות.. והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס", ומה צריך שבת גדול יותר מזה...
3 ואף-על-פי-כן איתא בפוסקים³⁴² שהדין בנוגע לפועל הוא להיפך מרבי שמעון בן ננס! - בנוגע ללימוד,
4 הנה לא זו בלבד שמותר ללמוד אצלו, אלא אדרבה, דוקא אצלו יכולים להתלמד כיצד ללמוד דיני
5 ממונות. אבל בנוגע לפועל, הדין הוא כרבי ישמעאל, להיפך מרבי שמעון בן ננס.

6 ומזה מובן גם בנוגע לוויכוח אודות ההתעוררות הנ"ל אם היא התעוררות לתשובה - שאם מוצאים
7 בענין זה פסקדין להלכה, יכולים ללמוד בזה במשך כל השנים, סוגיות ופירושים ופוסקים ומדרשי חכמינו
8 ז"ל, ולומר כל מיני סברות, ואם הלימוד הוא על-פי כללי התורה הרי זה "דברי אלקים חיים", אבל
9 בנוגע לפועל, כיצד עליו להתנהג בפועל - צריך להתנהג על-פי הפסקדין, ללא נפקא-מינה כיצד הונח
10 בדעתו על-פי השקלא-וטריא שלו.

11 סד. כיצד נוגע הדבר לפועל, שלכן יש צורך לחפש פסק הלכה - דלכאורה, אם אין הדבר נוגע לפועל,
12 לשם מה הם עוסקים ומתווכחים ("וואָס איז די גאַנצע קאַכעניש") בזה? !
13 ובכן, יש להתחיל בסדר הפוך - מן הכבד אל הקל - מענין שהוא חמור יותר אפילו מדבר איסור,
14 שזהו ענין של סכנה, שהרי "חמירא סכנתא מאיסורא"³⁴³:

15 בתקופה של 'ששת הימים' - ציוו כולם שיאמרו תהלים, וכולם עשו זאת, ללא יוצא מן הכלל, מן
16 הקצה אל הקצה, אפילו גם החפשיים (אם כי ללא אריכות; אמרו איזה פסוק, או הכריזו "שמע ישראל"),
17 שמוזה מוכח, שהחשיבו זאת לזמן של סכנה, רחמנא-ליצלן.

18 ולאחרי שעברו 'ששת הימים', ועוד ששה ימים - אמרו אז, בדרך אגב, שעכשיו זה רק מתחיל
19 ("איצטער הויבט זיך ערשט אָן")... אף-על-פי שהסכנה הגלויה חלפה, בחסדי ה' ובנסי ה' וכו', וכו',
20 מכל-מקום כיון שהיה צורך לשלול את המחשבה ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"³⁴⁴,

21 - אמנם ברגע הראשון הכריזו כולם ש"יד ה' עשתה זאת"³⁴⁵, אבל לאחרי-זה התחילו חילוקי דעות,
22 ועד שרוצים להדפיס ולהפיץ חוברת שזהו מעשה ידי אדם, "כחי ועוצם ידי" - היה אז הענין ד"מצפון
23 תפתח גו"³⁴⁶.

24 - וכפי שדובר אז³⁴⁷ אודות מה שכתוב ב'ילקוט שמעוני'³⁴⁸ שהסיבה לכך ש"רוח צפונית אינה
25 מסוכבת"³⁴⁹, היינו, שנשאר חלק בעולם שלא נשלם כדבעי, היא "לפי שאמר (הקב"ה) כל מי שאומר
26 אני אלוקה, יבוא ויגמור הפינה הזאת שהנחת" (הנה נשאר חלק בעולם שלא נשלם, ואם הנך בורא, יש
27 לך "תפקיד" ("דזשאב"), ונראה מה אתה יכול לעשות...).

28 ולכאורה אינו מובן: ב'ילקוט שמעוני' אין "בדיחות" ("דזשאָקס") על דרך הצחות - וכי ישנו "פרא
29 אדם" שיקיץ משנתו ויצא לרחוב ויכריז שביכלתו לברוא עולמות? - הרי מיד יכניסו אותו ל"בית
30 משוגעים"! אך הביאור בזה, שמדובר על מי שאומר על "ענין" מסויים, שהוא יכול לעשותו ואכן עשאו,
31 ובלשון ההלכה, הרי זו האמירה "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (שזהו איסור מן התורה, מצות
32 לא-תעשה, כמו שכתב הסמ"ג³⁵⁰), שמשמעותו, שבפרט זה הרי הוא מחשיב את עצמו לאלוקה. -

33 ומצב זה, ש"מצפון תפתח גו", הולך ונמשך, רחמנא-ליצלן, ומעמיד בסכנה לא רק את ה"רוח
34 צפונית", אלא על-ידי הרוח צפונית יכולים לחדור ולהכנס בכל שאר ג' הרוחות.

35 ואין זה באופן שיכולים להשלוח את עצמו ('איינרעדן זיך') שזהו ענין שנוגע מעבר לים, ו"אני את

347 (שיחת ש"פ בראשית שבהערה 280 ס"ב (תו"מ חנ"א
ס"ע 217 ואילך). וש"נ.

348 (איוב רמז תתקיג. ירמי' רמז רסג.

349 (ב"ב כה, ריש ע"ב.

350 (מל"ת סד. וראה גם בסוף ההקדמה.

342 ראה רמב"ם הל' מלוה ולוה רפכ"ו. טושו"ע חו"מ
סק"ט ס"ד.

343 חולין יו"ד, רע"א.

344 עקב ח, יז.

345 ישע"י מא, כ. איוב יב, ט.

346 ירמי' א, יד.

1 נפשי הצלתיי, שהרי ישנו ים המפסיק; כיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁸⁸, הנה כאשר יהודי אחד
2 נמצא במצב של סכנה כפשוטה, רחמנא-ליצלן, באיזה מקום שיהיה, הרי זה נוגע בקיום ומציאות של
3 כל בני ישראל בכל מקום שהם.

4 וענין זה נאמר בנוגע לכל אחד מישראל, שאודותיו נאמרה ההלכה שפיקוח נפש דוחה שבת³⁵¹. אם
5 הוא בגדר כזה שבשביל פיקוח נפש שלו צריך לדחות את השבת, אזי החיות והסכנה של יהודי זה,
6 נוגעים בחיות וקיום של כל אחד ואחד מבני ישראל באיזה מקום שהוא.

7 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר לא רק אודות אחד מישראל, אלא אודות כמה וכמה עשירות
8 ומאות מישראל, ועל-אחת-כמה-וכמה כשקשורים בזה גם נשים וילדים וטף וכו', ועל-אחת-כמה-וכמה
9 כשקשורים בזה יהודים כאלו ששוקדים בתורה ועוסקים במצוות - הלואי עלינו ("הלואי אויף אונז
10 געזאָגט געוואָרן") - הרי בוודאי שהסכנה שלהם היא סכנה רחמנא-ליצלן של כל אחד ואחת מבני ישראל
11 בכל העולם כולו.

12 אלא שבחסידי ה' הגדולים, ממתנינים עדיין ש"יתפסו" שיד ה' עשתה זאת מתחילה ועד סוף, ובמילא,
13 יאמרו קאָפיטל תהלים, וימשיכו את ההתעוררות במעשה בפועל [שכן, אם אין זה נמשך למעשה בפועל,
14 רחמנא-ליצלן, אזי מתחילים חילוקי דעות, אם זוהי ראייה על אופן ההתעוררות לתשובה], ואז הנה זה
15 שברא את כל ג' הרוחות, שזוהו הקב"ה, "יסתדר" גם עם הרוח צפון! ... אבל, ענין זה צריך להיות מתוך
16 בחירה חפשית, ובמילא ממתנינים שיהודים יבחרו זאת בבחירה חפשית.

17 ועל-פייזה מובן כיצד נוגע כאן הלכה פסוקה - שאז אין מקום לויכוחים:

18 כאשר מתברר שבמשך התקופה של 'ששת הימים' היתה התעוררות תשובה על-פי הלכה - הרי כיון
19 שאין לך דבר העומד בפני התשובה³⁵², שמקנחת ('ווישט אָפ') את כל הענינים הבלתי-רצויים שהיו
20 בעבר, ומכשירה את הדרך לקבלה טובה על להבא, הנה מכאן ולהבא תתמעט הסכנה, שכאמור, חמירא
21 מאיסורא.

22 ואפילו אם יש ספק אם היתה זו התעוררות תשובה אם לאו - הרי כאשר יהודי שיש לו 'סמיכה'
23 פוסק את הדין (שזוהי התעוררות תשובה), אזי נעשה 'בעל-הבית' על המציאות (שגם זה כלל בהלכה,
24 כדברי ה'ירושלמי'¹⁸⁹ על הפסוק¹⁹¹ "לא-ל גומר עליי", כנ"ל סעיף לו), כך שישנו פסק-דין בנוגע לבית-דין
25 של מעלה (שהרי עכשיו אין בית-דין של מטה בנוגע לענינים אלו) שזוהי אכן התעוררות תשובה,
26 ועל-ידיזה מסירים את הסכנה.

27 סה. ומן הכבד אל הקל - מ"סכנתא" ל"איסורא": ישנו פסק-דין בתורה: "הוי דן את כל האדם לכף
28 זכות"³⁵³.

29 וכדברי רבינו הזקן בספר תניא קדישא³⁵⁴ באריכות הביאור מאמר המשנה³⁵⁵ "הוי שפל רוח בפני כל
30 האדם" - "בפני כל האדם ממש, אפילו בפני קל שבקלים", לא רק "חברך" שלומד תורה כל היום, אלא
31 גם עם-הארץ שחוטא ועובר על כמה וכמה ענינים, ובפרט כשעושה חשבון בנפשו, שמצד הידיעה שיש
32 לו, הרי השגגה שלו היא גרועה יותר מאשר הזדון של עם-הארץ³⁵⁶, ובפרט אם הוא אינו מחומם כל-כך
33 בטבעו, ואילו חבריו מחומם בטבעו, וצריך להתייגע יותר במלחמת היצר כו'.

34 והרי ההוראה "הוי דן את כל האדם לכף זכות" היא "דבר משנה" - הלכה פסוקה שאין בה מחלוקת.
35 ובנידון-דין: כאשר יש לי ברירה לדון יהודי ולומר שהוא עומד בהתעוררות תשובה, או לומר שהוא
36 מבולבל, הולך לטייל, או שיש לו עסק עם לעומת-זה - הנה פסק-דין המשנה הוא, שצריך לדון אותו
37 "לכף זכות".

(354) פ"ל.

(355) שם פ"ד מ"י.

(356) ראה שם מ"ג.

(351) יומא פה, ב.

(352) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(353) אבות פ"א מ"ו. רמב"ם הל' דעות פ"ה ה"ז. הל' סנהדרין

פכ"ג ה"י.

1 סו. ודבר פלא גדול יותר - מתוך הלכה פסוקה: איתא בגמרא³⁵⁷ - והובא לפסק-דין ב'שולחן ערוך'³⁵⁸,
2 לא חולק בדבר - המקדש את האשה "על-מנת שאני צדיק גמור (כגירסת ה'אור זרוע'³⁵⁹, וכן הובא
3 בפוסקים³⁶⁰), אפילו רשע גמור, מקודשת (מספק), שמא הרהר תשובה בדעתו".
4 והגע עצמך: מדובר אודות אדם כזה שה'שולחן ערוך' פוסק שהוא "רשע גמור", ואדם זה בא ומקדש
5 אשה, ואומר "על-מנת שאני צדיק גמור", היינו, שעושה זאת בגלל שרצונו בשידוך... ואם-כן במצב
6 כזה, יש צורך בראיות נוספות שאין זו התעוררות תשובה?! - ואף-על-פי-כן אומרת הגמרא: הרי זו
7 מקודשת.

8 בא ה"מקשן" ושואל: מניין יודעים זאת? - הרי אין כאן אלא ענין של דיבור (שאומו"ר "על-מנת שאני
9 צדיק גמור"), ובדיבור זה אין ענין של תשובה, והנהגתו עד עתה היתה הפכית, ואם-כן היכן יש כאן
10 ענין של תשובה, בה בשעה שלא נשתנה מאומה?!

11 והמענה על זה: הרי לא יודעים מהי מחשבתו, ואם-כן "שמא הרהר תשובה בדעתו". ולכאורה: מדוע
12 יעלה לפתע בדעתו של רשע גמור לשוב בתשובה? אם בשביל השידוך, שיוכל להתחתן - אין זו תשובה!
13 אלא, כיון שאמר "על-מנת שאני צדיק גמור", הרי יתכן שיש לזה אחיזה באמת, ולכן חוששים "שמא
14 הרהר תשובה בדעתו", ולכן מקודשת מספק. ויתירה מזה - כפי שניתוסף בזה בדברי המפרשים (ב'חלקת
15 מחוקק'³⁶¹, שמביא מדברי הראשונים):

16 רשע גמור - יש לו כמה מעשים בלתי-רצויים, ומהם - עון גזילה. וכאשר צועק "על-מנת שאני צדיק
17 גמור", ובשעת מעשה אוחז בכיסו את הגזילה ואינו משיב את הגזילה - הנה גם אז "מקודשת (מספק),
18 שמא הרהר תשובה בדעתו".

19 אלא מאי, היתכן?! למה אינו משיב את הגזילה?! - אולי יש לו סיבה על זה; אולי יחזיר את הגזילה
20 מחר או מחרתיים, ובינתיים די בכך ש"הרהר תשובה" במחשבתו בלבד.

21 ולכאורה: מהי גודל ה"עקשנות" להשלות ('אינרעדן') 'רשע גמור' ש"הרהר תשובה בדעתו", עד כדי
22 כך, שבשביל זה קושרים אשה בכבלי עיגון לכל משך ימי חייה, שתהיה מקודשת מספק (לא לכאן ולא
23 לכאן) - הרי ידוע עד כמה שקדו חכמים בתקנת עגונות³⁶², והתענו על זה, למצוא היתרים וכו', ועד
24 שמצינו שכל המתקן עגונה כאילו בונה חרבות ירושלים³⁶³ (אף שמחפשים את מקור הדברים), ואילו
25 כאן עושים אותה "עגונה", שתהיה מקודשת מספק.

26 וכל זה למה? - "שמא הרהר תשובה בדעתו", בה בשעה שכל ימיו היה רשע גמור; לא שמעו ממנו
27 מילה אחת של תשובה; לא ראו אצלו שום התעוררות, לא של "שופר גדול" ולא של "שופר קטן",
28 ומכריז בפירוש שרצונו בשידוך, ורק בגלל שיש בזה תנאי שצריך להיות צדיק גמור, אומר "על-מנת
29 שאני צדיק גמור", ובשעת מעשה אוחז את הגזילה ואינו רוצה להשיב אותה!

30 ואף-על-פי-כן זוהי ההלכה, שכיון שאומר "על-מנת שאני צדיק גמור", הנה מבלי הבט על מה
31 שמסתבר בשכלו לאחרי כל הפלפולים, צריך להתנהג בנוגע לפועל כפי שמתחייב מהעובדה ש"שמא
32 הרהר תשובה בדעתו".

33 סו. ומזה מובן בהנוגע לעניננו:

34 כאשר ישנו מישהו שהכל יודעים שעד עתה היה רשע גמור, והוא רק אומר שמכאן ואילך רוצה
35 להיות צדיק גמור - צריך רק שיפסקו הלכה ש"שמא הרהר תשובה בדעתו".

36 וכאשר שואלים: אם אכן היתה אצלם התעוררות תשובה, הרי לאחרי שעברו ששה חדשים, היו

(361) סקמ"ד שם.

(362) ראה שו"ת אדה"ז רסכ"ח. וש"נ. וראה גם אג"ק ח"כ ע'

קנג. ועוד.

(363) ראה שו"ת הב"ח (החדשות) סוסס"ד.

(357) קידושין מט, ב.

(358) אה"ע סל"ח סל"א.

(359) סקי"ב.

(360) ראה שו"ת קול אליהו ח"א אה"ע ס"ב. הובא בהגהות

רעק"א אה"ע שם.

- 1 צריכים להתפלל שלש פעמים ביום, ולשנות כל סדר ימי חייהם וכו'?! - הנה ה'שולחן ערוך' פוסק
 2 להיפך: לא רק לאחרי ששה חדשים, אלא אפילו כאשר בשעת מעשה אוחו את הגזילה, ואומרים לו שיחזיר
 3 אותה, ואינו עושה זאת!
- 4 ואין זה ענין של תשובה שנוגע רק למעלה; כאן למטה פוסקים שמקודשת מספק (אם היתה מקודשת
 5 כשיודעים בבירור שהוא צדיק גמור).
- 6 וכיון שזוהי ההלכה - שוב לא נוגע כל השקלא-וטריא; יכולים להתפלל בזה, ו"אלו ואלו דברי
 7 אלקים חיים", אבל בנוגע לפועל יש להתנהג לפי הפסק-דין ב'שולחן ערוך' אבן-העזר.
- 8 סח. ועוד ענין בזה - שהתעוררות הנ"ל באה על-ידי ענין של סכנה, ולכן הרי זה קשור עם עוד הלכה
 9 פסוקה ב'שולחן ערוך' (לא באבן-העזר, אלא ב'יורה-דעה), וגם מן הקצה אל הקצה:
 10 יש דין ב'שולחן ערוך'³⁶⁴ ש"המאבד עצמו לדעת אין מתעסקים עמו לכל דבר, ואין מתאבלין עליו
 11 וכו'". ואיתא ב'תשובות'³⁶⁵, שישנו יוצא מן הכלל - שאם איבד עצמו לדעת על-ידי-זה שהפיל עצמו
 12 לנהר או לים, אזי מתעסקין עמו לכל דבר ומתאבלין עליו וכו', וטעם הדבר, כי כשמשליך עצמו לים,
 13 לא עלינו, לא נפסקת חיותו מיד, אלא הגלים מעלין ומורידין אותו במשך כמה רגעים, ורק אחר-כך הוא
 14 מת, רחמנא-ליצלן, ובמשך רגעים אלו הרי הוא מצטער, וכיון שמצטער, אזי הפסק-דין הוא שבוודאי
 15 התחרט.
- 16 והגע עצמך:
- 17 מאבד עצמו לדעת - אין לו חלק לעולם הבא, שאין לך עונש גדול יותר מזה; יש רק אנשים ספורים
 18 שעליהם נאמר במשנה³⁶⁶ שאין להם חלק לעולם הבא, ובמדרש³⁶⁷ - הובא ב'פוסקים'³⁶⁸ - מונה גם
 19 מאבד עצמו לדעת.
- 20 וכאן מדובר אודות אדם שעשה זאת בפועל - שהשליך עצמו לים, ואף-על-פי-כן כיון שמדובר אודות
 21 יהודי, ברור הדבר, שבאותם רגעים ספורים שנצטער (קודם שמת), בוודאי התחרט על זה שהשליך עצמו
 22 לים.
- 23 ואין זה פסק-דין בנוגע לעולם הבא בלבד; בגלל זה קוברים אותו ב"בית-החיים" בין שאר בני ישראל,
 24 אף שאסור לקבור שם אדם שאין לו חלק לעולם הבא.
- 25 ומזה למדים בנוגע לפועל - שכאשר יש אצל יהודי ענין של צער, והוא רואה שמעשיו הלא-טובים
 26 הביאו אותו למצב שמצערים אותו, ברור הדבר ללא כל ספק ששב אז בתשובה, אף-על-פי שברגע
 27 שלפני-זה היה במעמד ומצב ש"אין לו חלק לעולם הבא"!
- 28 לא מדובר אודות "תינוק שנשבה לבין העכו"ם", מומר לתיאבון, או אפילו מומר להכעיס - שגם לו
 29 יש חלק לעולם הבא; מדובר אודות יהודי שאין לו חלק לעולם הבא, ואף-על-פי-כן אם מצערים אותו למשך
 30 כמה רגעים, והוא תופס שהסיבה לזה היא מצד מעשיו - אזי בוודאי מתחרט, ועל-ידי-זה נהפך דינו מן
 31 הקצה אל הקצה!
- 32 ולעומת זאת: מה הדין במי שמקדש את האשה על-מנת שאני צדיק גמור (שמקודשת מספק), כאשר
 33 צועק אחר-כך שהוא מתחרט? - הרי זה אבוד ("פאָרפּאַלן"), ואין ביכלתו לבטל את הקידושין! וטעם
 34 הדבר - דכיון שברגע מסויים "הרהר תשובה בדעתו", הנה הנהגתו לאחרי-זה, מחר ומחרתיים ולאחרי
 35 ששה חדשים, אינה מבטלת חסו-שלום את התשובה, ובמילא אינה מבטלת את הענין הקשור עם התשובה
 36 - קידושי אשה פלונית, שמקודשת מספק, אף-על-פי שאחר-כך מתנהג באופן הפכי כל ימי חייו!

(366) סנהדרין ר"פ חלק.

(367) תהלים קכ, ד.

(368) נסמנו בלקו"ש חיי"ז ס"ע 190 ואילך.

(364) יו"ד ר"ס שמה.

(365) ראה שו"ת חת"ס חיי"ד סוסשכ"ו. הובא בגליון מהרש"א

יו"ד שם.

ט. ובהנוגע לפועל:

1 כאשר עומדים בפני עדה של מאות אלפים מישראל, שכולם נזדעזעו (זיי זיינען אַלע צוטרייסלט
2 געוואָרן), אלא מאי - יש כאלה שידעו, ויש כאלה שלא ידעו; יש כאלו שפירשו את הדברים באופן
3 מזויף (געטייטשט פאַלש'), באופן טוב, באופן לא טוב וכו' וכו', וישנו אחד שעומד מבחוץ מהם,
4 ושואלים אותו: מה הדין כאשר יהודי אחד מאותם מאה אלף יהודים שנתעוררו, מכריז: "על-מנת שאני
5 צדיק גמור" - הרי הוא בוודאי צדיק גמור,
6

7 ולא רק באופן שטפן מקודשת, אלא ודאי מקודשת - כי בנוגע לקידושין, יש צורך גם בהסכמת האשה,
8 שהרי אין האשה נקנית אלא לדעתה³⁶⁹, ויש צורך גם בשני עדים, וכיון שהאשה והעדים אינם יכולים
9 לדעת בוודאות אם הרהר תשובה אם לאו, לכן הקידושין הם רק מספק; אבל בנוגע אליו בעצמו - אם
10 רק הרהר תשובה, הרי זו תשובה במילואה, ובוודאי נעשה צדיק גמור.

11 כלומר: אין הכוונה שכיון שלא עשה מאומה, חסר אצלו בענין התשובה; החסרון אינו אלא בידיעה
12 של האשה המתקדשת ושל העדים, אבל בהנוגע אליו בעצמו - אם הוא רק יודע ש"הרהר תשובה
13 בדעתו", הרי זו תשובה במילואה בענין זה, ואפילו אם עד עכשיו היה רשע גמור, נעשה עתה "צדיק
14 גמור", ואילו אופן הנהגתו מחר ומחרתיים וכו' - אינו משנה מאומה; זה משנה בנוגע לעולם-הבא שלו,
15 ובנוגע להנהגה עמו מכאן ולהבא, אבל בנוגע למעמדו ומצבו או - כיון שהרהר תשובה, הנה לגבי עצמו
16 הרי זו תשובה במילואה, ואפילו לגבי האשה והעדים, הנה מידי ספק לא יצא, ולכן מקודשת מספק.

17 ועל-אחת-כמה-וכמה כשישנם כמה וכמה שאצלם הרי זה ענין סתמי, וביניהם יש כמה שאצלם בא
18 הדבר לידי ביטוי בענינים של מעשה בפועל - הרי ישנו כלל בהלכה ש"למוד סתום מן המפורש"³⁷⁰:
19 כיון שאצל כולם היתה אותה התעוררות, מאותו "שטורעם", ומאותו מעמד ומצב - יש ללמוד מאלו
20 שיודעים (המפורש) כיצד התבטא הדבר אצלם, גם בנוגע לאלו שלא יודעים (סתום) כיצד התבטא הדבר
21 אצלם.

22 וכיון שכן, הרי זה ענין שנוגע לא רק ל"סכנתא", ולא רק ל"איסורא" (כנ"ל סעיף סד ואילך), אלא
23 גם לעבודת עצמו:

24 יש חיוב על כל אחד מישראל לעורר יהודי נוסף, ולקרב את לבו לאבינו שבשמים. וחיוב זה ישנו
25 אפילו כאשר אותו יהודי לא מוכן לכך, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר אותו יהודי נזדעזע, ובכך יצא
26 ממעמדו ומצבו הקודם - שאז נעשה החיוב גדול יותר כמה פעמים ככה.

27 ועוד זאת: עבודת ה' צריכה להיות בשמחה ובטוב לבב. ומובן, שנקל יותר להגיע לשמחה וטוב לבב
28 כשיודעים שכבר נעשתה חלק מהעבודה - שאותו יהודי התעורר כבר בתשובה.

29 ע. וכאמור לעיל, שאין זה באופן שאומרים "דרושים" וכו' וכו', ואם יהיו הדברים מכוונים אזי "אלו
30 ואלו דברי אלקים חיים", אלא זהו ענין שנוגע להלכה למעשה בפועל:

31 בנוגע לשאלה האם חייבים להתעסק עמהם לעוררם אודות מצוות מעשיות, ואם הם מוכנים לקבל
32 את הדברים, שאז החיוב הוא כמה פעמים ככה; האם כלל ישראל נמצא במעמד ומצב שנשאר רק
33 "שבעת אלפים.. אשר לא כרעו לבעל"³⁷¹, או שמאותם שבעת אלפים הגיעה ההתעוררות לעוד שני מיליון
34 יהודים - יש הלכה פסוקה וברורה, ללא כל ספק, ב'שולחן ערוך' ובכמה מקומות, והפסק-דין הוא שהם
35 נעשו תשובה, וכיון שעשו תשובה, הרי אין להם דבר העומד בפני התשובה!

36 ומה שטוענים שפלוני אוהז בידו את הגזילה ואינו משיבה - יש לבוא בטענות ל'חלקת מחוקק'
37 ול'ראשונים' שמביא את דבריהם... וכן בנוגע לטענה שלאחרי זמן מתנהג פלוני באופן הפכי - יש לבוא
38 בטענות לגמרא במסכת קידושין ול'שולחן ערוך', למה לא כתבו שיש להמתין ולראות כיצד יתנהג במשך

(371) מלכים-א יט, יח.

(369) יבמות יט, ב. קידושין ב, ב. ט, ב. מא, א.

(370) הוריות ו, ב.

- 1 ששה חדשים, ואז ידעו אם האשה מקודשת או לא, ואילו הגמרא אומרת בפשטות שהיא מקודשת, ואין
2 מה להמתין ולראות כיצד יתנהג למחרת.
- 3 וזוהי הסיבה שעוסקים בלהט ("מ'קאכט זיך") בענין זה - כיון שאין זה ענין שנוגע להזולת, אלא ענין
4 שנוגע לעבודת כל אחד מישראל, כך שזהו ענין שנוגע לעצמו, וכיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"³⁷², הרי
5 על-פי דין הוא "משוחד". שכן, גם יהודי דתי הוא משוחד מעניני עצמו.
- 6 כל אחד צריך לעזור ליהודי לצאת מהבוץ, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, כאמור לעיל (סעיף סד)
7 בנוגע לפיקוח-נפש שדוחה שבת - פיקוח-נפש בגשמיות, ועל-דרך-זה בנוגע להביאו לחיי העולם הבא.
- 8 ואם יש חיוב "הוכח תוכיח את עמיתך" אפילו אם הוא בטוח שלא יצליח - הרי על-אחת-כמה-וכמה
9 לאחרי שראו בפועל שכמה וכמה חזרו בתשובה ושינו את דרכי חייהם, אזי ילמד סתום מן המפורש,
10 שאילו היו ניגשים אליהם ומדברים עמהם בדברים היוצאים מן הלב, היו מוצאים לב פתוח ואזנים
11 פתוחות, והיו מצליחים גם עמהם.
- 12 ומה שעברו ששה חדשים והם נמצאים עדיין במעמד ומצבם הנושן - הנה על-פי דברי
13 הבעל-שם-טוב³⁷³, צריכים לשאול מי אשם בזה: התינוק שנשבה לבין העכו"ם, או מי שהיה יכול לגשת
14 אליו ולטלטל ("אָ טרייסל טאָן") אותו ולומר לו: הבה נתחיל ביחד לקיים מצוות ה' בשמחה ובטוב
15 לבב, והוא לא עשה זאת! ... אלא מאי, הוא היה עסוק בענין אחר - היה צריך לכל-הפחות לגשת ולומר
16 לו שיגש אליו כעבור שבוע, וכינתיים - עברו ששה חדשים! ...
- 17 וכאמור, בנוגע למדרשים וכו' - אינני מתערב, יעשה כל אחד כרצונו; אבל בנוגע להלכה פסוקה,
18 שנוגעת למאות אלפי יהודים שם, וכלל ישראל שנמצאים כאן, וקשורים עמהם באופן של "קומה אחת
19 שלימה"³⁷⁴ - הרי זו הלכה פסוקה שצריך לעשות כל מה שיכולים כדי לרפא כל "אבר", אפילו מ"חוטב
20 עציך" ו"שואב מימין"³⁷⁵ (שגזר עליהם משה, כדברי הגמרא במסכת יבמות¹⁵²), וענין זה נוגע ל"אתם
21 נצבים היום.. לפני ה' אלקיכם"³⁷⁵, על-ידי-זה שנמצאים במעמד ומצב ד"כולכם"³⁷⁵, כדאיתא במדרש
22 תנחומא³⁷⁵ ("כ"ק אדמו"ר שליט"א הפטיר בבת-שחוק: צריך להזכיר גם מדרש...).
- 23 עא. ועוד זאת - שיש גם הבטחה שיצליחו בדבר:
- 24 ובהקדמה - שבנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות לא נוגע עד כמה תהיה ההצלחה בדבר; יהודי
25 מחוייב ללמוד תורה כל ימיו ושעותיו ורגעיו הפנויים, בין אם יבין הכל או רק מעט; אפילו אם הוא
26 שכחן, ויודע שכעבור חצי שעה ישכח מה שלמד - הנה הפסק-דין בהלכות תלמוד-תורה³⁷⁶ שגם אז
27 מחוייב ללמוד תורה, וחל עליו כל חומר הענין דביטול תורה. וכאשר צועק: הרי בלא-הכי שוכח לאחרי
28 חצי שעה - אין זה נוגע; כשמגיעה השעה שיכול ללמוד תורה - צריך ללמוד תורה; כשמגיעה השעה
29 שיכול לקיים מצוה - צריך לקיים את המצוה, מבלי הבט על מה שיהיה אחר-כך, כעבור חצי שעה או
30 שעה; אם יהיו תוצאות או לא - עכשיו יש מצוה שצריך לקיימה.
- 31 אמנם, בימינו אלו ניתוסף סיוע בעבודת ה' - כשרואים את ההצלחה בדבר: אלו שלא התביישו,
32 וניגשו ליהודי - ב"תל-אביב", "חדרה" או אפילו ב"טיימס-סקווער" - וביקשו ממנו להניח תפילין,
33 לחשוב אודות הקב"ה, לומר ברכה, לברך על אתרוג וכיוצא בזה - הנה רובא רובא עשו זאת!
- 34 ולא באופן של המקדש אשה על-מנת שאני צדיק גמור; אף אחד לא נתן לו 'שידוך', לא 'מדליה',
35 לא כסף, וגם לא טפיחה על השכם; אמרו לו לומר הברכה "אשר קדשנו במצוותיו וציונו", והוא יודע
36 את פירוש הדברים, ואמר זאת!

(375) ר"פ נצבים.

(376) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ח. וש"נ.

(372) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(373) ראה תו"מ חמ"ה ס"ע 160 ואילך. וש"נ.

(374) לקו"ת ר"פ נצבים.

1 וכאשר רואים את ההצלחה בפועל, ולא אצל אחד או שנים, אלא אצל רובא דרובא - הנה אפילו
 2 במקום שהדין הוא כדעת רבי מאיר דחייש למיעוטא, הנה בנוגע למיעוטא דמיעוטא, פסק ההלכה הוא
 3 שאפילו לדעת רבי מאיר לא חיישינן למיעוטא דמיעוטא³⁷⁷.

4 ולא יעזרו שום תירוצים - שהרי זה ענין שבחשכון: בקבוצה פלונית יודעים עם כמה אנשים דיברו,
 5 יודעים כמה אנשים הסכימו, ויודעים כמה סירבו - שזהו בגדר של "מיעוטא דמיעוטא".

6 אלא שענין זה אינו נוגע כל-כך להלכה בפועל, שהרי ההשתדלות צריכה להיות גם במצב שזהו ספק
 7 השקול, ואפילו אילו היה דבר ברור לשלילה - גם אז הרי זו מצוה מן התורה.

8 עב. ומסיימים בטוב: כיון שבסוף יפסקו בני ישראל בכל מקום שהם, שאכן היתה התעוררות תשובה
 9 בעבר, התעוררות תשובה בעתיד, והתעוררות תשובה בהווה - יקויים היעוד³⁷⁸ "וזרקתי עליכם מים
 10 טהורים (ועל-ידי-זה) וטהרתם", ואז יהיה סיום הגלות.

11 וכאמור כמה פעמים, שאף-על-פי שנמצאים עדיין בגלות, ובגלות איום, חושך כפול ומכופל - הנה
 12 בשעתא חדא וברגעא חדא, - שזהו גם גדר התשובה, שאין זה ענין הדורש זמן והכנה כו'; אם יש
 13 התבוננות באריכות זמן, במשך ארבעים ימי התשובה, מראש-חודש אלול עד יום הכיפורים - הרי בוודאי
 14 טוב, אבל גדר התשובה על-פי הלכה הוא בשעתא חדא וברגעא חדא³⁷⁹, כאמור לעיל, שאפילו רשע
 15 גמור, כשאומר "על-מנת שאני צדיק גמור", אם רק יודעים בוודאות ש"הרהר תשובה בדעתו", אזי נעשה
 16 צדיק גמור - משתנה המצב על-ידי פסק-דין הנ"ל, כיון שהתורה משנה ופועלת את המציאות, אם יש
 17 צורך עדיין בכך ('אויב מ'דארף נאך עפעס דערמאכן').

18 ואז מתקיימת ההבטחה ש"היום", "אם בקולו תשמעו"³⁸⁰, אתי מר³⁸¹, משיח צדקנו, ש"עתיד לאתבא
 19 צדיקייא בתיובתא"³⁸², ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

20 עג. על-פי האמור לעיל (סעיף ל) שבי"ט כסלו הוא הזמן לחלוקת הש"ס - הנה מסתמא יחלקו עתה
 21 את הכרטיסים, וכל אחד יקח מסכתא על-מנת לסיימה במשך השנה³⁸³.

22 וכאמור כמה פעמים³⁸³ - על-פי המובא ב'אחרונים'³⁸⁴ - שכל מי שמשתתף בחלוקה, הרי זה נחשב
 23 כאילו למד וסיים את כל הש"ס; כיון שלומדים כולם באותה חבורה, הנה אף-על-פי שכל אחד לומד
 24 מסכתא בפני עצמה, יש לו גם את הזכות של לימוד כל הש"ס כולו.

25 ועל-פי מה שכתוב בסיום הש"ס "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" - הנה
 26 יהירצון שיהיה שלום בישראל, בין איש לרעהו, מן הקצה אל הקצה, כיון ש"הוי" עוז לעמו יתן"³⁸⁵,
 27 שזהו ענין נתינת התורה³⁸⁶, ועל-ידי-זה "הוי" יברך את עמו בשלום"³⁸⁵, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף
 28 הלכות חנוכה ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם".

29 ואז פועלים ש"קורין את שמע בערבין"³⁸⁷, שבחושך הגלות - "ערבין" - יכריזו "שמע ישראל הוי'
 30 אלקינו הוי' אחד"⁷⁵, ועל-ידי-זה באים למעמד ומצב ד"קורין את שמע בשחרית"³⁸⁷ - כשיהיה אור
 31 הגאולה, "לילה כיום יאיר"³⁸⁸, בגאולה העתידה לבוא בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו.

* * *

ע' (331). וש"נ.

384) נסמנו באג"ק ח"ד ע' קצו בהערה.

385) תהלים כט, יא.

386) ראה זבחים קטז, סע"א.

387) התחלת הש"ס.

388) תהלים קלט, יב.

377) יבמות ק"ט, א"ב. וש"נ.

378) יחזקאל לו, כה.

379) ראה זח"א קכט, סע"א.

380) תהלים צה, ז.

381) סנהדרין צח, סע"א.

382) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

383) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשקד סכ"ז (תו"מ חמ"ח

1 עד. נהוג לדבר במיוחד בהנוגע לנשי ובנות ישראל.
 2 ובכך: בהמשך להמדובר לעיל (סעיף יד ואילך) בהנוגע לחינוך הבנים והבנות, הנה בארצות-הברית
 3 נהוג שעיקר העמדה ('שטעל') בחינוך מחליטה "עקרת הבית"³⁸⁹, האשה והאמא.
 4 ובהקדמה - שארצות-הברית היא עתה המדינה שאליה נשואות עיני הכל ("מ'קוקט זיך אום אויף
 5 איר"), כיון שממנה באה השפעת ממון, שעל-ידי-זה באה גם השפעה רוחנית. ולכן, כפי שיוקבע כאן
 6 אופן החינוך של הדור הצעיר, ובפרט אצל בני ישראל, יהיה זה הוראת דרך עבור חינוך הדור הצעיר
 7 בכל מושבותיהם, ועד - אפילו בארץ ישראל.
 8 לדאבוננו, כן הוא המצב עתה. במקום ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"³⁹⁰, שמשם היו צריכים
 9 לקבל הוראות בהנוגע להוספה בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ובקיום המצוות בהידור - הנה המצב
 10 עתה הוא, שרוב מנין ורוב בנין של בני ישראל בכמות נמצא בארצות-הברית, ומזה מובן, שמסתמא
 11 נמצא שם גם רוב מנין ורוב בנין בנוגע להוראות בלימוד התורה וקיום מצוותיה.
 12 אף-על-פי ש"מי עמד בסוד ה'"³⁹¹ למדוד מי 'למדן' יותר גדול, ירא-שמים יותר גדול, ומקיים מצוות
 13 וכו' וכו' - הרי כיון שבענין זה אין לנו קנה-המדה והמשקל, 'ישנה ה'בחינה' בנוגע למקום שבו נמצא
 14 מספר גדול יותר של יהודים בכמות כפשוטו. שעל-פי דין, עלול יותר שיהיו שם לומדי תורה ומקיימי
 15 מצוה בכמות גדולה יותר.
 16 וכמדובר לעיל (סעיף לב) בנוגע לדיני בית-דין, שישנו המושג של בית-דין שהוא "גדול במנין"¹⁵⁴,
 17 היינו, שמונים בפשטות כמה אנשים ישנם בבית-דין זה וכמה אנשים ישנם בבית-דין השני, ובהתאם לכך
 18 נקבעת הגדלות של הבית-דין.
 19 אמנם צריכה להיות גם גדלות בשנים, ובב' הפירושים שבזה: (א) בשנים כפשוטם, שזהו ענין הזקנה,
 20 (ב) בחכמת התורה (והרי "רוב שנים יודיעו חכמה"³⁹²), אבל כיון שאין לנו בירור - ולמי נוגע לחקור
 21 ולברר כו' - מי הוא 'למדן' גדול יותר, יש לקבוע זאת על-פי המקום שבו נמצאים יהודים במספר גדול
 22 יותר בכמות, שמשם עלולים יותר לקבל "תורה ודבר ה'", ובפרט בהנוגע להלכה פסוקה.
 23 ובפרט שכאן נמצאים יותר במנוחה כפשוטה, והרי ענין המנוחה נוגע להצלחה בלימוד התורה, הבנה
 24 בעמקי התורה, ועד גם להבנה בסודות התורה. - אין הכוונה לפסוק היכן נמצא יותר, והיכן הוא העיקר
 25 וכו'; כל אחד יעשה את החלק שלו.
 26 ובכל אופן, טבע העולם לעת-עתה הוא - שבמקום שממנו באה השפעה גשמית, יש בו יותר תקיפות
 27 להביע חוות-דעת. וכיון שבכל המדינות נמשכת השפעה גשמית מארצות-הברית - מוטל חיוב מיוחד על
 28 יהודי ארצות-הברית לנצל את התוקף הגשמי של המדינה שבה נמצאים, כדי להחדיר את ה'צייתא'
 29 ('צוהערן זיך') לדבר ה' ותורתו, בכל מקום ומקום שבו מגעת ההשפעה של ארצות-הברית.
 30 ובפרט וביחוד בנוגע לענין החינוך - שהרי רואים בפועל שבכל המדינות מתנהגים לפי החינוך
 31 שמחנכים את הדור הצעיר בארצות-הברית. ולכן, כאשר כאן יוסיפו בזה ככל האפשרי, ועוד יותר מזה,
 32 הנה נוסף לכך שמצילים כמה נפשות בארצות-הברית, הרי זה משתקף כמה פעמים ככה בכל מקום
 33 מושבות בני ישראל, הן בעבר זה של הים, והן בעברו השני של הים, וכאמור לעיל - בכל המקומות,
 34 ובמילא גדולה יותר האחריות של המחנכים והמחנכות.
 35 ועל-פי האמור לעיל שבארצות-הברית מחליטה עקרת-הבית על אופן החינוך - מוטלת עליה אחריות
 36 נוספת, כי האופן שבו מעמידה את החינוך בביתה, יש לו השפעה על שכנותיה, בשכונה הקרובה,
 37 ועל-ידי-זה נמשכת ההשפעה גם בשכונה הרחוקה, ועד אפילו על בני ישראל מעבר לים.
 38 ויהי-רצון שגם בענין זה יקויים פסק-דין הרמב"ם²² ש"הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף

391) לשון הכתוב - ירמי' כג, יח.

392) איוב לב, ז.

389) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א.

390) ישע"י ב, ג.

1 זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה", מתוך שמחה וטוב לבב. ואשרי חלקם וגדול זכותם וכו' וכו'.
2 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי].

* * *

3 עה. ישנו ענין נוסף שרגיל להזכירו בכל התוועדות והתוועדות, ובפרט בהתוועדות של י"ט כסלו³⁹³,
4 שאז יוצאים מן המאסר אל הגאולה, ועד לפסק-דין הידוע בבית-דין של מעלה שתהיה ידם על
5 העליונה³⁹⁴:

6 שיהיה כן גם בכל הענינים של כפר-חב"ד בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו, בהנוגע
7 לביסוס הכפר, התפתחות והתפשטות הכפר, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁷, ועד
8 שיהיו עוד כמה כפרים, כמדובר כמה פעמים³⁹⁵, עד שיקויים הענין ד"נחלה בלי מצרים"²⁸ כפשוטה,

9 וגם ברוחניות הענינים - שיעסקו בלימוד התורה ובקיום המצוות ללא מדידות והגבלות, לא מדידות
10 והגבלות רוחניות, ולא מדידות והגבלות גשמיות, ותהיה גאולה וישועה והצלחה, ומהענין ד"פדה
11 בשלום" של י"ט כסלו - נבוא לקיום היעוד³⁹⁶ "ופדויי הוי' ישובון", בקרוב ממש, בגאולה האמיתית
12 והשלימה, ויפגשו בהם בני ישראל בכלל, ומאנשי כפר-חב"ד בפרט - בנוגע לקרוביהם מאחינו בני
13 ישראל הנתונים בצרה ובשביה³⁹⁷, שגם הם יצאו "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"¹¹⁹, בקרוב
14 ממש, בחסד ובטוב הנראה והנגלה.

15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג' פעמים), והניגון
16 "ניע זשוריצי כלאפצי"].

* * *

17 עו. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף יב ואילך) בנוגע לתפילין, שאלו אצלי כמה פעמים בנוגע לנשים,
18 וכבר ענית³⁹⁸ - שהשתפתון בזה היא על-ידי-זה שינדכו זוג תפילין, וכן גם בנוגע לטירתא בגוף -
19 על-ידי-זה שישפיעו על הבעל, האב או האח, שישתדלו בהפצת ענין קיום מצות הנחת תפילין, על-דרך
20 דברי הגמרא³⁹⁹ "נשים במאי זכיין, באקרויי בנייהו כו' ובאתנויי גברייהו כו'".

21 ובעיקר - כאמור לעיל (סעיף נא) פסק-דין המשנה "מצוה גוררת מצוה", שעל-ידי-זה תיגרר עוד
22 מצוה ועוד מצוה, ועד שיעמידו בתים בישראל על יסודי התורה והמצוה, וזו תהיה הכנה להעמדת בתי
23 כהונה ומלכות - כפי שפירשו חכמינו ז"ל⁴⁰⁰ על הפסוק⁴⁰¹ "ויעש להם בתים", "בתי כהונה.. ומלכות"
24 - שבקרוב ממש יבנה בית-המקדש השלישי, "כיעקב שקראו בית"²⁷⁴, ו"יראה כהן בציון"⁴⁰², שזהו "בתי
25 כהונה", משמשין ככהונה בבית מקדשנו; ו"בתי מלכות" - "ועבדי דוד מלך גו' ודוד עבדי נשיא להם
26 לעולם"⁴⁰³, בקרוב ממש.

27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

* * *

תנ"א ע' 195). וש"נ.
398) שיחת וא"ו תשרי סל"א ואילך (תו"מ חנ"א ע' 84 ואילך).
399) ברכות יז, א. וש"נ.
400) סוטה יא, ב. שמו"ר פ"א, יז. הובא בפירש"י עה"פ.
401) שמות א, כא.
402) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 256. וש"נ.
403) יחזקאל לז, כד-כה.

393) ראה שיחת י"ט כסלו תש"ח ס"ג (סה"ש תש"ח ע' 181 ואילך) - נתבאר בתו"מ חכ"ז ע' 451 ואילך. וראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"י סל"ז ואילך (תו"מ חכ"א ע' 234 ואילך).
394) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע רסד ואילך. וש"נ.
395) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ו סמ"ו (תו"מ חמ"ה ע' 254). וש"נ.
396) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
397) ראה גם שיחת ש"פ בראשית שבהערה 280 ס"ז (תו"מ

1 עז. עתה נשאר עוד ענין שנזכר לעיל (סעיף ל) בנוגע ל"פדה בשלום נפשי", אשר על-פי דברי רבינו
 2 הזקן הרי זה קשור עם ענין הצדקה - ה"מגבית" הקשורה עם י"ט כסלו, וההמשך - בימי חנוכה.
 3 ו"כל המוסיף מוסיפין לו", ו"עשר בשביל שתעשר" 404, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" 64,
 4 וכיון שישנו ציווי 405 "הדבק בדרכיו", "מה הוא כו' אף אתה כו' 91 - צריכים ליתן ביד פתוחה ובלב
 5 נדיבה, ובשמחה ובטוב לבב.

6 וכאמור כמה פעמים - כל הרוצה יציין שמו ושם אמו, על פיתקא בפני עצמה, כדי להזכירו על הציון
 7 של רבינו נשיא דורנו, ממלא-מקום של בעל הגאולה ובעל השמחה, אשר בקרוב ממש יקויים היעוד 406
 8 "הקיצו ורננו שוכני עפר", ויוליכנו קוממיות לארצנו, בשמחה ובטוב לבב.

9 (ואחר-כך אמר:) ינגנו עתה "והריקותי לכם ברכה", וכיון שכבר מאוחר, ימהרו בנתינת הצדקה,
 10 כאמור, ביד פתוחה ובלב נדיבה, ולהתכונן לשבת-קודש, שתהיה שבת מבורכת, ו"מיניה מתברכין כולהו
 11 יומין" 407.

12 [ניגנו הניגון "והריקותי לכם ברכה", ואחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה
 13 את עמך.. עד העולם", וניגן בעצמו בבא הראשונה].

* * *

14 עח. כאמור כמה פעמים - "המעשה הוא העיקר" 3:
 15 בנוגע להמדובר לעיל (סעיף ל וסעיף עג) אודות חלוקת הש"ס - הנה אלו שלקחו על עצמם מסכתות
 16 על-מנת לסיימן, יעשו כן בפועל, ואלו שלא לקחו עדיין - יקחו עתה או מחר, והעיקר - שילמדו אותם
 17 במשך השנה כולה, באופן שיסיימו אותם לי"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

18 וכן גם בנוגע לשיעורים בתניא, כפי שחילק רבינו נשיאנו, וכמובן, בהוספה על השיעורים בחומש
 19 ותהלים, כידוע התקנה בזה, וכמדובר כמה פעמים 408.

20 ועוד ועיקר - שכל זה בא בהוספה על השיעורים הקבועים בלימוד הנגלה והחסידות, באופן שנפסק
 21 בהלכות תלמוד-תורה, באריכות ובביאור, לכל אחד לפי ענינו ומעמדו ומצבו.

22 ולעשות כל זה בשמחה ובטוב לבב, שאז יהיה לימוד המביא לידי מעשה - לקיום המצוות בהידור,
 23 ובמלא יהיו שני הענינים - הן "מעשה גדול" והן "תלמוד גדול" 409,

24 ועל-ידי-זה יבואו ל"בית גדול", "בית ה'" ("זה בית המקדש") ו"בית המלך" 410 - לכל פרטיהם
 25 כמבואר בגמרא במסכת מגילה 411, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו"].

27 טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמדובר כמה פעמים 412 שה"שמש" מכריז שלא ישכחו לברך
 28 ברכה אחרונה. [והתחיל עוד הפעם לנגן "כי בשמחה תצאו"].

(תו"מ חנ"א ע' 243). וש"נ.

(409) קידושין מ, ב. וש"נ.

(410) מלכים-ב כה, ט.

(411) כו, רע"א.

(412) ראה תו"מ חכ"ה ע' 163. וש"נ.

(404) שבת קיט, א. וש"נ.

(405) פירש"י ראה יג, ה.

(406) ישע"י כו, יט.

(407) זח"ב סג, ב. פח, א.

(408) ראה גם שיחת ש"פ בראשית שבהערה 280 בסופה

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך ה

מתורגם ללשון הקודש

18 אך לפי דברי רש"י אי אפשר לפרש שמשפטה של
19 תמר בשריפה כבת כהן שזינתה הוא מפני שבהיותה
20 שומרת יבם היא נחשבה כאשת איש⁹, כי:
21 (א) בפירוש רש"י אין מוזכר בשום מקום ששומרת
22 יבם נחשבת במקרה כלשהו כאשת איש.
23 (ב) לפי פירוש רש"י, הכרחי לומר שכלל לא חל על
24 תמר דין של שומרת יבם, כפי שיוסבר להלן.

ג.

יהודה קיים דיני יבום

25 כבר הוסבר פעם בהרחבה, שאחת הסיבות לכך
26 שבפירושו על המלים "וכל בנותיו"¹⁰ אין רש"י
27 מסתפק בדעת רבי יהודה, שמשמעות המלה "בנותיו"
28 היא כפשוטה – בנות יעקב, אלא הוא מביא גם את
29 דעת רבי נחמיה, שהכוונה היא ל"כלותיו", היא, מפני
30 שלפי פירושו של רבי יהודה יוצא שהשבטים נשאו את
31 אחיותיהם¹¹ (מן האב, דבר המותר לבני נח¹²),
32 ובפשטות יש לומר, שהשבטים שמרו את כל התורה
33 עד שלא ניתנה, ולפחות בחיי יעקב¹³.

34 יותר מכך לגבי האיסור החל על יבמה להינשא לכל
35 אדם: כיון שאנו מוצאים שיהודה קיים את מצות יבום
36 בכללותה, שהרי הוא אמר לאונן "בא אל אשת אחיך

א.

"הוציאוה ותשרף"

1 בסוף פירושו על הפסוק "זנתה תמר כלתך...
2 הוציאוה ותשרף"¹, מצטט רש"י את המלה "ותשרף",
3 ואומר²: "אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר: בתו
4 של שם היתה שהוא כהן, לפיכך³ דונה בשריפה".
5 וצריך להבין בזה:

6 (א) הדין שבת כהן שזינתה חייבת שריפה, מופיע
7 לראשונה רק בפרשת אמור⁴, ואילו לפני מועד הציווי,
8 אף לאחר מתן תורה⁵, לא הגיע על כך עונש שריפה.
9 כיצד אפוא דנו את תמר לפי דין זה, זמן כה רב לפני
10 כן?

11 (ב) אף לאחר שהדין כבר נאמר, הוא חל רק כאשר
12 "זנתה מן האירוסין או מן הנישואין", ואילו "הכל
13 מודים שלא דיבר הכתוב בפנויה"⁶. והרי תמר היתה
14 פנויה, כי המאורע התרחש לאחר מות בעלה⁷?

ב.

תמר אינה "שומרת יבם"

15 יש המפרשים, שבדורות ההם היה נהוג, שדנו
16 לשריפה שומרת יבם שזינתה, כי שומרת יבם נחשבה אז
17 כאשת איש⁸.

– נוסף על שלא נזכר כלל בפרש"י – ואפילו ברמז – שפנוי שזנתה
(גם לא בת כהן) היו דנים או למיתה (והסוגיא דע"ז שם – הרי דרך
הלימוד בגמרא אינו דרך פירוש" עה"ת – פשוטו של מקרא) –
ממ"ש "ותשב בפתח עינים – בפרשת דרכים" (פרשתנו לח, יד.
פרש"י שם) באופן שחשבה לזונה (ולא יראה מעונש מיתה) מוכח שאז לא
היו דנים זונה למיתה. ויתירה מזו: ממה שיהודה בא עלי, מוכח שלא הי'
בוה איסור כלל.

ואי"ז סותר למ"ש רש"י (וישלה לך, ז) "שהאומות גדרו עצמן מן
העריות" – אף שגם דינה היתה אז פנוי – כי מפורש בפרש"י שם "וכן
לא יעשה – לענות את הבתולות". ועפ"ז יומתק מה שאמר יהודה "הבה
נא – הכניני עצמך ודעתך לכך" (פרשתנו לח, טז ופרש"י שם) – דלכאורה
הי' מספיק שיאמר "אבוא אליך" – בכדי שלא יהי' בוה שום סרך של
עינוי.

(8) רד"ק כאן. וראה גם רשב"ם ורמב"ן כאן.

(9) ראה ש"ח כאן בשם המהרש"ל.

(10) פרשתנו לז, לה.

(11) כמ"ש רש"י שם: ונשאוס. וראה הביאור על זה בשיחה ב' לפ'
ויחי.

(12) רש"י וירא כ, יב.

(13) ראה בכ"ז בארוכה בשיחה הנ"ל.

(1) פרשתנו לח, כד.

(2) והוא בכ"ר פפ"ה, יו"ד. תנחומא בובער פרשתנו יז.

(3) ראה גם תיבי"ע כאן: הלא בת כהן היא כו'.

(4) כא, ט.

(5) וכמו במקלל, אף שגם מקודם ידעו שהוא איסור חמור [שלכן
"וינחה במשמר גו'" (אמור כד, יב)], בכ"ז "לא היו יודעים אם חייב
מיתה" עד שהי' הציווי על זה – ועד"ז במקושש (רש"י שם).

ולהעיר אשר אשת איש שזינתה (שקודם שנאמרה פ' אמור – גם בת
כהן בכלל זה, וקודם שנאמרה פ' כי תצא – כב, כד – גם בארוסה כן
הוא) אין דינה בשריפה וכמבואר גם בפרש"י עה"ת (קדושים כ, ז).

(6) פירש"י אמור כא, ט.

(7) וכמו שהקשה הרמב"ן כאן.

במפרשי רש"י כאן, שגם באם לא היתה בת כהן היו דנים אותה
למיתה [לפי שהדור הי' פרוץ, או לפי שבכ"ד של שם גזרו מיתה על
פנוי שזינתה (ע"ז לו, ב)], ומ"ש רש"י "לפיכך דונה בשריפה" כוונתו
שמה שדונה בשריפה דוקא (ולא במיתה אחרת) הוא לפי שהיתה בת כהן
(ועד"ז הוא בת"ב שם: "למה אמר תשרף ולא אמר תהרג אפרים מקשאה
כו' בתו של שם כו'". וראה גם תורה אינה (סנהדרין נו, א) שלא
נתחייבה מיתה אלא "כשהחזירו עלי' לחייבה מיתה כיבמה שזינתה
אוקמה אמיתת בת כהן דבשריפה"*) אכל

* ענד"ז הוא בחזקוני כאן וממנו יובנו דברי התוס'. וראה ג"כ ב"י ושאר מפרשי הסור אה"ע ר"ס כו.

18 מבוארות בפירושו הראשון של רש"י: "לא הוסיף"¹⁹ 19
 —
 20 בכל זאת, עדיין יישאר הקושי²⁰: לדעת רבי נחמיה,
 21 שהשבטים אכן קיימו (אז) את כל התורה עד שלא
 22 ניתנה, יוצא, שבכל זאת עבר יהודה לפני כן על איסור
 23 במעשה תמר, אם כי הוא עשה זאת בשוגג, כיון ש"לא
 24 ידע כי כלתו היא"²¹. וכיצד ייתכן לומר: (א)
 25 שמלמעלה²² הובילו אותו לכך²³; (ב) שדוד המלך וכו'
 26 ועד למלך המשיח יצאו מביאה אסורה — לפי מה
 27 שקיבלו על עצמם²⁴?
 28 ההסבר לכך הוא, שלפי דרך הפשט אין קושי בכל
 29 הענין מלכתחילה: האיסור "לא תהיה אשת המת
 30 החוצה..."²⁰ נובע, כאמור, כתוצאה מהציווי "יבמה יבא
 31 עליה". ואם כך, בענינו, למרות שהשבטים החמירו על
 32 עצמם וקיימו את כל התורה כולה, הרי לשלה היה אסור
 33 לייבם את תמר, כי "מוחזקת היא זו שימותו אנשיה"²⁵,
 34 וממילא התבטל כל האיסור של יציאת יבמה לשוק.

1 ויבם אותה...¹⁴, לכן ההגיון הפשוט מחייב, ש(אף
 2 לדעת רבי יהודה) הוא שמר גם על הלאו "לא תהיה
 3 אשת המת החוצה לאיש זר", כיון ששלילה זו נובעת
 4 מן החיוב "יבמה יבא עליה..."¹⁵.
 5 ואם כך, קשה להבין מדוע מפרש רש"י¹⁶, שלפי
 6 הפירוש השני המשמעות של "ולא יסף עוד לדעתה"
 7 היא "לא פסק": כיצד ייתכן לומר שיהודה לקח את
 8 תמר, והרי היא היתה שומרת יבם לשלה¹⁷, אשר היה
 9 מבאי מצרים?
 10 אף אם נפרש, שלדעת רבי יהודה לא שמר יהודה
 11 על איסור יבמה לשוק (ונבדיל בין מצות-העשה "יבמה
 12 יבא עליה" לבין הלאו "לא תהיה אשת המת
 13 החוצה..."). או שנבאר, שבאמרו "ויבם אותה" לא
 14 התכוון יהודה למצות יבום, אלא אמר זאת מפני שכך
 15 היה נהוג אז¹⁸), ולפי זה ניתן היה לתרץ שהפירוש "לא
 16 פסק" מתאים רק לפי דעת רבי יהודה, ואילו לפי דעת
 17 רבי נחמיה יש לבאר את המלים "לא יסף" כפי שהן

(שבפסוק זה) הוא "לא הוסיף" (שהרי הפירוש "לא פסק" הוזקק רש"י
 ל"וחברו").

20 ונוסף לזה: גם לדעת ר"י אי אפשר לתרץ כנ"ל סעיף ב' — כי
 באם נאמר ששומרת יבם היתה מותרת לאיש זר, הרי זה עצמו מוכיח
 שלא היתה נחשבת כאשת איש.

21 פרשתנו לח, טז.

22 ראה פרש"י לח, כו: "ממני ומאתי יצאו הדברים כו".

23 וה"ז היפך ממש"נ (וירא כ, ו) "ידעתי כי בתם לבכך עשית זאת
 ואחשון גם אנכי אותך מחטוא לי". ונאמר "לא יאונה לצדיק כל און"
 (משלי יב, כא) ובפרש"י שם: "לא תודמן לו עבירה בלי דעת".

ואף שלפי שיטת התוספות (גיטין ז, א. וש"ג) הוא דוקא במידי
 דאכילה

ןויש להטעים זה עפ"י המבואר בתניא פ"ח אשר "מכל מאכל
 ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו". וע"פ המבואר בתניא (פ"ז וה')
 שמאכלות אסורות הן בגק"ט — ויתמך מ"ש בתוס' שם שיש הפרש אם
 האיסור הוא בהמאכל עצמו או שהוא רק בשעת האיסור]

הרי (א) מלשון רש"י (משלי שם) "עבירה" סתם (וגם מפשטות לשון
 הכתוב "כל און") משמע שכ"ה גם בכל האיסורים. ולהעיר מפ"י רש"י
 בש"ס (יבמות צט, ב. כתובות כח, ב) שגורס "השתא בהמתן כו" דלא
 ככתוס'. ולהעיר גם מלקו"ד (ח"א) לט, ריש ע"ב.

(ב) גם לשיטת התוספות — הרי בנדוד מלמעלה גרמו לזה — ממני
 ומאתי יצאו הדברים כו".

24 ולכן אינו דומה למשה כו' שהי' ע"י ויקח עמרם את יוכבד
 דודתו. וראה סנה' נח, ב. חזקוני שמות ו, כ.

25 פרשתנו לח, יא. פירש"י שם. ומכיון שש"ד הוא מו' המצות
 שנצטוו עליהם ב"נ, הרי אין לדחותה בשביל מצות יבום שלא נצטוו עלי'
 (וע"ד שנתבאר לעיל ע' 147 הטעם מה שא"א לא מל עד שנצטווה).

נוסף לזה: גם באם היו מצווים על היבום — הרי פשוט שאין לסכן את
 עצמו בשביל קיום מצות יבום (וראה באה"ט (א) ע"ס ט' סק"ב) ופתחי

14 פרשתנו לח, ח. וראה גם ב"ר פפ"ה, ה: יהודה התחיל במצות
 יבום תחלה. (אבל ממה שהרמב"ם (הל' מלכים רפ"ט) לא הזכיר זה גבי
 המצות שהיו לפני מ"ת — משמע שלא ס"ל כן).

15 תצא כה, ה.

16 פרשתנו לח, כו.

17 ברד"ק כאן פסוק כד (וראה גם רמב"ן פסוק ח. דעת זקנים
 מבעה"ת עה"פ. אוה"ח פסוק כד) אשר אז הו' מייבם גם אבי המת (אלא
 שהאח הו' קודם לאב), ועפ"ז הו' אפשר לתרץ לכאורה שענין היבום
 שהי' נהוג גם אצל האומות דחה האיסור דאשת הבן שלא נצטוו עליו
 (וע"ד המבואר לעיל ע' 146 ואילך).

אבל בפרש"י אין לומר כן — דא"כ הו"ל לרש"י להודיע החידוש
 שגם האב הו' מייבם ונושא אשת הבן. ובפרט שלא נמצא זה בשום מקום
 בתנ"ך, במשנה, בגמרא וכו'. ומרד"ל בב"ר (פפ"ה, ה) דיהודה קיים מצות
 יבום — קאי על מש"נ ויבם אותה (וכמפורש בששה"ר עה"פ ישקני פ"א,
 ב (ה)), ויק"ר פ"ב, יו"ד) שמדבר באה ולא באב.

ולהוסיף שגם לדעת הרמב"ן וכו' שלפני מ"ת הו' יבום גם באב,
 צ"ע — דלאחרי שנתעברה ממנו הרי כבר קיים ענין היבום, ולמה לא פסק
 לדעתה אח"כ (אף שי"ל בדוחק שגם לפני מ"ת ענין היבום הוא לא רק
 "והקם זרע" להמת, כ"א גם "יבנה את בית" המת ע"י "ולקחה לו לאשה".
 ומרווח יותר לתרץ שמכיון שכבר נעשית אשתו, לא רצה לפרוש ממנה
 ולענות אותה (פרש"י לעיל לא, נ) מצד האיסור דאשת הבן שעדיין לא
 נצטוו עליו).

18 כברד"ק כאן פסוק ח. אבל לא הו' נהוג אז איסור ד"לא תהי'
 אשת המת החוצה לאיש זר".

19 ועפ"ז הו' מובן מה שהוזקק רש"י לב' הפירושים — כי אליבא
 דר"נ מוכרח לפרש "לא הוסיף", ואליבא דר"י מסתבר יותר לפרש "לא
 פסק", כי מכיון ש"צדקה", למה "לא הוסיף".

ואין להקשות מה שרש"י מקדים הפירוש "לא הוסיף" — אף שלעיל
 (לו, לה) מקדים הפירוש דר' יהודה — כי פירוש הפשוט ד"ולא יסף"

* לפי הביאור שנתננו לא הו' דין שומרת יבם (כדלהלן בפנים) — צריך לומר שהעדיפות בהפירוש "לא הוסיף" הוא לפי שזהו פירוש הפשוט ד"ולא יסף" כדלהלן
 בפנים ההנהגה.

15 אלמנה, הרי היא לא היתה אסורה ליהודה מפני
16 האיסור של "אשת בנו".

17 (ב) אף אם נאמר³¹, שמאיסור אשת האב לומדים
18 גם לגבי איסורי עריות אחרים³², שהם חלים גם לאחר
19 מיתה – הרי בכל זאת האיסור של "כלתך" שונה
20 מאיסורים אחרים: כיון שהתורה מבארת, שהטעם
21 לאיסור זה³³ הוא מפני "תבל עשו – מבלבלין זרע האב
22 וזרע הבן"³⁴, הרי, שלאחר מיתת הבן, או כאשר
23 גירשה³⁵, כאשר אין קיים חשש זה של בלבול –
24 מותרת האשה לאביו.

25 (ג) יותר מכך: אף אם נרצה לומר, שבאופן כללי,
26 טעם זה לאיסור קיים גם לאחר מיתת הבן, כי גם מפני
27 זרע הבן של פעם עדיין נחשב הדבר לגבי האב מאוחר
28 יותר ל"תבל"³⁶, הרי בענינו אין לומר כך: כיון שער
29 ואונן השחיתו את זרעם³⁷, אין מתאים לכאן כל הענין
30 של "תבל".

1 מאותה סיבה לא יושם כאן הענין של חליצה, כי
2 חליצה חלה, גם לפי דרך הפשט, דוקא במקרה שבו
3 "לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו"²⁶, אך לא כאשר
4 אסור לו ליבמה²⁷.

ד.

איסור "כלתו" אינו חל בענינו

5 לכאורה, עדיין יש לשאול (לדעת רבי נחמיה): תמר
6 היתה כלתו של יהודה, ואם כך חל כאן האיסור של
7 "ערות כלתך לא תגלה"²⁸? אך לאמיתו של דבר, אין
8 חל בענינו איסור זה²⁹:

9 (א) על האיסור "ערות אשת אביך"³⁰ אומר רש"י
10 "לרבות לאחר מיתה". מכך שיש צורך בריבוי מיוחד
11 כדי לאסור את אשת האב גם לאחר מיתתו של האב,
12 מוכח, שלפי שיטת רש"י בדרך הפשט, הרי באיסורי
13 עריות אחרים – ובכללם האיסור "אשת בנך" –
14 מתבטל האיסור לאחר מיתה. וכיון שתמר היתה

תשובה (שם סק"ד) שגם עפ"י דרך ההלכה ישנם כמה דיעות שקטלנית
אסורה להתייבם),

והרי עפ"י דרך הפשט נולפי דעת התוס' ד"ה בן נח (סנה' עד, ב)
– גם עפ"י דרך ההלכה כ"ה. וראה פרשת דרכים דרך האחרים דרוש
שנין הרין דיעבור ואל יהרג הוא גם לולא הכתוב וחי בהם (שהרי לפי
פירש"י (אחרי יח, ה) פירוש "וחי בהם" הוא "לעולם הבא"), וכדמוכח
מפרש"י שמות ד, כד.

(26) תצא כה, ז. ובפרט ש"ירקה בפניו" (שם כה, ט) הוא – בפשטות
– בזיון על "לא אבה יבמתי" (שם, ז – וראה רמב"ן כאן פסוק ח), ובמילא
אי"ז שייך כלל כשאסור לייבמה.

(27) ובדוגמת מה שגם ע"ד ההלכה – "כל שאין עולה ליבום אינו
עולה לחליצה", ובאם לא רבי חמנא "יבמתו" – גם בחייבי לאוין הי'
כן (יבמות כ, סע"א).

(28) אחרי יח, טו.

(29) ומ"ש (פרשתנו לח, טז) "כי לא ידע כי כלתו היא" – הכוונה
שבאם הי' יודע שכלתו היא לא הי' בא אלי' כיון ש"מוחזקת היא שימותו
אנשי". ומש"כ בספורנו – צע"ג.

(30) אחרי יח, ח.

(31) אבל צע"ג – על יסוד מה?

(32) ממה שהוזקק רש"י לפירוש על "בחי" (שם, יח), אין להוכיח
שבכל העריות מותר לאחרי מיתה – כי שאני אחות אשתו שנאמר בה
(א) "אשה אל אחותה – שתיהן כאחת" (וכפירוש הש"ח שם, ב) "לא
לצורו" (ראה רמב"ן וספורנו שם. וראה גם לעיל ע' 146 ואל"ך).

(33) ואף שהטעם ד"תבל עשו" נאמר בפי קדושים בנוגע להעונש (ולא
בפי אחרי יח, טו) בנוגע להאיסור, מ"מ מוכח מזה, ש"תבל" הוא גם
גדר האיסור שנתבאר בסדרה שלפני. ורבו מלספור כיו"ב. וראה פרש"י
(בראשית א, כז) הכלל: "ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך כי ולא פירש
כי ופירש לך במק"א".

(34) קדושים כ, יב. פרש"י שם.

ואף שהפירוש "מבלבלין כו" ברש"י שם הוא "לשון אחר" –
החילוק בהפירושים הוא רק בפירוש תיבת "תבל", אבל אינו מוכרח
שיחלוקו בדיון.

ויתרה מזה י"ל כי גם לפי פירוש הראשון "תבל – גנאי" מוכרח
לומר שענין הגנאי הוא זה שמבלבלין כו', כי הרי רק זהו הצד השווה שבין
בי הענינים שבהם גנאי נק' תבל (אחרי יח, כג. קדושים כ, יב).

(35) אבל שאר עריות אסורות לאחרי גרושין. ומה שצריך ללימוד על
זה באחות אשתו – מוכן עפ"י מ"ש לעיל הערה 32.

(36) ורוחק הוא, שהרי לא כן הוא פי' דבלולות בשמן. וראה ג"כ
פרש"י ס"פ נח (יא, ז): ונבלבל... זה שואל לבנה וזה מביא (היינו שטונה
לשאלה, אבל טונה בה ומפרשה) טיט.

(37) פרשתנו לח, ז (ופרש"י שם). ט.

ואפילו את"ל שבתחילה לא ידע יהודה שער ואונן השחיתו את
זרעם, הרי אחרי שיצאה בת קול "גורתי שיצאו ממנה מלכים ומשבט
יהודה" ולכן צ"ל ע"י יהודה ותמר – בודאי נחבררה הסיבה שלא הי' זה
מקודם ע"י ער ואונן*.

אלא שמ"מ לא פסק לדעתה – ולא הי' בזה משום איסור יבמה
לשוק, כי אף שראה שאינה מוחזקת שאנשי' ימותו – לא יצאת מחשש
קטלנית בנוגע לשלה – "פן ימות גם הוא כאחיו" ** (לח, יא), וע"ד (מב,
ד) "ואת בנימין אחי יוסף (דלכאורה מיותר) לא שלח יעקב את אחיו (שכן
שלהם) כי אמר פן יקראנו (בהיותו אחי יוסף) אסון" (וראה להלן שיחה
ג' לפי מקצ').

ובכ"ז שינה רש"י מל' הכתוב "כאחיו" וכתב "אנשי" – לתרץ: כיון
"שלא הי' בדעתו להשיאה לו" (לשלה) – הי' לו להתירה לשוק.

[ואף שרש"י מפרש את הפסוק, ובפסוק נאמר "פן ימות גם הוא
כאחיו", מ"מ מוכרח לומר שהתיבות "כי אמר פן ימות" הם טעם ולא
רק על מה שלא הי' בדעתו להשיאה לשלה, אלא גם על אמירתו לתמר

* אבל פשוט שאין להוכיח שלא ידע, כי באם ידע הרי ידע ג"כ שבחטאם מתו ואינה קטלנית, וה"ל לתתה לשלה – כי אפילו באם ידע הנהגתם, הרי א) עכ"פ מחשש
ספק קטלנית לא יצאת ב) אי"ז מכריח כלל שימותו. כי (א) הרי היו לפני (י"ג שנה ו)כ' שנה, ובמילא אינם בני עונשין (רש"י ר"פ ח"ש). (ב) גם באם היו בני עונשין,
מ"ל שהעונש על חטא זה הוא מיתה.

ורק לאחרי שנתברר בודאות שאינה קטלנית, אז דוקא ידעו שמיתתם מפני החטא, ובמילא ידעו שהעונש ע"ז הוא מיתה בידי שמים.

** ומה שאמר יהודה "כאחיו" אף שרירותה מוחזקת בענינו שימותו אנשי' – הוא רק להדגיש יותר הטעם של אי ניתנתה לשלה.

ה.

עונשה של תמר - לא מפני איסור התורה

1 לפי האמור לעיל (סעיף ג), שעל תמר לא חל דין
2 של שומרת יבם, יוצא, שלא זו בלבד שהיא לא עברה
3 על איסור שחל עליו עונש מיתה, שהרי היא היתה
4 פנויה, אלא היא כלל לא עברה על שום איסור, אפילו
5 לא על איסור לאו כלשהו. ואם כך, השאלה קשה יותר:
6 מדוע בכל זאת דנו אותה לשריפה?

7 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את המסופר
8 בפרשה הקודמת³⁸, ששמעון ולוי הרגו "את חמור ואת
9 שכם בנו" וכן את "כל זכר" בעיר שכם. ולכאורה:
10 כיצד היה מותר להם לעשות זאת, והרי זהו איסור
11 שפיכות דמים, אשר גם בני נח מצוים בו³⁹?

12 הכרחי לומר, ש"האומות גדרו עצמן מן העריות"⁴⁰
13 באופן כזה, שמי שחורג מהגבלות אלו מגיע לו על כך
14 עונש מיתה. ולכן הגיעה לשכם מיתה לפי הדין⁴¹, כי
15 להגבלות אלו תוקף על פי דין⁴².

16 [יותר מכך אנו מוצאים: אף כאשר יחיד קיבל על
17 עצמו דבר-מה באופן שאם לא יקיימו, הוא (או מי
18 שנמצא ברשותו לחלוטין) יהיה חייב מיתה, הרי
19 שקבלה זו על עצמו תקפה על פי דין. זהו ההסבר
20 לדברי ראובן⁴³ "את שני בני תמית אם לא אביאנו
21 אליך", ואף יעקב שלל זאת רק בנימוק⁴⁴ "וכי בניו הם
22 ולא בני" ולא בנימוק שהבטחה זו היא על דבר שאסור

לעשותו – כי לפי דרך הפשט, אפשר היה לפני מתן
24 תורה להעניק תוקף לדבר שאדם מקבל על עצמו, עד
25 כדי שהוא, או בניו, יתחייבו על פי הדין בעונש מיתה
26 על אי-קיום קבלה זו⁴⁵].

27 ולפי זה אפשר לומר לגבי תמר, שלא דנוה לשריפה
28 מפני איסור התורה "ובת איש כהן..." בפרשת אמור⁴⁶,
29 אלא מפני שהאיסור שקיבלו על עצמם אז לגבי בת
30 כהן⁴⁷ היה באופן כזה, שאם היא תזנה יגיע לה עונש
31 שריפה⁴⁸.

ו.

עונש - רק על הפקרות

32 אך עדיין יש להבין: אם הגיע לתמר עונש שריפה
33 כבת כהן שזינתה, מדוע כבר לא הגיע לה עונש זה
34 לאחר שהודיע יהודה ש"ממני היא מעוברת"⁴⁹?

35 ההסבר לכך הוא: על "הכזונה יעשה את
36 אחותינו"⁵⁰ אומר רש"י: "הכזונה – הפקר"⁵¹. כלומר,
37 "זונה" היא דוקא מי שמפקירה עצמה לזנות. (ולכן
38 נאמר לגבי דינה "הכזונה", בכ"ף הדמיון, כי אצלה
39 התרחש הדבר בדרך אונס).

40 ומכך מובן בענייננו: כאשר נודע שתמר מעוברת,
41 סברו ש"זנתה תמר... הרה לזוננים"¹. אך כאשר הודיע
42 יהודה, ש"ממני היא מעוברת", נוכחו לדעת שאין היא
43 מופקרת, ולא הגיע לה עונש⁵².

או מצד עבירות אחרות (כברמ"ב שם פסוק יג). ומה שאמר להם
יעקב "עכרתם אותי גוי", כי אין הדבר מסור לבני יעקב לעשות בהם
הדין, והם עשו זאת מצד כנסתם, ולכן אמר יעקב (ויחי שם, ז) ארור אפס.
וראה גם לעיל ע' 151 ואילך ובהערה 21.

(42) וראה לעיל ע' 148.

(43) מקץ מב, לו.

(44) פרש"י שם, לח.

(45) ולהעיר מענין בת יפתח. ואכ"מ.

(46) ועפ"י מובן בפשטות מה שרש"י כאן משנה מ"ש בב"ר כאן
ומשמית הפסוק "ובת איש כהן גוי".

(47) וההוכחה אשר הגדרה זו היתה דוקא בבת כהן (שלכן הוצרך
רש"י לפרש "בתו של שם כו") – ראה לעיל הערה 7.

(48) והגדרה זו בבת כהן דוקא – אף שהתלמיד לא למד עדיין פ'
אמור שבת כהן מחללת את אבי' – הוא בדוגמת המפורש בקרא לפני
פרשתנו "את בת יעקב" (וישלה לד, ז); "את אחותנו" (שם, לא), ולכן
גם עונשה חמור – שריפה.

(49) פרשתנו לח, כו. פרש"י שם.

(50) וישלה לד, לא.

(51) ראה גם פרש"י תצא (כג, יח): מופקרת כו' לזנות. וראה גם
השגות הראב"ד ה' אישות פ"א ה"ד.

(52) ומה שאמר "כי על כן לא נתתי לשלה בני" אינו בתור טעם
לפוטרה מעונש (שריפה), כ"א, אשר "בדין עשתה" (כי באם ה' מותר

"שבי אלמנה בית אביך" – שלא התירה לשוק*. ולכן מפרש רש"י ש"פן
ימות" הוא (גם) ענין בפ"ע (שאינו מוסב על "גם הוא כאחיו"), וקאי על
כל מי שישאנה.

ועפ"י יומתק (א) מה שרש"י מעתיק מהפסוק גם התיבות "כי
אמר". (ב) מה שאינו מעתיק "גם הוא כאחיו".

(38) לד, כה"ו.

(39) נח ט, ה.

(40) פרש"י וישלה לד, ז.

(41) ועפ"י מובן מ"ש רש"י (ויחי מט, ו) "אלו חמור ואנשי שכם"
ומשמית שכם.

ומ"מ פשוט שגם הריגת חמור וכל אנשי שכם ה' עפ"י דין [שהרי
פשוט שבני יעקב לא שפכו דם נקי ח"ו, וכדמוכח גם ממה שיעקב אמר
להם רק "עכרתם אותי גוי" (וישלה לד, ל) ולא הוכיחם על בדרכי' מיני'
– על איסור שפיכת דמים]. ו"ל שנתחייבו מיתה מצד שלא מיהו בשכם
(כברד"ק שם פסוק כח)

ו"ל שנוסף על שסברא פשוטה היא שמי שיש בידו למחות צריך
למחות, הנה פשט הכתובים מוכיח שמגיע ע"ז עונש חמור – דאם לא כן
למה ה' צריך אברהם לבקש "האף תספה צדיק עם רשע" והו"ל לבקש
רק "אולי יש גוי תשא למקום גוי" (וירא יח, כג"כד).

ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית מפרשי רש"י בפ"י "אתה הרשעת
עמהם" (שם יט, יז) שהרי מפורש "תספה בעון העיר" (שם יט, טו).
ועייג"כ פרש"י (שם סוף פסוק ד' "מוחה כו' צדיק כו")

* והגם שדחה את תמר בקש (למה אינה משיאה לשלה). מ"מ פשוט שלא ה' מענגה בלי טעם.

ז.

שיטת אפרים מקשאה משום רבי מאיר

1 כבר הוסבר פעמים רבות, שכאשר מצטט רש"י
 2 פירוש מדברי חז"ל בגמרא או במדרש, אין הוא מציין
 3 את שמו של בעל המאמר גם כאשר בגמרא או במדרש
 4 מזכירים זאת, אלא רק כאשר על ידי הזכרת שם האומר
 5 מובנים קשיים מסויימים בפירוש, אשר משום שקשיים
 6 אלו אינם כה חמורים, ואינם הכרחיים ללימוד פשוטו
 7 של מקרא, אין רש"י מוצא לנכון ליישבם במפורש,
 8 ומסתפק ברמזו לתירוץ על ידי הזכרת שמו של בעל
 9 המאמר.
 10 מהו הקושי בפסוק שלנו, המתורץ על ידי כך
 11 שפירוש זה נאמר על ידי אפרים מקשאה משום רבי
 12 מאיר?
 13 מעשה יהודה ותמר התרחש כשבעים שנה, לפחות,
 14 לאחר מות שם⁵³. בנוסף לכך תמר נישאה עד אז
 15 פעמיים, ועל ידי הנישואין נפסק הקשר עם בית
 16 אביה⁵⁴, אשר משום כך אין התורה מזכירה אותה
 17 בשום מקום כבתו של שם, אלא ככלתו של יהודה. ואם
 18 כך, כיצד דנו אותה לשריפה מפני ש"בתו של שם
 19 היתה"?
 20 את התשובה לכך רומז רש"י בציינו שפירוש זה
 21 נאמר על ידי אפרים מקשאה משום רבי מאיר:
 22 אנו מוצאים, ששיטת אפרים מקשאה משום רבי

מאיר⁵⁵ לגבי הסיבה לכך שדוקא עובדיה ניבא על מפלת
 אדום, היא: "עובדיה – גר אדומי היה", לפיכך נאמרה
 דוקא על-ידו הנבואה על מפלת אדום, כי "מינייה וביה
 אבא נידיל⁵⁶ ביה נרגא" (=מהיער עצמו נלקחת ידית
 הגרון לכריתת היער).
 ואין מובן: עובדיה היה בזמן שבית המקדש הראשון
 היה קיים, ואילו מפלת אדום, המופיעה בנבואת
 עובדיה, תהיה רק בקרוב ממש בימות המשיח, כאשר
 "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה'
 המלוכה"⁵⁷, ומהו הקשר בין עובדיה, אשר היה אדומי
 לפני זמן כה רב, לבין מצבו של אדום שנים כה רבות
 מאוחר יותר, לעתיד לבוא? מכך מוכח, שאפרים
 מקשאה משום רבי מאיר סובר: למרות המרחק העצום
 בזמן, עם כל השינויים הרבים שהתרחשו בינתיים –
 עדיין נשאר אותו ענין⁵⁸.
 אנו מוצאים מאמר נוסף של אפרים מקשאה משמו
 של רבי מאיר⁵⁹, לגבי הסיבה לכך שאברהם לא נתן
 למלאכים לחם ביחד עם ה"חמאה וחלב וכן הבקר"⁶⁰,
 למרות שאמר לשרה "לושי ועשי עוגות"⁶¹: "אברהם
 אבינו אוכל חולין בטהרה היה, ושרה אמנו באותו
 היום פירסה נדה". מתעוררת השאלה: מעצם הניסוח
 "אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה" מוכח,
 שאכילת חולין בטהרה היא הידור שרק אברהם נהג
 בו, ואילו האורחים אינם חייבים להדר בכך. ובמיוחד

ובדעתו לתתה לשלה – היתה עוברת על איסור יבמה לשוק).

53 שהרי שם מת בשנת נ' ליעקב [כי שם חי אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה (נח יא, יא) ומלידת ארפכשד עד לידת יעקב היו ת"ג שנה], ונמצא שבעת מכירת יוסף (שה' או בן שבע עשרה שנה – ריש פרשתנו) היו נ"ח שנה לאחר מיתת שם (כי יעקב הוליד את יוסף לצ"א שנה – ראה רש"י ס"פ תולדות). והרי נשואי יהודה עם בת איש כנעני היו לאחרי מכירת יוסף (פרשתנו לח, א. פרש"י שם), ומאז עד שלקח את תמר לער בכורו עברו כיו"ד שנה לכה"פ (שהרי פחות מבן ט' אינו ראוי לביאה – ראה דעת זקנים מבעה"ת לח, א. ובסנה' (סט, ב) בני ח' שנים), ומאז עד מעשה תמר עברו ג"כ עכ"פ כמו ב' שנים (מנשואי ער ועד מיתתו; נשואי אונן ומיתתו, ורק לאח"ז – משך זמן עד שראתה כי גדל שלה ולא ניתנה לו לאשה).

54 ואף שהדין ד"בת איש כהן גו' באש תשרף" הוא גם "מן הנשואין" (פרש"י אמור כא, ט), – והרי בפ' אמור שם אין רש"י מביא "אפרים מקשאה כו'" – יש לומר:

א) לפי שבביטול הנשואין ע"י גירושין או מיתה, שבה היא אל בית אבי" (אמור כב, יג. ולהעיר מסנהדרין נא, א). אלא שמ"מ בפרשתנו הוצרך רש"י להביא "אפרים מקשאה כו'" – כי מכיון שהדין ד"שבה אל בית אבי" הוא חידוש – בנוגע לאכילת תרומה, לכן קודם מ"ת י"ל שע"י נשואין נפסק הקשר.

ב) שמשום זה מוסיף רש"י שם (ד"ה את אבי) "שזו ילד" (ואינו מסתפק ב"שזו גדל" (ככפ' תצא כב, טו. כא)) – כי מכיון שהדין דבת

איש כהן הוא גם כשיזנתה מן הנשואין (ודלא ככפ' תצא שמירי בארוסח), הוצרך להוסיף "שזו ילד", שמצד זה היא מבזה את כבוד אבי' גם לאחר שנפסק הקשר ע"י נשואין, כי טבעה ומזגה דומה למזוג וטבע האב – ראה לקו"ש ח"ט ע' 6 הערה 32. וראה פמ"ג באשל אברהם או"ח סקכ"ח סקס"ב, שמצד זה יש סברא לחלק בין בת לבן. (אלא שמ"מ כותב גם "שזו גדל" – כי מצד "ילד" בלבד אי"ז בויון כ"כ).

ויש לומר, שגם לשיטת אפרים מקשאה צריך להוסיף "שזו ילד", כי שאני נשואין דלאחרי מ"ת, שמצד תוקפן (שלכן רק ע"י "ספר כריתות" – דברים כד, א – אפשר לבטלו), קנין בעדים (עיין רמב"ם ריש הל' אישות) – גם לשיטת אפרים מקשאה, נפסק על-ידם השייכות לאבי'.

55) סנה' לט, ב.

56) בתניא רפ"א: לשדי'.

57) עובדי' א, כא. רש"י וישלח לג, יד.

58) אלא שמ"מ הוא רק דוגמת בית יד של הגרון ולא הגרון עצמו. ועפ"י מובן מה שאדה"ז מביא (בתניא שם) ב' הלשונות – "מיני' ובי' אבא כו'" ו"פגע בו כיוצא בו" (שבת קכא, ב) – כי ב' לשונות אלו הם בהמשך לב' הלשונות שלפנ"ו "במינה ודגומחה" (נתבאר בארוכה בהתעוררות. נעתק בלקוטי ביאורים – להר"י ש' קארף – ע' שפט"צ (בהוצאת תשל"ד – ע' קפ"ד-ח). ליקוט פירושים לתניא שם ע' תקפ"ז).

59) ב"מ פז, א.

60) וירא יח, ח.

61) שם, ו.

24 של שם היתה... נאמר על-ידי אפרים מקשאה משום
25 רבי מאיר, מתברר ענין בהלכה וענין בפנימיות התורה.

ט.

"אביה היא מחללת"

26 אדמו"ר הזקן פוסק להלכה⁶⁸, "שלא נאמר את
27 אביה היא מחללת אלא כשזינתה בעדים והתראה
28 וכשהעידו בפני סנהדרין"⁶⁹. לפי זה מתעוררת
29 השאלה: כיצד דנו את תמר לשריפה כבת כהן? הרי
30 עונש זה מגיע לה רק מפני ש"את אביה היא
31 מחללת"⁷⁰, ואילו אצל תמר לא היו כלל עדים
32 והתראה, ולא מסירת עדות בפני סנהדרין?⁷¹

33 קושי זה מבהיר רש"י על-ידי הוספת המלים "אמר
34 אפרים מקשאה משום רבי מאיר": אפרים מקשאה
35 נוקט בשיטתו, שאף כאשר הקשר רחוק ביותר
36 (במציאות, בזמן או בענין) עדיין הוא קיים, ולכן אף
37 כאשר זינתה שלא בעדים וכו', בכל זאת "אביה היא
38 מחללת", ולכן נפסק דינה – "הוציאוה ותרף".

י.

התעוררות הנשמה בגלות

39 על הפסוק "הוציאוה ותרף" נאמר בספר הזהר⁷²
40 "בשלהובי טיהרא בגלותא" (=בשלהבת טהרה על ידי
41 הגלות). שעל-ידי ירידת הנשמה, הנקראת "בת איש
42 כהן"⁷³, לגלות – "הוציאוה בגלותא", וכן על-ידי
43 ירידתה למטה בגוף, אפילו בזמן שבית המקדש קיים,
44 היא מתעוררת "בשלהובי טיהרא" – "ותרף", ברשפי
45 אש האהבה לקב"ה⁷⁴, הנקרא "כהן"⁷⁵.

1 כאשר אברהם סבר שהם עובדי עבודה זרה⁶², הרי
2 הוא, כמכניס אורחים בהידור רב, צריך היה לתת להם
3 גם לחם לאכול⁶³?

4 הכרחי לומר, שאפרים מקשאה בשמו של רבי
5 מאיר סובר: כאשר אדם נמצא בבית זולתו, הוא חייב
6 לנהוג בכל החומרות וההידורים כבעל הבית, אף כאשר
7 האורח כשלעצמו רחוק מהתנהגות זו. לפיכך מובן
8 שאברהם לא נתן לאורחים לאכול מהלחם, כי בהיותם
9 אז בביתו של אברהם, הם היו חייבים להקפיד על
10 אכילת חולין בטהרה⁶⁴.

11 על-ידי שני מאמרים אלו של אפרים מקשאה משום
12 רבי מאיר, מובן מדוע דנו את תמר לשריפה:

13 (א) כיון, שלמרות הזמן הרב שעבר, ולמרות
14 השינויים במצבה, עדיין נשארה תמר בתו של שם והיא
15 קשורה אליו גם עתה.

16 (ב) יותר מכך: כיון שיהודה הורה לה⁶⁵ "שבי
17 אלמנה בית אביך" והיא צייתה לו, היא אכן היתה
18 צריכה להתנהג בהתאם לבית אביה – כבת כהן.

ח.

פירוש רש"י מכיל "יינה של תורה"

19 הוסבר פעמים רבות, שלמרות שעיקר ענינו של
20 פירוש רש"י על התורה הוא פשוטו של מקרא, בכל זאת
21 הוא מכיל בתוכו גם עניני הלכה, ובודאי⁶⁶ ענינים של
22 פנימיות התורה, ובלשון רבותינו: "יינה של תורה"⁶⁷.

23 וכך גם כאן: על-ידי דברי רש"י, שהפירוש "בתו

(62) פרש"י וירא שם, ד. ב"מ פו, ב.

(63) והרי מובן (וראה לעיל ע' 149) שאין מקום להחמיר אפילו על עצמו על חשבוננו של השני, ומכ"ש שאין שום מקום למנוע מהשני כו'. וביותר – שלחם הוא עיקר בסעודה ועל שמו נקרא כל דבר מאכל (וצע"ק רש"י לא, נד).

(64) ומה שרש"י בפ' וירא (יח, ח) אינו מביא פירוש זה בשם אפרים מקשאה הוא, לפי שרש"י שם מושמיט "וא"א אוכל חולין בטהרה הי", ומוסיף "ונטמאת העיסה" (כבב"ר (פ"ח, יד) ודלא כבב"מ – פז, א). שכוונתו בזה: שלפי שפירסה נדה (מלשון "מנודה ממגע כל אדם" – רש"י מצורע טו, יט), ה" עיסתה מנודה, טמאה בעצם (ולא רק למהדרים. וראה רמב"ן ויצא לא, לה). ולכן לא הביא אפרים מקשאה כו'.

(65) פרשתנו לח, יא.

(66) ראה לעיל ע' 1 הערה 3.

(67) היום יום ע' כד.

(68) שו"ע אור"ח סק"ח ס"ד.

(69) בשו"ע אדה"ו שם מוכח שבאם ה" בעדים כו' היא מחללת את אבי" אפילו נשואה או שהמירה". אבל אין מזה הוכחה לשיטת אפרים מקשאה – כי יש לומר שהוא לפי "שו"י"ד" (כבהערה 54), וכיו"ב.

(70) ואף ש"הוציאוה ותרף" דתמר אינו מצד הדין דבפ' אמור "בת

איש כהן גו' באש תשרף" ורק לפי שכן גדרו את עצמן (כנ"ל סעיף ה) – מ"מ, מסתבר שהגדרה זו דוקא בבית כהן, הייתה לפי ש"את אבי" היא מחללת", כמו הדין ד"תשרף" שלאחרי מ"ת.

(71) ופשוט שאין לומר, שמכיון שהי' "כמשלש חדשים" וכריסה בין שיני' א"צ לעדים (ואדרבה: הבזיון בזה הוא עוד יותר מכמו כשיש עדים) – שהרי אי"ז הוכחה שהיא מופקרת [כי אפשר שנתייחדה לאיש אחד או שזה הי' רק פעם אחת (שבאופן זה אינה "זונה" – ראה לעיל סעיף ר), ויתרה מזה – הרי אפשר שנתעברה משלה] ואדרבה, ממה שאנשי המקום אמרו ש"לא היתה בזה קדשה" ה"ז מוכיח שנתעברה שלא ע"י זנות.

ואף שמקודם שאמר יהודה "ממני היא מעוברת" אמרו בודאות (אף שצ"ע – על יסוד מה. ויש לקשר זה עם: היש חזקת כשרות בבי"ג, גדרי ההגדרה בעריות הנ"ל והפרצה בזה וכו'. ואכ"מ) "זנתה תמר גו' הרה לזנונים" ועד שדנוה לשריפה – מ"מ בנוגע לבזיון, הוא דוקא כשישנם עדים שזנתה, וכל זמן שאין עדים, אינה מבזה את אבי, מכיון שאפשר שנתעברה שלא ע"י זנות ועיבורה אינו הוכחה בזה.

(72) ח"ג עב, א.

(73) זח"ב צה, א.

(74) לקו"ת במדבר ב, ג.

(75) סנה' לט, סע"א.

19 להיות דין של "הוציאוה", כפירוש הזהר – בגלותא.
 20 ולאחר מכן יצאה בקשר למעשה תמר זה עצמו בת-קול
 21 "ממני ומאתי יצאו הדברים... להעמיד מלכים
 22 בישראל"⁷⁹, שהמעשה נגרם כדי שיוולד פרץ וכו' ועד
 23 משיח, שענינו גאולה.
 24 ההסבר לכך הוא: תכלית הגלות "מפני חטאינו"⁸⁰
 25 היא כדי שעל-ידי בירור וזיכוך חשכת הגלות יתגלה
 26 יתרון האור בגאולה העתידה.
 27 ולפיכך, למרות שבתחילת הענין נחשבה פעולתה
 28 של תמר למעשה שלילי, שתוצאתו צריכה להיות
 29 "הוציאוה בגלותא", הרי שלאחר העבודה של יהודה,
 30 עבודת ההודאה הגורמת לכך שעל-ידי הגלות
 31 (הוציאוה) מתעוררים "הצמאון והאהבה בחילא
 32 יתיר"⁷⁴ ("ותשרף") – אז מתגלה ש"ממני ומאתי יצאו
 33 הדברים... להעמיד מלכים בישראל", שיש בכך
 34 מלכתחילה כוונה עליונה, שמכך יולד פרץ וכו' ועד
 35 ל"עלה הפורץ לפנייהם"⁸¹, שיפרוץ את כל הגבולות,
 36 אפילו את ההגבלות שהיו בזמן הבית, וכן לפני ירידת
 37 הנשמה למטה – יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ מקץ וש"פ וראא תשכ"ח)

1 ואינו מובן: כיון שהנשמה כבר נמצאת במצב של
 2 "הוציאוה", היא יצאה מבית אביה, כיצד היא יכולה
 3 להתעורר באהבה כרשפי אש? ההסבר על כך הוא:
 4 "אפרים מקשאה משום רבי מאיר" – כיון ששורש
 5 הנשמה הוא מהקדוש-ברוך-הוא, הרי על אף כל
 6 השינויים והירידות שיחולו בה, עד כדי "הוציאוה",
 7 היא נשארת תמיד "בת כהן", ומתעורר אצלה רגש של
 8 "ותשרף".
 9 לפי זה מובן גם הדיוק בלשון הפסוק "ויאמר
 10 יהודה הוציאוה ותשרף":
 11 הנשמה שלמטה נמצאת בכל זאת במצב של
 12 "הוציאוה – בגלותא", וכדי שיתעורר אצלה הענין של
 13 "ותשרף" צריך להתגלות בה עצם הנשמה שאיננו
 14 בגלות⁷⁶, ולפיכך זקוקים לדרגת "יהודה", לעבודה של
 15 הודאה⁷⁷ וקבלת עול המגיעה לעצם הנשמה⁷⁸ ומגלה
 16 זאת גם בנשמה שבגוף.

יא.

תכלית הגלות - יתרון האור מן החושך

17 בכך יובנו שתי ה"סברות הפוכות" שהיו לגבי
 18 תמר: בתחילה סברו שמפני ש"זנתה תמר כלתך" צריך

רק ניצוצות הקדושה שנפלו בהם, אבל לא הזדונות עצמם ח"ו כ"א,
 שבירתן זהו תקנתן (ד"ה נ"ח עת"ד). וראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע'
 236 הערה 19 (חכ"ו ע' 363 ובהערות שם). וראה לעיל ע' 67 ובהערות
 שם.

81 מיכה ב, יג. וראה רד"ק כאן פסוק כח: בתמר כו' ומי שיצא
 ממנו המלכות פורץ הגדר וכמו שאמר עלה הפורץ לפנייהם.
 ובב"ר כאן (פפ"ה, יד): כל הפריצים ממך יעמוד עלה הפורץ
 לפנייהם, ובמפרשים שם, שקאי על מלך המשיח עיי"ש.

76 ראה עד"ז לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 99.

77 תו"א ר"פ ויחי (עה"פ יהודה אתה יודוך אחיך. ועפ"י מ"ש בב"ר
 (פצ"ט, ח ע"פ זה. וראה סוטה י, ב) "אתה הורית במעשה תמר כו" –
 הרי ההוד' דיהודה שייכת במיוחד לענינו.

78 שלכן בחינה זו ישנה "בכל אחד מישראל" וגם בזה"ג (ראה
 תו"א צט, א. ד"ה נחה עליו תש"ט סעיפים יח"ט. ובכ"מ).

79 פרש"י פרשתנו לה, כו.

80 אלא שפשוט שהכוונה אינה בחטאים עצמם ח"ו, שהרי הם הופך
 רצון לעליון, ולא יהי' להם עליו לעולם (דמה שזדונות נעשו כזכיות הוא

המשך ביאור למסכת ליום חמישי עמ' א

15 הנשואה לישראל לאכול בתרומה מכך שהוצרכה התורה להתיר
 16 אותה לאחר שהתגרשה, וממילא הפסוק 'ובת כהן' מיותר, הנה
 17 אָמְיָא – היינו יכולים לומר שלא תתחייב במלקות אם תאכל, כיון
 18 שלא כתבה התורה איסור זה בלשון לאו, אלא הוא נלמד מכך
 19 שאמרה תורה שלאחר שנתגרשה יכולה לאכול בתרומה, וְלֹא
 20 הָאָא מְפַלֵּל עֲשֵׂה – איסור לאו שאינו כתוב בפירוש אלא נלמד
 21 מכח מצוות עשה שאמרה התורה, נחשב כמצוות עֲשֵׂה, שהעובר
 22 עליה אינו לוקה, פְּתַב רְחֻמָּנָא – לכן הוצרכה התורה לכתוב הָאָא
 23 – את הפסוק 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר', לְאִסְרָה בְּלֹאָ, וממילא
 24 היא לוקה על אכילת תרומה. מתרצת הגמרא: אין צריך את
 25 הפסוק 'ובת כהן' לאסור בת כהן הנשואה לישראל בלאו, כי
 26 איסור [לְאָו], מִהַפְסוֹק (שם בב"י) 'וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קִדְשֵׁי נַפְקָא – הוא
 27 נלמד, שפסוק זה עוסק באכילת תרומה, ומכיון שנישאת לישראל
 28 נעשית זרה כמותו ואסורה בתרומה כזר.

1 תאכל, שְׂבִינן שְׂנַבְעָלָה לְפָסוּל לָהּ, פְּסָלָה מִלֵּאכּוֹל בתרומה.
 2 תמדה הגמרא: הָאָא – פסוק זה, של 'ובת כהן' כי תהיה לאיש זר'
 3 אינו מיותר לדרשה זו, אלא מִיַּבְעֵי לֵיהּ – נצרך הפסוק ללמד את
 4 עצם הדין המובא בפסוק, מִדְּקָאֵמֵר רְחֻמָּנָא, פְּתַב בְּהֵן דְּמִינְסָבָא –
 5 שנישאת לְזָר, לֹא תִיכּוֹל – אינה אוכלת בתרומה. מתרצת הגמרא:
 6 הָהִיא – דין זה, שבת כהן שנישאת לזר אינה אוכלת בתרומה,
 7 מִהַפְסוֹק 'וְשֵׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכַל' (שם בב"י)
 8 נַפְקָא – יש ללמוד, מִדְּקָאֵמֵר רְחֻמָּנָא שֶׁרַק כֹּאשֶׁר מִתְקִיִּים 'וְשֵׁבָה
 9 אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה' אז הדין הוא ש'מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכַל', מְפַלֵּל
 10 דְּמִינְסָבָא – משמע שקודם ששבה לבית אביה, כשהיא עדיין
 11 נשואה לישראל, לֹא אָכְלָה בתרומה. נמצא שהפסוק 'ובת כהן' כי
 12 תהיה לאיש זר' מיותר לדרוש שאם נבעלה למי שזר לה בנישואין,
 13 נפסלת מלאכול בתרומה.
 14 מקשה הגמרא: אֵי מְהִיא – אם היינו לומדים איסור בת כהן

אך המ' דאברהם הוא מ' סתומה, בסוד החותם שאין יניקה ללעו"ז, ובהמן הוא מ' פתוחה שאז יש יניקה ללעו"ז, והיינו מה שאח"כ⁹ הוא נ', העץ דנ' אמה, וד"ל. והע"ה אלף¹⁰ שהרגו בנס דפורים הוא בזכות הע"ה שנה דאברהם כשיצא מחרן, שחרן¹¹ הוא מוחין דקטנות ג' פעמים¹² אלקים, והע"ה שנה רומז על המתקת המוחין דקטנות¹³ במוחין דגדלות, שהוא מספר האותיות¹⁴ דג' שמות הוי' ואלקים במלואן, ועוד ו' לנגד הוי' שמות הוי' ואלקים, עיין בלקוטי תורה¹⁵ פרשת לך. גם¹⁶ אסתר היתה בת ע"ד שנה כמנין ההסה כשנלקחה

(8 ראה ספר הערכים אותיות ז-ת ע' קפ"ו. תורת מנחם התועודיות ה'תשי"ג חלק א' עמוד 45 ואילך. מובא גם בילקוט משיח וגאולה עה"ת פרשת פנחס סימן רע"ט).

(9 פירוש: מהאות "מ" פתוחה שיש יניקה ללעומת זה, מזה נמשך האות "נ" – האות האחרונה ד"המן" – והאות "נ" הוא ה"חמשים" אמה דהעץ. ראה גם לקמן סימן קנט הערה 18.

(10 אסתר ט, טז) "ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאיביהם והרג בשנאיהם חמשה ושבעים אלף וגו'".

(11 שחרן הוא מוחין דקטנות, ראה תורת חיים בראשית (פרשת לך לך) צ, א ואילך. קסו, סע"ב. ד"חרן" בגי' "גרון" (עם הכולל), שהוא בחי' מיצר הגרון שמפסיק ומכדיל בין המוחין שבראש – השגה והבנה באלקות, למדות שבלב, וזהו"ע קטנות המוחין, שהתפעלות השכל שבמוח מתכווץ ומתמעט, שאינו פועל בהרגש מדות שבלב עי"ש. אור התורה פרשת וארא עמוד קנט.

(12 אלקים"ם (בגי' 86), ג' פעמים $(86 \times 3) = 258$, חר"ן. ועיין גם לקמן סימן ריא, דשם אלקים בחי' דין וגבורה הוא בחי' מוחין דקטנות, משא"כ שם הוי' הוא בחי' מוחין דגדלות. ראה הערה 13.

[ובלקוטי לוי יצחק שם וז"ל: "וענין זה שייך לפורים שהוא המתקת מוחין דקטנות ע"י מוחין דגדלות, שלכן מספרו ג"כ ג' פעמים הוי' אלקים"ם עכ"ל. $3 \times 78 = (26) + 3 \times 78 = 258$, סך הכל 336, כמנין "פורים"].

(13 עיין שם בלקוטי לוי יצחק וז"ל: "רבה רומז על מוחין דגדלות כשמו, ורב זירא רומז על מוחין דקטנות כשמו (ועולה בקנה אחד שרבה הוא בחי' חסדים ור"ז בחי' גבורות, והיינו מה שר"ז מעולם לא שחק, כמבואר בדברי רז"ל בהעובדא דר' ירמי' שהי' עמו וכו'), כי מוחין דגדלות הם בחי' חסדים, שמות הוי', ומוחין דקטנות הם בחי' גבורות, שמות אלקים".

[ראה לקוטי שיחות חלק לא, עמוד 181, סוף סעיף ה].

(14 פירוש: הוי' במילואו הוא "יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א" שהוא 10 אותיות, וג' פעמים (10×3) הוא מספר 30, ושם "אלקים" במילואו הוא אלף, למד, הא, יוד, מם" שהוא 13 אותיות, וג' פעמים (13×3) הוא 39, סך הכל $30 + 39 = 69 + 6$ (לנגד הששה שמות עצמם – ג' פעמים הוי', וג' פעמים אלקים) = ע"ה, 75.

(15 לקוטי תורה מהאריז"ל עה"פ "ואברהם בן ע"ה שנה בצאתו מחרן".

(16 פירוש: מבאר, דכמו בשם "פורים" מרומז המתקת שם "אלקים" (בחי' גבורות), ע"י שם "הוי" (חסדים), כן בשני שמות "אסתר" ו"הדסה" מרומזת המתקת הגבורות, ד"אסתר" הוא ע"ש ההעלם-הגבורות, כמ"ש (דברים לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר פנים ביום ההוא" (ראה חולין קלט, א אסתר מן התורה מנין וכו'), והשם

בראשית כב, ט - ויבאו אל המקום אשר אמר לך האלקים ויבן שם אברהם את המזבח ויערוך את העצים ויעקוד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים

קלח

ביאור דקמן ובניו הם הלעומת דאברהם ויצחק, ורמזים בזה

אמרו רז"ל¹ ברבה רוב זירא שאכלי סעודת פורים בהדדי ושחטי' רבה לרב זירא.

מה ששחטי' רבה לר"ז הוא ע"ד עקידת יצחק, שאברהם בחי' חסדים² רצה לשחוט את יצחק בחי' גבורות³.

(אך שם הי' די בעקדה בלבד, כי נשחט תמורתו איל, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל בדרוש העקדה.

גם כדי שיהי' מפלת המן ובניו הי' צריך להיות שחיטה ממש, וד"ל).

ושייך זה לפורים, כי המן ובניו הם הלעומת דאברהם ויצחק, שזהו המאמר רז"ל⁴ שאימא דאברהם ואימי' דהמן שמותיהן שוין, להורות שהמן הוא הלעומת דאברהם⁵.

אברהם נטע אמונה, ויטע אשל בכאר שבע כו' בשם ה' אל עולם⁶, והמן רצה לעקור אמונה, ועשה עץ גבוה נ' אמה הלעומת דאשל דאברהם.

אברהם מסתיים באותיות ה"ם, והמן מתחיל באותיות ה"ם.

(1 מג ילה ז, ב. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום, קם רבה ושחטי' לרבי זירא, למחר בעי רחמי ואחיי, לשנה אמר לי' יתיי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר לי' לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. ראה לקוטי שיחות חלק לא עמוד 177 ואילך.
(2 כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.)

(3 ראה פרדס שער כג (הכינויים) פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תק"פ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.

(4 בבא בתרא צא. "ואמר רב חנן בר רבא אמר רב, אמי' דאברהם אמתלאי בר כרנבו, אמי' דהמן אמתלאי בת עורבתי". ראה גם לעיל סימן פ. קלא.

(5 ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד קנט ואילך.

(6 בראשית כא, לג. ראה סוטה י, א. ויקרא שם בשם ה' אל עולם אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם הודו ושבתו וברכו למי שאמר והי' העולם. (ופרש"י: אלא ויקריא, למד לבריות לקרות שם בשם ה' אל עולם. כיצד לאחר שאכלו ושתו, משלו היו עומדין לברכו לאברהם, והוא אומר להם וכי משלי אכלתם.)

(7 אסתר ה, יד) "ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבוה חמשים אמה ובבוקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו וגו'".

ילקוט לוי יצחק על התורה

עה

רבתי דשמעו כו²⁰ אחד), ועיין בפרי עץ חיים בכוונת פסח ובכוסות של פסח וד"ל. והוא המתקת המוחין דקטנות ע"י המוחין דגדלות.

והיו להמן ר"ח בנים כמספר ורב חסר ו' כמאמר רז"ל²¹, הם הלעומת דיצחק²² שמספרו ר"ח, ארב"ה²³ את זרעו ואתן לו את יצחק כמ"ש בכתבי האריז"ל²⁴.

אך בני המן הם ורב חסר ו', היפך מיצחק שקרא²⁵ שמות מלא ו', עיין בתורה אור²⁶ פרשת תולדות, שאות ו' הוא אות אמת²⁷, אות חיים, עיין בזהר ר"פ²⁸ ויקרא

ויוכן עם מה שאמרנו כאן.

ואמנם מה שנתחלף שם אלהים, הן ג' אותיות אמצעיות שהם כד"ט, כי אותיות א"ם אינן מתחלפות, ואותיות אלו המתחלפות מדין ונעשות רחמים, הם ג' ל"ג, וזהו (בראשית לא, נב) ע"ד הג"ל הזה ביני וביניך, כי שם נקרא ע"ד, וג' אותיות אלו המתחלפות ג' ג"ל, זהו (בראשית לא, מח) הגל הזה ע"ד, ע"ש.

(20) דברים ו, ד.

(21) וז"ל: (מגילה טו:) ורב בניו (אסתר ה, יא), וכמה רוב בניו, רמי בר אבא אמר כולן מאתים ושמונה הוו שנאמר ורב בניו.

(22) ראה גם לקוטי לוי יצחק, לקוטים על תנ"ך ומחז"ל עמוד תכט וז"ל: פורים הוא בחי' הגמל את יצחק כי הגמל אותיות מגל"ה, וכתוב משתה גדול ביום הגמל כו', וכן במגלת אסתר כתיב ויעש המלך משתה גדול.

(23) יהושע כד, ג. "ואקח את אביכם את אברהם... וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק". "ארבה" בגי' ר"ח.

(24) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל סוף פרשת וירא. תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ז חלק ב' עמוד 355 הערה 48. ה'תשמ"ח חלק ד' עמוד 106.

(25) בראשית כו, יח "וישב יצחק ויחפור את בארות המים... ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו".

(26) עמוד יז, ג. וז"ל: מעשה אברהם הכנסת אורחים, שנתן לערביים לאכול ואח"כ אמר להם דעו למי מברכים כו', בכדי להיות גילוי אלקות למטה שגם הערביים יכירו גדולתו כו' כ"ז הוא בחי' אברהם המשכה מלמעלה למטה. ויצחק הי' חופר בארות שהוא בחי' גילוי ממטה למעלה מהעלם לגילוי כמשל הבור אשר המים שם בהעלם וע"י החפירה נגלו המים כו'.

והנה הגם שאברהם הי' ג"כ חופר בארות, אבל כתיב ויסתמום פלשתים כו' ויצחק חפר אותן וקרא להם שמות כשמות אשר קרא להן אביו, הראשון מלא והשני חסר לפי שע"י חפירה דיצחק לא נפסק עוד נביעתם ונמשכים ונובעים השש מדות שהן בחי' וי"ו, ע"כ הוא שמות מלא בוי"ו. אבל שמת דאברהם חסר וי"ו לפי שסתמום פלשתים ויש לחיצונים יניקה מהם. לכן ע"י חפירה דיצחק הוא שמות בוי"ו (ועמ"ש כה"ג ע"פ ששת ימים תאכל מצות כו' מלא וי"ו) ולע"ל כתיב כי אתה אבינו שעיקר הצחוק והשמחה יהי' מבחי' יצחק שהוא ממטה למעלה אשר בחי' זו אין קץ ותכלית כו' משא"כ (אברהם) בבחי' ממעלה למטה יש לה גבול המשכה למטה וכו'.

(27) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד נה.

(28) (דף ב' ע"א) וז"ל: מה כתיב (יהושע ב, יב) ונתתם לי אות אמת, דא אות ו' דדא איקרי אות אמת (זו היא אות ו' שזאת נקראת אות אמת), ואי תימא שאר אתון לאו אינון אמת (ואם תאמר וכי שאר אותיות אינן אמת, ומתקן), אין (ודאי כל האותיות הן אמת), אלא אות דא אות אמת איקרי (אלא עצם אות ו' נקראת אות אמת לפי שהיא אות

אל בית המלכות, שהוא לנגד הע"ה שנה דאברהם כמ"ש במד"ר¹⁷ פרשת לך ע"ש, והוא המתקת שם אלקים¹⁸ בהאותיות הקודמין לו שמספרם ע"ד, (ולהעיר מהע"ד¹⁹ ד'

"הדסה" מרמוז על המתקת הגבורות, ע"י חילוף שם "אלקים".

(17) (בראשית רבה פרשה ל, יג) ואברהם בן שבעים וחמש שנים, הה"ד (אסתר ב, ז) ויהי אומן את הדסה היא אסתר. רבי ברכיה בשם רבנן דתמן אמר, אמר הקב"ה לאברהם אתה יצאת מבית אביך בן שבעים וחמש שנים, חייך אף גואל שאני מעמיד ממך יהיה בן שבעים וחמש שנים כמנין הדסה.

[[פירוש מהר"ו] אתה יצאת, וזהו התחלת צמיחת מלכות שמים בעולם אשר זהו הישועה האמיתית וגאולת אברהם, ומעשה אבות סימן לבנים גאולת ישראל בימי המן, וכמו שעזב אברם אביו ואמו לפנות לעבודת ה' כן אסתר תהיה בלא אב ואם וכמ"ש (תהלים כז, י) כי אבי ואמי עזובוני וה' יאספני ותהיה בת ע"ה שנה ותבא הישועה על ידה בזכותך.

מנין הדסה, הדסה בגימטריא ע"ד שאז נלקחה מבית מרדכי אל בית הגי שומר הנשים, וי"ב חודש היתה בתמרוק"י הרי ע"ה, ועיין בילקוט אסתר כל המאמר.]

(18) ענין זה מבואר בפרי עץ חיים שער חג המצות פרק א' (המצויין כאן) וז"ל: בסוד חילוף שם אלקים, והוא שם אכדט"ם. והענין: כי אלף אינה יכולה להתחלף, כי אין אות אחרת קודמת אלי', אבל למד תתחלף בכ' הקודמת אלי', וכן הה' מתחלף בד' הקודמת אלי', עד אות י' נתחלף בט' הקודם אלי'. אך ש' של אלקים אמת שהיא מתחלפת, כי ש' דאלקים הוא מ"ם סתומה, ומתחלפת במ' פתוחה הקודמת אלי'. אך שלפי שלעולם כל אות ש' אחרונה שבכל תיבה היא סתומה, לכן נכתב שם זה אכדט"ם באות ש' סתומה, ואמנם בערך א' נקרא גם אות מ' מתחלפת, אך בערך שנתחלפה באות ש' שכמותה, אינה נקראת נתחלפת.

והנה שם זה יותר פנימי מן שם אלקים, כי שם זה הוא אותיות קודמת לשם אלקים, ולכן הם יותר רחמים. משא"כ, שאם הי' נתחלף באותיות אחרונות של אחר אותיות אלקים, והוא שם במוכ"ן, כנוכר בוורה (פרשת פקודי דף רסב.), והוא יותר תחתון ודין משם אלקים. ואע"פ שבשם הוי"ה הוא להיפוך, שכל מה שמתחלף הוא דין.

והענין הוא, שם הוי"ה הוא רחמים פשוטים, וכאשר יתחלף, מורה על העלם הרחמים, וכן בשם זה, ההתחלפות מורה על העלם הדין, שהוא בסוד בשם אלקים, נמצא כי השם אכדט"ם, עליון ופנימי יותר משם אלקים, ולסתבת מציאות שם זה, נקרא בינה אלקים חיים*, והוא בסוד שם זה. וכמ"ש שתמצא אלקים חיים, הוא רומז לשם זה. עיי"ש.

ראה שיחות קודש ה'תשל"ו ש"פ האזינו (שבת תשובה) סעיף מב.

(* ראה המשך תרס"ו עמוד תקנו, ביאור החיזוק בין "אלקים" סתם, ובין "אלקים חיים".

(19) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל שיר השירים א, ב. וז"ל: ר"ת 'כי טובים דודיך ימיין הוא כדט"ם, וחסר מזה השם אות א' להיות חילוף אלקים כנודע, וזה השם נמשך אלי' מן הבינה הנקרא יין משם ס"ג שבה, ועם י' אותיותיו ע"ג כמנין כדט"ם, ועם תוספות א' כנגד השם נעשה אכדט"ם, והא' הו' לוקחת משם הא"ה ושם זה עולה ע"ד שהם סוד ע' וד' גדולה דשמע. עכ"ל. (וראה לעיל הערה 18).

פרי עץ חיים, שער ספירת העומר פרק ז' וז"ל: שם אכדט"ם שבבינה, שהוא חילוף של אלהים, ולכן הוא יותר רחמים, ואלו הם סוד ה' גבורות דגדלות, וז"ס (ישע' כד, ו) בטחו בה' עדי עד, הוא שם אכדט"ם גימ' ע"ד להיותו רחמים, לכן תלוי בו הבטחון, ולזה רמזו בזהר פרשת ורא (כב.), על פסוק זה, ושם נאמר כי עדי"ה הוא בבינה,

ובפרשת במדבר דף ק"כ²⁹ כמדומה.

ולכן שייך לפורים שרבה ורב זירא יעשו הסעודה בהדדי ושישחוט רבה את ר"ז ע"ד העקדה, ועי"ז הוא מפלת המן ובניו.

והבן האחרון הקטן דהמן הוא ויזתא שבו הוא הגמר

ו' דשם הוי' וכו'.

ראה רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט (מובא לעיל סימן מז הערה 5).

(29) (בווהר ח"ג דף ק"כ ע"ב) וז"ל: בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה בתר דסיים צלותא דעמידה (אחר שגמר האדם תפלת העמידה צריך להראות את עצמו), כאילו אתפטר מן עלמא (כאילו נפטר מן העולם, כי בנפילת אפים מפקיד האדם נפשו ומוסר עצמו למיתה), דהא אתפרש מן אילנא דחיי (כי נפרד מעץ החיים, כלומר שנפרד וירד מן עולם האצילות שעמד שם בתפלת העמידה, ואמר) דהא אודי חטאוי וצלי עלייהו (כי הרי כבר התודה על חטאיו באמירת אשמנו כו', והתפלל עליהם), השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל (ועתה צריך להתאסף אל עץ המות וליפול על פניו וכו').

(ואמר כי בנפילת אפים) ויחזי בר נש גרמיה כאילו פטיר מן עלמא (יראה האדם את עצמו ויחשוב כאילו נפטר מן העולם וכו') בגין כך לא אית בי' ו' (לכן אין פסוק שיתחיל באות ו' בסדר א' ב' של המזמור (תהלים פרק כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא), דו' אילנא דחיי הוא (כי אות ו' היא סוד עץ החיים), והאי אילנא דמותא הוא (וזה העץ שמסר לו נפשו הוא סוד עץ המות וכו') ותקונא דא בעי בכוונא דלבא (ותיקון זה צריך להיות בכוונת הלב), וכדין קב"ה מרחם עליו ומכפר לוי' לחובי' (ואז הקב"ה מרחם עליו ומכפר לו עוונותיו)

דמפלתם, והוא כמו קטניות³⁰ שלכן צריך³¹ למימתחי' לו' דויזתא ולו' ³² דוקטניות, כמ"ש ברשימה³³ דמורדיא דלברות, הוא הלעומת דרב זירא דקדושה ששמו זעירא, קטן, ונק' ³⁴ קטינא.

ובפ' כל כתבי³⁵ שרבה מצלח ציבי הוא ע"ד ויבקע עצי עולה דאברהם.

ואז רב זירא שהוא זעירא, קטן, מצתת צוצותי³⁶ בהעצים שבקעו רבה ור"י וכו'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שב

(30) עיין בזה לקמן פרשת תולדות סימן ריא. וזהו קטניות מלשון קטן – קטנות המוחין, ד"ויזתא" הי' הבן ה"קטן".

(31) מגילה טז:

(32) ראה בבא מציעא דף פז, א.

(33) ראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומחז"ל עמוד קעז.

(34) בבא מציעא פה, א. "וקרו לי' קטינא חריך שקי". וראה חדא"ג מהרש"א שם וז"ל: פרש"י דאיניש גוצא הוה עכ"ל, ולכן קראו לי' קטינא, וכתב בספר יוחסין דלכן נקרא נמי זעירא בתלמוד ירושלמי, ובבבלי נבלע הע' עכ"ל. לקוטי שיחות חלק לא עמוד 181 סוף סעיף ה.

(35) ראה שבת קי"ט ע"א "רבה ורב יוסף מצלח ציבי ר' זירא מצתת צותתי" ופרש"י: מצתת צותותי, מצית האור בעצים דקים.

(36) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור הענין עפ"י קבלה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' א

23 וְהַקְּנִי קִנְיָן עוֹלָם – עבד עברי שנרצע שאינו יוצא לחירות עד
24 היובל. ומלמדנו הכתוב שאין גופו קנוי לאדונו הכהן ואינו קנין
25 כספו כמו עבד כנעני, ולכן הוא אסור באכילת תרומה. 'שְׂכִיר' זֶה
26 קִנְיָן שְׁנַיִם – עבד עברי שיוצא לחירות אחר שש שנים.
27 שואלת הברייתא: וְיֵאמֵר תוֹשֵׁב שאינו אוכל בתרומה וְאֵל יֵאמֵר
28 שְׂכִיר, וְאֵי אֹמֵר – אלמד שכיר בקל וחומר, אם הנרצע שהוא קנוי
29 קִנְיָן עוֹלָם אֵינוֹ אוֹכֵל בתרומה, עבד עברי הקנוי קִנְיָן לִשְׁשׁ שָׁנִים
30 בלבד, לֹא כֵּל שְׁשָׁן שאינו אוכל בתרומה. משיבה הברייתא: אֵילוּ
31 כֵּן – אֵילוּ לא נכתב אלא תושב, הֵייתִי אֹמֵר ש'תוֹשֵׁב' זֶה עבד הקנוי
32 קִנְיָן לִשְׁשׁ שָׁנִים, ומשום כך אינו אוכל בתרומה, אֲכָל נרצע הקנוי
33 קִנְיָן עוֹלָם אוֹכֵל בתרומה. כֵּן שְׂכִיר וְלֵיפָד עַל 'תוֹשֵׁב' – לכן כתבה
34 התורה שכיר שמשמעותו עבד הקנוי קנין שנים, ומעתה על כרחך
35 ש'תושב' פירושו נרצע, והחידוש הוא שְׂאָף עַל פִּי שְׂקִנְיָן עוֹלָם
36 אין גופו קנוי לאדון וְאֵין הוא אוֹכֵל בתרומה. נמצא אם כן ש'תושב
37 ושכיר' שנכתב בתרומה אינו מיותר.
38 אומרת הגמרא: אֲלָא 'תושב ושכיר' דְּפָסַח מוֹפְנֵי, שכן לכאורה
39 קשה, הֵאִי 'תושב ושכיר' דְּכָתַב רְחֵמָנָא בְּפָסַח שאינם אוכלים בו,
40 מֵאֵי נִיחָו – באיזה תושב ושכיר מדובר, אֵי נִימָא שהכוונה לתושב
41 וְשִׁכִּיר מִמֶּשׁ – עבד עברי הקנוי קנין שנים נרצע, קשה, וכי מְשֻׁם
42 דְּהִתָּה לִיהּ – שנעשהו תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר, אִיפְסִי לִיהּ – נפטר מְפָסַח, וְהָא
43 קִיָּמָא לָן לִנְפֵי תְרוּמָה, דְּלֹא אֲכִיל,

1 רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ את לימוד הגזירה שוה מפסח, הֲרִי הוּא
2 אֹמֵר בפרשת הטמאים האסורים באכילת תרומה (ויקרא כב ד)
3 'אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֲהָרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לא יֵאכֵל עַד
4 אֲשֶׁר יִטְהַר', כפל הכתוב תיבת 'איש', לְרִבּוֹת את הָעֶרֶל שאף הוא
5 אינו אוכל בתרומה.
6 הגמרא דנה בגזירה שוה 'תושב ושכיר' שדרש רבי אליעזר: אֲמַר
7 מַר, רַבִּי (אלעזר) וְאֵלִיעֶזֶר אֹמֵר, נֶאֱמַר 'תושב ושכיר' בְּפָסַח וְנֶאֱמַר
8 'תושב ושכיר' בְּתְרוּמָה, מֵה תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאֹמֵר בְּפָסַח עֶרֶל אֲסוּר
9 בו, אֵף תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאֹמֵר בְּתְרוּמָה עֶרֶל אֲסוּר בו.
10 מבארת הגמרא: 'תושב ושכיר' הכתוב בפסח או בתרומה, הוא
11 מוֹפְנֵה, כלומר מיותר ונכתב רק לצורך הגזירה שוה. דְּאֵי לֹא
12 מוֹפְנֵה, והדרשה נלמדת רק משום שאותם התיבות 'תושב ושכיר'
13 נכתבו גם בפסח וגם בתרומה, והלא אֵיבָא לְמִפְרָךְ, מֵה לְפָסַח
14 שהוא חמור שֶׁכֵּן תִּיבִין עֲלָיו מְשֻׁם פִּיגוּל וְנִזְתָּר וְטָמֵא – אם אכלו
15 בטומאת הגוף, כרת במזיד וחסאת בשוגג, ולכן דין הוא שיהא
16 עַרְל אֲסוּר בו. אבל תְרוּמָה שאין בה את החומרות הללו, מנין
17 שיהא עַרְל אֲסוּר בה. מסיימת הגמרא: לֹאֵי אֲפִנְיָי מוֹפְנֵה – אכן
18 'תושב ושכיר' מיותר ונכתב רק לצורך הדרשה, ולכן אין לפרוך
19 אותה.
20 מבררת הגמרא: הֵי מוֹפְנֵה – איזה 'תושב ושכיר' מיותר, האם
21 הכתוב בענין תרומה או הכתוב בענין פסח. אֵי דְּתְרוּמָה, והלא
22 מְצָרְךְ צָרִיכֵי ללמדנו שהם אסורים באכילת תרומה, דְּתִנְיָא, 'תוֹשֵׁב'

שמר את, ס"ת רות, שהוא המילוי של שם אדנ"י שהוא המלוכה.

מהר"ש מבעלזא

לז, כ – ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחת הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלומותיו

ג. ונראה מה יהיו חלומותיו. תמה במדרש אם יהרגוהו איך יתקיימו חלומותיו, ולכך דרשו שרוח הקודש צוח כן נראה דברי מי יקום. ובדרך פשוט יש לומר כי כבר הקשו בממ"נ אם חשבו השבטים חלום של יוסף להבל מה זו קנאה ואם חשבוהו לחלום של אמת מה יועיל תחבולה, אבל אמרו ואביו שמר את הדבר שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו והי' אמו חי כן הוא במדרש, וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו כראוי כי משיח בן יוסף יהרג ואח"כ יהי' חי בתחיית המתים וימלוך, וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם יהרגוהו ואח"כ יהי' בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו והי' טעמם כי אחר התחי' יפסק ממנו זוהמת היצר הרע ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה הי' ענינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא.

תפארת יהונתן'

לח, יא – ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן אמות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה

ד. ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני. הה"ק ר' יצחק מראדוויל אמר, כי אביו הה"ק רי"מ [ר' יחיאל מיכל, המגיד מזלָטשוב] צלל"ה נראה לו בחלום בעת שינת הצהרים של שבת ואמר לו, האם ידעת בני חביבי את ביאור הכתוב, וענה ואמר: לא ידעתי פירושו, וביאר לו בהקיצן: ויאמר יהודה, הוא הקב"ה, שם בן ארבע אותיות, לתמר כלתו, הוא כנסת ישראל (זוה"ק), שבי אלמנה בית אביך, היינו להיות ישראל בגלות, עד כי יגדל של"ה ר"ת המחזיר שכינתו לציון וסופי תיבות של של"ה הוא יתגדל ויתקדש שמייה, ודפח"ח (ספר שמועות טובות, שאמר לו זאת המופלג הישיש מו"ה צבי הירש, אשר שמע אלה הדברים מפיו הקדוש זי"ע).

מים רבים עמוד קד

לז, יג – ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני

א. ברבות פרשת וישב איתא ע"פ אחיך רועים בשכם, אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור ישבחוך כו' לא ימוש לעולם ועד, ואין לו הבנה פשוטה לכאורה, אך הנה איתא בספרי קבלה ומהם במאו"א שהטעם שישע"י ראה ששה כנפיים כמ"ש ששה כנפיים לא' מהם שתיים כו' ויחזקאל לא ראה אלא ד' כנפיים כמ"ש וארבעה כנפיים לא' מהם, לפי שישע"י הי' קודם הגולה לפיכך ראה שש כנפיים, ויחזקאל הי' בתוך הגולה כמ"ש ואני בתוך הגולה לפיכך לא ראה אלא ד' כנפיים ואיתא בכתבי האריז"ל ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם כנגד ו' גדפין וב' תיבין לעולם ועד כנגד גדפי הרגל כו' ע"ש ומובן ממילא שעתה בזמן הגלות שחסר ב' גדפין חסר ג"כ ב' תיבין לעולם ועד, ועוד ע"י בתניא.

ובזה יובן כוונת הרבות שכתב והנה אחיך רועים חסר ו" הפי' בזמן שישראל שרוים בצער בגלות בשכ"ם ר"ת בשכ"מ כנגד ד' גדפין וב' תיבין חסר, והפי' שהנה ידוע דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה והיינו בחי' ביטול חיצוניות (עיין בד"ה להבין הקושיא הנזכר בתחלת ספר התניא) ובזמן הגלות אין הביטול בשלימות אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור כו' לא ימוש לעולם ועד היינו ב' תיבין כנגד ב' גדפין, והיינו שיהי' הביטול בשלימות והיינו באלף השביעי בחי' גן עדן התחתון אבל באלף השמיני יהי' ביטול פנימי במתיקות התענוגים הדר מלך הח' כתיב חכמה והוא ענין בחי' ראי' כו' וד"ל.

אור התורה עמוד תתלתח

לז, יז – ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

ב. ואביו שמר את הדבר. יאמר כתיב "ואת דבר המלוכה" (שמואל-א י, י) זו הכוונה של "ואביו שמר את הדבר", ששמר את המלוכה של יוסף. עוד אפשר לרמז דידוע שהשורש של מלוכה הוא מלכות בית דוד, ולכך השם אדנ"י שהוא מדת מלכות במילואו מספרו תרע"א (אלף, דלת, נון, יוד, זהו תרע"א. לף. לת. ון, וד, זהו רות), על שער מתרגם התרגום תר"ע ומרמז שמלכות בית דוד הוא השורש והשער של כל המלכות, והמילוי של אדנ"י מספרו רות לרמז שמלכות בית דוד יצאה מרות, ויוסף שהי' התחלה וראשית של מלכות ישראל נכלל בו גם הכח של מלכות בית דוד, והוא עתיד להיות בסוף של שם אדנ"י ועתיד להתגלות משיח בן יוסף, משיח בן דוד, ונרמז ואביו

(1) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

♦ יום ראשון ט"ו כסלו ♦

לו (א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: א ויתבי יעקב בארצא תותבית אבויי בארצא דכנען:

כ"א וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחסובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארצה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכברו בכבדה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: "וישב יעקב", הפשתי הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה: אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פקח אחר משיב לו: ניצוץ אחר יוצא מפפית שלך, ששורף את בלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכל לכבש את כלן? מה פתיח למטה? אלה תלדות יעקב, יוסף, וכתבי: "והנה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם, ברשי יסוף.)

אשל אברהם - הרב אלאשולי

עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית - וכך גם בנמשל, לאחר שהתחיל לדבר ביעקב לא דבר עוד מעשו, אלא השליך אותו מעליו (גרא ולבוש).

(דבר אחר - בהרבה כתבי יד ודפוסים ראשונים לא גורסים כל הקטע הזה. "וישב יעקב", הפשתי - מגדל פשתן.)

הנה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי - עושה פחמים, או נפח (ראה רשי ברכות כח, א).

תמה: אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פקח אחר משיב לו: ניצוץ אחר יוצא ממפוח שלך ששורף את בלו. כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכול לכבש את כלן? מה פתיח למטה - פסוק ב.

"אלה תלדות יעקב יוסף", וכתבי - עובדיה א, יח.

"והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם. ברשי יסוף) - ראה גם רשי לעיל ל, כה. תורה ב

וישובי תולדותיו, כתב ישובי יעקב וישובי תולדותיו ואמר: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", הרי ישובי יעקב, ואחר-כך: "אלה תלדות יעקב", שפירושו: אלה ישוביהם של תולדות יעקב (רא"ם).

כל גלגולי סבתם - כל האירועים שארעו להם, שכל אירוע שסובב את האירוע הבא נקרא "סבה", כדלקמן ברשי פסוק ב.

לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם - מבאר בזה השעם שלא נכתבה פרשת "וישב יעקב" מיד בהמשך לפסוק (לעיל לה, כז) "ויבא יעקב ממרא קרית הארבע", ששם מקומו, אלא הפסיק הכתוב בסיפור תולדות עשו, ורק אחר-כך שב והמשיך בסיפור יעקב ותולדותיו, מפני שרצה לקצר בסיפור תולדות עשו, ולהאריך בתולדות יעקב (ספר הגור).

וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכברו בכבדה - והחול הדק נופל למטה, והצרורות נשארות בכבדה (רא"ם).

(א) וישב יעקב וגו' - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו - ישובי תולדותיו (רא"ם).

בדרך קצרה, שלא היו ספונים - חשובים (ראה רשי מגילה ו, א). וצריך עיון כפל הלשון. ובדפוס ראשון הגירסא: "ראוים".

וחשובים לפרש - בפרטי הדברים באריכות.

היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרי - כמפורש בדברים ב, יב: "ובשעיר ישבו החרים לפנים, ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם, וישבו תחתם".

פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו - ישובי תולדותיו (רא"ם).

בדרך ארצה - כלומר, סמיכות הפרשה הזאת עם הקודמת אינה בענין התולדות אלא בענין הישובים, ישובי עשו וישובי תולדותיו עם ישובי יעקב וישובי תולדותיו. כי בפרשה הקודמת כתוב (לה, ח): "וישב עשו בהר שעיר", הרי ישובי עשו, ואחר-כך ולא א"ל אנה בני שעיר החרי יושבי הארץ", שפירושו: קודם שבא עשו וכבש את ארצם וכאו בניו וישובי בה, וכתבי (לה, ט): "אלה אלופי אדום למושבותם בארץ אחרתם", הרי ישובי תולדותיו. ואחר שכתב לך ישובי עשו

ב אלין תולדות יעקב יוסף פר שבע עסרי שנין (פר) הנה רעי עם אחוהי בענא והוא מרבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית דפהון בישא לות אבוהון:

(ב) אלה תולדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה היה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

ט"ו אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוּבֵיהֶם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן-שבע-עשרה וגו'", על-ידי זה, נתגלגלו ונרדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות "דבר דבור על אפניו". ומדרש אנדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בכראשית רבה. ועוד נדרש בו: "וישב", בקש יעקב לישוב בשלונה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלונה, אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישוב בשלונה בעולם הזה'. והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות: מתקן בשערו,

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בנים בחוצה לארץ וזה הוליד בנים בחוצה לארץ, זה לווהו מלאכים וזה לווהו מלאכים [דכתיב "וימצאוו איש"], זה נתגדל על-ידי חלום וזה נתגדל על-ידי חלום, זה נתפרך בית חמיו [לכן] בשבילו וזה נתפרך בית חמיו [פוספר] בשבילו, זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, זה פלה את הרעב [בשירד יעקב למצרים פסק הרעב] וזה פלה את הרעב [שבכללם ברעב], זה משביע וזה משביע [על הקבורה], זה מצוה [דכתיב "ויכל יעקב לצאת"] וזה מצוה [דכתיב "ויצו יוסף את עבדיו"], זה מת במצרים וזה מת במצרים, זה נחנט וזה נחנט, זה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו.

בכראשית רבה - פר, ו. ועוד נדרש בו - שם פר, ג. בדפוס ראשון אינו.

"וישב", בקש יעקב לישוב בשלונה, קפץ עליו רגזו של יוסף - מפני שבקש לישוב בשלונה קפץ עליו רגזו של יוסף, כי מאז גזירת "כי גר יהיה זרעך" בבית בין הבתרים, אין לאבות לישוב בשלונה (הרב).

צדיקים מבקשים לישוב בשלונה, אומר הקדוש-ברוך-הוא: לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלונה בעולם הזה? והוא נער - שהיה עושה מעשה נערות - פי מאחר שכתב "בן שבע עשרה שנה", לא היה

אופן וגלגל (רשי"ט). וראה גם רש"י לעיל ג, ח. ב, יג. שמות ו, ט. יא, ד. כג, ב. ויקרא יג, נה. כה, טו. ומדרש אנדה דורש: תלה הכתוב "תולדות יעקב" ב"יוסף" מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל - אמו של יוסף. ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם - "וישטום עשו את יעקב" (לעיל כו, מא).

וזה נשטם - "וישטמוהו בעלי חצים" (לקמן מט, כב).

זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה - זה נולד מהול [דכתיב "איש תם"] וזה נולד מהול, זה אמו עקרה וזה אמו עקרה, זה אמו ילדה שנים וזה אמו ילדה שנים, זה בכור [שלקחה מעשו] אף זה בכור [לאמו, וגם נתנה לו הבכורה], זה נתקשתה אמו בלידה [בצער העיבור] וזה נתקשתה אמו בשעת לידה [של בנימין], זה אחיו שונא אותו וזה אחיו שונאים אותו, זה רועה [צאן] וזה רועה, זה נגנב שתי פעמים [דכתיב "גנבתי יום וגנבתי לילה"] וזה נגנב שתי פעמים [דכתיב "כי גנב גנבתי"], זה נתפרך בעושר וזה נתפרך בעושר, זה יצא לחוצה לארץ וזה יצא לחוצה לארץ, זה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ, זה הוליד

(ב) אלה תולדות יעקב - "אלה של תולדות יעקב" - ולא של יעקב עצמו. כי אם לא פן, מהו שפותח ביעקב וממשיך: "יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'" (רא"ם).

"אלה" ישוּבֵיהֶם וגלגוליהם - של תולדות יעקב.

עד שבאו לכלל ישוב - בשבאו בערבות מואב על ירדן יריחו (לאחר שהותם ארבעים שנה במדבר), ושם כתוב ישוב שני השבטים וחצי, ואחר כך כתוב (דברים לא, כ): "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ, כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם", והרי זה פאלו באו כולם אל ישוּבֵיהֶם, מאחר שבכר צנה את יהושע במקומו, ובעבורם אמר פה: אלה הם הישובים של תולדות יעקב (רא"ם).

סבה ראשונה - תחלת המקרים (רא"ם). כלומר, האירוע הראשון שגרם לשאר כל האירועים.

"יוסף בן שבע עשרה וגו'", על-ידי זה נתגלגלו ונרדו למצרים - בדלקמן ברש"י פסוק יד. ושעבדם פרעה, עד ששלח ה' את משה והוציאם משם על ידי עשר מכות, ואחרי זה סיפר כל הנסים והנפלאות שנעשו להם במדבר עד שבאו למקום ישובם (רא"ם).

זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא להיות "דבר דבור על אפניו" - משלי כה, יא. כלומר, על בנו, ואין זה מגורת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 177)

קפיץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לו, ב) לכאורה, איך אפשר לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישב בשלוח – והרי ירדתו של יוסף למצרים היתה הכרחית, כדי שתתקיים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה. ויש לומר, שפדי לאפשר גלות מצרים ולהעניש את יעקב, די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צריך שיעקב לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו (רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלוח.

(ג) וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בָן־זָקֵנִים
הוא לו ועשה לו כְּתֵנֶת פָּסִים:

יש"י • בן זקנים • שנוולד לו לעת זקנתו. ואינקלוס תרגם: 'בר חפים הוא לה', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. פסים • (שבת ט) לשון כלי מילת, כמו: "כרפס ותכלת", וכמו "כתנת הפסים" דתמר ואמנון. ומדרש אגדה: על שם צרותיו: שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנינים.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

פסים, כסתות של צמר נקי, כלומר, שכל אותם בגדים של "חור כרפס ותכלת" של צמר היו, כי תכלת בכל מקום היא מצמר (רא"ם).

וכמו "כתנת הפסים" דתמר ואמנון – שמואל ב יג, ח. שפיון שהיתה בת מלך מסתמא בתונת של צמר נקי היתה, כמנהג בנות המלך (רא"ם).

ומדרש אגדה – בראשית רבה פד, ח. על שם צרותיו – כלומר, שהקדוש ברוך הוא נתן בלבו של יעקב לעשותה של פסים (וזהו פירוש "ועשה לו", ולא "ויעש לו"), לרמוז בזה על הצרות שיעבור (משכיל לדוד).

שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנינים – לפי אגדה זו: "ויעברו אנשים מדנינים וסוחרים", פירושו: מדנינים וסוחרים, דהיינו שהם שתי שירות שונות (רא"ם). וכדפוס ראשון הגרסא: "ולמדנינים". ולפי זה סוחרים הינו מדנינים, והם קנו אותו מאתו, ומכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים מכרוהו למדנינים, והם מכרוהו לפוטיפר (באר בשדה). אכל ראיה רש"י לקמן פסוק כח: "בני יעקב מכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדנינים, והמדנינים למצרים". ונראה שקאן הוא על פי המדרש, ושם לפי הפשט. תורה ד

שמונה שנים בין לידת יוסף לבנימין, כבד נקשרה אהבתו אל יוסף כבן זקנים שלו (רא"ם וגר"א).

ואינקלוס תרגם: "בר חפים הוא לה" – בן חכם הוא לו. מפרש "בן זקנים" בן חכם, על שם "זה שקנה חכמה" – ראה קידושין לב, ב. רש"י ויקרא יט, לב.

כל מה שלמד משם ועבר מסר לו – זהו פירוש "לו", שמסרם לו (רא"ם). כלומר, "לו" מוסב על יוסף. ולפי זה "הוא" מוסב על יעקב. אך אין פן משמעות לשון אינקלוס. ואפשר שרש"י מפרש את הענין ולא את לשון הכתוב.

דבר אחר: שהיה זיו איקונין – נוטריקון של "זקנים", והוא מראה פנים. וראה גם רש"י לעיל כא, ב.

שלו – של יוסף. וזהו פירוש "הוא".

דומה לו – וזהו פירוש "לו".

פסים – לשון "כלי מילת" – ראה שבת ל, ב. וברש"י שם: "כלי מילת כמו כתנת פסים". והם בגדי צמר – ראה רש"י שבת נד, א. דבור המתחיל למילת. כלומר, "כתנת פסים" פירושו: כתנת צמר. וראה רש"י לקמן פסוק לב.

כמו "כרפס ותכלת" – אסתר א, ו. ובגמרא מגילה יב, א: כרפס, כרים של

דבור". כלומר, דבה אינו דבור רע, אלא הוא דבור סתם, וראה גם רש"י במדרך יד, לו: "כל הוצאת דבה לשון חינוך דברים, שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו, כמו דובב שפתי ישנים. וישנה לטובה וישנה לרעה, לכה נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה, שיש דבה שהיא טובה". [כתב ב"מעניני אגם", שאין כונת רש"י לומר שבכל מקום שכתוב "דבה" צריך לכתוב מפורש אם היא לטובה או לרעה, שהרי מצינו לשון דבה סתם שאמרה לרעה, כמו שהקשה הרמב"ן, אלא הכל לפי הענין, אם הענין המדובר הוא לטובה, אז הדבה היא לטובה, ואם הוא לרעה אז הדבה היא לרעה, גם אם לא כתוב במפורש שזו דבה רעה. והוכחת רש"י היא ממה שמצינו "דבת הארץ רעה", שמנה מוכח שסתם "דבה" אינה רעה, כי אם היתה רעה, לא היה לו לומר "דבת הארץ רעה", כי זה היה כפל לשון ללא צורך]. וראה עוד בפירוש תיבת "דבה" – רש"י יחזקאל כב, ד. תהלים לא, יד. שם עט, ד. משלי יח, תורה ג

(ג) **בן זקנים** – שנוולד לו לעת זקנתו – כלומר, שנוולד אחרון. ואף שבנימין נולד אחריו, הרי כיון שהלכו

(ד) וַיֵּרְאוּ אָחָיו פְּרִיאֲתוֹ אֶהָב אֶבְיָהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם:

רש"י: «וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם» מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב. דברו • לדבר עמו.

(ה) וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

הַחֲלֵם יוֹסֵף חֲלָמָא וְחַי לְאַחֵיהּ וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנֵי יְתָהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי שיחת מוצאי זאת חנוכה תשמ"א - מתוך 'לקראת שבת')

חלומותיו של יוסף

וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם . . וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר (לז, ה"ט)

בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, פי נכון הדבר מעם האלקים וממהרה האלקים לעשותו".

והקשה בחזקוני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקמו עד לאחר עשרים ושנים שנה?" וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותרצו באופנים שונים.

ויש לבאר בפשטות:

שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מארע, וממילא זה שנשנה החלום פעמים, הוי סימן שהמארע יתקיים במהירות. מה שאין כן חלומותיו של יוסף, רמזו לשני מארעות שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלומותיהם של אחיו לאלומת יוסף, רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו למצרים. והחלום השני בו גם השמש והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו ליוסף, רמז לזמן שגם יעקב ובלהה השתחוו ליוסף. ועל-פי-זה נמצא שהחלום לא נשנה פעמים, אלא היו שני חלומות שונים, ואין פאן סימן שייתקמו במהירות.

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

וַיֹּאמֶר לְהוֹן שְׁמַעוּ כְעוֹן חֲלָמָא הַדִּין דִּי חֲלַמְתִּי:

(ז) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאֲלָמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבְּיָהּ אֲלֵמְתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוּי לְאֵלֵמְתִי:

ז והא אנחנא מאסרין אסרין בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף אנדקפת והא מסתתרון אסרתכון וסגדן לאסרתי:

רש"י: «מְאֲלָמִים אֲלֵמִים» בַּתְּרַגּוּמוֹ: 'מְאֲסְרִין אֲסְרִין' עֲמַרְיָן, וְכֵן: (תהלים קכו) "נִשְׂא אֲלֵמְתִיו", וְכִמּוּהוּ בַּלְשׁוֹן מִשְׁנָה: «וְהָאֵלֵמוֹת נוֹטֵל וּמְכַרִּיד». קָמָה אֲלֵמְתִי: נִזְקָפָה. וְגַם־נִצָּבָה: לַעֲמֹד עַל עַמְדָּה בְּזִקְיָפָה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ז) מְאֲלָמִים אֲלֵמִים - בַּתְּרַגּוּמוֹ: "מְאֲסְרִין אֲסְרִין" - לשון תרגום אונקלוס. ופירושו: קושרים קשרים. וראיה רש"י בבא מציעא כא, א: "בְּרִיכוֹת - עֲמָרִים קֹטְנִים, כְּמוֹ מְאֲלָמִים אֲלֵמִים, וּמִתְרַגְּמִינָן בִּירוּשָׁלַיִם: מְכַרְכְּן בְּרִיכָן". עֲמַרְיָן - זהו פירוש 'אֲסְרִין', שהוא תרגום של "אֲלֵמִים", והם אגודות של שבטים שנקראים עמרים. וכן "נִשְׂא אֲלֵמוֹתָיו" - תהלים קכו, ו. נושא על גבו אלמות של תבואה.

(וכתרגום אונקלוס). וראיה רש"י תהלים מב, ה שִׁמְפָּרֵשׁ "לְשָׁלוֹם" - "בְּשָׁלוֹם". ומלשון זה משמע קצת שהיה ביניהם דבור אף לא בשלום. דְּבָרוֹ - לְדַבֵּר עִמוֹ - פְּלוֹמֵר, תִּיבַת "דְּבָרוֹ" מִתְחַלֶּקֶת לְשֵׁנֵי תִיבּוֹת (רָאָה גַם רִש"י שְׁמוֹת טו, ט. יְרֵמְיָהוּ, כ. י). ופירושו "דְּבַר עִמוֹ" (רָאָה גַם רִש"י שְׁמוֹת שָׁם. תהלים מב, ה), או דְּבַר אֵלָיו רִש"י יְהוֹשֻׁעַ טו, ט. וְהוֹסִיף לְמַ"ד לְתִיבַת "דְּבַר", מִפְּנֵי שִׁמְשֻׁפֵּט הַמְּקוֹר לְעוֹלָם בָּא עֲלָיו אַחַת מֵאוֹתֵיּוֹת בְּכָל־יָמָיו (ראש). תורה ה

(ד) וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם - מתוך גנותם - ששנאו את אחיהם ולא דברו אתו. לְמַדְנֵנוּ שִׁבְחָם, שְׁלֹא דְבָרוּ אַחַת בְּפִה וְאַחַת בְּלֵב - וכיון שלא היה להם שלם עמו, גם בפיהם לא דברו עמו "לשלום". ובה מְבָאָר רִש"י מֵה שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יָכְלוּ" וְלֹא "וְכִיּוֹן שְׁלֹא שֶׁהִכְנִיחָה שְׁלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת שִׁקָּר בְּנַפְשָׁם וּלְדַבֵּר עִמוֹ" אַחַת בְּפִה וְאַחַת בְּלֵב". וְהוּא שִׁבְחָם. אֵף בְּלִחָם וּשְׁמִלָּה" כְּתוּב לְהִפְךָ, שִׁפְרִישׁ "וְלֹא יָכְלוּ" לְפִי רִש"י הִינּוּ שְׁלֹא רָצוּ

ח וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֹהֵי הַמֶּלֶךְ אֶתְּמָלוּ אֶתְּמָלוּ לְמַלְכָּךְ עֲלֵנָה או שולטן את סביר לַמְשַׁלְט בְּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סָנוּ יְתָה עַל חִלְמוֹהֵי וְעַל פִּתְגָמוֹהֵי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַחֹהֵי הַמֶּלֶךְ תְּמַלְךְ עֲלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ וַיֹּסִיפוּ עוֹד שֵׁנָא אֹתוֹ עַל-חִלְמֹתָיו וְעַל-דְּבָרָיו:

ט"ו וְעַל-דְּבָרָיו • עַל דְּבָתָם רָעָה שְׁהִיהָ מְבִיא לְאַבְיָהֶם.

ט וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלֹמָא אַחֲרָנָא וְאַשְׁתַּעֵי יְתָה לְאַחֹהֵי וַאֲמַר הָא חֲלֵמִית חֲלֵמָא עוֹד וְהָא שְׁמַשָּׂא וְסִהֲרָא וְחַד עֲשֵׂר כּוֹכְבֵיא סְגָדָן לִי:

(ט) וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלֹמָא אַחֲרֵי וַיֹּסִיפֵר אֹתוֹ לְאַחֹהֵי וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֵמָתִי חֲלֹמָא עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחֲרַי עֲשֵׂר כּוֹכְבִים מְשַׁתְּחוּיִם לִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פילגוש"ר שיחות חלק ג, עמוד 805 - מתוך 'לקראת שבת)

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחֲרַי עֲשֵׂר כּוֹכְבִים מְשַׁתְּחוּיִם לִי: (פרשתנו לז, ט)

בְּפִרְשָׁנֵנוּ מִסְפָּר אוֹדוֹת ב' חֲלוֹמוֹת יוֹסֵף שֶׁהֵיוּ דוֹמִים זֶה לְזֶה, וְכֵן בְּפִרְשַׁת מִקְוֵן מִסְפָּר אוֹדוֹת ב' הַחֲלוֹמוֹת שֶׁחֵלֵם פְּרַעֲהוּ. וְהַחֲלוֹק בֵּינֵיהֶם: אֶצֶל יוֹסֵף, בְּחֵלֹם הַרְאֵשׁוֹן חֵלֵם אוֹדוֹת ה'אֵלוֹמוֹת' - עֵנִינִי הָאֶרֶץ, וּבְחֵלֹם הַשֵּׁנִי אוֹדוֹת הַשֶּׁמֶשׁ וְהַכּוֹכְבִים - עֵנִינִי הַשָּׁמַיִם. אָמֵנָם אֶצֶל פְּרַעֲהוּ בְּתַחֲלָה חֵלֵם אוֹדוֹת ז' הַפְּרוֹת - מִן הַחַי, וְאַחֲרַי מִפְּנֵי חֵלֵם אוֹדוֹת ז' שְׁבָלִים - מִן הַצּוֹמֵחַ.

וְכַאֵן רוֹאִים הַחֲלוֹק בֵּין יְהוּדֵי לְגוֹי:

וְהוֹדֵי שִׁיף לֹא רַק לְעֵנִינִי הָאֶרֶץ אֲלָא גַם לְעֵנִינִי שָׁמַיִם - רוֹחַנִינִית. וְאֵלוֹ הַגּוֹי שִׁיף רַק לְעֵנִינִי אֶרֶץ, וּבִזְזָה גּוֹפָא "פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ" (קִדְּוִם מִין הַחַי, וְלֹא אַחֲרַי מִפְּנֵי הַצּוֹמֵחַ, הַפְּחוֹת מִפְּנֵינוּ).

וְכַמְסָפֵר אוֹדוֹת כ"ק אֲדָמוֹר הַרְי"צ מְלִיבְאָוִיטְשׁ נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן, שֶׁבָּעַת שְׁבָתוֹ בְּמַאֲסָר אֶצֶל הַסּוֹבְיֵיטִים, הִנֵּה בְּאַחַת הַחֲקִירוֹת, אִיִּם עָלָיו הַחוֹקֵר בְּאַמְצָעוֹת אֶקְדָּח. וְאָמַר לוֹ כ"ק אֲדָמוֹר הַרְי"צ נ"ע: דָּבָר זֶה יָכוֹל לְהַפְחִיד רַק אֶת אֵלֶּה שֵׁשׁ לְהֵם אֲלֵילִים רַבִּים וְעוֹלָם אַחַד. מֵהַשְּׂאִינִי כֵּן אֵלֶּה שֵׁשׁ לְהֵם א-ל אַחַד וְשֵׁנִי עוֹלָמוֹת, אִינָם מִפְּחָדִים מְדַבְּרֵי כֵּן.

י וְאַשְׁתַּעֵי לְאַבְוֵיהִי וְלְאַחֹהֵי וַנִּנְפֵי בַּה אַבְוֵיהִי וַאֲמַר לָהּ מָה חֲלֵמָא הֲדִין דִּי חֲלֵמָתָא הַמִּיתָא נִיתִי אֲנָא וְאַמְךָ וְאַחֲרֵיךָ לְמַסְגֵּד לְךָ עַל אֶרְעָא:

(י) וַיֹּסִיפֵר אֶל-אֲבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לֹא מָה הַחֲלֹמָא הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאַמְךָ וְאַחֲרֵיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְעָה:

ט"ז וַיֹּסִיפֵר אֶל-אֲבִיו וְאֶל-אֶחָיו • לְאַחֲרֵי שֶׁסָּפֵר אוֹתוֹ לְאַחֲרֵי, חֲזַר וְסָפֵרוּ לְאַבְיוֹ בְּפִנְיָהֶם. וַיִּגְעַר-בּוֹ • לְפִי שְׁהִיהָ מְטִיל שֵׁנָאָה עָלָיו. הַבּוֹא נְבוֹא • וְהֵלֵא אִמְךָ כְּכֵר מִתְּהָ? (כ"ה) וְהוּא לֹא הִיהָ יוֹדֵעַ שְׁהַדְּבָרִים מְגִיעִין

אשל אברהם - הרב אלעזר

"וְאֵל אֶחָיו" הַכּוֹנֵה בְּנוֹכְחוֹת אֶחָיו, שֶׁהָרִי כְּבָר סִיפֵר לְאַחֲרֵי קוֹדֵם לְכֵן (רא"ש).

וַיִּגְעַר בּוֹ - לְפִי שְׁהִיהָ מְטִיל שֵׁנָאָה עָלָיו - וְלֹא בְּגַלְלֵי שְׁהִיהָ קָשָׁה עָלָיו דְּבָר זֶה (רא"ש).

הַבּוֹא נְבוֹא - וְהֵלֵא אִמְךָ כְּכֵר מִתְּהָ - כְּלוֹמֵר, הַתְּמִיחָה שֶׁל "הַבּוֹא נְבוֹא" מוֹסֶבֶת עַל "וְאַמְךָ" שֶׁהוּא נִמְנָע שִׁיקְרָה, וְלֹא עַל "לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ" שֶׁאִינוֹ נִמְנָע שִׁיקְרָה (רא"ש).

וְהוּא לֹא הִיהָ יוֹדֵעַ שְׁהַדְּבָרִים מְגִיעִין לְבַלְחָה - שֶׁאִם הִיהָ יוֹדֵעַ לֹא הִיהָ תְּמַה

רָעָה רַק עֲתָה? כְּתַב ה"ב אֲרַב בְּשָׂרָה", שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְבָאֵר מְדוּעַ שֵׁנָאָה אוֹתוֹ עַל חֲלוֹמוֹתָיו, וְלֹא חֲשַׁבּוּ שֶׁהֵם חֲלוֹמוֹת אֲמִיתִיִּם, מִפְּנֵי שֶׁזֶה שִׁיֹּסֵף הִיהָ מְבִיא אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אַבְיָהֶם, הוּא הוֹכֵחָה שֶׁהַחֲלוֹמוֹת בָּאוּ לוֹ בְּגַלְלֵי מִחֲשַׁבּוֹתָיו הַרְעוֹת כְּלַפְיָהֶם בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם. תוֹרָה ט

(י) וַיֹּסִיפֵר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו - לְאַחֲרֵי שֶׁסָּפֵר אוֹתוֹ לְאַחֲרֵי - כְּדִלְעִיל פְּטוֹק ט.

חֲזַר וְסָפֵרוּ לְאַבְיוֹ בְּפִנְיָהֶם - כְּלוֹמֵר, "וַיֹּסִיפֵר" מוֹסֵב עַל "אֵל אָבִיו", וְאֵילוֹ

וְכַמוֹהוּ בְּלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה - בְּכָא מְצִיעָא כב, ב (בְּרִיָּתָא). וְכַל לִשׁוֹן חֲכָמִים קוֹרָא רִשְׁי לִשׁוֹן מְשֻׁנָּה.

וְהַאֲלָמוֹת - עֵמְרִים גְּדוֹלִים (רִשְׁי ב"מ ס"ט). נוֹמַל וּמְכָרָיו. קָמָה אֲלֵמָתִי - נִזְקָפָה - וְרָאָה רִשְׁי לְעִיל טו, יז שֶׁהוּא לִשׁוֹן עֶבֶר.

וְגַם נִצְבָּה - לְעַמּוֹד עַל עַמְדָּה בְּזִקְפָּה - הַמְשִׁיכָה לְעַמּוֹד בְּזִקְפָּה, וְלֹא שֶׁנִּזְקָפָה רַק לְזִמְן מוּעֵט. תוֹרָה ח

(ח) וְעַל דְּבָרָיו - עַל "דְּבָתָם רָעָה" שְׁהִיהָ מְבִיא לְאַבְיָהֶם - כְּדִלְעִיל פְּטוֹק ב. וְמָה שֶׁהוּזְכָּרָה הַשֵּׁנָאָה עַל דְּבָתָם

לבלקה, שגדלתו כאמו (ב"ח). ורבותינו למדו: מפאן: 'שאין חלום בלא דברים בטלים'. ויעקב נתפון להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו: 'הבוא נבוא וגו'', בשם שאי אפשר באמך, כך השאר הוא בטל (ב"ח).

(יא) ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר: יא וקנאו בה אחיה ואבוי נטר נת פתגמא: כ"ט שמר את הדבר. הנה ממתין ומצפה מתי יבא, וכן: (ישעיה כו) "שמר אגמים", וכן: (איוב יד) "לא תשמר על-חטאתי", לא תמתין.

♦ יום שני ט"ז כסלו ♦

(יב) וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם: יב ואלו אחיה למרעי נת ענא דאבוהון בשכם: כ"ט לרעות את צאן. נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (ב"ח).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הקדוש ברוך הוא, שקיים הבטחתו שהבטיח על פי נביאיו לגאולם. וכן "לא תשמר על חטאתי" - איוב יד, טז. לא תמתין - ברש"י איוב שם: "אינך ממתין על חטאתי מלהפרע". וראה עוד רש"י שמואל א א, יב. קהלת ה, ו. שם יא, ד. וכן ברש"י ברכות ג, א. סוטה יח, ב. קידושין כו, ב. תורה יב (יב) לרעות את צאן - נקוד על "את", שלא הלכו אלא לרעות את עצמן - באכילה ושתיה (רש"י ב"ר פד, א).

כלומר, עיקר הליכתם היה בשביל לרעות עצמן באכילה ושתיה בשכם, אף שבנדאי לקחו אתם גם את צאן אביהם. וכא ללמדנו שלא באו לחטא מכירת יוסף אלא מתוך אכילה ושתיה. ואת זה אנו למדים דוקא מזה שכתוב "את" ונקוד עליו, שענין הנקוד על התיבה הוא שפא לעקור תיבה זו מהכתוב, והרי זה כאילו שלא כתוב "את", ומתוך כך אנו למדים ש"לרעות" מתיחס ל"אחיו", והתיבות "צאן אביהם" הן בפני עצמן, שצאן אביהם היה בשכם, אף אילו מלכתחילה לא היה כתוב "את" לא היה ניתן לדרוש זאת, אלא היינו אומרים שהפירוש הוא שהלכו לרעות צאן אביהם בשכם" (רא"ס

וגר"א). תורה יג

- מפרש שמירה מלשון המתנה, אף אינו יוצא ממשמעות שמירה לגמרי, שכן ההמתנה באה כתוצאה מכך שהדבר נמצא תמיד שמור בלבו ואינו מסיח דעתו ממנו (ע"פ באר בשדה). ובהכרח לומר כן, שאם הוא רק לשון המתנה היה לו לומר "ואביו שמר אל הדבר", ואילו הלשון "ואביו שמר את הדבר", הוא במשמעות שמירה. ומצפה - הינו המתנה של צפיה לדבר. ולומד כן מזה שגבי האחים נאמר "ויקנאו בו", משמע שהם האמינו שהחלום אמיתי וזכנו קנאו בו, אף הם לא רצו בקיום הדבר, ואילו גבי יעקב נאמר "שמר את הדבר", דהינו שהוא פן רצה בקיום הדבר, וזכנו צפה לו (ע"פ הר"ב). ומבאר ב"תורת מנחם", שיעקב רצה רק בקיום הפרט הזה שיוסף יהיה מלך, אף לא בפרט שהוא יצטרף להשתחות לו, שעל זה הוא חשב שהוא מהדברים הבטלים של החלום, ואכן למעשה פרט זה לא התקיים לגמרי, שכן יעקב לא השתחוה ליוסף "ארצה", אלא על "ראש המטה" (בדלקמן מז, לא).

מתי יבא - מתי יתקיים החלום. וראה גם רש"י איוב יד, טז: "המתין שתתקיים". וכן "שמר אגמים" - ישעיה כו, ב. וברש"י שם: "שומר - ממתין", "ששמר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של

ואומר: "הבוא נבוא וגו", אבל עדין היה גוער בו על שהיה מטיל שנאה עליו (רא"ס). שגדלתו כאמו. ורבותינו למדו - ברכות נה, א"ב. מפאן, שאין חלום בלא דברים בטלים - לדעת חכמים "אמך" אינו נופל אלא על אמו ממש, ולא על בלהה, וזהו הדברים בטלים שבחלום (רא"ס).

ויעקב נתפון להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו: "הבוא נבוא וגו", בשם שאי אפשר באמך - כך השאר הוא בטל - ולפי זה יעקב ידע שכללות החלום אמת אלא שיש בו דברים בטלים, אלא שיעקב נתפון להוציא הדבר מלב בניו, מה שאין-פן לפירוש הראשון יעקב חשב באמת שאין ממש בחלום, כי לא ידע לפתור בעצמו שהדברים מגיעים לבלקה (גרא). ואפשר גם לומר, שהכל פירוש אחד, אלא שרבותינו למדו מדברי יעקב ש"אין חלום בלא דברים בטלים", שכן מצד אחד אמר להם: "הבוא נבוא וגו", ומצד שני נאמר: "ואביו שמר את הדבר", משום שהאמין שכללות החלום הוא נכון ורק הפרט של "ואמך" אינו נכון, כי אין חלום בלא דברים בטלים (ע"פ הר"ב). תורה יא (יא) שמר את הדבר - היה ממתין

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים בְּשִׁכְמָם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַגְּנִי:

רש"י - הגני - לשון עננה וזריזות, נזדרזו למצות אביו, ואף-על-פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לִדְנָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבָנִי דְבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֵא שְׂכֵמָה:

רש"י - מעמק חבורן - והלא חבורן בנה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב ויבאו עד חבורן?" אלא: (ב"ר) מעצה עמקה של אותו צדיק הקבור בחבורן, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: (לעיל טו) "כי-גר יהיה ורעה". ויבא שכמה - (סוטה יא) מקום מוכן לפרענות: שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר: (מלכים א יב) "ויילך רחבעם שכמה".

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֶשׁ:

רש"י - וימצאוהו איש - (תנחומא) זה גבריאל, שנאמר: (דניאל ט) "והאיש גבריאל".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(דברי דוד) וְהוּוּ גַם דְּיוּק לְשׁוֹן רַשׁ"י: "שם קלקלו השבטים" (ולא "שם מכרו את יוסף" כפסוקהדרין קב, א), דהיינו שהקלקול החל בשכם, אבל המכירה היתה בדותן (הרב). אבל ראה רש"י סנהדרין שם: "בשכם מכרו אחיו את יוסף - בדתיתב הלא אחיו רועים בשכם, ודותן דכתיב בקרא הינו כפר הסמוך לשכם, ונקראת על שם שכם. אי נמי: כמדדשו, שהיו דנין עליו להרגו", ולא שהלכו לדותן. וראה גם רש"י סוטה יג, א: "משכם גבבחו - בדתיתב וישלחוהו מעמק חבורן ויבא שכמה, ושם היו רועין, ודותן אינה מקום".

שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר - דברי הימים ב י, א. רש"י העדיף להביא את לשון הפסוק בדברי הימים, ולא את לשון הפסוק במלכים ב י, א "ויילך רחבעם שכם", משום שבדברי הימים כתוב "שכמה" כמו כאן.

"ויילך רחבעם שכמה וגו'" - כי שכם באו כל ישראל להמליך אותו. וזה גרס אחר-כך שימליכו את רחבעם למלך ישראל, כמבואר בהמשך הפרק שם. תורה טו

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ - זה גבריאל -

במקום גיהנם (כלי יקר). לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים - לעיל טו, יג.

"כי גר יהיה ורעה" - וכששלח יעקב את יוסף אצל אחיו הוא תחילת סיבת ירידת ישראל למצרים (רש"י סוטה שם). אמנם יעקב עצמו לא שלחו על דעת כן, אבל היות ו"מזליהו חזי", לכן נאמר "וישלחוהו" (הרב).

ויבא שכמה - מקום מוכן לפרענות - שהיה לו לומר "ויבא שמה", שהרי כבר אמר לו אביו: "הלא אחיו רועים בשכם", ומהו שוב "שכמה"? אלא מלמדנו שהגיע לשכם שהוא מקום המוכן לפרענות (רא"ש). או שהלימוד הוא מזה שכתוב "שכמה" ולא "שכם", שהאות ה"א לכאורה מיותרת, והיא נדרשת בה"א הידיעה שהוא מקום מוכן לפרענות (לבש). או שהלימוד הוא מזה שהכתוב מדגיש "ויבא שכמה", אף שביאתו לשכם היתה רק דרך מעבר לדותן, אלא לומר לנו שביאתו לשכם היא פרט עקרי, משום ששם התחילה הפרענות שלו (הרב).

שם קלקלו השבטים - במכירת יוסף. ואף שהמכירה בפועל היתה בדותן, ההחלטה על כך היתה בשכם

(יג) הגני - לשון עננה וזריזות נזדרזו למצות אביו, ואף-על-פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו. - וראה לשון רש"י לעיל כב, א: "כף היא עניתם של חסידים, לשון עננה הוא ולשון וימונו". וראה שם בבבאור. תורה יד

(יד) מעמק חבורן - והלא חבורן בנה, שנאמר - במדבר יג, כב.

"ויעלו בנגב ויבאו עד חבורן" - לומר כן מזה שכתוב "ויעלו בנגב .. עד חבורן", דהיינו שהכל עליה אחת עד לחבורן. וכן מפורש ביהושע יד, יב: "תנו לי את הנהר הזה" (ט"א).

אלא מעצה עמקה - זהו נוסטריקון של "מעמק" - מעצה עמוקה.

של אותו צדיק הקבור בחבורן - אברהם (רש"י סוטה יא, רע"א). כלומר, להשלים את העצה העמוקה של גיורת הגלות, שאמר הקדוש-ברוך הוא לאברהם בקרית בין הבתרים. ונקראת "עצה עמוקה", מפני שעל ידה זוכים לרשת את הארץ, וכמו שכתוב "ודוד רביעי ושובו הנה" (נחלת יעקב).

ולענין דיוק הלשון "מעצה עמוקה של אותו צדיק", שמשמע שזו עצה עמוקה שנתן אברהם לה, יש לומר שהוא על פי האמור בבראשית רבה' מד, כא שאברהם בחר את הגלות לבניו

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֵשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים:

טז וַיֹּאמֶר יְת אַחֵי אָנָּה כְּעִי חֹי כְעַן לִי הִיבָא אַנְוִן רָעָן:

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אִמְרֵים נִלְכָּה דְתִינָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אַחֵיו וַיִּמְצָאֵם בְּדָתָן:

יז וַיֹּאמֶר גְּבִרָא נָטְלוּ מִכָּא אַרְי שְׁמַעִית דְּאִמְרִין גִּיזַל לְדַתָּן וַאֲזַל יוֹסֵף בְּתַר אַחֵוּהִי וַאֲשַׁכְחִנּוּן בְּדַתָּן:

כש"כ נסעו מזה (תנחומא) הסיעו עצמן מן האחווה. נלכה דתינה. לבקש לך נכלי דתות, שמיטודך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבְטָרִם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:

יח וַיַּחֲזוּ יְתָה מֵרַחֵק עַד לָא קָרִיב לְתַתְּהוֹן וַיַּחֲשִׁיבוּ עֲלוּהִי לְמַקְטְלָה:

כש"כ ויתנבלו. נתמלאו נכלים וערמומיות. אתו. כמו 'אתו', 'עמו', בלומר, אליו.

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בָּעַל הַחֲלָמוֹת הִלְוָה בָּא:

יט וַיֹּאמְרוּ גְבַר לְאַחֵוּהִי הָא מְרִי חֲלָמָא דִּיכִי אֲתָא:

(כ) וְעַתָּה לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וַאֲמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מַה־יְהִי חֲלָמְתָיו:

כ כּוּכְעַן אֲתוּ וְנִקְטְלָה וְנִרְמָגָה בְּתַדָּא מִן גְּבִיָּא וְנִימַר חַיָּתָא כִּישְׁתָּא אֲכַלְתָּה וְנַחֲזִי מַה יְהוֹן בְּסוּף חֲלָמוּהִי:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בהם, מזה הבין שהסיעו עצמן מן האחווה. ולפי פשוטו: שם מקום הוא - דותן. וכמו שכתוב: 'וימצאם בדותן'. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו - ראה גם רש"י שמות יב, ב. תורה יח (יח) ויתנבלו - נתמלאו נכלים - ראה רש"י שופטים ה, ב: "נכלי לבא, ערמומיות". וערמומיות - ביצד להמיתו. וראה גם רש"י ירמיה ו, כח ש"ויתנבלו" הוא לשון מחשבה.

אתו - כמו אתו, עמו, בלומר: אליו - כיון ש"ויתנבלו" הוא מבנין התפעל, לא שיק לומר אחריו "אותו", לכן מפרש שפירוש "אותו" הוא כמו אתו, שכן מצינו במקרא הרבה פעמים. ואתו פירושו עמו, ועמו הפונה אליו, כי כן מצינו בתרגום שמתורגם "אליו" - "עמיה", ונמצא שפאלו כתוב "ויתנבלו אליו" (רא"ם וגרא). תורה יט

רועים" (רא"ם וגרא). וכך אמר לו: אתה אומר: "את אחי אנכי מבקש", נסעו מן האחווה הזאת, ואין מחזיקין עצמן באתו לך (רש"י סוטה יג, ט).

נלכה דתינה - לבקש לך נכלי דתות - תחבולות משפטיות. ולכאורה משמע שדורש התיבות "נלכה דתינה", במשמעות "נכלי דתות". אך יותר נראה ש"לבקש לך" זהו פירוש של "נלכה" (וכן משמע מלשון רש"י המובא בהערה הבאה). ו"נכלי" הוא הוספת רש"י על פי לשון הכתוב "ויתנבלו אותו", כמבואר ברש"י שם. **שמיטודך בהם** - ראה גם רש"י סוטה שם: "כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם נבא אצלנו". וכתב בגור ארזה: "כי שמעתי נלכה דתינה", הוא טעם למה שאמר מקודם "נסעו מזה", "הסיעו עצמן מן האחווה", כי מאחר ששמע מהם שמבקשים נכלי דתות להמיתו

אינו אומר "זה מלאך גבריאל", כי כיון שכתוב "איש" מוכן שנגלה אליו בדמות איש (הריב). **שנאמר - דניאל ט, כא.** "והאיש גבריאל" - זה שמדובר במלאך ולא בסתם איש לומד מתיבת "וימצאהו", שמשמעו שהוא חיפש את יוסף, ואין זה אלא שהיה מלאך שלוח מה' למצוא את יוסף ולהביאו אל אחיו, ומתיבת "איש" לומדים שזה היה גבריאל (לבוש). וכתב ב"תורת מנחם", שגבריאל המלאך נשלח כדי להראות את מעלתו של יוסף, שלמרות שרצה לעצב בעדו על-ידי שאמר לו שאחיו מתנכלים לו להרגו, בכל זאת לא נמנע מלקיים את מצות אביו לדרוש בשלום אחיו. תורה טו

(יז) **נסעו מזה** - הסיעו עצמן מן האחווה - לומד בן מיתור התיבות "נסעו מזה", שהרי לא שאל אותם איפה היו תחילה, אלא "איפה הם

כ"א וַיִּנְרָא מַה־יְהִי חֲלֻמֹתָיו • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִקְרָא זֶה אֹמֵר דְּרָשְׁנִי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֹמְרָת כֵּן: הֵם אֹמְרִים "וְנִהְרְגָהוּ", וְהַפְּתוּב מְסִים: "וְנִנְרָא מַה־יְהִי חֲלֻמֹתָיו", נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי. וְאִי אֶפְשֶׁר שִׁיאֲמְרוּ הֵם: "וְנִנְרָא מַה־יְהִי חֲלֻמֹתָיו", שְׁמַפְיִין שְׁיִהְרְגוּהוּ, בְּטָלוּ חֲלוּמוֹתָיו.

כ"א וישמע ראובן ויצאלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש:

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְאֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְנוּ נַפְשׁ:

כ"א לא נפנו נפש • מפת נפש זו היא מיתה.

כ"ב ואמר להון ראובן לא תושרין דמא רמו יתה לגבא הדין די במדברא וידא לא תושרין בה בדיל לשיזבא יתה מידיהון לאתמבתה לנת אבוי:

(כב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ־דַם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ בּוֹ לְמַעַן הִצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל־אָבִיו:

כ"א למען הציל אתו • רוח הקדש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא ויעלנו משם. אמר: אני בכור וגדול שבכלן, לא יתלה הסרחון אלא בי.

♦ יום שלישי י"ז כסלו ♦

כ"ג ויהי כד על יוסף לנת אחוהי ואשלוה ית יוסף ית פתונה ית פתונא דפסי די עלוהי:

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֵת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

כ"ג את־כתנתו • זה חלוק. את־כתנת הפסים • הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו (כ"ג).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לומר שבנה אמר שגם אם ניטלה מננו הבכורה בגלל שהילל יצגעי אביו, הרי הוא עדין גדול שבאחים. לא יתלה הסרחון - החטא של הריגת יוסף.

אלא בי - שיכול היה למהות ולהציל ולא עשה כן. וזהו מה שמדגיש הפתוב: "למען הציל אותו מידם", שאף שהם ינהרגוהו ולא הוא, יתלה הסרחון בו, בגלל שהוא הבכור (וראה משביל לוד). וכנת רש"י לומר, שלא מפני אהבת יוסף עשה כן, שהרי גם ראובן שנא את יוסף כמו שאר אחיו (רא"ס). תורה כג (כג) את כתנתו - זה חלוק - שלובש על בשרו, ראיה רש"י שמות כח, ד.

את כתנת הפסים - הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו - לומר כן מפני תיבת "את .. את", לומר שהן שתי כתנות (משביל לוד). וזהו "אשר עליו", ולא על אחיו (דברי דוד). או יש לפירש "אשר עליו", שהו שימש אצלו כבגד עליון, מפני שלבשו מעל לכתנתו

מניחים אותו להצילו (רא"ס). וגם אין לומר שהתורה כתבה מה שראובן חשב בלבו, שאם כן היה צריך לומר: "למען אציל אותו מידם" (ע"פ שפ"ח). ולולא רוח הקודש היתה מעידה עליו כן, היה ניתן לומר שראובן אמר כן כדי שהם לא ישפכו דמו כמו ידיהם, אלא ישליכו אותו אל הבור ושם ימות מאליו.

שיבא הוא ויעלנו משם - וזהו "להשיבו אל אביו".

אמר - בפשטות משמע שאמר כן בלבו. אך ה"באר בשדה" מפרש שאמר כן לאחים, ורש"י לומר כן מיתור תיבת "ויאמר להם ראובן", שאמר להם: אני ראובן וגדול שבאחים וכו'. ולכאורה כן מורה גם הטעם המפסיק שבין "להם" ל"ראובן".

אני בכור וגדול שבכלן - מה שכפל הלשון "אני בכור וגדול שבכלן", יש לומר כונתו, שהוא בכור לאביו ולא רק לאמו, ולכן הוא גדול מכולם. או יש

(כ) ונראה מה יהיו חלמותיו - אמר רבי יצחק - תנחומא ישן סימן יג. מקרא זה אומר דרשני - כי לא ניתן לפירש שאחיו אמרו כן כפי שמשמע לפי פשוטו, ויבדלקמן.

רוח הקדש אומרת כן, הם אומרים "נהרגהו", והפתוב מסיים: "ונראה מה יהיו חלמותיו", נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם: "ונראה מה יהיו חלמותיו", שמפנין שיהרגוהו - בטלו חלומותיו. - בדפוס ראשון: "אמרו". תורה כא

(כא) לא נפנו נפש - מפת נפש זו היא מיתה. - ובאילו פתוב: לא נפנו מפת נפש, כי לולא זה, התיבות "לא נפנו" אינן מתחברות לתיבת "נפש" (שפ"ח). תורה כב

(כב) למען הציל אתו - רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו - ולא שראובן עצמו אמר כן, שאז לא היו אחיו

(כד) וַיִּקְרְאוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַכְּהֹנִים וְהַבָּוֵר רֶק אֵין בּוֹ
כד וְנִסְבִּיהִי וְרָמוּ יְתָה לְגָבָא וְגָבָא רִיקָא לִית
בֵּה מִיָּא :

מִיָּם:

י"ט וְהַבָּוֵר רֶק אֵין בּוֹ מִיָּם • מִמְשַׁמַּע שְׁנָאָמַר: "וְהַבָּוֵר רֶק", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ"אֵין בּוֹ מִיָּם", מַה תִּלְמֹד לומר: "אֵין בּוֹ מִיָּם"? מִיָּם אֵין בּוֹ, אֲבָל נִחְשִׂים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ (ב"ר. שבת כב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות זלק כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

מלווי מציאות האדם בדברי תורה

וְהַבָּוֵר רֶק אֵין בּוֹ מִיָּם: (לז, כד)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא קמא יז, א. ושם נסמון) "אֵין מִיָּם אֲלָא תוֹרָה". וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לומר בְּדֶרֶךְ הַרְמָזוֹ: כִּפְּשֹׁר נִמְצָא הָאָדָם בְּמִצְבַּב שְׂאֵין בּוֹ דְבָרֵי תוֹרָה "אֵין בּוֹ מִיָּם", בְּדֶרֶךְ מִמְלֵא "נִחְשִׂים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ", כְּלוֹמַר שְׂאֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל מִמְצָע בֵּין צַד הַקְּדוּשָׁה לְצַד הַהֶפְכִי - כְּלוֹמַר שִׁיתְמַלֵּא בּוֹרוֹ בְּדְבָרֵי הַרְשׁוּת - אֲלָא, בְּרִיקוּנוֹתוֹ מִדְבָרֵי תוֹרָה מִתְמַלֵּא בְּדֶרֶךְ מִמְלֵא בְּעִנְיָנִים הַהֶפְכִים וְהַמְנַגְדִים לְקִדְשָׁה. וְעַל-דֶּרֶךְ מֵאָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב (צוואת הריב"ש סימן עו) עַל הַפְּסוּק וְסוּרָתָם וְעַבְדָתָם: "כִּפְּשֹׁר הָאָדָם מִפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מֵהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְלֹא יֵשׁ דְּבַר מִמְצָע".

(כה) וַיִּשְׁבּוּ לְאַכְל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים כָּאֵה מִגְּלַעַד וּגְמַלְיָהִם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

י"ט אֲרֻחַת • כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׂרִית', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֲרַח. וּגְמַלְיָהִם נִשְׂאִים וְגו' • לְמַה פָּרַסְם הַכְּתוּב אֶת מִשְׁאֵם? לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צַדִּיקִים, שְׂאֵין דְּרָכְךָ שֶׁל עַרְבֵיִים לְשֵׁאת אֲלָא נִפְטָ וְעַטְרָן שְׂרִיתָן רַע, וְלָזֶה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים שְׁלֵא יִזַּק מְרִיחַ רַע. נִכְאֹת • כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוִי נִכְאֹת, וְכֵן: (מלכים ב' כ) "וַיִּנְרָאם אֶת כָּל בֵּית נִכְתָּה", מְרַקַחַת בְּשָׂמִי, וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן שְׁעוּה. וְצָרִי • שָׂרְף הַנוֹטָף מִעֲצֵי הַקֶּטֶף, וְהוּא נֹטָף הַנִּמְנָה עִם סַמְנֵי הַקֶּטֶרֶת. וְלֹט • לוֹטִיתָא שְׁמוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵינוּ פְּרָשׁוּ: שְׂרָשׁ עֵשֶׁב וְשָׂמוּ אִשְׁטְרוּלִיזֵא"ה, בְּמִסְכַּת נִדְה (דף ט).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן שְׁעוּה - וְכֵן פִּירַשׁ רִש"י לְקַמֵּן מַג, יֵא. וְצָרִי - שָׂרְף הַנוֹטָף מִעֲצֵי הַקֶּטֶף - כֶּךָ שְׂמָם (רש"י שבת כו, ג). וְהוּא מִיֵּן אֵילָן שְׂאֵין עוֹשֶׂה פְרִי, אֲלָא שָׂרְף יוֹצֵא וְנוֹטָף מִתּוֹ וְהוּוּ פְרִי (רש"י נדה ח, א). וְהוּא "נֹטָף" הַנִּמְנָה עִם סַמְנֵי הַקֶּטֶרֶת - שְׂמוֹת ל, ל. וְרָאָה גַם רִש"י שֵׁם. וְלֹט - [לוֹטָם] - כֵּן הוּא בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן, וְכֵן הִגִּירָסָא בְּמִשְׁנָה שְׁבִיעִית שְׁלִפְנִינּוּ. וּבְדָפוּסֵי רִש"י שְׁלִפְנִינּוּ: "לוֹטִיתָה". שְׂמוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה - שְׁבִיעִית ז, ו. וְרַבּוּתֵינוּ פְּרָשׁוּ - כְּפַרְאָה הַכְּנֵה לְרַבּוּתֵי שֶׁל רִש"י (באר בשדה). וְכֵן הוּא בְּמִפּוֹרֵשׁ בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן: "פִּירְשׁוּהוּ לִי". שְׂרָשׁ עֵשֶׁב, וְשָׂמוּ אִשְׁטְרוּלוֹזִיא"ה - Aristolochia וְהוּא מִיֵּן צִמַח בְּעַל

(כה) אֲרֻחַת - כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׂרִית', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֲרַח - מִשׁוּם כֶּךָ נִקְרָאוּ "אֲרֻחַת". וּגְמַלְיָהִם נִשְׂאִים וְגו' - לְמַה פָּרַסְם הַכְּתוּב אֶת מִשְׁאֵם? לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צַדִּיקִים, שְׂאֵין דְּרָכְךָ שֶׁל עַרְבֵיִים לְשֵׁאת אֲלָא נִפְטָ וְעַטְרָן - פְּסוּלָת שֶׁל וְפַת (רש"י שבת כ, ב. גִּטִין סט, ג). שְׂרִיתָן רַע, וְלָזֶה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים, שְׁלֵא יִזַּק מְרִיחַ רַע. נִכְאֹת - כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוִי "נִכְאֹת". וְכֵן "וַיִּנְרָאם אֶת כָּל בֵּית נִכְתָּה" - מְלָכִים ב, כ, יג. מְרַקַחַת בְּשָׂמִי - וּבְרִש"י שֵׁם: גִּנְזִי בְּשָׂמִי. וְכֵן בְּרִש"י יִשְׁעִיָה לט, ב: "בֵּית גִּנְזִי שֶׁל בְּשָׂמִים". וְרָאָה רִש"י סְנֵהֲדָרִין קד, א בְּשֵׁם מְנַחֵם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן סְמָמִים.

שְׂעַל בְּשָׂרוֹ, כְּדִי שְׁלֵא תִתְמַלֵּא וַיַּעַה (נ"א). וּמִפּוֹה שְׂאָמַר "אֶת .. אֶת" (וְלֹא "וְאֶת"), מִשְׁמַע שֶׁהַפְּשִׁיטוֹ אֶת הַכְּתוּבָת שְׂעַל בְּשָׂרוֹ יַחַד עִם כְּתוּבַת הַפְּסִים שְׂעַלִּי (רֵאָה מִשְׁכִּיל לְדוֹד). תוֹרָה כד (כד) וְהַבָּוֵר רֶק אֵין בּוֹ מִיָּם - מִמְשַׁמַּע שְׁנָאָמַר: "וְהַבָּוֵר רֶק", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ"אֵין בּוֹ מִיָּם"? מַה תִּלְמֹד לומר: "אֵין בּוֹ מִיָּם"? "מִיָּם" אֵין בּוֹ - כְּלוֹמַר, לֹא הִיָּה רִיק אֲלָא מִמִּיָּם (רש"י חגיגה ג, א). אֲבָל נִחְשִׂים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ - וְהֵם לֹא יָדְעוּ שִׁישׁ בּוֹ נִחְשִׂים וְעַקְרָבִים, שְׂאֵם כֵּן אִיזוּ הַצֵּלָה הִיא זו עֲבוּרוֹ (שפ"ח). וְהַכְּתוּב מִשְׁמַעֵנוּ אֶת צְדָקוֹתוֹ שֶׁל יוֹסֵף שְׁלֵא הִיָּה חָיֵב מִיתָה כְּפִי שֶׁהָאֲחִים חָשְׁבוּ, שֶׁהִיָּה נִיצַל אֲפִילוֹ מִנְחָשִׁים וְעַקְרָבִים. תוֹרָה כה

כז ויאמר יהודה אל־אחיו מה־בצע פי נהרג את־אחינו וכפינו את־דמו: (כו) ויאמר יהודה אל־אחיו מה־בצע פי נהרג את־אחינו וכפינו את־דמו:

השי"א מה־בצע • מה ממון, בתרגומו. וכפינו את־דמו • ונעלים את מיתו.

כז ואתו וינבנה לערבאי וידנא לא תהי בה ארי אחונא בסרנא הוא וקבילו מנה אחוהי: (כו) לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל־תהיבו פיאחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו:

השי"ב וישמעו • וקבילו מנה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים בגון זה, וכגון: "וישמע יעקב אל אביו", "נעשה ונשמע", מתרגם "נקבל". וכל שהוא שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן", "ורבקה שמעת", "וישמע ישראל", "שמעתי את תלנות", כלן מתרגם: "וישמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי".

כח ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף מן־הבור וימכרו את־יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את־יוסף מצרימה: (כח) ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף מן־הבור וימכרו את־יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את־יוסף מצרימה:

השי"ג ויעברו אנשים מדינים • זו היא שירא אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה. וימשכו • בני יעקב את יוסף מן הבור, וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים והמדינים למצרים.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

את יוסף מצרימה, וכן מפורש לקמן לט, א. שנמכר פעמים הרבה - שלוש פעמים, כדלקמן ברש"י. ולפי מדרש אגדה המובא ברש"י לעיל פסוק ג ארבע פעמים. וימשכו - בני יעקב - ולא המדינים כפי שמשמע בפשוטו, שהרי עדין לא קנו אותו מן האחים ואיך ימכרוהו לישמעאלים? (גרא). "את יוסף מן הבור", וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים - והם גם הסוחרים הנזכרים בכתוב, אך לעיל פסוק ג הביא רש"י מדרש אגדה שיוסף נמכר גם לסוחרים מלבד המדינים, ולפי זה "סוחרים" האמור כאן הם שירא אחרת, אך רש"י לא הביאו כאן, מפני שעל פי פשוטו של מקרא "סוחרים" מוסב על "מדינים". והמדינים למצרים - כדלקמן פסוק לו (ובפרטיות יותר לפוטיפר כנזכר שם, ונרמז גם ברש"י לעיל פסוק ג). ואף שלקמן שם נאמר: "והמדינים", אין רש"י מעיר על כך, משום שרגיל הוא בכתוב לשנות השמות, וכמו "פנואל"

יעקב. "נקבל" - זהו תרגום של "וישמעו". וכל שהוא שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן" - לעיל ג, ח. "ורבקה שמעת" - לעיל כז, ה. "וישמע ישראל" - לעיל לה, כב. "שמעתי את תלנות" - שמות טז, יב. כלן מתרגם: "וישמעו" - זהו תרגום של "וישמעו". "וישמעו" - זהו תרגום של "שמעת". בתרגום שם: "ורבקה שמעת", ורש"י הוסיף וי"ו וכתב "וישמעת" כדי לקשר השמיעה עם רבקה, וקצר בלשונו. "וישמע" - זהו תרגום של "וישמע". "שמיע קדמי" - זהו תרגום של "שמעתי". תורה כח (כח) ויעברו אנשים מדינים - זו היא שירא אחרת - ולא שהמדינים הם הישמעאלים שנזכרו תחילה, כפירוש רבי אברהם אבן עזרא (רא"ם ורא"ב). והודיעך הכתוב - בזה שהזכיר כאן את המדינים, אף שבפועל המכירה הייתה לישמעאלים, והם הורידוהו למצרים, כמפורש בכתוב כאן: "ויביאו"

פרחים הנקרא "ספלוול". במסכת נדה - ראה שם ח, א שהובאה המשנה של מסכת שביעית, אף לא איתפוש שם מזה לוטם. וכנראה הכונה שרבותיו פירשו בן במסכת נדה, להוציא מפירוש המדרש ביבראשית רבה' שהכונה למסטיכי. תורה כו (כו) מה בצע - "מה ממון", בתרגומו - "מה ממון מתהני לנא". כלומר, איזו הנאת ממון תהיה לנו בהריגתו, לכן "לכו ונמכרנו וגו'". וכפינו את דמו - ונעלים את מיתו - שהרי לא מדובר כאן בהריגה ובהוצאת דם, אלא בהשלקתו לבור בלי להוציאו משם, שהיה מוצא את מותו מאליו בלא מוזן ושתיה (שי"א). תורה כז (כו) וישמעו - וקבילו מנה - בתרגומו. וכל שמיעה שהיא קבלת דברים, כגון זה, וכגון "וישמע יעקב אל אביו" - לעיל כז, ז. "נעשה ונשמע" - שמות כד, ז. מתרגם: ["נקבל"], - כן הוא בדפוס ראשון, והוא תרגום של "וישמע"

(כט) **וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בְּבוֹר** כט וְתב רְאוּבֵן לְגַבַּא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגַבַּא
וּבְזַע ית לְבוֹשׁוּהִי:
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

רש"י «וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן» ובמכירתו לא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לִילְךָ וּלְשִׁמּוֹשׁ אֶת אָבִיו. דָּבָר אַחֵר: עֲסוּק הָיָה
בְּשִׂקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבָּל יְצוּעֵי אָבִיו.

(ל) **וַיֵּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֵּלֶד אֵינְנוּ וְאֲנִי אֲנִה** ל וְתב לֹת אַחֵוּהִי וְאָמַר עוֹלִימָא לִיתוּהִי
וְאָנָּא לְאָן אָנָּא אַתִּי:
אֲנִי־בָא:

רש"י «אֲנִה אֲנִי־בָא» אֲנִה אֶבְרַח מִצַּעְרוֹ שֶׁל אָבָא?.

(לא) **וַיִּקְחוּ אֶת־כַּתְנֵת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים** לא וּנְסִיבוּ ית כַּתְנֵתָא דְיוֹסֵף וּנְסִיבוּ צִפִּיר בַּר
עִזִּי וּטְבִלוּ ית כַּתְנֵתָא בְּדָמָא:
וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכַּתְנֵת בַּדָּם:

רש"י «שְׂעִיר עִזִּים» דָּמוֹ דוֹמָה לְשֶׁל אָדָם. הַכַּתְנֵת • זֶה שְׂמָה, וּכְשֶׁהִיא דְבוּקָה לְתַכָּה אַחֲרֵת, כְּגוֹן: "כַּתְנֵת
יוֹסֵף", "כַּתְנֵת פְּסִים", "כַּתְנֵת בַּד", נְקוּד 'כַּתְנֵת'.

(לב) **וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כַּתְנֵת הַפְּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם** לב וּשְׁלַחוּ ית כַּתְנֵתָא דְפְסִי וְאִיתִיו לֹת
אֲבוּהוֹן וְאָמְרוּ דָא אִשְׁכַּחְנָא אִשְׁתְּמוּדַע כְּעַן
הַכַּתְנֵתָא דְכַרְךָ הִיא אִם לֹא:
וַיֹּאמְרוּ זֹאת מְצָאנוּ הַכַּתְנֵת בְּנֶדֶךָ הוּא
אִם־לֹא:

(לג) **וַיִּבְרָה וַיֹּאמֶר כַּתְנֵת בְּנִי חִיהַ רְעָה אַכְלֵתְהוּ** לג וְאִשְׁתְּמוּדַעַה וְאָמַר כַּתְנֵתָא דְכַרִּי חִיתָא
כִּישְׂתָא אַכְלֵתְהָ מְקַטֵּל קְטִיל יוֹסֵף:
טָרַף טָרַף יוֹסֵף:

רש"י «וַיֹּאמֶר כַּתְנֵת בְּנִי» הִיא זו. חִיָּה רְעָה אַכְלֵתְהוּ • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, סוֹפּוֹ שֶׁתַּתְנַגְּרָה בּוֹ אֵשֶׁת

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מצערזו של אבא - ואין לפרש שבגנותו
היכן יחפש את יוסף, שכן מנה שאומר:
"ואני אנה אני בא", ולא "ואנה אני
בא", מובן שעיקר דאגתו היתה על
עצמו (רא"ם). תורה לא

(לא) **שְׂעִיר עִזִּים** - דמו דומה לשל
אדם. הכתנת - זה שמה - כתנת.
ו**כְּשֶׁהִיא דְבוּקָה לְתַכָּה אַחֲרֵת, כְּגוֹן**
"כַּתְנֵת יוֹסֵף" - לעיל בפסוק זה.

"כַּתְנֵת פְּסִים" - לעיל פסוק ג.
"כַּתְנֵת בַּד" נקוד "כַּתְנֵת". - ויקרא

טו, ד. תורה לב

(לג) **וַיֹּאמֶר כַּתְנֵת בְּנִי** - היא זו -
והרי זה מקרא קצר (רא"ם).

חִיָּה רְעָה אַכְלֵתְהוּ - נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ - וראה גם רש"י לקמן מב, א.
מג, יד.

סוֹפּוֹ שֶׁתַּתְנַגְּרָה בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר -

היתה באותו יום שהשליכוהו לבור,
אלא ביום שלמחרתו. וב"משפיל
לדוד" כתב, שבאותו יום הגיע יומו
של ראובן לשמש את אביו, וכיון שלא
הגיע שלח יעקב את יוסף לראות את
שלום אחיו, ואכן עוד באותו יום חזר
ראובן לשמש את אביו, לאחר שזרקו
את יוסף בבור.

דָּבָר אַחֵר: עֲסוּק הָיָה בְּשִׂקוֹ
וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבָּל יְצוּעֵי אָבִיו -
ולכן לא היה אתם בשעת מעשה, אלא
היה מרוחק מהם. וצריך לומר שהיה
עושה בן בצנעא, שהרי לא הודה
ראובן על בלבול יצועי אביו עד שבא
הודה והודה על מעשה תמר, כמו
שמפרש רש"י בדברים לג, ז

(רא"ם). תורה ל

(ל) **אֲנִה אֲנִי בָא** - "אנה" אברהם

ו"פניאל" (דב"י). וכן משמע מרש"י
במדבר לא, ובטעם שפינקס השתתף
במלחמת מדין, משום שהלך לנקום
נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר והמדנים
מכרו אותו. אבל ראה לקמן לט, א
שפוטספר קנה אותו "מיד
הישמעאלים", ואין רש"י מעיר על כך
כלום. ויש לומר שמשום כך ממשיך
הכתוב "אשר הורידהו שמה", לומר
שהישמעאלים מכרו את יוסף
למדנים רק לאחר שהורידהו
למצרים, והמדנים מכרו אותו
לפוטספר, ובלשון הכתוב לעיל (לז, ט):
"והמדנים מכרו אותו.. אל מצרים אל
פוטספר". תורה כט

(כט) **וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן** - ובמכירתו לא
הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לִילְךָ וּלְשִׁמּוֹשׁ
אֶת אָבִיו - משמע שהמכירה לא

פוטופר. ולמה לא גלה לו הקדוש-ברוך-הוא? לפי שהקרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש-ברוך-הוא עמהם, אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: 'האיך אגלה, והקדוש-ברוך-הוא אינו רוצה לגלות לו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות י עמ' 130)

ושתפו להקב"ה עמהם (רש"י לז, לג) השבטים חששו שאחד מהם יתחרט וילחץ על השאר להתיר את החכם. לכן תלו את החכם בהקב"ה, היינו שלא מתירים אותו אלא כאשר יספיקו לקר בשמים (וזהו שנקט רש"י "עמהם", ולא "בחכם"). ובסופו של דבר גלו את הסוד ליעקב, שכן קבלו סמן משמים שהגיע הזמן לקר: "ראה באפקלריא של קדש שעדין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממש להודיעו שזה יוסף" (רש"י מקץ מב, א). אחריו סמן זה הלכו לחפש את יוסף, וכשמצאוהו – ספרו ליעקב שהוא חי.

(לד) **ויקרא יעקב שמלתיו וישם שק במלתיו ויתאבל על-בנו ימים רבים:**

רש"י ימים רבים • כ"ב שנה, משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר: "יוסף בן-שבע עשרה שנה וגו'", וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השבע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם: (מגילה יז) כ' שנה שהיה בבית לכן וב' שנים בדרך בשובו מבית לכן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית-אל, וזהו שאמר ללכן: "זה לי עשרים שנה בביתך", לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

עשרים ושתיים שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם – ד"ק רש"י לכתוב "כבוד אב ואם" ולא "מצות כבוד אב ואם", כי יעקב לא נענש על ביטול מצות כבוד אב ואם, שהרי עדין לא נצטוו על כך, אלא על כך שלא כבד את אביו ואמו בפועל כחלק מההנהגה המתחייבת מצד "ישובו של עולם" [ראה רש"י ס"פ נחן (הרב)]. וראה גם לעיל רש"י כח, ט, ושם הוסיף שעל ארבע עשרה שנה שהיה בבית עבר ולא כבד את אביו ואמו לא נענש, בוכות התורה שלמד שם.

עשרים שנה שהיה בבית לכן, ושתי שנים בדרך בשובו מבית לכן, שנה וחצי בסכות – כדלעיל לג, יז וברש"י שם.

וששה חדשים בבית אל – ראה גם רש"י מגילה יז, א: "ובבית אל עשה ששה חדשים כשיצא משכם". וראה לעיל כח, ט שסתם ולא פירש היכן עשה ששה חדשים. וראה "תוספות יום טוב" אבות ה, כא.

וזהו שאמר ללכן זה לי עשרים שנה בביתך, הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן. – לעיל לא, מא. תורה לה

הוא הסכים להשתתף עמהם בחכם שלא לגלות, וכדמשמע מהמשך לשון רש"י "והקדוש-ברוך-הוא אינו רוצה לגלות לו". וראה גם רש"י לקמן מה, כו שפירשה ממנו שכינה. וראה מפרשי רש"י שהאריכו בענין זה.

אבל יצחק היה יודע שהוא חי – היינו ברוח הקדש, כי החכם שבו שתפו את הקדוש-ברוך-הוא עמהם היה רק שלא לגלות ליעקב.

אמר: היאך אגלה – אבל מצד החכם לא היה אסור לו לגלות, כי לא שתפו אותו עמהם. וכן הוא להדיא בגיטת דפוס שני: "אבל יצחק שלא היה שם אמר כו".

והקדוש-ברוך-הוא אינו רוצה לגלות לו – שהרי גלה לו וליעקב לא גלה (גרא). תורה לד

(לד) **ימים רבים** – עשרים ושתיים שנה, משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר – לעיל פסוק ב. "יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'", וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה – כדלקמן מה, מו.

ושבע שני השבע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים – כדלקמן מה, ו.

חרי עשרים ושתיים שנה, כנגד

ועליה אמר "חיה רעה". וראה גם רש"י לקמן לט, ו: "אני מגרה בך את הדב". ולומד בן מיתור התיבות "חיה רעה אכלתהו", כי לפי פשוטו די באמירת "טרף טרף יוסף" (ראם). או שלומד בן משינוי הסדר, שאם כפשוטו, תחילה היה לו לומר "טרף טרף יוסף" ורק אחר-כך "חיה רעה אכלתהו" (דברי דוד). וראה רש"י לקמן מט, ט: "ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל לאריה".

ולמה לא גלה לו הקדוש-ברוך-הוא – כלומר, ביון שנצנצה בו רוח הקדש בענין אשת פוטופר, מדוע לא גלה לו באופן ברור שהוא חי.

לפי שהקרימו – השבטים. וקללו את כל מי – מהשבטים.

שיגלה – לא רק שלא יגלו שהם מקרוהו, אלא גם לא יגלו שהוא חי, ביון שעצם העובדה ששחטו שיעיר עזים לומר שהוא מת, מלמדת שלולא כן היה חושד בהם שהם מקרוהו (הריב).

ושתפו להקדוש-ברוך-הוא עמהם – שכביכול גם הוא יהיה עמהם בחכם שלא לגלות. ואין הכוונה שהקריחו כביכול את הקדוש-ברוך-הוא להכנס עמהם בחכם, אלא שהקדוש-ברוך-

לו) וְהַמְדִּינִים מְכָרוּ אֶתְוֹ אֱלֹמֵצְרִים לְפֹטִיפֹר סְרִים
 לו ומְדִינָאֵי זְבִינֵנו זְתָה לְמֵצְרִים לְפֹטִיפֹר
 רְבָא דְפְרֵעָה רַב קְטוּלָאֵי:
 פְרֵעָה שַׁר הַטְּבָחִים:

רש"י – הטבחיים • שוחטי בהמות המלך.

♦ יום רביעי י"ח כסלו ♦

לח (א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו
 וַיֵּט עַד-אִישׁ עֲדֵלְמָי וְשֵׁמו חִירָה:
 א וַיְהִי בַעַדְנָא הֵיא וַנְחַת יְהוּדָה מְלֹת
 אַחֵוּהִי וְסָטָא עַד גְּבָרָא עֲדֵלְמָאָה וְשֵׁמָה
 חִירָה:

רש"י – ויהי בעת ההוא • למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף? ללמד שהורידוהו אחיו מגדלתו, כשראו בצרת אביהם, אמרו: 'אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך'. וַיֵּט • מאת אחיו. עד איש עֲדֵלְמָי • נשתתף עמו.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

אירעה מיד עם מכירת יוסף, ומה שהקשה ה"אבן עזרא" שאם נאמר כן, לא מוכן אף חצרון וכרמי בני פרץ היו מיורדי מצרים? – ראה סנהדרין ט, ב שדורות הראשונים הולידו בני שמונה שנים (רא"ס). ואם כן קה הוא החשבון: מיד עם מכירת יוסף ירד יהודה מאת אחיו ונשא את בת שוע, ובתוך שנה נולד לו ער, ואחרי שנה נולד לו אונו, ומיד שנה ער בן שבע נשא אשה, ותיכף מת, ולאחרי זה היה הסיפור של אונו, ואם כן כבר עברו תשע שנים ממכירת יוסף, ולאחר ש"ויירבו הימים", שנהו שנתים נוספות, קרה הסיפור של תמר עם יהודה, ומיד אחריה נולדו פרץ ונח, ואם כן עברו כבר שנים עשרה שנה ממכירת יוסף, ולאחר שפרץ נהיה בן שבע נשא אשה ונולד לו חצרון, ואחרי כן נולד לו פרמי, ואם כן עברו עשרים ואחת שנים ממכירת יוסף, ושנה לאחר מכן ירדו למצרים.

וַיֵּט – "מאת אחיו" – כי לשון נטיה שיה לומר כשנוטים מאיזה דבר [ראה גם רש"י לקמן פסוק טו] (רא"ס). ונראה שפונת רש"י לומר שהתיבות "מאת אחיו" הנאמר ב"ויירד יהודה" נמשכות גם על "ויט", ולא נכתב אצל "ויירד" אלא כדי לדרוש שאחיו הורידוהו מגדלתו כדלעיל.

עד איש עֲדֵלְמָי – נשתתף עמו – בסחורה, שהרי האיש היה סוחר, כמבואר בפירוש רש"י שלאחרי זה, או שהשתתף עמו במקנה [כמו שמשמע

שגם שר הטבחיים הפונה לשר הממונה על עניני אכילה של המלך, והיינו שוחטי בהמות המלך (משכיל לדוד). תורה א

(א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא – למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף – כלומר, אף שהמעשה של יהודה היה אמנם "בעת ההיא", לא היה לו לכתבו באמצע פרשת יוסף, אלא היה לו לסים את פרשת יוסף ואחר כך לכתוב את פרשת יהודה (רא"ס). וצריך לומר שהפונה לפרשת יוסף עד הכנתו לבית הסוהר, לקמן לט, יג (או עד פרשת ויהי מקץ), כי הפרשיות שאחר כך הכל הן המשך אחד, ואי אפשר להפסיק באמצע.

ללמד שהורידוהו אחיו – וזהו "ויירד יהודה מאת אחיו", שהיה צריך לומר "ויט יהודה מאת אחיו" (ויבדלקמן ברש"י), ומדוע נקט בלשון "ויירד", אלא ודאי שבא לומר שאחיו הורידוהו. וראה רש"י לקמן לט, א, שהביא טעם נוסף לסמיכות הפרשיות.

מגדלתו – מהמעמד שהיה לו אצל אחיו, כפי שרואים גם מזה ששמעו לו באמירת "מה בצע בני נהרג את אחינו". כשראו בצרת אביהם – ולכן אמר "בעת ההיא", שהמעשה היה מיד לאחר מכירת יוסף (משכיל לדוד).

אמרו: אתה אמרת למכרו – כדלעיל לו, כו. אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך – ונמצא שהפרשה היא אכן

מפני צרתו של יעקב – כלומר, "אביו" הפונה ליצחק (אביו של יעקב). ו"אותו" הפונה על יעקב. ולמד בן מיתור תיבת "אביו", או מיתור הענין כולו, שהרי אם יעקב התאבל ודאי גם בכה (רא"ס). ואף שברר מסופר בפרשה הקודמת על פטירתו של יצחק, הרי כבר ביאר רש"י שם ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתו של יצחק שנים עשרה שנה". ויש לומר, שזהו הטעם שהתורה נמנעה לכתוב את שמו של יצחק כאן במפורש אלא רמזה בתיבת "אביו" בלבד, מאחר שבבר ספרה על פטירתו במפורש, אין מקום לכתוב על פרט נוסף בחייו של יצחק במפורש אלא ברמז בלבד.

אבל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי – כדלעיל ברש"י פסוק לג, תורה לו

(לו) הטבחיים – שוחטי בהמות – מדיק לכתוב "בהמות" ולא צאן, משום שאת הצאן לא היו שוחטים, מפני שהיה עבודה ורה שלהם (רא"ס).

המלך – ולא הממונה על הוצאת בני אדם להורג, כמו שמפרש הרמב"ן בדברי התרגום אונקלוס, וכמו שמפורש בדינאל, ב יד "רב טבאי", וברש"י שם: "שר ההורגים המחויבים הריגה", משום שכאן נזכרו בהמשך הפרשה שר האופים ושר המשקים שהם השרים הממונים על עניני אכילה ושתיה של המלך, ומזה מוכן

(ב) וַיִּרְאֵם יְהוָה בְּתֹאֵיֶשׁ כְּנַעַנִי וְשִׁמוֹ שְׁוֹעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

ב. וַיִּרְאֵהוּ מִן הַיְהוּדָה בֶּת גְּבֵר תַּגְרָא וְשִׁמְהָ שׁוֹעַ וְנָסְבָה וְעַל לְוֹתָהּ:

רש"י - כְּנַעַנִי • תַּגְרָא (פסחים נ. ב"ר):

(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר:

ג. וְעַדִּיאַת וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָה עֵר:

(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:

ד. וְעַדִּיאַת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָה אוֹנָן:

(ה) וַתִּסַּף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה וְהָיָה בְּכֹזֵב בְּלִדְתָהּ אֹתוֹ:

ה. וְאוֹסִיפֶת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָה שִׁלָּה וְהָיָה בְּכֹזֵב כַּד וַיֵּלֶדֶת יֵתָהּ:

רש"י - וְהָיָה בְּכֹזֵב • שֵׁם הַמְּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם שִׁפְסָקָה מְלֶדֶת נִקְרָא 'כֹּזֵב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הִיוּ תַהֲיָה לִי כְמוֹ אֶכְזֹב", (ישעיה נה) "אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִימִי", דָּאֵם לֹא בֵן, מַה בָּא לְהוֹדִיעַנּוּ? וּב'כֹּרְאִישִׁית רַבָּה' רְאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁלָּה וְגו'" פִּסְקַת.

(ו) וַיִּקַּח יְהוָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמְהָ תָמָר:

ו. וַיִּנְסִיב יְהוָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרָה וְשִׁמְהָ תָמָר:

(ז) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמְתְּחוּ יְהוָה:

ז. וַיְהִי עֵר בּוֹכְרָא דִיהוּדָה פִּישׁ קָדָם יְיָ וַאֲמִיתָהּ יְיָ:

רש"י - רַע בְּעֵינֵי ה' • כְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית וְרַעוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיִּמַּת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתְתּוֹ שֶׁל עֵר, מִיתְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עֵר מִשְׁחִית וְרַעוּ? כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחִישׁ יִפְיָהּ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

של יהודה באותו מקום, ששם העיר נקרא על שם שפסקו תולדותיו מאותה אשה. אך ה"גור אריה" כתב, שבא ללמדנו שפסקה ללדת שלא בדרך הטבע, שהרי עד עתה נולדו לה שלשה בנים בזה אחר זה, ופתאום הפסיקה, אלא כך רצה הקדוש-ברוך-הוא שלא תלד עוד.

וכבראשית רבה - פה, ד. וכגירסת ה"ילקוט שמעוני" רמז קמה. וראה בפירוש המיוחס לרש"י בבראשית רבה שם.

ראיתי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁלָּה" - פסקת - כלומר, קראה שמו "שלה" על שם שפסקה מלדת, ולפי זה יהיה הפירוש של "שלה", מלשון "שלהי קיטא", ו"שלהי פרקין", כלומר, סוף (רביעה). תורה ו

(ז) רַע בְּעֵינֵי ה' - כְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית וְרַעוּ - כְּדִלְקָמֶן פְּסוּק ט. שְׁנַאֲמַר בְּאוֹנָן - לְקָמֶן פְּסוּק י. "וַיִּמַּת גַּם אֹתוֹ", כְּמִיתְתּוֹ שֶׁל עֵר מִיתְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן - כְּלוֹמַר, שְׁנֵיהֶם מֵתוּ

האיש, ולא שהיא כנענית, ולכן פירש ש"כנעני" פירושו סוחר, כלומר, שהיה ידוע ומפורסם בסחרתו, שלכן גם בשעת מיתתה בפסוק יב נקראת "בת שוע" (הרבי). ויש להוסיף על דרך הרמז, שגם השם "שוע" מורה על כך, שכן שוע פירושו: "אדון, שהכל שועין ופונין אליו" (רש"י ישעיה לב. ה). תורה ג

(ה) וְהָיָה בְּכֹזֵב - שֵׁם הַמְּקוֹם. וְאוֹמֵר אֲנִי: עַל שֵׁם שִׁפְסָקָה מְלֶדֶת נִקְרָא "כֹּזֵב" - כְּלוֹמַר, לְאַחַר כֵּמָה שָׁנִים שֶׁהִתְבָּרַר שִׁפְסָקָה מְלֶדֶת נִקְרָא הַמְּקוֹם בֵּן (גרא).

לשון: "הִיוּ תַהֲיָה לִי כְמוֹ אֶכְזֹב" - יְרַמְיָה טו, יח. וּבְרַש"י שֵׁם: "בְּאֲדָם שֶׁמְבַטְחוּ פֶסֶק מִמֶּנּוּ", "אֶכְזֹב - מְקוֹר פּוֹסֵק".

"אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִימִי" - יִשְׁעִיָה נח, יא. וְרָאָה רַש"י שֵׁם נו, יא.

דָּאֵם לֹא בֵן מַה בָּא לְהוֹדִיעַנּוּ - בְּאֲמָרוֹ "וְהָיָה בְּכֹזֵב". אֲלֵא וּדְאִי מִשְׁמִיעַנּוּ שְׁכֹזֵב נִקְרָא בֵן עַל שֵׁם הַמְּאֹרֵעַ, וְדָרַךְ זֶה מְלַמְּדֵנוּ עַל חֲשִׁיבוֹתוֹ

מְהֻאָמָר לְקָמֶן פְּסוּק יב: "וַיַּעַל עַל גּוֹזְיֵי צֹאנּוֹ הוּא וְחִירָה רַעוּהוּ הַעֲדֵלְמִי", כִּי אֵם לֹא בֵן לְאִיָּהּ עֲנִין נָטָה אֵלָיו (רא"ם). תורה ב

(ב) כְּנַעַנִי - "תַּגְרָא" - בֵּן הוּא גִירְסַת רַש"י בְּאוֹנָקְלוֹס, וּפִירוּשׁוֹ סוֹחֵר. וּכְמוֹ שְׁנַאֲמַר (הושע יב. ח): "כְּנַעַן בִּידוֹ מֵאוֹנֵי מִרְמָה". וְאֵין לוֹמַר "כְּנַעַנִי" מִמֶּשׁ, שֶׁהִרִי "אֲפֹשֶׁר בָּא אֲבָרְהָם וְהוֹהִיר אֶת יִצְחָק [שֶׁלֹּא לִישָׂא מִבְּנוֹת הַכְּנַעַנִי], בָּא יִצְחָק וְהוֹהִיר אֶת יַעֲקֹב, וַיְהוּדָה אֵיזֵל וְנָסִיב?" (פסחים ג. א). וְזֶהוּ לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהָאֲחִים לֹא נִשְׂאוּ כְּנַעֲנִיּוֹת אֲלֵא אֲחִיוֹת תְּאוֹמוֹת, אֲבָל לְדַעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה שֶׁהָאֲחִים נִשְׂאוּ כְּנַעֲנִיּוֹת, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁ"כְּנַעַנִי" בָּאֵן פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ (רא"ם).

וְאֲפֹשֶׁר לוֹמַר, שֶׁגַּם לְדַעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה, בָּאֵן אֵין לְפָרֵשׁ כְּנַעַנִי מִמֶּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁאֵם בֵּן: (א) לָמָּה כּוֹתֵב בָּאֵן דּוֹקָא "בֵּת אִישׁ כְּנַעַנִי" (הרי כולם נשאו בנות כנענים).

(ב) הִיָּה צְרִיף לְכַתּוּב "אִשָּׁה כְּנַעֲנִית", (ג) מַה מוֹסִיף "וְשִׁמוֹ שׁוֹעַ". מִכָּל זֶה מוֹכֵן שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְתַאֵר אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל

ח וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאוֹנָן עוֹל לֹת אֶתְּ אַחֻיךָ וַיִּבֶם וַיִּבְּם יְתֵה וְאֶקִּים זֶרַע לְאַחֻיךָ :

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאוֹנָן בָּא אֶל־אִשְׁתְּ אַחֻיךָ וַיִּבֶם אֹתָהּ וְהִקֵּם זֶרַע לְאַחֻיךָ :

רש"י - וְהִקֵּם זֶרַע - הֵבִין יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת.

ט וַיֵּדַע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׂמָה מִתְקַרֵּי זֶרַע וְהָיָה כִּד עַל־לֵיל לֹת אֶתְּ אַחֻי וּמִכַּבֵּל אֶרְחָה עַל אֶרְעָא כְּדִיל דְּלֹא לְקַמָּא זֶרַע לְאַחֻי :

(ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־כָּא אֶל־אִשְׁתְּ אַחֻי וְשָׁחַת אֶרְעָה לְכַלְתִּי נִתְּוֹזֶרַע לְאַחֻי :

רש"י - וְשָׁחַת אֶרְעָה - דָּשׁ מִכַּפְּנִים וְזוֹרָה מִכַּחוּץ (כ"ח).

י וַיִּבְאֵשׁ קָדָם יְיָ דִּי עֲבַד וַאֲמִית אֶף יְתֵה :

(י) וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּמַּת גַּם־אֹתוֹ :

יא וַאֲמַר יְהוָה לְתַמָּר לְתַמָּר תִּיבִי אֶרְמָלָא בֵּית אָבִיךָ עַד דְּרַבָּא שְׁלָה כְּרִי אֲרִי אָמַר דְּלִמָּא יְמוֹת אֶף הוּא כְּאָחֻי וְאֶזְלַת תַּמָּר וַיִּתִּיבַת בֵּית אָבוּהָא :

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתַמָּר פְּלֹתוֹ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ עַד־וַיִּגְדַּל שְׁלָה בְנוֹ כִּי אָמַר פְּנֵי־יְמוֹת גַּם־הוּא כְּאָחֻי וְתַלְךְ תַּמָּר וְתֵשֵׁב בֵּית אָבִיהָ :

רש"י - כִּי אָמַר וּגְוִי - כְּלוֹמַר, דּוֹחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקַשׁ, שְׁלָא הָיָה כְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיָּאָה לוֹ. כִּי אָמַר פְּנֵי־יְמוֹת - מַחֲזֹקַת הִיא זֹו שְׂיִמּוֹתוֹ אֲנָשִׁיָּהּ (יבמות לד).

יב וּסְגִיאוֹ יוֹמָא וּמַתַּת פֶּת שׁוּעָ אֶתְּ יְהוָה וְאֶתְּנַחֵם יְהוָה וְסָלִיק עַל גּוֹזְזֵי עֵנָה הוּא וְחִירָה רַחֲמָה עַדְלִמָּאָה לְתַמְנָת :

(יב) וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעָ אִשְׁתְּ־יְהוָה וַיִּנַּחֵם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעַדְלָמִי תַמְנָתָה :

רש"י - וַיַּעַל עַל־גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ - וַיַּעַל תַּמְנָתָה לְעַמּוֹד עַל גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיאוֹ לָהּ, "פֶּן יְמוֹת וּגְוִי". **כִּי אָמַר פֶּן יְמוֹת - מַחֲזֹקַת הִיא זֹו שְׂיִמּוֹתוֹ אֲנָשִׁיָּהּ -** כְּדַעַת רַבִּי בִּיבְמוֹת סד, ב, שְׁלֹא־קָרִי שְׁנִשְׂאֵת פְּעַמִּים וּמַתּוֹ הַבְּעָלִים, לֹא תִנְשֵׂא בְּשִׁלִּישִׁית. וְדִיק רַש"י לְכַתּוֹב "שְׂיִמּוֹתוֹ אֲנָשִׁיָּהּ", אֶף שֶׁבְּפֶסֶק כְּתוֹב "כְּאָחֻי", מִשּׁוּם שְׁבוּזָה רְצָה לְרַמּוֹז הַטַּעַם שֶׁיְהוָה הוֹשִׁיב אוֹתָהּ עֲגוּנָה וְלֹא הִתִּירָהּ לְהַשִּׁיָּאָה לְחוּץ, מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁשׁ שֶׁגַּם הָאִישׁ שֶׁמִּכַּחוּץ יְמוֹת (הרב). תורה יב (יב) וַיַּעַל עַל גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ - "וַיַּעַל .. תַמְנָתָה", לְעַמּוֹד "עַל גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ" - כְּלוֹמַר, תִּיבַת "וַיַּעַל" מוּסַבַּת עַל "תַמְנָתָה" שֶׁבְסוּף הַפְּסוּק, "וַיַּעַל גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ", פִּירוּשׁוֹ: לְעַמּוֹד עַל גּוֹזְזֵי צֹאנּוֹ, לְרֹאוֹת בְּמִלְאכְתָּן (רא"ש). תורה יג

יִקְרָאוּ לוֹ עַל שֵׁם אַחֻי, אֶלָּא פִירוּשׁוֹ שֶׁהֵבִין הַנוֹלָד יְהִיָה שִׁיף לְאַחֻי הַמֵּת, כְּאִילוֹ הוּא אָבִיו, וְכַלְשׁוֹן הַפְּסוּק "נָתַן זֶרַע לְאַחֻי", מִשּׁוּם שֶׁאֲחֻי הַמֵּת הוּא הַגּוֹרֵם שֶׁהוּא מִיבֵּם אֶת אֲשֶׁתּוֹ וּמוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן (גרא). תורה ט (ט) וְשָׁחַת אֶרְעָה - דָּשׁ מִכַּפְּנִים וְזוֹרָה מִכַּחוּץ - כְּדִי שְׁלָא תִתְעַבֵּר (רש"י יבמות לד, ט). תורה י (יא) **כִּי אָמַר וּגְוִי -** כְּלוֹמַר: דּוֹחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקַשׁ - בְּדַבְרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מְמִשׁ. שְׁלָא הָיָה כְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיָּאָה לוֹ - כְּלוֹמַר, מִזֶּה שֶׁכְּתוּב בַּהַפְּסוּק: "כִּי אָמַר פֶּן יְמוֹת וּגְוִי", מוֹכֵן שְׂמָה שֶׁאָמַר לָהּ: "שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ עַד וַיִּגְדַּל שְׁלָה", זֹו דְּחִיָּה בְּקַשׁ, וְאֵינוֹ הַטַּעַם הָאֲמִיתִי, כִּי לְאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבָר לֹא הָיָה

מֵאוֹתָהּ סִיבָּה. וְכִינֵן שְׂאוֹנָן מֵת בְּגִלְלַת הַשְּׁחָתָת זֶרַע, מוֹכֵן שֶׁגַּם עַר מֵת בְּגִלְלַת הַשְּׁחָתָת זֶרַעוֹ. וְלָמָּה הָיָה עַר מִשְׁחִית זֶרַעוֹ - שֶׁהָרִי לֹא שִׁיף אֶצְלוֹ הַטַּעַם הָאֲמוֹר בְּאוֹנָן: "כִּי לֹא לוֹ יְהִיָה הַזֶּרַע", כִּי אֶצְל עַר כֵּן הָיָה אֲמוֹר לְהִיּוֹת הַזֶּרַע שְׁלוֹ (יבמות לד, ט). כְּדִי שְׁלָא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחִישׁ יַפִּיָּה - בְּשַׁעַת הַעֵיבוֹר, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁהִלִּידָה גּוֹרְמַת לְהַכְחִשׁת הַיַּפִּי. וּמָה שְׁלָא הַשְּׂקָה אוֹתָהּ בּוֹס שֶׁל עֲקָרִיו, כְּדִלְעִיל בְּרַש"י ד, יט? יֵשׁ לוֹמַר שְׁלָא רְצָה לְעַקֵּר אוֹתָהּ לְגַמְרִי, אֶלָּא לְעַת עֲתָה לֹא רְצָה לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה יְלָדִים. תורה ח (ח) וְהִקֵּם זֶרַע - הֵבִין יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת - אֵין הַפִּירוּשׁ שֶׁהֵבִין יִקְרָא עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַמֵּת, כִּי מָה אֵיכַפַּת לְאוֹנָן אִם

(ג) וַיִּגְדַּל לְתַמָּר לְאֹמֶר הַגֵּה חֲמִיךָ עֲלֶיהָ תִּמְנַתָּה לָנוּ יג וְאֶת־חֲמִיאָה לְתַמָּר לְמִימָר הָאָה חֲמוּיָךְ סָלַק לְתִמְנַתָּה לְמִיבֹז עֲנֵהּ:
צֵאנוּ:

כ"ט – עֲלֶיהָ תִּמְנַתָּה • וּבִשְׁמִשׁוֹן הוּא אֹמֶר: (שופטים יד) "וַיִּגְדַּל שְׁמִשׁוֹן וְגו'", תִּמְנַתָּה בְּשִׁפּוּעַ הֵהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת: עוֹלִין לָהּ מִכָּאן, וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק י, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עֲלֶיהָ וַיִּרְיֶדָה בְּעִבְרַת ה'

הַגֵּה חֲמִיךָ עֲלֶיהָ תִּמְנַתָּה: (לח, ג)

בְּשִׁמְשׁוֹן הוּא אֹמֶר וַיִּגְדַּל שְׁמִשׁוֹן גו' תִּמְנַתָּה, בְּשִׁפּוּעַ הֵהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת, עוֹלִין לָהּ מִכָּאן וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן (לח, ג). ובפירוש רש"י

יש לבאר זה בדרך הדרוש:

כְּאִשֶּׁר אָדָם מְטַפֵּס וְעוֹלֶה בְּהָר, אִי־אֶפְשֶׁר לוֹ לָנוּחַ וְלַעֲמֹד בְּמִקְוֵמוֹ אֶפִּילוֹ לָרַגַע אֶחָד. כִּי מִכִּיּוֹן שֶׁהָהָר הוּא בְּשִׁפּוּעַ, הָרִי אִם יִפְסִיק, עֲלוֹל הוּא לְפֹל וּלְהִסְתַּכֵּן חֶסֶר־וְשָׁלוֹם.

וּכְמוֹ כֵּן הוּא בְּעִבְרַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ - "מִי יַעֲלֶה בְּהָר ה'", שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לָאָדָם לְהִסְתַּפֵּק בְּמִצְבּוֹ וּלְנוּחַ לָרַגַע מַעֲלִיתוֹ בְּקִדְשׁ, כִּי בְּכָל זְמַן וְעַת הָרִי הוּא נִמְצָא "בְּשִׁפּוּעַ הָהָר" וְאִם יָנוּחַ לָרַגַע מַעֲלִיתוֹ, עֲלוֹל הוּא לִיכָשֶׁל וּלְבֹא לַיָּד "וַיִּרְיֶדָה" חֶסֶר־וְשָׁלוֹם. וְזֶה רָמַז הַכְּתוּב בְּזֶה שְׂאֵצֶל "תִּמְנַתָּה", ד' בְּשִׁפּוּעַ הֵהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת", לֹא כְּתוּב לְשׁוֹן יְשִׁיבָה וְעַמִּידָה, אֲלָא לְשׁוֹנוֹת שֶׁל עֲלֶיהָ וַיִּרְיֶדָה, כִּי "בְּשִׁפּוּעַ הָהָר" גַּם עַמִּידָה בְּמִקְוֵמוֹ יִרְיֶדָה הִיא. וּבְכָל מִצְבָּ שֶׁבּוֹ נִמְצָא הָאָדָם, הָרִי הוּא אוֹ בִּירִידָה אוֹ בְּעֲלִיָּה.

(יד) וַתִּסֹּר בְּגִדֵי אֱלִמְנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּכְסֶּם בְּצַעֲרֶיהָ וַתַּתְּעֵלָּהּ וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דְּרָךְ תִּמְנַתָּה כִּי רָאִתָּהּ כִּי־גָדַל שְׁלָהּ וְהוּא לֹא־נִתְּנָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"ט – וַתַּתְּעֵלָּהּ • כִּסְתָה פְּנֵיהָ שְׁלָא יִכִּיר בָּהּ. וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם • בְּפִתְיַחַת עֵינָיִם, בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים שְׁעַל דְּרָךְ תִּמְנַתָּה. וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ: (סוטה י) בְּפִתְחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שְׁכַל עֵינָיִם מִצַּפּוֹת לְרֵאוֹתוֹ. כִּי רָאִתָּהּ כִּי־גָדַל שְׁלָהּ וְגו' • לְפִיכָף הִפְקִירָה עֲצָמָה אֶצֶל יְהוּדָה, שֶׁהִיְתָה מִתְּאֵוָה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בָּנָיִם.

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

קְשׁוּט וְתַקְוָן.
שְׁלָא יִכִּיר בָּהּ. וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם - בְּפִתְיַחַת - לֹא לְשׁוֹן פֶּתַח מִמֶּשׁ, שְׂאִין לְשׁוֹן "פֶּתַח" נוֹפֵל עַל הָעֵינָיִם, אֲלָא מִלְשׁוֹן פִּתְיַחַת (רא"ם).
"עֵינָיִם", בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים - וְנִקְרָאת "פֶּתַח עֵינָיִם", לְפִי שֶׁהָאָדָם פּוֹתַח עֵינָיו בְּבֹאוֹ שֶׁבָּא לְפִרְשַׁת דְּרָכִים (גו"א).
וְהָרֵא"ם כְּתִב שֶׁפִּרְשַׁת דְּרָכִים נִקְרָאת "עֵינָיִם", "מִפְּנֵי שֶׁכַּל הָעֵינָיִם פְּתוּחוֹת לָהּ". וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרָיו שֶׁכַּל הַדְּרָכִים פְּתוּחוֹת לָהּ.
ש"על דְּרָךְ תִּמְנַתָּה". וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ - סוטה י, א.
בְּפִתְחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "בְּפִתְחֵךְ".

(ג) עֲלֶיהָ תִּמְנַתָּה - וּבִשְׁמִשׁוֹן הוּא אֹמֶר - שׁוֹפְטִים יד, א.
"וַיִּגְדַּל שְׁמִשׁוֹן תִּמְנַתָּה", בְּשִׁפּוּעַ הֵהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת, עוֹלִין לָהּ מִכָּאן וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן - הֵבֵא לָהּ מִרְאֵשׁ הָר יוֹרְדָה, הֵבֵא לָהּ מִרְגְּלֵי הֵהָר עוֹלֶה (רש"י סוטה י, א). תורה יד
(יד) וַתַּתְּעֵלָּהּ - כִּסְתָה פְּנֵיהָ - בְּדִלְקָמֶן פְּסוּק טו: "כִּי כִסְתָה פְּנֵיהָ", שְׁמִשְׁמַע שֶׁכָּבֵר הוֹזְכָר שֶׁ"כִּסְתָה פְּנֵיהָ" (רא"ם). וּמִפְּרָשׁ "וַתַּתְּעֵלָּהּ" כְּמוֹ "וַתַּתְּעֵפֶטָה", שֶׁהִלְמָ"ד וְהִטִּי"ת מִתְּחִלָּפוֹת, בֵּינָן שֶׁהֵן מֵאוֹתוֹת "דְּטַלְתָּ" שְׁמוּצָאן אֶחָד (נחלת יעקב). אֶךְ בְּשִׁירֵי־הַשִּׁירִים ה, יד מִפְּרָשׁ רִש"י כְּפִירוּשׁ הַתְּרַגּוּם: "וְאֶת־קִנְיָתָהּ", לְשׁוֹן

(גו"א). תורה טו

(טו) וַיֵּרָאָה יְהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ: טו וַחֲזָאָה יְהוָה וַחֲשַׁבָהּ כְּנִפְקַת בְּרֵא אַרְי כְּסִיאת אַפְהָא:

טו"ה < וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה • לְפִי שִׁיּוֹשְׁבַת בְּפָרֶשֶׁת דְּרָכִים • כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ • וְלֹא יָכַל לְרְאוֹתָהּ וּלְהַפְיֶרָהּ • וּמְדַרְשׁ רַבּוֹתֵינוּ: "כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ", כְּשֶׁהִיְתָה בְּבֵית חַמִּיּה הִיְתָה צְנוּעָה, לְפִיכָף לֹא חֲשָׁדָה.

(טז) וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבְהִינָא אָבוּא אֵלַיךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתוּ הוּא וְהֵאמְרוּ מֵה־תִּתֶן־לִי כִּי תָבוֹא אֵלַי:

טז וַיֵּט אֵלֶיהָ לְוִתָּהּ לְאַרְחָא וַאֲמַר הִבִּי כְעַן אֵיעוּל לְוִתִּיךְ אַרְי לֹא יָדַע אַרְי כָּלְתָהּ הִיא וַאֲמַרְתָּ מַה תִּתֵּן לִי אַרְי תִּיעוּל לְוִתִּי:

טז"ה < וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדָּרֶךְ • מְדַרְשׁ שֶׁהָיָה בָּהּ, נָטָה אֶל הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הִיא בָּהּ, וּבִלְשׁוֹן לַע"ז דְּשִׁטּוֹרְנִי"ר • הִבְהִינָא • הִכִּינִי עֲצָמָךְ וְדַעְתָּךְ לְכָף • כֹּל לְשׁוֹן 'הִבָּה' לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, חוּץ מִמְקוֹם שֵׁי"ש לְתַרְגְּמוֹ בִלְשׁוֹן נְתִינָה, וְאַף אוֹתָן שֶׁל הַזְמָנָה קְרוּבִים לְלִשׁוֹן נְתִינָה הֵם.

(יז) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עֹזִים מִן־הַצֹּאן וְהֵאמְרוּ אִם־תִּתֵּן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: יז וַאֲמַר אָנָּא אֲשַׁלַּח גְּדִי בַר עֹזִי מִן עֲנָא וַאֲמַרְתָּ אִם תִּתֵּן מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתִשְׁלַח:

(יח) וַיֹּאמֶר מַה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶן־לְךָ וְהֵאמְרוּ חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ וּמַטְרָךְ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ:

יח וַאֲמַר מַה מִּשְׁכּוֹנָא דִּי אֶתֶן לְךָ וַאֲמַרְתָּ עֲזָקְתָךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ וְחוּטְרָךְ דִּי בְיַדְךָ וַיִּהַב לָהּ וַעַל לְוִתָּהּ וַעֲדִיאת לָהּ:

יח"ה < חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ • עֲזָקְתָךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ' טַבְעַת שְׁאֵתָה חוֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלַתְךָ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶּה בָּהּ • וַתַּהַר לוֹ • גְּבוּרִים פְּיוּצָא בּוּ, צְדִיקִים פְּיוּצָא בּוּ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מִן הָאוֹנָס, בְּדַבְרֵי רִש"י לְעִיל (לה, ט): "וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה לְעֵנֹת הַבְּתוּלוֹת" (הרב). כֹּל לְשׁוֹן "הִבָּה" - וְכֵן "הִבּוּ", רָאָה רִש"י דְּבָרִים א, יג. הוֹשַׁע ד, יח. תְּהִלִּים כט, א. לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא - רָאָה גַם רִש"י לְעִיל יא, ג (וְכֵן בְּשִׁמוֹת א, י): "כֹּל הִבָּה לְשׁוֹן הַכְּנָה וְהַזְמָנָה לְדָבָר הוּא". חוּץ מִמְקוֹם שֵׁי"ש לְתַרְגְּמוֹ בִלְשׁוֹן נְתִינָה - רָאָה לְעִיל כט, כא. ל, א. לְקַמֵּן מו, טו. שׁוֹפְטִים א, טו. שְׁמוּאֵל א יד, מא (וּכְמִפְרֹשׁ בְּרִש"י שֵׁם "תֵּן"). תְּהִלִּים ס, יג. שֵׁם קח, יג. וְאַף אוֹתָן שֶׁל הַזְמָנָה - יְהִים: בָּאֵן, לְעִיל יא, ג-ד, ז. שְׁמוֹת שֵׁם. קְרוּבִים לְלִשׁוֹן נְתִינָה הֵם - בְּאֵילוֹ אוֹמַר: תִּנּוּ דַעְתְּכֶם לְכָף. תוֹרָה יז (יז) עֲרֹבוֹן - מִשְׁכּוֹן. תוֹרָה יח (יח) חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ - "עֲזָקְתָךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ" - בְּתַרְגוּמוֹ.

שְׁגָדְלָה בְּבֵיתוֹ, לְפִיכָף לֹא הִפִּיר בָּהּ". וּבְהִגָּהוֹת הַב"ח בְּסוּטָה שֵׁם הִבִּיא גִירְסָא אַחֲרָת בְּרִש"י: "שְׁכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ בְּבֵית חַמִּיּה, וְהָכִי קָאָמַר אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ שֶׁהִיא תִמְרָה, טוּעָה הָיָה בְּכָף לֹמַר אַחֲרָת הוּא, שֶׁהָרִי תִמְרָ צְנוּעָה הוּא". תוֹרָה טו (טז) וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל הַדָּרֶךְ - מְדַרְשׁ שֶׁהָיָה בָּהּ נָטָה "אֶל הַדָּרֶךְ" אֲשֶׁר הִיא בָּהּ - כִּי לְשׁוֹן נָטָה שִׁיף לֹמַר כְּשִׁנּוּטָה מִמְקוֹם אֶחָד לְמִקוֹם אַחֵר. וּבְנֵה מִבְּאֵר רִש"י שִׁי"ש אֵלֶיהָ אֶל הַדָּרֶךְ' פִּירוּשׁוֹ: וַיֵּט אֶל הַדָּרֶךְ אֵלֶיהָ. וּבִלְשׁוֹן לַע"ז: דִּישְׁטוּלִיר - destolir, לְקִטוֹת. הִבָּה נָא - הִכִּינִי עֲצָמָךְ וְדַעְתָּךְ לְכָף - מַה שְׁאָמַר לָהּ: "הִכִּינִי .. דַּעְתָּךְ לְכָף", וְהוּ כְּדִי שֶׁהִדְבֵּר יְהִיָּה בְּלִבֵּי שְׁלֹם וּבְהִסְכָּמָה מְלֵאָה, לְלֹא שׁוּם צַד שֶׁל אוֹנָס מִצְדוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהָאוֹמוֹת גְּדָרוּ עֲצָמָן

(טו) וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה - לְפִי שִׁיּוֹשְׁבַת בְּפָרֶשֶׁת דְּרָכִים - בְּדַרְכָּךְ הוֹזְנוֹת. וְלֹא מִשׁוּם שְׁכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ, שֶׁהָרִי אֲדַרְבָּה כִּיִּסוּי פָּנִים הוּא סִימָן לְצִנְיָעוּת (רא"ס). כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ - וְלֹא יָכַל לְרְאוֹתָהּ וּלְהַפְיֶרָהּ - כִּי אִם הָיָה מִפְּרִיָּה לֹא הָיָה מִחֲשִׁיבָה לְזוֹנָה (רא"ס). וּמְדַרְשׁ רַבּוֹתֵינוּ - מְגִילָה י, ב. סוּטָה ג, ב. "כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ", כְּשֶׁהִיְתָה בְּבֵית חַמִּיּה. חַמִּיּה הִיְתָה צְנוּעָה - וְהוּ פִירוּשׁ "כִּסְתָהּ פָּנֶיהָ", וְהַכְּנָה בְּבֵית חַמִּיּה. לְפִיכָף לֹא חֲשָׁדָה - וְלָכֵן אֶף שִׁי"ש וַיִּרְאָהּ יְהוָה", לֹא חֲשַׁד בָּהּ שְׁאֵתָה הִיא. אֶף בְּמִקְרָא מְגִילָה שֵׁם פִּירֵשׁ רִש"י: "מִלְמַד שְׁכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ בְּבֵית חַמִּיּה, לְפִיכָף לֹא הִפְיֶרָה עֲבָשׁוּי, שְׁאֵף בְּבֵיתוֹ לֹא רָאָה פָּנֶיהָ שֶׁהָיָה מִפְּרִיָּה". וְעַל־דָּרֶךְ־הָזֶה פִּירֵשׁ רִש"י בְּסוּטָה י, ב: "שְׁכִסְתָּהּ פָּנֶיהָ בְּבֵית חַמִּיּה וְלֹא רָאָה אוֹתָהּ כֹּל הַיָּמִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 331)

טבעת שאתה חותם בה ושמתך שאתה מתכסה בה (רש"י לח, יח) תמר רצתה להבטיח שיהודה יעמד בדבורו. לכן לא בקשה ממנו טבעת ושמלה סתם, שהם חפצים נפוצים, אלא את חותמו המיוחד ואת בגדו המיוחד (שלבש לאות חשיבות) - "שאתה חותם בה... שאתה מתכסה בה".

יט וקמת ואזלת ואעדיאת עיפה מנה ולבישת לבושי ארמלותה:

(יט) ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה:

כ וישדר יהודה ית גדיא בר עזי בידיא רחמיה עדלמאה למסב משפונא מידא דאתמא ולא אשפחה:

(כ) וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה:

כא ושאיל ית אנשי אתרה למימר לאן מקדשתא היא בעינין על ארסא ואמרו לית הקא מקדשתא:

(כא) וישאל את אנשי מקמה לאמר אייה הקדשה הוא בעינים עליה הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה:

כ"א הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

כב וקב לות יהודה ואמר לא אשפחיתה ואף אנשי אתרא אמרו לית הקא מקדשתא:

(כב) וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה:

כג ואמר יהודה תסב לה דילמא נהי לחוף הא שדרית גדיא הדין ואת לא אשפחתה:

(כג) ויאמר יהודה תקח־לה פן נהיה לבזז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה:

כ"ג תקח־לה • יהיה שלה מה שביתה. פן נהיה לבזז • אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי. הנה שלחתי הגדי הזה • לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמוהו גם אותו בגדי עזים (כ"ג).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

צדיקים, ולא שנולדו צדיקים ממש. או יש לומר כפי המבואר בספר תנ"א קדישא (פי"ד), שצדיקים באמת, כלומר, נשמותיהם הנעלות, נקבעים מלמעלה בשעת ההריון, וכנה אין לאדם בחירה. תורה יט

(כא) הקדשה - מקדשת ומזמנת לזנות - כלומר, "קדשה", מלשון זימון (רא"ם). וראה גם רש"י שמות יט. י. במדבר יא, יח. וראה רש"י דברים כג, יח: "קדשה - מופקרת, מקודשת ומוזמנת לזנות". אף כאן השמיט "מופקרת", כיון שלא היתה באמת. תורה כב

(כג) תקח לה - ויהיה שלה מה שביתה - כלומר, תקח לעצמה, שהתירו של "תקח" היא תירו לנקבה נסתרת (ולא לזכר נוכח), ופירושו:

ותהר לו - גבורים ביוצא בו, צדיקים - ראה גם רש"י לקמן פסוק כז: "אלו שניהם צדיקים".

ביוצא בו - לומר בן מיתור תיבת "לו", שהיה יכול לומר "ותהר", מהו "לו", אלא גבורים וצדיקים כמוהו רש"י

כ"ד פה ט. שלא מצינו במקרא תיבת "לו" אצל "ותהר", אלא אצל "ותלד", ומזה שכתב כאן "ותהר לו", משמע שבא לומר שהם היו דומים לו (כא בש"ח). ויש להוסיף שזה מודגש בעיקר בשעה שהרתה, שכן האפי של הילד גבור או חלש וכו' נקבע בשעת ההריון, כמבואר בגמרא נדה טז, ב. ואף ששם הגמרא אומרת שצדיק ורשע לא קאמר, משום ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", יש לומר שבאן הכונה על נטייתם להיות

טבעת שאתה חותם בה - ולכן נקראת הטבעת חותמת (רא"ם). ורש"י מדגיש שהיא בקשה דוקא טבעת שהוא חותם בה, ולא סתם טבעת, משום שרצתה דבר שניכר בו שהוא של יהודה, כדי שתוכל לומר: "הפר נא וגו'" (הר"ב).

ושמתך שאתה מתכסה בה - מבאר בזה הטעם שקראה לשמתו "פתילתך", משום שכיון שמתכסה בה, הרי היא חיצית ופתילת תכלת, וכלשון הפסוק (דברים כב, יט): "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" (רא"ם). או שמפרש "פתילתך" מלשון חיבור, שהכונה לבגד שיהיה מחובר אליו, והוא בגד המיוחד ליהודה בלבד, וזהו "שמתך שאתה מתכסה בה" (הר"ב).

כד ויהוה פתלתות ירחיץ ואתחנן ליהודה למימר זניאת תמר פלתך ואף היא מעדינא לזנותא ואמר יהודה אפקיה ותתוקד :

כד ויהוה פתלתות ירחיץ ואתחנן ליהודה למימר זניאת תמר פלתך ואף היא מעדינא לזנותא ואמר יהודה אפקיה ותתוקד : יהודה הוציאנה ותשרף :

כ"ט פמשלש חדשים • (גדה מג) רבו של ראשון ורבו של אחרון ואמצעי שלם, ולשון "כמשלש חדשים", פהשתלש החדשים, כמו: (אסתר ט) "ומשלוח מנות", "משלח ידם", וכן תרגם אונקלוס: 'פתלתות ירחיץ'. הרה לזנונים • שם דבר: מעברת, כמו "אשה הרה", וכמו: "ברה פחמה". ותשרף • אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר: בתו של שם היתה, שהוא כהן, לפיכך דנוה בשרפה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

בהיות יעקב בן חמישים, וכעת היה יעקב בן מאה ועשר ומעלה, ולפי זה היתה תמר באותה תקופה בת כמה מאות שנים, וזה תמוה שיעקב יתן בניה הקטנים לאשה כה מבוגרת. ולכן בהכרח שאין פירושו זה פשוטו של מקרא, ולא הביאו רש"י אלא לבאר רק הענין שדנוה בשריפה, ולא את כללות הכתובים, כדרכו להביא מדרשים לצורך ביאור פרט מסוים בכתוב, אף אם אין זה תואם את כללות הענין. וראה גם רש"י בסוטה ג, א דבור המתחיל ותומה, שאין זה לכל הדעות.

שְׂהוּא כְּהֵן - פדלעיל יד, יח.
לְפִיכֵךְ דִּנְיָה בְּשָׂרְפָה - ראה ויקרא כא, ט: "ובת איש כהן כי תחל לזנות באש תשרף", אבל שם זהו רק בארוסה או נשואה, ותמר היתה פנויה אלא שהיתה זקוקה לזבוב, ויש לומר שזו היתה הזראת שעה, שעשו ויקת יבום של בת כהן בזיקה של בת כהן ארוסה. וזהו גם דיוק לשון רש"י: "לפיכך דנוה בשריפה", ולא "דינה בשריפה", שפיון שמצינו שריפה בבת כהן בארוסה, לכן בהזראת שעה "דנוה בשריפה" (דברי יוד). וב"תורת מנחם" כתב, שלתמר לא היתה ויקת יבום האוסרה להתחתן עם איש אחר, מפני שלפני מתן תורה לא היה איסור להתחתן בחוץ, אלא רק מצות יבום בלבד, או משום שלאחר שמתו שני בעליה הקודמים פקע ממנה דין יבום, ומה שדנוה לשריפה זהו מפני שהיא היתה בת כהן, והדין היה אז שלבת כהן אסור לזנות אף אם היא פנויה, ושם זינתה דינה בשריפה. מה שאין כן מי שאינה בת כהן, היתה מותרת

חדשי העיבור מתאים יותר לומר "השתלש", כיון שהחדשים מחוברים זה עם זה. כלומר, המ"ם של "כמשלש" אינה במשמעות של "מן שלשה", אלא היא שם דבר, כמו "משלוח", והכ"ף באה לומר שאינם שלשה חדשים שלמים (גרי"א).
כְּמוֹ: "וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת" - אסתר ט, יט. וברש"י שם: "שם דבר, כמו משמר, משמע, לפיכך השי"ן נקודה רפי".
"מְשֻׁלוֹחַ יָדָם" - ישעיה יא, יד.

וְכֵן תִּרְגַּם אֹנֶקְלוֹס: "בְּתַלְתּוֹת יִרְחִיץ" - כאשר שלשו החדשים (ביאור אונקלוס). ולא תרגם "בתלתא ירחא", הרי שגם הוא מפרש ש"משלש" הוא שם דבר (גרי"א).
הֵרָה לְזִנוּנִים - שם דבר - "הרה" הוא שם דבר, ולא שם פועל בלשון עבר לנקבה, שאם כן היה צריך לומר "הרתה", כמו "זנתה", אלא הוא שם דבר, וכאלו כתוב: "וגם הנה היא הרה" (גרי"א). והעתיק רש"י תיבת "לזנונים" כדי לומר, שאף שמשמעות המשפט "הרה לזנונים" מורה על פעולת ההתעברות, עם כל זה פיון שכתוב "הרה" ולא "הרתה", הרי זה שם תואר בלבד, ופירושו: מעוברת על-ידי זנות.

מְעַבְרַת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הֵרָה" - שמות כא, כב.
וְכֵמוֹ "בְּרָה פַחְמָה" - שיר השירים ו, י.
וּתְשַׂרְף - אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׂאָה - מקשה הלכות. דבר אחר: שומר קישואין (רש"י ב"ר פה, ט).
מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר - בראשית רבה שם. **בְּתוֹ שֵׁל שֵׁם הֵיְתָה** - ולהעיר שלפי זה היתה תמר מבוגרת מאד, שהרי שם נפטר בהיותו בן שש מאות שנה,

תנדה לעצמה, כי עד עתה לא זכתה בהן אלא היו פקדון בידה (רא"ם).
פֶּן נַחִיה לְבוֹז - אם תבקשנה עוד, יתפרסם הדבר ויהיה ננאי - שבא על אשה זונה, ואף שלפני כן כבר שאל "איה הקדשה", אין זה מוכרח שבא עליה, אלא אפשר שמכר לה איוה דבר, אבל אם יחפש יותר מדי אחריה, כל הסיפור עלול להתגלות וזה יהיה גנאי (משביל לוד). וזה נחלת יעקב" בתב, שהגנאי יהיה לא מה שבא על זונה, שהרי לא חשש לחפש אחריה, אלא על זה שאשה רמתה אותו.
כִּי מַה עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמַּת דְּבָרֶי - שהבטחתי לה לשלוח לה גדי עיזים, שהרי "שלחתי הגדי הנה ואתה לא מצאתה".

**הֵנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה - לְפִי שְׂרַמָּה יְהוּדָה אֶת אֲבִי בְּגַדֵי עִיזִים, שֶׁהַמְּבִיל בְּתַנְתַּי יוֹסֵף בְּדָמָיו - פְּדֻלְעִיל לֹא, לֹא. וְאֵף שֶׁשֵּׁם לֹא כְּתוּב שִׁיְהוּדָה עָשָׂה זֹאת, אֲבָל נִרְאָה שֶׁהֵיָה זֶה בַּעֲצוֹתוֹ, כִּהְמִשְׁרֵף יָשִׁיר לַעֲצַת הַמְּכִירָה. רְמוּזָה גַם אוֹתוֹ בְּגַדֵי עִיזִים מְדַגֵּשׁ: "הַגְּדִי הַזֶּה", שֶׁהַפְּנֵה לְגַדֵי עִיזִים (הַמְּפֹרָשׁ לַעֲלִיל פְּסוּק ז'), אֲבָל סֵתֵם גְּדֵי אֵף עָגַל וְכֵבֶשׂ בְּמִשְׁמַע, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י שְׁמוֹת יג, יט. תורה כד
(כד) **כְּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים** - רבו של ראשון ורבו של אחרון ואמצעי שלם - כגון: עשרים יום מניסין וכל חודש ארבע עשרים יום מסיון. וכיון שתמר ילדה לשבעה חדשים, כדלקמן, הרי ש"כמשלש חדשים" אלו היו שליש ימי עיבורה, שאז הריינה ניכר (רא"ם).
וּלְשׁוֹן "כְּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים", כִּהְשַׁתְּלֵשׁ הַחֲדָשִׁים - ולא כשלשה חדשים, כי לשון שלשה מורה על מספר נפרד, ועל**

(כה) הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלַחַה אֶל־חַמִּיהָ לְאָמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הֲרָה וְתֹאמֶר הַפְּרִיָּנָא לְמִי הַחֲתָמַת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה:

כה היא מתפקא והיא שלחת לחמיה למימר לגבר די אלין דילה מנה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע פני לון עזקתא ושושפא וחוטרא האלין:

ש"י - הוא מוצאת • לישרה. והיא שלחה אל-חמיה • לא רצתה להלבין פניו ולומר: 'ממך אני מעברת', אלא "לאיש אשר אלה לו", אמרה: 'אם יודה מעצמו, יודה. ואם לאו, ישרפוני ואל אלבין פניו'. מכאן אמרו: 'נח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים'. הפרינא • אין 'נא' אלא לשון בקשה: 'הפרינא בוראך ואל תאבד שלש נפשות'.

(כו) וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־פֶּן לֹא־נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא־יָסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ:

כו ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעדיא ארי על פן לא יהבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למידעה:

ש"י - צדקה • בדבריה. ממני • היא מעברת. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו שיצאה בת קול ואמרה: 'ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה, וגורתי שיצאו ממנה מלכים, ומשבט יהודה וגורתי להעמיד מלכים בישראל'. כי-על-פן לא נתתיה על אשר לא נתתיה לשלה בני. ולא-יסף

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לנות. אבל לאחר שנודע שלא היתה מופקרת לנות, אלא רק באופן חד פעמי שכבה עם יהודה, אין זה נקרא שהיא "הרה לזנונים", ולכן לא דונה במיתה. תורה כה

(כה) הוא מוצאת - לשרף - היו מוציין אותה לשריפה רש"י ב"מ טז, א. ובזה בא רש"י לשלול את פירוש רבינו חננאל (המובא בתוספות בתובות סו, ב) ואת פירושו שלו בבראשית רבה פה, יא, ש"מוצא(א)ת" היא מלשון שריפה.

והיא שלחה אל חמיה - לא רצתה להלבין פניו ולומר: ממך אני מעברת - והרי סימנין שלך רש"י סוטה ג, א. וברש"י ברכות מג, ב: "ואילו בהדיא לא אמרה אלו הסימנים של יהודה הם, ולו אני הרה". וברש"י בבא מציעא שם: "לא אמרה להם ליהודה נבעלת".

אלא "לאיש אשר אלה לו", אמרה: אם יודה מעצמו - יודה, ואם לאו - ישרפוני, ואל אלבין פניו. מכאן אמרו - סוטה י, ב. נח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. הבר נא - אין "נא" אלא לשון בקשה, "הבר נא" בוראך - ותודה על האמת. ולא שאמרה לו: "הבר נא" החותמת

והפתילים והמטה, שהרי כבר שלחה לו: "לאיש אשר אלה לו", וגם לא שיק לומר על כך "נא".

ואל תאבד שלש נפשות - תמר ושני תאומים שעמה, וכנראה שידעה פן בכנראה שיש לה תאומים (דבי דח). תורה כו

(כו) צדקה - בדבריה - במה שאמרה: "למי אשר אלה לו אנכי הרה" (דבי דח). והוצרך רש"י לפרש פן מפני שתיבת "צדקה" אינה מחוברת עם "ממני", שהיה פירושו שצדקה יותר ממנו, כי למה צדקה יותר מיהודה? ולכן פירש שהן שתי תיבות העומדות בפני עצמן, ו"צדקה" הפונה "בדבריה", ו"ממני" הפונה "היא מעוברת" (רא"ס). ומה שאמר "בדבריה", אינו בא למעט שלא במעשיה, שהרי אומר אחר-כך: "כי בדין עשתה", אלא מפני שכאן מדובר לענין אם היא דוברת אמת או לא, על פן אמר: צדקה בדבריה.

ממני - היא מעברת. ורבותינו ז"ל דרשו - בראשית רבה פה, יב. סוטה שם. כי לפי פשוטו עדין קשה מנין ליהודה לקבוע בנדאות שיממני היא מעוברת, שמא אף אחרים באו עליה (גמרא ורש"י שם).

שיצאה בת קול ואמרה - וזהו ו"ואמר", בת קול אמרה (רש"י סוטה שם).

"ממני" ומאתי - זהו פירוש של "ממני". ובגמרא שם: "ממני יצאו כבושים", וברש"י שם: "דברים עלומים שנגזרו מלפני".

יצאו הדברים - כלומר, הדברים נעשו בגיורתו של הקדוש-ברוך-הוא, ולא היה כאן מעשה איסור. לפי פירוש המדרש, יהודה אמר רק "צדקה", ו"ממני" אמרה בת קול (רא"ס).

לפי שהיתה צנועה בבית חמיה - כדלעיל ברש"י פסוק טו. וזהו פירוש "צדקה", שהיתה צדקת וצנועה.

גורתי שיצאו ממנה מלכים, ומשבט יהודה גורתי להעמיד מלכים בישראל - כדכתיב לקמן מט, ט: "גור ארצה יהודה", ולכן אי אפשר שיצאו ממנה מלכים אם לא מיהודה (ע"פ רש"י סוטה ג, ב).

כי על פן לא נתתיה - "כי" בדין עשתה - לפני כן אמר "צדקה בדבריה", ועכשיו הוסיף שגם המעשה שעשתה היה בצדק ובדין (דבי דח).

"על" אשר - זהו פירוש "על כן" (כדלעיל ברש"י יח, ה. במדבר י, לא). "לא נתתיה לשלה בני" - שלא היה כאן מעשה זנות, אלא מצד זיקת יבום עשתה פן, אלא ששלה היה ראוי יותר ליבום, אף מאחר שלא ניתנה לשלה, מסרה עצמה ליהודה (דבי דח).

שיעור יומי ליום רביעי י"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לח - פרשת וישב קא
עוד • יש אומרים: 'לא הוסיף', ויש אומרים: 'לא פסק', ויחברו גבי אֶלְדָּד וּמִידָד: "וְלֹא יִסְפוּ", ומתרגמין:
'וְלֹא פָּסְקוּ'.

(כו) וַיְהִי בַעַת לְדַתָּהּ וְהִנֵּה תְאוּמִים בְּבִטְנָהּ: כו וְהִנֵּה בַעֲדָן דְּמִילְדָּה וְהָא תְיֻמִּין
בַּמַּעֲהָא:

כז «בַּעַת לְדַתָּהּ • וּבְרַבָּקָה הוּא אֹמֵר: "וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לְלִדְתָּהּ", לְהֵלֵן לְמִלְאִים, וְכֵאֵן לְחִסְרִים. וְהִנֵּה
תְאוּמִים • מְלֵא, וְלֵהֵלֵן: "תְּאוּמִים", חִסֵּר. לְפִי שְׁהֶאֱחָד רְשָׁע, אֲבָל אֵלֹו שְׁנִיחָם צְדִיקִים.

(כח) וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתְּנֵהּ וַתִּקַּח הַמַּיְלִידָת וַתִּקְשָׁר
עַל-יְדֵי שְׁנֵי לְאִמָּר זֶה יֵצֵא רֵאשִׁינָה: כח וְהִנֵּה בְּמִילְדָּה וַיְהִי בְּדָא וַנְּסִיבַת חִתָּמָא
וְקָטְרַת עַל יְדָה זְהוּרִיתָא לְמִימֵר דִּין נִפְק
קְדָמָאָה:

כט «וַיִּתְּנֵהּ • הוֹצִיא הָאֶחָד יְדוֹ לְחוּזָן, וְלֹאֲמַר שְׁקָשְׂרָה עַל יְדוֹ הַשְּׁנִי, הַחֲזִירָה.

(כט) וַיְהִי כִּמְשִׁיב יְדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וְהָאִמָּר
מֵה־פְרָצַת עֲלֵיךְ פֶּרִץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרִץ: כט וְהִנֵּה כִּד אֲחִיב יְדָה וְהָא נִפְק אֲחֹהֵי
וְאִמְרַת מָה תְּקוּף סְגִי עֲלֵיךְ לְמַתְקָף וְקָרָא
שְׁמָה פֶּרִץ:

ל «פְּרָצַת • חֲזַקָתָ עֲלֵיךְ חֲזָק.

(ל) וְאַחַר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל-יְדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
זֶרַח: ל וּבְמַר כֵּן נִפְק אֲחֹהֵי דִי עַל יְדָה זְהוּרִיתָא
וְקָרָא שְׁמָה זֶרַח:

מ «אֲשֶׁר עַל-יְדוֹ הַשְּׁנִי • אַרְבַּע יְדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאֵן, כְּנִגְדָּא אַרְבַּעָה חֲרָמִים שְׁמַעַל עֲכָן שְׁיֵצֵא מִמֶּנּוּ. וַיֵּשׁ
אֹמְרִים: כְּנִגְדָּא ד' דְּבָרִים שְׁלָקַח: אֲדָרַת שְׁנַעַר, וּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כְּסָף שֶׁל מְאִתִּים שְׁקָלִים וְלִשׁוֹן זָהָב (כ"ח).
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זֶרַח • עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרֵאִית הַשְּׁנִי.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לְשַׁבְּעָה חֲדָשִׁים, מֵה־שְׁאִינְכֵן רַבָּקָה
בְּגִלְלָה שְׁהִיָּה לָהּ בֵּן רְשָׁע סְבָלָה צַעַר
הַעִיבּוּר עַד שְׁמִלְאוּ תַשְׁעָה יְרַחֵי לִידָה
(רדב"ז). תורה כח

(כח) וַיִּתֵּן יָד - הוֹצִיא הָאֶחָד -
מֵהֶתְאוּמִים.

יְדוֹ לְחוּזָן - זְהוּ פִירוּשׁ "וַיִּתֵּן יָד", וְלֹא
שְׁהַעֲבֹר כְּנֹן לְתַת אֶת יְדוֹ (רא"ם וגו"א).

וְלֹאֲחַר שְׁקָשְׂרָה "עַל יְדוֹ שְׁנִי"
חֲזִירָה - וְכֵמוֹ שְׁכַתּוּב: "וַיְהִי כִּמְשִׁיב
יְדוֹ". תורה כט

(כט) פְּרָצַת - חֲזַקָתָ - וְלֹא מִלְשׁוֹן
פִּירְצָה (רא"ם). וְרֵאָה גַם רְשִׁי לְעֵיל כח,

ב.
"עֲלֵיךְ" חֲזָק - זְהוּ פִירוּשׁ "פְּרָצַת עֲלֵיךְ
פֶּרִץ". כְּלֹמֵר, הַתְּחַזְּקָתָ לְצִאֲתָ
רֵאשׁוֹן. תורה ל

(ל) אֲשֶׁר עַל יְדוֹ הַשְּׁנִי - אַרְבַּע יְדוֹת
כְּתוּבוֹת כָּאֵן - "וַיִּתֵּן יָד", "עַל יְדוֹ"
(פסוק כח), "כִּמְשִׁיב יְדוֹ" (פסוק כט), "עַל יְדוֹ"
(פסוק לו).

שְׁלִפְנֵינוּ: "וְלֹא פָּסְקוּ", וְכֵן הוֹבָא
בְּרִש"י שֵׁם. וְלִכְאוּרָה וְכוּל הִיָּה לְהִבְיָא
הוֹכְחָה גַם מְדַבְּרִים ה', יח, שְׁנֵאֲמַר שֵׁם:
"קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף", ו"מִתְרַגְּמִינָן וְלֹא
פָּסְקוּ", כְּלִשׁוֹן רִש"י שֵׁם, אֲלֵא שְׁהַעֲדִיף
לְהִבְיָא הוֹכְחָה מְאָדָם עַל אָדָם מֵאֲשֶׁר
מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל אָדָם. וַיֵּשׁ
לוֹמַר שְׁזָהוּ גַם דִּיּוֹק לְשׁוֹן רִש"י: "וְחִבְרוּ
גְּבִי אֶלְדָּד וּמִידָד" (נפש הגו). תורה כו

(כו) בַּעַת לְדַתָּהּ - וּבְרַבָּקָה הוּא
אֹמֵר - לְעֵיל כה, כד.

"וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לְלִדְתָּהּ", לְהֵלֵן לְמִלְאִים
- לְרַבָּקָה מְלֵאוּ יְמֵי עֵיבוּרָה.

וְכֵאֵן לְחִסְרִים - שְׁלֵא מְלֵאוּ יְמִיהָ כִּי
לְשַׁבְּעָה חֲדָשִׁים לְדַתָּהּ (רש"י שם).

וְהִנֵּה תְאוּמִים - מְלֵא, וְלֵהֵלֵן -
בְּרַבָּקָה, לְעֵיל שֵׁם.

"תְּאוּמִים", חִסֵּר, לְפִי שְׁהֶאֱחָד רְשָׁע,
אֲבָל אֵלֹו שְׁנִיחָם צְדִיקִים - רֵאָה גַם
רְשִׁי לְעֵיל שֵׁם. וּבְכוּת הַצְּדִיקִים
שְׁבִבְטָנָה קוֹצְרוּ יְמֵי עֵיבוּרָה וַיִּלְדָּה

וְלֹא יִסָּף עוֹד - יֵשׁ אֹמְרִים - סְפָרִי
בְּהַעֲלוּתָךְ פּוּחַ. כִּי מֵאֲחַר שְׁכִבְרָה יֵצֵאוּ
מִמֶּנָּה שְׁנֵי בְּנִים, וּמֵאֲחַד מֵהֶם יֵצֵאוּ
בַּעֲתִיד מְלָכִים, וְהַתְּקִימָה גְּזִירָתָהּ שֶׁל
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - שׁוּב אִין עֲנָן
לְהִיּוֹת בְּקָשָׁר עִם כְּלָתוֹ.

לֹא הוֹסִיף - רֵאָה גַם רִש"י אִיּוֹב מ, לב.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים - סוּטָה י, ב.
לֹא פָּסַק - וּבְרִש"י שֵׁם: "כִּינֹן שְׁיַדַּע בַּהּ
שְׁהִיא צְדָקָתָ וְלִשְׁם שְׁמִים נִתְכַּוְּנָה".

וּמָה שְׁכַתּוּב "עוֹד", יֵשׁ לְפָרְשׁ: לְאֶחָד
הַהַפְּסָקָה שְׁעֵשָׂה מֵאֹו שְׁבָא עֲלֵיהָ
בַּפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה עַד עֲתָה, שׁוּב לֹא
פָּסַק.

וְחִבְרוּ גְּבִי אֶלְדָּד וּמִידָד: "וְלֹא יִסְפוּ"
- בְּמִדְבַּר יא, כה. וּבְרִש"י שֵׁם הִבְיָא
שְׁנֵי פִירוּשִׁים.

וּמִתְרַגְּמִינָן - הוֹצְרָף לְהִבְיָא הוֹכְחָה
מֵהֶתְרַגּוּם שֵׁם, מִשׁוּם שְׁכָאֵן תְּרַגְּמוּ:
"וְלֹא הוֹסִיף".

וְלֹא פָּסְקוּ - בְּתַרְגּוּם אֹוּנְקֵלוֹס

♦ יום חמישי י"ט כסלו ♦

א וְיִוֹסֵף אֶת־חַתַּת לְמִצְרַיִם וְזָכְנָה פּוֹטִיפַר רַבֵּן דְּפָרְעָה רַב קְטוֹלֵיָא גְבֵר מִצְרָאָה מִיַּדֵּא דְעַרְבָאֵי דִי אַחַתְוָהִי לְתַמָּן :

לט (א) וְיִוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנְהוּ פּוֹטִיפַר סְרִים פְּרַעָה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׁמָּה:

כ"ט – וְיִוֹסֵף הוֹרֵד • חוֹזֵר לְעֵינָיו רֵאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהַפְּסִיק בּוֹ כְּדִי לְסַמֵּךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמַכִּירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לֹאמַר לָךְ שֶׁבִשְׂבִילֹ הוֹרִידוּהוּ מִגְדֻלְתּוֹ. וְעוֹד, כְּדִי לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפַר לְמַעֲשֵׂה תַמָּר, לֹאמַר לָךְ, מַה זֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵף זֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם, שֶׁרָאָתָה בְּאֶצְטְרוֹלוֹגִין שְׁלָה שְׁעִתִּידָה לְהַעֲמִיד בְּנִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינָה יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבֵּתָה.

ב וְהָיָה מִיַּמְרָא דִּינִי בְּסַעֲדָה דִּיִּוֹסֵף וְהָיָה גְבֵר מִצְלָח וְהָיָה בְּבֵית רַבּוּנָה מִצְרָאָה :

כז (ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יִוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מִצְלָח וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרָיִ:

ג וְיִחְזָא רַבּוּנָה אַרְי מִיַּמְרָא דִּינִי בְּסַעֲדָה וְכַל דִּי הוּא עֶבֶד יְיָ מִצְלָח בִּידָה :

כח (ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מִצְלָח בְּיָדוֹ:

כ"ח – כִּי ה' אִתּוֹ • שֵׁם שְׁמַיִם שָׁגוֹר בְּפִיו (כ"ח).

אשל אברהם – הרב אלאשילי

היא, ש"בשבילי" (בגלל יוסף) הורידוהו משמים מגדולתו. אף בדפוס ראשון הגירסא היא "בשבילי", כלומר, בשביל מכירת יוסף. וכן הוא להדיא בדפוס שני: "בשביל מכירת יוסף".

ועוד, כדי לסמך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר – ולכן כתוב "ויוסף הורד וגו'", בנא"ו החיבור, דהיינו שיש חיבור מסוים לאמור לעיל (דברי יוד).

לומר לך: מה זה לשם שמים אף זה לשם שמים, שראתה באצטרולוגין – במפת הכוכבים.

שלה שעתידי להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה – כפי שאכן היה, גדלקמן מא, מה. תורה ב

(ג) כי ה' אִתּוֹ – שם שמם שגור בפיו – לא פירש במשמעו ש'ה מצליח עמו, שהרי את זה הוא אומר בהמשך: "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" (ברא). אף לכאורה דוחק לפרש בן, שהרי בפסוק לפני כן כתוב: "ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח", ושם רש"י אינו מפרש כלום, כי הפירוש הפשוט

איזו וריקה מיוחדת במראה השני, אלא מטבע צבע השני שהוא זרח, וכשזרח יצא לאויר העולם היתה כמין וריקה של מראה השני, ועל שם כך נקרא זרח, כי אם לא בן מדוע לא כתבה תורה למה נקרא שמו זרח כמו שכתבה גבי פרץ. תורה א

(א) וְיִוֹסֵף הוֹרֵד – חוֹזֵר לְעֵינָיו רֵאשׁוֹן – פְּרֶשֶׁת מְכִירַת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם, שֶׁהַפְּסִיק בָּהּ לְעִיל לוֹ, לוֹ. וְהַגּוֹר אַרְיָה" כְּתֹב שֶׁפְּנֵת רִשׁוֹ שֶׁהַפְּסוּק שֶׁב וְאֹמַר: "וְיִוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וְגו'", אֵף שֶׁכָּבֵר אָמַר לְעִיל (לוֹ, לוֹ): "וְהַמְּוֹדָנִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם", מִשׁוֹם שֶׁכֵּן דָּרָךְ הַפְּתוּב לְחֹזֵר עַל אוֹתוֹ פְּסוּק בְּשֵׁשׁ הַפְּסָקָה בְּאֶמְצַע הָעֵינָן בְּעֵינָן אַחַר. וְרָאָה עַל דָּרָךְ זֶה שְׁמוֹת ו, כֹּט־ל וּבְרִשׁוֹ שֵׁם. אֵף מִלְשׁוֹן רִשׁוֹ נִרְאָה לְכַאוּרָה יוֹתֵר כְּפִי הַמְּבוֹאֵר תְּחִילָה. וְעַל דָּרָךְ זֶה הוּא בְּרִשׁוֹ לְקַמֵּן מו, יג.

אלא שהפסיק בו כדי לסמך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך, שבשבילו הורידוהו מגדלתו – ראה רש"י לעיל לח, א שאֶחָיו הורידוהו מגדולתו בגלל שראו צרת אביהם. אף משמעות לשון רש"י כאן

כנגד ארבעה תרמים – חרמו של עמלק, חרמו של סיחון ועוג [בימי משה], חרם וריחו, וחרם כנענים [בימי יהושע], כ: "וכזאת וכזאת עשיתי – גם בתרמים אחרים בימי משה".

שמעל עכן שיצא ממנו – מורח. ובזה בא רש"י לומר שהתורה מרמזת לנו שהוצאת היד של זרח בתחילה, היא סימן לעכן שעתידי לצאת ממנו ולמעול בארבעה חרמים, ובגלל חטא זה של עכן איבד זרח את הבכורה לפרץ (הרב).

ויש אומרים: כנגד ארבעה דברים שלקח, אדרת שנער" – יהושע ז, כא.

ושתי חתיכות כסף של "מאתים שקלים" – יהושע שם. והיגו, שכל חתיכת כסף היתה של מאה שקלים. ובבראשית רבה פה, יד מונה רש"י שתי אדרת שנער" במקום "שתי חתיכות כסף".

"ולשון זהב אחר" – יהושע שם. בראשית רבה – פה, יד. ויקרא שמו זרח – על שם וריחת מראית השני – אין הכוונה שהיתה

ד וַאֲשַׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמֵינִי בְּעִינֹהַי וְשָׁמַשׁ זְמַתָּה וּמְנִיָּה עַל בֵּיתָה וְכָל דֵּי אֵיִת לָהּ מִסַּר בִּידָהּ :

(ה) וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ:
 רש"י וְכָל-יִשְׁלֹוֹ • תְּרֵי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר 'אַשְׁרֵי'.

ה וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ וַיַּבְרֶךְ יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בְרִפְתַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:
 ובחלקלא:

(ה) וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ וַיַּבְרֶךְ יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בְרִפְתַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:
 (ו) וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם-הִלָּחַם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יַפְה־תֹּאֵר וַיִּפֶּה מְרֹאֶה:

ו וַיִּשְׁבַּק כָּל דֵּי לָהּ בִּידָהּ דְּיוֹסֵף וְלֹא יָדַע עִמָּה מִדַּעַם אֲלֵהִין לְחַמָּא דֵּי הוּא אֶכְל וַיְהִי יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִינָא וְיָאִי בְּחַזְנָא:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם-הִלָּחַם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יַפְה־תֹּאֵר וַיִּפֶּה מְרֹאֶה:
 רש"י וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה • לֹא הִזָּה נוֹתֵן לְבוֹ לְכָלוּם. כִּי אִם-הִלָּחַם • הִיא אֲשֶׁתוֹ, אֲלֵא שְׂדֵבֵר בְּלְשׁוֹן נִקְיָה. וַיְהִי יוֹסֵף יַפְה־תֹּאֵר • כִּינֹן שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ. (ב"ר) אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'אֲבִיךָ מֵתָאֲבֵל, וְאַתָּה מְסַלֵּס בְּשַׁעְרֶךָ? אֲנִי מְגַרָּה בְּךָ אֶת הַדָּב', מִיָּד:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מְרֹאֶה". וְכֵן כְּתוּב ה"בְּאֵר בְּשָׂדֵה". אָף לְפִי זֶה צִרִיךְ עֵינִן שְׁלֵא הֶעֱתִיק בְּרֹאשׁ דְּבָרָיו אֶת הַתִּיבּוֹת "וַיִּפֶּה מְרֹאֶה".
 אָמַר תְּקַדּוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - וְזֶהוּ מַה שְּׁנֵאָמַר: "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שְׂבָכָל מְקוֹם מְפָרְשׁוֹ רש"י מְלִשׁוֹן דְּבוּר, וְאָף כְּאֵן הַפִּירוּשׁ לְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (הרב).

אָבִיךָ מֵתָאֲבֵל וְאַתָּה מְסַלֵּס בְּשַׁעְרֶךָ? אֲנִי מְגַרָּה בְּךָ - אָף שְׂבָכְשׁוֹת הַגְּרָוִי שֶׁל אֲשֶׁת פּוֹטִיפֵר בֵּא מִצַּד יוֹסֵף עֲצָמוֹ, עַל-יָדֵי שֶׁהִתְחִיל לְהִתְיַפּוֹת, נִקְט רש"י "אֲנִי מְגַרָּה בְּךָ", שֶׁהִיָּה זֶה גְרָוִי שְׂבָכָא מִצַּד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּינֹן שֶׁהִתְעַסְקוֹתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בִּיָּפוֹ אֵינָה מְבִיאָה בְּהַכְרַח לְגְרִוּיָהּ שֶׁל אֲשֶׁת פּוֹטִיפֵר, שֶׁהִיָּה גַם עַד עֵתָה הִיָּה יוֹסֵף יַפֶּה תֹּאֵר (בְּהִיוֹתוֹ בְּנֵה שֶׁל רַחֵל), וּבְכָל זֹאת לֹא הִתְגַּרְתָּה בּוֹ, וְאִם כֵּן מִצָּב זֶה יְכוּל הִיָּה לְהִמְשֵׁךְ גַם עֵתָה, לוֹלֵא הַגְּרָוִי שְׂבָכָא לֵה מְלִמְעָלָה (ע"פ הרב).

אֶת הַדָּב - מַה שְּׁנִקְט דוּב דְּוָקָא, יֵשׁ לוֹמַר עַל פִּי הַמוֹבָא בְּפָרְקֵי דְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר פְּרָק לוֹ, שֶׁהַדּוּב אֵינֵן לוֹ בּוֹשֶׁת פְּנִים, וְאָף כְּאֵן הִיא הַעִיזָה פְּנִיָּה כְּלָפִי יוֹסֵף (מְהַרְזוֹ בֵּר פֶּה, ז).

מִיָּד - כְּלוֹמַר, מִיָּד אֲחֲרֵי זֶה. תּוֹרָה ו

רש"י סְנֵה־דְרִין עֵה, א: "לִישְׁנָא מְעַלְיָא נִקְט".

וַיְהִי יוֹסֵף יַפֶּה תֹּאֵר - כִּינֹן שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ - כִּי אִם לֹא כֵן, מַה עֵנִין זֶה לְכָאֵן? וְאִם רָצָה לְסַמְכוֹ לְפִסּוּק שְׁלֹאֲחֵרִיו: "וְתִשָּׂא אִשְׁתְּ אֲדוֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף", מַהוּ שְׂכָתוּב "וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שֶׁהִיָּה אֵינֵן יוֹפִיו שֶׁל יוֹסֵף מְכַלֵּל הַדְּבָרִים שֶׁעֲבָרָוּ אֲבָל לְפִי הַפִּירוּשׁ שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ, מוֹבָן שֶׁגַם זֶה מְכַלֵּל הַדְּבָרִים שֶׁעֲבָרוּ (רא"ס). וְכִּי-דְבָרֵי דוֹד" כְּתוּב, שֶׁהַדִּיּוֹק הוּא מִמֶּה שְׂכָתוּב "וַיְהִי יוֹסֵף יַפֶּה תֹּאֵר", וְלֹא "וַיִּוֹסֵף הִיָּה יַפֶּה תֹּאֵר" (כְּמוֹ "וַיִּרְחַל הִיָּתָה יַפֶּה תֹּאֵר"). דְּהִנֵּנוּ שֶׁהִיָּפִי שֶׁלֹּו נִתְחַדֵּשׁ עַל-יָדוֹ (אָף שֶׁגַם לְפָנָיו כֵּן הִיָּה יַפֶּה כְּאָמוֹ), מְפָנִי שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ [וְלִהְיֵעַר מְלִשׁוֹן רש"י לְעֵיל לוֹ, ב: "מִתְקַן בְּשַׁעְרוֹ וּמִמְשַׁמֵּשׁ בְּעֵינָיו כְּדִי שִׁיְהִיָּה נְרָאָה יַפֶּה".] וְמַה שְּׁנִקְט "אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ", יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמְפָרֵשׁ כֵּן אֶת כָּפַל הַלְשׁוֹן "יַפֶּה תֹּאֵר וַיִּפֶּה מְרֹאֶה", שֶׁזֶּה שֶׁהִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְזֶהוּ כְּדִי לְעַדֵּן בְּשָׂרוֹ וְלִהְצַהֵיל פְּנִיָּו, כְּדִי שִׁיְרָאָה "יַפֶּה תֹּאֵר", וְזֶה שֶׁהִיָּה "מְסַלֵּס בְּשַׁעְרוֹ" זֶהוּ כְּדִי שִׁיְהִיָּה "יַפֶּה

הוּא שְׂבָגֵלֵל שֶׁה' הִיָּה אֹתוֹ לְכֵן הוּא הִצְלִיחַ, אֲלֵא שְׂבָאֵן הוֹצֵרֶךָ לְפָרֵשׁ: "שֵׁם שְׁמַיִם שְׂגוּר בְּפִיו", כִּי כְּאֵן כְּתוּב "וַיִּנְרָא אֲדוֹנָיו", וְהוֹקֵשָׁה לְרש"י מִנֵּין לוֹ לְפּוֹטִיפֵר, שֶׁהִיָּה עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְלֹא יָדַע מִמִּצְוֹת ה', שֶׁהִצְלַחְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בָּאָה לוֹ מֵהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא? לְכֵן פִּירֵשׁ רש"י: "שֵׁם שְׁמַיִם שְׂגוּר בְּפִיו", שִׁיּוֹסֵף הִיָּה מוֹכִיר תְּמִיד אֶת שְׁמוֹ שֶׁל ה' בְּתוֹר מְנַהֵיג הָעוֹלָם, וּמְכַף הַבֵּין פּוֹטִיפֵר שֶׁהִצְלַחְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בָּאָה מֵאוֹתוֹ ה' שְׁמוֹכִירוֹ תְּמִיד (הרב). תּוֹרָה ד (ד) וְכָל יֵשׁ לוֹ - תְּרֵי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר 'אַשְׁרֵי' - וְכֵאֵילוֹ כְּתוּב: וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ. תּוֹרָה ה

(ו) וְלֹא יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה - לֹא הִיָּה נוֹתֵן לְבוֹ - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "וְלֹא יָדַע אֹתוֹ". כְּלוֹמַר: לֹא הִיָּתָה לְפּוֹטִיפֵר שִׁימַת לְב. וְרָאָה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה רש"י שְׁמוֹת ב. כה: "וַיָּדַע אֲלֵקִים - נָתַן עֲלֵיהֶם לְב".

לְכָלוּם. כִּי אִם הִלָּחַם - הִיא אֲשֶׁתוֹ - וְכִמוֹ שְׂאוֹמֵר לְקַמֵּן פְּסוּק ט: "וְלֹא חִשַׁף מְנִיָּה מֵאוֹמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת אֲשֶׁתוֹ" (רא"ס) וְ"אַשְׁרֵי הוּא אוֹכֵל", נִאָמַר עַל הַתְּשִׁמִּישׁ, וְכִמוֹ שְׂכָתוּב (מִשְׁלֵי ז, ט) "אֲכָלָה וּמִחַתָּה פִּיה" (נ"א).

אֲלֵא שְׂדֵבֵר בְּלְשׁוֹן נִקְיָה - רָאָה גַם

♦ יום שישי ב' כסלו ♦

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו
אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבְתָּ עִמִּי:

כ"ז - וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו וַגִּי • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחַר", סְמוּךְ •

וַיְהִי בְּתַרְסֵי פֶתַח הַבַּיִת וַיִּזְקַף אֶת
רַבּוֹתָהּ וַתֵּינָהּ לְיוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבְתָּ עִמִּי:

ח וַיִּסְרִיב וַאֲמַר לָנוּת אֶת־רַבּוֹתָהּ הִיא רַבּוֹנִי
לֹא יָדַע עִמִּי מַה דְּבִבְיָתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ
מִסַּר בִּידֵי:

ט ליתוהי רב בביתא הדין מני ולא מנע מני
מדעם אלהין יתיף בדיל את אתתה ואקדין
אעפיד בישתא רבתא דא ואחוב קדם יי:

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֲנָן אֲדֹנֵי לֹא־יָדַע
אֶתִּי מִהַבַּיִת וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹן נִתָּן בְּיָדֵי:

(ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁף מִמֶּנִּי
מֵאוּמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִךְ
אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחִטָּאתִי לְאֱלֹהִים:

כ"ח - וְחִטָּאתִי לְאֱלֹהִים • בְּגִי נַח נְצַטְוֵי עַל הַעֲרִיּוֹת •

י וַיְהִי כִּד מְלִילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא
קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכַּב לָנוּתָהּ לְמַהוּי עִמָּה:

(י) וַיְהִי בְּדַבְרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהֵי
לְשַׁכְּב אֶצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּה:

כ"ט - לְשַׁכְּב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ • לְהִיּוֹת עִמָּה • לְעוֹלָם הַבָּא •

יא וַיְהִי בְּיוֹמָא הַדִּין וְעַל לְבֵיתָא לְמַבְדַּק
בְּכַתְבֵי חֻשְׁבָּנָה וְלִית אֲנֵשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא
תַּמָּן בְּבֵיתָא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לְעֵשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ
וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֵׁם בַּבַּיִת:

יב וַיְהִי בְּיוֹמָא הַזֶּה יוֹם צְחוּק, יוֹם אִיד שְׁלֵהֶם, שְׁהֲלֹכו

כ"י - וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה • כְּלוֹמַר: יְהִי בְּאֶשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיְחַד (תַּחֲמוּא) יוֹם צְחוּק, יוֹם אִיד שְׁלֵהֶם, שְׁהֲלֹכו

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שְׁהִיָּה צְרִיף לוֹמַר: "וַיְהִי הַיּוֹם", וּמַהוּ
"וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה"?
"וַיְהִי" בְּאֶשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיְחַד - וְהוּוּ
"הַיּוֹם הַזֶּה", בְּהֵא הִדְרִיעָה, הַיּוֹם
הַיְדוּעַ, וּמַה שֶׁאֲמַר רַשִׁ"י "בְּאֶשֶׁר
הִגִּיעַ", נִרְאֶה שֶׁאֵין זֶה פִירוּשׁ שֶׁל
"כִּהְיוֹם", אֶלָּא שֶׁל "וַיְהִי".
יוֹם צְחוּק - רָאָה בְּרֵאשִׁית רַבָּה פו, ז:
"יוֹם תִּאֲטְרוֹן הַיְהוּ", וּבְרַשִׁ"י שֵׁם:
"תִּיטוֹר, חֶצֶר בְּלִשׁוֹן יוֹן, וְעוֹשִׂים שֵׁם
שְׁחוּק". וּבִ"פֶּה תֹאֲר" שֵׁם: "יוֹם שְׁפָרַץ
נַחַל הַנִּילוֹס לְעֵלוֹת עַל כָּל אֶרֶץ
מִצְרַיִם, וְעָשׂוּ שְׁמָהּ יוֹם שְׁמֻחָה וְגִיל".
יוֹם אִיד שְׁלֵהֶם - יוֹם חַג וְקִרְאוּ
חֻקִּים לְיוֹם חַגִּים "יוֹם אִידִים" בְּלִשׁוֹן
גְּנָאִי, שְׁמִשְׁמַעוּ: יוֹם שְׂבָרָם.
שְׁהֲלֹכוּ בְּלֵם לְבֵית עֲבוּדָה וְרָה - כְּמוֹ
שְׂכָנוּב: "וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֵׁם

ב, כד. וְרָאָה גַם רַשִׁ"י עֲבוּדָה וְרָה ג,
א: "אִשְׁתַּי אִישׁ נֶאֱסָרָה לְבִנֵּי נַח,
דְּכַתִּיב וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּאִשְׁת־
חֲבִירוֹ". וְהוּוּ פִירוּשׁ "וְחִטָּאתִי
לְאֱלֹהִים", וְגַם אַחְסָא לְאֱלֹקִים
בְּעַרְיּוֹת, מְלִכְד הַבְּגִידָה אֲשֶׁר אֶבְגֹּד
בְּאֲדוֹנֵי (רֵאִים). תוֹרָה י
(ז) לְשַׁכְּב אֶצְלָהּ - אֶפְלוּ בְּלֹא
תִשְׁמִישׁ - כִּי אִם הַכּוֹנֵה לְתִשְׁמִישׁ,
הִיָּה צְרִיף לְכַתּוּב: "לְשַׁכְּב עִמָּה", כְּמוֹ
שֶׁאֲמַרְהָ "שְׂכַבְתָּ עִמִּי" (רֵאִים וְגִיא).
לְהִיּוֹת עִמָּה - לְעוֹלָם הַבָּא -
בְּגִיָּהֶם. כְּלוֹמַר, יוֹסֵף לֹא רָצָה לְשַׁכְּב
אֶצְלָהּ אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ, כִּדִּי שֶׁלֹּא
יִתְגַּרֶּה וְיָבֵא לְשַׁכְּב עִמָּה, וְאֵן יְהִיָּה
עִמָּה בְּעוֹלָם הַבָּא בְּגִיָּהֶם (נַחֲלַת
יעֻקֵּב). תוֹרָה יא
(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה - כְּלוֹמַר -

(ז) "וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו וַגִּי" - פְּסוּק
ז. וְרָאָה רַשִׁ"י לְעֵיל לז, ב וּבְמִשְׁלֵי יט,
ז. שְׁעוֹנָשׁ זֶה הִיָּה עַל שׁוֹם שְׁחַשְׁד
בְּאִחֻי בְּעַרְיּוֹת, וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁאֲמַנָּם
עוֹנָשׁ זֶה נִגְוֵר עָלָיו בְּגַלֵּל שְׁחַשְׁדָּם
בְּעַרְיּוֹת, אֶבֶל הַעֲתוּי לְהַבִּיא עוֹנָשׁ זֶה
לְיָדֵי פוֹעַל הִיָּה בְּשַׁעַה שֶׁהִתְחִיל
לְסַלֵּסל בְּשַׁעַר, וְהוּוּ מַה שְׂכוּתָב
רַשִׁ"י: "מִיָּד וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדוֹנָיו וַגִּי".
וְרָאָה רַשִׁ"י לְעֵיל לז, לג.
כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחַר" - סְמוּךְ -
כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁ"י טו, א. אִף כָּאֵן נֶאֱמַר:
"וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", כְּלוֹמַר,
שְׁנֵי הִיָּה מִיָּד בְּהַמְשָׁף לְ"וַיְהִי יוֹסֵף
יָפָה תֹאֲר וַגִּי" וּדְבָרָיו שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. תוֹרָה ח
(ט) וְחִטָּאתִי לְאֱלֹהִים - בְּגִי נַח
נְצַטְוֵי עַל הַעֲרִיּוֹת - כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁ"י

שיעור יומי ליום שישי כ' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת וישב קה
פֶּלֶם לְבֵית עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אָמְרָה: 'אֵין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהִזְקֵק לְיוֹסֵף פֶּהִיּוֹם הַזֶּה', אָמְרָה לָהֶם: 'חֹלָה אָנִי
וְאֵינִי יְכֻלָּה לִילָד'. לְעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ • רַב וּשְׂמוּאֵל, חֵד אָמַר: 'מְלֹאכְתּוֹ מִמֶּשׁ', וְחֵד אָמַר: 'לְעֲשׂוֹת צָרְכֵי
עַמָּה אֲלֹא שְׁנָרְאִית לוֹ דְּמוֹת דְּיוֹקְנֵי שְׁל אַבְיּוֹ וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לו').

יב וְאֶחָדְתָּהּ בְּלִבוֹשָׁה לְמִימַר שְׂכִיב עִמִּי
וְשָׁבְקָה לְלִבוֹשָׁה בִּידָה וְעָרַק וַנִּפְק לְשׂוּקָא:
(יב) וְתַתְּפֹשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֵר שְׂכִיבָה עִמִּי וְיַעֲזֹב בְּגָדוֹ
בִּידָה וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

יג וְתָהּ פֶד חֲזַת אַרְי שְׂבָקָה לְלִבוֹשָׁה בִּידָה
וְעָרַק לְשׂוּקָא:
(יג) וַיְהִי כִּרְאֻתָהּ כִּי־עֹזֵב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶם הַחוּצָה:

יד וְתִקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וְתֹאמַר לָהֶם לְאֹמֵר רְאוּ
הֵבִיאוּ לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלָי לְשָׂכֵב
עִמִּי וְאִקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:
(יד) וְתִקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וְתֹאמַר לָהֶם לְאֹמֵר רְאוּ
הֵבִיאוּ לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלָי לְשָׂכֵב
עִמִּי וְאִקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:

טז רְאוּ הֵבִיאוּ לָנוּ • תְּרִי זֶה לְשׁוֹן קְצָרָה: "הֵבִיאוּ לָנוּ", וְלֹא פִרַשׁ מִי הֵבִיאוּ, וְעַל בַּעֲלָה אוֹמֶרֶת כֵּן.
עֲבָרִי • (ב"ד) מַעֲבָר הַנְּהָר, מִבְּנֵי עֶבֶר (סְפָרִים אַחֲרִים: מַעֲבָר הַנְּהָר) •

טו וַיְהִי כִשְׁמַעוּ כִּי־הִרִימֹתִי קוֹלִי וְאִקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ אֶצְלֵי וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:
(טו) וַיְהִי כִשְׁמַעוּ כִּי־הִרִימֹתִי קוֹלִי וְאִקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ אֶצְלֵי וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בבית".
אָמְרָה – בַּלְבָּה.
אֵין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהִזְקֵק לְיוֹסֵף
"פֶּהִיּוֹם הַזֶּה" – וְזֶהוּ מַה שְׁנֹאֲמַר
"פֶּהִיּוֹם הַזֶּה" (בְּכ"ף הַדְּמִיוֹן, וּבַהוֹסֵפֶת
תִּיבַת "הַזֶּה"), שְׁמִשְׁמַעוּ: כִּמוּ הַיּוֹם
הַזֶּה, וְהַפְּנִיָה שֶׁהִיא אָמְרָה כֵּן, שְׁאֵין
לָהּ יוֹם כִּמוּ הַיּוֹם הַזֶּה.
אָמְרָה לָהֶם: חֹלָה אָנִי וְאֵינִי יְכֻלָּה
לִילָד – כִּי אִם לֹא כֵּן, לָמָּה לֹא הִלְכָה
כִּמוּ כּוֹלֵם.
לְעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ – רַב וּשְׂמוּאֵל, חֵד
אָמַר: "מְלֹאכְתּוֹ" מִמֶּשׁ – מְלֹאכָה (רש"י
סוּטָה לו, ט). וּבִבְרָאשִׁית רַבְּהִי שֵׁם:
"לְחֻשׁוֹב חֻשְׁבוֹנוֹת שֶׁל רַבּוֹ".
וְחֵד אָמַר: לְעֲשׂוֹת צָרְכֵי עַמָּה –
לְשָׂכֵב עִמָּה (רש"י שַׁבַּת מט, ט). וְלֹאֲמַד כֵּן
מִדִּיּוֹק תִּיבַת "מְלֹאכְתּוֹ" וְלֹא "מְלֹאכָה"
או "מְלֹאכַת אֲדוֹנָיו", לְלַמֵּד שֶׁלְצַרְרָה
עֲצָמוּ הִזָּה שֵׁם (מַהֲרַש"א טז).
אֲלֹא שְׁנָרְאִית לוֹ דְּמוֹת דְּיוֹקְנֵי שְׁל
אַבְיּוֹ וְכוּ' – בַּחֲלוֹן, אָמַר לוֹ: יוֹסֵף,

עֲתִידִין אַחֲרָה שִׁיבְתָבוּ עַל אַבְנֵי אַפּוֹד
וְאֶתָהּ בִּינֵיהֶם, רְצוּנָה שִׁימְחָה שִׁמְחָה
מִבְּיַנְיָהֶם וְתִקְרָא "רוּעָה זּוֹנוֹת"? מִיָּד
"וְתִשָּׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ". וְכַדְלִקְמֵן מַט,
כִּדְּכוּ וּבְרִש"י שֵׁם. וְרֵאָה תּוֹסְפוֹת שֵׁם:
"כִּתְבֵּי רַבִּינוּ מִשָּׁה הַדְּרָשׁוֹן, וְאֵין אִישׁ
מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֵׁם בְּבִית, דְּמִשְׁמַע דְּוִקְא
מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת לֹא הִזָּה שֵׁם, מִכְּלָל
דְּאִישׁ אַחֵר שֶׁלֹּא מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת,
כְּלוּמַר, חֲלוּק וּמוֹפְלֵג מִתּוֹרַת אֲנָשֵׁי
הַבַּיִת, הִזָּה שֵׁם, וְזֶהוּ דְּמוֹת דְּיוֹקְנֵי שֶׁל
אַבְיּוֹ. וְתִימָה קֶצֶת, מְנַלְן דְּנִרְאִית לוֹ
בַּחֲלוֹן? וְשִׁמָּא מִדְּכֻתִּיב בְּבִית, דְּמִשְׁמַע
בְּבִית לֹא".
כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה – לו,
ב. תּוֹרָה יב
(יד) רְאוּ הֵבִיאוּ לָנוּ – תְּרִי זֶה לְשׁוֹן
קְצָרָה: "הֵבִיאוּ לָנוּ", וְלֹא פִרַשׁ מִי
הֵבִיאוּ, וְעַל בַּעֲלָה אוֹמֶרֶת כֵּן. עֲבָרִי
– מַעֲבָר הַנְּהָר – שֶׁאֲבָרְהֶם סָבוּ שֶׁל
אַבְיּוֹ כֵּן מַעֲבָר הַנְּהָר, וְכַדְלִעִיל טו, ג.
מִבְּנֵי עֶבֶר – שִׁיּוֹסֵף הִזָּה מִבְּנֵי עֶבֶר.

להקרא בשם זה (שפי"ט). תורה טו

(טז) וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ:

טז וַאֲחֵתָתָהּ לְלִבְיֹשָׁה לְזִמָּה עַד דָּעַל רְבוּנָה לְבֵיתָהּ:

כ"ז אֲדֹנָיו • שֶׁל יוֹסֵף.

(יז) וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה לְאָמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בֵּי:

יז וּמְלִילַת עַמָּה כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין לְמִימַר עַל לְזִמָּה עַבְדָּא עֵבְרָאָה דִּי אֲחֵיתָא לָנָא לְחֵיקָא בֵּי:

כ"ח אֵלַי • לְצַחֵק בֵּי, הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ.

(יח) וַיְהִי כִּפְהֵרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה:

יח וַיְהִי כִּד אַרְיִמִית קָלִי וְקָרִית וְשָׂבָקָה לְלִבְיֹשָׁה לְזִמָּה וְעָרַק לְשׂוּקָא:

(יט) וַיְהִי כִשְׁמַע אֲדֹנָיו אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לְאָמֹר בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוֹ:

יט וַיְהִי כִּד שְׁמַע רְבוּנָה יֵת פִּתְגָמִי אֶתְתָּה דִּי מְלִילַת עַמָּה לְמִימַר כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין עַבְדִּי לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר רְגָזָהּ:

כ"י אֲדֹנָיו וְגו' • בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ אֶמְרָה לּוֹ בֵּן, וַיְהִי שְׂאֵמְרָה: 'בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ', עֲנִינִי תְשִׁמִּישׁ כְּאֵלֶּה.

(כ) וַיִּקַּח אֲדֹנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפַּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־אֶסְרִי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שֵׁם בְּבֵית הַפַּהַר:

כ וְנָסִיב רְבוּנָה דִּי־וֹסֵף יֵתָהּ וּמְנִיָּה לְבֵית אֲסִירֵי אֶתֶר דִּי אֲסִירֵי מְלָכָא אֲסִירִין וַיְהִי תַמָּן כְּבֵית אֲסִירֵי:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

(ב'לשון יחיד), ואם היה זה מוסב על "הבאת לנו", היתה צריכה לסיים "לצחק בנו", כמו בפסוק יד, ולכן בהקשר שנה מוסב על "בא אלי". תורה יח

(יט) וַיְהִי כִשְׁמַע אֲדֹנָיו וְגו' – בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ אֶמְרָה לּוֹ בֵּן – והיא ספירה לוֹ אֲזַ כְּדִי לְהַכְעִיסוֹ עוֹד יוֹתֵר, כִּי מֵאוֹס הוּא עַל הָאָדָם לְשָׂכֵב עִם אִשָּׁה שְׂשָׁכְבָה עִם אַחֵר, וְכִשְׁהִיא סִפְרָה לּוֹ שֶׁהוּא רָצָה לְשָׂכֵב עִמָּה וְלַעֲשׂוֹת לָהּ כָּךְ וְכָךְ, הִרִי שְׂכַעְסוֹ גָּבֵר יוֹתֵר (גרא), וְהוּו שְׂמִסִּים הַכְּתוּב: "וַיַּחַר אָפוֹ".

וַיְהִי שְׂאֵמְרָה: "בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ", עֲנִינִי תְשִׁמִּישׁ כְּאֵלֶּה – וְלֹא תְשִׁמִּישׁ מִשְׁ, שֶׁהִרִי אֶמְרָה "בָּא אֵלַי לְשָׂכֵב", וְלֹא שְׂשָׂכֵב עִמָּה, אֶלֹא כְּמִי שְׂבָא לְשִׁמֵּשׁ (גרא). תורה כ

"הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ" – מְבָאָר בְּזֶה שֶׁ"לְצַחֵק בֵּי" מוֹסָב עַל "בָּא אֵלַי" וְלֹא עַל "הִבֵּאתָ לָנוּ", שֶׁהִרִי לֹא הִבִּיאוּ בְּשִׁבִיל לְצַחֵק בַּהּ (רא"ט). אֶךְ הִ"בָּאָר בְּשִׁדְרָה" כְּתִב שְׂאִין זֶה כְּנֻת רִשִׁי, שֶׁהִרִי לְעִיל פְּסוּק יֵד אֶמְרָה בֵּן בְּמִפּוֹרֶשׁ: "רָאוּ הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֵבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ", מִשׁוּם שֶׁזֶה רָגִיל בְּמִקְרָא לְתִלוֹת דְּבָר שְׂנִגְרָם כְּתוּצָאָה מִמַּעֲשֵׂה מִטּוֹים לְעוֹשֵׂה הַמַּעֲשֵׂה אֶף שֶׁהָעוֹשֵׂה לֹא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ, אֶלֹא שְׂכָאֵן כִּינֵן שְׂאֵמְרָה "בָּא אֵלַי", יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שֶׁהוּא בָּא עֲלֵיהּ, וְאִין זֶה נְכוּן, וְלָכֵן בְּהַקְרָם שֶׁ"בָּא אֵלַי" מוֹסָב עַל "לְצַחֵק בֵּי". אֶךְ יוֹתֵר נִרְאֶה שְׂכֻנַּת רִשִׁי לְתַרְץ הַסְּתִירָה שְׂבִפְסוּק, שֶׁתְּחִילָה אֶמְרָה "הָעֶבֶד הָעֵבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ" (ב'לשון רבים), וְאַחֲרֵי־כֵן אֶמְרָה "לְצַחֵק בֵּי"

(טז) אֲדֹנָיו – שֶׁל יוֹסֵף – וְלֹא שֶׁל "בְּגָדוֹ" הַסְּמוּךְ לוֹ, כְּלוּמַר, בְּעֵלְיוֹ שֶׁל הַבְּגָד שֶׁהוּא יוֹסֵף, אֶלֹא הַכְּנֻתָה לְאֲדוֹנָיו שֶׁל יוֹסֵף (שֶׁלֹא נִזְכָּר בְּכַתוּב), שֶׁהוּא בְּעֵלָהּ, כְּדְמוּכַח מִהַפְּסוּק שְׂלֹאֲחֵרְיוֹ: "וַתְּדַבֵּר אֵלָיו וְגו'" (רא"ט). אוֹ יֵשׁ לִזְמֵר שְׂכֻנַּת רִשִׁי לִזְמֵר, שֶׁאֶף שִׁוֹסֵף לֹא נִזְכָּר בְּפְסוּק, וְאִם כֵּן הִיָּה צְרִיךְ לִזְמֵר עַד בֹּא "בְּעֵלָהּ" אוֹ "אִישָׁה" אֶל בֵּיתוֹ, אֶמֶר הַכְּתוּב "אֲדוֹנָיו", וְהוּא מוֹסָב עַל יוֹסֵף, שֶׁהוּא נִרְמָז בְּתִיבַת "בְּגָדוֹ", כִּינֵן שֶׁזֶה שֶׁהַמְּתִינָה לְ"אֲדוֹנָיו", אִין זֶה רַק מִשׁוּם שֶׁהוּא בְּעֵלָהּ, אֶלֹא בְּעִיקַר מִשׁוּם שֶׁהוּא אֲדוֹנָיו שֶׁל יוֹסֵף, וְרָאָה רִשִׁי יִשְׁעִיָּה יֵט, ד: "כָּל לְשׁוֹן אֲדֻנוֹת קָרִי ב'לשון רבים ואפילו יחיד, כמו.. עד בא אדוניו". תורה יז

(יז) בָּא אֵלַי – "לְצַחֵק בֵּי" – לְשׁוֹן גִּילּוֹי עֲרִיזוֹת (רש"י לעיל בא, ט).

שיעור יומי לשבת קודש כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת וישב קז

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְמַט אֱלֹו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּ
בְּעֵינָי שַׁר בֵּית־הַפַּהַר:
כא וְהָיָה מִימְרָא דַּי בְּסַעְדָּה דְיוֹסֵף וַנְּגַד לָהּ
חֶסְדָּא וַיְהִיבָה לְרַבְחִין בְּעֵינָי רַב בֵּית אֲסִירֵי:

יט"א וַיְמַט אֱלֹו חֶסֶד • שְׁהִיָּה מְקַבֵּל לְכָל רוּאֵיו, לְשׁוֹן 'פְּלָה נָאָה וְחֶסְדָּה' שְׁבַמְשַׁנָּה.

(כב) וַיִּתֵּן שַׁר בֵּית־הַפַּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים
אֲשֶׁר בְּבֵית הַפַּהַר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא
הָיָה עֹשֶׂה:
כב וַיִּמְנֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי בִידָא דְיוֹסֵף יֵת כָּל
אֲסִירָא דֵי בְּבֵית אֲסִירֵי וְיֵת כָּל דֵי עֲבָדִין
מִמֶּן עַל מִימְרָה הָיָה מִתְעַבֵּד:

יט"ב הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּמִימְרֵיהָ הָיָה מִתְעַבֵּד'.

(כג) אֵין שַׁר בֵּית־הַפַּהַר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ
בְּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּים:
יט"ג אֵין הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּשִׁבִיל שְׁהָ אִתּוֹ'.

כג לֵית רַב בֵּית אֲסִירֵי חֲזִי יֵת כָּל סְרַחֵן בִּידָה
כְּדֵי מִימְרָא דַּי בְּסַעְדָּה וְדֵי הוּא עֲבַד יֵי
מְצַלַּח:

(כג) אֵין שַׁר בֵּית־הַפַּהַר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ
בְּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּים:
יט"ג אֵין הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּשִׁבִיל שְׁהָ אִתּוֹ'.

◆ שבת קודש כ"א כסלו ◆

מ (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה
מִלֶּךְ־מִצְרַיִם וְהֶאֱפָה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:
מ וְהָיָה כְּתַר פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין סְרַחוּ שְׁקֵיָא
מִלְּקָא דְמִצְרַיִם וְנַחְתוּמֵי לְרַבְחוּנֵיהוֹן לְמֶלֶכָא
דְּמִצְרַיִם:

יט"ד אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • לְפִי שְׁהִרְגִילָה אוֹתָהּ אַרְוּנָה אֶת הַצַּדִּיק בְּפִי כָּלֶם לְדַבֵּר בּוֹ לְגַנוּתוֹ, הִכִּיא
לְהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סְרַחֵנָם שֶׁל אֱלוֹ שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹו. וְעוֹד, שְׁתַּבָּא הַרוּחָה לְצַדִּיק עַל־יְדֵיהֶם.
חֲטָאוּ • זֶה נִמְצָא זָבוּב בְּפִלֵי פּוֹטִירִין שֶׁלוֹ, וְזֶה נִמְצָא צְרוּר בְּגִלוּסְקִין שֶׁלוֹ. וְהֶאֱפָה • אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ, וְאֵין
לְשׁוֹן אֲפִיָּה אֶלָּא בְּפֶת, וּבְכַלְעִ"ז, פִּיסְטוּ"ר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

פּוֹטִיפֶר.
אֶת הַצַּדִּיק - יוֹסֵף.
בְּפִי כָּלֶם לְדַבֵּר בּוֹ בְּגַנוּתוֹ - מִפְּרַשׁ
"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בְּגַנוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף
(הִרְבִּי).
הִכִּיא לְהֶם תְּקוּדָשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
סְרַחֵנָם - חֲטָאָם.
שֶׁל אֱלוֹ, שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹו,
וְעוֹד שְׁתַּבָּא הַרוּחָה - גְּאוּלָּה.
לְצַדִּיק עַל־יְדֵיהֶם - הוֹזַק לְטַעַם
הַשְּׁנִי, כִּינּוּן שֶׁלְטַעַם הַרְאֵשׁוֹן הָיָה
מִסְפִּיק שֶׁרַק שֶׁר אֶחָד הָיָה חוֹטָא,
וְאֵילוֹ לְטַעַם הַשְּׁנִי הָיוּ צְרִיכִים לְשִׁנֵּי
הַשְּׁרִים כַּמּוּבָן מִהַמְשֶׁךְ הַפְּרָשָׁה,
וְהוֹזַק לְטַעַם הַרְאֵשׁוֹן כִּי רַק לְטַעַם זֶה
מוּבָן מֵהוּ "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה",
שֶׁהַתּוֹעֵלֶת הַיְתָדָה מִיְדֵית, וְאֵילוֹ לְטַעַם
הַשְּׁנִי הַתּוֹעֵלֶת הַיְתָדָה רַק לְאַחַר זְמַן
פּוֹטִיפֶר.
אֶת הַצַּדִּיק - יוֹסֵף.
בְּפִי כָּלֶם לְדַבֵּר בּוֹ בְּגַנוּתוֹ - מִפְּרַשׁ
"אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בְּגַנוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף
(הִרְבִּי).
הִכִּיא לְהֶם תְּקוּדָשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
סְרַחֵנָם - חֲטָאָם.
שֶׁל אֱלוֹ, שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹו,
וְעוֹד שְׁתַּבָּא הַרוּחָה - גְּאוּלָּה.
לְצַדִּיק עַל־יְדֵיהֶם - הוֹזַק לְטַעַם
הַשְּׁנִי, כִּינּוּן שֶׁלְטַעַם הַרְאֵשׁוֹן הָיָה
מִסְפִּיק שֶׁרַק שֶׁר אֶחָד הָיָה חוֹטָא,
וְאֵילוֹ לְטַעַם הַשְּׁנִי הָיוּ צְרִיכִים לְשִׁנֵּי
הַשְּׁרִים כַּמּוּבָן מִהַמְשֶׁךְ הַפְּרָשָׁה,
וְהוֹזַק לְטַעַם הַרְאֵשׁוֹן כִּי רַק לְטַעַם זֶה
מוּבָן מֵהוּ "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה",
שֶׁהַתּוֹעֵלֶת הַיְתָדָה מִיְדֵית, וְאֵילוֹ לְטַעַם
הַשְּׁנִי הַתּוֹעֵלֶת הַיְתָדָה רַק לְאַחַר זְמַן
(כא) וַיְמַט אֱלֹו חֶסֶד - שְׁהִיָּה מְקַבֵּל
לְכָל רוּאֵיו - וּמָה שְׁכַתּוּב אַחֲרֵי־כֵן
"וַיִּתֵּן חַנּוּ בְּעֵינָי שַׁר בֵּית הַסוּהַר", וְהוּ
דְּבַר נוֹסֵף, וְהִמְשִׁיכוּ בְּפִסְטוּקִים כְּכִבְג.
לְשׁוֹן 'פְּלָה נָאָה וְחֶסְדָּה' שְׁבַמְשַׁנָּה -
כְּתוּבּוֹת יז, א. וּבְרַשִׁי שָׁם: "חוּט שֶׁל
חֶסֶד מְשׁוּף עֲלֵיהָ". וְרָאָה רַשִׁי עֲבוּדָה
זָרָה ג, ב שִׁחוּט שֶׁל חֶסֶד נוֹתֵן חַנּוּ
בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת". תוֹרָה כב
(כב) הוּא הָיָה עֹשֶׂה - כְּתַרְגוּמוֹ:
"בְּמִימְרָה הָיָה מִתְעַבֵּד" - בְּמִאֲמָרוֹ
הָיָה נַעֲשֶׂה. וְכִינּוּן שֶׁהֶם הָיוּ עוֹשִׂים עַל
פִי צוּוּי, נִקְרָא שְׁהוּא הָיָה עוֹשֶׂה
(רִאשִׁי). תוֹרָה כג
(כג) בְּאֲשֶׁר ה' אִתּוֹ - בְּשִׁבִיל שְׁ"ה'
אִתּוֹ". - מִפְּרַשׁ בֵּית שֶׁל "בְּאֲשֶׁר",
בְּשִׁבִיל רִאשִׁי. תוֹרָה א
(א) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - לְפִי
שְׁהִרְגִילָה אוֹתָהּ אַרְוּנָה - אֲשֶׁת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 163)

אותה ארוחה (רש"י מ, א) רש"י פרש לעיל (לט, א) שאשת פוטיפר התפונה לשם שמים. לכן לא נקט רש"י כאן "מרשעת", אלא רק "ארוחה", על-דרך לשון רש"י (ח"ש כד, לט) לגבי אליעזר עבד אברהם: "בני ברוך ואתה ארוך", הרי שלשון "ארוך" מתאימה גם אם אין שם הנהגה רעה. וצריך עיון קצת מפרש"י לעיל (לז, לג): חיה רעה אכלתהו... סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר.

(ב) ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים:

בירגז פרעה על תרין וברכנוהי על רב שקי ועל רב נחתומי:

(ג) ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל-בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם:

ג ויחב ויתון במטרא בית רב קטוליא לבית אסירי אתר די יוסף אסיר תמן:

(ד) ויפקד שר הטבחים את-יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר:

ד ומני רב קטוליא ת יוסף עמהון ושמש תהון ויהו יומין במטרא:

(ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש בפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר:

ה"א ויפקד שר הטבחים וגו' • להיות אתם. ויהיו ימים במשמר • י"ב חדש.

ה ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש בפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר:

ה"א ויחלמו חלום שניהם • ויחלמו שניהם חלום, זה פשוטו. ומדרשו: כל אחד חלם חלום שניהם: שחלם את חלומו ופתרון חברו, וזהו שנאמר: "וירא שר-האופים כי-טוב פתרו". איש בפתרון חלמו • כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חברו - שר האופים חלם את החלום שלו כפי שספר, וגם חלם שתוף שלשה ימים יצא שר המשקים מבית האסורים, ושר המשקים חלם את החלום שלו, ובנוסף לקח חלם שתוף שלשה ימים יתלו את שר האופים. וקרא את פתרון החלום "חלום", משום שגם זה היה בחלום (גרא).

חדש - שמצינו במקרא ששנה נקראת "ימים" (ראה רש"י לעיל כד, נה. ושי). ואין לפרש כאן שהפונה לימים ממש, שהרי מיעוט "ימים" שנים, והרי הם ישובו במאסר יותר מימים, כמפורש בהמשך הכתוב (משכיל לדח). ועוד, הרי כתב רש"י לעיל שמטרת מאסרם היתה כדי שידברו עליהם ולא על יוסף, ואם ישובו רק מספר ימים אז שוב היו שבים ומדברים עליו, ומה תועלת יש בזה? לכן מסתבר שישוב שנה שלימה, שבמשך שנה זו דברו עליהם ולא על יוסף, וכך נשפח מעשה יוסף. תורה ה

לשון אפיה אלא בפת - ראה גם רש"י שמות טו, כג: "לשון אפיה נופל בלחם, ולשון בישול בתבשיל". וכן ברש"י ביצה טו, ב: "אופין - פת", "מבשלין - תבשיל". וכן ברש"י שבת עג, א: "האופה .. לא שוף אלא בפת". וכן ברש"י כתובות נט, ב: "אופה - פת". וכתב בספר "מעניני אגם", מה שהוצרך רש"י לפרש בן אף שהוא דבר פשוט, מפני שבשפה הצרפתית (מקום מושבו של רש"י) אין פעל מיוחד לאפית לחם, ואותו פעל משמש הן לאפית לחם והן לבישול תבשיל. ובלעז - בלטינית, מה שאין-כן בצרפתית, וכדלעיל (מעניני אגם).

ויהו ימים במשמר - לקמן פסוק טז. ויחלמו חלום שניהם - כל אחד חלם חלום שניהם חלום - ולא שכל אחד חלם חלום של שניהם כפי שמשמע מהכתוב (ראש). והו פשוטו. ומדרשו - בראשית רבה פח, ד.

פישטור - pestor, אופה. תורה ב (ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף - להיות "אתם" - בשירותם, כלומר, לשרת אותם (ראש). ויהיו ימים במשמר - שנים עשר

(א) וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבִקְרַ וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים:

וַיֹּאמֶר לְוַתְּהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא וַתְּהוֹן וְהָא אַנְוִן נְסִיטִין:

כ"א < זעפים > עצבים, כמו: (מלכים א כ) "סר וזעף", (מכה ז) "זעף ה' אשא".

(ב) וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פְרַעֲה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר

וַיִּשְׁאַל ית רכרבי פרעה די עמה במטרא בית רבונה למימר מא דין אפיכון בישין יומא דין:

בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי שיחת ש"פ מקץ תשל"ד – שיחות קודש תשל"ד עמ' 112 ואילך)

מדוע שאל יוסף "מדוע פניכם רעים היום"?

בפרשתנו מסופר אודות דברי יוסף לשרי פרעה, ואשר, "ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אותם והנם זועפים. וישאל גו' מדוע פניכם רעים היום" (מ, רז).

והנה, מפרטי דברי יוסף לשרי פרעה, ומאופן הנהגתו אתם, יש ללמוד הוראה נפלאה:

לאחרי ש"גנב גונבתי מארץ העברים", ונמכר יוסף לעבד, ואחרי כל זה עוד הושיבו אותו בבית האסורים ללא פשע ועון, היה אפשר לחשוב שבמצב כזה יהיה "ברוגז" על כל העולם, ובמיוחד על שרי פרעה, שהרי אחד משריו הושיבו בבית האסורים.

ואם כן כאשר ראה יוסף את שרי פרעה "והנם זועפים" היה אפשר לחשוב שלא היה מתעניין בהם כל עיקר. יתר על כן, הרי מצב זה ששרי פרעה "הנם זועפים" לא היה צריך לעורר אצל יוסף תמיכה, שהרי פשוט ששר הנמצא בבית האסורים יהיו פניו "זועפים".

אך לפועל לא היה כן, וכאשר ראה יוסף את שרי פרעה ש"הנם זועפים", הנה מבלי הבט על מצבו וכו', התעניין במצבם, ושאל אותם "מדוע פניכם רעים היום", ואם הוא יכול לעזור להם במשהו.

ודוקא על-ידי מעשה זה, שהתעניין במצבם של שרי פרעה, נהיה 'למשנה למלך', והציל את העולם פולו בשנות הרעב. ומזה יש ללמוד עד כמה יש להתעניין בטובת הזולת.

(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר

ח וַיֹּאמְרוּ ליה חלמא חלמנא ופשר לית לה וַיֹּאמֶר ליהון יוסף הלא מן קדם יי פושטין חלמנא אשתעו כען לי:

אלהם יוסף הלא לאלהים פתרים ספרו-נא לי:

(ט) וַיֹּסֶפֶר שְׁרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ

ט וַיֹּאשְׁתַּעֲי רב שקי ית חלמה ליוסף וַיֹּאמֶר ליה בחלמי ויהא גופנא קדמי:

בחלומי והנהגפן לפני:

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שאחד מהם היה עצב והשני כעוס, כלומר, שר המשקים היה כעוס שלא ידע את פתרון החלום, ושר האופים היה עצוב מתוכן חלומו. ולפירוש המדרש שכל אחד חלם גם פתרון חברו, יש לומר ששניהם היו גם עצובים וגם כעוסים, מפני שהיו מבבלאים, כי חלומו של שר המשקים היה טוב אך הפתרון שקלם היה רע, ואילו חלומו של שר האופים היה רע והפתרון שחלם היה טוב.

כמו: "סר וזעף" – מלכים א כ, מג. דין, רוחו סרה ממנו (רשי שס).

"זעף ה' אשא" – מיקה ז, ט. כעס וחימה [של ה'] אסבול (מצ"צ

שס. תורה ז

ובזה בא ללמוד על גדולתו של יוסף, שלא פתר את חלומו מצד שכלו, ככל בני אדם הפותרים את החלום כפי היקש החלום וענינו, כי אם פן מהי גדולתו של יוסף? אלא הוא פתר להם לפי מה "שעתידי לבא עליהם" אחר-כך, וכפי שנתקדם בהם באמת, ודבר זה הוא רק ביכולת מי שרוח אלקים בקרבו. תורה ו

(ו) זעפים – עצבים – מהוכחת הפסוקים שאחר-כך נראה שמפרשו הן מלשון עצבות כפשוטו והן מלשון כעס, ראה רש"י מלכים א א, ו: "ולא עצבו – לא הכעיסו". וראה גם רש"י דניאל ב, יב שמפרש "זועפים" מלשון כעס. וכן ברש"י עבודה זרה ד, א: "זועמים". ואולי פגנת רש"י לומר

וגם לפירוש המדרש, שכן גם לפירוש המדרש הם לא חלמו את פתרון חלומם. וכתבו הרא"ם וה"גור אריה" שרש"י מדגיש "הדומה לפתרון", לומר לנו שפתרון החלום לא היה רחוק מהחלום עצמו, שאם לא פן אזי פתרון החלום היה דרך מקרה ולא מתוך החלום עצמו, ולא היה נקרא יוסף "פותר חלומות", והמעלה של יוסף היתה שפתר להם החלומות כפי כל פרטי החלום, ושאכן כל הפרטים התאמתו אחר-כך עם הפתרון. וכן משמע מלשון רש"י לקמן מא, יב: "איש כחלומו, לפי החלום וקרוב לענינו". אך ה"דברי דוד" כתב, שההדגשה ברש"י היא במה שכתב: "הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם",

(י) וּבִגְפוֹן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפֹרְחַת עֲלֵתָהּ נִצָּה
הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁפְּלִתֶיהָ עֲנָבִים:

ש"י - שריגים • זמורות ארפות שקורין וידי"ן. והוא כפרחת • דומה לפורחת. והיא כפורחת, נדמה לי
בחלומי פאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אשפני"ר בלע"ז, ואחר-כך הבשילו.
והיא פד אפרחת אפקת לבלבין, עד כאן תרגומו של פורחת. גן גדול מפרח, כדכתיב: (ישעיה יח) "ובסר
גומל יהיה נצה", וכתיב: (במדבר יז) "ויצא פרח והדר ויצץ ציץ".

(יא) וְכֹסֶם פְּרָעָה בְּיָדֵי וְאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט
אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף
פְּרָעָה:

ש"י - ואשחט • כתרגומו: 'ועצרת', והרבה יש בלשון משנה.

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרוֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

ש"י - שלשת ימים הם • סימן הם לך לשלשת ימים, ויש מדרשי אגדה הרבה (חולין צב).

אשל אברהם - הרב אלטשילי

(יב) שלשת ימים הם - סימן הם
לך לשלשת ימים - ולא שהם עצמם
שלשת ימים (רא"א). ומה שפטר יוסף
שהם שלשה ימים דוקא, ולא שלש
שנים? יש לומר: משום שאם היו שלש
שנים היו צריכים להיות שלש גפנים,
ובין שחלם שהיתה גפן אחת ובה
שלשה שריגים, מוכן שאלו שלשה
ימים שבשנה (רא"א). ומה שלא פתר
להם שהם שלשה חדשים או שלשה
שבועות? יש לומר: משום שלעיל
נאמר "ויהיו ימים במשמר", ופירש
רש"י: "שנים עשר חדש", ומשמע
שבסוף-הכל ישובו י"ב חדש, ואם פן
החלום שלהם היה שלשה ימים לפני
תם הי"ב חדש, ומנה הבין יוסף
ששלשת השריגים רומזים לשלשת
הימים שלפני סוף הי"ב חדש שבגורו
על שר המשקים, כפי שהבין ממה
שחלם על גפן אחת. ובי"משביל לדוד"
כתב, שיוסף הבין פן מפרטי החלום,
שאחר שחלם על שלשה שריגים,
נזכרו לאחריהם שלשה שלבים: "והיא
כפורחת, עלתה נצה, הבשילו
אשפלותיה", שכל אחד מהם הוא
שלב שעבר בראשו של פרעה במשך

נעשה יחד, אלא בזה אחר זה, כי לא
מראים בחלום דברים שהם היפך
הטבע (רא"א). וכל זה נמשך אחר כ"ף
הדמיון של "כפורחת", המורה על
הדמיון בחלום (רא"א).

"והיא פד אפרחת אפקת לבלבין"
- באשר פרחה הוציאה לבלובים.
עד כאן תרגום של "פורחת" - כל
זה תרגום של "פורחת".

גן גדול מפרח, כדכתיב - ישעיה
יח, ה.

"ובסר גמל יהיה נצה" - ולפני כן
כתוב: "בתם פרח", וברש"י שם: "בתם
פרח - שלו, ויתקרב להתבשל תבואה
במלילותיה, ולהיות פגי נצה של גפנה
בוטר וגומל, נגמל להיות גסים כפול
הלבן".

וכתיב - במדבר יז, כג.

"ויצא פרח", והדר - ואחר-כך.
"ויצץ ציץ" - וברש"י שם: "ציץ הוא
הניטת הפרי כשהפרח נופל". תורה יא
(יא) ואשחט - כתרגומו: "ועצרת"
- וסחטתי.

והרבה יש בלשון משנה - לשון
סחיטה. אבל במקרא זו הפעם התייחדה
שנזכרת תיבה זו (ספר הוטרף). תורה יב

(י) שריגים - זמורות ארבות - צריך
עיון לאיזה ענף הוסיף שהן ארבות,
ולא כתב סתם זמורות. וראה גם רש"י
לקמן מט, א: "שורקה - זמורה
ארובה". וראה רש"י חולין צב, א
ש"שריגים", הם 'ענפים קשים".

שקורין - בלעו.
ויד"ן - wediz, ענפים של גפן. וראה
רש"י לקמן מט, א.

והוא כפרחת - דומה ל"פורחת".
"והיא כפרחת", נדמה לי בחלומי
כאלו היא פורחת - תחילה פירש
את המילה, ועכשיו מפרש את הענין.
כלומר, מפני שזה היה רק דמיון
בחלום ולא במציאות, לכן אמר בכ"ף
הדמיון. אבל הגפן עצמה בחלום
היתה אכן פורחת, הוציאה פרחים
(רא"א).

ואחר הפרח: "עלתה נצה" ונעשה
סמדר - כשנופל הפרח והענבים
מובדלים זה מזה וניכרים, כל ענבה
לעצמה קרויה סמדר (רש"י שה"ש ב, ג).

אישפני"ר - espanir, להניץ, להתפתח
(אוצר לעזר רש"י). לפרוץ (לעזר רש"י).
בלעו, ואחר-כך: "הבשילו" - בא
לומר בזה שלא ראה בחלום שהכל

(יג) בַּעֲדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְרֵעָה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׁבֵּךְ עַל־בִּגְדוֹ וְנָתַתְּ כּוֹס־פְּרֵעָה בְיָדוֹ כַּמּוֹשֶׁפֶט הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהּ׃

יג בסוף תלמא יומין נדברנך פרעה ית רישך ויתיבך על שמושך ותתן כסא דפרעה בידה כהלקתא קדמא די הותא משקי לה:

יג"א יֵשָׂא פְרֵעָה אֶת־רֹאשׁוֹ • לְשׁוֹן חֲשׁוּבֹן, כְּשִׁיפְקֹד שָׁאָר עַבְדָּיו לְשָׂרְתָּ לְפָנָיו בְּסַעֲדָה, יִמְנָה אוֹתָךְ עִמָּהֶם. כַּנָּךְ • בְּסִיס שְׁלֵךְ וּמוֹשֶׁבֶךְ.

(יד) כִּי אִם־זִכְרַתְנִי אֶתָּךְ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעִשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל־פְּרֵעָה וְהִזְאַתָּנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה׃

יד אלהן תדכרנני עמך פד ייטב לך ותעבד פען עמי טיבו ותדכר עלי קדם פרעה ותפקנני מן בית אסירא הדין:

יג"ב כִּי אִם־זִכְרַתְנִי אֶתָּךְ • אֲשֶׁר אִם זִכְרַתְנִי אֶתָּךְ, מֵאַחַר שִׁיטֵב לָךְ כְּפַתְרוּנִי. וְעִשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד • אֵין 'נָא' אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: הָרִי אֶתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי חֶסֶד.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

עלתה נצח - הגיע זמן של ישראל לפרות ולרבות, עלתה נצח - הגיע זמן של ישראל ליצאל, הבשילו אשכולותיה ענבים - הגיע זמנה של מצרים לשנות בוס התרעלה. תורה יג (יג) **יֵשָׂא פְרֵעָה אֶת רֹאשׁוֹ - לְשׁוֹן חֲשׁוּבֹן, כְּשִׁיפְקֹד שָׁאָר עַבְדָּיו - שְׁבִינן שִׁי'שָׂא** הוא לשון מנין, מוכן שהכונה שימנה אותו עם שאר עבדיו (רא"ם ורי"א). וכמפורש לקמן פסוק כ **"בְּתוֹךְ עַבְדָּיו. לְשָׂרְתָּ לְפָנָיו בְּסַעֲדָה** - מפני שכל הנמנין במנין אחד הם כל אותם השיכים לאותו סוג של עבודה, ושר המשקים והאופים שיכים לאלו המשרתים בסעודה (רא"ם).

יִמְנָה אוֹתָךְ עִמָּהֶם. כַּנָּךְ - בְּסִיס שְׁלֵךְ וּמוֹשֶׁבֶךְ. - וזהו פירוש "ישא". וראה גם רש"י לקמן פסוק כ. תורה יד (יד) **כִּי אִם זִכְרַתְנִי אֶתָּךְ - אֲשֶׁר** זהו פירוש "כי", שהוא מלשון "אם" שפירושו אשר (רא"ם).

"אם זכרתי אתך" - וזהו פירוש הפסוק: אם בכוננתך לזכור אותי אתך, אזי אנא עשה עמי חסד והזכר אותי לפני פרעה (ספר הוחרן).

מֵאַחַר שִׁי'יטֵב לָךְ כְּפַתְרוּנִי - מִפְּרַשׁ בְּזָה אֶת יתור המלים "כַּאֲשֶׁר ייטב לך", שְׁנָהוּ זִימְקוּן שֶׁל יוֹסֵף לְבַקֶּשְׁתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ חֶסֶד (הרי"ב). וְרָאָה לְקַמְּן בְּפִיאור לְפָסוּק כג.

וְעִשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד - אֵין "נָא" אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה - כְּלוּמַר, "נָא"

בְּיָדִי, וְאֶשְׁחַט אֶתֶּם אֵל כּוֹס פְּרֵעָה, וְאַתֶּן הַכּוֹס עַל כַּף פְּרֵעָה", וְנָתַתְּ כּוֹס פְּרֵעָה בְּיָדוֹ וּגו'". אמר לו: אתה בשרתני בשורה טובה, אף אני אבשרך בשורה טובה: "בעוד שלשת ימים וגו'". וראה עוד חולין צב, א: ובגפן שלשה שריגים - אלו שלשה שרי גאים היוצאים מישראל בכל דור ודור. רבא אמר: אלו שלשה שרי גוים שמלמדים זכות על ישראל בכל דור ודור. תנ"א, רבי אליעזר אומר: גפן - זה העולם, שלשה שריגים - זה אברהם יצחק ויעקב, והיא כפורחת עלתה נצח - אלו האמהות, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו השבטים. אמר לו רבי יהושע: גפן - זה תורה, שלשה שריגים - אלו משה ואהרן ומרים, והיא כפורחת עלתה נצח - אלו סנהדרין, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו הצדיקים שבכל דור ודור. רבי אלעזר המודעי אומר: גפן - זה ירושלים, שלשה שריגים - זה מקדש, מלך, וכהן גדול, והיא כפורחת עלתה נצח - אלו פרחי כהונה, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות: גפן - זו תורה, שלשה שריגים - זה באר, עמוד ענן, ומן, והיא כפורחת עלתה נצח - אלו הבכורים, הבשילו אשכולותיה ענבים - אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: גפן - אלו ישראל, שלשה שריגים - אלו שלשה רגלים, והיא כפורחת

כל יום משלשת הימים עד יום ההולדת שלו, תחילה נזכר בשר המשקים, וזהו "כפורחת", למחרת נשא ונתן בדעתו מה יפסוק לגביו, וזהו "עלתה נצח", וביום השלישי "הבשילו אשכולותיה ענבים", נגמר דינו והוציאו לאורה. וב"תורת מנחם" כתב, שיוסף הבין שמאסרם של אלו וחלומם הם מהקדוש-ברוך-הוא כדי להוציאו ממאסר (שמשום כך בקש יוסף משר המשקים שיזכור אותו לטובה אצל פרעה), ומנה הבין שודאי הדבר צריך לקרות מהר ככל האפשר, ולכן פתר לו שהם שלשה ימים בלבד. **וַיֵּשׂ מִדְּרָשִׁי אַנְדָּה הַרְבֵּה - פִּינּוֹן שַׁעֲל־פִי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא יוֹסֵף פִּתַּר מֵהַחֲלוֹם רַק אֶת עֵינָיו שֶׁלֹּשֶׁת הַשְּׂרִיגִים, וְאֵילוֹ שָׁאָר פְּרִטֵי הַחֲלוֹם נִזְכְּרוּ לְכַאוּרָה לְלֹא צוּרָךְ, עַל כֵּן אָמַר שְׁכַל פְּרִטֵי הַחֲלוֹם יֵשׁ בָּהֶם פִּתְרוֹן בְּמִדְּרָשִׁי אַנְדָּה, וְלֹא נִכְתְּבוּ לְלֹא צוּרָךְ (באר בטה). וְרָאָה בְּרֵאשִׁית רַבָּה פַח, הִ: "וְהִנֵּה גֶפֶן לְפָנָי" - אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל, "וּבְגֶפֶן שֶׁלֹּשֶׁת שְׂרִיגִים" - מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם, "הִיא כְּפּוֹרְחַת" - הַפְּרִיחָה גְּאוּלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, "עֲלֵתָה נֹצֵחַ" - הַנֹּצֵחַ גְּאוּלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, "הַבְּשִׁילוֹ אֶשְׁכּוֹלוֹתֶיהָ עֲנָבִים" - גֶּפֶן שֶׁהַפְּרִיחָה מִיָּד הַנֹּצֵחַ, עֲנָבִים שֶׁהִנְצוּ מִיָּד בְּשֵׁלוֹ, "וּכּוֹס פְּרֵעָה בְּיָדֶיךָ" - מִכָּאֵן קָבַעוּ חֻקִּים אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל לֵילֵי פֶסַח, כַּנָּךְ אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּאן: "וּכּוֹס פְּרֵעָה**

(טו) כִּי־גִבַּב וְגִבַּבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם־פָּה לֹא־ עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

טו ארי מגנב גנבנא מארעא דעבראי ואף הקא לא עבדית מדעם ארי שויאו יתי בבית אסירי:

(טז) וַיֵּרָא שְׂרֵה־הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתַר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֲרֻאֲנִי בְּחֻלּוֹמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עֹלְרֹאשָׁי:

טז ויחזא רב נחתומי ארי נאות פשר ואמר ליוסף אף אנא בחלמי והא תלתא סלין דחירו על רישי:

טז סלי חרי • סלים של נצרים קלופין חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת פיסנין, שקורין אובלי"ש, לתתם באותם סלים.

טז סלים של נצרים קלופין חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת פיסנין, שקורין אובלי"ש, לתתם באותם סלים.

(יז) וּבַסֶּלַע הֶעֱלִיזוּן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרֻעָה מַעֲשֵׂה אִפֶּה וְהַעוֹף אִכַּל אֶת־הַסֶּלַע מֵעַל רֹאשָׁי:

יז ובסלא עלאה מפל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסלא מעלוי רישי:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרוֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסִּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

יח ואתב יוסף ואמר דין פשרנה תלתא סלין תלתא יומין אנון:

(יט) בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פְּרֻעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מֵעֲלִיָּד וְתִלָּה אוֹתוֹ עַל־עֵץ וְאִכַּל הָעוֹף אֶת־בְּשׂוֹרְתוֹ מֵעֲלִיָּד:

יט בסוף תלתא יומין עדי פרעה נת רישף מנף ויצלוב יתף על עליבא ויכול עופא נת בשרף מנף:

(כ) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדֶת אֶת־פְּרֻעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁוֹ שַׁר הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שַׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

כ והנה ביומא תליתאה יומא בית ולדא דפרעה ועבד משתא לכל עבדוהי ואדפר נת ריש רב שקי ונת ריש רב נחתומי בנו עבדוהי:

כ"א יום הַלֵּדֶת אֶת־פְּרֻעָה • יוֹם לֵדְתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּינוֹסִיא. וּלְשׁוֹן הַלֵּדֶת, לְפִי שְׂאִין הַוֹלֵד נוֹלַד אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהַחַיָּה מְלַדֶּת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל פֶּן הַחַיָּה נִקְרָאת מְלַדֶּת, וְכֵן: "יחזקאל טו" וּמִלֹּדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הַלֵּדֶת אוֹתָךְ", וְכֵן: "ויקרא י"א" אַחֲרֵי הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע, שֶׁכַּבּוּסוֹ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁוֹ וְגו' • מִנְאֵם עִם שְׂאָר עַבְדָּיו, שֶׁהָיָה מוֹנֵה הַמִּשְׁרָתִים שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלוֹ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁוֹ", לְשׁוֹן מִנְּנָן.

כ"א יום הַלֵּדֶת אֶת־פְּרֻעָה • יוֹם לֵדְתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּינוֹסִיא. וּלְשׁוֹן הַלֵּדֶת, לְפִי שְׂאִין הַוֹלֵד נוֹלַד אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהַחַיָּה מְלַדֶּת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל פֶּן הַחַיָּה נִקְרָאת מְלַדֶּת, וְכֵן: "יחזקאל טו" וּמִלֹּדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הַלֵּדֶת אוֹתָךְ", וְכֵן: "ויקרא י"א" אַחֲרֵי הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע, שֶׁכַּבּוּסוֹ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁוֹ וְגו' • מִנְאֵם עִם שְׂאָר עַבְדָּיו, שֶׁהָיָה מוֹנֵה הַמִּשְׁרָתִים שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלוֹ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁוֹ", לְשׁוֹן מִנְּנָן.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

סלים. - obledes, רקיקים. תורה יז (כ) יום הַלֵּדֶת אֶת פְּרֻעָה - יוֹם לֵדְתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ - רָאָה עֲבוּדָה וְרָה י, א. "יוֹם גִּינוֹסִיא" - בלשון יון (הערך). ולשון "הַלֵּדֶת" - ולא "לִידֶת". לְפִי שְׂאִין הַוֹלֵד נוֹלַד אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהַחַיָּה מְלַדֶּת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל פֶּן הַחַיָּה נִקְרָאת "מְלַדֶּת" - רָאָה שְׂמוֹת א, יט "הַמְלַדֶּת", וּבְאוֹנוֹקְלוֹס שֵׁם "חִיתָא". אֶבֶל בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה חִיָּה נִקְרָאת יוֹלֶדֶת (ראה רשי' שבת קכח, ב. יזמא עג, ב), וְחֻכְמָה נִקְרָאת מְלַדֶּת (רשי' שבת שם).

הַאֲמוֹר כָּאֵן אֵינּוּ אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקֻשָּׁה, שֶׁכֵּן הִרְבֵּה פְּעָמִים "נָא" פִּירוּשׁוֹ עֲבָשׁוֹ, וְכָאֵן לֹא שִׁיף לֹמֵר עֲבָשׁוֹ. וּבְדָפוּס רֹאשׁוֹן לֹא מוּבָא כָּל זֶה, אֵלָּא רְק: "אֵם זָכַרְתִּנִּי - הָרִי אֶתָּה עוֹשֶׂה עַמְדִי חֶסֶד". תורה טו (טו) סִלֵּי חֲרִי - סִלִּים שֶׁל נְצָרִים - עַנְפִּים. קְלוּפִים עֲשׂוּיִם חוֹרִין חוֹרִין, וּבְמִקוּמָנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוּכָרִי פֶת בִּיסְנִין - פֶּת שְׁנִילוּשָׁה עִם תְּבָלִין, שְׂוֹתְנִין בָּהּ תְּבָלִין הִרְבֵּה וְאֶגְזוּיִם וּשְׁקָדִים (רשי' ברכות מא, ב).

וְכָאֵן לֹא שִׁיף לֹמֵר עֲבָשׁוֹ. וּבְדָפוּס רֹאשׁוֹן לֹא מוּבָא כָּל זֶה, אֵלָּא רְק: "אֵם זָכַרְתִּנִּי - הָרִי אֶתָּה עוֹשֶׂה עַמְדִי חֶסֶד". תורה טו (טו) סִלֵּי חֲרִי - סִלִּים שֶׁל נְצָרִים - עַנְפִּים. קְלוּפִים עֲשׂוּיִם חוֹרִין חוֹרִין, וּבְמִקוּמָנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוּכָרִי פֶת בִּיסְנִין - פֶּת שְׁנִילוּשָׁה עִם תְּבָלִין, שְׂוֹתְנִין בָּהּ תְּבָלִין הִרְבֵּה וְאֶגְזוּיִם וּשְׁקָדִים (רשי' ברכות מא, ב).

שיעור יומי לשבת קודש כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת וישב קיג

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת־יֵשׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּסִם עַל־כַּף פְּרָעָה:

(כב) וְאֵת שַׁר הָאֲפִים תָּלָה בְּאֵשֶׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:

(כג) וְלֹא־זָכַר שַׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:

יש"י וְלֹא־זָכַר שַׁר־הַמִּשְׁקִים • בו ביום. וַיִּשְׁכַּחְהוּ • לאחר מפאן, מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר: (תהלים מ) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים", ולא בטח על מצרים הקרויים רהב:

פפפ ק"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' רכו

אשל אברהם – הרב אלאשילי

פרעה, ניתוסף לו עוד שתי שנים, שנאמר "ויהי מקץ שנתים ימים". וב"תורת מנחם" כתב הטעם שנתוספו לו עוד שתי שנים על פי מה שנתבאר לעיל בטעם ש"שלישה שריגים" הם שלישה ימים, מפני שיוסף הבין שה' שלח את שר המשקים כדי שתבוא הרוחה על-ידו בשלישה ימים, אף כי יוסף תלה את מבטחו בשר המשקים, נענש ושלשה ימים נהפכו לשלש שנים, אלא שהקדוש-ברוך-הוא לא הענישו בכל התקף, והסתפק בשנתים ועוד משהו (שלישה ימים) מהשנה השלישית, כי מקצת שנה חשוב בשנה. **שנאמר** – תהלים מ, ה.

"אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים" – וב"ש"י שם: "רהבים – לשון גסות".

ולא בטח על מצרים הקרויים "רהב" – ישעיה ל, ז: "ומצרים הבל וריק יעזרו, לכן קראתי לזאת רהב וגו'". וב"ש"י שם: "רהב – גסי רוח". וקרא על "ש"י איוב ט, יג שנקראים "רהב" על שם גאונתם אשר אמרו: "מי ה' וגו'".

חסלת פרשת וישב

אם זכרתני מאחר שייטב לך" (בלשון רש"י לעיל פסוק יד), בלומר, אם תזכור אותי ביום שתחזור לגדולתך, אזי עשה עמדי חסד והזכירני לפני פרעה, ועל כן אומר רש"י כאן שלא זכר אותו בו ביום כפי שבקשו יוסף, ולכן גם שכחו לאחר מכן (באר בשדה).

מפני שתלה בו יוסף לזכרו – מדיוק לשון רש"י: "שתלה בו יוסף לזכרו" מובן, שהחטא של יוסף היה שתלה את כל מבטחו בשר המשקים, שבאילו רק בו הדבר תלוי, שאם יזכירו יצא, ואם לא יזכירו לא יצא, ומשום כך נענש, כי אמנם יוסף היה צריך לפנות אל שר המשקים שיזכירו אצל פרעה, שהרי משום כך נשלח לשם כדי שתבוא הרוחה על ידו, אף יחד עם זאת עיקר מבטחו היה צריך להיות ב'ה' (הרבי).

הזקק להיות אסור עוד שתי שנים – קרא שמות רבה ז, א: לא היה יוסף ראוי לינתן בבית האסורין אלא עשר שנים, מפני שהוציא דבה על עשרת אחיו, ועל-ידי שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתני אתך והזכרתני אל

יש לומר, מה שפירש לעיל ש"ישא" הוא לשון מנין ולא לשון הרמה הוא מפני האמור כאן, שכאן בהקרח הוא לשון מנין, שהרי נאמר "בתוך עבדיו", ומזה מובן שגם לעיל הוא מלשון מנין. וזו גם הסיבה שרק כאן הוא מביא הוכחה לכך מהפסוק "שאו את ראש" ולא לעיל, משום שכאן הוא עיקר פירושו.

שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעדתו, וזכר – נקט לשון זכרון, משום שהם לא היו לפניו, ומנה אותם בזכרונו. ואפשר שזו גם פונת אינקלוס שתרגם "ישא" מלשון זכרון.

את אלו בתוכם, כמו "שאו את ראש" לשון מנין. – במדבר א,

ב. תורה כא

(כג) **ולא זכר שר המשקים – בו ביום** – בלומר, לא רצה לזכרו (משכיל לדד).

וישכחהו – לאחר מפאן – שפיון שלא זכרו בו ביום שחזר לגדולתו, ממילא שכחו גם לאחר מכן. וזה תואם את בקשת יוסף אליו, שאמר לו: "אשר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי" אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ח כסלו מפרק פח עד סוף פרק פט</p>	<p>יום ראשון - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>יום חמישי - י"ט כסלו פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו</p>	<p>יום שני - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>יום שישי - כ' כסלו פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג</p>	<p>יום שלישי - י"ז כסלו מפרק פג עד סוף פרק פז</p>
<p>שבת קודש - כ"א כסלו פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ואחור ע"ש:

1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, והבין דרכה וידע מקומה ומעלתה⁴¹, - שהוא יודע אותה
 2 - שבדקדוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר:
 3 "זמירות היו לי כו" - חוקי⁷ - נענש על זה, ואמר לו
 4 הקדוש ברוך הוא "זמירות קרית להו"?! - זמירות אתה
 5 קורא להם? משום
 6 שפאמת מעלתה זו, -
 7 של תורה, שכל
 8 העולמות בטלים לגבי
 9 דקדוק אחד ממנה, היא
 10 - רק, מבחינת אחרים -
 11 החיצוניות, של עמק
 12 הפחשקה, כמו שכתוב
 13 במקום אחר⁸ בשם
 14 האריז"ל על מאמר
 15 רז"ל: "נובלות חכמה
 16 שלמעלה - תורה". -
 17 שהתורה היא הנובלות
 18 (וטפלה) בלבד מחכמה
 19 שלמעלה, כלומר, היא
 20 בחינת "אחוריים" בלבד,
 21 החיצוניות של חכמה
 22 שלמעלה. אבל פנימיות
 23 שפעמק, - המחשבה
 24 העליונה, שהוא פנימיות
 25 התורה - היא מיוחדת
 26 לגמרי מאוד אינסוף
 27 ברוך הוא המלבש בה
 28 בתכלית היחוד, ולגבי
 29 אינסוף ברוך הוא - כל
 30 העולמות פלא ממש²³

קונטרס אחרון

אך
 מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר
 זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות
 קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
 בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים
 של עומק המחשבה כמו"ש במ"א בשם האריז"ל על
 מארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימיות
 שבעומק שהוא פנימיות התורה היא מיוחדת לגמרי
 באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי
 א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש
 כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם
 לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל
 העולמות מאחר דלא ממש חשיבי ובבחי' פנימיותה
 אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת
 לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה כי אלקים
 הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידעת עצמו
 כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמו"ש לפני לא
 יראו דהיינו בחי' פנימיותה כמו"ש בשם האריז"ל.
 וזש"ה ואהי' אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת
 לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז אמר
 ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן כו' ועל
 בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי
 את בני אדם כי התורה ניתנה בבחי' פנים ואחור
 ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" - "אומן", "פדגוג" המפרנס
 את הילד, כך נקראת התורה ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג"
 לנשמות. ועל זה - על מדריגה גבוהה זו שבתורה, אמר -
 הפסוק "ואהיה אצלו אמון" - אל תקרי "אמון" אלא
 "אומן" כו'¹⁶. - "פדגוג" המפרנס את הילד - מדריגה זו בתורה
 באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא
 שממדריגה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים"
 והיצוניות בלבד ולא מפנימיות. ועל בחינת אחרים -
 שבתורה, אמר¹⁷: - להלן בפסוק שם: "משחקת בתבל ארצו,
 ושעשועי את בני אדם", - "שה" אחוריים" והיצוניות של
 תורה הוא ענין של שחוק ושעשועים בתבל (בעולם) ובבני אדם,

1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו,
 2 - שבדקדוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר:
 3 "זמירות היו לי כו" - חוקי⁷ - נענש על זה, ואמר לו
 4 הקדוש ברוך הוא "זמירות קרית להו"?! - זמירות אתה
 5 קורא להם? משום
 6 שפאמת מעלתה זו, -
 7 של תורה, שכל
 8 העולמות בטלים לגבי
 9 דקדוק אחד ממנה, היא
 10 - רק, מבחינת אחרים -
 11 החיצוניות, של עמק
 12 הפחשקה, כמו שכתוב
 13 במקום אחר⁸ בשם
 14 האריז"ל על מאמר
 15 רז"ל: "נובלות חכמה
 16 שלמעלה - תורה". -
 17 שהתורה היא הנובלות
 18 (וטפלה) בלבד מחכמה
 19 שלמעלה, כלומר, היא
 20 בחינת "אחוריים" בלבד,
 21 החיצוניות של חכמה
 22 שלמעלה. אבל פנימיות
 23 שפעמק, - המחשבה
 24 העליונה, שהוא פנימיות
 25 התורה - היא מיוחדת
 26 לגמרי מאוד אינסוף
 27 ברוך הוא המלבש בה
 28 בתכלית היחוד, ולגבי
 29 אינסוף ברוך הוא - כל
 30 העולמות פלא ממש²³
 31 ואין ואפס ממש, כי "אתה הוא עד שלא נברא העולם
 32 וכו"¹⁰. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם; שכן
 33 אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין
 34 הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, והלכך, - ולכן,
 35 גם לפנימיות התורה - שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף"
 36 ברוך הוא, אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, -
 37 אין לשבחה בשבח שהיא חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש
 38 חשיבי, - כיוון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות
 39 התורה, ובבחינת פנימיותה - פנימיות התורה, אינה שמחת
 40 לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע
 41 המלך הקדוש ברוך הוא שמשתעשע בה, "כי - רק, אלקים

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה):
 "ב"ר פי"ז, ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תרבי"א פכ"א. 11. ל' הכתוב
 - איוב כח, כג. 12. איוב כח, כא. 13. תשא ל, כג. 14. משלי ח, לו. 15. בתניא שלפנינו ליתא לתיבת "כו", וניתוספה כאן ע"פ "לוח
 התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחילתו. 17. משלי שם, לא.

1 כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּבַחֲנֵי פָּנִים וְאַחֲרָי, – בבחינה של
 2 פנימיות ובבחינה של חיצוניות, כְּדַכְּתִיב – כמו שכתוב,
 3 כְּמִגְלַת עֵפֶה דְּזִכְרֵיהָ¹⁸: "וְהָיָא כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֲרוֹר". –
 4 בבחינת "פנים" ופנימיות, ובבחינת "אחור" וחיצוניות. וְלִפִּי
 5 שְׁתַּפְּס דָּוִד – ושיבח את
 6 התורה, בְּבַחֲנֵי
 7 אַחֲרָי, – שהתורה היא
 8 "זמירות", שזה מוסב על
 9 "אחוריים", החיצוניות של
 10 התורה, שיש לה שייכות
 11 לעולם והיא חיות העולם,
 12 לְקַדְּ – לכן, נֶעֱנַשׁ
 13 בְּשִׁכְחָה, הַפָּאָה מִן
 14 בְּחִינַת אַחֲרָי, – דבר
 15 שהוא בפנימיות ומתעצם,
 16 לא שייכת בו שכחה, כִּי־אם בדבר שהוא רק בבחינה של
 17 "אחוריים" וחיצוניות – שייך בו שכחה, וְנֶעֱלַם מִמֶּנּוּ לְפִי
 18 שְׁעָה מַה שְּׁכָתוּב¹⁹: "עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם כְּפִתָּה יִשְׂאוּ"

– שיש לשאת את הארון על הכתפיים ולא בעגלה כפי שעשה
 דוד, והכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים, היא לְחַבֵּר וְלִיַּחַד
 אֶת הַ"כְּתָפִים", שֶׁהֵן בְּחִינַת אַחֲרָי, אֶל "עֲבוּדַת
 הַקֹּדֶשׁ", הִיא חֲכֵמָה עֲלֵאָה, – "חכמה" נקראת "קדש",
 בְּבַחֲנֵי פָּנִים, שְׁמֻשָּׁם –
 מִ"חכמה עילאה"
 שבבחינת "פנים", נִמְשָׁכו
 הַלּוּחוֹת שְׁפָאָרוֹן, כְּמוֹ
 שְׁכָתוּב²⁰: "בְּתוֹכֵם
 מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם כּוֹ",
 וְכְמוֹ שְׁכָתוּב בִּירוּשְׁלָמִי
 דְּשָׁקְלוֹם²¹, שְׁלֹא הִיָּתָה
 כְּהֵן – בלוחות, בְּחִינַת
 פָּנִים וְאַחֲרוֹר, – אלא הם
 הִיוּ "פנים" בלבד, הרי,
 הַכוּוּנָה בְּנִשְׂיַאת הָאָרוֹן עַל הַכְּתָפִים הִיָּתָה, לְחַבֵּר אֶת
 הַ"כְּתָפִים" וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, לְבַחֲנֵי "פנים" שֶׁל הַלּוּחוֹת, עֵינֵן שָׁם
 – בירושלמי:

קונטרס אחרון

כרכתיב במגילה עפה דזכרי' והיא כתובה פנים ואחור
 ולפי שתפס דוד בכחי' אחוריים לכך נענש בשכחה
 הבאה מן בחי' אחוריים ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש
 עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו לחבר וליחד את
 הכתפיים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא
 ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
 כמ"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמ"ש בירושלמי
 דשקלים שלא היתה בהן בחי' פנים ואחור ע"ש:

יום שני ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ם ב"ה:

37 בסימן זה שב'קונטרס אחרון' מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה
 38 יהודי כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה
 39 לגמרי משכל והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.
 40 בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת
 41 הקודש", וכפי שכבר הזכר
 42 בפתחה ללימוד "קונטרס
 43 אחרון", מציין אכן הרבי:⁹
 44 שצריך עיון כיצד בא סימן זה¹⁰
 45 (וכן מספר סימנים נוספים)¹¹
 46 בחלק זה (שב"תניא") של¹²
 47 "קונטרס אחרון".

48 הרבי מציין עוד, שהענינים הנודנים בסימן זה – מוסברים גם (ביתר פירוט)
 49 ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת ראה, ובמאמר דיבור המתחיל "אמר ר'
 50 יהושע בן לוי בכל יום כו" משנת תרפ"ח של ב"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.
 51 וְצִדְקָה כְּנַחַל אֵיתָן" (בְּעֵמּוּס סוּף סִימָן ה')¹. – בפסוק נאמר
 52 שם: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוטרר ונעלם – יתגלה
 53 כמו מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחזק כמו
 54 נחל האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזקה, פְּרוּשׁ, – הדברים
 55 ברוחניות ופנימיות הענינים, הוא כְּמוֹ שְׁנַחַל אֵיתָן" הוא
 56 הַמְשָׁכָה הַנְּמֻשְׁתָּה מִבְּחִינַת "אֵיתָן", – "נחל" הוא המשכה,
 57 כנחל הנמשך, ומדיכן באה ההמשכה – מ"איתן", מבחינת
 58 "חכמה". חכמה נקראת "איתן". וכידוע² ששלשה פירושים
 59 ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף, "איתן" מלשון קשה³ ו"איתן"

מלשון יושן⁴. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה"
 שבנשמת יהודי ומרומים באות יו"ד, שהיא בחינת "חכמה",
 וביו"ד ישנה הנקודה של היו"ד וקוץ העליון וקוץ התחתון, שְׁהָיָא
 – בחינת ה"איתן" – חכמה – כפי שהיא נמשכת בבחינת "נחל",
 היא, בְּחִינַת "נְקֻדָּה
 פְּהִיכְלָא"⁵ – בלשון
 הקבלה, "נקודה בהיכלא"
 היינו שמנקודת ה"חכמה"
 נמשך בהיכל ה"בינה", או
 כפי שמהביטול העצמי
 שבנשמה מבחינת "חכמה"
 (שלמעלה מהביטול והאהבה של ההשגה וההתבוננות של
 "בינה") נמשך בנקודה הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל"
 להמשכה זו שמ"חכמה", ו"תְּרִין רִיעִין וְכוּ"⁶, – דלא
 מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות
 למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן
 נקראות "תְּרִין רִיעִין דְּלֵא מִתְפָּרְשִׁין", שני חברים שאינם נפרדים,
 וְאוֹתִיּוֹת "אֵיתָן" מְשֻׁמְשׁוֹת לְעֵתִיד, – כשרוצים להשתמש,
 בלשון הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד, משתמשים
 באחת מארבע האותיות: אל"ף, יו"ד, תיו ונו"ן: "אפעל", "יפעל",
 "תפעל" ו"נפעל". משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן"
 מורה על גילוי שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פְּרוּשׁ: אָנָּא
 עֵתִיד לְאַתְגְּלִיא, – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם

18. ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה". 19. נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. 20.
 תשא לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'. 1. פסוק כד. 2. סה"מ תש"ג ע' 71 ואילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מיכה ו, ב)
 "והאיתנים מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א כ, א. 6. זח"ג ד, א. 7. ראה לקו"ת ראה יח, ד.

1 ולעתיד זה יתגלה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵם: "הִנֵּה יִשְׁכַּל עֲבָדֵי וְגו'", —
 2 "ישכיל" בלשון עתיד, וְהֵינּוּ שְׁ – בביאת המשיח, שעליו נאמר
 3 "ישכיל עבדי", יתגלה אִזְ אוֹר אֵינִי סוֹף פְּרוֹדֵהוּא וְיַחְדוֹ
 4 וְתַבְרָךְ תוֹךְ פְּנִימִית נְקֻדַת הַלֵּב, עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת "נַחַל
 5 אֵיתָן", הוּא הָאֵרֶת
 6 חֲכָמָה עֲלֵאָה, – חכמה
 7 עליונה, שְׁיֵאִיר בְּפְנִימִיּוֹת
 8 הַלֵּב, לְכַסֵּל בְּיַחְדוֹ
 9 וְתַבְרָךְ בְּתַכְלִית מַעְמָקָא
 10 דְלִבָּא, – מעומק הלב,
 11 אַחֲרֵי הַסֵּרֶת הַעֲרָלָה –
 12 ערלת הלב, מִתְאַוּוֹת
 13 הַנְּשִׁמִּיּוֹת וְכוּ'. –
 14 כשתוסר ה"ערלה"
 15 (ככתוב?) – "ומלתם את
 16 ערלת לבבכם", "ומל ה'
 17 אלקיך את לבבך" לא
 18 תהיה הסתרה על פנימיות
 19 הלב ועל הביטול העצמי
 20 של הנשמה להקדושי
 21 ברוך-הוא הבא מבחינת
 22 "חכמה" שבנפשו, שבה
 23 ישנו ה"תוקף" של עצם
 24 הנשמה, ויש בה ה"קושי"
 25 שלא להשתנות. דבר שבא
 26 בירושה מהאבות, שבכך
 27 מתבטא ענין ה"יושן",
 28 כנוכר לעיל שלשה
 29 הפירושים ב"איתן", הרי

קונטרס אחרון

1 הנה ישכיל עבדי וגו' והיינו שיתגלה אז אור א"ס ב"ה
 2 ויחודו ית' תוך פנימיות נקודת הלב ע"י המשכת
 3 נחל איתן הוא הארת חכמה עילאה שיאיר בפנימיות
 4 הלב ליבטל ביחודו ית' בתכלית מעומקא דלבא אחרי
 5 הסרת הערלה מתאוות הנשמיות וכו'. והנה עתה
 6 בגלות החל הזה יש ג"כ עצה יעוצה להאיר קצת
 7 אור ה' מבחי' איתן לתוך נקודה פנימיות הלב כעין
 8 לעתיד והיינו ע"י שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו
 9 בחי' רחמים רבים העליונים כי באמת כל זמן שאין
 10 האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחי' איתן בנקודת פנימיות
 11 לבבו ליבטל ביחודו ית' מעומקא דלבא עד כלות
 12 הנפש ממשאוי באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ
 13 שבנפשו כי הניצוץ נמשך מבחי' חכמה עילאה ממש
 14 וכשאינו יכול להאיר מבחינתו לתוך פנימיות הלב
 15 ששם מקום גילוי הארה זו ה"ו בחי' גלות ממש
 16 וע"י רחמים רבים העליונים יוצא מהגלות והשביה
 17 ומאיר לתוך נקודה פנימיות הלב בחי' אהבה רבה זו
 18 כנודע ממו"ש ליעקב אשר פדה את אברהם וכמו"ש
 19 בלק"א פמ"ה. ומודעת זאת כי אתערותא דלעילא
 20 באתעדל"ת דוקא תליא מלתא דהיינו ע"י התעוררות
 21 רחמים רבים בלב רחמנים וג"ח להשפיע למטה
 22 השפעה גשמיות זהב וכסף וכו' ולכן פעולת הצדקה

30 לעתיד יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת הלב, שהלב
 31 ירגיש את הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך הוא שמצד
 32 חכמה שבנפש ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה. וְהֵינּוּ, – גם
 33 עֵתָה בְּגִלּוֹת הַחֵל הַזֶּה, – לפי הפסוק בעובדיה¹⁰, והפירוש הוא
 34 או "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", וְשֵׁם בֵּן עֵצָה יַעֲזֹבָה
 35 לְהֵאִיר קֶצֶת אוֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" לְתוֹךְ נְקֻדַת פְּנִימִיּוֹת
 36 הַלֵּב כְּעֵין לְעֵתִיד, וְהֵינּוּ עַל־יְדֵי שְׁמַעוֹרֵר עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת
 37 שְׁבִנְפֵשׁוּ בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הַעֲלִיּוֹנִים. – הבלתי מוגבלים,
 38 כִּי בְּאֵמֶת, כָּל זְמַן שְׁאִין הָאָדָם זֹכֵה שִׁיתְגַּלֵּה אוֹר ה'
 39 מִבְּחִינַת "אֵיתָן" בְּנְקֻדַת פְּנִימִית לְכַבּוֹ, לְכַסֵּל בְּיַחְדוֹ וְתַבְרָךְ
 40 מַעְמָקָא דְלִבָּא – מעומק הלב, עַד בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ – הרי,
 41 כל זמן שאין האדם זוכה לכך – אִזְ בְּאֵמֶת יֵשׁ רַחֲמָנוּת גְּדוּלָה
 42 עַל הַנִּיצוּץ שְׁבִנְפֵשׁוּ. כִּי הַנִּיצוּץ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חֲכָמָה
 43 עֲלֵאָה – חכמה עליונה, מִמֶּשׁ, וְכֵן הַנִּיצוּץ אֵינוֹ יָכוֹל לְהֵאִיר
 44 מִבְּחִינַתוֹ – שהיא בחינת "חכמה" שהיא ביטול מלא להקדוש

8. ישע"י נב, יג. 9. עקב י, טז; נצבים ל, ו. 10. א, כ. 11. ישע"י כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב "בית יעקב" אבל בסנה" (יט, טע"ב) ובב"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה "יעקב פדה את אברהם". וכן הובא הל' בכ"מ. – וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה" שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גו'". 12. ראה ב"ר שם. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו"ש בלק"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ.

- 1 דלתתא" של צדקה נמשכים האהבה והביטול מ"איתן"
 2 שבנשמה, שתתגלה על ידי ה"נחל" בפנימיות נקודת הלב. להלן
 3 יסביר רבנו הזקן, שאל לה
 4 לצדקה להיות מוגבלת
 5 ומדודה, אלא בלי גבול,¹
 6 כאדם כשנוגע לו חיי נפשו²
 7 הרי לא יגביל את עצמו³
 8 שיתן רק סכום כך וכך; אלא אדם במצב כזה מוכן לתת הכל
 9 עבור חיי נפשו. כך צריך להיות גם כאשר נוגע לחיי הנפש
- האלקית", שהצדקה תהיה בלי גבול. ובלשון רבנו הזקן: **וְהִנֵּה,**
מוֹדַעַת זֹאת – הרי ידוע, **מָה שְׁפָתוֹבֵב¹⁵: "כִּי עוֹר בְּעַד עוֹר¹⁶**
 – כלומר, באבר אחד יגן
 אדם על אבר שני, **וְכָל**
אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד
נַפְשׁוֹ – להציל את נפשו,
 ובענינו הכוונה לנפש
 – שצריך אדם להיות מוכן לתת כל אשר לו עבור
 הנפש האלקית, **לְהַאֲרִיחַ פְּאוֹר הַחַיִּים אֵין־סוּף פְּרוּדָהוּא¹⁷:**

יום שלישי י"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל:

- 19 בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו,
 20 שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל
 21 שאחד מהם ממחר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.
 22 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו"
 23 (כשאין הוא יכול בשום אופן
 24 להתמחמה יותר) מאשר
 25 להפריע לאחרים להאריך
 26 בתפלה. שכן, אריכות התפלה
 27 היא ענין של חיים, ונתנת
 28 אריכות ימים, וכשמפריעים
 29 לאחרים באריכות התפלה –
 30 הרי יורדים לחייהם.

קונטרס אחרון

- הנה לא טובה השמועה שמעתי ותרנו בטני אשר**
עם ה' מעבירים ימים של כל אנ"ש שבמקדש מעט
הזה של אנ"ש כמארו"ל שלשה דברים מאריכים ימיו
של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי
שהשעה דחוקה לו ביותר וא"א לו בשום אופן להמתין
עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הוה הלא טוב
טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו. מליד לחייהם
של החפצים בחיים ואונם רחמנא פטריה. והש"ץ
מוציאו ידי חובתו אף שלא שמע כאילו שמע שהוא
כעונה ממש וכדאיתא בגמרא גבי עם שבשדות
דאניסי ויוצאים ידי חובת תפלת שמו"ע עצמה בחזרת
הש"ץ כאלו שמעו ממש וגם קדושה וברכו בכלל.
- בשום אופן להמתין עד אחר עניית קדושה של חזרת
 השליח-ציבור הוה – מפני שבעל תפלה זה מאריך בתפלה,
 הלא טוב טוב לו שלא לשמע קדושה וברכו, מליד
 לחייהם של החפצים בחיים, – אלה שרוצים להתפלל
 באריכות, דבר המביא
 חיים, ואינם רחמנא
 פטריה, – את האנוס
 פטר הקדוש ברוך הוא,
 כיון שהוא אנוס, הוא
 מוכרח ללכת – הרי הוא
 פטור מלשמוע "קדושה"
 ו"ברכו". ויתירה מזו –
 והשליח-ציבור מוציאו
 ידי חובתו – לשמוע
 "קדושה" ו"ברכו". אף
 שלא שמע, כאלו שמע
 שהוא כעונה ממש, –
 הרי, שהאנוס כאן אינו
 כמו בשאר הדברים, שאם
 אמנם הם דברים שאנוס
 רחמנא פטריה, אבל אינם
 "כמאן דעביד" (כאילו עשה) – אונסא כמאן דלא עביד⁵ –
 אונס – כמי שלא עשה, ואילו כאן הרי זה כאילו עשה מצד זה
 ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו, ונדאיתא – כפי שאנו
 מוצאים בגמרא⁶ גבי עם שפשוט דאניסי, – שהם אנוסים,
 ויוצאים ידי חובת תפלת שמונה-עשרה עצמה בתורת
 השליח-ציבור – לא מדובר על "קדושה" ו"ברכו", אלא אודות
 "שמונה עשרה" עצמה, כאלו שמעו ממש, ויגם קדושה וברכו
 בכלל. – ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו. הרי, שמי שהוא
 אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע "קדושה" ו"ברכו",
 מוציאו השליח-ציבור ידי חובה, הרי שגם אותו יוציא שליח

- 40 הנה, לא טובה השמועה, שמעתי ותרנו בטני, – אומר רבנו
 41 הזקן, אשר עם ה' מעבירים מלפני התקה – אינם מרשים
 42 לגשת עוד פעם ל"עמוד", את האיש החפץ בחיים ואריכות
 43 ימים של כל אנשי שלומינו שב"מקדש מעט" – של בית
 44 הכנסת², הוה של אנ"ש, – אנשי-שלומנו, שעל-ידי תפלתו
 45 באריכות בתור שליח ציבור, ועל-ידו גם כל השאר מתפללים
 46 באריכות – הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, כמאמר רז"ל:
 47 שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם – הוא,
 48 המאריך בתפלתו. – הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות
 49 ימים. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר, ואי אפשר לו

15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור – ה"ז צדקה בהגבלה (כפשטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נדפס באגרות קודש אדה"ז (קה"ת, תש"מ) ע' צה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) – תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נציבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סק"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א.

28 של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו
29 דומה בכל אחד: יש מי שבהתבוננות והעמקת הדעת מעטה הוא
30 מתעורר ביראה או באהבה; ויש מי שנדרשת לו התבוננות
31 ארוכה יותר והעמקת הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת

32 הדעת אלו, צריכות להיות
33 בסדור שבחו של מקום
34 ברוך הוא בפסוקי
35 דומרה ושתיה ברכות
36 שלפני קריאת שמע:
37 "יוצר" ו"אהבה" -
38 "אהבת עולם", לעורך
39 ברוך - בברכות שלפני
40 קריאת שמע, האהבה
41 המסתתרת בלב כל
42 ישראל, לבא - שאהבה
43 זו תבוא, לבחינת גלוי
44 בהתגלות הלב -
45 שבמקום שעד אז היתה
46 אהבה זו מסותרת בעומק
47 הלב, תבוא להתגלות
48 הלב, בשעת קריאת
49 שמע עצמה, - אחרי

50 ברכות קריאת שמע, שזאת היא מצות האהבה שבפסוק:
51 "ואהבתנו" בכל לבבך וכו', הנמנית ראשונה בתרי"ג
52 מצוות, כמו שכתב הרמב"ם וכו', שהיא מיסודי התורה
53 ושרשה ומקור לכל רמ"ח - 248, מצוות עשה, - כפי שאומר
54 רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק ד' ש"המקיימן

1 הציבור ידי חובתו, ואל לו להפריע אחרים מלהתפלל באריכות.
2 והנה, זאת חקרנוה, כן הוא אף גם בדורות הראשונים
3 של חכמי המשנה והגמרא, שהיתה תורתם קבע ועקר
4 עבודתם, - עיקר עבודתם היה לימוד תורה, ולא תפלתם. -

5 הרי גם אז היה ענין
6 התפלה באריכות ענין של
7 חיים ואריכות ימים. ומכל
8 שכן עתה הפעם -
9 בזמננו אנו, בעקבות
10 משיחא, שאין - לימוד
11 תורתנו קבע, מצוק
12 העתים, ועקר העבודה
13 בעקבות משיחא היא -
14 עבודת התפלה, כמו
15 שכתב הרב חיים ויטאל
16 ו"ל כ'עץ חיים' ופיר' עין
17 חיים", - שעיקר העבודה
18 בזמננו אנו, הזמן של
19 עקבות משיחא, הוא
20 עבודת התפלה - מכל
21 שכן וקל וחמר שראוי
22 ונכון לתן נפשנו ממש
23 עליה. - על עבודת התפלה, והיא - התפלה באריכות תוך
24 התבוננות בגדלות ה', היא חובה של תורה ממש, למכיני
25 מדע - המבינים תועלת ההתבוננות ועמק הדעת קצת, כל
26 חד לפום שיעורא דיליה, - כל אחד לפי שיעורו. כפי שאומר
27 רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו

קונטרס אחרון

והנה זאת חקרנוה כן הוא אף גם בדורות הראשונים של חכמי המשנה והגמרא שהיתה תורתם קבע ועיקר עבודתם ולא תפלתם. ומכש"כ עתה הפעם בעקבות משיחא שאין תורתנו קבע מצוק העתים. ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא התפלה כמ"ש הרח"ו ו"ל בע"ח ופע"ח. מכש"כ וכו' שראוי ונכון ליתן נפשינו ממש עליה והיא חובה של תורה ממש למכיני מדע תועלת ההתבוננות ועומק הדעת קצת כל חד לפום שיעורא דיליה בסדור שבחו של מקום ב"ה בפסוקי דומרה ושתיה ברכות שלפני ק"ש יוצר ואהבה לעורך בהן האהבה המסותרת בלב כל ישראל לבא לבחי גילוי בהתגלות הלב בשעת ק"ש עצמה שזאת היא מצות האהבה שבפסוק ואהבת כו' בכל לבבך כו' הנמנית ראשונה בתרי"ג מצוות כמ"ש הרמב"ם ו"ל שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח מ"ע

23 התפלה באריכות תוך
24 התבוננות בגדלות ה', היא חובה של תורה ממש, למכיני
25 מדע - המבינים תועלת ההתבוננות ועמק הדעת קצת, כל
26 חד לפום שיעורא דיליה, - כל אחד לפי שיעורו. כפי שאומר
27 רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו

7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): לאוני הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיה ולא אכיר מראהו אך לשמע אזן שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עילון בהגיעם למדריגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"כ בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדיבקה בו ובתורתו ולחפון מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ו וברכות ק"ש לפניה ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשבי' וחבריו ה' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפך מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור דור עד עולם כמשארו"ל אילו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמורו בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתני ואו"ש מאד"ש כנפש או"נ דו"ש. שניאור זלמן באאמו"ר ברוך נ"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ז. 9. טואו"ח סנ"ב. 10. ואתחננו, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צעק" (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצוות. 12. הל' יסוה"ת רפ"ב.

34 לְבַחֲנֵינָה גִּלּוּי לְנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית - אִזּוּ הִיא בְּהַתְגַּלּוּת הַלֵּב
 35 בְּחֻלְלֵי שְׂמָאלֵי, - שְׁהוּא מְקוּם מְשַׁכְּנֵי נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית. - הָרִי
 36 הִיא מְנִיעָה אֹז כֹּל עֲנִינֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ עֲנִינֵי בְּרִירֵי נִיצוּצוֹת
 37 הַמְּזוּכָר שֶׁם בְּעֵינֵי חַיִּים וְיִפְרִי עֵץ חַיִּים¹⁶ גְּבִי תַפְלָה, -
 38 שְׁבַתְפֵּלָה מְבַרְרִים
 39 נִיצוּצוֹת, שְׁלֵבָן - הַתְּפֵלָה,
 40 הִיא עֶקֶר הָעֵבֹדָה
 41 בְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵר
 42 נִיצוּצוֹת כּו', - בִּירוּר
 43 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבַתְפֵּלָה,
 44 מִתְבַּטָּא בְּכֵךְ שְׁהוּא
 45 בְּחִינַת אֲתַהֲפָכָא -
 46 (=הַפִּיכַת הָרַע לְטוֹב), אֹז
 47 אֲתַפְּיָא - (=כְּפִיית
 48 הָרַע), שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 49 לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כְּנֹדַע,
 50 "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ
 51 כּו'¹⁴, - וְחִיּוֹת הָאָדָם,
 52 וְהָדָם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם
 53 מְאֻכְלִין וּמְשַׁקְּיָן, -
 54 שְׁהָאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה, הָרִי
 55 שְׁהָאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ, עֲבוּר
 56 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְהַקְּדוּשָׁה, בְּכָל הָאוֹכְלִין וּמְשַׁקְּיָן וּמְבַרְרֵי אֵת
 57 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבַחָם, וְגַם - הָאָדָם, מִתְּפַעֵל וְנִתְקַן מִמְּלַבְּוִשִׁים -
 58 שְׁהוּא לוֹבֵשׁ אוֹתָם, וְדִירָה - שְׁהוּא דָר בָּהּ, כּו'. - הָרִי שְׁכַל
 59 עֲנִינֵי הָעוֹלָם מְנוּצְלִים בְּעֲנִינֵים שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְקְדוּשָׁה. בּוֹה
 60 מִתְבַּטָּא עֲנִינֵי בִירוּר הַנִּיצוּצוֹת הַנֶּעֱשֶׂה עַל יַד הַתְּגַלּוּת הָאֵהָבָה
 61 בְּשַׁעַת הַתְּפֵלָה. וְלִכֵּן נִדְרַשְׁתׁ כַּעַת אֲרִיכוֹת הַתְּפֵלָה בְּהַתְּבֻנָּה.
 62 מִהֲשֹׁאֵינָן בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, שְׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית
 63 גְּדוּלֵי הָעֶרְךָ - הָיָה הַבְּרִירֵי - שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת, נֶעֱשֶׂה כְּרִנְע
 64 בְּקִרְיַאת שְׁמַע לְבָד וּבְרִכוֹת שְׁלֵפְנֵיהָ וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה בְּקִצְרָה
 65 וְכו', - שְׁמוּהָ בְּלָבָד כִּבְר נֶעֱשֶׂה בִיהוּדֵי הַתְּגַלּוּת הָאֵהָבָה
 66 הַתְּחַצְּאוֹת שֶׁל הָאֵהָבָה, וְדִי לְמִכּוּן:

1 באמת הוא האהוב את שם הוי", שכדי לקיים באמת רמ"ח
 2 מצוות-עשה, מן ההכרח שתהיה "אהבת ה'". ציווי זה של
 3 "ואהבת" הוא חובה של תורה על ענין ההתבוננות בתפלה,
 4 לעורר ולגלות את האהבה. שכן, על אהבה עצמה הרי לא שייך
 5 שום "ציווי", "ואהבת", כי
 6 אהבה היא מדה הרי מדה
 7 שבלב ועל מדה שבלב לא
 8 מתאים שום ציווי, שהרי,
 9 אם יש לאדם מדה זו -
 10 הרי שיש לו, ואם אין לו
 11 אותה מדה - מה יעזור
 12 כאן הציווי (על פעולה של
 13 דיבור מתאים ציווי, אבל
 14 לא על רגש הלב), וכפי
 15 שאכן שואל הרב המגיד
 16 ממזריטש¹³: כיצד מתאים
 17 הציווי "ואהבת"? והוא
 18 עונה, שהציווי אינו על
 19 האהבה, כי-אם על
 20 ההתבוננות, שיהיה "שמע
 21 ישראל", שתהיה
 22 ההתבוננות בענין "ה'
 23 אלקינו ה' אחד" ואז "ואהבת" - תאהב (מלשון הבטחה). על כל
 24 פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא, שתהיה ההתבוננות בתפלה
 25 שתביא ל"ואהבת" - הרי שהתפלה באריכות ובהתבוננות היא
 26 חובה של תורה. כִּי עַל אֵהָבָה הַמְּסֻתֶּרֶת לֵבָב כָּל יִשְׂרָאֵל
 27 בְּתוֹלְדוֹתָם וּמִבְּעַם לֹא שִׁיךְ צִוּוּי כָּלָל. - שְׁנֵאמַר שׁ"ואהבת"
 28 הַכּוּוּנָה לְהֵאֵהָבָה הַמְּסוּתֶּרֶת בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. שְׁכֵן, הִיא הָרִי
 29 יִשְׁנָה, וְלֹא זֻקְקִים לָהּ לְצִוּוּי "ואהבת". אֵלֵא הַצִּוּוּי הוּא לְגַלּוּת
 30 אֵת הָאֵהָבָה, שְׁלֹא זֹו בְּלָבָד שְׁתִּהְיֶה בְּהַתְּגַלּוּת בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁל
 31 יְהוּדִי, כִּי אִם גַּם בְּנֶפֶשׁוֹ הַחַיּוּנִית, שֶׁם לֹא הִיתָה לִפְנֵי זֶה בְּכָלָל,
 32 אֵף לֹא בְּהַעֲלֵם - וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָה, כִּי כְּשֶׁהֵאֵהָבָה הִיא
 33 מְסֻתֶּרֶת - הִיא עוֹדֵנָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה, וּכְשֶׁנִּשְׁבָּחָה

קונטרס אחרון

כי על אהבה המסותרת בלב כל ישראל כתולדתם
 וטבעם לא שייך ציווי כלל ודעת לנבון נקל כי
 כשהאהבה היא מסותרת היא עודינה בנפש האלקית
 לברא וכשבאה לבחי' גילוי לנפש החיונית אזי היא
 בהתגלות הלב בחלל שמאלי מקום משכן נפש
 החיונית וזהו ענין בירור ניצוצות המוזכר שם בע"ח
 ופע"ח גבי תפלה שלכן היא עיקר העבודה בעקבות
 משיחא לברר ניצוצות כו' שהוא בחי' אתהפכא או
 אתכפי' של נפש החיונית לנפש האלקית כנודע
 כי הדם הוא הנפש כו' והדם מתחדש בכל יום
 מאוכלין ומשקין וגם מתפעל ונתקן ממלבושים ודירה
 כו'. משא"כ בדורות הראשונים שהיו נשמות האלקית
 גדולי הערך היה הבירור נעשה כרגע בק"ש לבר
 וברכות שלפניה ופסד"ז בקצרה וכו' וד"ל:

יום רביעי י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, לעומת זה כו':

קונטרס אחרון

67 "הוכח תוכיח את
 68 עמיתך"¹ - אומרים על
 69 כך חכמינו ז"ל²: "אפלו"
 70 מאה פעמים". - למרות
 71 שכבר הוכיחו פעם ועוד
 72 פעם - יעשו זאת אפילו
 73 מאה פעמים. וְלִזְמַנָּה, -
 74 אומר רבנו הזקן, לֹא
 75 אוֹכֵל לְהֵתְאֵפֵק וּלְהַחְרִישׁ מְלֻעֵק עוֹד - לְמַרְוֹת שֶׁרַבְּנוּ הַזְּקֵן
 הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולזאת
 לא אוכל להתאפק ולהחריש מלזעוק עוד בקול
 ענות חלושה בממותא מינייכו ברחמין נפישין חוסו
 נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על
 התורה ועל העבודה שבלב זו תפלה בכוונה להתחיל
 כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה
 מאד על התורה ועל העבודה שבלב - זו תפלה ככוונה,

13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) סי"ב. 14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. 4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג.

42 שלא להתפלל בכונה כפי שצריך להיות, ולא די לנו בכל
 43 התוכחות והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו, וינחמנו
 44 בכפלים לתושיה, ויטהר לבנו לעבדו באמת, חזקו ואמצו
 45 לבבכם כל המיחלים לה'. גם - לקבוע, לגמור כל הש"ס
 46 בכל שנה ושנה, ובכל
 47 עיר ועיר לחלק
 48 המסכתות עלפי הגורל
 49 או ברצון, - איזו מסכת
 50 ברצונו ללמוד במשך
 51 השנה, ועיר שיש בה
 52 מנינים הרבה - יגמרו -
 53 לימוד כל הש"ס, בכל
 54 מנין ומנין, ואם איזה
 55 מנין קטן מהכיל - ואין
 56 בו מספיק אנשים לחלק
 57 כל הש"ס, יצרפו אליהם
 58 אנשים מאיזה מנין
 59 גדול, בכל שנה, חק
 60 ולא יעברו. - שמוכרחים
 61 לסיים כל הש"ס במשך
 62 השנה, וכל אחד ואחד
 63 מהלומדים הנ"ל -
 64 שלומדים מסכת מהש"ס
 65 כפי שחולק, יגמרו לעצמו
 66 - לומר בכל שבוע
 67 ה"תמניא אפי"
 68 שבתהלים - פרק קי"ט.
 69 - בו כל אות היא התחלה
 70 של שמונה פסוקים
 71 המתחילים באותה אות;
 72 שמונה פסוקים בהתחלת
 73 האות אל"ף וכך באות
 74 בי"ת עד תי"ו. לכאורה;
 75 איזו שייכות יש באמירת תהלים ללימוד הש"ס? - אומר על כך
 76 הרבי הקודם נשמתו ע"ד בשיחה קדושה¹⁰, שמכאן רואים, מתי
 77 לימוד הש"ס הוא בשלימות? - כאשר יחד עם הלימוד ישנה
 78 אמירת תהלים, ולאמירת תהלים צריכים ללימוד הש"ס.
 79 ולהיות מחמת חלישות הדור אין ב"ח בכל אחד ואחד
 80 להתענות בראוי לו, - כנזכר ב"אגרת התשובה"¹¹ מספר
 81 הצומות שספרי המוסר קבעו לצום על כל חטא - כדי להיות
 82 לרצון להקדוש ברוך הוא (אחרי התשובה) כמו לפני החטא,

1 להתחיל - התפלה, בלם יחד באחד מלה במלה, ולא זה
 2 ככה וזה ככה, וזה דומם וזה משיח שיחה במלה, ה'
 3 ישמרנו, ועקר הספקה וגרמא בנזקין - וגורם הנזק, מה שלא
 4 מתפללים כולם יחד כפי שצריך להיות, הוא מהיוודים לפני
 5 התבה, - לפני ה"עמוד",
 6 שהוא - הירידה לפני
 7 ה"תיבה", הפקר לכל
 8 הרוצה לפשט רגליו,
 9 החוטף אפרתי⁵, או
 10 מחמת שאין גם אחד
 11 רוצה וכו'. - לגשת לפני
 12 ה"עמוד", ובמילא ניגש מי
 13 שאינו מתאים לכך. ואי
 14 לזאת, - ולכן, זאת
 15 העצה היעוצה, ותקנה
 16 קבועה חק ולא יעברו
 17 עוד חסד ושלום, דתנינו
 18 לבחר אנשים קבועים
 19 הראויים לזה - להתפלל
 20 לפני ה"עמוד", עלפי
 21 הגורל, או ברצון רב
 22 המנין, - שירצו שאלה
 23 או אלה יתפללו לפני
 24 ה"עמוד". ומי הם הראויים
 25 לכך? דתנינו - אלה,
 26 שמתפללים מלה במלה
 27 בדרך המצוה בקול רם,
 28 ולא מאריכים - בתפלה,
 29 יותר מדאי ולא
 30 מקצרים וחוטפים חס'
 31 ושלום. - את התפלה.
 32 ועליהם מפל חובה
 33 לירד לפני התבה, כל
 34 אחד ואחד ביזמו אשר יגיע לו, ולאספ אליו סביב סמוך
 35 - לבעל התפלה, כל המתפללים בקול קצת על-ב-לפנים,
 36 ולא - אלה שמתפללים בלחש ולא - אלה ש-חוטפים
 37 חסד ושלום, וכמבאר בתקנות ישנות בכמה ערות, -
 38 שנקבע בהן כך. ועתה - אומר רבנו חזקו, פאתי לתדושן
 39 ולחזקן ולאמצן, כל ימוטו עוד לעולם חסד ושלום, (בכתב
 40 יד: גואלד גואלד), - כך היה כתוב בכתב-יד רבנו חזקו,
 41 באידיש "גואלד גואלד", עד מתי יהיה זה לנו למוקש,¹² -

קונטרס אחרון

וזה דומם וזה משיח שיחה במילה ה' ישמרנו ועיקר
 הסיבה וגרמא בנזקין הוא מהיוודים לפני התיבה
 שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי
 או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לזאת זאת
 העצה היעוצה ותקנה קבועה חק ולא יעבור עוד ח"ו
 דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל
 או ברצונו רוב המנין. דהיינו שמתפללים מלה במלה
 בדרך המצוה בקול רם ולא מאריכים יותר מדאי ולא
 מקצרים וחוטפים ח"ו. ועליהם מוטל חובה לירד לפני
 התיבה כל אחד ואחד ביזמו אשר יגיע לו ולאסוף
 אליו סביב סמוך כל המתפללים בקול קצת עכ"פ
 ולא בלחש ולא חוטפים ח"ו וכמבואר בתקנות ישנות
 בכמה עיירות. ועתה באתי לחדשן ולחזקן ולאמצן
 כל ימוטו עוד לעולם ח"ו (בכ"י גואלד גואלד) עד
 מתי יהיה זה לנו למוקש ולא די לנו בכל התוכחות
 והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים
 לתושיה ויטהר לבנו לעבדו באמת. חזקו ואמצו
 לבבכם כל המיחלים לה'. גם לגמור כל הש"ס בכל
 שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות עפ"י
 הגורל או ברצון, ועיר שיש בה מנינים הרבה יגמרו
 בכל מנין ומנין. ואם איזה מנין קטן מהכיל יצרפו
 אליהם אנשים מאיזה מנין גדול בכל ישונה חק ולא
 יעבור. וכאו"א מהלומדים הנ"ל יגמרו לעצמו בכל
 שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט. ולהיות מחמת
 חלישות הדור אין ב"ח בכל אחד ואחד להתענות
 כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמארו"ל כל השומר

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תג (הובא בב"י או"ח סנ"ג), ה'חוטף' - ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי' - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א, א, א); מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו". 6. ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. 7. ל' הכתוב - וארא ו, ז. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולהעיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיתל זה ביום השבת לאחרי תפלת מנחה (וכן הי' נהג אאמור"ז ל")". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48. 11. פרק ג'.

28 להתפלל וללמוד בכוונה, לְדַבְּקָה בַּה' אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב¹²:
 29 "שֶׁבֶת לַה' אֶלְקִיךָ", – שענין השביתה שהיא עליה, כפי שזה
 30 באדם בשעה שנח ממלאכה, עולה אז הכוח, שהיה מלוכב
 31 במלאכה – למקורו בנפש, כך הוא ענין השביתה של שבת,
 32 התעלות הנפש (שהיתה
 33 עסוקה בימי החול
 34 ב"עובדין דחול", בעניני
 35 חולין) הנפש עולה ל"ה'
 36 אלקין", ה' אחד. וזו –
 37 פנימיות השבת, היא
 38 פְּחִינַת "זְכוּר", – שני
 39 ענינים בשבת "זכור"
 40 ו"שמור": "זכור את יום
 41 השבת לקדשו", ו"שמור
 42 את יום השבת לקדשו"¹⁵,
 43 הרי ענין הכוונה
 44 והתעלות נפש היהודי
 45 בשבת, בתפלה ובתורה –
 46 הן הבחינה של "זכור",
 47 ובחינת "שמור"
 48 בְּפִנִּימִיּוֹת היא הַשְּׁבִיטָה מְדַבְּרִים גְּשָׁמִים, כְּמוֹ שֶׁשֶּׁבֶת
 49 ה' מִיּוֹד מְאֹמְרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶם שָׁמַיִם וָאָרֶץ גְּשָׁמִים,
 50 – "שמור" בחיצוניות היא השמירה ממלאכה ועשיה, ו"שמור"
 51 בפנימיות היא השמירה והמנוחה מדיבורים בענינים גשמיים,
 52 כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה כו'¹⁶: – הדיבורים בענינים גשמיים – הם
 53 ה"לעומת זה" של שבת והתעלות היהודי בשבת – בענינים
 54 של תפלה ותורה.

1 לְזֹאת עֲצָה הַיְעוּצָה כְּמֵאמַר רז"ל¹²: כָּל הַשּׁוֹמֵר שֶׁבֶת
 2 בְּהִלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו – "בְּהִלְכָתוֹ" דִּיקָא,
 3 – המלה "כהלכתו" היא כאן בדיק, שכדי להיות שומר שבת
 4 כהלכתו – מן ההכרח שתהיה ידיעת הלכות שבת. לְכֵן מְפָּל
 5 עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד –
 6 חובה, לְהִיּוֹת פְּקִי
 7 בְּ"הִלְכָתוֹ רַבְתָּא
 8 לְשִׁפְתָּא". – בהלכה
 9 הגדולה של שבת,
 10 בהתאם ללשון הגמרא¹³
 11 בנוגע שצריך למשמש
 12 בבגדיו בערב שבת עם
 13 חשיכה כדי להישמר
 14 מאיסור בשבת. כלומר,
 15 ישנן הלכות בהלכות
 16 שבת שאינן מורות מה
 17 הוא איסור – כי אם גם
 18 איך להישמר מאיסור.
 19 וְנִם יִזְהַר מְאֹד שְׁלֹא
 20 לְשׁוֹחַ שׁוֹם שִׁיחָה בְּטֵלָה
 21 חֲסִדְשָׁלוֹם. – בשבת. בְּהִיּוֹת מוֹדַעַת זֹאת – ידוע הדבר
 22 לְיִוְדְעֵי חָן, – יודעי חכמה נסתרה, תורת הקבלה, כִּי כָּל
 23 הַמְצוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, – הפנימיות והרוחניות של
 24 המצוה, והחיצוניות והפעולה הגשמית של המצוה, וְחִיצוֹנִיּוֹת
 25 – של המצוה, מְהֻשָּׁבֶת היא שְׁבִיטָה מְעֻשִׂיָה גְּשָׁמִיּוֹת, כְּמוֹ
 26 שֶׁשֶּׁבֶת ה' מְעֻשׂוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ גְּשָׁמִים, וּפְנִימִיּוֹת – מצות
 27 הַשֶּׁבֶת היא הַפְּנִיָה בְּתַפְּלַת הַשֶּׁבֶת וּבְתַלְמוּד תּוֹרָה –

קונטרס אחרון

שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. כהלכתו דייקא. לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא. וגם יזהר מאד שלא לשוח שום שיחה כמילה ח"ו. בהיות מודעת זאת ל"ח כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות והיצונית מהשבת הוא שבייתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת לה' אלקיך וזו היא בחי' זכור. ובהי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה לעומת זה כו':

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות

תכתבו ותחתמו.

ממכתב אאמו"ד

... י"ט כסלו... החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לרא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.
 זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בכריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתנו ית'.
 ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו וענינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומו"צ, והן בעניני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו בכוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו וינחנו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו פנימו... .

12. שבת קיח, ב. 13. שבת יב, א. 14. יתרו כ, י. 15. ואתחנן ה, יב. 16. ע"פ קהלת ז, יד.

יום חמישי י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

<p>42 בְּעֵזְרַת ה' יִתְּרָהּ. – בשני אופנים מוסבר בספר, כיצד קרוב</p> <p>43 הדבר: "בדרך ארוכה" – על-ידי התבוננות, העמקת מחשבתו</p> <p>44 בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה</p> <p>45 להשית ולירא מפניו; "בדרך קצרה" – על-ידי שמעורר את</p> <p>46 האהבה המסותרת</p> <p>47 שבקרבו, הנטועה בטבע</p> <p>48 מתולדתו בלבו של כל</p> <p>49 אחד מישראל, ואשר יש</p> <p>50 רק לעוררה ולגלותה. ועל</p> <p>51 כך מבוסס ספר ה"תניא".</p> <p>52 אגב, הספר נקרא בשם</p> <p>53 "תניא", על שם המלה</p> <p>54 הראשונה, בה פותח</p> <p>55 המחבר, רבנו הזקן, את</p> <p>56 ספרו.</p> <p>57 על הסכמותיהם של הצדיקים</p> <p>58 רבי יהודא ליב הכהן ורבי</p> <p>59 זושא, מביא הרבי (מוהרי"צ)</p> <p>60 נ"ע באחד ממכתביו¹ קבלה</p> <p>61 מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן</p> <p>62 כתב את ספר ה"תניא" במשך</p> <p>63 עשרים שנה, הוסיף והחסיר²,</p> <p>64 ודייק דיוק רב בכל מילה,</p> <p>65 (ומביא דוגמה – אם לכתוב מילה מסוימת עם וא"ו או בלי וא"ו) עד</p> <p>66 שזיקק את הספר ב"חסר ויתיר" ורק אז, נתן רשות להעתיק ולהפיצו</p> <p>67 ברבים. ברם, עקב "העתקות רבות" ו"העתקות שונות" על ידי אנשים</p> <p>68 שונים, "רבו כמו רבו הטעויות-סופר במאד מאד" (וכפי שמובא במקום</p> <p>69 אחר, היו גם כאלה ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון שגיאות</p> <p>70 בענינים שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך</p> <p>71 יתעורר רעש וכו')³.</p> <p>72 שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן</p> <p>73 ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב</p> <p>74 האמור⁴ היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן – רבי משה</p> <p>75 ווילנר, רבי פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן</p> <p>76 להתייעץ עם הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.</p> <p>77 שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודא ליב</p> <p>78 הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות</p> <p>79 משיחא".</p> <p>80 רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".</p> <p>81 שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני</p> <p>82 טעמים:</p>	<p>ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש</p> <p>קובץ</p> <p>שלשלת האור</p> <p>היכל</p> <p>שלישי</p> <p>ספר</p> <h1 style="font-size: 2em;">לקוטי אמרים</h1> <p>חלק ראשון</p> <p>הנקרא בשם</p> <h2 style="font-size: 1.5em;">ספר של בינונים</h2> <p>מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קרושי עליון נ"ע מיוסד על</p> <p>פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד נפיד ובלבבך לעשותו. לבאר</p> <p>היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעוה"ל.</p> <p>ולירא מפניו: כשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה,</p> <p>ובידעו שהדרך היחידה להתאחד עם הקב"ה, היא על-ידי קיום</p> <p>מצוותיו – נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג.</p> <p>כמי שעושה רצונו של ידירו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג</p> <p>ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע אז לבצע הכל במדויק, לכל</p> <p>פרטיו, כדי להניח דעת ידירו. הרגש של יראת שמים, לירא</p> <p>מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון</p> <p>הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה</p> <p>בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר</p> <p>ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של</p> <p>תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבַאֵר</p> <p>הַיִּטֵּב, אֵיךְ הוּא קָרוֹב מְאֹד, – מטבע האדם להיות לבו נוטה</p> <p>לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את</p> <p>רגשות הלב בפועל מקצה אחד – מתאוות העולם-הזה, לקצה</p> <p>הפוך – לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה</p> <p>מהקב"ה, כמאמר הגמרא²: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא",</p> <p>האם יראה היא דבר קטן? – כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש'קרוב</p> <p>הדבר'? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, בְּדֶרֶךְ אַרְבָּה וּקְצָרָה,</p>
--	---

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. 5. ספר הקיצורים, שם.

46 ב"תניא", וּמְחַמֵּת רַבּוּי הַעֲתִיקוֹת שׁוֹנוֹת, רַבּוּי הַטְּעוּיוֹת⁴⁶
 47 סוֹפְרִים בְּמֵאד, וְהַכְרַח לְהַבִּיא הַקּוֹנְטְרָסִים הֵהֵם לְבֵית
 48 הַדְּפּוּס. – ספר ה"תניא" התפשט אז ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם
 49 אחרי שנדפס, לא היה עליו השם, ובודאי שכך צוה רבנו הזקן
 50 ובאופן זה נתן רשות
 51 להדפיס את ה"תניא".

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלוהי
 קדוש יאמר לו מוה"ר יהודא ליב
 הכהן:

הכמת אדם חאדי פני הארץ בראותו
 ידי קדש המהבר הרב הגאון
 איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
 אישר מכבר נגלה מפתויו וישב בשבת
 תחכמוני אצל אדונינו מורינו ורבינו
 גאון עולם ורלה מים מבאר מים
 חיים וכעת ישמה ישראל בהגלות דברי
 קדשו המבורך להביא לבית הדפוס למד
 לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יראה
 בפנימיות דבריו והמפורסם אין צורך ראה
 רק מחשש לקול הדבר שלא יגרום
 חיוק למדפיסים באחי ליתן חוקק ואוהרה
 לכל יום איש את ידו ורגלו לדפוס עד
 משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
 לדברי אלה יבא עליו ברשת טוב הב"ד
 המדבר וזאת לכבוד התורה היום יום ג'
 פרשה תבא תקי"ו לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

1 (א שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל
 2 הארץ" ברוחניות, שזוהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ
 3 מלשון רצון, כמאמר רז"ל⁶⁶ "למה נקרא שמה ארץ – שרצתה לעשות
 4 רצון קונה"). המלה "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".
 5 (ב על ידי הדרכים בעבודת ה'
 6 המובאות בספר ה"תניא",¹
 7 מהפכים את הקללה
 8 (התוכחה של משנה תורה
 9 בפרשת תבוא) לברכה.
 10 בהזכירים בהסכמותיהם את
 11 השנה בה הן נכתבו, ביטאו
 12 באמצעות ציון השנה את
 13 דעתם הקדושה על ספר
 14 ה"תניא".
 15 הרב הצדיק רבי יהודא ליב
 16 הכהן כתב שנת "תקנ"ו",
 17 שהיא ראשי תיבות: "תניא
 18 קטורת נשמה ורוח" (המרמו
 19 שה"תניא" הוא כאמור קטורת
 20 לכל המגיפות הרוחניות של
 21 עקבתא דמשיחא).
 22 והרב הצדיק רבי זושיא ציין
 23 את השנה במלה "פדותני"ו",
 24 הפדות שלנו – להדגיש,
 25 כאמור, שבספר זה ילכו בני
 26 ישראל לקראת משיח צדקנו.
 27 **הַסְכַּמַת הַרַב הַחֲסִיד**
 28 **הַמְּפָרֵס, אִישׁ אֱלֹהִי,**
 29 **קָדוֹשׁ יְאֹמֵר לוֹ, מוֹרְנוּ**
 30 **וְרַבְּנוּ הַרַב רַבִּי מוֹשֶׁה**
 31 **זוֹסִיל מְאַנְיָפְאֵלִי;**
 32 הִנֵּה בְּרֵאוֹתַי אֶת הַכְּתוּבִים שֶׁל הַרַב הָאִי גְּאוֹן – כְּפִי הַיְדוּעַ,
 33 קראו במזריטש לרבנו הזקן "הרב", מפני שבו בחר הרב המגיד
 34 ממזריטש לכתוב את ה"שולחן ערוך" שלו, ותלמידי הרב המגיד,
 35 החבריא קדישא, הכתירוהו בשם "רב", כי "הלכתא כרב", איש
 36 אַלְקִים קָדוֹשׁ וְטָהוֹר אֶסְפָּקְלֵרִיא הַמְּאִירָה, – המאיר כל דבר
 37 באור גלוי בבדירתו המלאה. וְזוֹב אֲשֶׁר עָשָׂה – רבנו הזקן
 38 בכוחותיו האלקיים. וְאֲשֶׁר הִפְלִיא ה' חֲסִדוֹ וְנָתַן פְּלִבּוֹ הַמְּהוֹר
 39 לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֵלֶּה – להעלות על הכתב הענינים של ספר
 40 ה"תניא", לְהַרְאוֹת עַם ה' דְּרָבּוּי הַקְּדוּשִׁים. וְרַצּוֹנוֹ – של רבנו
 41 הזקן, הִיךְ שְׁלֹא לְהַעֲלוֹת אֶת הַכְּתוּבִים הֵהֵם לְבֵית הַדְּפּוּס
 42 מְחַמֵּת שְׂאִין דְּרַבּוּי בְּכָד. רק מחמת התפשטות הקונטרסים
 43 הֵהֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעֲתִיקוֹת רַבּוֹת מִיַּד סוֹפְרִים
 44 מְשֻׁנִּים, – הוא משתמש במלה "משונים" ולא "שונים", ואפשר
 45 שברצונו לציין בכך על אלה שזיפו במכוון ענינים מסויימים

6. ב"ר ה, ז. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. 9. כלשון הכתוב בראשית מא, מד.

37 תְּדַבֵּר – של הדפסת הספר, שְׁלֵא יִגְרַם הַזֶּקֶק לְמַדְפָּסִים, כְּאֵתִי
 38 לְתַן תַּקְוָה וְאַזְהִירָה לְכָל יְרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדָפוֹם –
 39 להדפיס את הספר, עַד מְשֻׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דְּלִמְפָּתָה.
 40 וְשׁוֹמֵעַ לְדַבְרֵי אֱלֹהִים – יִבֹּא עָלָיו בְּרַבְתּוֹ טוֹב. הֲלֵא כֹה דַבְרֵי
 41 הַמְדַבֵּר וְזֹאת לְכַבֹּד
 42 הַתּוֹרָה, הַיּוֹם הַיּוֹם יוֹם ג'!
 43 פְּרִשָׁה תִבָּא תַקְנִי!
 44 לְפָרֵט קָטָן.
 45 יְהוּדָא לִיב הַכְהֵן.¹¹
 46 שמעתי מהחסיד
 47 המפורסם, רבי יצחק
 48 מתמיד, זכרונו-לברכה:
 49 כשהשלוחים הביאו את
 50 ה"תניא" לאניפאלי, אל
 51 רבי יהודא לייב הכהן
 52 ורבי זושא, הם השאירו
 53 בידם את הקונטרסים
 54 למשך הלילה, כדי
 55 שהצדיקים יעיניו בהם.
 56 בשעה שעיין ב"תניא",
 57 באמצע הלילה, נכנס רבי
 58 יהודה לייב הכהן
 59 בהתפעלות עצומה
 60 ובתהלהבות רבה, ומבלי
 61 יכולת לעצור בתוכו את
 62 ההתרגשות הגדולה,
 63 החליט ללכת אל רבי
 64 זושא (שניהם דרו
 65 באניפאלי), להתחלק אתו
 66 בהתלהבותו המרובה
 67 מספר ה"תניא". אותו
 68 דבר אירע גם אצל רבי
 69 זושא, שגם הוא לא היה
 70 יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת
 71 אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם
 72 אחד אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה...".

1 הַסְכַּמְתָּ הָרַב הַחֲסִיד הַמְפֹּרָסִם, אִישׁ אֱלֹהִים, קְדוֹשׁ יְאִמֵּר
 2 לוֹ, מוֹרְנוֹ וְרַבְנֵנוּ הָרַב רַבִּי יְהוּדָא לִיב הַכְהֵן;
 3 חֲכָמַת אֲרָם תֵּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ, פְּרִאוֹתֵי יְדִי¹⁰ קְדוֹשׁ – כְּתָבִי,
 4 הַמַּחְבֵּר הָרַב הַנְּאֻזֵן אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ וְטָהוֹר חֲסִיד
 5 וְעָנִי, אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה
 6 מִסְתְּרָיו, – שְׁלִמְרוֹת
 7 הַשְּׁתַדְלוֹתוֹ לְהִישָׁאֵר
 8 נִסְתָּר, שְׁלֵא יִדְעוּ
 9 מִצְדֻקְתוֹ וּמַגְדוּלְתוֹ, כִּבְר
 10 מִזְמָן נִתְגַּלוּ צְדֻקְתוֹ
 11 וּגְדוּלוֹתוֹ, יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת
 12 תַּחְכְּמוֹנֵי אֶצֶל אֲדוֹנָיו
 13 מוֹרְנוֹ וְרַבְנֵנוּ הַנְּאֻזֵן
 14 עוֹלָם, – וי"ל כפשוטו
 15 בנגלה – והכוונה על הרב
 16 המגיד ממזריטש, וְדָלָה
 17 מִיָּם – לְמַד תּוֹרָה, מִבְּאֵר
 18 מִיָּם חַיִּים, – יֵשׁ
 19 הַמְפֹּרָשִׁים שְׁבַמְלָה
 20 "מבאר" – אותיות אברם –
 21 הוא מרמז על רבי אברהם
 22 "המלאך" בנו של הרב
 23 המגיד ממזריטש, וְבָעֵת
 24 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל – הַכוּוֹנָה
 25 עַל הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב, שִׁשְׁמוֹ
 26 הַקְדוֹשׁ יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל,
 27 כְּהַגְלוֹת דַּבְרֵי קְדוֹשׁוֹ –
 28 הַתְּגִלוֹת דַּבְרֵי הַבְּעַל-שֵׁם-
 29 טוֹב הֵיא ב"תניא", בו
 30 מִתְּגַלִּים דַּבְרֵי הַבְּעַל-שֵׁם-
 31 טוֹב בְּשֶׁבֶל וְהַשְׁגָּה שֶׁל
 32 חֲבִ"ד, הַמְּחַוֵּר לְהַכִּיָּא
 33 לְבֵית הַדְּפוֹם – כִּדִּי
 34 לְלַמֵּד לְעַם ה' – לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל, דַּבְרֵי קְדוֹשׁ, בְּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד
 35 יִיחָזֶה – יִרְאֶה, בְּפָנֵימִיּוֹת דַּבְרָיו, וְהַמְפֹּרָסִם אֵינָן צְרִיךְ רְאִיָּה.
 36 – וּבַגִּלְגַּל כִּי לֹא הִיָּה סֵפֶר זֶה וְקוֹץ לְהַסְכַּמָּה, רַק מְחַשֵּׁשׁ קִלְקוּל

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
 קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא לייב
 הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ כלאותי
 ידי קדש המחבר הרב הנאון
 איש אלקים קדוש וטהור חסיד וענוי
 אשר מכבד נגלה מסתרו יושב בשנת
 תחכמוני אצל אדונינו מוריני ורבינו
 נאון עולם וזלה מוס מבאר מים
 חיים וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי
 קדשו המחונך להביא לבית הדפוס ללמד
 לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
 בפנימיות דבריו והמפורסם אין צריך ראייה
 רק מתקש לקלוק הדבר של אגרוס
 הזק למדפיסים באתי ליתן חוקי ואזהרה
 לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
 משך חמש שנים מיום ללמטה ושומע
 לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
 המלמד זאת לכבוד התורה היום יום ג'
 פקשה תבא תקני' לפ"ק.

יהודא לייב הכהן.

המאופקים אי לזאת גמרנו כלבנו ליתן הסכמה לכל ימים איש את ידו ואת
 רגלו לגרוס להמדפיסים הנזכרים לעיל שום הזק חס ושלוס בהשגת גבול בשום אופן.
 ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת המדפיסים הג"ל עד משך חמש
 שנים לרופים מיום ללמטה ושומע כלבני אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ד הדוקש
 זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פקשה תבא שנת פדותינו לפ"ק.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

הנה בלאותי את הכתבים של הרב הא
 גלאון איש אלקים קדוש וטהור
 אספקלריא המאורה ועוב אשר עשה ואשר
 הפליא ה' חסדו ונתן כלבו הטור לעשות
 את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הק'.
 ולנו היה שלח להעלות את הכתבים
 ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכו בכך.
 רק מחמת התפעלות הקונטרסים ההם
 בקרב כל ישראל בהעמקות רבות מידי
 סופרים משונים ומחמת ריבוי העמקות
 שונות רבו הע"ס במלא. והוכרה
 להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס.
 והעיר ה' את רוח השותפים ה"ה הרבני
 המופלג הותיק מוהר"ר שלום שבנא
 במוהר"ר נח וה"ה הרבני המופלג הותיק
 מוהר"ר מרדכי במוהר"ר שמואל הלוי
 להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס
 בסללאוויטא ולפעלא טבא אמרתי יישך
 חילא אך עלו בלבם מגור מסביב מן
 הדפוסים אשר רבו שדרכו להזיק ולקלקל
 המאופקים אי לזאת גמרנו כלבנו ליתן הסכמה לכל ימים איש את ידו ואת
 רגלו לגרוס להמדפיסים הנזכרים לעיל שום הזק חס ושלוס בהשגת גבול בשום אופן.
 ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת המדפיסים הג"ל עד משך חמש
 שנים לרופים מיום ללמטה ושומע כלבני אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ד הדוקש
 זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פקשה תבא שנת פדותינו לפ"ק.

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" - כבהסכמה הקודמת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. לשון הכתוב שמואל ב כג, ח. 12. בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר - הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי, תולדות הרב פרק נד.

44 כל דבור על אפניו שכתב בלקוטי אמרים, - הרי שזה
 45 נוגע ישירות לספר "לקוטי אמרים" - ראו ראינו שראוי ונכון
 46 להפרם - להדפיס יחד עם ספר לקוטי אמרים ואגרת
 47 התשובה של פבוד קדשת אדוננו אבינו מורנו ורבנו ז"ל.
 48 אי לואת, - לכן, באנו
 49 להמיל גודא רבה -
 50 איסור גדול, ונזרת נידוי
 51 חרם שמתא - דרבנן
 52 דלית לה אסותא, -
 53 שאין לה רפואה (שאי
 54 אפשר להתירה), שלא
 55 רים איש את ידו
 56 להדפיים - את הספר,
 57 כתבניתם - "לקוטי
 58 אמרים" ו"אגרת הקודש"
 59 יחד, או זה בלא זה
 60 משך המשנה שנים מיום
 61 דלמטה: ברם כגון דא
 62 צריך לאודועי, - רק
 63 זאת עלינו להודיע,
 64 שבעונותינו הרבים ספו
 65 תמו כתבי ידו הקדושה
 66 בעצמו אשר היו
 67 בקדוק גדול לא חסר
 68 ולא יתר אות אחת,
 69 ולא נשאר פיראם זה
 70 המעט מהרבה אשר
 71 נלקטו אחד לאחד
 72 מהעתקות המפוזרים
 73 אצל התלמידים, ואם
 74 המצא תמצא אויה
 75 מעות, שניאות מי יבין,
 76 ימצא המעות דמוכה

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלינו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש
 הדפוס לזכרון לבני' כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים
 חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו
 הקדוש שכל דבריו כנחלי אש בוערות ילהיבו הלכות לקרבן
 לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת
 שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר
 יעשו ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים
 שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים כמ"א ומה גם בשביל דבר
 שנתחדש בו קונטרס אחרון על אויה פרקים אשר כתב בעת חיבורו
 הס' לק"א לפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ה ופע"ה שנראים
 כסותרים וא"ו וברוח מבינתו מושבם כל דיבור על אופניו שכתב
 בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון להכרם עם ספר לקוטי אמרים
 ואגרת"ל של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לואת באנו להמיל גודא רבה
 ונזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסותא שלא ירים איש את ידו
 להדפיים כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה
 ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה
 בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר
 כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים
 אצל התלמידים ואם המצא תמצא אויה מעות שניאות מי יבין
 ימצא המעות דמוכה ממעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל

מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבנ"מ.

ונאום חיים אברהם בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא

ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבנ"מ.

ונאום משה בא"א מו"ר הגאון החסיד שניאור

זלמן ז"ל נבנ"מ.

77 מבעיות סופר, - מהכתב ממנו הדפיסו את הספר, והבנה -
 78 של הענין, תקיף ברוחה:
 79 נאום דב בער בן אדוננו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
 80 קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁶ שניאור זלמן ז"ל, נשמתו
 81 פגנני מרומים. (הרבי האמצעי).
 82 ונאום חיים אברהם בן אדוננו אבינו מורנו ורבנו הגאון
 83 החסיד מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל, נשמתו פגנני
 84 מרומים.
 85 ונאום משה בן אדוננו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
 86 שניאור זלמן ז"ל, נשמתו פגנני מרומים.

1 הסכמת הרבנים שיחיו בני הגאון המחבר ז"ל נשמתו עדין.
 2 היות שהוסכם אצלינו לתן רשות והרמנא - וכוח הרשאה,
 3 להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב
 4 דברי ישר ואמת - דברי היושר והאמת הכתובים, דברי

5 אלקים חיים - כך
 6 נקראת תורת החסידות,
 7 של אדוננו אבינו מורנו
 8 ורבנו ז"ל כתובים
 9 בכתב ידו הקדושה
 10 בעצמו ולשונו הקדוש,
 11 שכל דבריו כנחלי אש
 12 בוערות - אשר ילהיבו
 13 הלכות לקרבן לאביהן
 14 שבשמים, ובשם אגרת
 15 הקדש נקראו, שרובם
 16 היו אגרת שלוח מאת
 17 פבוד קדשו להורות
 18 לעם ה' הדרך ילכו בה
 19 - הכוונה מן הסתם לעניני
 20 העבודה הפנימית, כמו
 21 התעוררות אהבת ה'
 22 ויראת ה' בעבודת
 23 התפלה, ההתעוררות
 24 ללימוד התורה, והמעשה
 25 אשר יעשו,
 26 ההתעוררות בענינים של
 27 צדקה וכדומה. ומחמת
 28 שבכמה מקומות¹³ -
 29 ב"אגרת הקדש", הציב
 30 לו ציונים בספר לקוטי
 31 אמרים שלו, ודברי
 32 תורה עניים במקום
 33 אחד ועשירים במקום

34 אחר¹⁴, - שלכן אפשרי הדבר שענינים ב"אגרת הקדש" יהיו
 35 יותר מוסברים ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי
 36 אמרים"; ולא ידך, ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים
 37 ומובנים יותר מאשר כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדש";
 38 ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו - ב"אגרת הקדש" המוסיף
 39 חידוש ובירור בספר "לקוטי אמרים" - קונטרס אחרון על
 40 אויה פרקים - מספר "לקוטי אמרים", אשר כתב - רבנו
 41 הזקן בעת חברו הספר לקוטי אמרים - פלפול ועיון עמוק
 42 על מאמרי זהר ועין חיים' ופרי עין חיים' שנראים
 43 כסותרים זה את זה, וברוח מבינתו מושבם - רבנו הזקן,

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, כה (?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב.
 15. בהוצאה הראשונה (שקלאו תקע"ד) בא בסיום ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 לע"ע לא מצאתי שיעירו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות
 דת"רס ואילך. ואולי י"ל: בזמן חתימת ההסכמה הי' החותם הא' (נשיא ומורם מעם) - קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא
 "קדוש ישראל"; החותם הב' - הי' אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - הי' אז

יום שישי כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

38 ספרים הבנוים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את
 39 עניני המוסר והמדות. וברור הדבר שאין ספרים אלה שווים לכל
 40 אחד, שהרי בני אדם אינם שווים בדעתם ובשכלם, ולכן אפשרי
 41 הדבר שאותו ענין ישפיע על אחד התערורות והתפעלות, ובשני
 42 – לא. ב) ספרים הבנויים
 43 על מדרשי רז"ל,
 44 שבהיותם ענינים של
 45 תורה, יש להם שייכות
 46 לכל אחד מישראל,
 47 וממילא יש בהם ענין (או
 48 ענינים) שיש לו שייכות
 49 מיוחדת אליו, שיהיה
 50 ביכולתו להתפעל
 51 ולהתעורר. ברם, רבנו
 52 הזקן מסביר, שגם בספרים
 53 אלה (מהסוג השני) לא
 54 כל אחד זוכה להכיר את
 55 מקומו הפרטי, ולקלוט את
 56 מה שיש לו שייכות
 57 מיוחדת אליו. ובלשון
 58 רבנו הזקן: ובר מן דין, –
 59 וחזן מזה, שבגלל
 60 הבלבול בשכלו וכדומה,
 61 אין ביכולתו לראות את

והיא אגרת השלוחה לבללות אנשי שלומינו יצ"ו:

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמעו
 אליכם אלקים למגדול ועד קמץ כל אנ"ש דמדינתינו
 וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
 גם"ו אכ"ר:
 הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאנשי בכל אנ"ש לאמר כי
 אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראייה וקריאה בספרים
 שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו
 באשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבוטבלים ובחשיכה יתהלכו
 בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז
 בספרים אף כי מתוק האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
 הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין
 לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
 זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
 גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
 דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
 כפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
 להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי

ה"אור כי טוב" בספרים, הנה ספרי היראה – ספרי המוסר,
 הבנויים על פי שכל אנושי בודאי אינן שוין לכל נפש, כי
 אין כל השכלים והדעות שוות, ואין שכל אדם זה מתפעל
 ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חבירו, וכמו
 שאמר רז"ל גבי – בקשר לפרפת חכם הרזים על ששים
 רבוא מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלה מישראל,
 יש לברך "ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה שהוא החכם
 שידוע סודותיהם של כל שש מאות האלה, שאין דעותיהם –
 והבנתם ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב
 הרמב"ן ז"ל ב'מלחמות' שם כפירוש הספרי גבי יהושע
 שנאמר בו – שהוא היה "איש אשר רוח בו", – ומפרש
 ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו" היא: שיכול להלך נגד רוחו של
 כל אחד ואחד וכו'.⁵ אלא אפילו בספרי היראה

1 הקדמת המלקט
 2 רבנו הזקן, בגודל ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" – "לקוטי
 3 אמרים", אסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת
 4 הקדמתו זו הוא מציין ב"הקדמת המלקט". והיא אגרת
 5 השלוחה לבללות אנשי
 6 שלומנו, – אל כל
 7 החסידים, ושמרם צדק
 8 ויחזקם:
 9 אליכם אישים אקרא,
 10 שמעו אלי רודפי צדק
 11 מבקשי ה', וישמעו
 12 אליכם אלקים למגדול
 13 ועד קמץ, – מגדולי בעלי
 14 המדריגה בעבודת ה', עד
 15 לאלה שהם נחותים
 16 במדריגה, כל אנשי
 17 שלומנו דמדינתנו
 18 וסמוכות שלה, איש על
 19 מקומו יבוא לשלום
 20 וחיים עד העולם נצח
 21 סלה ועד, אמן כן יהי
 22 רצון:
 23 הנה מודעת זאת, כי
 24 מרגלא בפומי דאנשי
 25 בכל אנשי שלומנו לאמר, – ידוע שרגיל בפי אנשי שלומינו
 26 לומר, כי אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראייה וקריאה
 27 בספרים, – שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים,
 28 שנכתבו בשביל כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה
 29 כאשר שומעים אותם ענינים באופן אישי מפיו של המדבר.
 30 שהקורא – בספרים, קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגת
 31 ותפיסת שכלו באשר הוא שם, ואם שכלו ודעתו
 32 מבוטבלים ובחשיכה יתהלכו בעבודת ה', בקושי יכול
 33 לראות את האור כי טוב הגנוז בספרים, אף כי מתוק
 34 האור – השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. – אך, מפני
 35 ששכלו מבוטבל והוא ממש באפילה בענינים של עבודת ה',
 36 אין הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו.
 37 להלך מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א)

הקדמת המלקט

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמעו
 אליכם אלקים למגדול ועד קמץ כל אנ"ש דמדינתינו
 וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
 גם"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאנשי בכל אנ"ש לאמר כי
 אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראייה וקריאה בספרים
 שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו
 באשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבוטבלים ובחשיכה יתהלכו
 בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז
 בספרים אף כי מתוק האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
 הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין
 לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
 זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
 גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
 דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
 כפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
 להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי

ה"אור כי טוב" בספרים, הנה ספרי היראה – ספרי המוסר,
 הבנויים על פי שכל אנושי בודאי אינן שוין לכל נפש, כי
 אין כל השכלים והדעות שוות, ואין שכל אדם זה מתפעל
 ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חבירו, וכמו
 שאמר רז"ל גבי – בקשר לפרפת חכם הרזים על ששים
 רבוא מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלה מישראל,
 יש לברך "ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה שהוא החכם
 שידוע סודותיהם של כל שש מאות האלה, שאין דעותיהם –
 והבנתם ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב
 הרמב"ן ז"ל ב'מלחמות' שם כפירוש הספרי גבי יהושע
 שנאמר בו – שהוא היה "איש אשר רוח בו", – ומפרש
 ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו" היא: שיכול להלך נגד רוחו של
 כל אחד ואחד וכו'.⁵ אלא אפילו בספרי היראה

גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאינו) ולכן מדגיש שדוק אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צ"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכתי"ו ושאר הדפוסים) י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל - ע"פ הידוע שהי' מצויין בצדקות שלו, בעניותו ושפלות בעיני עצמו וכו'.
 1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." - אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנוכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מביא שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא ברי' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא ברי' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל. שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן - להלכה - שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם

1 - ספרי המוסר, אשר יסודותם בהררי קדש מדרשי חז"ל
 2 אשר רוח ה' דבר עם ומלתו - של הקב"ה, על לשונם -
 3 ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, ואורייתא וקודשא פריד
 4 הוא פלא חד, - התורה והקב"ה הם דבר אחד; וכל ששים
 5 רבוא כללות ישראל

הקדמה

6 ופרטיהם? עד ניצוץ -
 7 של קל שבקלים ופחותי
 8 הערך שבעמנו בני
 9 ישראל בלהו מתקשראן
 10 באורייתא, - כל אלה
 11 מתקשרים בתורה,
 12 ואורייתא היא המקשרת
 13 אותן להקב"ה בנודע
 14 בזהר הקדוש,¹ -
 15 והתורה הרי כבר כוללת
 16 בתוכה מה שנוגע לשכלו
 17 ולדעתו של כל אחד
 18 מישראל - הרי זה דרך
 19 כללות לכללות ישראל.²
 20 - מכל-מקום הרי דבר זה
 21 הוא ענין כללי המופנה
 22 לכלל כולו. ואף שנתנה³
 23 התורה לדרש בכלל ופרטי ופרטי לכל נפש
 24 פרטית מישראל המשרשת בה, - בתורה, הרי שבתורה
 25 ישנם לא רק הענינים של כלל ישראל, אלא של כל אחד
 26 מישראל במיוחד, וספרי המוסר הבנויים על מדרשי רז"ל
 27 שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים הפרטיים הנוגעים לכל
 28 יהודי לחוד? - הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו
 29 הפרטי שבתורה: - לדעת איך ללמוד את ההוראות בעבודת
 30 ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו בפרט. והנה, אף בהלכות
 31 אסור והתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו מחלקת
 32 תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש, - שאחד
 33 אומר ההיפך מהשני - זה אוסר וזה מתיר וכדומה, ואלו ואלו
 34 דברי אלהים תיים⁴ לשון רבים - לא אלקה חי, אלא
 35 אלקים חיים שהוא לשון רבים, על שם מקור החיים לנשמות
 36 ישראל הנחלקות - נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם
 37 במקורם, דרך כלל לשלשה קוין, ימין ושמאל ואמצע,
 38 שהם - שלשה קוים אלה, הם: חסד - קו הימין, וגבורה -
 39 קו השמאל, וכו', - כלומר, תפארת שהוא הקו האמצעי.
 40 ונשמות ששרשן ממדת חסד הנהגתן גם בן להטות כלפי
 41 חסד להקל בו' - להתיר את הדבר כדי שיוכל לעלות
 42 לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואתו דבר בנשמות ששרשן
 43 ממדת הגבורה וכו', בנודע, - כפי שרבנו הזקן מבאר
 44 בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית-שמאי לרוב

מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית-הלל מקילים
 ברוב המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות
 שבקדושה הכל בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם
 גבורה, וגבורה כוללת בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם
 בית-שמאי מקילים ובית-
 הלל מחמירים. - הרי אם
 כך הדבר בענינים של
 נגלה דתורה, שאפשר
 הדבר שתהיה מחלוקת
 "מן הקצה אל הקצה"
 בהסקת מסקנת פסק
 ההלכה מהתורה - וכל-
 שכן וקל-והמר -
 בענינים שהם בהנסתרות
 לה' אלהינו דאינו
 דחילו ורחימו - שהם
 יראה ואבהה, דבמוחא
 ולבא דכל חד וחד
 לפום שיעורא דיליה -
 המתבטאים במוחו ולבו
 של כל אחד ואחד לפי
 שיעורו, לפום מה
 דמשער בלביה, - לפי מה שהוא משער בלבו, ופוחח "שער"
 בלבו, דרכו תאיר ההשגה שבמוחו בלבו. כמו שכתוב בזהר
 הקדוש: על פסוק: נודע בשערים בעלה וגו': - הזוהר
 מפרש ש"בעלה" היינו הקב"ה, ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא
 "נודע אתיידע ואתדבק", - הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו;
 "בשערים", לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה)
 בשכל ובהשגה, ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים
 בלב כדי לקלוט את ההשגה מהמות. על-כל-פנים מתברר
 מדברי הזוהר הקדוש, שהענינים של אבהה ויראה, של דביקות
 בהקב"ה, הם בכל אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי
 בזהר שם: "שערים" מלשון שיעור) - וכשמדובר על עניני
 יראת ה' ואהבת ה', מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין
 חסידים (אנ"ש) ש"אינה דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה
 מה ששומעים מהרבי דברי התעוררות והדרכות בעבודת ה'
 למה שרואים וקוראים בספרים - ואילו רבנו הזקן מכניס כאן
 בספר (בספר ה"תניא") הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של
 אהבת ה' ויראת ה' אבל מסביר רבנו הזקן להלן, שמדובר כאן
 ב"יודעי ומכירי", באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה
 שהיו שואלים אותו ב"יחידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים
 מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם
 ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות שלמדו, לומדות
 ותלמודנה את ספר ה"תניא" - את כל אלה ידע והכיר

שוות. עכ"פ מהרב"מ"ן מסתבר שיטנו מקרה כזה - וחסידים, שהם "יודעי ומכירי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלוק נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד".
 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, ב. 7. על פי תניא פל"ו - מח, א. 8. חלק ג', עג, ב. 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג.

יום שבת קודש כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעיי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

1 רבנו הזקן, ובשילם כתב בספר זה עצות והוראות בעבודת ה' /
 2 כאילו נכנסו הם כולם אליו ל"יחידות"; וכפי שהרבי הרשב"ב
 3 נשמתו-עדין אומר¹³: לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן.
 4 ובלשון רבנו הזקן:

5 **אך ביודעי ומכירי**

6 **קאמינא,** – אני מדבר¹

7 אודות אלה שאני יודע

8 אותם ומכירם – אומר²

9 רבנו הזקן, הם כל אחד

10 ואחד מאנשי שלומנו

11 שבמדינתנו וסמוכות

12 שלה – והסמוכות

13 למדינתנו, אשר היה

14 הדבור של תהא מצוי

15 בינינו – בהיכנס אל

16 רבנו הזקן ל"יחידות",

17 וגלו לפני כל תעלומות

18 לבם ומחם בעבודת ה'

19 התלויה בלב, אליהם

20 תהא מלתי ולשוני עם

21 סופר¹⁴ בקונטרסים אלו

22 – של ספר ה"תניא",

23 הנקראים בשם 'לקוטי

24 אמרים', מלקטים מפי

25 ספרים ומפי סופרים

26 קדושי עליון נשמתם²²

27 עדין – כפי שהוכרנו

28 בלמדנו את "דף השער",²⁴

29 אומרים חסידים,²⁵

30 שב"ספרים" הכוונה לספרי השל"ה הקדוש וספרי מהר"ל

31 (מפראג) וב"סופרים" הכוונה על הבעל-שם-טוב והרב המגיד

32 ממזריטש, הנפטרסמים אצלנו, וקצת מהם נרמזין לחכימין

33 – חלק מה"אמרים" מרומזים לפני החכמים, אלה שדי להם

34 ברמו "די לחכימין ברמיזא", באגרות הקדש מרבנותינו

35 שפארין הקדש תבנה ותבונן במהרה בימינו אמן, – רבנו

36 הזקן קרא לכמה מזקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי

37 מנחם מענדל מויטבסק, בשם "רבנותנו", הרביים שלו; וקצתם

38 שמעתי מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו, – לפני עלייתם

39 לארץ ישראל, וכלם הן תשובות על שאלות רבות אשר

40 שואלין בעצה כל אנשי שלומנו ומדינתנו תמיד כל

41 אחד לפי ערכו – ומעצבו בעבודת ה', לשית – לתת, עצות

42 בנפשם בעבודת ה', להיות בי אין הזמן גרמא עוד –

43 אין הזמן מרשה עוד, להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו

44 בפרטות, וגם השכחה מצויה, על בן רשמתי כל

הקדמה

45 התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל
 46 אחד ואחד לזכרון בין עיניו – כפי שכתוב לגבי תפילין¹⁵
 47 "ולזכרון בין עיניך", ולא ידחק עוד לבנם לדבר עמי
 48 ביחידות, כי בהן – בעינים שבספר ה"תניא", ימצא מרגוע
 49 לנפשו ועצה נכונה
 50 לכל דבר הקשה עליו
 51 בעבודת ה', ונכון יהיה
 52 לפי גטות פה גומר
 53 בעדנו: – ככתוב¹⁶: "לא-
 54 ל גומר עלי". ומי
 55 שדעתו קצרה להבין
 56 דבר עצה מתוך
 57 קונטרסים אלו, – שאין
 58 הוא יודע כיצד ללמוד
 59 מה"תניא" עצה שהוא
 60 נזקק לה בעבודת ה',
 61 יפרש שיחתו לפני
 62 הגדולים – גדולי
 63 המבינים ועובדי ה',
 64 שבעירו והם יבוננוהו.
 65 – הם יסבירו לו. ואלהם
 66 – לאותם "גדולים",
 67 בקשתי, שלא לשום יד
 68 לפה – שלא לשתוק כדי
 69 שלא להראות שהם הם
 70 המבינים, להתנהג בענוה
 71 ושפלות של שקר חס'
 72 ושלום, – שכן, ענוה
 73 ושפלות שלא במקומן, הן

אך ביודעיי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנשי
 שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה
 מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה'
 התלויה בלב אליהם תמוף מלתי ולשוני עם סופר בקונטרסים
 אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלוקטים מפי ספרים ומפי
 סופרים קדושי עליון נשמתם עדין המפורסמים אצלנו וקצת
 מהם נרמזין לחכימין באגרות הקדש מרבנותינו שבאה"ק
 תובב"א. וקצתם שמעתי מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו
 וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל
 אנשי מדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם
 בעבודת ה' להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד
 ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על בן רשמתי
 כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד
 וא' לזכרון בין עיניו ולא ידחק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות
 כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו
 בעבודת ה' ונכון יהיה לכו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי
 שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש
 שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואלהם בקשתי
 שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר חס'
 וכנודע עונש המר על מונע בר וגודל השכר ממאמר רז"ל
 ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני
 מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו
 עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה
 הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר:

ענין של שקר, ובנודע¹⁷ ענין המר על מונע בר, – כלומר,
 למנוע ענינים של תורה מהזולת, וגדל השכר – לאלה
 שמוסרים עצמם ללמוד עם הזולת, כפי שידוע ממאמר
 רז"ל¹⁸ על פסוק¹⁹ "מאיר עיני שניהם ה'", – הגמרא
 מפרשת שם את הפסוק "רש ואיש תככים נפגשו, מאיר עיני
 שניהם ה'" – "רש" היינו מי שעני בתורה, ו"איש תככים" –
 מי שעשיר בתורה, הרי כששני אלה "נפגשו", ובן התורה
 מתעסק עם ה"עני" בתורה, "מאיר עיני שניהם ה'" – הקב"ה
 מאיר עיני שניהם באור שלמעלה משניהם, כי יאיר ה' פניו
 – והפנימיות שלו, אליהם אור – של, פני מלך חיים.
 ומחיה חיים – זה שנותן חיים לחיים, ויבנו ויחינו לימים
 אשר לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו
 אותי וגו' – את הקב"ה, "למקטנם ועד גדולם"²⁰, כי מלאה
 הארץ דעה את ה' וגו', – כמים לים מכסים²¹, אמן בן
 88 יהי רצון:

13. תורת שלום ע' 56. 14. תהלים מה, ב. 15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ח. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג. 20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט.

25 "סיג" רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה צורך
 26 לנקות את הקונטרסים מהזיופים. וְאִמְיָא לְפַעְלָא טָבָא
 27 יִישֵׁר חִילָא. – ואני אומר לפעולה טובה זו: יִישֵׁר כח.
 28 וְלֵהוּיּוֹת כִּי מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב²³ "אֲרוּר מְסִינָא
 29 גְּבוּל רַעְהוּ", וְאֲרוּר בּוֹ
 30 קָלְלָהּ בּוֹ נִדְוֵי חַסֵּי
 31 וְהִנֵּה אַחַר שְׁנַת־פְּשָׁמוֹ הַקּוֹנְטְרִיסִים הַנִּגְלִים לְעֵיל בְּקָרְבָּן
 32 בְּהַעֲתָקוֹת רַבּוֹת מִיַּדִּי סוֹפְרִים שׁוֹנִים וּמְשׁוֹנִים הֵנָּה ע"י
 33 רִבּוּי הַהַעֲתָקוֹת שׁוֹנוֹת רַבּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ הַט"ס בְּמֵאֹד מֵאֹד
 34 וְלִזְאוֹת נִדְבָה רוּחַם שֶׁל אַנְשֵׁים אִפְרַתִּים הַנְּקוּבִים הַנִּגְלִים מֵעַל
 35 לְטֵרוּחַ בְּגוֹפֶם וּמֵאֹדֵם לְהִבְיֵא אֶת קוֹנְטְרִיסֵים הַנִּגְלִים לְבֵית הַדְּפוּס
 36 מְנוּקִים מִכָּל סִיג וְט"ס וּמוֹגְהִים הַיֵּטֵב וְאִמְיָא לְפַעְלָא טָבָא
 37 יִישֵׁר חִילָא וְלֵהוּיּוֹת כִּי מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב אֲרוּר מְסִינָא
 38 גְּבוּל רַעְהוּ וְאֲרוּר בּוֹ קָלְלָהּ בּוֹ נִדְוֵי ח"ו וְכו' ע"כ כִּי־הוּדָה
 39 וְעוֹד לְקָרָא קְאֲתִינָא לְמִשְׁדֵי גוּדָא רַבָּא עַל כָּל הַמְדַפְּסִים
 40 שֶׁלֹּא לְהַדְפִּים קוֹנְטְרִיסִים הַנִּגְלִים לֹא עַל יַדֵי עֲצָמָן וְלֹא עַל יַדֵי
 41 גִּירָא דִּילְהוֹן בְּלִתֵי רִשׁוֹת הַנְּקוּבִים הַנִּגְלִים מִשְׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים
 42 מִיּוֹם כְּלוֹת הַדְּפוּס וְלִשְׁמוּעִים יוֹנַעֵם וְתַבָּא בְּרַכַּת טוֹב כַּה
 43 דְּבָרֵי הַמְּלַקֵּט לִקְוִטֵי אִמְרִים הַנִּגְלִים:
 44 עֲצָמָן וְלֹא עַל יַדֵי גִירָא דִּילְהוֹן – וְלֹא עַל יַדֵי אֲבֵי־כּוּחַם,
 45 בְּלִתֵי רִשׁוֹת הַנְּקוּבִים הַנִּגְלִים מִשְׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
 46 כְּלוֹת הַדְּפוּס²⁶. וְלִשְׁמוּעִים יוֹנַעֵם וְתַבָּא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת
 47 טוֹב. כַּה דְּבָרֵי הַמְּלַקֵּט – סֵפֶר לְקוֹטֵי אִמְרִים הַנִּגְזָר
 48 לְעֵיל:

הקדמה

1 וְהִנֵּה אַחַר שְׁנַת־פְּשָׁמוֹ הַקּוֹנְטְרִיסִים הַנִּגְזָרִים לְעֵיל בְּקָרְבָּן
 2 כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַנִּגְזָרִים לְעֵיל בְּהַעֲתָקוֹת רַבּוֹת מִיַּדִּי
 3 סוֹפְרִים שׁוֹנִים וּמְשׁוֹנִים, הֵנָּה עַל־יַדֵי רַבּוֹ הַהַעֲתָקוֹת
 4 שׁוֹנוֹת רַבּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ הַפְּעוּיּוֹת־סוֹפְרִים בְּמֵאֹד מֵאֹד,
 5 – כִּפִּי שֶׁכֵּבֵר הִזְכַּרְנוּ
 6 בְּלַמְדוֹ הַסְּכֻמְתוּיָהֶם שֶׁל¹
 7 הַצַּדִּיקִים רַבִּי זוּשָׁא וְרַבִּי
 8 יְהוּדָה לִיב הַכְּהֵן, נִפְלו²
 9 עַל־פִּי טַעוֹת שְׂגִיאוֹת³
 10 בְּכַתְבִּים, עֵקֶב הַמַּעֲתִיקִים⁴
 11 הַשׁוֹנִים, וְהָיוּ גַם כֹּאֲלֵה⁵
 12 שֶׁבְּמִכּוּון זִיפּוֹ עֲנִינִים⁶
 13 ב"תניא", כְּדִי שִׁיכּוּלוֹ⁷
 14 לְהַעֲלִיל וְכו', וְיֵשׁ לוֹמֵר⁸
 15 שֶׁעַל אֱלֹהֵי רִמּוֹז רַבִּינוּ⁹
 16 הַזֶּקֶן בְּמִלָּה "מְשׁוֹנִים".¹⁰
 17 וְלִזְאוֹת – וְלִכּוֹן, נְדָבָה¹¹
 18 רוּחָם שֶׁל אַנְשֵׁים¹²
 19 אִפְרַתִּים – אַנְשֵׁים
 20 חֲשׁוּבִים, הַנְּקוּבִים הַנִּגְזָרִים לְעֵיל מֵעֵבֶר לְדַרְתָּה²² לְמַרְחָה
 21 בְּנַפְשָׁם וּמֵאֹדֵם לְהִבְיֵא אֶת קוֹנְטְרִיסֵים הַנִּגְזָרִים לְעֵיל
 22 – סֵפֶר ה"תניא", לְבֵית הַדְּפוּס מְנַקִּים מִכָּל סִיג – כְּמוֹ
 23 הַפְּסוּלֵת הַמּוּפְרָשֶׁת מֵהַתְּבוּאָה וּבְדוּמָה, וְיַעֲוִיּוֹת־סוֹפְרָה
 24 וּמְגַהֵם הַיֵּטֵב, – כִּפִּי שֶׁכ"ק רַבִּינוּ מַעֲיָר, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁהַמְּלָה

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות א, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו – ראה לעיל בהסכמת.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום חמישי עמ' ב

22 האשה, ואותם פסולים אינם אסורים עליה אלא באיסור לא
 23 תעשה, ולמדו שפוסלים בביאתם מהפסוק 'ובת כהן כי תהיה
 24 לאיש זר'. מקשה הגמרא: מנין לנו שפסוק זה עוסק בחייבי לאוין,
 25 ואימא – שמא נאמר שלמדים מהפסוק רק את דינה של מי
 26 שנבעלה לפסול לה מחייבי פרישות, כגון שבא עליה אחיה, שאז
 27 נפסלת לכהונה, אבל חייבי לאוין שקידושין תופסים בהם, לא
 28 יפסלו, ומנין לברייתא שאף נתין וממזר פוסלים. מתרצת הגמרא:
 29 'ובת כהן כי תהיה' אמר רחמנא, ומלשון זו מבואר שמדובר בהנך
 30 פסולים דאית בהו הויה – שיש להם אפשרות לקדש את אותה
 31 אשה, והיינו חייבי לאוין, שקידושין תופסים בהם, ואף על פי כן
 32 פוסלים, אך חייבי פרישות, לאו כני הויה – אין קידושין תופסים
 33 בהם כלל.
 34 מקשה הגמרא: אי הכי, שלשון 'כי תהיה' מלמדת שמדובר דווקא
 35 במי שקידושין תופסים בו, עובד כוכבים ועבד, שאין בהם קידושין,
 36 לא ליפסלו – לא יפסלו את האשה בביאתם. מתרצת הגמרא: הנך
 37 – עובד כוכבים ועבד, פסלי – נלמד שפוסלים, מדרשתו דרבי
 38 ישמעאל, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, מנין לעובד כוכבים
 39 ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסולה מאכילת
 40 תרומה, שנאמר 'ובת כהן כי תהיה אלמנה ויגרשה וגו' וירע אין לה
 41 ושבא אל בית אביה כנעוריה/

1 צריך פסוק, אלא נלמד בקל וחומר מבת כהן גרושה. ומה בת כהן
 2 גרושה, שיש אופנים שפותרת בתרומה, והיינו אם נתגרשה ללא
 3 זרע, שחזרת לבית אביה לאכילת תרומה, ואף על פי כן אסורה
 4 לכהונה, זו – הנבעלת לפסול, שלמדנו שאסורה בתרומה, אינו דין
 5 שפסולה לכהונה. וזהו המקור לדברי הברייתא, שביאת פסול
 6 פוסלת לכהונה.
 7 מקשה הגמרא: כיצד יתכן ללמוד מקל וחומר שביאת פסול
 8 אוסרת עליה להינשא לכהן, וכי מותרין מן הדין – האם מכח קל
 9 וחומר ניתן ללמוד איסור לא תעשה, שלא תינשא אשה זו
 10 לכהונה, הרי מקובל בדינו (מכות יז:) שאין מזהירים מן הדין,
 11 כלומר, אין למדים איסור לאו מקל וחומר.
 12 מתרצת הגמרא: אין הקל וחומר נצרך ללמד איסור לאו לאשה
 13 שנבעלה לפסול לה, כיון שלאחר שאמרה תורה שהיא נפסלת
 14 לתרומה ממילא אנו יודעים שהיא פסולה לכהונה, שהרי אכילת
 15 תרומה היא כתוצאה מקדושת כהונה, אלא שעדיין צריך לידע
 16 מה נחשב פסול לקדושת כהונה, וזה אנו למדים בקל וחומר שגם
 17 ביאה אסורה נחשבת פסול לקדושת כהונה, ולימוד זה גלוי מילתא
 18 בעלמא הוא – בא רק לגלות מדו פסול כהונה, אבל אינו מלמד את
 19 הדין עצמו, שהדין עצמו נלמד מתרומה כאמור, וגילוי כעין זה
 20 למדים מקל וחומר.
 21 לעיל (סח.) מנתה הברייתא את אותם פוסלים שביאתם פוסלת את

יום ראשון	טו כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז-עת. תניא: אך מה שהי' . . . ואחור ע"ש.		
בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה". רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאגט אז מ'דארף האָבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האט קיינמאל ניט געזעהן.		

ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה
יכולה להיות באהבה".
רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל-שם-טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת
נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

יום שני	טז כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.		
יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המלח השליט על הלב בתולדותו, ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השפלה הבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך-הוא.		

יום שלישי	יז כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.		
חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידיע ולהפיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המתיבת מהשפלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הו' במוחו ולבו.		

יום רביעי	יח כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'. במנחה אין אומרים תחנון.		
הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפוף שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממז"ר נ"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון: איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.		

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (הינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו יתברך, ולא אפלו שמים וארץ שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהיה האהבה רק לו יתברך לבד, דהינו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך היה נשמע הלשון ממורי רבי נשמתו ע"ן (רבנו הזקן) בדבקותו. שהיה אומר בזה הלשון:
איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן-העדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות
תכתבו ותחתמו.

יום חמישי **שבת** **יט כסלו** **ה'תש"ג**

הפטרות: תזון עבדיה. אין אוזרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ציצו.

תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעזה"י.

הסכמת א) הרב . . . מאניפאלי.

ב) הרב . . . הכהן.

אין השליח-צבור מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויום-טוב ולא בראש השנה. הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו-כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב. ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט כסלו, יום ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו-ע"ן, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] ברבים, וחזוק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל-פי הסדר המבאר באגרת-הקדש דבור-המתחיל הוכח תוכיח. בליובאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבנו הזקן - מפני אפס הפנאי ב"ט כסלו.

יום ראשון **יום חמישי** **כ כסלו** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צו-קג.

תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.

אגרת התשובה - מהדורא קמא - נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא - נדפסה לראשונה: שקלאווי תקס"ו.

אגרת הקדש - בפעם הראשונה - שקלאווי תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים - ויילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.

מען זאָל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי דילי, און געהן אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח.

חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום.

יש לשנן משניות בעל-פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזר משניות. בכך נזכה לקבל פני המשיח.

חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים גגילים] – יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' א

- 1 לאם אמו לאכול בתרומה. ומוכח שאף מי שאינו אוכל, מאכיל.
2 מתרצת הגמרא: אַמֵר רַבִּינָא, כלל זה שתיצרנו, שהאוכל מאכיל,
3 'קִנְיָן אוֹכֵל מאכיל' קֶאֱמֵר, כלומר, דווקא מי שאוכל מחמת שהוא
4 'קנין', נאמר בו חילוק זה, שאם הוא קנין של כהן ואוכל בעצמו,
5 הרי הוא גם מֵאֲכִיל לאחרים הקנויים לו, שהם קנין קנינו של הכהן,
6 אך קנין של כהן שֵׁאִינוֹ אוֹכֵל בעצמו, אף אינו מֵאֲכִיל לעבדיו. ולכן
7 אשת כהן שהיא קנינו, שנתחללה ומחמת כן אינה אוכלת בעצמה
8 תרומה, אינה מאכילה את עבדיה. אך ממזר מאכיל את אם אמו
9 בתרומה אף שהוא עצמו אינו אוכל, כיון שאין הוא נחשב קנין,
10 אלא זרע כהן, ומכחו יכולה לאכול אם אמו.
11 הגמרא מביאה עתה תירוץ נוסף לקושיא הראשונה, מדוע אין
12 עבדי מלוג אוכלים בתרומה, והרי הם קנינו שקנה קנין שאמרו
13 בברייתא שאוכלים: וְרַבָּא אָמַר, באמת מִדְּאֻרְיִיתָא עבדי מלוג של
14 אשת כהן חללה מֵיִכֵּל אָכְלוּ – אוכלים בתרומה, ואף שהאשה
15 עצמה אינה אוכלת, ומה שאמרו במשנה שלא יאכלו, רַבִּינָן הוּא
16 דְּנִזְרִי בְּהוּ – גזירת חכמים היא שלא יאכלו עבדיה בתרומה, כִּי
17 שְׂתֵאֱמַר האשה לעצמה, אֲנִי בעצמי אֲנִי אוֹכֵל בתרומה, וכן עֲבָדֵי
18 אִינוֹן אוֹכְלִין, וזוהי הִיא אֲצֵלוֹ – הריני נחשבת כזונה אצלו, הֲלֵכְךָ אֲתִי
19 לְאִשְׁוּקָה – ומתוך כך יבואו לידי קטטה, ויגרשנה.
20 הגמרא מביאה תירוץ דומה: רַב אֲשֵׁי אָמַר, באמת מן התורה עבדי
21 מלוג של כהנת חללה אוכלים בתרומה, וכדברי רבא, והטעם
22 שאמרו חכמים שלא יאכלו בתרומה, זו נְזִירָה שֵׁמָא תֵאֲכִיל אותם
23 האשה תרומה לְאַחַר מִיתָהּ של הכהן, ובאותה שעה אינה קנינו
24 ואסור לה לאכיל את עבדיה תרומה.
25 תמחה הגמרא: אֵלָא מַעֲתָה, שאנו חוששים שמא תאכילם לאחר
26 מיתתו, אם כן אף בת יִשְׂרָאֵל שֵׁנִשְׂאָת לכהן בהיתר לא תֵאֲכִיל את
27 עבדי המלוג שלה בתרומה, נְזִירָה שֵׁמָא תֵאֲכִיל אותם לְאַחַר מִיתָהּ
28 של בעלה הכהן, כשאין לה זרע ממנו, שאז היא ועבדיה אסורים
29 בתרומה, ובמשנתנו מבואר לא כן, אלא בת ישראל הנשואה
30 לכהן מאכילה את עבדי המלוג שלה בתרומה.
31 מביאה הגמרא את הביאור באופן אחר: אֵלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי, החשש
32 הוא בְּאִלְמָנָה פְּהֵנָה – בת כהן, שהיתה נשואה באיסור לכהן גדול,
33 והתאלמנה שוב וחזרה לבית אביה, שלגביה יש חשש דְּאִתְּיָא
34 לְאֻרְיִין – שתבוא להורות היתר לעצמה להאכיל את עבדיה
35 בתרומה אף אחר מיתת בעלה, שתסבור כך, הרי מַעֲיָקְרָא –
36 מתחילה, קודם שנישאתי לכהן גדול זה, כשהייתי אלמנה, אֲכָלִי
37 בְּתֵרוּמָה דְּבֵי נִשְׂאָ – אכלו עֲבָדֵי בתרומת בית אבי, כיון שהיא בת
38 כהן, ובת כהן שהתאלמנה ואין לה זרע חזרת לבית אביה לאכול
39 בתרומה, ואף עבדיה אוכלים בתרומה, ואחר כך אִינְכֵי לִיהֵ לְהֵאִי
40 – נישאתי לבעל זה, שהוא כהן גדול, ואף שהייתי אסורה עליו
41 אֲכָלִי בְּתֵרוּמָה דְּנִבְרָאִי – אכלו עֲבָדֵי בתרומת בעלי הכהן, ואם כן

42 הַשְׂתָּא – עתה, שמת בעלי, תִּדְרִי לִי לְמִילְתִּיהָ כְּפִייתָא – יחזרו עֲבָדֵי
43 לדינם הראשון, שיאכלו בתרומת בית אבי, כפי שהיה בפעם
44 הראשונה שהתאלמנתי, שאכלו עֲבָדֵי בתרומה. ומבארת הגמרא
45 את טעותה: וְהִיא לֹא יִדְעָה, שיש חילוק בין המקרים, דְּמַעֲיָקְרָא –
46 בתחילה, כשהתאלמנה מבעלה הראשון, לֹא שְׂוִיתָה לְנַפְשָׁהּ חֻלְלָה
47 – לא היתה חללה, ולכן חזרה לבית אביה לאכול בתרומה, ואף
48 עבדיה עימה. אבל הַשְׂתָּא – עתה, שנישאת לכהן גדול באיסור,
49 שְׂוִיתָה לְנַפְשָׁהּ חֻלְלָה – נעשתה חללה, ואינה יכולה לאכול
50 ולהאכיל את עבדיה תרומה, אף שהיא בת כהן. ומה שאכלו
51 עבדיה בתרומה בחיי בעלה, אף שבאותו זמן כבר היתה חללה,
52 זהו רק מחמת שהיו קנין קנינו של כהן, ואילו עתה שמת בעלה
53 ואינה נחשבת כקנינו, וממילא אין עבדיה קנין קנינו, אסורים
54 בתרומה. וכדי שלא תבוא לטעות בטעות זו, אסרו את עבדיה
55 בתרומה אף כשבעלה חי.
56 מקשה הגמרא: תִּינָח – מוכן מה שגזרו בְּאִלְמָנָה פְּהֵנָה – בת כהן,
57 שכיון שקודם שנישאה לכהן גדול היו עבדיה אוכלים בתרומה,
58 יש לחוש שתאכילם אף אחר מיתת בעלה, אך בְּאִלְמָנָה שהיא בת
59 יִשְׂרָאֵל שנישאה לכהן גדול, שבפעם הראשונה שהתאלמנה לא
60 אכלו עבדיה בתרומה, מֵאִי אִינְכֵי לְמִימֵר – מדוע אסרו על עבדיה
61 לאכול בתרומה בחיי בעלה, והרי כיון שקודם נישואיה לכהן לא
62 אכלו עבדיה, היא יודעת שאינם אוכלים בתרומה אלא מחמת
63 נישואיה לכהן, ולא תבא להורות לעצמה היתר להאכילם
64 בתרומה אחר מותו. מתרצת הגמרא: בְּאִלְמָנָה לֹא פְּלִיגֵי רַבִּינָן –
65 לא חילקו חכמים בין אלמנה בת כהן לאלמנה בת ישראל, וכיון
66 שבעבדי אלמנה בת כהן יש טעם לאסור, לכן אמרו שכל
67 האלמנות אסורות להאכיל את עבדי המלוג שלהם.
68 'נכסי צאן ברזל' הם נכסים שהאשה מכניסה לבעלה בעת
69 הנישואין, והוא כותב לה בכתובה שכשתתגרש או תתאלמן יפרע
70 לה את שויים כמו שהיו בשעת הנישואין, בין אם יזלו ובין אם
71 יתיקרו. הגמרא מבררת האם בעת הגירושין יכולה האשה לתבוע
72 את הנכסים עצמם, או שהבעל נוטל את הנכסים בעל כרחו ונותן
73 לה את שויים.
74 אִתְּמַר, הַפְּכִנְסָה שׁוֹם לְבַעְלָה – אשה ששמה את נכסיה בשעת
75 הנישואין והכניסתם לבעלה, ועתה כשהם מתגרשים יש ביניהם
76 דין ודברים, הִיא אוֹמֶרֶת בְּלִי אֲנִי נִזְמַלְת – רצוני ליטול את הכלים
77 עצמם שהכנסתי לך, ולא את שויים, וְהוּא אוֹמֵר דְּמִים אֲנִי נִזְמַן –
78 רצוני לשלם את דמי הכלים, וליטול אותם לעצמי, שהרי מעת
79 שכתבם בכתובה הן באחריות, וחיובו הוא רק לשלם לה את
80 דמיהם, והספק הוא הַדִּין עִם מִי.
81 מביאה הגמרא מחלוקת בדן זה: רַב יְהוֹנָה אָמַר,

קלד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ה

על מי חל איסור טומאת כהן?

המיטמא?

ומבאר ה'אור החיים' (ויקרא כא, א):

לגבי תגלחת הנזיר אומרת הגמרא (שם) "עשה בה מגלח כמתגלח" והמגלח את הנזיר עובר על הלאו כמו הנזיר שמגלח עצמו שנאמר (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו", ו'לא יגבד' (ולא יעביר) משמעו בין על ידי הנזיר ובין על ידי אחרים. וכן למד הרמב"ם מהפסוק "לנפש לא יטמא בעמיו" שמשמעו שלא יטמא הן בעצמו והן על ידי אחרים.

ומעיר ה'אור יקר' (על האור החיים): עדיין קושייתו השניה של ה'לחם משנה' במקומה עומדת, כי אם האיסור חל גם על המטמא, מדוע כאשר שניהם מזידיים אין המטמא לוקה, והרי גם בנזיר גם המגלח וגם המתגלח לוקים (נזיר שם)? ומתרץ:

המטמא את הכהן עושה רק פעולה אחת, ואי-אפשר לחייב שניים על פעולה אחת, ולכן כאשר שניהם מזידיים והחייב על הכהן, אי-אפשר לחייב גם את המטמא, ורק אם הכהן שוגג יש לחייב את מטמאו. ואין זה דומה למגלח את הנזיר ששניהם לוקים כי הרבה שערות יש בראש ואפשר לייחס למגלח ולמתגלח פעולות נפרדות.

הלכות אבל פרק ג, הלכה ה: המטמא את הכהן: אם היו שניהם מזידין - הרי הכהן לוקה... הרי הכהן שוגג, וזה שפמא מזיד - הרי זה שפמא לוקה.

כיוצא בזה כתב הרמב"ם בהלכות כלאים (פ"י הל' לא): "המלביש את חבירו כלאים... אם לא ידע הלושב שהבגד כלאים והמלביש מזיד, המלביש לוקה". ותמה ה'כסף משנה' (שם), מדוע לוקה המלביש הרי בתורה נאמר 'לא תלבש שעטנז' ולא נאמר 'לא תלביש'? ומוסיף ה'לחם משנה' (כאן) שתמיהה זו היא גם על הלכה זו: מנין לרמב"ם שהמטמא את הכהן במזיד (והכהן שוגג) לוקה?

ומבאר:

אמרו בגמרא (נזיר מד, א) שנזיר שטימא עצמו טומאת מת לוקה, אבל אחר שטימאו אינו לוקה, שנאמר "וטמא ראש נזרו", היינו שהאיסור הוא רק לנזיר עצמו שטימא 'ראש נזרו', ומשמע שהדין הוא רק בנזיר שיש בו לימוד מיוחד, אך בכל מקום דין המטמא אחרים כדין המטמא עצמו. אך הקשה על זה:

א. מדוע לא נלמד מטומאת נזיר שגם בטומאת כהן אין המטמא כמיטמא? ב. אם גם הכהן היה מזיד רק הכהן לוקה ולא זה שטימאו, ומדוע לא ילקה גם מטמאו, והרי דינו כדין

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ה

שיעורו של 'מקום קרוב'

שהיה בערב פסח בדרך רחוקה (חמישה עשה מיל) מירושלים ולא היה יכול להגיע לשחיטת הפסח שפטור מלעשות פסח ראשון (פסחים זר, א). ושואלת הגמרא: האם מי שהיה יכול להגיע לשחיטת הפסח על ידי רכיבה ב"סוסים ובפרדים" ולא עשה כן יתחייב כרת על ביטול הקרבת הפסח? ומשיבה: התורה אומרת "ובדרך רחוקה לא היה", היינו שקובעים על פי הדרך. והמרחק נמדד לפי הליכה רגלית.

אך יש חולקים וסוברים שאם יש אפשרות להגיע לבית האבלים באותו יום בתחבורה מהירה, גם אם הגיע ממרחקים נחשב כבא מ'מקום קרוב' (שדי חמד שם).

ולגבי הראיה מקרבן פסח כתב ה'חלקת יעקב' (ח"ג סי' סו) לחלק, שבקרבן פסח הפטור למי שהיה בדרך רחוקה אינו משום שאין לו אפשרות להקריב את הפסח, כי גם אם יתאמץ להגיע במהירות או ימנה שליח להקרבת הפסח גזירת הכתוב היא שיידחה לפסח שני כי הימצאותו ב'דרך רחוקה' פוטרת אותו, מה-שאי-כן באבלות - האפשרות להגיע למקום הקבורה ביום הקבורה היא הקובעת, כמו שכתב רש"י (מ"ק כא, ב, ד"ה מונה) "הואיל דבמקום קרוב הוא, ויכול לבוא בתחילת האבילות חשבינן ליה כמו דאתא", ולא משנה באיזה אופן הוא יגיע.

הלכות אבל פרק ז, הלכה ד: מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שפא: אם היה במקום קרוב, שהוא מהלך עשרה פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד, אפלו בא ביום השביעי, אם מצא מנחמים אצל גדול הבית... עולה לו, ומונה עמקתן תשלום שלשים יום.

וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (י"ד סי' שעה ס"י), שהקרוב שהגיע לבית האבלים שגדול הבית יושב שם, מצטרף אל האבלים ויושב עימם את הימים שהם יושבים ואינו צריך למנות שבעה לעצמו, וזאת בתנאי שבעת הקבורה היה "במקום קרוב", היינו במרחק של עד מהלך יום אחד, עשרה פרסאות, ממקום הקבורה.

ובזמנינו שביום אחד אפשר להגיע ברכב או במטוס ממרחק רב, האם הקרוב יכול להצטרף אל האבלים שבבית גם אם בא ממרחק מאות פרסאות, או שמא השיעור של 'עשרה פרסאות' קבוע ולא השתנה?

ונחלקו בזה הפוסקים:

יש סוברים (שואל ומשיב ח"ג סי' קג ועוד, הובאו ב'שדי חמד' מע' אבילות ס"ג) שהשיעור 'מקום קרוב' נקבע על פי הליכה רגלית של בני אדם ואין להתחשב באפשרויות שהתחדשו בימינו, ש"אם לא כן ישתנו דרכי התורה מדי יום ביום". ומביאים ראיה ממי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלה

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ה

קריעה על הרי יהודה וירושלים

בעקבי הצאן עמ' קה).

וכן בנוגע לחובת הקריעה על ירושלים, יש שנקטו שהיא משום אובדן שלטון ישראל, שהרי ירושלים היא המלוכה, ולפי זה יתכן שבימינו כאשר ירושלים נמצאת תחת שלטון ישראל אין צריך לקרוע, ואף שהשלטון אינו נהוג בדיני התורה, הרי בזמן בית ראשון היו מלכים עובדי עבודה-זרה ובכל זאת נהג בארץ דין מלכות ישראל (ראה בעקבי הצאן שם, אגרות משה או"ח ד ס"ו ע, יא), אך יש אומרים שכל זמן שבעיר הקודש נמצאים כנסיות וקברי גויים ואיננו יכולים לעוקרם משם, עדיין היא בחורבנה (מנחת שלמה ח"א ס"ו עג בסופו).

ויש שנקטו שגם חובת הקריעה על ירושלים היא בתורת אבלות על חורבן המקדש, כי גם בירושלים יש קדושת המקדש במקצת, כפי שמצינו במקרא שהלשון 'לפני ה' מתפרשת לעיתים על בית המקדש (ישחט את בן הבקר לפני ה') ולעיתים על ירושלים (ואכלת שם לפני ה' אלקיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך). ולכן כל עוד המקדש בחורבנו, חובה לקרוע על ירושלים (בעקבי הצאן שם, בשם הגר"ד סולובייצ'יק).

הלכות אבל פרק ט, הלכה ב: **בְּדֶרֶךְ שְׁקוּרַע אָדָם עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, כִּף חֵיב לְקָרַע עַל רֵבּוֹ. וְעַל עַרְי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ.**

מה טעם חייבים לקרוע על הרי יהודה ועל ירושלים? יש אומרים שהקריעה על הרי יהודה היא משום אבלות על חורבן ואובדן מלכות ישראל שעיקרה היתה ביהודה (ב"ח או"ח סי' תקסא), ויש שפירשו שהקריעה היא משום מעלתה המיוחדת של ארץ יהודה כשכנו של מקום, כפי שנפסק (הל' קידוש החודש פ"ד הי"ב): 'אין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה שהשכינה בתוכה, שנאמר לשכנו תדרשו'. ומאחר והקריעה על החורבן היא משום גלות השכינה, לכן יש דין קריעה מיוחד על הרי יהודה, יותר משאר ערי ישראל (ראה הר הקודש ע' א).

ו'נפקא מינה' בין הפירושים:

הב"ח (שם) כתב שבזמן שערי יהודה נמצאים תחת שלטון ישראל אין טעם לקרוע, כשיטתו שחיוב הקריעה הוא על אובדן המלכות, אך לפי הטעם השני, כל זמן שהמקדש בחורבנו וחסרה השראת השכינה, חובת הקריעה בעינה (ראה

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ה

שינה בבית הקברות

הרשב"א שכל תשמישי תלמיד חכם מותרים בבית הכנסת]. ובספר 'גשר החיים' (ח"ב פ"ד ס"ו) הקשה: א. אמנם בית הקברות דינו כבית הכנסת, אבל יש לומר שהאיסור הוא רק בבית הכנסת, היות וישן בתוך בית ונהנה מבית הכנסת ודומה לאיסור להיכנס בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים (הל' תפילה שם), אבל מנין לנו לאסור גם שינה על קרקע בית הקברות ולא על קבר? ב. גם תירוצו של ה'חתם סופר' שכשם שהתירו לחכמים אכילה ושתיה בבית הכנסת כך התירו בבית הקברות, צריך עיון: זה כי התירו להם אכילה ושתיה בבית הכנסת כעזר וסיוע ללימודם, כמסופר בגמרא (מגילה שם) שאמוראים עסקו בלימודם וכאשר התחילו לרדת גשמים נכנסו לבית הכנסת כדי שיוכלו ללמוד בישוב הדעת ובצילות ("שמעתא בעא צילותא") מה-שאין-כן השתמשות חכמים בבית הקברות, מה תועלת יש לה לתלמודם? וסיים כי להלכה אין לסטות מדברי ה'חתם סופר', ואין להתיר שינה בבית הקברות.

הלכות אבל פרק יד, הלכה יג: **בְּתֵי הַקְּבָרוֹת אֲסוּרִין בְּהִנָּחָה. בְּיָצֵד? אֵין אוֹכְלִין בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹתִין בָּהֶן... כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָרֵי: אֵין נְאוּתִין בָּהֶן, וְלֹא נִזְהָרִין בָּהֶן קְלוֹת רֵאשׁ.** וטעם ההלכה הוא משום כבוד המתים (מגילה כט, א). וכתב ב'שלטי הגבורים' (סנהדרין טו, א בדפי הר"ף) שבתי קברות שהוקצו לכך, דינם כבתי כנסיות ש"אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין נאותין בהן... (הל' תפלה פ"א ה"ה). וה'חתם סופר' (ש"ת י"ד סי' שלה) הוסיף שגם אין ישנים בבית הקברות. לא רק על קבר אלא כל המקום שהוקצה לכך דינו כבית כנסת שאין ישנים בו (ראה הל' תלמוד תורה פ"ד ה"ט). ולפי זה הקשה על המסופר בגמרא (ברכות יח, א) שחסיד אחד לן בבית הקברות, ותיירץ: כמו שהותר לחכמים ותלמידיהם לאכול ולשתות בבית הכנסת (מגילה כח, א), כך הותר להם לישון בבית הקברות, כי הצורך של לומדי התורה שהוא כבוד התורה עדיף מכבוד בית הכנסת ובית הקברות [ואף שהרמב"ם כתב רק שמתר לחכמים "לאכול ולשתות" בבית הכנסת, הביא השער הציון (או"ח סי' קנא סק"א) מתשובת

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ה

איך נתמנו שמעיה ואבטליון לדיינים?

ב, לראשי הסנהדרין, שמעיה כ'נשיא' ואבטליון כ'אב בית דין' (רע"ב אבות פ"א מ"ד וראה גם הקדמת הרמב"ם לספר משנה תורה)? וכתב ליישב בשם המהר"ל (בספר דרך חיים): אמנם אין הגר יכול להתמנות לנשיא או לאב בית דין, אבל שמעיה ואבטליון, אף שבאו מקהל גרים, אמם היתה מישראל ויצאו כבר מקהל גרים. אך הרמב"ם בהקדמתו (הג"ל) מונה את סדר מסירת

הלכות מלכים פרק א, הלכה ד: **אֵין מְעַמְדִין מְלָךְ מִקְהַל גְּרִים... עַד שֶׁתְּהִיֶּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל... וְלֹא לְמַלְכוּת בְּלָבָד, אֲלָא לְכָל שְׁרָרוֹת שְׁבִיִּישְׂרָאֵל... וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר דִּין אוֹ נְשִׂיא, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲלָא מִיִּשְׂרָאֵל.** ה'תוספות יום טוב' (אבות פ"א מ"ו) הביא את תמיהת המפרשים: אם אין ממנים גר לדיין, כיצד נתמנו שמעיה ואבטליון, שהיו גרי צדק "מבני בניו של סנחריב" (גיטין נו,

קלו הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

היו גדולי תורה בדרגת גדלותם של שמעיה ואבטליון - נתמנו הם לראשות הסנהדרין.

וכעין זה פירשו רבותינו בעלי התוספות (פ"ה הריב"א, שמת כא, א) את דרשת חז"ל על הפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - "ולא לפני עכו"ם". ויש להקשות: מדוע צריך למעט עכו"ם מלדון, הרי אפילו גרים פסולים לדון? אלא שהגר פסול לדון רק כאשר יש אחרים מומחים לדון כמוהו, אבל אם אין דיינים בדרגתו אינו פסול. "תדע, שהרי שמעיה ואבטליון גרים היו, והיו דנים את ישראל לפי שלא היה בישראל חשוב כמותם".

התורה, וכותב הרמב"ם על שמעיה ואבטליון שהיו גרי צדק, בעוד שעל רבי עקיבא ועל רבי מאיר כתב שהיו בניס לגרי צדק, ומזה מובן ששמעיה ואבטליון עצמם היו גרי צדק. וחזרה השאלה למקומה, איך מינו אותם לסנהדרין (סדר משנה סנהדרין פ"א ה"א)?

וביאר הרשב"ץ בספר 'מגן אבות' (הביאו ב'ברכי יוסף' חו"מ סי' ז קס"ו):

התורה פסלה את מינויים של גרי צדק לדיינים רק כאשר ישנם אחרים גדולים כדוגמתם, אבל אם אין מי שידמה לגרים בגדולתם, הם קודמים לכולם. וכיון שבדור ההוא לא

מתי מותר לצאת מארץ ישראל?

יום שיש כי כסלו ה'תשע"ה

וכאמור, מטעם זה בהם הוצרך הרמב"ם לפרש את התנאי שיחזור לארץ, ומכל-מקום התירו זאת לגודל חשיבותם, אך יציאה לסחורה לא הותרה אלא לזמן קצר בלבד (שו"ת משנת יוסף ח"א סי' נז).

ולפי זה יתכן שאין עדיפות ביציאה לסחורה על פני שאר דברי הרשות, וטעם ההיתר הוא משום שיציאה לזמן מועט מותרת לאו דוקא לצורך מצוה, וכן דעת המהרי"ט (קידושין לא, ב). ומכאן יש ללמד זכות על מנהג העולם לצאת לחו"ל לביקורים או לשמחות (משנת יוסף שם סי' נה). אך יש שלמדו מדברי הרמב"ם שההיתר הוא רק לסחורה, משום שהיא לצורך חייו, וישוב ארץ ישראל תלוי בה, ולא לשאר דברי הרשות (פאת השולחן הל' א"י סי' ב סקכ"ח, וראה משנת יוסף שם ושו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' כו, ז, שמכל-מקום אף יציאה לצורך ביקור קרובים נחשבת כצורך מצוה קצת).

ויציאה כדי להשתטח על קברי צדיקים יש להתיר לכל הדעות, כי כשם שיציאה לסחורה הותרה משום חיי נפש (אף אם אינו סובל עתה מרעב וכדומה), גם תפילה היא לצורך חיי נפש (משנת יוסף שם סי' נז).

הלכות מלכים פרק ה, הלכה ט: אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמד תורה, או לשא אשה, או להציל מן העכו"ם; ויחזור לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה.

יש לעיין: א) מדוע חילק הרמב"ם את ההלכה לשני חלקים (ללמוד תורה או לישא אשה). וכן יוצא הוא לסחורה) ולא כתב בהמשך אחד: 'ללמוד תורה או לישא אשה או לסחורה'? ב) מדוע לגבי יציאה לסחורה לא התנה הרמב"ם את ההיתר בכך שיחזור לארץ כמו ביציאה ללמוד תורה ולישא אשה?

ההבאור: יציאה למסחר מעצם טבעה היא לזמן מועט, להוציא או להביא סחורה, כפי שכתב הרמב"ם לעיל (ה"ח): 'מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה'. ואין אסור אלא להשתקע שם, ולכן לא הוצרך הרמב"ם להדגיש שיחזור לארץ שהרי זה טבעה של יציאה לסחורה.

ולכן לא כלל הרמב"ם יציאה לסחורה עם נשיאת אשה ותלמוד תורה, שכן אלו עשויים להמשך זמן רב יותר.

מתי אסור לפחד במלחמה?

שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ה

כיון שהפחד טבוע בנפשו אנוס הוא ו'אונס רחמנא פטריה'? אלא, אכן אדם שמטבעו 'ירא ורך הלבב' אינו עובר עבירה, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה שעוד לפני שנכנסו בקשרי המלחמה השוטרים מכריזים שמי שלבו חלש ואין בכוחו להשתתף במלחמה ישוב לביתו ולא הזכיר שעובר עבירה כל שהיא.

אמנם, בהמשך ההלכה מדובר במצב שכבר התחילה המלחמה ובמי שאינו רך לבב מטבעו אלא מביא מורא על עצמו ("מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו"), ועל זה אומר הרמב"ם - "עובר בלא-תעשה שנאמר 'אל ירך לבבכם...'"

ואם כן מובן שהכרזת השוטרים היתה לפני תחילת המלחמה, כדי להשיב לביתו את הירא ורך הלבב בטבעו, ואינו עובר כל עבירה, אך כאשר התחילה המלחמה והאיש שאינו רך לבב בטבעו "מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו, עובר בלא-תעשה", וכבר הוזכר שאל ירך לבבו - כבר אינו יכול לחזור.

הלכות מלכים פרק ז, הלכה טו: וְכָל הַמִּתְחִיל לְחָשֵׁב וּלְהִרְהַר בְּמִלְחָמָה וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "אֵל יִרְךָ לִבְבְּכֶם."

וכן כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (מ. ל"ח נח) "הזהירנו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם... וכל מי שיוסג אחור ויברח, כבר עבר על לא-תעשה".

אך הרמב"ץ (בהשגותיו לספר המצוות) כתב שאין זו מצוה אלא הבטחה, וכן כתב הראב"ד (במנין המצוות להרמב"ם ל"ח נח) שזו "הבטחה היא ואינה אזהרה". והרמב"ץ הביא הוכחה לשיטתו: השוטרים הוסיפו ואמרו "מי האיש הירא ורך הלבב, ילך וישוב לביתו" (דברים כ, ח), ואם הירא ורך הלבב עובר על לאו, מה הצורך בהכרזת השוטרים, יפרסם עובר הלאו את חטאו ויחזור?

ומבארים האחרונים (לב שמח ל"ח נח. באור הגר"פ פעולא על סהמ"צ לרס"ג ל"ח קכת):

לכאורה, איך אפשר לומר שהירא ורך הלבב "שאינו לבבו כח לעמוד בקשרי המלחמה" עובר בלא תעשה, הרי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ו כ"א כסלו ה'תשע"ה

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ה

הלכות אבל

פרק ג

1 א. כל כהן שנטמא למת, חוץ מששה מתים המפרשים
 2 בתורה או אשתו, בעדים והתראה - הרי זה לוקה,
 3 שגאמר: "לנפש לא ישמא בעמיו". ואחד הנוגע במת או
 4 המאהיל או הנושא, ואחד המת או שאר השמאות
 5 הפורשות מן המת - שגאמר: "לנפש לא ישמא". וכבר
 6 פירשנו בהלכות טמאת מת, כל הדברים המטמאים מן
 7 המת, מן התורה או מדבריהם.
 8 ב. וכן אם נגע הכהן בקבר, לוקה. אבל נוגע הוא בבגדים
 9 שנגעו במת, אף על פי שמתטמא בהם טמאת שבעה.
 10 ג. וכן אם נכנס לאהל טמא שנקנסה לו השמאה - לוקה,
 11 אף על פי שעצמה של טמאה בבית אחר. וכבר בארנו כל
 12 האהלים שתקנס להם השמאה, או שתצא מהם, ודין
 13 הסככות [ענפים המאהילים] והפרעות [אבנים
 14 המאהילים], וכל הדברים המביאים את השמאה, והחוצצין
 15 בפני השמאה, ואיזה מהם דין תורה, ואיזה מהם
 16 מדבריהם - הכל בהלכות טמאת מת. ופשם בארנו, שאין
 17 הגוים מטמאין באהל, ולפיכך קברותיהם טהורים, ומתו
 18 לכהן להקנס לשם, ולדרוך על קברותיהם; ואינו אסור
 19 אלא שיגע בטמאה או ישאנה, כמו שבארנו שם.
 20 ד. כהן שנקנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה,
 21 ואחר שיגיע התרו בו - אם קפץ ויצא, פטור; ואם ישב
 22 שם כדי השתחויה כמו שבארנו בענין טמאת מקדש, הרי
 23 זה לוקה. נכנס ויצא, וחזר ונקנס ויצא - אם התרו בו על
 24 כל פעם ופעם, לוקה על כל פניסה וכניסה. וכן אם נגע
 25 במת והתרו בו ופרש, וחזר ונגע והתרו בו - אפלו מאה
 26 פעמים - לוקה על כל אחת ואחת. הנה נוגע ולא פרש,
 27 או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים - אף
 28 על פי שהתרו בו במה פעמים, אינו לוקה אלא אחת;
 29 שהרי הוא מחלל ועומד כל זמן שלא פרש.
 30 ה. המטמא את הכהן - אם היו שניהם מזידין - לוקה
 31 הכהן, וזה שטמאו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשל".
 32 היה הכהן שוגג, וזה שטמאו מזיד - הרי זה שטמאו
 33 לוקה.
 34 ו. כהן גדול אינו מתטמא לקרובים, שגאמר: "לאביו
 35 ולאמו לא ישמא"; וכן אינו נכנס עם המת באהל, אפלו
 36 קרוביו - שגאמר: "ועל כל נפשית מת לא יבא". הא
 37 למדת, שהוא חייב ב"לא יבא", וחייב ב"לא ישמא". כיצד?
 38 נגע או נשא, לוקה אחת. נכנס לאהל וישב שם עד שמת

42 עליו המת, או שנקנס בשדה [מרכבה כעין ארון] תבה
 43 ומגדל [ארון] וכא חבירו ופרע עליו גג השדה, שהרי
 44 טמאה וביאה באין כפאחד - לוקה שפתיים: משום "לא
 45 יבא", ומשום "לא ישמא".
 46 ז. נטמא מקדם, ואחר כך נכנס לאהל - אם התרו בו,
 47 לוקה אף על הביאה.
 48 ח. כהן שפגע במת מצוה בדרך, הרי זה מתטמא לו;
 49 אפלו כהן גדול, חייב להתטמא לו ולקברו. ואיזה הוא מת
 50 מצוה? זה אחד מישראל שהיה משלף בדרך, ואין לו
 51 קוברין. ודבר זה, הלכה מפני הקפלה [ממשרע"ה]. במה
 52 דברים אמורים? בשהיה הכהן לבדו, ואין עמו אחר,
 53 ואפלו קרא שם בדרך, ואין לו עונה. אבל אם כשיקרא
 54 אחרים עונים אותו, אין זה מת מצוה, אלא קורא
 55 לאחרים, ויבואו ויתעסקו בו.
 56 ט. היו כהן ונזיר מהלכין בדרך, ופגעו במת מצוה -
 57 יתעסק בו הנזיר, שהרי אין קדשותו קדשת עולם, ואל
 58 ישמא בו הכהן, אף על פי שהוא כהן הדיוט. הנה כהן
 59 גדול וכהן הדיוט, ישמא כהן הדיוט. וכל הקודם את
 60 חבירו, מתאחר בטמאה; וסגן [של כה"ג] עם [כהן] משיח
 61 מלחמה שפגעו במת מצוה - יתטמא משיח מלחמה, ואל
 62 יתטמא הסגן.
 63 י. נשיא שמת - הכל מתטמאין לו, אפלו כהנים; עשוהו
 64 כמת מצוה לכל, מפני שהכל חייבין בכבודו. וכן הכל
 65 אונגין עליו.
 66 יא. בנות אהרן לא יתירו על טמאת מת, שגאמר: "אמר
 67 אל הכהנים בני אהרן" - "בני אהרן", ולא בנות אהרן.
 68 וכן החללים [כהנים פסולים] מתירין להתטמא - שגאמר:
 69 "בני אהרן", עד שיהיו ככהנים.
 70 יב. כהן קטן, הרי הגדולים מזהרים שלא יטמאוהו; ואם
 71 בא להתטמא מעצמו - אין בית דין מצוין עליו להפרישו,
 72 אבל אביו צריך לחנכו בקדשה.
 73 יג. מת תופש ארבע אמות שלו לטמאה; וכל כהן שנקנס
 74 לתוך ארבע אמות, מכין אותו מפת מרדות. וכן אם נכנס
 75 לבית הפרס [שדה שנחרש בה קבר], או יצא לחוצה לארץ,
 76 או שנטמא בדם תבוסה, או בגולל וכדופק [כיסויי
 77 הקבר] וכיוצא בהם - מכין אותו מפת מרדות, מפני שהם
 78 אבות של דבריהם, כמו שבארנו בהלכות טמאת מת. אבל
 79 אם נכנס לבית הקברות, לוקה מן התורה.
 80 יד. מתו לכהן להתטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ
 81 לדבר מצוה, בזמן שאין שם דרך אלא היא - כגון שהלך
 82 לשא אשה, או ללמד תורה; אף על פי שיש שם מי
 83 שילמדנו בארץ ישראל, לא מן הכל אדם זוכה ללמד. וכן
 84 מתטמא בטמאה של דבריהם לכבוד הבריות. כיצד? אבל
 85 שהלך לבית הפרס, הכל הולכין אחריו לנחמו שם. וכן

מתוך מהדורת חזק

46 ואוכל בשר, ושותה יין, ומזמן, ומברך, ומברכין עליו,
47 ומזמנין עליו; ותיב בכל מצוות האמורות בתורה, חוץ
48 מתשמיש המטה. נקבר המת - הרי זה מתר לאכל בשר,
49 ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו, אבל לא
50 לרוות.

ז. אין משהין את המת, אלא מדיחין [ממחרים] משתו
52 מיד; וכל המדחה משתו, הרי זה משבת. ועל אביו ועל
53 אמו, הרי זה מגנה.

ח. היה ערב שבת, או ערב יום טוב, או שהיו גשמים
54 מזלפין על המטה - מתר; שלא מהר אלא לכבוד אביו
55 ואמו. וכל המלין את מתו - עובר בלא תעשה, אלא אם
56 כן הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו.

ט. האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפלין, ולאכל
58 משלו, ותיב לישב על מטה כפויה [- הפוכה]. ובשאר ימי
59 האבל מתר לו לאכל משלו, ולישב על גבי מפץ [מצע גס]
60 או קרקע, ומניח תפלין. ומנין שהוא אסור בראשון להניח
61 תפלין? שהרי נאמר ליחזקאל: "פארך חבוש עליך",
62 מכלל, שכל העם אסורין. ונאמר לו: "ולחם אנשים לא
63 תאכל" - מכלל, שכל העם אוכלין משל אחרים ביום
64 ראשון, ואסורין לאכל משל עצמן.
65

פָּרָק ה

א. אלו דברים שהאבל אסור בהם ביום הראשון מן
67 התורה, ובשאר שבעת ימי האבל מדבריהם: אסור לספור,
68 ולכבס, ולרחץ, ולסוף, ולשמש משתו, ולנעל את הסנדל,
69 ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקף את המטה,
70 ולקרע [- לגלות] את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד
71 עשר דבר.
72

ב. ומנין שהאבל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בני אהרן:
73 "ראשיכם אל תפריעו" - מכלל, שכל המתאבל אסור לספור
74 שערו, אלא מגדל פָּרַע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו,
75 כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו - אחד
76 המגלח [את האחרים], ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע
77 שמת אביו - משלים תגלחת שערו, אחד המגלח ואחד
78 המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [- שפם], ולטל צפרניו
79 בכלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מתר.
80

ג. ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוף?
81 שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אבל, ואל תסוכי
82 שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה,
83 שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאבל אסור בכבוס
84 בגדים, כך אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין.
85

ד. אסור לסוף מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את
86 הזהמא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן
87 רוחץ פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו.
88

ה. מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם
89 דוד את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה"; מכלל,
90

1 מדלגין [דורכים] על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים
2 - ואפלו מלכי גוים, כדי להכחין בינם לבין מלכי ישראל
3 כשיחזרו כבודם למקומם. וכן כל פיוצא בזה. וכן משמא
4 בטמאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמיהם, מפני
5 שהוא מציל מידם. וכן כל פיוצא בזה.

פָּרָק ז

א. מנהג ישראל במתים ובקבורה, כך הוא: מאמצין
8 [סוגרים] עיניו של מת, ואם נפתח פיו - קושרין את
9 לחייו; ופוקקין נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו
10 במיני בשמים, וגוזזין שערו. ומלבישין אותו תכריכין
11 תפורין של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; נהגו
12 חכמים בסודר שזה זווה, שלא לביש את מי שאין לו.
13 ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם משחרין
14 ברעב.

ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובבגדים המזהבין
15 המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח
16 והשתקה, ומעשה גוים. וסובלין [- נושאים] את המת על
17 הפתף, עד בית הקברות.
18

ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמא תפסק
19 רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה.
20 ד. וחפורין בעפר מערות, ועושים כוף בצד המערה;
21 וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים
22 עליו. ויש להם [- מותר] לקבר בארון של עץ. והמליין
23 את המת אומרין לו: 'לך בשלום', שנאמר: "ואתה תבוא
24 אל אבותיך בשלום". ומצינין [- מסמיים] את הקברות,
25 ובונין נפש [- מצבה] על הקבר; והצדיקים, אין בונין
26 להם נפש על קברותיהם - דבריהם הם זכרונם. ולא יפנה
27 אדם לבקר הקברות.
28

ה. הגוסס, הרי הוא פחי לכל דבר; אין קושרין לחייו,
29 ואין פוקקין נקביו, ואין מניחין פלי מתכות וכלי מקר על
30 טבורו שלא תפח, ולא סכין אותו, ולא מדיחין אותו, ולא
31 מטילין אותו על החול ולא על המלח - עד שעה שימות;
32 והנוגע בו, הרי זה שופך דמים. למה זה דומה? לנר
33 שמטפטף - כיון שיגע בו אדם, יכבה. וכל המאמץ עיניו
34 עם יציאת נפש, הרי זה שופך דמים; אלא ישנה מעט,
35 שמא נתעלף. וכן אין קורעין עליו, ולא חולצין פתח, ולא
36 מספדין, ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית - עד
37 שימות.
38

ו. מי שמתו משל לפניו, אוכל בבית אחר; אין לו בית
39 אחר, עושה מחיצה ואוכל; אין לו דבר לעשות מחיצה,
40 מחזיר פניו ואוכל. ובין כך ובין כך, אינו מסב ואוכל, ולא
41 אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך [המוציא], ואינו
42 מזמן [ברכת המזון], ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו
43 [לא מצטרף לזמון], ופטור מקרית שמע, ומן התפלה, ומן
44 התפלין, ומכל מצוות האמורות בתורה. בשבת - מסב,
45

48 הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה;
 49 אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עזרות - חיב
 50 לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן
 51 כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות,
 52 אינו צריך לכפותה. דרנש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו;
 53 אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו.
 54 מטה שנקליטיה [קרושה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר
 55 להפכה - זוקפה ודין. הפך כל מטותיו, והנה הוא ישן על
 56 גבי מטות אחרים, או על גבי פסא, או על גבי ארון, או
 57 על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי
 58 מטה הכפויה.

59 **יט.** מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר
 60 ליתחזקאל: "לא תעטה על שפם"; מפלל, ששאר האבלים
 61 חיבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה
 62 ממקצתו מעט על פיו, שנגאמר: "ועל שפם יעטה", ותרגם
 63 אונקלוס הגר: "כאבלא יתעטה".

64 **כ.** ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנגאמר: "האגק
 65 דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום,
 66 אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד
 67 שבועה - מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבועה
 68 ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין
 69 שואלין בשלומו, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל
 70 אמו - אין שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש.
 71 אם בשאלת שלום גאסר האבל - קל וחמר שהוא אסור
 72 להרבות דברים ולשחק, שנגאמר: "דם". ולא יאחו תינוק
 73 בידו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יגנס למקום שמקה,
 74 פגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ה

פָּרָק ו

77 **א.** מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי
 78 אבלות, כל שלשים יום. ומנין סמכו לשלשים יום? שהרי
 79 הוא אומר: "ויבכתה את אביה ואת אמה ירח ימים";
 80 מפלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.

81 **ב.** ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור
 82 בתספורת, ובגהוץ, ובגשוואין, ובשמחת מרעות [- סעודת
 83 חברים], וליילף בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה
 84 דברים.

85 **ג.** בתספורת ביצד? כשם שאסור לספר כל שער גופו, או
 86 לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כך אסור
 87 כל שלשים. במה דברים אמורים? באיש; אבל האשה -
 88 מתרת בנטילת שער לאחר שבועה, והאיש עד שלשים יום.
 89 ועל אביו ועל אמו - חיב לגדל שערו עד שישלח פצע [-
 90 שער רב], או עד שיגער בו חבריו.

91 **ד.** וכן אסור ללבש בליים לבנים חדשים ומגהצין כל
 92 שלשים, אחד האיש ואחד האשה. היו צבועין ומגהצין,

1 שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האבל אשה, ולא תנשא
 2 האשה, אף על פי שאין משמשין משתם. ומתו להתיחד
 3 עם אשתו, אף על פי שהיא אסור בתשמיש.

4 **ו.** מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר
 5 ביהחזקאל: "ונעליך תשים בגליך"; מפלל, שכל העם
 6 אסורין. היה בא בגרף, נועל והולך; וכשיכנס במדינה [-
 7 לעיר], חולץ מנעליו.

8 **ז.** רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנגאמר:
 9 "והפכתי חגיכם לאבל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה,
 10 אף אבל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית
 11 מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, וליילף
 12 ממדינה למדינה בסחורה.

13 **ח.** כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה,
 14 אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מקאן ואילך, אם
 15 היה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלף
 16 בתוך ביתה.

17 **ט.** שני אחים או שני שתפין שהיו בתנות אחת, וארע
 18 אבל לאחד מהן - נועלין את התנות כל שבועה.

19 **י.** אפלו דברים המתירין לעשותן בחלו של מועד, אסור
 20 לאבל לעשותם בידו בימי אבלו; אבל אחרים עושים לו.
 21 ביצד? היו [זקוקים] זיתיו להפך [לפני דריכתם], וכדי
 22 [של שמן] לגוף [לפוקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה
 23 [במים], וצמרו מן היורה [קערת צבע] - שזכר אחרים
 24 לעשותן לו, כדי שלא יאבדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע
 25 עונת המים.

26 **יא.** האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכרין
 27 [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בכסף],
 28 הרי אלו יעשו פדרפן. אבל החמרין והגמלין בבקמות
 29 שלו, והספנין בספינה שלו - הרי אלו לא יעשו; ואם היו
 30 מחפרין או משפרין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו.

31 **יב.** שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו.
 32 **יג.** האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין
 33 שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים
 34 - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין.

35 **יד.** היה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבועת ימי
 36 האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שליח; כזה הורו
 37 הגאונים.

38 **טו.** מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר
 39 ליתחזקאל: "האגק דם".

40 **טז.** אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות
 41 במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים
 42 צריכין לו, מתו; ובלבד שלא יצמיד תרגמן, אלא יחש
 43 לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע
 44 לרבים.

45 **יז.** ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנגאמר: "ויגם
 46 המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".

47 **יח.** וחיב לכפות את המטה כל שבועה. ולא מטתו בלבד

מתוך מהדורת חזק

46 - אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה, אפלו ביום
 47 שלשים עצמו - הרי זו שמועה קרובה; וחיב לנהג שבועת
 48 ימי אבלות מיום שהגיעה השמועה, וקורע, ומונה שלשים
 49 יום לאסור התספורת, עם שאר הדברים. כללו של דבר -
 50 יום שמועתו הקרובה, כיום הקבורה. אבל אם הגיעה לו
 51 השמועה אחר השלשים - הרי זו שמועה רחוקה, ואינה
 52 נוהגת אלא יום אחד בלבד; ואינו קורע. וכאלו יום
 53 השמועה הוא יום שביעי יום שלשים, ומקצת היום
 54 ככלו.
 55 ב. כיצד מקצת היום ככלו? כיון שנהג אבלות שעה אחת
 56 - כאלו נהג כל היום כלו, ומתו לנעל ולרחץ ולסוף ולגלח
 57 בשאר היום; וכן הוא מתו בכל הדברים.
 58 ג. מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום
 59 השבת, ולאחר השבת או אחר הרגל נעשת רחוקה - עולה
 60 לו; ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת, אלא יום
 61 אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שבארנו.
 62 ד. מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא - אם היה במקום
 63 קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות, שאפשר שיבוא ביום
 64 אחד - אפלו בא ביום השביעי; אם מצא מנחמים אצל
 65 גדול הבית - אף על פי שנגערו לעמד - הואיל ומצא
 66 מנחמים, עולה לו, ומונה עמהם תשלוש שלשים יום; ואם
 67 לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק
 68 - אפלו בא ביום שני, מונה לעצמו שבועה ושלשים מיום
 69 שבא.
 70 ה. האבל, בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפלו
 71 לבית אבל אחר; מכאן ואילף - הולך, ואינו יושב במקום
 72 המנחמין, אלא במקום המתנחמין. ולא יצא למקום אחר
 73 מפתח ביתו כל שבת הראשונה; שניה - יוצא, ואינו יושב
 74 במקומו; שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרבנו;
 75 רביעית - הרי הוא ככל אדם.
 76 ו. כהן גדול - חיב בכל דברי אבלות, אלא שאסור לו
 77 לקרע בגדיו למעלה, ולגדל פרו, ולצאת אחר המטה. וכל
 78 העם באין לנחמו לביתו. וכשמברין [מאכילין] אותו [ביום
 79 הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב
 80 על הספסל. ואומרים לו כשמנחמין אותו: 'אנו בפרתך',
 81 והוא אומר להם: 'תתברכו מן השמים'; ואם רצה לנחם
 82 אחרים - המונה [סגן הכהנים] ממצוע בתוך העם,
 83 ואומר להם: 'תנחמו'.
 84 ז. וכן המלך חיב בכל דברי אבלות, אלא שאינו יוצא
 85 מפתח פלטרין [ארמון] שלו אחר מתו, ואין צריך לומר
 86 אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבלים. ולא יצא דוד אחר
 87 אבנר, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.
 88 ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן
 89 לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא
 90 כפי מה שירשה אותן. וכשמברין אותו - כל העם מסבין
 91 על הארץ, והוא מסב על הדרגש.

1 מתרין; וכן אם לא היו חדשים - אף על פי שהן לבנים
 2 ומגהצין, מתרין. וכלי פשתן, אין בהם משום גהוץ.
 3 ולאחר שלשים יום, מתו בנהוץ, אפלו על אביו ועל אמו.
 4 ה. בנשואין כיצד? אסור לשא אשה כל שלשים יום;
 5 ומתו לארש אפלו ביום המיתה. ומי שמתה אשתו - אם
 6 כבר קים מצות פריה ורביה, ויש לו מי שישמשו, ואין
 7 לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחרת, עד
 8 שיעברו עליו שלשה רגלים. אבל מי שלא קים עדין מצות
 9 פריה ורביה, או שקים ויש לו בנים קטנים, או מי שאין
 10 לו מי שישמשו - הרי זה מתו לארש ולכנס מיד; ואסור
 11 לו לבוא עליה עד שלשים יום. וכן האשה שהיתה אבלה,
 12 לא תבעל עד שלשים יום.
 13 ו. שמחת מרעות שהיה חיב לפרע אותה, מתו לעשותה
 14 מיד לאחר שבועה. אבל אם אינו חיב לפרעה - אסור
 15 להכנס לה עד שלשים יום.
 16 ז. במה דברים אמורים? בשאר מתים; אבל על אביו ועל
 17 אמו - בין כך ובין כך - לא יכנס לשמחת מרעות עד שנים
 18 עשר חדש.
 19 ח. על כל המתים כלין - מתו לילך בסחורה לאחר
 20 שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - עד שיגערו בו חבריו,
 21 ויאמרו לו: 'לך עמנו'.
 22 ט. על כל המתים כלין - רצה, ממעט בעסקו; רצה, אינו
 23 ממעט. על אביו ועל אמו, ממעט בעסקו.
 24 י. ההולך במקום למקום - אם יכול למעט בעסקו, ממעט;
 25 ואם לאו, יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי נפש.
 26 יא. מי שהיה בעלה צלוב [- תלוין] בעיר, או אשתו
 27 צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשכן באותה העיר, עד
 28 שיכלה הפשר. ואם היתה עיר גדולה כאנטוכיא [- שם
 29 עיר], יש לו לשכן בצד האחר שאינן צלובין בו.
 30 יב. יום שביעי - מקצתו ככלו, והוא עולה לקאן ולקאן;
 31 לפיכך, מתו לכבס ולרחץ ולעשות שאר הדברים, ביום
 32 שביעי. וכן יום שלשים - מקצתו ככלו, ומתו לספר
 33 ולגהץ ביום שלשים.
 34 יג. מי שתכפוהו אבדלו [נפטר] לו קרובים בזה אחר
 35 [ח] - הכביד [- גדל מאוד] שערו, מקל בתעור, לא
 36 במספרים; ומכבס כסותו במים, אבל לא בגתו [מין
 37 מלח] ולא בחול; ורוחץ כל גופו בצוץ, אבל לא
 38 בחמין. וכן מי שתכפוהו אבדלו, ובא ממדינת הים,
 39 ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה
 40 מגדה והתר, או שהיה מדר ונשאל על נדרו והתר,
 41 וכל היצא מטמאה לטהרה - הרי אלו מגלחין בימי
 42 אבדם, הואיל ותכף אותם אבל אחר אבל ולא מצאו
 43 פנאי.
 44 פָּרָק ז
 45 א. מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב [שחייב באבלו]

פָּרָק ח

ט. מי שמתו לו מתים הרבה באחד, קורע קרע אחד
 לכלן. היה בכללן אביו או אמו - קורע על כלן קרע אחד,
 ועל אביו ועל אמו קרע אחר.
 י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר
 - אם בתוך שבועה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבועה,
 מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי
 אחר שבועה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך,
 עד טבורו; הגיע לטבורו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע
 הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא
 מלמעלה, הופכו למטה. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע,
 ואחר שבועה מת בנו והוסיף - התחתון מתאחה, והעליון
 אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע,
 ואחר שבועה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע
 אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ה

פָּרָק ט

א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל
 [תופר תפירה חלשה] הקרע לאחר שבועה, ומאחה [תפירה
 חזקה] לאחר שלשים; ועל אביו ועל אמו - שולל לאחר
 שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת
 מיד, אפלו על אביה ועל אמה, מפני הצניעות.
 ב. כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו - כך הוא חיב
 לקרע על רבו שלמדו תורה, ועל הנשיא [- ראש
 הסנהדרין], ועל אב בית דין, ועל רב הצבור שנהרג, ועל
 ברפת השם, ועל ספר תורה שנספר, ועל ערי יהודה, ועל
 ירושלים, ועל המקדש.
 ג. כל אלו הקרעים - קורע עד שמגלה את לבו, ואינו
 מאחה לעולם. ואף על פי שאין מתאחין - מתר לשללן,
 למללן, וללקטן [- תפירות חלשות], ולעשותן כמין
 סלמות; לא אסרו אלא באחוי אלפסנדרי בלבד [תפירה
 חזקה]. וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלכות, לא
 עשה פלוס; אבל קורע הוא מתוך האחוי האלפסנדרי.
 אפלו הפך הכלי [הבגד], ונעשת שפתו למטה - לא יאחה.
 ד. וכשם שהמוכר אסור לאחותו, כך הלוקח, לפיכך,
 המוכר צריך להודיע ללוקח, שקרע זה אינו מתאחה.
 ה. ומנזן שקורע על רבו, כדרך קרע אביו? שגאמר:
 "והוא מצעק: אבי אבי רכב ישראל ופראשי! ולא ראהו
 עוד. ויחזק בכגדיו, ויקרעם לשנים קרעים", מפאן שחיב
 להבדיל [לקרוע] השפה [העליונה של הבגד].
 ו. ומנזן שקורעין על הנשיא, ועל אב בית דין, ועל
 שמועה שבאה שנהרג רב צבור? שגאמר: "ויחזק דוד
 בכגדיו, ויקרעם; וגם כל האנשים אשר אתו. ויספדו,
 ויכפו, ויצמו עד הערב, על שאול" - זה נשיא, 'ועל
 יהונתן בנו' - זה אב בית דין, 'ועל עם ה' ועל בית
 ישראל - כי נפלו בתרב" - זו שמועה הרעה.

א. אבל חיב לקרע על מתו - שגאמר: "ויבגדיכם לא
 תפרמו, ולא תמתו", הא אחר חיב לפרם. ואין קריעה
 אלא מצמד, שגאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו".
 ומהיכן קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין
 או מלמטה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול
 בלבד, שהוא פורם מלמטה.
 ב. כמה שיעור הקרע? טפח. ואין צריך להבדיל [לקרוע]
 שפת הבגד [למעלה], ומתו לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע
 בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להקניס ידו בפנים,
 וקורע [בגד העליון] בצניעה. ואינו חיב לקרע אלא בגד
 העליון בלבד.
 ג. וכל שבעת ימי אבלות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף
 - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת
 חמום [צער המיתה], אינו קרע. כמה דברים אמורים?
 בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו
 - קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד, ואינו
 קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפני כל העם. וקורע את
 כל הבגדים שעליו; ובגד הוצה הדבוק לבשרו, אינו
 מעפב. ואם החליף בגד אחר, חיב לקרע כל שבועה. וכן
 על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא זרועו מן החלוק,
 עד שיתגלה כתפו וזרועו; והולך כך לפני המטה. ואחר
 שיקבר אביו או אמו, אינו חיב לחלץ.
 ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו
 הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא
 מודיעין לו, שלא תטרף דעתו עליו, ומשתקין את הנשים
 מפניו.
 ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו;
 וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה.
 ו. מי שאין לו חלוק לקרע, ונזמזן לו חלוק - בתוך
 שבועה, קורע; לאחר שבועה, אינו קורע. ועל אביו ועל
 אמו - אפלו לאחר שבועה - קורע, כל שלשים יום, וכל
 היוצא בבגד הקרוע לפני מתים, כלומר שהוא קרע עתה
 עליהם - הרי זה גונב דעת הבריות, וזולל בכבוד החיים
 והמתים.
 ז. האומר לחברו: 'השאלני חלוקה, ואבקר את אבי
 שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר
 חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו
 שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.
 ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלה, וסבור שמת,
 וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך פדי דבור, אינו חוזר
 וקורע; ואם לאחר פדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר.
 וכן מי שאמר לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו
 - אם בתוך פדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי
 קריעה; ואם אחר פדי דבור - לא יצא, וחיב לקרע קרע
 אחר.

46 בדברים שבצנעה, כגון עטיפת [- כיסוי] הראש ותשמיש
 47 המטה, ורחיצה בחמין. אבל דברים שבגלוי, אינו נוהג
 48 בהן אבלות, אלא לובש מנעליו, וזוקף את המטה, ונותן
 49 שלום לכל אדם. ואם יש לו בגד - מחליף, ולא ילבש
 50 בגד קרוע בשבת, אפלו על אביו ועל אמו; ואם אין לו
 51 להחליף, מתזיר את הקרע לאחוריו.
 52 ב. מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת? מן המנחה
 53 ולמעלה; ואף על פי כן, לא ישב עליה עד שתחשף. ואף
 54 על פי שלא נשתיר לו אלא יום אחד, חוזר וכופה אותן
 55 במוצאי שבת.
 56 ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים - אין דבר
 57 מדברי אבלות נוהג בהן. וכל הקובר את מתו אפלו שעה
 58 אחת קדם הרגל או קדם ראש השנה ויום הכפורים -
 59 בטלה ממנו גזרת שבועה. נמצא מונה לאחר ראש השנה
 60 ויום הכפורים שלשה ועשרים יום. ולאחר הפסח, מונה
 61 ששה עשר יום; שהרי בטלה ממנו גזרת שבועה, ושבעת
 62 ימי החג - הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר מתו קדם
 63 עצרת, מונה אחריה ששה עשר יום; אף על פי שהוא יום
 64 אחד, הרי היא רגל ועולה לשבעת ימים.
 65 ד. קבר את מתו קדם חג הסוכות, מונה אחר החג תשעה
 66 ימים בלבד; שהרי שמיני רגל בפני עצמו, ונמצא יום טוב
 67 הראשון מפסיק שבועה, ושבעת ימי החג, ושמיני של חג
 68 רגל אחד - הרי אחד ועשרים יום.
 69 ה. הקובר את מתו שבעת ימים קדם רגל מן הרגלים, או
 70 קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת
 71 שלשים. ומתו לספר ולכבס בערב יום טוב או בערב יום
 72 הכפורים, שמקצת היום ככלו; ואינו מונה לאחריהם
 73 כלום. ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל - אפלו מתו
 74 קדם הרגל בשלשים יום - אינו מגלח עד שישלח פדע [-
 75 שער רב], או עד שיגצרו בו חביריו; ואין הרגלים מפסיקין
 76 דבר זה.
 77 ו. חל ששי שלו בערב הרגל, ואין צריך לומר חמישי או
 78 שלישי - אינו מגלח, ולא בטלה ממנו אלא גזרת שבועה
 79 בלבד. ואינו מתר לרחוץ ולסוף, ולא לעשות מלאכה, עד
 80 שיבנס יום טוב; ויום טוב מפסיק שאר השבועה. ולאחר
 81 יום טוב, משלים שלשים מיום המיתה, ואסור בהם בכל
 82 החמשה דברים.
 83 ז. חל שביעי שלו להיות בערב הרגל, והרי הוא שבת -
 84 בטלה ממנו גזרת שלשים, ומתו לגלח בתוך [חול] -
 85 המועד; שהרי אנוס היה, ואי אפשר לו לגלח בשבת. וכן
 86 מגלח אחר עצרת, או אחר ראש השנה ויום הכפורים,
 87 שהרי בטלה ממנו גזרת שלשים. מי שחל שביעי שלו
 88 להיות בערב הרגל, ולא גלח - אף על פי שאסור לגלח
 89 במועד, מתר לגלח לאחר המועד; שהרי בטלה גזרת
 90 שלשים, ויש לו לגלח בכל עת שירצה.
 91 ח. הקובר את מתו בתוך הרגל - לא חלה עליו אבלות

1 ז. ומניין שקורעין על ברפת השם? שנאמר: "ויבא
 2 אלזקים בן חלקיה אשר על הבית ושכנא הספר ויואח בן
 3 אסף המזכיר, אל חזקיהו - קרועי בגדים". אחד השומע,
 4 ואחד השומע מפי שומע - חזבין לקרע.
 5 ח. והעדים אין חזבין לקרע כשיעידו בבית דין, שכבר
 6 קרעו בשעה ששמעו.
 7 ט. ומניין שקורעין על ספר תורה שנשרף? שנאמר: "ויהי
 8 בקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה . . . עד תם כל המגלה,
 9 על האש אשר על האת. ולא פחדו, ולא קרעו את בגדיהם
 10 - המלך וכל עבדיו", מפלל שחזבין לקרע. ואין חזבין
 11 לקרע אלא על ספר שנשרף ברוע [בכח בזדון], כמעשה
 12 שהיה. וחזב לקרע שתי קריעות - אחת על הגויל ואחת
 13 על הכתב, שנאמר: "אחרי שרף המלך את המגלה ואת
 14 הדברים".
 15 י. ומניין שקורעין על ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל
 16 המקדש שחרבו? שנאמר: "ויבאו אנשים משכם משילה
 17 ומשמרון, שמונים איש, מגלחי זקן וקרעי בגדים".
 18 יא. כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו - חזב
 19 לקרע, אף על פי שאינו קרובו; וכן אדם אשר שמת -
 20 הכל חזבין לקרע עליו, אף על פי שאינו חכם. וקורעין
 21 טפח, כשאר האבלים. אבל חכם שמת, הכל קרוביו; והכל
 22 קורעין עליו עד שמגלין את לביהן, וחולצין ממין. ובית
 23 מדרשו של אותו חכם, בטל כל שבועה. וכבר נהגו תלמידי
 24 חכמים בכל מקום, לקרע זה על זה טפח, אף על פי שהן
 25 שוין, ואין אחד מהן מלמד את חברו.
 26 יב. כל הקורעין על החכם שמת - בין שהחזירו פניהם
 27 מאחורי המטה, שוללין. ויראה לי, שהקורע על החכם,
 28 מאחה למחר; שאפלו רבו שמת - אין מתאבל עליו אלא
 29 יום אחד בלבד, או יום מיתה או יום שמועה. וכן יראה
 30 לי, שאפלו הקורע על הנשיא וכיוצא בו, שולל למחר, אף
 31 על פי שאינו מאחה לעולם.
 32 יג. חכם שבאה שמועתו שמת - אין קורעין עליו אלא
 33 בשעת הספד, וזה הוא כבודו; ושולל בו ביום, ומאחה
 34 למחר.
 35 יד. אב בית דין שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין
 36 משמאל. וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין; ובני בית
 37 הננסת נכנסין לבית הננסת, ומשנין את מקומם - היושבין
 38 בדרום ישובו בצפון, והיושבין בצפון ישובו בדרום.
 39 טו. נשיא שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים
 40 מכאן ומכאן; וכל בתי מדרשות בטלים. ובני בית הננסת
 41 נכנסין בשבת לבית הננסת, וקוראין שבועה ויוצאין; ולא
 42 יטילו בשוק, אלא יושבין משפחות משפחות דוין
 43 [מצטערים] כל היום.
 44 פָּרָק י
 45 א. השבת עולה למנין אבלות. ואין אבלות בשבת אלא

47 לחברו, עד תחום השבת. והתלמיד לרב, עד פרסה; ואם
48 היה רבו מבקק, עד שלש פרסאות.
49 ד. בקור חולים - מצנה על הכל; אפלו גדול מבקק את
50 הקטן. ומבקרין פעמים הרבה ביום; וכל המוסף, הרי זה
51 משבח - ובלבד שלא יטריח. וכל המבקר את החולה,
52 כאלו נטל חלק מחליו, והקל מעליו; וכל שאינו מבקר,
53 כאלו שופך דמים.
54 ה. אין מבקרין את החולה, אלא מיום שלישי והלאה;
55 ואם קפץ עליו החלי, והכביר - מבקרין אותו מזד. ואין
56 מבקרין לא בשלש שעות ראשונות ביום, ולא בשלש
57 אחרונות, מפני שהן [בהו] מתעסקין בצרכי החולה. ואין
58 מבקרין לא חולי מעים, ולא חולי העין, ולא מחושי
59 הראש - מפני שהבקור קשה להם.
60 ו. הנכנס לבקר את החולה - לא ישב לא על גבי מטה,
61 ולא על גבי ספסל, ולא על גבי פסא, ולא על גבי מקום
62 גבוה, ולא למעלה ממראשותיו; אלא מתעטף, ויושב
63 למטה ממראשותיו, ומבקש עליו רחמים, ויוצא.
64 ז. יראה לי, שנתמת אבלים קודמת לבקור חולים; ושנהום
65 אבלים גמילות חסדים עם החיים ועם המתים.
66 ח. מי שהיה לפניו מת וכלה - מניח את הפלה, ומתעסק
67 עם המת; וכן הוא אומר: "לב חכמים בבית אבל". מת
68 וכלה שנפגשו זה בזה בדרך, מעבירין את המת מלפני
69 הפלה; והכל עוברין מלפני המלף.
70 ט. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה.
71 במה דברים אמורים? בשאין לו פל צרכו; אבל יש לו פל
72 צרכו, אין מבטלין. וכל שאין מתעסקין בתלמוד תורה,
73 סביבין להתעסק עמו.
74 י. מת אחד בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה,
75 עד שיקברוהו; ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו, מתרין.
76 יא. תלמיד חכמים שמת - אפלו היו עמו עד ששים
77 רבוא, מבטלין תלמוד תורה להוצאתו; היו ששים רבוא,
78 אין מבטלין. ואם היה מלמד לאחרים - אין לו שעות,
79 אלא מבטלין הפל להוצאתו.
80 יב. קוברין מתי גוים, ומנחמין אבליהם, ומבקרין חולייהם
81 - מפני דרכי שלום.
82 יג. בתי הקברות אסורין בהגינה. כיצד? אין אוכלין בהם,
83 ואין שותין בהם, ואין עושין בהם מלאכה, ולא קורין
84 בהם [מקרא], ולא שונין בהם [משנה]. פללו של דבר -
85 אין גאותין [נהנים] בהם, ולא נוהגין בהם קלות ראש. לא
86 ילף אדם בתוף ארבע אמות של קבר, והפלין בראשו,
87 וספר תורה בזרועו; ולא יתפלל שם. וברחוק ארבע אמות,
88 מתר.
89 יד. המוליך עצמות ממקום למקום - לא יתגם בדיסקיא
90 [שק], ולא יניחם על גבי החמור וירפב עליהם; מפני
91 שנוהג בהן מנהג בזיון. ואם היה מתירא מפני הגנבים או
92 מפני הלסטים - מתר.
93 טו. אין מפנין את המת מקבר לקבר, אפלו מבזוי

1 אלא יושבין דוין (- מצטערים). וכן אין אומרים בפני המת,
2 אלא דברים [- צרכים] של מת; אבל לעסק בדברי תורה
3 בפניו, או בבית הקברות - אסור.
4 י. אין בוכין על המת יתר על שלשה ימים, ואין מספידין
5 יתר על שבעה. במה דברים אמורים? בשאר העם. אבל
6 תלמידי חכמים, הכל לפי רב חכמתן; ואין בוכין עליהן
7 יותר משלשים יום - שאין לנו גדול ממש רבנו, וכתביב:
8 "וימתו ימי כבי אבל משה". וכן אין מספידין יתר על
9 שנים עשר חדש - אין לנו בחכמה גדול מרבנו הקדוש,
10 ושנים עשר חדש נספר. וכן חכם שבאה שמועתו לאחר
11 שנים עשר חדש, אין סופדין אותו.
12 יא. אל יתקשה אדם על מתו יתר מדי [באבלות] -
13 שגאמר: "אל תכבו למת, ואל תגדו לו", פלומר: יתר
14 מדי; שהיה הוא מנהגו של עולם, והמצער עצמו על מנהג
15 העולם, הרי זה טפש. אלא כיצד יעשה? שלשה לכבי,
16 שבעה להספד, שלשים יום לתספרת ולשאר החמשה.
17 יב. כל מי שלא מתאבל כמו שצויו חכמים, הרי זה
18 אכזרי; אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו, ויחזור
19 בתשובה. ואחד מפני חבורה שמת, תדאג כל החבורה
20 פלה. פל שלשה ימים הראשונים, יראה את עצמו כאלו
21 חרב מנחת לו על כפתו; משלשה ועד שבעה, מנחת בקרן
22 זוית; מפאן ואילף, עוברת פנגדו בשוק. כל זה כדי להכין
23 עצמו לחזר [בתשובה], ויעור משנתו, והרי הוא אומר:
24 "הפיה אתם ולא חלוי"; מפלל, שצריך להקריז ולחול.

פרק יד

25
26 א. מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים,
27 ולהוציא המת, ולהכניס הפלה [לחופה], וללוות האורחים,
28 ולעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילוף לפניו,
29 ולספור, ולחפור, ולקבר; וכן לשמח החתן והפלה, ולסעודם
30 בכל צרכיהם. ואלו הם גמילות חסדים שבגופו, שאין להן
31 שעור. אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם, הרי הם
32 בכלל "ואהבת לרעך כמוך". פל הדברים שאמתה רוצה
33 שייעשו אותם לך אחרים, עשה אותם אתה לאחריך בתורה
34 ובמצוות.
35 ב. שכר הלווי [של אורח] מרבה מן הכל; והוא החק
36 שחקקו אברהם אבינו, ודרך הסוד שנהג בה - מאכיל
37 עוברי דרכים, ומשקה אותם, ומלוגה אותם. וגדולה הכנסת
38 אורחים מהקבלת פני שכונה, שגאמר: "וירא, והנה
39 שלשה אנשים". ולוויים, יותר מהכנסתם; אמרו חכמים:
40 'כל שאינו מלוגה, כאלו שופך דמים'.
41 ג. [ב"ד -] כופין ללוויה, בדרך שכופין לצדקה. ובית דין
42 היו מתקנין שלוהתין ללוות אדם העובר ממקום למקום;
43 ואם נתעצלו בדרך זה, מעלה עליהם הכתוב כאלו שפכו
44 דמים. אפלו המלוגה את חברו ארבע אמות בעיר, יש לו
45 שכר מרבה. וכמה הוא שעור הלוויה שחייב אדם בה? הרב
46 לתלמיד, עד עבורה של עיר [ע' אחה מחוץ לעיר]; והאיש

הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹת

46 יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה,
 47 ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פְּרָטֵן;
 48 (א) למנות מֶלֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל; (ב) שלא ימנה מקהל גרים;
 49 (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא ירבה לו סוסים;
 50 (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב; (ו) להחרים שבועה עממים;
 51 (ז) שלא להחיות מהם נשמה; (ח) למחות ורעו של
 52 עמלק; (ט) לזכר מה שעשה עמלק; (י) שלא לשכח
 53 מעשיו הרעים ואריכותו בדרך; (יא) שלא לשכן בארץ
 54 מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצרים עליה,
 55 ולדון בה פֶּאֶשֶׁר מִפְּרֶשׁ בַּתּוֹרָה, אם תשלים ואם לא
 56 תשלים; (יג) שלא לרש שלום מעמו ומואב בלבד,
 57 כשצרים עליהם; (יד) שלא להשחית אילני מאכל
 58 במצור; (טו) להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות
 59 בו; (טז) להתקין יתד לחפור בו; (יז) למשח כהן לדרבן
 60 באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש
 61 ובונה בנן ונוטע פנים שמחין בקנינין שנה תמימה,
 62 ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא לעבר עליהן
 63 דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד ודומה
 64 להן; (כ) שלא לערץ ולחזר לאחור בשעת המלחמה;
 65 (כא) דין יפת תאר; (כב) שלא תמכר יפת תאר; (כג) שלא
 66 יקבשנה לעבדות אחר שנבעלה. ובאור מצוות אלו -
 67 בפרקים אלו.

פָּרָק א

68
 69 א. שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת בנייתן לארץ -
 70 למנות להם מֶלֶךְ, שְׁנֵאָמַר: "שום תשים עליך מֶלֶךְ",
 71 ולהכרית ורעו של עמלק, שְׁנֵאָמַר: "תמחה את זכר
 72 עמלק", ולבנות בית הבחירה, שְׁנֵאָמַר: "לשכנו תדרשו,
 73 ובאת שמה".
 74 ב. מנוי מֶלֶךְ קודם למלחמת עמלק, שְׁנֵאָמַר: "אתי שלח
 75 ה' למשחך למֶלֶךְ עֲתָה לָךְ והפיתה את עמלק וכו'",
 76 והכרתת ורע עמלק קודמת לבנין הבית, שְׁנֵאָמַר: "ויהי כי
 77 ישב המֶלֶךְ בביתו, וה' הניח לו מסביב מִכַּל אֲבִיבִי, ויאמר
 78 המֶלֶךְ אֵל נָתַן הַנְּבִיא: רָאֵה, אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְגו'".
 79 מאחר שהקמת המֶלֶךְ מצוה, למה לא רצה הקדוש ברוך
 80 הוא כששאלו מֶלֶךְ משמואל? לפי ששאלו בתרעמת, ולא
 81 שאלו לקיים המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא,
 82 שְׁנֵאָמַר: "כי לא אתך מאסו, כי אתי מאסו וכו'".
 83 ג. אין מצמידין מֶלֶךְ לתחלה, אלא על פי בית דין של

1 למֶכָּבֶד; וְאִם הָיָה [הקבר המיועד] בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ [של מת]
 2 - מִפְּנֵיהוּ, אָפְלוּ מִמֶּכָּבֶד לְבֹזֵי.
 3 טז. ואין קוֹבְרִין מֵת עַל גְּבִי מֵת, וְלֹא שְׁנֵי מֵתִים כְּפֶאֱחָד
 4 - שְׁבִיזִין הוּא. וְקִטָּן הַיּוֹצֵא עִם אָמוֹ, נִקְבָּר עִמָּה.
 5 יז. עַפְר הַקָּבֵר אֵינוֹ אֶסוּר בַּהֲנִיָּה, שְׂאִין קָרָקַע עוֹלָם
 6 נֶאֱסָרָה; אָבֵל קָבֵר הַבְּנֵן [- שבנוי מעל הקרקע], אֶסוּר
 7 בַּהֲנִיָּה.
 8 יח. הַבּוֹנֵה קָבֵר לְמֵת - לֹא נֶאֱסָר, עַד שְׂיִכְנַס בּוֹ הַמֵּת;
 9 אָפְלוּ הַטִּיל בּוֹ נֶפֶל, נֶאֱסָר בַּהֲנִיָּה.
 10 יט. נֶפֶשׁ [ציון] שְׁנַעֲשֶׂה לְשֵׁם חַי [לכשימות], וְרָמָה בּוֹ
 11 הַמֵּת, וְהוֹסִיף בּוֹ דִּימוֹס [שורת אבנים] אֶחָד לְשֵׁם הַמֵּת -
 12 אֵף עַל פִּי שְׁפָנָה הַמֵּת, הַכֹּל אֶסוּר בַּהֲנִיָּה; וְאִם הִפִּיר אֶת
 13 הַתּוֹסֶפֶת - חוֹלֵץ אוֹתָהּ, וְהִשְׁאָר מִתָּר. נַעֲשֶׂה לְשֵׁם הַמֵּת -
 14 כִּיֵּן שֶׁהִטִּל בּוֹ הַמֵּת - נֶאֱסָר, אֵף עַל פִּי שְׁפָנָהוּ.
 15 כ. הַבּוֹנֵה קָבֵר לְאָבִיו, וְהִלֵּךְ וְקָבְרוּ בְּקָבֵר אַחֵר - הָרִי זֶה
 16 לֹא יִקְבֹּר בּוֹ מֵת אַחֵר עוֹלָמִית; וְהַקָּבֵר הַזֶּה אֶסוּר בַּהֲנִיָּה,
 17 מִפְּנֵי כְּבוֹד אָבִיו.
 18 כא. הַמֵּת אֶסוּר בַּהֲנִיָּה כְּלוּ, חוּץ מִשְׁעָרוֹ - שֶׁהוּא מִתָּר
 19 בַּהֲנִיָּה, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ גּוֹפּוֹ. וְכֵן אַרְוֹנוֹ וְכֹל תְּכָרִיכֵי - אֶסוּרִין
 20 בַּהֲנִיָּה. אָבֵל פְּלִים [בגדים] הַמוֹכְנִים לְתַכְרִיף, לֹא נֶאֱסָרוּ
 21 בַּהֲנִיָּה; אָפְלוּ אַרְגַּב בְּגַד לְמֵת - לֹא נֶאֱסָר עַד שְׂיַגִּיעַ בַּמִּטָּה
 22 הַנִּקְבְּרֵת עִמּוֹ, שְׂאִין הַהִזְמָנָה [- הכנה] אוֹסְרָת.
 23 כב. כֹּל הַפְּלִים שְׂזוֹרְקִין עַל הַמֵּת עַל הַמִּטָּה הַנִּקְבְּרֵת עִמּוֹ
 24 - אֶסוּרִין בַּהֲנִיָּה, [גזירה] - שְׂאִי יִתְחַלְפוּ בְּתַכְרִיכֵי.
 25 כג. הֵיוּ אָבִיו וְאָמוֹ מְזוֹרְקִין פְּלִים בְּתַמְתָּם עַל הַמֵּת, מִצְוָה
 26 עַל אַחֵרִים לְהַצִּילָם; וְאִם הִגִּיעוּ לַמִּטָּה הַנִּקְבְּרֵת, אֵין
 27 מְצִילִין אוֹתָם.
 28 כד. מְלַמְּדִין אֶת הָאֲדָם שְׂאִי יְהֵא חֲבָלָן, וְלֹא יִפְסִיד אֶת
 29 הַפְּלִים וְיִשְׁלִיכֵם לְחֻבְלָה. מוּטָב לִתֵּן אוֹתָן לְעַנְיִים, וְאֵל
 30 יִשְׁלִיכֵם לְרָמָה וְתוֹלְעָה. וְכֹל הַמְרַבֵּה פְּלִים עַל הַמֵּת, עוֹבֵר
 31 מִשּׁוּם בַּל תִּשְׁחִית.
 32 כה. מֶלֶךְ שְׂמֵת - עוֹקְרִין [גידי פרטותיו של] סוֹס שְׁהִיָּה
 33 רוֹכֵב עָלָיו, וְעִגְלָה שְׁהִיָּתָה מוֹשְׁכַת בְּקָרוֹן שְׁהִיָּה יוֹשֵׁב בּוֹ;
 34 מְנַשֵּׁר [חותר] פְּרִסוֹתֶיהָ מִן הָאֲרָכָבָה וְלַמִּטָּה, מְקוֹם שְׂאִין
 35 עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרַפָּה. וּמוֹשִׁיבִין יִשִּׁיבָה עַל קָבְרוֹ שְׂבַעַת
 36 יָמִים - שְׁנֵאָמַר: "וְכָבוֹד עָשׂוֹ לוֹ בְּמוֹתוֹ", זֶה שֶׁהוֹשִׁיבוּ
 37 יִשִּׁיבָה עַל קָבְרוֹ. וְנִשְׂאִי שְׂמֵת, אֵין מְבַטְלִין יִשִּׁיבָתוֹ יְתָר
 38 עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם.
 39 כו. מֶלֶךְ אוֹ נִשְׂאִי שְׂמֵת - יֵשׁ לָהֶם לְשׂוֹף מִשְׁתּוֹ, וְכֹל כְּלֵי
 40 תְּשִׁמִּישׁוֹ; וְאֵין בְּזָה דְרָכֵי הָאֲמוּרִי, וְלֹא מִשּׁוּם הִשְׁחָתָה,
 41 שְׁנֵאָמַר: "בְּשִׁלּוֹם תָּמוּת, (וּבְמִשְׁרָפוֹת) אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים
 42 הָרֵאשִׁינִים יִשְׂרְפוּ לָךְ".
 43 כז. כִּיֵּן רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

48 (שמוע) תשמע את כל אשר אצנך וכו' ובניתי לך בית
 49 נאמן באשר בניתי לך וכו'; ואמר לו אחיה השילני:
 50 "ולבנו אתן שבט אחד - למען היות ניר לך וכו' עבדי כל
 51 הימים לפני, בירושלים".
 52 ט. מלכי בית דוד - הם העומדים לעולם, שנאמר: "כסאך
 53 יהיה נכון עד עולם". אבל אם יעמד מלך משאר ישראל
 54 - תפסק המלכות מביתו, שהרי לירבעם נאמר: "אף לא
 55 כל הימים".
 56 י. אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה, אלא בשמן
 57 אפרסמון. ואין ממנין אותן בירושלים לעולם, אלא מלך
 58 ירושלים מזרע דוד, ואין מושחין בה [בירושלים] אלא
 59 זרע דוד.
 60 יא. כשמושחין מלכי בית דוד - אין מושחין אותן, אלא
 61 על המעין.
 62 יב. ואין מושחין מלך בן מלך; אלא אם בן היתה שם
 63 מחלקת [על מלכות], או מלחמה [מורניים אחריו] -
 64 מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת. לפיכך משחו שלמה
 65 מפני מחלקת אדניה, ויואש מפני עתליה, ומשחו יהואחז
 66 מפני יהויקים אחיו.

פרק ב

67 א. כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו [לכבוד] אימה
 68 ויראה בלב כל אדם - שנאמר: "שום תשים עליך מלך",
 69 שתהא אימתו עליך. אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על
 70 כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ולא בכתר, ולא באחד
 71 מפל כלי תשמישו; וכשהוא מת, פלן [כלי תשמישו]
 72 נשרפין לפניו. וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו
 73 ושמשי, אלא מלך אחר; לפיכך, אבישג היתה מתרת
 74 לשלמה, ואסורה לאדניה.
 75 ב. אבל אשתו של מלך, אינה נבעלת לאחר לעולם; אפלו
 76 המלך, אינו נושא אלמנתו או גרושתו של מלך אחר.
 77 ג. ואסור לראות אותו כשהוא ערם, ולא כשהוא מסתפר,
 78 ולא כשהוא בבית הפרךץ, ולא כשהוא מסתפג [מתגב].
 79 ואינו חולץ [לאשת אחיו שמת בלא בנים] - שנאמר:
 80 "וירקה בפניו", וזה בנין; ואפלו רצה, אין שומעין לו -
 81 שהמלך שמח על כבודו, אין כבודו מחול. והואיל ואינו
 82 חולץ, אינו מניב; וכן בנין שאי אפשר ליבם את אשתו
 83 - כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה [בקשרה]
 84 לבעלה].
 85 ד. מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין [ארמון] שלו.
 86 וכשמברין [מאכילין] אותו [ביום הראשון לאבלו] - כל
 87 העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הדרך. ואם נכנס
 88 לעזרה, והיה מזרע דוד - ישב; שאין ישיבה בעזרה אלא
 89 למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד, וישב
 90 לפני ה'".
 91 ה. המלך מסתפר בכל יום, ומתקן עצמו, ומתנאה

1 שבעים זקנים ועל פי נביא - פיהושע שמנהו משה רבנו
 2 ובית דינו, וכשאויל ודוד שמנה אותם שמואל הרמתי ובית
 3 דינו.
 4 ד. אין מעמידין מלך מקהל גרים, אפלו אחר כמה דורות
 5 - עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר: "לא תוכל לתת עליך
 6 איש נכרי, אשר לא אחיך הוא". ולא למלכות בלבד, אלא
 7 לכל שררות שבישראל - לא שר צבא, ולא שר חמשים
 8 או שר עשרה, אפלו מנה על אמת [תעלות] המים
 9 שמחלק מנה לשדות; אין צריך לומר דין או נשיא, שלא
 10 יהא אלא מישראל, שנאמר: "מקרב אחיך תשים עליך
 11 מלך" - כל משימות שאתה משים עליך, לא יהיו אלא
 12 "מקרב אחיך".
 13 ה. אין מעמידין אשה במלכות - שנאמר: "עליך מלך",
 14 ולא מלכה; וכן כל משימות שבישראל, אין ממנין בהם
 15 אלא איש.
 16 ו. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול - לא גרע [מקוי
 17 סט], ולא ספר, ולא בלן, ולא ברסי [מעבד עורות]; לא
 18 מפני שהם פסולין, אלא הואיל ואמנותם נקלה [נבוה],
 19 העם מזולזלין בהם לעולם. ומשיעשה במלכה מאלו יום
 20 אחד, נפסל.
 21 ז. כשמעמידין המלך - מושחין אותו בשמן המשחה,
 22 שנאמר: "ויקח שמואל את פה השמן, ויצק על ראשו -
 23 וישקהו". מאחר שמושחין המלך - הרי זה זוכה לו ולבניו
 24 לעולם, שהמלכות ירשה להם, שנאמר: "למען יצריך
 25 ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל". והניח בן
 26 קטן - משמרין לו המלוכה עד שיגדיל, כמו שעשה
 27 יהוידע ליואש. וכל הקודם בנחלה, קודם לירשת
 28 המלוכה; והבן הגדול, קודם לקטן ממנו. ולא המלכות
 29 בלבד, אלא כל השררות וכל המנויין שבישראל - ירשה
 30 לבנו ולבן בנו עד עולם; והוא, שיהיה חכם, ממלא מקום
 31 אבותיו בחכמה וביראה. היה ממלא ביראה - אף על פי
 32 שאינו ממלא בחכמה - מעמידין אותו במקום אביו,
 33 ומלמדין אותו; וכל מי שאין בו יראת שמים - אף על פי
 34 שחכמתו מרבה, אין ממנין אותו למנוי מן המנויין
 35 שבישראל. כיון שנמשח דוד - זכה בכתר מלכות, והרי
 36 המלכות לו ולבניו הזכרים הכשרים עד עולם, שנאמר:
 37 "כסאך יהיה נכון עד עולם". ולא זכה אלא לכשרים,
 38 שנאמר: "אם ישמרו בניך בריתי". אף על פי שלא זכה
 39 אלא לכשרים, לא תפרת המלכות מזרע דוד לעולם;
 40 הבטיחו הקדוש ברוך הוא בכך, שנאמר: "אם יעזבו בניו
 41 בריתי ובמשפטי לא ילכו. . . ופקדתי בשבט פשעם,
 42 ובנגעים ועונם, וחסדי לא אסיר מעמו".
 43 ח. נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל, והיה אותו
 44 המלך הולך בדרך התורה והמצוה, ונלקח מלחמות ה' -
 45 הרי זה מלך, וכל מצוות המלכות נוהגות בו, אף על פי
 46 שעקר המלכות לך, והיה מבניו מלך; שהרי אחיה
 47 השילני העמיד ירבעם, ואמר לו: "והיה, אם

- 1 בלבושין מפארים - שגאמר: "מלך בפי תחזינה עיניך".
 2 וישוב על פסא מלכות בפלטרין שלו, ומשים פתר בראשו.
 3 וכל העם באין אליו בעת שירצה, ועומדין לפניו,
 4 ומשתחוים ארצה. אפלו נביא עומד לפני המלך,
 5 ומשתחוה לו ארצה - שגאמר: "הנה נתן הנביא; ויבא
 6 לפני המלך, וישתחו למלך על (פניו) ארצה". אבל כהן
 7 גדול אינו בא לפני המלך, אלא אם רצה; ואינו עומד
 8 לפניו, אלא המלך עומד לפני כהן גדול - שגאמר: "ולפני
 9 אלעזר הכהן יעמד, ושאל לו במשפט האורים". אף על
 10 פי כן, מצוה על כהן גדול לכבד את המלך, ולהושיבו,
 11 ולעמד מפניו, כשיבוא לו. ולא יעמד המלך לפניו, אלא
 12 כשישאל לו במשפט האורים. וכן מצוה על המלך לכבד
 13 לומדי התורה, וכשיפנסו לפניו הסנהדרין וחכמי ישראל,
 14 יעמד לפניהם, ויושיבם בצדו. וכן היה יהושפט מלך
 15 יהודה עושה - אפלו לתלמיד חכמים, היה עומד מפסאו
 16 ומנשקו, וקורא לו: 'רבי ומרי'. במה דברים אמורים?
 17 בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו, יעשה זה
 18 וכיוצא בו בצנעה. אבל בפרהסיא בפני העם - לא יעשה,
 19 ולא יעמד מפני אדם, ולא יבד רכות, ולא יקרא לאדם
 20 אלא בשמו, כדי שתהא יראתו בלב הפל.
 21 ו. כדרך שחלק לו הפתוב הכבוד הגדול, וחיב הכל
 22 בכבודו - כך צוה להיות לבו בקרבו שפל וחקל (נבוב),
 23 שגאמר: "ולבי חלל בקרבי". ולא ינהג גסות לב בישראל
 24 יתר מדי, שגאמר: "לבלתי רום לבבו מאחיו". ויהיה חונן
 25 ומרחם לקטנם וגדולם, ויצא ויבוא בחפציהם ובטובתם,
 26 ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל
 27 בלשון רבים, ידבר רכות - שגאמר: "שמעוני אחי ועמי",
 28 ואמר: "אם היום תהיה לעבד לעם הזה". לעולם יתנהג
 29 בענוה יתרה - אין לנו גדול ממשוה רבנו, והרי הוא אומר:
 30 "ונחננו מה". ויסבל טרחם ומשאם ותלונתם וקצפם,
 31 כפאשר ישא האמן את היגק. 'רועה' קראו הפתוב,
 32 "לרעות בינעקב עבדו"; ודרכו של רועה מפרש בקבלה:
 33 "כרעה, ערדו ירעה, בזרעו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא;
 34 עלות ינהל".
 35 **פרק ג**
 36 א. בעת שישב המלך על פסא מלכותו, כותב לו ספר
 37 תורה לשמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו; ומגיהו
 38 מספר העזרה, על פי בית דין של שבועים ואחד. אם לא
 39 הניחו לו אבותיו ספר, או שאבד - כותב שני ספרי
 40 תורות: אחד מניחו בבית גנזיו, שהוא מצוה בו ככל אחד
 41 מישראל, והשני לא יזוז מלפניו, אלא בעת שיפנס לבית
 42 הכסא, או למרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה. יוצא
 43 למלחמה והוא עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא
- 44 עמו, מסב והוא פגדו - שגאמר: "והיתה עמו, וקרא בו
 45 כל ימי חייו".
 46 ב. "לא ירבה לו נשים" - מפי השמועה (ממורע"ה) למדו,
 47 שהוא לוקח עד שמונה עשרה נשים, בין הנשים בין
 48 הפילגשים (שמייחדן לו ללא כתובה וקידושין), הכל
 49 שמונה עשרה; ואם הוסיף אחת, ובעלה - לוקה. ויש לו
 50 לגרש, ולשא אחרת תחת זו שגרש.
 51 ג. ולא ירבה לו נוסים אלא כדי מרפכתו; אפלו סוס אחד
 52 פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושין שאר המלכים, אסור.
 53 ואם הוסיף, לוקה.
 54 ד. ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגנזיו ולהתנאות בו
 55 או להתנאות בו, אלא כדי שימתן לחילות שלו ולעבדיו
 56 ולשמשי. וכל כסף וזהב שנירבה לאוצר בית ה', ולהיות
 57 שם מוכן לצרכי הצבור ולמלחמותם - הרי זה מצוה
 58 להרבותו; ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גנזיו,
 59 שגאמר: "לא ירבה לו". ואם הרבה, לוקה.
 60 ה. המלך אסור לשנות דרך שכרות, שגאמר: "אל
 61 למלכים שתו יין". אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל
 62 ביום ובלילה - שגאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי
 63 חייו".
 64 ו. וכן לא יהיה שטוף [- להוט] בנשים. אפלו לא יהיה
 65 לו אלא אחת - לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר
 66 הטפשים, שגאמר: "אל תמת לנשים חילך". על הסרת לבו
 67 הקפידה תורה, שגאמר: "ולא יסור לבבו" - שלבו, הוא
 68 לב כל קהל ישראל; לפיכך דבקו הפתוב בתורה יתר
 69 משאר העם, שגאמר: "כל ימי חייו".
 70 ז. כבד בארנו, שמלכי בית דוד - דניו, ודניו אותן,
 71 ומעידין עליהן. אבל מלכי ישראל - גזרו חכמים שלא
 72 דון, ולא דניו אותו, ולא מעיד, ולא מעידין עליו; מפני
 73 שלבם גס בהן, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת.
 74 ח. כל המורד במלך, יש למלך רשות להרגו. אפלו גזר
 75 על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך, או
 76 שלא יצא מביתו ויצא - חיב מיתה; ואם רצה להרגו -
 77 יהרג, שגאמר: "כל איש אשר ימרה את פיך וכו'". וכן
 78 כל המבזה את המלך, או המתרף אותו - יש למלך רשות
 79 להרגו, כשמעי בן גרא. ואין למלך רשות להרג אלא בסיף
 80 בלבד. ויש לו לאסר [בבית האסורים] ולהכות בשוטין
 81 לכבודו. אבל לא יפקיר ממון; ואם הפקיר, הרי זה גזל.
 82 ט. המבטל גזרת המלך בשביל שנתעסק במצוות, אפלו
 83 במצוה קלה - הרי זה פטור; דברי הרב ודברי העבד,
 84 דברי הרב קודמין. ואין צריך לומר, אם גזר המלך לבטל
 85 מצוה, שאין שומעין לו.
 86 י. כל ההורגין נפשות שלא בראיה ברורה, או בלא
 87 התראה, אפלו בעד אחד, או שונא שהרג בשגגה - יש

מתוך מהדורת חזק

ט. כל הרוגי המלך, ממונם למלך; וכל הממלכות
 שכובש, הרי אוצרות המלכים למלך. ושאר הבזה שבזוין
 - בזוין ונותנין לפניו, והוא נוטל מחצית בראש; ומחצית
 הבזה, חולקין אותה. כל אנשי הצבא ביחד עם העם
 היושבין על הכלים במחנה לשמרה, חולקין בשנה -
 שגאמר: "פי כחלק הירד במלחמה, וכחלק הישב על
 הכלים - יחדו יחלקו".
 י. כל הארץ שכובש, הרי היא שלו; נותן לעבדיו לאנשי
 המלחמה כפי מה שיצא, ומניח לעצמו כפי מה שיצא.
 וככל אלו הדברים, דיניו דין. ובכל יהיו מעשיו לשם
 שמים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת,
 ולמלאת העולם צדק, ולשבר זרוע הרשעים, ולהלחם
 מלחמות ה' - שאין ממליכין מלך תחלה, אלא לעשות
 משפט ומלחמה, שגאמר: "ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו,
 ונלחם את מלחמתינו".

פָּרָק ה'

א. אין המלך נלחם תחלה, אלא מלחמת מצוה. ואיזו
 היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבועה עממין, ומלחמת
 צמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך
 נלחם במלחמת הרשות - והיא המלחמה שנלחם עם שאר
 העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדלותו
 ושמעו.
 ב. מלחמת מצוה - אינו צריך לטל בה רשות מבית דין,
 אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אבל
 מלחמת הרשות - אינו מוציא העם בה, אלא על פי בית
 דין של שבועים ואחד.
 ג. ופורץ לעשות לו דרך, ואין ממחין בידו. ודרך המלך
 - אין לה שעור, אלא כפי מה שהוא צריך; אינו מעקם
 הדרכים מפני פרמו של זה, או מפני שדהו של זה, אלא
 הולך בשנה, ועושה מלחמתו.
 ד. מצות עשה להחרים [לאבד] שבועה עממין, שגאמר:
 "החרם תחרימם"; וכל שבא לנדו אחד מהן, ולא הרגו -
 הרי זה עובר בלא תעשה, שגאמר: "לא תחיה כל נשמה".
 וכבר אבדו, ואבד זכרם.
 ה. וכן מצות עשה לאבד זרע עמלק, שגאמר: "תמחה
 את זכר עמלק"; ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים
 ואריכותו, כדי לעורר איבתו [שנאתנו אליו] - שגאמר:
 "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי השמועה [ממורע"ה]
 למדו: "זכור" - בפה; "לא תשכח" - בלב, שאסור לשכח
 איבתו ושנאתו.
 ו. כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין -
 הרי זה כבוש רבים, והרי היא כארץ ישראל שכבש
 יהושע לכל דבר; והוא, שכבשו אחר כבוש כל ארץ
 ישראל האמורה בתורה.
 ז. ומתן לשכנן בכל העולם בלוי, חוץ מארץ מצרים
 [והיא]; מן הגדול המערכי [התיכון] ארבע מאות

למלך רשות להרג אותן, ולתקן העולם כפי מה שהשעה
 צריכה. והורג רבים ביום אחד, ותולה ומניחן תלויין ימים
 רבים, להטיל אימה, ולשבר יד רשעי העולם.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ה

פָּרָק ד'

א. רשות יש למלך לתן מס על העם לצרכיו, או לצרף
 המלחמות; וקוצב לו מקס [על סחורות], ואסור להכריח
 מן המקס שלו. ויש לו לגזר, שכל מי שיגב המקס, ילקח
 ממונו או הרג, שגאמר: "ואתם תהיו לו לעבדים", ולהלן
 הוא אומר: "יהיו לך למס ועבדות" - מכאן, שנותן מס
 וקוצב מקס, ודיניו בכל אלו הדברים וכיצא בהן דין,
 שכל האמור בפרשת מלך, זכה בו.
 ב. ושולח בכל גבול ישראל, ולוקח מן העם הגבורים
 ואנשי החיל, ועושה מהן חיל למרפכתו ובפרישיו, ומעמיד
 מהם עומדים לפניו. ומעמיד מהם אנשים לרוץ לפניו,
 שגאמר: "ושם לו במרפכתו ובפרישיו, ורצו לפני
 מרפכתו". ולוקח מן תיפים שבהם להיות שמשים
 ועומדים לפניו, שגאמר: "ואת בחוריכם הטובים ואת
 חמוריכם - יקח, ועשה למלאכתו".
 ג. וכן לוקח מפל בעלי אמניות כל מה שהוא צריך,
 ועושין לו מלאכתו, ונותן שכרן. ולוקח כל הבהמות
 והעבדים והשפחות למלאכתו, ונותן שכרן או דמיהן -
 שגאמר: "ולתרוש חרישו ולקצר קצירו, ולעשות כלי
 מלחמתו וכלי רכבו וכו' ואת עבדיכם ואת שפחותיכם
 ואת בחוריכם הטובים ואת חמוריכם - יקח, ועשה
 למלאכתו".
 ד. וכן לוקח מפל גבול ישראל נשים ופילגשים: נשים,
 בכתבה וקדושין; ופילגשים, בלא כתבה וקדושין, אלא
 ביחוד בלבד קונה אותה, ומתרת לו. אבל ההדיט אסור
 בפילגש, אלא באמה עברה בלבד אחר יעוד [מייחדה
 לו לאשה]. ויש לו לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו
 טבחות ואופות ורקחות [מיני בשמים], שגאמר: "ואת
 בנותיכם יקח לרקחות ולטבחות ולאופות".
 ה. וכן כופה את הראויין להיות שרים, וממנה אותם שרי
 אלפים ושרי חמשים - שגאמר: "ולשים לו שרי אלפים
 ושרי חמשים".
 ו. ולוקח השדות והעזים והערים לעבדיו, כשילכו
 למלחמה ויפשטו על מקומות אלו, אם אין להם מה
 יאכלו אלא משם, ונותן דמיהם - שגאמר: "ואת שדותיכם
 ואת פרמיכם וזייתיכם הטובים יקח, ונתן לעבדיו".
 ז. ויש לו מעשר מן הנרעים ומן האילנות ומן הבהמה,
 שגאמר: "וורעיכם וכרמיכם יעשר וכו' וצאנכם יעשר".
 ח. המלך המשיח נוטל מפל הארצות שכובשין ישראל
 חלק אחד משלש עשרה; ודבר זה, חק לו ולבניו עד
 עולם.

טו. מי האיש הירא ורף הלכב - כמשמעו, שאין בלבו
 כח לעמד בקשרי המלחמה. ומאחר שיכנס אדם בקשרי
 המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה,
 וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו
 בכפו, ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשב לא באשתו ולא
 בכניו, אלא ימחה זכרם מלבו, ויפנה מכל דבר למלחמה.
 וכל המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומכחיל עצמו -
 עובר בלא תעשה, שנאמר: "אל ירף לבבכם, אל תיראו
 ואל תחפזו ואל תעצרו מפניהם". ולא עוד, אלא שכל דמי
 ישראל תלויין בצוארו; ואם לא נצח ולא עשה מלחמה
 בכל לבו ובכל נפשו - הרי זה כמי ששפף דמי הכל,
 שנאמר: "ולא ימס את לבב אחיו פלכבו". והרי מפרש
 בקבלה: "ארור עושה מלאכת ה' ומיה, וארור מנע חרבו
 מדם". וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד, ותהיה פונתו
 לקדש את השם בכלד - מבטח לו שלא ימצא נזק ולא
 תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו
 עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר: "כי עשה
 יעשה ה' לאדני בית נאמן, כי מלחמות ה' אדני נלחם,
 ורעה לא תמצא בך מימיו וכו' והיתה נפש אדני צרוה
 בצרור החיים, את ה' אלהיך".

פָּרָק ח

א. חלוצי [- חיילי] הצבא - כשיכנסו בגבול הגוים,
 ויכבשו אותם וישבו מהם - מתר להם לאכל גבולות
 וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה
 יאכל אלא מאכלות אלו האסורים; וכן שותה יין נסוף.
 מפני השמועה למדו: "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי
 חזירים וכיוצא בהם.
 ב. וכן בועל אשה בגיורתה, אם תקפו יצרו. אבל לא יבעל
 אותה וילף לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שנאמר: "וראת
 בשביה אשת יפת תאר וכו'". ואסור לבעל אותה ביאה
 שניה, עד שישאנה.
 ג. אין אשת יפת תאר מתרת אלא בשעת השביה,
 שנאמר: "וראת בשביה אשת יפת תאר" - בין בתולה,
 בין בעולה, בין אשת איש; שאין אישות לגוים.
 "והשקת", אף על פי שאינה יפה. "בה" - ולא בתכרתה;
 שלא יבעל שתיים. "ולקחת לך לאשה" - שלא יקח שתיים,
 יבעל אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו. ומנען שלא
 ילחצנה [- יבעלנה] במלחמה? - שנאמר: "והבאתה",
 יכניסה למקום פנוי ואחר כך יבעל.
 ד. הכהן מתר ביפת תאר בביאה ראשונה, שלא דברה
 תורה אלא פגגד הוצר; אבל אינו יכול לשא אותה אחר
 כן, מפני שהיא גיורת.
 ה. וכיצד דין ישראל ביפת תאר? אחר שיבעלנה ביאה
 ראשונה, והיא בגיורתה - אם קבלה עליה להכנס תחת
 כנפי השכינה, מטבילה לשם גרות מיד. ואם לא קבלה -
 תשב בביתו שלשים יום, שנאמר: "ובכתה את אביה ואת

1 בית העצים, בית האצרות [- תבואה] - הואיל וראוי
 2 לדירה; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנתן לו
 3 במתנה, או הירש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער
 4 אכסדרה [פרוזדור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית
 5 שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, או הגוזל בית -
 6 הרי זה אינו חוזר.
 7. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל,
 8 ואפלו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המכריף
 9 [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרכיב [אילו באילו]
 10 הכרכה והרפכה שהיא חיקת בערלה. אחד הלוקח, ואחד
 11 הירוש, ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
 12 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל כרם - אינו חוזר
 13 עליו. וכן כרם של שני שתפין, אין חוזרין עליו.
 14. אחד המאכר את הבתולה, ואחד המאכר את האלמנה,
 15 וכן אם נפלה לו יבמה [אשת אחיו שמת ללא בנים]; ואפלו
 16 חמשה אחים, ומת אחד מהם - כלן חוזרין. קדש אשה
 17 מעכשו לאחר שנים עשר חדש [- על מנת שיחולו אם לא
 18 יחזור בו י"ב חודש], ושלם הזמן במלחמה - חוזר ויבא לו.
 19. המחזיר את גרושתו, והמאכר אשה האסורה לו, כגון
 20 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
 21 ונתינה [- גבעונית] לישראל, וכת ישראל לממזר ולנתחין -
 22 אינו חוזר.
 ט. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה - כששומעין את
 24 דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא,
 25 ומתקנין את הדרך. וכן
 26. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין
 27 מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית וחנוכו,
 28 והנושא ארוסתו, או שיבם, ומי שחלל את כרמו - אין
 29 יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת,
 30 ושמת את אשתו". מפי הקבלה [ממרע"ה] למדו, שיהיה
 31 נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שששא, בין לכרם
 32 שהתחיל לאכל פרו.
 33. יא. כל השנה בלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך,
 34 ולא שומר בחומה, ולא נותן [קרשים] לפסי העיר [לחיזוק
 35 שעור העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא
 36 בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני
 37 לארין, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.
 38. יב. בנה בית והשפירו לאחרים, והקדים לו שכרו [מראש]
 39 - הרי זה כמי שחנכו. נתן לו שכרו לאחר שנים עשר
 40 חדש, הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה.
 41. יג. בנה בית, ונתן בו חפציו, ונעל עליהם - אם היה צריך
 42 לבטל [מזמנו] על שמירתם, הרי זה כמי שחנכו והתחיל
 43 לישב בו; ואם אינם צריכין לישב ולשמרם, הרי זה כמי
 44 שלא חנכו.
 45. יד. וכל הבונה בית או נטע כרם בחוצה לארץ - אינו
 46 חוזר עליהם.

פָּרָק ט

א. על ששה דברים נצטווה אדם הראשון: על עבודה זרה, ועל ברפת [קללת] השם, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינין [הושבת דיינים]. אף על פי שכלן קבלה הן בדינינו ממשנה רבנו, והדעת נוטה להן, מפלל דברי התורה נראה שעל אלו נצטווה. הוסיף לנח אבר מן החי, שנאמר: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו"; ונמצאו שבע מצוות. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. נצטווה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפלה אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף גיד הנשה, והתפלל ערבית. וימצונו נצטווה עמרם במצות יתרות, עד שבא משה רבנו ונשלמה תורה על ידו.

ב. בן נח שעבד עבודה זרה - חייב, והוא שיעבד כדרכה. וכל עבודה זרה שבית דין של ישראל ממתין עליה, בן נח נהרג עליה. וכל שאין בית דין של ישראל ממתין עליה, אין בן נח נהרג עליה. ואף על פי שאינו נהרג, אסור בכל. ואין מניחין אותו להקים מצבה [להקריב עליה], ולא לטע אשרה [איילו לעיז], ולא לעשות צורות [אדם] וכיוצא בהן לגואי.

ג. בן נח שברך את השם - בין שברך בשם המיוחד, בין שברך בכנוי, בכל לשון - חייב; מה שאין בן בישראל.

ד. בן נח שהרג נפש, אפלו עבר במעי אמו - נהרג עליו. וכן אם הרג טרפה [חולה שמשוער שימות במחלתו], או שפפתו ונתנו לפני הארי, או שהניחו ברעב עד שמת - הואיל והמית מכל מקום, נהרג. וכן אם הרג רודף [אחר חברו להורגו] שיכול להצילו [את הנודד] באחד מאבריו [של רודף] - נהרג עליו, מה שאין בן בישראל.

ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב, ואשת איש, ואחותו מאמו, וזכור, ובהמה, שנאמר: "ועוב איש את אביו", זו אשת אביו; "ואת אמו", כמשמעה; "ודבק באשתו", ולא באשת חברו; "באשתו", לא בזכור; "והיה לבשר אחד", להוציא בהמה חיה ועוף, שאין הוא והם בשר אחד; ונאמר: "אחתי בת אבי (היא) [הוא], אף לא בת אמי, ויהי לי לאשה".

ו. בן נח חייב [כשבא] על מפתת אביו ואנוסת אביו [שנולד מהם]; הרי היא אמו מכל מקום. וחייב על אשת אביו, אפלו לאחר מיתת אביו. וחייב על הזכור, בין קטן בין גדול; ועל הבהמה, בין קטנה בין גדולה. והוא נהרג לבדו, ואין הורגין את הבהמה - שלא נצטוו בהריגת בהמה, אלא ישראל.

ז. אין בן נח חייב על אשת חברו, עד שיבוא עליה כדרכה אחר שנבעלה לבעלה. אבל מארשה, או שנכנסה לחפה ועדין לא נבעלה - אין חייבין עליה, שנאמר: "והוא בעלת בעל". במה דברים אמורים? בכך נח שבא על בת נח.

אמה ירח ימים"; וכן בוכה על דתה, ואינו מונעה. ומגדלת את צפרניה ומגלחת את ראשה, כדי שתתגנה בעיניו. ותהיה עמו בבית: נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה, כדי שיקרוץ בה. ויגלגל עמה [ישכנעה] כל שלשים יום, כדי שתקבל. אם קבלה, ורצה בה - הרי זו מתגירה, וטובלת ככל הגרים.

ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכיה, ושני חדשים אחריו. ונושאה בכתפה וקדושין. ואם לא חפץ בה, משלחה לנפשה. ואם מכר אותה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "וימכר לא תמכנה בכסף, לא תתעמר בה"; ואינה מכוונה, ומחזיר הדמים. וכן אם כבש אותה אחר שנבעלה לשם שפחה - משישתמש בה, עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תתעמר בה", שלא ישתמש בה.

ז. לא רצת להתגיר, מגלגלין עמה כל שנים עשר חדש. לא רצת - מקבלת שבע מצוות שנצטוו בני נח, ומשלחה לנפשה; והרי היא ככל הגרים התושבים. ואינו נושא אותה, שאסור לשא אשה שלא נתגירה.

ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר, ואינו בנו לדבר מן הדברים, מפני שהוא מן הגויה; אלא שבית דין מטבילין אותו על דעתם. וקמר מביאה ראשונה של יפת תאר היתה, אבל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת תמר אחות אבשלום מאמו, ומתרת להנשא לאמנון; וכן היא אומרת: "דבר נא אל המלך, כי לא ימנעני מך".

ט. יפת תאר שלא רצת להניח [לעזוב את ה] עבודה זרה לאחר השנים עשר חדש, הורגין אותה. וכן עיר שהשלימה - אין כורתין להן ברית, עד שייכפרו בעבודה זרה, ויאבדו כל מקומותיה, ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח; שכל גוי שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח - הורגין אותו, אם ישנו פחת דינו.

י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל, שנאמר: "מורשה קהלת יעקב", ולכל הרוצה להתגיר משאר האמות, שנאמר: "ככם כגר". אבל מי שלא רצה, אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות. וכן צוה משה רבנו מפי הגבורה, לכך את כל באי העולם לקבל כל מצוות שנצטווה נח, וכל מי שלא קבל, יהרג. והמקבל אותן - הוא הנקרא גר תושב בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים [תלמידי חכמים]. וכל המקבל עליו למול, ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל - הרי זה כמין שבאמות.

יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזהר לעשותן - הרי זה מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שבני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשן מפני הקרע הדעת - אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא (ולא) מחכמיהם.

מתוך מהדורת חזק

26 **יא.** אחד האבר או הבשר, הפורש מן הבהמה או מן
 27 החיה; אבל העוף - יראה לי, שאין בן נח נהרג על אבר
 28 מן החי ממנו.
 29 **יב.** השוחט את הבהמה - אפלו שחט בה שני הסימנין
 30 [- קנה ווט] - כל זמן שהיא מפרקסת, אבר ובשר
 31 הפורשין ממנה אסורין לבני נח משום אבר מן החי.
 32 **יג.** כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי, אסור על
 33 בני נח. ויש שבגני נח חיבין עליו, ולא ישראל: שבגני נח
 34 - אחד בהמה וחייה, בין טהורה בין טמאה, חיבין עליה
 35 משום אבר מן החי ומשום בשר מן החי; ואבר ובשר
 36 הפורשין מן המפרקסת - אף על פי ששחט בה ישראל
 37 שני סימנין, הרי זה אסור לבני נח משום אבר מן החי.
 38 **יד.** וכיצד הם מצויין על הדינין? חיבין להושיב דינין
 39 ושופטים בכל פלך [- מחוח] ופלך לרון בשש מצוות,
 40 ולהזהיר את העם; וכן נח שעבר על אחת משבע מצוות
 41 אלו, יהרג בסיף. כיצד? אחד העובד עבודה זרה, או
 42 שברך את השם, או ששפך דם, או שבצעל אחת משש
 43 עריות שלהן, או שגזל אפלו פחות משנה פרוטה, או
 44 שאכל כל שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או
 45 שראה אחד שעבר על אחת מאלו ולא דנו ונהרגו - הרי
 46 זה יהרג בסיף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה -
 47 שהרי שכם גזל, והם ראו, וידעו, ולא דנוהו. וכן נח נהרג
 48 בעד אחד, ובדין אחד, בלא התראה, ועל פי [נע] או דין
 49 [- קרובין; אבל לא בעדות אשה, ולא תדון אשה להם.

1 אבל גוי שבא על הישראלית, בין כדרכה בין שלא כדרכה
 2 - חיב. ואם היתה נצרה מארשה - נסקל עליה, כדיני
 3 ישראל; בא עליה אחר שנוכנסה לחפה, ולא נבעלה - הרי
 4 זה בחנק, כדיני ישראל. אבל אם בא על אשת ישראל
 5 אחר שנובעלה - הרי זה כמי שבא על אשת גוי חברו,
 6 והריגתו בסיף.
 7 **ח.** בן נח שיחד שפחה לעבדו - הרי זה נהרג עליה משום
 8 אשת חברו. ואינו חיב עליה, עד שיפשט הדבר ויאמרו
 9 לה העם: 'זו דבית [- של בית] עבד פלוני'. ומאימתי תחזר
 10 לה תורה? משפירישנה מעבדו, ויפרע [יתגלה] ראשה
 11 בשוק, ומאימתי תהיה אשת חברו כגרושה שלנו?
 12 משיוציאה מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא
 13 מתחת רשותו ותלך לה; שאין להם גרושין בכתב, ואין
 14 הדבר תלוי בו [בבעל] בלבד, אלא כל זמן שינצח הוא
 15 או היא לפרש זה מזה - פורשין.
 16 **ט.** בן נח חיב על הגזל, בין שגזל גוי בין שגזל ישראל.
 17 ואחד הגוזל, או הגונב ממון, או גונב נפש, או הכובש
 18 שכר שכיר וכיוצא בו - אפלו פועל שאכל שלא בשעת
 19 מלאכה - על הכל הוא חיב, והרי הוא בכלל גזלן; מה
 20 שאין בן בישראל. וכן חיב על פחות משנה פרוטה. וכן
 21 נח שגזל פחות משנה פרוטה, ובא אחר וגזלה ממנו -
 22 שניהן נהרגין עליה.
 23 **י.** וכן חיב על אבר מן החי, ועל בשר מן החי בכל
 24 שהוא; שלא נתנו השעורין, אלא לישראל בלבד. ומתיר
 25 הוא בדם מן החי.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כסלו ה'תשע"ה

63 **ג.** ופורץ לעשות לו דרך, ואין ממחין בידו. ודרך המלך
 64 - אין לה שעור, אלא כפי מה שהוא צריך; אינו מעקם
 65 הדרךים מפני פרמו של זה, או מפני שדהו של זה, אלא
 66 הולך בשוה, ועושה מלחמתו.
 67 **ד.** מצות עשה להחרים [לאבד] שבעה עממין, שנאמר:
 68 "החרם תחרימם"; וכל שבא לידו אחד מהן, ולא תרגו -
 69 הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחיה כל נשמה".
 70 וכבר אבדו, ואבד זכרם.
 71 **ה.** וכן מצות עשה לאבד זרע עמלק, שנאמר: "תמחה
 72 את זכר עמלק"; ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים
 73 ואריכותו, כדי לעורר אבותו [שנאתנו אליו] - שנאמר:
 74 "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי השמועה [ממרע"ה]
 75 למדו: "זכור" - בפיה; "לא תשפח" - בלב, שאסור לשפח
 76 אבותו ושנאתו.
 77 **ו.** כל הארצות שכובשין ישראל במלך על פי בית דין -

50 **יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ה**
 51 **הלכות מלכים ומלחמות**
 52 **פרק ה**
 53 **א.** אין המלך נלחם תחלה, אלא מלחמת מצוה. ואיזו
 54 היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבעה עממין, ומלחמת
 55 עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך
 56 נלחם במלחמת הרשות - והיא המלחמה שנלחם עם שאר
 57 העמים, כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדלתו
 58 ושמעו.
 59 **ב.** מלחמת מצוה - אינו צריך לטל בה רשות מבית דין,
 60 אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אבל
 61 מלחמת הרשות - אינו מוציא העם בה, אלא על פי בית
 62 דין של שבועים ואחד.

47 לָאָרֶץ - כִּן אֲסוּר לְצֵאת מִבְּבֵל לְשָׂאֵר אֲרָצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: 48
"בְּבֵלָה יִוָּבְאוּ, וְשָׁמָּה (יְמוֹתוֹ)".

49 **יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ה**

50 **פָּרָק ו**

51 א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראין לו 52
לשלום - אחד מלחמת הרשות, ואחד מלחמת מצוה, 53
שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה, וקראת אליה 54
לשלום". אם השלימו, וקבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח 55
עליהן - אין הורגין מהם נשמה, והרי הם למס, שנאמר: 56
"היה לך למס, ועבדוך". וקבלו עליהם המס, ולא קבלו 57
העבדות, או שקבלו העבדות, ולא קבלו המס - אין 58
שומעין להם; עד שיקבלו שניהם. והעבדות שיקבלו - 59
היא שיהיו נבזים וישפלים למטה, ולא ירימו ראש 60
בישראל, אלא יהיו כבושים תחת ידם; ולא יתמנו על 61
ישראל לשום דבר שבעולם. והמס שיקבלו - שיהיו 62
מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בנין החומות, 63
וחזיק המצודות, ובנין ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר: 64
"וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה, לבנות את בית 65
ה' ואת ביתו ואת המלווא, ואת חומת ירושלים וכו' ואת 66
כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה וכו' ויעלם שלמה 67
למס עובד, עד היום הזה. ומבני ישראל לא נתן שלמה 68
עבד, כי הם אנשי המלחמה, ועבדיו ושיריו ושלישיו, ושירי 69
רכבו ופגשיו".

70 ב. ויש למלך להתנות עמם שיקח חצי ממונם או 71
הקרקות ויניח כל המטלטלין, או כל המטלטלין ויניח 72
הקרקות - כפי מה שיתנה.

73 ג. ואסור לשקר בביתם ולכזב להם, אחר שהשלימו 74
וקבלו שבע מצוות.

75 ד. ואם לא השלימו, או שהשלימו ולא קבלו שבע מצוות 76
- עושין עמם מלחמה, והורגין כל הזכרים הגדולים, 77
ובוזזין כל ממונם וטפם; ואין הורגין אשה ולא קטן - 78
שנאמר: "והנשים והטף", זה טף של זכרים. במה דברים 79
אמורים? במלחמת הרשות, שהיא עם שאר האמות. אבל 80
שבועה עממין ועמלק שלא השלימו, אין מניחין מהם 81
נשמה, שנאמר: "בן תעשה לכל העמים) וכו' רק מערי 82
העמים וכו' לא תחיה כל נשמה". וכן הוא אומר בעמלק: 83
"תמחה את זכר עמלק מתחת השמים". ומנין שאינו 84
מדבר אלא באלו שלא השלימו? שנאמר: "לא היתה עיר 85
אשר השלימה אל בני ישראל, בלתי החוי ישבי גבעון; 86
את הכל לקחו במלחמה. כי מאת ה' היתה, לחזק את לבם 87
לקראת המלחמה את ישראל, למען החריםם" - מפלל 88
ששלחו להם לשלום, ולא קבלו.

89 ה. שלשה פתבים שלח הושע, עד שלא נכנסו לארץ. 90
הראשון שלח להם: 'מי שרוצה לברח, יברח'; וחסר

1 הרי זה כבוש רבים, והרי היא ארץ ישראל שכבש 2
הושע לכל דבר; והוא, שכבשו אחר כבוש כל ארץ 3
ישראל האמורה בתורה.

4 ז. ומתר לשכן בכל העולם פלו, חוץ מארץ מצרים 5
[והיא]; מן הים הגדול המערבי (התיכון) ארבע מאות 6
פרסה על ארבע מאות פרסה, כנגד ארץ כוש [אתיופיה] 7
וכנגד המדבר - הפל אסור להתישב בה. ובשלשה 8
מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים: "לא תספון 9
לשוב בדרך הזה עוד", "לא תסיף עוד לראותה", "לא 10
תספו לראותם עוד עד עולם". ואלכסנדראי בכלל האסור. 11
ח. מתר לחזר לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבש 12
ארצות אחרות; ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין 13
על לאו זה - שבשעת הפניסה, מתר הוא; ואם יחשב 14
לישב ולהשתקע, אין בו מעשה. ויראה לי, שאם כבש 15
מלך ישראל ארץ מצרים על פי בית דין, שהיא מתרת; 16
ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים, או לשכן בה והיא 17
ביד גוים, מפני שמעשיה מלקלל יותר מפל הארצות, 18
שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו'".

19 ט. אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם - אלא 20
ללמד תורה, או לשא אשה, או להציל [ממונו] מן הגוים, 21
ובחזר לארץ; וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכן בחוצה 22
לארץ - אסור, אלא אם כן חזק הרעב שם, עד שנעשה 23
שנה דינר חטין בשני דינרין. במה דברים אמורים? בשנה 24
המעות מצויות, והפרות ביקר. אבל אם היו הפרות בזול, 25
ולא ימצא מעות ולא במה ישמפר, ואבדה פרוטה מן 26
הכיס - יצא לכל מקום שימצא בו רוח. ואף על פי שמתר 27
לצאת, אינה מדת חסידות; שהרי מחלון וכליון שני גדולי 28
הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחייבו כליה למקום. 29
י. גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל, 30
ומנשקין אבניה, ומתגלגלין על עפרה; וכן הוא אומר: 31
"כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחגגו".

32 יא. אמרו חכמים: כל השוכן בארץ ישראל, עונותיו 33
מחולין - שנאמר: "ובל יאמר שכן, תליתי; העם הישב 34
בה, נשא עון". אפלו הלך בה ארבע אמות, זוכה לחיי 35
העולם הבא. וכל הקבור בה, נתפטר לו, וכאלו המקום 36
שהוא בו מזבח פפרה, שנאמר: "וכפר אדמתו עמו". 37
ובפצענות הוא אומר: "על אדמה טמאה תמות". ואינו 38
דומה קולטתו מחיים, למי שקולטתו לאחר מיתה. ואף 39
על פי כן, גדולי החכמים היו מוליכין את מתיהן לשם; 40
צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק.

41 יב. לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפלו בעיר שרבה 42
גוים, ואל ידור בחוצה לארץ, ואפלו בעיר שרבה ישראל; 43
שכל היוצא לחוצה לארץ - פאלו עובד עבודה זרה, 44
שנאמר: "כי גרשוני היום מהסתפח בבחלת ה', לאמר: לך 45
עבד אלהים אחרים". ובפצענות הוא אומר: "ואל אדמת 46
ישראל לא יבאו". כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה

מתוך מהדורת חזק

48 במחנה, אלא מטלטלין מאהל לאהל ומסכה לסכה - והוא
 49 שיקיפו כל המחנה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי
 50 שתהיה רשות יחיד, כמו שנתבאר בהלכות שבת. ואין
 51 מחנה פחותה מעשרה. וכשם שפטורין מכל אלו
 52 בהליכתן, כך פטורין בחזירתן.
 53 יד. ואסור להפנות [צרכים] בתוך המחנה, או על פני
 54 השדה בכל מקום; אלא מצות עשה לתקן שם דרך מיוחדת
 55 להפנות בה, שנאמר: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה וכו'".
 56 טו. וכן מצות עשה להיות יתד לכל אהד ואהד, תלויה
 57 עם כלי מלחמתו - יצא באותה הדרך, ויחפר בה, ויפנה,
 58 ויכסה, שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך וגו'". ובין שיש
 59 עמהם ארון [האלוקים], ובין שאין עמהם - כך הם עושים
 60 תמיד, שנאמר: "היה מתנדף קדוש".

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ה

פרק ז

62 א. אהד מלחמת מצוה, ואהד מלחמת הרשות - ממנין
 63 כהן לומר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן
 64 המשחה; וזה הוא הנקרא 'משוח מלחמה'.
 65 ב. שני פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם: אחת בספר
 66 [- בגבול] בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה - אומר
 67 אליהם: "מי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו וגו'";
 68 כשישמע דברי, יחזור מערכי המלחמה. ואחת בערכי
 69 המלחמה [- בחזית], אומר: "אל תיראו ואל תחפזו ואל
 70 תערצו מפניהם".
 71 ג. בעת שעורכין המערכות, והם קרובים להלחם, משוח
 72 מלחמה עומד במקום גבוה, וכל המערכות לפניו, ואומר
 73 להם בלשון הקדש: "שמע ישראל! אתם קרבים היום
 74 למלחמה על איביכם; אל ירף לבכם, אל תיראו ואל
 75 תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם,
 76 להלחם לכם עם איביכם, להושיע אתכם". עד כאן משוח
 77 מלחמה אומר, וכהן אחר תחמיו משמיע לכל העם בקול
 78 רם. ואחר כך אומר משוח מלחמה: "מי האיש אשר בנה
 79 בית חדש ולא חנכו - גלף וישב לביתו; פן ימות
 80 במלחמה, ואיש אחר תנכנו. ומי האיש אשר נטע כרם
 81 ולא חללו - גלף וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש
 82 אחר יחללנו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה - גלף
 83 וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקחנה". עד
 84 כאן משוח מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם
 85 בקול רם. ואחר כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי
 86 האיש הירא וירף הלבב"; ושוטר אחר משמיע לכל העם.
 87 ד. ואחר שחזרוין כל החזרוין מערכי המלחמה, מתקנין
 88 את המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם.
 89 ומעמידין מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים
 90 ויעזים, וכשילין [קדומות] של ברזל בידיהם; וכל המבקש
 91 לחזור מן המלחמה - הרשות בידם לקפת את שוקיו,
 92

1 ושלח: 'מי שרוצה להשלים, ישלים; וחזר ושלח: 'מי
 2 שרוצה לעשות מלחמה, יעשה'. אם בן, מפני מה הערימו
 3 יושבי גבעון [הלא וכלו להשלים עם ישראל]? לפי ששלח
 4 להם בכלל, ולא קבלו; ולא ידעו משפטי ישראל, ודמו
 5 שאין פותחין להם לשלום. ולמה קשה הדבר לנשיאים,
 6 וראו שראוי להכותם לפי חרב לולי השבועה? מפני
 7 שפרתו להם ברית [שיהיו חופשיים], והרי הוא אומר:
 8 "לא תכרת להם ברית"; אלא היה דינם, שיהיו למס
 9 עבדים. והואיל ובטעות נשבעו להם - בדין היה שיהרגו
 10 על שהטעום, לולי חלול השם.
 11 ו. עמוז ומואב - אין שולחין להם לשלום, שנאמר: "לא
 12 תדרש שלומם וטובתם". אמרו חכמים: לפי שנאמר:
 13 "וקראת אליה לשלום", יכול עמוז ומואב בן? תלמוד
 14 לומר: "לא תדרש שלומם". לפי שנאמר: "עמך ישב
 15 בקרנך. בשוט לו", יכול עמוז ומואב בן? תלמוד לומר:
 16 "וטובתם". ואף על פי שאין שואלים בשלומם, אם
 17 השלימו מעצמם תחלה, מקבלין.
 18 ז. כשצריין על עיר לתפשה, אין מקיפין אותה מארבע
 19 רוחותיה אלא משלש רוחותיה, ומניחין מקום לבורת,
 20 ולמי שרוצה להמלט על נפשו, שנאמר: "ויצבאו על מדן
 21 כאשר צוה ה' את משה" - מפי השמועה למדו, שבכך
 22 צוהו [לצור רק מג' רוחות].
 23 ח. אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה, ואין מונעין
 24 מהן אמת [תעלות] המים עד שיכשו - שנאמר: "לא
 25 תשחית את עצה"; וכל הקוצץ, לוקה. ולא במצור בלבד,
 26 אלא בכל מקום, כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה -
 27 לוקה. אבל קוצצין אותו, אם היה מזיק אילנות אחרים,
 28 או מפני שמזיק בשדה אחרים, או מפני שדמיו יקרים
 29 [לבנין]; לא אסרה תורה, אלא דרך השחתה.
 30 ט. כל אילן סרק - מתר לקץ אותו, ואפלו אינו צריך לו.
 31 וכן אילן מאכל שהקין, ואינו עושה אלא דבר מועט
 32 שאינו ראוי לטרח בו - מתר לקצו. וכמה יהיה היות
 33 עושה, ולא יקצנו? רבע הקב זיתים; ודקל שהוא עושה
 34 קב תמרים, לא יקצנו.
 35 י. ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר בלים, וקורע
 36 בגדים, והורס בנין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות דרך
 37 השחתה - עובר ב'לא תשחית'; ואינו לוקה, אלא מפת
 38 מרדות מדבריהם [מלקות מדבונן].
 39 יא. צריין על עירות הגוים בשבת, ועושין עמהם מלחמה
 40 בשבת - שנאמר: "עד רדתה", ואפלו בשבת; בין מלחמת
 41 מצוה, בין מלחמת הרשות.
 42 יב. כשחזונין, חזונין בכל מקום. ומי שנהרג במלחמה -
 43 במקום שיפל, שם יקבר; קונה מקומו פמת מצוה.
 44 יג. וארבעה דברים פטור במחנה: אוכלין הדמאי [ספק
 45 מעשר]; ופטורין מרחיצת ידים, תחלה; ומביאין כל מיני
 46 עצים מכל מקום - ואפלו מצאן תלושין ויבשין, אין
 47 מקפידין על כך במחנה. וכן פטורין מלערב ערובי תצרות

מתוך מהדורת חזק

47 לבטל [מזמנה] על שמירתם, הרי זה כמי שחנכו והתחיל
 48 לישב בו; ואם אינם צריכין לישוב ולשמרם, הרי זה כמי
 49 שלא חנכו.
 50 יד. וכל הבונה בית או נטע פרום בחוצה לארץ - אינו
 51 חוזר עליהם.
 52 טו. מי האיש הנרא ורף הלכב - כמשמעו, שאין בלבו
 53 כח לעמד בקשרי המלחמה. ומאחר שיפגס אדם בקשרי
 54 המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה,
 55 ויבדע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו
 56 בכפו, ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשב לא באשתו ולא
 57 בבניו, אלא ימחה זכרם מלבו, ויפנה מפל דבר למלחמה.
 58 וכל המתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבטל עצמו -
 59 עובר בלא תעשה, שנאמר: "אל ורף לבבכם, אל תיראו
 60 ואל תחפזו ואל תערכו מפניהם". ולא עוד, אלא שכל דמי
 61 ישראל תלויין בצוארו; ואם לא נצח ולא עשה מלחמה
 62 בכל לבו ובכל נפשו - הרי זה כמי ששפף דמי הכל,
 63 שנאמר: "ולא ימס את לבב אהיו כלבבו". והרי מפרש
 64 בקבלה: "ארור עושה מלאכת ה' קמיה, וארור מנע חרבו
 65 מידם". וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד, ותהיה פונתו
 66 לקדש את השם בלבד - מקטח לו שלא ימצא נזק ולא
 67 תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזפה לו ולבניו
 68 עד עולם, ויזפה לחיי העולם הבא, שנאמר: "כי עשה
 69 יעשה ה' לאדני בית נאמן, כי מלחמות ה' אדני נלחם,
 70 ורעה לא תמצא בך מימיו וכו' והיתה נפש אדני צרוחה
 71 בצרור החיים, את ה' אלהיך".

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ה

פרק ח

73 א. תלוצי [- חיילי] הצבא - כשיכנסו בגבול הגוים,
 74 ויכבשו אותם וישבו מהם - מתר להם לאכל נבלות
 75 וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה
 76 יאכל אלא מאכלות אלו האסורים; וכן שוטה יין נסוף.
 77 מפי השמועה למדו: "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי
 78 חזירים וכיוצא בהם.
 79 ב. וכן בועל אשה בגיותה, אם תקפו יצרו. אבל לא יבעל
 80 אותה וילף לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שנאמר: "וראית
 81 בשביה אשת יפת תאר וכו'". ואסור לבעל אותה ביאה
 82 שניה, עד שישאנה.
 83 ג. אין אשת יפת תאר מתרת אלא בשעת השביה,
 84 שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת תאר" - בין בתולה,
 85 בין בעולה, בין אשת איש; שאין אישות לגוים.
 86 "וחשקת", אף על פי שאינה זפה. "בה" - ולא בחברתה;
 87 שלא יבעל שתיים. "ולקחת לך לאשה" - שלא יקח שתיים,
 88 יבעל אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו. ומנזן שלא
 89 לתצנה [- יבעלנה] במלחמה? - שנאמר: "והבאתה",
 90 וכניסה למקום פנוי ואחר כך יבעל.

1 שתחלת נפילה ניסה. במה דברים אמורים, שמתחזירין
 2 אנשים אלו מערכי המלחמה? במלחמת הרשות. אבל
 3 במלחמת מצוה - הכל יוצאין, אפלו חתן מחדרו וכלה
 4 מחפתה.
 5 ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הפקר,
 6 בית העצים, בית האוצרות [- תבואה] - הואיל וראוי
 7 לדירה; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנתן לו
 8 במתנה, או הירוש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער
 9 אכסדרה [פרוזדור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית
 10 שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, או הגוזל בית -
 11 הרי זה אינו חוזר.
 12 ו. אחד הנוטע פרום, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל,
 13 ואפלו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המכריז
 14 [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרכיב [אילן באילן]
 15 הברכה והרפכה שהיא חובת בערלה. אחד הלוקח, ואחד
 16 הירוש, ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
 17 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל פרום - אינו חוזר
 18 עליו. וכן פרום של שני שותפיו, אין חוזרין עליו.
 19 ז. אחד המאגר את הבתולה, ואחד המאגר את האלמנה,
 20 וכן אם נפלה לו ימיה [אשת אחיו שמת ללא בנין]; אפלו
 21 חמשה אחים, ומת אחד מהם - כלן חוזרין. קדש אשה
 22 מעכשו לאחר שנים עשר חדש [- על מנת שיחולו אם לא
 23 יחזור בו י"ב חודש], ושלם הזמן במלחמה - חוזר וקא לו.
 24 ח. המתחזיר את גרושתו, והמאגר אשה האסורה לו, כגון
 25 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
 26 ונתניה [- גבעונית] לישראל, וכת ישראל לממזר ולנתנין -
 27 אינו חוזר.
 28 ט. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה - כששומעין את
 29 דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא,
 30 ומתקנין את הדרכים.
 31 י. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין
 32 מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית וחנכו,
 33 והנושא ארוסתו, או שייבם, ומי שחלל את פרמו - אין
 34 יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת,
 35 ושמח את אשתו". מפי הקבלה [ממדרגה] למדו, שיהיה
 36 נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לפרו
 37 שהתחיל לאכל פרויו.
 38 יא. כל השנה בלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך,
 39 ולא שומר בחומה, ולא נותן [קרושים] לפסי העיר [לחיזוק
 40 שער העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא
 41 בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני
 42 לאוין, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.
 43 יב. בנה בית והשפירו לאחרים, והקדים לו שקרו [מדאש]
 44 - הרי זה כמי שחנכו. נתן לו שקרו לאחר שנים עשר
 45 חדש, הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה.
 46 יג. בנה בית, ונתן בו חפציו, ונעל עליהם - אם היה צריך

מתוך מהדורת חזק

48 מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא,
 49 שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך
 50 הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שבני נח מקדם
 51 נצטוו בהן. אבל אם עשין מפני הכרע הדעת - אין זה גר
 52 תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא (ולא) מתקמיהם.

1 ד. הפהן מטר ביפת תאר בביאה ראשונה, שלא דברה
 2 תורה אלא פנגד היצר; אבל אינו יכול לשא אותה אחר
 3 פן, מפני שהיא גיורת.

4 ה. וכיצד דין ישראל ביפת תאר? אחר שיכעלנה ביאה
 5 ראשונה, והיא בגיורתה - אם קבלה עליה להכנס תחת
 6 פנפי השכינה, מטבילה לשם גרות מיד. ואם לא קבלה -
 7 תשב בביתו שלשים יום, שנאמר: "ויבכתה את אביה ואת
 8 אמה ירח ימים"; וכן בוכה על דתה, ואינו מונעה.
 9 ומגדלת את צפרניה ומגלחת את ראשה, כדי שתתגנה
 10 בעיניו. ותהיה עמו בפית: נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה
 11 אותה, כדי שיקוץ בה. ויגלגל עמה [ישכנעה] כל שלשים
 12 יום, כדי שתקבל. אם קבלה, ורצה בה - הרי זו מתגיירה,
 13 וטובלת ככל הגרים.

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ה

פֶּרֶק ט

54 א. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון: על עבודה זרה,
 55 ועל ברפת [קללת] השם, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי
 56 עריות, ועל הגזל, ועל הדינין [הושבת דיינים]. אף על פי
 57 שפלן קבלה הן בדיני ממושה רבנו, והדעת נוטה להן,
 58 מפלל דברי התורה נראה ששל אלו נצטוה. הוסיף לנח
 59 אבר מן החי, שנאמר: "אף בשר בנפשו זמו לא תאכלו";
 60 נמצאו שבע מצוות. וכן היה הדבר בכל העולם עד
 61 אברהם. נצטוה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחריה.
 62 ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפלה אחרת לפנות היום.
 63 ויעקב הוסיף גיד הנשה, והתפלל ערבית. ובמצרים נצטוה
 64 עמרם במצות יתרות, עד שבא משה רבנו ונשלמה תורה
 65 על ידו.

14 ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכיה, ושני
 15 חדשים אחריו. ונושאה בכתבה וקדושין. ואם לא חפץ
 16 בה, משלחה לנפשה. ואם מכר אותה - עובר בלא תעשה,
 17 שנאמר: "וימכר לא תמקנה בכסף, לא תתעמר בה";
 18 ואינה מכורה, ומחזיר הדמים. וכן אם כבש אותה אחר
 19 שנכעלה לשם שפחה - משישתמש בה, עובר בלא
 20 תעשה, שנאמר: "לא תתעמר בה", שלא ישתמש בה.
 21 ז. לא רצת להתגייר, מגלגלין עמה כל שנים עשר חדש.
 22 לא רצת - מקבלת שבע מצוות שנצטוו בני נח, ומשלחה
 23 לנפשה; והרי היא ככל הגרים התושבים. ואינו נושא
 24 אותה, שאסור לשא אשה שלא נתגיירה.

66 ב. בן נח שעבד עבודה זרה - חייב, והוא שיעבד כדרכה.
 67 וכל עבודה זרה שבית דין של ישראל ממתין עליה, בן
 68 נח נהרג עליה. וכל שאין בית דין של ישראל ממתין
 69 עליה, אין בן נח נהרג עליה. ואף על פי שאינו נהרג,
 70 אסור בכל. ואין מניחין אותן להקים מצבה [להקריב
 71 עליה], ולא לטע אשרה [אילו לע"ז], ולא לעשות צורות
 72 [IDT] וכיוצא בהן לנואי.

25 ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר, ואינו בנו
 26 לדבר מן הדברים, מפני שהוא מן הגויה; אלא שבית דין
 27 מטבילין אותו על דעתן. ותמר מביאה ראשונה של פת
 28 תאר היתה, אבל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת
 29 תמר אחות אבשלום מאמו, ומתרת להנשא לאמנון; וכן
 30 היא אומרת: "דבר נא אל המלך, כי לא ימנעני מןך".

73 ג. בן נח שברך את השם - בין שברך בשם המיוחד, בין
 74 שברך בכנוי, בכל לשון - חייב; מה שאין בן בישראל.
 75 ד. בן נח שהרג נפש, אפלו עבר במעי אמו - נהרג עליו.
 76 וכן אם הרג טרפה [- חולה שמשוער שימות במחלתו], או
 77 שפפתו ונתנו לפני הארי, או שהניחו ברעב עד שמת -
 78 הואיל והמית מפל מקום, נהרג. וכן אם הרג רודף [אחר
 79 חברו להורג] שיכול להצילו [את הנרדף] באחד מאבריו
 80 [של רודף] - נהרג עליו, מה שאין בן בישראל.

31 ט. יפת תאר שלא רצת להניח [לעזוב את ה] עבודה זרה
 32 לאחר השנים עשר חדש, הורגין אותה. וכן עיר
 33 שהשלימה - אין כורתין להן ברית, עד שיכפרו בעבודה
 34 זרה, ויאבדו כל מקומותיה, ויקבלו שאר המצוות שנצטוו
 35 בני נח; שכל גוי שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח
 36 - הורגין אותו, אם ישנו תחת ידינו.

81 ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב,
 82 ואשת איש, ואחותו מאמו, וזכור, ובהמה, שנאמר: "עזוב
 83 איש את אביו", זו אשת אביו; "ואת אמו", כמשמעה;
 84 "ודבק באשתו", ולא באשת חברו; "באשתו", לא בזכור;
 85 "והיו לבשר אחד", להוציא בהמה חיה ועוף, שאין הוא
 86 והם בשר אחד; ונאמר: "אחתי בת אבי (היא) [הוא], אף
 87 לא בת אמי, ותהי לי לאשה".

37 י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל,
 38 שנאמר: "מורשה קהלת יעקב", ולכל הרוצה להתגייר
 39 משאר האמות, שנאמר: "כנס בגר". אבל מי שלא רצה,
 40 אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות. וכן צוה משה רבנו
 41 מפי הגבורה, לכף את כל באי העולם לקבל כל מצוות
 42 שנצטוה נח, וכל מי שלא קבל, יהרג. והמקבל אותן -
 43 הוא הנקרא גר תושב בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני
 44 שלשה חברים [- תלמידי חכמים]. וכל המקבל עליו למול,
 45 ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל - הרי זה כמין
 46 שבאמות.

88 ו. בן נח חייב [כשבא] על מפתת אביו ונאנסת אביו
 89 [שנולד מהם]; הרי היא אמו מפל מקום. וחייב על אשת
 90 אביו, אפלו לאחר מיתת אביו. וחייב על הזכור, בין קטן
 91 בין גדול; ועל הבהמה, בין קטנה בין גדולה. והוא נהרג

47 יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזהר לעשותן - הרי זה

48 שברך את השם, או ששפך דם, או שבעל אמת משש
 49 עריות שלקח, או שגזל אפלו פחות משנה פרוטה, או
 50 שאכל כל שהוא מאכר מן החי או בשר מן החי, או
 51 שראה אחד שעבר על אחת מאלו ולא דנו והרגו - הרי
 52 זה הורג בסיף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה -
 53 שהרי שכם גזל, והם ראו, וידעו, ולא דנוהו. וכן נהרג
 54 בעד אחד, ויבדן אחד, בלא התראה, ועל פי נעד או דיין
 55 [- קרובין; אבל לא בעדות אשה, ולא תדון אשה להם.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ה

פָּרָק י

58 א. בן נח ששגג באחת ממצוותיו, פטור מכלום; חוץ
 59 מרצח בשגגה - שאם הרגו גואל הדם, אינו נהרג עליו;
 60 ואין לו עיר מקלט, אבל בתי דיניהם אין מיתין אותו.
 61 במה דברים אמורים? בשוגג באחת ממצוות ועבר בלא
 62 פנוה, כגון שבעל אשת חברו, ודמה שהיא אשתו או
 63 פנויה. אבל אם ידע שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא
 64 אסורה עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו, וכן אם
 65 הרג, והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד,
 66 ונהרג. ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמד
 67 ולא למד.

68 ב. בן נח שאנסו אנס לעבר על אחת ממצוותיו, מתר לו
 69 לעבר; אפלו נאנס לעבד עבודה זרה - עובד, לפי שאינם
 70 מצוין על קדוש השם. ולעולם אין עונשין מהן לא קטן,
 71 ולא חרש, ולא שוטה - לפי שאינן בני מצוות.

72 ג. בן נח שנתגזר, ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזור מאחרי
 73 ה', ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקדם - אין שומעין
 74 לו; אלא יהיה כישאאל לכל דבר, או יהרג. ואם היה קטן
 75 כשהטבילו אותו בית דין - יכול למחות בשעה שיגדיל,
 76 ויהיה גר תושב בלבד; וכיין שלא מחה בשעתו [מיד
 77 כשהגדיל] - שוב אינו ממחה, אלא הרי הוא גר צדיק.
 78 לפיכך, אם בא לקטנה שהטבילה בית דין - כסף בתבתה,
 79 או קנס אונס או מפתה, יהיה הכל תחת יד בית דין, עד
 80 שתגדיל ולא תמחה בגרות; ששם תטל, ותגדיל ותמחה,
 81 ונמצאת זו אוכלת בגיותה מעות שאין לה זכות בהן אלא
 82 בדיני ישראל.

83 ד. בן נח שברך [- קילל] את השם, או שעבד עבודה זרה,
 84 או שבא על אשת חברו, או שהרג חברו, ונתגזר - פטור.
 85 הרג בן ישראל, או שבא על אשת ישראל, ונתגזר - חייב;
 86 והורגין אותו על בן ישראל, וחונקין אותו על אשת
 87 ישראל שבעל - שהרי נשמתו דינו.

88 ה. ככר בארנו, שפל מיתת בני נח בסיף - אלא אם בעל
 89 אשת ישראל נערה מארשה, יסקל, ואם בעלה אחר
 90 שנוכנסה לחפה קדם שתבעל, יחנק.

91 ו. מפי הקבלה [ממרע"ה], שבני נח אסורין בהרבעת
 92 בהמה ובהרבעת אילן בלבד; ואין נהרגין עליהן. וגוי

1 לבדו, ואין הורגין את הבהמה - שלא נצטוו בהריגת
 2 בהמה, אלא ישראל.

3 ז. אין בן נח חייב על אשת חברו, עד שיבוא עליה כדרכה
 4 אחר שנבעלה לבעלה. אבל מארשה, או שנוכנסה לחפה
 5 ועדין לא נבעלה - אין חייבין עליה, שגאמר: "והוא בעלת
 6 בעל". במה דברים אמורים? כגון נח שבא על בת נח.
 7 אבל גוי שבא על הישראלית, בין כדרכה בין שלא כדרכה
 8 - חייב. ואם היתה נערה מארשה - נסקל עליה, כדיני
 9 ישראל; בא עליה אחר שנוכנסה לחפה, ולא נבעלה - הרי
 10 זה בחנק, כדיני ישראל. אבל אם בא על אשת ישראל
 11 אחר שנבעלה - הרי זה כמי שבא על אשת גוי חברו,
 12 ונהרגתו בסיף.

13 ח. בן נח שיחד שפחה לעבדו - הרי זה נהרג עליה משום
 14 אשת חברו. ואינו חייב עליה, עד שיפשט הדבר ויאמרו
 15 לה העם: "זו דבית [- של בית] עבד פלוני". ומאימתי תחזור
 16 להתרה? משפירישנה מעבדו, ויפרע [יתגלה] ראשה
 17 בשוק. ומאימתי תהיה אשת חברו כגרושה שלנו?
 18 משיוציאה מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא
 19 מתחת רשותו ומלך לה; שאין להם גרושין בכתב, ואין
 20 הדבר תלוי בו [בבעל] בלבד, אלא כל זמן שירצה הוא
 21 או היא לפרש זה מזה - פורשין.

22 ט. בן נח חייב על הגזל, בין שגזל גוי בין שגזל ישראל.
 23 ואחד הגזול, או הגונב ממון, או גונב נפש, או הכובש
 24 שכר שכיר וכיוצא בו - אפלו פועל שאכל שלא בשעת
 25 מלאכה - על הכל הוא חייב, והרי הוא בכלל גזלן; מה
 26 שאין בן בישראל. וכן חייב על פחות משנה פרוטה. וכן
 27 נח שגזל פחות משנה פרוטה, ובא אחר וגזלה ממנו -
 28 שניהן נהרגין עליה.

29 י. וכן חייב על אכר מן החי, ועל בשר מן החי בכל
 30 שהוא; שלא נתנו השעורין, אלא לישראל בלבד. ומתר
 31 הוא בדם מן החי.

32 יא. אחד האכר או הבשר, הפורש מן הבהמה או מן
 33 החיה; אבל העוף - נראה לי, שאין בן נח נהרג על אכר
 34 מן החי ממנו.

35 יב. השוחט את הבהמה - אפלו שחט בה שני הסימנין
 36 [- קנה ווטס] - כל זמן שהיא מפרקסת, אכר ובשר
 37 הפורשין ממנה אסורין לבני נח משום אכר מן החי.

38 יג. כל שאסור על ישראל משום אכר מן החי, אסור על
 39 בני נח. ויש שבני נח חייבין עליו, ולא ישראל: שבני נח
 40 אחד בהמה וחייה, בין טהורה בין טמאה, חייבין עליה
 41 משום אכר מן החי ומשום בשר מן החי; ואכר ובשר
 42 הפורשין מן המפרקסת - אף על פי ששחט בה ישראל
 43 שני סימנין, הרי זה אסור לבני נח משום אכר מן החי.

44 יד. וכיצד הם מצוין על הדינין? חייבין להושיב דינין
 45 ושופטים בכל פלך [- מחוח] ופלך לדון בשש מצוות,
 46 ולהזהיר את העם; וכן נח שעבר על אחת משבע מצוות
 47 אלו, יהרג בסיף. כיצד? אחד העובר עבודה זרה, או

48 יום שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ה

פרק יא

49 א. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד
50 לישנה, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי
51 ישראל. וחזרין כל המשפטים בזמיו, כשהיו מקדם:
52 מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה
53 האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו
54 מחכה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא
55 בתורה ובמשה רבנו; שהרי תורה העידה עליו, שנאמר:
56 "ושב ה' אלהיך את שבותך, ורחמך; ושב, וקבצך מפל
57 העמים. . . אם יהיה נדחך בקצה השמים - משם יקבצך
58 ה' אלהיך. . . והביאך ה' אלהיך אל הארץ. . .". ואלו
59 הדברים המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים
60 שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר,
61 ושמ נבא בשגי המשיחים - במשיח הראשון שהוא דוד,
62 שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמד
63 מבני בניו, שמושיע את ישראל מיד בני עשו. ושמ הוא
64 אומר: "ארצנו ולא עתה", זה דוד; "אשורנו ולא קרוב",
65 זה המלך המשיח. "דבר כוכב מצעקב", זה דוד; "וקם
66 שבט מישראל", זה המלך המשיח. "ומחץ פאתי מואב"
67 - זה דוד, וכן הוא אומר: "ויך את מואב, וימדדס בחבל".
68 "וקרקר כל בני שת" - זה המלך המשיח, שנאמר בו:
69 "וימשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" - לדוד,
70 שנאמר: "ותיה אדום לדוד לעבדים וגו'". "והיה ירשה
71 וגו'" - זה המלך המשיח, שנאמר: "ויעלו מושעים בהר
72 ציון, לשפט את הר עשו".
73 ב. אף בערי מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' אלהיך
74 את גבולך. . . ונספת לך עוד שלש ערים. . ."; ומעולם לא
75 היה דבר זה [ט' ערים], ולא צוה הקדוש ברוך הוא לתאו
76 [- לחינם]. אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה,
77 שכל הספרים מלאים מדבר זה.
78 ג. אל יעלה על דעתך, שהמלך המשיח צריך לעשות
79 אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים,
80 וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים; אין הדבר כן! ו
81 שהרי רבי עקיבה חכם גדול מתכמי משנה היה, והוא היה
82 נושא כליו של כוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא
83 המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך
84 המשיח, עד שנהרג בצוונות; כיון שנהרג, נודע להם
85 שאינו משיח; ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא
86 מופת. ועקר הדברים ככה הן: שהתורה הזאת אין חקיה
87 ומשפטיה משתנים לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוספין
88 עליהן, ולא גורעין מהן; וכל המוסף או גורע, או שגלה
89 פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן - הרי
90 זה בודאי רשע ואפיקורוס.
91 ד. ואם יעמד מלך מבית דוד, והנה בתורה ועוסק

1 שהנה ישראל - אפלו חבל בו - אף על פי שהוא חיב
2 מיתה, אינו נהרג.
3 ז. המילה - נצטוה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר:
4 "אתה וזרעך אחריך, לדרותם". יצא זרעו של ישמעאל,
5 שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע". ויצא עשו, שהרי
6 יצחק אמר ליעקב: "וימת לך את ברפת אברהם, לך
7 ולזרעך" - מכלל, שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק
8 בדתו ובדרכו הישרה, והן המחזיקין במילה.
9 ח. אמרו חכמים, שבני קטורה, שהם זרעו של אברהם
10 שבאו אחר ישמעאל ויצחק - חזיקין במילה. והואיל
11 ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה, יתחבבו הכל
12 במילה בשמיני; ואין נהרגין עליה.
13 ט. גוי שעסק בתורה, חיב מיתה; לא יעסק אלא בשבע
14 מצוות שלהם בלבד. וכן גוי ששבת - אפלו ביום מימות
15 החול - אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חיב מיתה; ואין
16 צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר: אין
17 מניחין אותם לחדש דבר, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן,
18 אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד
19 בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה, או שבת,
20 או חדש דבר - מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו
21 שהוא חיב מיתה על זה; אבל אינו נהרג.
22 י. כן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה, כרי
23 לקבל שכר - אין מונעין אותו לעשות אותה בהלכתה.
24 ואם הביא עולה, מקבלין ממנו. וכן צדקה, מקבלין ממנו;
25 ויראה לי, שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא נזון
26 מישראל, ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה
27 - מקבלין ממנו, ונותנין אותה לעניי גוים.
28 יא. חיבין בית דין של ישראל לעשות שופטים לאלו
29 הגרים התושבים, לדון להם על פי משפטים אלו, כרי
30 שלא ישחת העולם. אם ראו בית דין שיעמידו שופטים
31 מהם, מעמידין; ואם ראו שיעמידו להם מישראל,
32 מעמידין.
33 יב. שני גוים שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו
34 שניהם - דנין להם דין תורה. האחד רוצה, והאחד אינו
35 רוצה - אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם. היה ישראל
36 וגוי - אם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם
37 ואומרים לו: 'כף דיניהם'; ואם יש זכות לישראל בדינינו
38 - דנין לו ואומרים לו: 'כף דינינו'. ויראה לי, שאין עושין
39 כן לגר תושב, אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וכן יראה לי,
40 שנותנין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים
41 בישראל, שהרי אנו מצוין לתחיתם, שנאמר: "לגר אשר
42 בשעריך תתננה ואכלה". וזה שאמרו חכמים: 'אין כופלין
43 להם שלום' [- 'שלום שלום'] - בגוים, לא בגר תושב.
44 אפלו הגוים - צוה חכמים לבקר חוליהם, ולקבר מתיהם
45 עם מתי ישראל, ולפרנס עניהם בכלל עניי ישראל, מפני
46 דרכי שלום; הרי נאמר: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל
47 מעשיו", ונאמר: "דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

מתוך מהדורת חזק

19 רב העולם לעבד אלוה מבלעדי ה'! אכל מחשבות בורא
 20 העולם - אין כח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא
 21 מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע
 22 הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו [- מוחמד] -
 23 אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם כלו
 24 לעבד את ה' ביחד, שנאמר: "כי אז אהפך אל עמים שפה
 25 בורה, לקרא כלם בשם ה', ולעבדו שכם אחד". כיצד?
 26 כבר נתמלא העולם כלו מדברי המשיח, ומדברי התורה
 27 ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באישים וחוקים,
 28 ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים ונותנים בדברים
 29 אלו, ובמצוות התורה - אלו אומרים: 'מצוות אלו אמת
 30 היו, וכבר בטלו בזמן הזה, ולא היו נוהגות לדורות'. ואלו
 31 אומרים: 'דברים נסתרים יש בהן, ואינן כפשוטן, וכבר
 32 בא משיח, וגלה נסתריהם'. וכשיעמד המלך המשיח
 33 באמת, ויצליח ויגרום וינשא - מיד הם כלם חוזרים
 34 ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושבגיאיהם ואבותיהם
 35 הטעים.

1 במצוות כדור אביו, כפי תורה שבכתב ושבועל פה, ויכח
 2 כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה [פרצות הדת], וילחם
 3 מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה
 4 והצליח, ונצח כל האמות שסביביו, ובנה מקדש במקומו,
 5 וקבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בודאי. (ויתקן את
 6 העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל
 7 עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם
 8 אחד) ואם לא הצליח עד פה, או נהרג - בידיע שאינו זה
 9 שהבטיחה תורה עליו, והרי הוא ככל מלכי בית דוד
 10 השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא
 11 אלא לנסות בו רבים, שנאמר: "ומן המשכילים יפלו,
 12 לצרוף בהם ולקבר וללגן - עד ית קץ, כי עוד למועד".
 13 אף ישוע הנוצרי שדמה שיהיה משיח, ונהרג בבית דין -
 14 כבר נתבא בו דניאל, שנאמר: "ובני פריצי עמך ינשאו
 15 להעמיד חזון - ונכשלו". וכי יש מכשול גדול מזה, שכל
 16 הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ
 17 נדחיהם ומחזק מצותן, וזה גרם לאבדו ישראל בחרב,
 18 ולפגור שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ט"ו-כ"א כסלו ה'תשע"ה

56 יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ה

57 מצות לא תעשה קסז.

58 המצוה הקס"ז — האזהרה שהזהר בהן גדול מלהמצא
 59 עם מת פחת תקרה אחת ואפלו מתי מצוה, כלומר:
 60 קרוביו, והוא אמרו: "ועל כל נפשות מת לא יבא" (ויקרא
 61 כא, יא) ואם נטמא, ואפלו לאביו ולאמו — לוקה.

62 יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ה

63 יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ה

64 מצות לא תעשה קסו.

65 המצוה הקס"ו — האזהרה שהזהר בהן הדיוט
 66 מלהטמא לשאר מתים חוץ מן הקרובים המפורשים
 67 בכתוב, והוא אמרו יתעלה: "לנפש לא-טמא בעמיו"
 68 (ויקרא כא, א). והעובר על לאו זה ונטמא לזולת חמשה
 69 [ששה] מתי מצוה — חייב מלקות. ולא זה אינו חל על
 70 הנשים; בא בקבלה (ספרא ריש פרשת אמור): "בני אהרן
 71 — ולא בנות אהרן".

36 יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ה

37 מצות לא תעשה קסח.

38 המצוה הקס"ח — האזהרה שהזהר בהן גדול
 39 מלהטמא למת מן המתים באיזה אופן שתהיה הטמאה,
 40 בין בנגיפה בין במשא (הרים חפץ שהמת מונח עליו בלי
 41 לגעת במת), והוא אמרו: "לאביו ולאמו לא יטמא"
 42 (ויקרא כא, יא). ואולי תחשוב שזה והקודם (לא תעשה
 43 קסז) ענין אחד הוא, ושנה שאמר "לאביו ולאמו לא
 44 יטמא" באור הוא — אין הדבר בן, אלא הם שני לאוין:
 45 לא יבוא ולא יטמא. ולשון ספרא (פרשת אמור שם):
 46 "חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא" וכן חייבו בכהן הדיוט
 47 בדין גזרה שנה, אמרו: "בשם שכהן גדול שנאסרה עליו
 48 נפש מת חייב בשני לאוין: לא יבוא ולא יטמא, כך גם
 49 כהן הדיוט, כיון שנאסר עליו להטמא בנפש מת חייב
 50 בלא יבוא". אכל לא מנינו אותו (כשתי מצוות גם בכהן
 51 הדיוט) מהטעם שבאננו בכלל השני (והוא: כיון שאינו בא
 52 במפורש), אלא מנינו שני לאוין אלו (בכהן גדול) מפנין
 53 שהם שני פסוקים: לא יבוא ולא יטמא; וענין "לא
 54 יבוא" אינו ענין "לא יטמא", כמו שבארנו מקבלי הפריש
 55 (חז"ל) ואמרו: חייב בלא יבוא וחייב בלא יטמא.

מתוך מהדורת חזק

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ה

מצות עשה קעג. מצות לא תעשה שסב.

שסד. שסג. שסה.

4 המצוה הקע"ג — הצווי שצטווינו למנות עלינו מלך
5 מישראל שיקבץ את כל-אמתנו [ואחד את דברתנו (ידבר
6 דבר אחד בשם כולם)]. וינהיג את בלנו, והוא אמרו
7 יתעלה: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) וכבר
8 הזכרנו מקדם (מצות עשה ב) את-דבריהם בספרי (דברים
9 יז, טו) "שלא מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ:
10 למנות להם מלך, ולבנות בית-הבחינה, ולהכרית ורעו
11 של עמלק". עוד אמרו בספרי (דברים יז, טו): "שום תשים
12 עליך מלך — מצות עשה". וכא הפרוש, שזה שנאמר
13 "שום תשים עליך מלך — תהא אימתו עליך" ושיהיה
14 בלבנו בתכלית הכבוד והגדלה והרוממות שאין למעלה
15 ממנה, עד שתהיה מעלתו אצלנו גדולה ממעלת נביא
16 מבין הנביאים שבדורו. ובפרוש אמרו (הוריות יג): "מלך
17 קודם לנביא". וכשמצוה המלך הזה איזה צווי שלא
18 יהיה סותר מצוה מן התורה — חובה לקיים את-פקדו;
19 והעובר על פקדו ואינו מקימה, רשות יש למלך להקרו
20 בסוף, כמו שקבלו אבותינו על עצמם ואמרו: "כל-איש
21 אשר ימרה את-פיך וגו' יומת" (יהושע א, יח). וכל-מורד
22 במלכות — יהיה מי שיהיה — דמו מתר למלך הממנה
23 על פי התורה. וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק ב'
24 מסנהדרין (יט) ובגריש פרות (ה) ופרק ז' מסוטה (מא).

25 המצוה השס"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעמיד עלינו
26 מלך, איש שאינו מזרע ישראל, אף-על-פי שהוא גר
27 צדק, והוא אמרו יתעלה: "לא תוכל לתת עליך איש נכרי
28 אשר לא-אחיך הוא" (דברים יז, טו). ולשון ספרי (פרשת
29 שופטים שם): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי — זו
30 מצות לא-תעשה". וכן שאר המנויים אסור שנמנה עלינו
31 בשום דבר מן הדברים — לא מנני תורה (דין, ראש
32 ישיבה וברומה) ולא מנני מלכות — אדם שהוא מקהל
33 גרים עד שתהא אמו מישראל. שהרי אמר יתעלה: "שום
34 תשים עליך מלך מקרב אחיך" (שם), אמרו (יבמות מה):
35 "כל-משימות שאמה משים עליך לא יהיו אלא מקרב
36 אחיך". אבל המלכות בלבד, כבר ידעתי מפסוקי ספרי
37 הנבואה (נ"ך) שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו (יומא עב):
38 "כתר מלכות זכה בו דוד", וכן ורעו אתריו עד סוף
39 כל-הדורות. אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבנו
40 אלא מזרע דוד, מזרע שלמה דוקא; וכל שהוא מזולת
41 הזרע הנכבד הזה לענין מלכות — "נכרי" קרינא ביה.
42 וזה ברור ואין בו ספק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה
43 מקומות ביבמות (יח. ואליר) וסנהדרין (מה); וסוטה (מא).
44 ונדה (טט).

45 המצוה השס"ד — האזהרה שהזהר מלמך מלכה רבות

נשים, והוא אמרו יתעלה: "ולא ירבה-לו נשים" (שם, 46
47 יז). והגבול לכך, שלא יוסיף על שמנה עשרה נשים
48 בכתבה וקדושין. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק
49 ב' מסנהדרין (כא); וכל-זמן שמוסיף עליהן — לוקה.
50 המצוה השס"ג — האזהרה שהזהר מלמך מלכה רבות
51 סוסים, והוא אמרו יתעלה: "לא-ירבה-לו סוסים" (שם, 51
52 טז). והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים (פנויים) שרצים
53 לפניו, ואפלו סוס אחד לא יהיה אצלו, זולת הבהמה
54 שהוא רוכב עליה בלבד, או סוסים שיהיו בארות שהם
55 מוכנים אצלו למלחמה שיזכבו עליהם הצבא; אבל
56 לעצמו — רק בהמה אחת בלבד. וכבר נתבאר דיני
57 מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא).

58 המצוה השס"ה — האזהרה שהזהר מלמך מלכה רבות
59 ממון מיוחד לעצמו, והוא אמרו יתעלה: "וכסף וזהב לא
60 ירבה-לו מאד" (שם). והגבול לכך הוא, שלא יהיה לו
61 למעלה מכדי להוציא הוצאות על מרכבתו ועבדיו
62 המיחידים לו. אבל לקבץ ממון שיהא לצרכי כל-ישראל
63 — הרי זה מתר. וכבר באר ה' יתעלה בכתוב טעם שלש
64 מצות אלו, כלומר: "לא-ירבה-לו סוסים (כדי שלא ישיב
65 העם מצרימה)" ולא ירבה-לו נשים (כדי שלא יסור לבבו),
66 וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד". ולפי שנודע טעמן הגיעו
67 בהן לידי בטול כמפרסם מענין שלמה (המלך) עליו
68 השלום, על אף גדל מעלתו במדע ובחכמה ושהוא
69 ידידיה (שהתיר לעצמו באמרו "לא אסור" "לא אסור" —
70 ונכשל). אמרו (סנהדרין כא): "שיש בזה הערה לכני אדם,
71 שאלו ידעו טעמי כל-המצות היו מוצאים להם דרך
72 לבטולן שהרי אפלו זה השלם הגדול (שלמה המלך) טעה
73 בזה וחשב שלא יהא מעשה זה סבה לעברה בשום פנים,
74 כל-שכן ההמון בדעתם החלושה, שהיו באים לידי זלוזול
75 בהן ויאמרו: לא אסר דבר זה ולא צוה על דבר זה אלא
76 בגלל כף וכף — אנו נזהר בדבר שבעבורו נתנה מצוה
77 זו ולא נקפיד על המצוה עצמה, וכך היו באים לידי
78 הפסד הדת. לפיכך הסתיר ה' יתעלה טעמיהן; אבל אין
79 מהן גם אחת שאין לה טעם וסבה, אלא שרב אותם
80 הסבות והטעמים לא ישיגום דעות ההמון ולא יבינום.
81 וכלם הם כמו שהעיד הנביא: "פקודי ה' ישרים משמחי-
82 לב" (תהלים יט, ט).

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ה

מצות עשה קפז. מצות לא תעשה מט.

מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

86 המצוה הקפ"ז — הצווי שצטווינו להרג שבעה עממין
87 ("החתי, האמורי, הכנעני, הפרזי, החיזי, היבויסי, הגרגשי")
88 ולאבדם, כיון שהם היו עקר עבודה זרה ויסודה
89 הראשון. והוא אמרו יתעלה: "פי-התרום תחרימם"

47 המצוה הקפ"ח — הצווי שנצטוינו להכרית זרע עמלק
48 בלבד מכל-שאר זרע עשו, זכרים ונקבות, קטן וגדול,
49 והוא אמרו יתעלה: "תמחה את-זכר עמלק" (שמות יז, יד)
50 וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה כ, וקע"ג) אמרם (סנהדרין
51 כ): "שלא מצות נצטוו ישראל בשעת פניסתם לארץ:
52 למנות להם מלך, ולבנות להם בית-הפחירה, ולהכרית
53 זרעו של עמלק". וגם מלחמת עמלק היא מלחמת מצוה.
54 וכבר נתבארו דיניה בפירוש ח' מסוטה (מד:).

55 המצוה הקפ"ט — הצווי שנצטוינו לזכור את אשר-
56 עשה לנו עמלק, שקדם אותנו ברע, שנאמר את-זה
57 בכל-זמן וזמן ונעורר את-הנפשות בדברים להלחם בו,
58 שנקרא את בני-האדם לשנאו, כדי שלא ישכח הדבר ולא
59 תחלש שנאתו ולא תמעט בנפשות במשך הזמן; וזה
60 אמרו יתעלה: "זכור את אשר-עשה לך עמלק" (דברים
61 כה, יז). ולשון ספרי (סוף פרשת כי תצא): "זכור את
62 אשר-עשה לך עמלק — בפה, לא תשכח — בלב".
63 כלומר: אמור דברים בפיך שיביאו בני אדם לך, שלא
64 תסור שנאתו מן-הלב. ולשון ספרא (ריש פרשת בחוקותי):
65 "זכור את אשר-עשה לך עמלק, יכול בלבבך? פשהוא
66 אומר שלא תשכח, הרי שכחת הלב אמונה; הא מה אני
67 מקיים זכור? — שתהא שונה אומר) בפיך". הלא תראה,
68 איך עשה שמואל הנביא, כשבא לקיים מצוה זו: שהוא
69 זכר תחלה, ואת-כך צוה להרגם, והוא אמרו: "פקדתי
70 את אשר-עשה עמלק לישראל" (שמואל-א טו, ב).

71 המצוה הנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלשכוח את אשר
72 עשה לנו זרע עמלק, ואשר קדמונו ברע. וכבר בארנו
73 במצוה קפ"ט ממצות עשה שזכירת מה שעשה לנו זרע
74 עמלק וחדוש האביה לו — היא מצות עשה. וכך
75 מזכירים אנו מלהשליך דבר זה מלבנו ומלשכחו —
76 והיא מצות לא-תעשה, והוא אמרו יתעלה: "לא תשכח"
77 (דברים כה, יט). ובספרי (סוף פרשת תצא שם): "זכור" —
78 בפה; "לא תשכח" — בלב, כלומר: אל תשליך איבתו
79 ואל תסייגה מלבבך.

יום שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ה

81 מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.

82 מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.

83 המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא לגור
84 בארץ מצרים, כדי שלא נלמד פפירתם וישלם נהג
85 במנהגייהם המגנים לרעת התורה, והוא אמרו יתעלה:
86 "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). וכבר
87 נכפל הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי טובה
88 פרק ד הלכה א): בשלשה מקומות הנהייה תורה את-
89 ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים
90 ובשלשתן נענשו. שלשת המקומות — אחד מהם הוא

1 (דברים כ, יז). ובאר לנו בכתובים רבים, ששעם הדבר:
2 כדי שלא נלמד מפפירתם. ורבים הכתובים המזוירים
3 ומחזקים להרגם, ומלחמתם מלחמת מצוה. ואולי יחשוב
4 מישהו שזו מצוה שאינה נוהגת לדורות, כיון ששבועה
5 עממין כבר אבדו; אף זאת לא יחשוב אלא מי שלא
6 הבין ענין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות, והוא: שענין
7 שנסתים עם השגת מטרתו, בלי שיהא אותו הדבר קשור
8 בזמן מסים — אין אומרים עליו "אינו נוהג לדורות",
9 לפי שהוא נוהג בכל-דור שבו נמצאת אפשרות לאותו
10 הדבר. הלא תראה, אם יאבד ה' את-זרע עמלק בכללותו
11 וינמידנו עד סופו — כמו שיהיה במהרה בימינו, כמו
12 שהבטיח יתעלה: "כיי-מחה אמתה את-זכר עמלק וגו'"
13 (שמות יז, יד) — האם נאמר אז שנה שנאמר "תמחה
14 את-זכר עמלק" (דברים כה, יט) אינו נוהג לדורות? כן
15 אין לומר, אלא הוא נוהג בכל-דור ודור. וכל-עוד ימצא
16 זרע עמלק מצוה להכריתו. וכך הריגת שבועה עממין
17 ולאבדם הוא צווי שנצטוינו בו — והיא מלחמת מצוה.
18 ואנחנו מצוים לשרשם (לעקרם מהשורש) ולרדפם בכל-
19 דור ודור עד שישמדו, עד האחרון, וכך עשינו, עד
20 שנשלמה השמדתם על-ידי דוד, ונתפזרה השארת
21 ונטמעה בין האמות עד שלא נשאר בהם שרש. אולם
22 על-ידי זה שפכר פלו, לא תהיה המצוה שנצטוינו
23 להרגם מצוה שאינה נוהגת לדורות, כשם שלא נאמר
24 במלחמת עמלק שאינה נוהגת לדורות, אפלו אחר
25 השמדתם והכרתתם, כי מצוה זו אינה קשורה בזמן ולא
26 במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות למדבר או למצרים,
27 אלא היא קשורה במי שמצוים עליו, וכל-עוד יהיה
28 בנמצא (אפילו אילו היו קיימים היום) מקימים בו אותו
29 הצווי. ובכלל ראוי לך להבין ולהתבונן בהבדל בין
30 המצוה ובין הדבר שנצטוה עליו. כי יש שהמצוה נוהגת
31 לדורות, אלא שהדבר שנצטוה עליו כבר נעדר דור
32 מן-הדורות; אף לא בהעדר הדבר שנצטוה עליו תהפך
33 המצוה לאינה נוהגת לדורות אבל תהיה אינה נוהגת
34 לדורות אם היה הדבר להפך והוא: שיהא דבר מסים
35 מצוי במצב מסים, והיה חייב לעשות בו מעשה אחד, או
36 דין אחד ובזמן מסים — והיום אינו חובה, אף-על-פי
37 שאותו הדבר מצוי באותו המצב, כגון: לוי זקן שהיה
38 פסול במדבר והוא פשר אצלנו היום. כמו שנתבאר
39 במקומו (חולין כד:). והבין פלל זה ודעהו.

40 המצוה המ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא להחיות
41 אדם משבועה עממין, כדי שלא יקלקלו את בני-אדם
42 ויטעוים בעבודה זרה, והוא אמרו יתעלה: "לא תחיה
43 כל-נשמה" (שם כ, טז). ותהיה הריגתם מצות עשה, כמו
44 שבארנו במצוה קפו. והעובר ואינו הורג מהם —
45 את-שאפשר לו להרגו — הרי זה עבר על מצות
46 לא-תעשה.

מתוך מהדורת חזק

37 עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמהם מנהג
 38 זה; אלא הנהיגנו ה' מלהקדים להם שלום ומלבקש
 39 שיפגעו. והוא אמרו ותעלה: "לא תדרש שלמם וטבתם
 40 (שם כג, ז). ולשון ספרי (שם): "מכלל שגאמר: כִּי־תִקְרַב
 41 אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם (שם כ, י) כֹּל
 42 אֵף כָּאֵן? (בעמון ומואב) תִּלְמֹד לֹמַר: "לא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם
 43 וְטַבְתָּם". מִכָּל־שִׁנְאָמֵר: ("לא תסגיר עבד אל אדוניו .. עמך
 44 יישב) בְּטוֹב לֹ" (שם כג, יז) כֹּל אֵף כָּאֵן (בעמוני ומואבי,
 45 תִּלְמֹד לֹמַר: ("לא תדרוש שלומם") וְטַבְתָּם, כֹּל־נִמְדִי
 46 לְעוֹלָם" (שם, ז).

47 המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכרות אילנות
 48 מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה
 49 ולהכאיב לבם, והוא אמרו ותעלה: "לא־תִשְׁחִית אֶת־
 50 עֵצָה — וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת" (שם כ, יט). וכן נכנסת
 51 כֹּל־הַשְּׁחִיתָה בְּכָל־לָא זֶה, כְּגוֹן מִי שִׁישְׂרוֹף בְּגַד לְבַטְלָהּ
 52 או יִשְׁבֹּר כְּלִי לְבַטְלָהּ — הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשׁוּם "לא־
 53 תִשְׁחִית" ולוֹקָה וּבִסוּף מִכּוֹת (כב). נִתְבָּאֵר, שְׁקוֹצֵץ
 54 אֵילָנוֹת טוֹבוֹת — לוֹקָה. אָמְרוּ: וְאִזְהַרְתָּה מִהָכָּא: "מִמֶּנּוּ
 55 תֹּאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת" וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרֶק
 56 ב' מִבְּבֵא בְּתָרָא (כו).

57 המצוה הקצ"ב — הצווי שנגצטוינו שבזמן שיצאו
 58 מתחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו פנו,
 59 ולא יעשה כלאיש צרכיו בכל־מקום (על פני השדה) ובין
 60 האהלים — כדרך שעושים האמות — והוא אמרו
 61 ותעלה: "וְיָד תִּהְיֶה לָּךְ מִחוּץ לְמַחֲנֶה וְגו'" (שם כג, ג).
 62 ולשון ספרא (פרשת תצא): "אֵין יָד אֱלָא מְקוּם, שִׁנְאָמֵר:
 63 וְהָנָה מְצִיב לֹ" (שמואל"א טו, יב).

64 המצוה הקצ"ג — הצווי שנגצטוינו שיהא כלי הפירה
 65 תלוי עם כלי המלחמה לכל־אנשי המחנה כדי לחפור בו
 66 מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, וכיכסה את־הצואה
 67 אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני הארץ
 68 במחנה המלחמה דוקא, כמו שאמר בתחלת הפרשה:
 69 "כִּי־תִצֵּא מִחֲנֶה עַל אִיבָךְ" (דברים כג, י). ולשון צווי זה
 70 הוא אמרו ותעלה: "וְיָתֵד תִּהְיֶה לָּךְ עַל־אֲזִנְךָ" (שם, יד).
 71 ולשון ספרי (פרשת כִּי־תצא): "אֵין אֲזִנָּךְ אֱלָא מְקוּם
 72 זִינְךָ" (כלי מלחמה — וצריך היתד להיות "על אונך").

1 שהזכרנו; והשני — אמרו: "בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אִמְרַתִּי לָךְ
 2 לא־תִסְיֵף עוֹד לְרֵאתָה" (שם כח, טח); והשלישי —
 3 אמרו: "כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתָם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ
 4 לְרֵאתָם עוֹד עַד־עוֹלָם" (שמות יד, יג) וְאֵף־עַל־פִּי שִׁפְשֵׁט
 5 הַלְשׁוֹן שֶׁהוּא סְפוּר, בָּא לָנוּ בְּקַבְלָה שֶׁהוּא לֹאוּ. וְכִבֵּר
 6 נִתְבָּאֵר בְּסוּף גְּמָרָא סְכָה (נא): שְׁגַם אֶלְכִסְנִדְרֵיא הִיא
 7 מִכָּל־הָאָרֶץ שְׁאָסוּר לְדוּר בָּהּ, וּמֵיָם אֶלְכִסְנִדְרֵיא מוֹדִדִים
 8 הָבֵל אָרֶץ (חלקת־אדמה) בְּאָרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה וְרַחֲב
 9 אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה, וְזוֹהִי כֹל־אָרֶץ מִצְרַיִם שְׁאָסוּר לְדוּר
 10 בָּהּ. אֲבָל מִתּוֹר לְעַבֵּר בָּהּ לְשֵׁם מִסְחָר אוּ כְּדֵי לְעַבֵּר לְאָרֶץ
 11 אֲחֵרָת. וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם (סנהדרין סוף פרק י'):
 12 לִישִׁיבָה אִי אֲתָה חוּזָר, אֲבָל אֲתָה חוּזָר לְסַחְרָה
 13 וּלְפָרֶק־מְטִיָּא וּלְכַבּוּשׁ הָאָרֶץ.

14 המצוה המושלימה מאה ותשעים — הצווי שנגצטוינו
 15 (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות, והיא
 16 הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוינו שאם נלחם
 17 עמם, נכרות עמם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם);
 18 אם ישלימו עמנו וימסרו לנו את־הארץ, אז נטיל עליהם
 19 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו ותעלה: "יִהְיֶה לָּךְ
 20 לְמַס וְעַבְדוּךָ" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים
 21 שם): "אָמְרוּ: מִקְבָּלִין אָנוּ עֲלֵינוּ מַסִּים וְלֹא שְׁעִבּוּד,
 22 שְׁעִבּוּד וְלֹא מַסִּים — אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם עַד שִׁיִּקְבְּלוּ
 23 עֲלֵיהֶם זֶה וְזֶה". והוא: שיתנו דבר קבוע כל־שנה, כפי
 24 שיקבע המלך בעת ההיא ויהיו נכנעים ונתונים במורא
 25 ושלמות, וזהו ענין השעבוד. אֲבָל אִם לֹא יִשְׁלִימוּ אֲתָנוּ
 26 — נצטוינו להרוג כל־זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת
 27 כל־שללה וכל־הנשים, והוא אמרו ותעלה: "וְאִם־לֹא
 28 תִשְׁלִים עִמָּךְ וְגו'" (שם, יב). וְכֹל־זֶה (שאם לא השלימו אין
 29 הורגין את כולם) הוא דין מלחמת הרשות. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ
 30 דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרֶק ח' מְסוּטָה (מד): וּבְפָרֶק ב' מְסִנְהֶדְרִין
 31 (כ:).

32 המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא שלום
 33 לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צונו שבצורנו על
 34 הערים נשלח לאנשיהן לפני המלחמה שיפגעו ויבקש
 35 מהם שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את־העיר, אסור לנו
 36 להלחם בהם ולהרגם, כמו שבארנו במצוה ק"ץ ממצות

מלכים ב כד יג ב

יג וַיֵּצֵא מִשֹּׁם אֶת־כָּל־אוֹצְרוֹת בַּיִת יְהוָה וְאוֹצְרוֹת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּקְצָץ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּהִיכַל יְהוָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: יד וְהִגְלָה אֶת־כָּל־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־כָּל־הַשָּׂרִים וְאֵת אֶת־גְּבוּרֵי הַחַיִל עֲשֵׂרָה (עשרת קרי) אֲלָפִים גּוֹלָה וְכָל־הַחֲרָשׁ וְהַמְסַגֵּר לֹא נִשְׁאַר זֹלַת דֹּלַת עַם־הָאָרֶץ: טו וַיִּגַּל אֶת־יְהוֹיָכִין בְּבֵלְהָ וְאֶת־אָמָם הַמֶּלֶךְ וְאֶת־נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת־סְרִיסָיו וְאֵת אוֹלִי (אילי קרי) הָאָרֶץ הַיְלִיד גּוֹלָה מִירוּשָׁלַם בְּבֵלְהָ: טז וְאֵת כָּל־אֲנָשֵׁי הַחַיִל שִׁבְעַת אֲלָפִים וְהַחֲרָשׁ וְהַמְסַגֵּר אֲלָף הַכֹּל גְּבוּרִים עָשִׂי מִלְחָמָה וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ־בָּבֶל גּוֹלָה בְּבֵלְהָ: יז וַיִּמְלֶךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־מַתְנִיָה דָדוּ תַחְתּוֹ וַיִּסַּב אֶת־שְׁמוֹ צְדַקְיָהוּ: פ יח בְּנֵי־עֲשָׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צְדַקְיָהוּ כְּמַלְכוֹ וְאַחַת עֲשָׂרָה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו חַמְיָטָל (חמוטל קרי) בְּתִירְמִיָהוּ מִלְּבָנָה: יט וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכָל אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוֹיָקִים: כ פִּי אֶל־אָף יְהוָה הִיָּתָה בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה עַד־הַשְּׁלֹכּוֹ אַתֶּם מַעַל פָּנָיו וַיִּמְרֹד צְדַקְיָהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל: ס

מלכים ב כה א ד

כה א וַיְהִי בְשָׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמַלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ פָּא נִבְכַדְנָאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הוּא וְכָל־חֵילוֹ עַל־יְרוּשָׁלַם וַיַּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דֵּיק סָבִיב: ב וַתָּבֵא הָעִיר בַּמָּצוֹר עַד עֲשָׂתֵי עֲשָׂרָה שָׁנָה לְמֶלֶךְ צְדַקְיָהוּ: ג בַּתְּשַׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיַּחְזֹק הָרַעֲב בָּעִיר וְלֹא־הָיָה לָחֶם לָעָם הָאָרֶץ: ד וַתִּפְקַע הָעִיר וְכָל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֶת־הַלְּלָה דָרָךְ שָׁעַר אֶת־הַחַמְתִּים אֲשֶׁר עַל־גֵּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים עַל־הָעִיר סָבִיב וַיִּלְךְ דָרָךְ הָעֲרָבָה:

רש"י

(יד) החרש והמסגר. תרגם יונתן: אומניא ותורעיא. ורבותינו אמרו (גיטין פח א): חכמים גדולים בתורה, שכשאחד פותח הכל שותקין, כמו שכתוב (ישעיהו מא א): החרישו אלי איים. מסגר, הכל יושבין לפניו ולמדין הימנו, כמו שנאמר (שם כב): ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח: (טו) ואת אילי הארץ. אלו חורי יהודה ובנימין, וצדיקים היו, עליהם הכתוב אומר (ירמיהו כד ה): כתאנים הטובות האלה כן אכיר את גלות יהודה: (טז) שבעת אלפים. ולמעלה הוא אומר עשרת אלפים, בא הכתוב השלישי והכריע בספר ירמיהו (כג כח): זה העם אשר הגלה נבוכדנצר בשנת שבע יהודים שלשת אלפים, אמור מעתה שלשת אלפים היו משבט

יהודה, ושבעת אלפים מבנימין ושאר שבטים, ואף בסדר עולם למדנו כן: (יז) ויסב את שמו צדקיהו. יה יצדיק עליך את הדין, אם תמרוד בי (הוריות יא ב): (כ) כי על אף ה' היתה וגו'. לפיכך ומרוד צדקיהו במלך בבל, נתן הקב"ה בלבו למרוד בו, כדי שיגלה: (א) בשנת התשיעית למלכו. של צדקיהו: דיק, תרגם יונתן: כרקום: (ד) דרך שער בין החומות. מערה הולכת מביתו עד ערבות יריחו, וברח לו דרך המערה, והקב"ה זימן צבי הולך על גג המערה חוץ לעיר, ורדפו כשדים אחרי הצבי, וכשהגיעו לפתח המערה בערבות יריחו ראוהו ולכדוהו, הוא שאמר (ביחזקאל יב א): ופרשתי רשתי עליו ונתפש במצודתי:

מצודת ציון

(יד) זולת. רק: (טו) אילי. הם השרים הגדולים והחזקים, כי הוא ענין חוזק רב, כמו (בראשית לא כט): יש לאל ידי: (יז) תחתיו. במקומו: (א) ויחן. מלשון חניה:

מצודת דוד

(יג) ויקצץ. כרת וקלף את הזהב מהכלים: (יד) עשרת אלפים. ובירמיהו (סג) נאמר: יהודים שלשת אלפים ועשרים ושלושה, ורצה לומר: מבני יהודה היה החשבון האמור, והמותר היו מבני בנימין ושאר השבטים אשר התגוררו בירושלים, וזה שאמר למטה שבעת אלפים, וכולם יחד המה עשרת אלפים, ולא חש לחשוב עוד אותן הכ"ג האמור בירמיהו: וכל החרש והמסגר. הם האומנים ושומרי השערים, אשר סגרו אותם בעתם, וכן תרגם יונתן: (טז) הכל גבורים. על אנשי החיל יאמר, לא על החרש והמסגר: (כ) כי על אף. כי בעבור שהיתה אף ה' בירושלים וביהודה כל כך גדולה, עד להשליך אותם מעל פניו, לזה העיר לב צדקיה למרוד במלך בבל, להיות סיבה אל הגלות לשלחם מעל פניו: (א) למלכו. למלכות צדקיה: דיק. הוא מגדל הנבנה מול העיר ללכדה: (ב) ותבוא העיר במצור. עמדה העיר והמצור סביבה עד וכו': (ג) בתשעה לחודש. בירמיהו (כג ו) נאמר בחודש הרביעי: (ד) ותבקע העיר. חיל נבוכדנצר בקעו חומתה, וכאלו נעשית מעצמה, כי אנשי ירושלים היו חלושים ברעב, ולא עמדו למולם לעכב על ידם: הלילה. רצה לומר: ברחו בלילה, ובירמיהו (ששם פסוק ו) נאמר: יברחו ויצאו מן העיר לילה: דרך שער וכו'. בדרך השער העומד בין שתי החומות אשר אצל גן המלך: וילך. המלך וכל אשר עמו: דרך הערבה. בדרך ההולך אל ערבות יריחו:

קמט. ה-ט

ה יעלו חסידים בכבוד ירננו עלי משכבותם: ו רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: ז לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים: ח לאסר מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל: ט לעשות בהם משפט פתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

קנ.

א הללויה | הללויה אל בקדשו הללויה ברקיע עזו: ב הללויה בגבורתיו הללויה פרב גדלו: ג הללויה בתקע שופר הללויה בגבל ובגור: ד הללויה בתף ומחול הללויה במנים וענב: ה הללויה בצלצלי שמע הללויה בצלצלי תרועה: ו כל הנשמה תהלל יה הללויה:

רש"י

(ו) רוממות אל בגרונם. והם לחרב פיפיות בידם: (ח) בזקים. שרשאות: (ט) משפט כתוב. ונתתי את נקמתי באדם וגומר (יחזקאל כ"ה), ואם תאמר עדיין לא נולד יחזקאל כשאמר דוד זאת, נתנבא דוד על קץ הגאולה וכשיבא הקץ כבר כתוב הוא המשפט זה ימים

רבים: (ד) במנים ועוגב. מיני כלי שיר הם: (ה) בצלצלי שמע. מצלתיים המשמיעים קול: שמע. שם דבר הוא כמו שמע בסגול ומפני האתנחתא הוא נקוד קמץ גדול ולכך טעמו למעלה תחת השי"ן: סליק ספר תהלים:

מצודת ציון

(ה) יעלו. ישמחו: (ו) בגרונם. בצוארם: פיפיות. חרוב החרב נקרא פה, כמו ולה שתי פיות (שופטים ג): (ז) תוכחות. ענין משפט יסורים כמו והוכח במכאוב (איוב לג): (ח) לאסור. ענין קשירת המאסר: בזקים. מין כבלים ושלשלאות כמו והוא אסור בזקים (ירמיה מ'): בכבלי. כעין שלשלאות: (ט) הדר. ענין יופי: (א) עזו. ענין חוזק: (ד) במנים ועוגב. שמות כלי נגון: (ה) בצלצלי שמע. הם שני כלי נחושת ומקישים זה בזה ומשמיעים קול בהקשתן וכמ"ש במצלתיים נחושת להשמיע (דה"א כו) ובמשנה הקיש בן ארזא בצלצל (תמיד פ"ו): בצלצלי תרועה. הם החצוצרות המשמיעים הרעשת קול תרועה כי צלצל הוא ענין הרעשת קול וכן לקול צללו שפתי (חבקוק ג) שהיא הרעשה מועטת:

מצודת דוד

(ה) בכבוד. בעבור כבוד הבא לה: על משכבותם. על מנוחתם כי על המשכב ינוח האדם ור"ל ירננו לה' כשיהיו בארצם במנוחה: (ו) רוממות אל בגרונם. בגרונם יספרו רוממות האל וזה תהיה לחרב פיפיות בידם ר"ל עי"ו תגברו על האויב כאלו אחזו בידם חרב בעלת שתי פיות חרודה משתי הצדדים: (ח) ונכבדיהם. המכובדים שבהם: (ט) משפט כתוב. המשפט הכתוב ואף שבימי דוד עדיין לא היה כתוב, מ"מ אמר כתוב שבימי הגאולה כבר יהיה כתוב: הדר הוא. המשפט הזה יהיה להדר לכל חסידיו: הללויה. לכן הללו את יה: (א) הללויה. הללו את יה ואמרו הללו את האל במקום קדשו והוא עולם המלאכים: ברקיע עזו. הוא עולם הגלגלים כי שם נראה עוז וחזקו של המקום: (ב) בגבורותיו. בספור גבורותיו: כרוב גדלו. ר"ל כמו שגדולתו מרובה כן הללויה הרבה: (ה) בצלצלי שמע. בכלי נגון הנקרא מצלתיים המשמיע קול למרחוק: בצלצלי תרועה. המשמיעים קול תרועה: (ו) כל הנשמה. וגו' הללויה. סרס המקרא לומר הללו את יה, ואמר כל מי שיש בו נשמה ונפש משכלת תהלל את יה, נשלם ספר תהלים, תהלות לאל קדש הלולים:

יהל אור

יה. כי י"ה הם עלמא דאתכסיא ונק' אור מקיף לגבי ו"ה כמבואר בד"ה אלה פקודי בענין משכן העדות: (ב) פ"ב דערובין י"ח ב' וא"ר ירמי' בן אלעזר מיום שחרב בהמ"ק דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל יה עכ"ל. וע' מזה במהרמ"א פ' נח י"ד ד' ובמזרחי שם. בחיי כ"ט ג'. טו"ב סי' תע"ה. מאכ"ח ז'. ויש לפרש עפמ"ש במא"א אות יו"ד סכ"ח שגם המל' נק' י"ה כי יו"ד חכמה ה' בינה והמל' נק' חכמה תתאה והיא א"ש שמיום המאיר בה'. י"ל ה' מוצאות הדבור. וא"כ לפ"ז א"ש שמיום שחרב בהמ"ק דיו לעולם שישתמש בבחי' המל' מקור דבי"ע אבל בחי' העליונות אין באין לידי גילוי כמו בזמן שבהמ"ק קיים. שמקדש ניתן בין שתי אותיות שמחבר שם הוי' ושם אד' כו' גילוי סוכ"ע בממכ"ע משא"כ בזמן שאין בהמ"ק קיים כו':

ו כל הנשמה תהלל יה הללויה. ברכות ג' כ"ד א'. ו' מ"ח א'. ערובין ב' י"ח ב'. ירושלמי בכורים ג'. רבות י"ז ד'. קפ"ו א'. רצ"א ג'. ח"מ כ"ט ד' ס"ט א'. זח"ב ע' ר"י ש"ח. ח"ג מ"ט. של"ה י' א' מ"ד א'. ס"ה א' קנ"ז ב'. קס"ג ב'. קפ"ט ב'. רכ"ט א'. ממ"י י"ח ב'. ע"מ ע"ה א'. ס"ח תשכ"ט. מ"ע קצ"ה. בחיי ע"ג רל"ה ב':

(א) פ"ז דברכות דמ"ח ע"א א"ר זוטרא בר טוביה אמר רב מנין שמברכין על הרוח שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף הוא אומר זה הריח עכ"ל. עמ"ש מענין ריח בד"ה ראה ריח בני בת"א ס"פ תולדות. ובד"ה זאת חנוכת המזבח. בפ' נשא. ובד"ה אלה מסעי בענין ירדן יריחו. ובד"ה באתי לגני גבי אריתי מורי. ובד"ה וישלח יהושע מן השטים בענין ואת יריחו. והיוצא משם דריח הוא אור מקיף והמאכל אור פנימי. וז"ש תהלל

ב דְּכֹזֵן שֵׁשׁ בּוֹ בֵּית קְבוּלָה קְדֻרוֹת – מְהוֹר מְשׁוּם פִּיְרָה, וְטָמֵא מְשׁוּם כְּלֵי קְבוּלָה. הַצְדֵּדִין שְׁלוֹ – הַנוֹגֵעַ בָּהֶם אֵינוֹ טָמֵא מְשׁוּם פִּיְרָה. הֶרְחַב שְׁלוֹ – רַבִּי מְאִיר מְטַהֵר, וְרַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּא. וְכֵן הַכּוֹפֵה אֶת הַסֵּל וְעוֹשֶׂה עַל גְּבִיּוֹ פִּיְרָה. ג פִּיְרָה שֶׁנֶּחֱלַקָה לְאַרְבָּה – מְהוֹרָה; וְלֶרְחֶבֶה – מְטַמֵּאת. בְּפֶחַ שֶׁנֶּחֱלַק בֵּין לְאַרְבּוֹ בֵּין לֶרְחֶבֶה – מְהוֹר. חֲצַר הַפִּיְרָה, בְּזֶמַן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת – מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וּבְאֹיִר. פְּחוּתָהּ מְטַמֵּאת – מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וְאֵינָה מְטַמֵּאת בְּאֹיִר. כִּיצַד מְשַׁעְרִין אוֹתָהּ? רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: נֹתֵן אֶת הַשְּׁפוּד מְלֻמְעָלָן לְמִטָּן, וּכְנָגְדוֹ מְטַמֵּאת בְּאֹיִר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נְטִמְאָה הַפִּיְרָה – נְטִמְאָה הַחֲצַר; וְנְטִמְאָה הַחֲצַר – לֹא נְטִמְאָה הַפִּיְרָה. ד הֵיחָה מְפָרֶשֶׁת מִן הַפִּיְרָה, בְּזֶמַן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת – מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וּבְאֹיִר; פְּחוּתָהּ מְטַמֵּאת אוֹ

פירוש ברטנורה

ב דְּכֹזֵן. לשון מקום. כמו דרך פלן [ברכות יח]. והוא מקום בולט מן הכירה שכשמוציאין קדרה מן הכירה מושיבין אותה על אותה הבליטה, ופעמים יש לו בית קבול שתי קדירות או שלש: טהור משום כירה. דאם נטמאת הכירה לא נטמא הוא. אי נמי, אינו מטמא במחבר ככירה: הצדדים שלו. כותליו של דכון שאינן מן הכירה: הרחב שלו. הוא כותל הכירה עצמה לצד בית קיבולו של דכון. ולפי שהדוכן מרחיב והולך לצד הכירה קרי לה רחב: רבי מאיר מטהר. דלא חשיב ככירה: ורבי יהודה מטמא. החשיב ככירה. והלכה כרבי יהודה: וכן הכופה את הסל. ובנה על גביו כירה, ובולט חוץ לכירה. והסל הוא מטמא משום כלי עץ, וכשבנה עליו כירה ורוחב הסל בולט חוץ לדופני הכירה ושופתים קדרות על אותה הבליטה, דינו כדוכן: ג כירה שנחלקה לארבע טהורה. כירה מקום שפיתת שתי קדרות. וכשנחלקה לארבע במלוא שתי שפיתות, ואם נחלקה לרחבה שתי שפיתות קיימות זו לברדה וזו לברדה: כופה. מקום שפיתת קדרה אחת. ובין שנסדק לארכו בין שנסדק לרחבו בטל מקום השפיתת: חצר הפירה. כעין מחבת גדולה של חרס והכירה יושבת באמצע מחוברת לחצר: שלש אצבעות. שכותלי החצר גבוהים שלש אצבעות. כשם ששיעור כירה תחלתה שלש, כרתנן לעיל בפרק התנור, כך שיעור חצר הכירה גבהו אין פחות משלש, ופחות משלש אין אויר שלה חשוב. ומיהו מטמא במגע מדרבנן. אי נמי, משום דהוי כמו יד לכירה, ויד יש לו מגע ואין לו אויר: כיצד משערין אותה. משום דכירה גבוהה מחצר הרבה וצריכים אנו לשער מה נחשב אויר החצר: נותן את השפוד. ראשו אחד על כותל החצר הנמוך וראשו אחר על כותל הכירה הגבוה, וכל שלמטה מן השפוד אם נתלה שם שרץ אע"פ שהוא למעלה מכותלי החצר כאילו נתלה למטה, דכל זה נחשב אויר החצר: לא נטמאת הכירה. רחצר טפלה לכירה, ואין כירה טפלה לחצר. ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב: ד היתה מופרשת. שלא בנה האומן מתחלה החצר והכירה מחוברים יחד, אלא זו לעצמה וזו לעצמה: חלקה. בלא בית קיבול כלל. וזו ואין צריך לומר זו

משניות מבוארות – קהתי

והכירה מחוברת לה באמצעה, ופעמים היו נותנים גם עליה קדירות לבישול ולחימום (ה"ש). בְּזֶמַן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת – שמחיצות החצר גבוהות שלוש אצבעות, כשיעור הכירה בתחילה (עיין לעיל ה, ב), מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וּבְאֹיִר – שאם נטמאה הכירה במגע או באויר, נטמאה עמה גם חצר הכירה; וכן אם נטמאה החצר במגע או באויר, נטמאה הכירה (רמב"ם); פְּחוּתָהּ מְטַמֵּאת – אם גובה המחיצות של החצר היה פחות משלוש אצבעות, מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וְאֵינָה מְטַמֵּאת בְּאֹיִר – לפי שבכגון זה אין החצר נחשבת אלא כמו יד לכירה, וכל יד אינה מקבלת טומאה אלא במגע (כלעיל ג, ד); הלכך אם נטמאה אחת מהן במגע נטמאה גם חברתה, אבל אם נטמאה אחת מהן מאויר בלבד, אין חברתה טמאה, לפי שאינה חיבור לה אלא מדרבנן (רמב"ם הל' כלים יז, ו). כִּיצַד מְשַׁעְרִין אוֹתָהּ – את החצר, כלומר הואיל והכירה גבוהה מהחצר הרבה, כיצד משערים עד היכן מגיע אויר החצר לענין טומאה? רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: נֹתֵן אֶת הַשְּׁפוּד מְלֻמְעָלָן לְמִטָּן – ויש גורסים: מלמטן למעלן. כלומר סומך את הקצה האחד של השפוד למטה על הכותל הנמוך של החצר, ואת קצהו האחר למעלה על הכותל הגבוה של הכירה, ונמצא השפוד מונח באלכסון, וּכְנָגְדוֹ מְטַמֵּאת בְּאֹיִר – אם היתה טומאה באויר למטה מכנגד האלכסון של השפוד, אף על פי שאויר זה הוא למעלה מכותלי החצר, מכל מקום הוא נחשב כאויר החצר להיטמא בו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נְטִמְאָה הַפִּיְרָה – נְטִמְאָה הַחֲצַר; וְנְטִמְאָה הַחֲצַר – לֹא נְטִמְאָה הַפִּיְרָה – שכן חצר טפלה לכירה, ואין כירה טפלה לחצר. יש מפרשים, שרבי אליעזר אינו מבדיל בין חצר שהיא גבוהה שלוש אצבעות לחצר שאינה גבוהה שלוש אצבעות ("תפארת ישראל"). ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

הֵיחָה – חצר הכירה, מְפָרֶשֶׁת מִן הַפִּיְרָה – שלא עשה האומן מתחילה החצר והכירה מחוברות יחד, אלא זו לעצמה וזו לעצמה, בְּזֶמַן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת – שמחיצות החצר גבוהות שלוש אצבעות, מְטַמֵּאת בְּמִנְעָה וּבְאֹיִר – שאף על פי שאינן

ב א ו ר מ ש נ ה ב

דְּכֹזֵן שֵׁשׁ בּוֹ בֵּית קְבוּלָה קְדֻרוֹת – היינו בליטה היוצאת מכותל הכירה, ולה בית קיבול, המשמש מקום לקדירות, כשמשלמים אותן מן הכירה (רש"י, ברטנורה), או לקדירות ריקות ("תפארת ישראל"); ועיין רמב"ם סמפורם באופו אחת), טְהוֹר מְשׁוּם פִּיְרָה – שאם נטמאה הכירה לא נטמא הדוכן, לפי שאינו חלק מהכירה, וְטָמֵא מְשׁוּם כְּלֵי קְבוּלָה – שמקבל טומאה כאשר כלי חרס, כשהכירה תלושה ("תפארת ישראל"). ועכשיו מפרשת המשנה, מהו טהור משום כירה: הַצְדֵּדִין שְׁלוֹ – דפנות הדוכן שבצדדי, הַנוֹגֵעַ בָּהֶם אֵינוֹ טָמֵא מְשׁוּם פִּיְרָה – דבר הנוגע בצדדי הדוכן אינו נטמא משום טומאת הכירה. הֶרְחַב שְׁלוֹ – היינו כותל הכירה עצמה לצד בית קיבולו של הדוכן; ולפי שהדוכן מרחיב והולך לצד הכירה נקרא "רחב" (רש"י, ברטנורה), רַבִּי מְאִיר מְטַהֵר – שאם נטמאה הכירה מתוכה, אף על פי שכל גב הכירה טמא, אותו חלק שהוא תוכו של הדוכן נשמר בטהרתו, שהואיל ואין הדוכן שייך לכירה, הרי הדופן שבין הכירה לדוכן דינו כמו האבן האמצעית שבין שתי כירות (לעיל י, ג), שאותו צד המשמש את הטהורה טהור ("תפארת ישראל"). וְרַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּאת – את הרחב, שלדעתו שייך הוא בעיקר לכירה, ואין טפל מבטל העיקר (שם). וְכֵן הַכּוֹפֵה אֶת הַסֵּל וְעוֹשֶׂה עַל גְּבִיּוֹ פִּיְרָה – ורוחב שולי הסל בולט חוץ לכירה, ומעמידים קדרות על אותה הבליטה, הרי הבליטה דינה כדוכן. ברם הסל עצמו מקבל טומאה משום כלי עץ.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

פִּיְרָה – שיש בה מקום לשפיתת שתי קדירות, שֶׁנֶּחֱלַקָה – מלמעלה למטה, לְאַרְבָּה – לאורך הכירה, בתוך שתי השפיתות, טְהוֹרָה – לפי שאינה ראויה עוד לשפיתת קדירות; וְלֶרְחֶבֶה – שנחלקה לרחבה בין שתי השפיתות, מְטַמֵּאת – לפי שעדיין יש בכל חלק מקום לשפיתת קדירה אחת. פְּפֶחַ – שאין בו מקום אלא לשפיתת קדירה אחת, שֶׁנֶּחֱלַק בֵּין לְאַרְבּוֹ בֵּין לֶרְחֶבֶה – מלמעלה למטה, טְהוֹר – שבטל מקום השפיתת. חֲצַר הַפִּיְרָה – כעין מחבת גדולה של חרס,

שְׁהִיְתָה חֲלָקָה – מְהוֹרָה. פְּטוּמֵי כִירָה, שְׁלֹשָׁה שָׁל אֲצַבְעוֹת – מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר. פְּחוֹת מְכָאן – כָּל שֶׁבֶן הֵן מְמַאִים, וְאִפְלוּ הֵן אֲרַבְעָה.

ה גִּטְל אֶחָד מֵהֵן – מִטְמְאִין בְּמַגֵּעַ וְאִינֵם מִטְמְאִים בְּאֹוִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. הָיוּ גְבוּהֵין מְשַׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת, מְשַׁלֵּשׁ וְלִמְעַלָּן – מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר; מְשַׁלֵּשׁ וְלִמְעַלָּן – מִטְמְאִין בְּמַגֵּעַ, וְאִינֵן מִטְמְאִין בְּאֹוִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. הָיוּ מְשׁוּכִים מִן הַשְּׁפָה, בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת – מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר; חוּץ מְשַׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת – מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ, וְאִינֵם מִטְמְאִים בְּאֹוִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר.

ו כִּיצַד מְשַׁעְרִין אוֹתָן? רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן אֶת הַכִּפָּה בִּינְיָהּ, מִן הַכִּפָּה וְלַחוּץ – מְהוֹר; מִן הַכִּפָּה

פירוש ברטנורא

קתני: פטפוטי כירה. רגלי הכירה, שהם שלשה רגלים והם גבוהים שלש אצבעות, נחשבים ככירה ומיטמאים במגע ובאוויר ככירה עצמה, וכל שכן אם הן פחותים משלש אצבעות שהם נידונים ככירה: ואפילו הן ארבעה. רגלים, נידונים ככירה:

ה גיטל אחד מהן. הווי שלשה וגיטל אחד מהן, אכתי חוץ קצת להיות שופת עליהם את הקדירה וחשיב כנתון ולא כנתון, הלכך מיטמאים במגע ואין מיטמאין באויר: ורבי שמעון מטהר. שהיה רבי שמעון אומר כל פטפוטי כירה שאין מיטמאין באויר אין מיטמאין במגע. ואין הלכה כרבי שמעון: עשה שנים. עשה האומן מתחלתה הכירה בשני פטפוטי: מיטמאים במגע ובאוויר. דהווי להו כשתי אבנים שעשאן כירה, דתנן לעיל שהיא טמאה: הווי גבוהים. הפטפוטים: ורבי שמעון מטהר. אותו העורף על שלש אצבעות ולמעלה, בין במגע בין באויר. דכל פטפוטי למעלה משלש אצבעות לא חשיב ככירה: הווי משוכים מן השפה. כמין בליטות עשוין בגוף הכירה, ומאותן בליטות נמשכין הפטפוטיין שהן רגלי הכירה, והשתא נמצאים הפטפוטים חוץ מן השפה, ומה שיש מהן בתוך שלש לשפה נחשב ככירה עצמה ומיטמא במגע ובאוויר, ובמה שיש מהן מחוץ לשלש בהא פליגי ר' מאיר ור' שמעון. ובבבולא הווי הלכה כר' מאיר:

ו כיצד משעריין אותם. לפי שהפטפוטים רחוקים זה מזה, וכשנמצא שרץ ביניהם אין אנו יכולים לדעת אם הוא בתוך שלש לשפה וממא, או חוץ לשלש

משניות מבוארות – קהתי

אלא שני פטפוטים בלבד זה כנגד זה ותיקנם לשפיתת הקדירה, מִטְמְאִין בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר – כמו שלושה פטפוטים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – ומבואר טעמו במפרשים, ששני פטפוטים המתוקנים מתחילה לשפיתת קדירה דינם כדין שתי אבנים שעשאן כירה, ששנינו לעיל (ו, א), שהיא טמאה. אבל הרמב"ם גורס כאן: מיטמא במגע ולא באוויר. שכן הוא כותב (הל' בליים יז, ז): "עשה לה שני הפטפוטים זה כנגד זה, אם נטמאת הכירה במגע, נטמאו; ואם נטמאת באוויר, לא נטמאו" (עיין "תפארת ישראל" ומשנה אחרונה) בענין טעמו של רבי מאיר לפי גירסת הרמב"ם. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – שלדעתו פחות משלושה פטפוטים אינם חיבור כלל לכירה, בין לענין טומאת מגע בין לענין טומאת אוויר. ולפי גירסת הרמב"ם, כבר בארנו לעיל, שלדעתו כל פטפוטי כירה שאין מיטמאים באוויר אינם מיטמאים במגע. הָיוּ גְבוּהֵין מְשַׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת – אם הפטפוטים בלטו למעלה מן הכירה יותר משלוש אצבעות: מְשַׁלֵּשׁ וְלִמְעַלָּן – לצד הכירה, מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר – כדין הכירה; מְשַׁלֵּשׁ וְלִמְעַלָּן, מִטְמְאִין בְּמַגֵּעַ – שאם נטמאה הכירה במגע, מיטמאים עמה, וְאִינֵן מִטְמְאִין בְּאֹוִיר – שאם נטמאה הכירה באוויר, אינם מיטמאים עמה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – מה שלמעלה משלוש אצבעות, בין במגע בין באוויר, שלדעתו כל שלמעלה משלוש אצבעות אינו מן הכירה. הָיוּ מְשׁוּכִים מִן הַשְּׁפָה – היו הפטפוטים מתרחבים והולכים משפת הכירה ולחוץ, בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת – כל מה שיש מהם בתוך שלוש אצבעות לשפת הכירה, מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר – עם הכירה, חוץ מְשַׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת – אבל מה שיש חוץ לשלוש אצבעות לשפת הכירה, מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ – עם הכירה, וְאִינֵם מִטְמְאִים בְּאֹוִיר – עמה. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שלדעתו אף חוץ משלוש אצבעות מיטמא מדרבנן, הלכך מיטמא במגע ולא מיטמא באויר, כמו שביארנו שיטתו לעיל, רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – אף במגע, שלדעתו חוץ משלוש אצבעות אינו מן הכירה.

ביאור משנה ו

כיצד משעריין אותן – את שלוש האצבעות שבין הפטפוטיין לשפת הכירה, כלומר האם שיעור זה נמדד על ידי מעגל העובר דרך שלשת הפטפוטיין, במרחק של שלוש אצבעות משפת הכירה, או על ידי

מחוברות דינן כמחוברות, שאם נטמאה אחת מהן, הכירה או החצר, במגע או באויר, נטמאה גם חברתה; פְּחוֹתָהּ מְכָאן – אם גובה המחיצות של החצר פחות משלוש אצבעות, או שְׁהִיְתָה חֲלָקָה – בלא מחיצות כלל, ואפילו היא מחוברת לכירה (חידושי הרשב"ם; תפארת ישראל). מְהוֹרָה – אין החצר חיבור לכירה כלל, ואם נטמאה הכירה בין מאווירה בין במגע, החצר טהורה; וכן אם נטמאה החצר, הכירה טהורה (רמב"ם). פְּטוּמֵי כִירָה – כעין רגליים הבולטות למעלה מן הכירה (כמו בפרימוס שלטו). שעליהן שופתים את הקדירה (רמב"ם; הגר"א; עיין ברטנורא סמפרש: רגלי הכירה; ועיין "תוספות יום טוב"; תפארת ישראל). שְׁלֹשָׁה – אם הם שלוש פטפוטים, שָׁל שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת – הבולטים למעלה מן הכירה שלוש אצבעות, מִטְמְאִים בְּמַגֵּעַ וּבְאֹוִיר – שאם נטמאה הכירה, בין במגע בין באויר, נטמאו הפטפוטים, שנחשבים הם ככירה (רמב"ם); והוא הדין להיפך, שאם נטמאו הפטפוטים נטמאה הכירה (משנה אחרונה). פְּחוֹת מְכָאן – היו בולטים פחות משלוש אצבעות, כָּל שֶׁבֶן הֵן טְמַאִים – שכל שנמוכים הם, הקדירה שעליהם סמוכה יותר לאש שבכירה, ולפיכך כל שכן שנחשבים הם ככירה, ומיטמאים במגע ובאוויר, כמו שבארנו לעיל, וְאִפְלוּ הֵן אֲרַבְעָה – פטפוטים, נידונים הם ככירה, אף על פי שאין דרך לעשות אלא שלושה (ואם הם יותר מארבעה – עיין "משנה אחרונה". שניראה לו שאינם ככירה).

באור משנה ה

גיטל אחד מהן – משלושה הפטפוטיין של הכירה, מִטְמְאִין בְּמַגֵּעַ – אם נטמאה הכירה במגע, נטמאו שני הפטפוטים שנשארו, וְאִינֵם מִטְמְאִים בְּאֹוִיר – שאם נטמאה הכירה באוויר, לא נטמאו הפטפוטים עמה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שלדעתו הואיל ושני הפטפוטים שנישארו עדיין ראויים הם קצת לשפות עליהם קדירה, לפיכך מיטמאים על כל פנים במגע משום "יד"; אבל אינם מיטמאים באוויר, כשיטתו לעיל (ה, ג), שמה שמיטמאים במגע אינו אלא מגדירת חכמים, ועשו חכמים היכר שלא ייטמאו באוויר, כדי שלא ישרפו עליהם תרומה וקדשים (הרי"ם; הדא"ם). רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – את הפטפוטים אף במגע שלדעתו כל פטפוטי כירה שאין מיטמאים באוויר אין מיטמאים במגע (ותוספתא). עֲשֵׂה שְׁנַיִם זֶה כְּנֶגְדֵּךָ – שמתחילה לא עשה האומן

ולפנים, ומקום הפנה – טמא.

פ ר ק ש מ י נ י

א התנור שחצצו בנסרים, או ביריעות, נמצא שרץ במקום אחד – הכל טמא. פורת פחותה ופקוקה בקש ומשלשלת לאויר התנור, השרץ בתוכה – התנור טמא; השרץ בתנור – אכלין שבתוכה טמאין. ורבי אליעזר מטהר. אמר רבי אליעזר: אם הצילה במת החמור, לא תציל בכלי חרס הקל? אמרו לו: אם הצילה במת החמור, שכן חולקים אהלים, תציל בכלי חרס הקל, שאין חולקים בלי חרס? **ב** היתה שלמה, וכן הקפה, וכן החמת, השרץ בתוכה – התנור טהור; השרץ בתנור – אכלין שבתוכה טהורין.

פירוש ברטנורא

וטהור לר' מאיר באויר ולר' שמעון בין במגע בין באויר, הלכך מודד לפטפט זה שלש אצבעות מן השפה וכן לשני ונותן האמה שמסרגלים בה את הספרים בנתיים מזה לזה, והיא נקראת כנה, ומסרגל, ומן הסרגל ולפנים טמא, דהיינו נמי מקום הכנה, ומן הסרגל ולהחין טהור:

א התנור שחצצו. שעשה מחיצה באמצעותו וחלקו עד למעלה מפיו: הכל טמא. אפילו אוכלים שבעבר השני של מחיצה: כוורת פחותה ופקוקה בקש. להכי נקט פחותה, דלאו כלי היא, דאי הוה שלימה היתה מצלת על אוכלים שבתוכה, דאפילו כלי שטף מוציל, אבל השתא דלאו כלי היא הוה כמחיצה בעלמא. ופקוקה בקש לרבותא נקטה, דאע"ג דפחותה פקוקה בקש לא הוה כלי ואין מצלת על אוכלים שבתוכה: ומשולשלת. תלויה: אם הצילה במת החמור. דכוורת פחותה ופקוקה בקש חוצצת בפני הטומאה באוהל המת, ואע"פ שטומאתו חמורה לטמא אדם וכלים טומאת שבעה: לא תציל בכלי חרס הקל. שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים: שכן חולקים אהלים. שדרך בני אדם לחלוק אוהלים במחיצה, הלכך הוה כוורת כמחיצה ומצלת באוהל המת מן הטומאה: שאין חולקים כלי חרס. שאין דרך לחלוק כלי חרס במחיצה. פירוש אחר ועיקר, שכן חולקים אוהלים, שמועלת חלוקת מחיצה באוהלים, דהא תנן במסכת אהלות פרק סגוס עבה, בית שחצצו בנסרים או ביריעות, טומאה בבית, כלים שבתוך המחיצה טהורים. ואין חלוקת המחיצה מועלת בכלי חרס, דגבי תנן הכא תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ב היתה שלמה. הכוורת: התנור טהור. דכתיב (ויקרא י"א) אשר יפול מהם אל תוכו, ולא אל תוך תוכו. ובפיה למעלה מן התנור איירי, דאי כולה משוקעת בתנור כחד תוך דמי: אוכלים שבתוכה טהורין. דכתיב (שם) כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו: ניקבו. נקב המטהר אותן מידי טומאתן, שוב אין

משניות מבוארות – קהתי

דלעיל, שהואיל ואינה כלי, אינה מצלת על האוכלים שבתוכה מלהיטמא. ואף על פי שמקום הפחת סתום בקש, אין סתימת הקש מועילה לה להיחשב כלי. ברם, אם הכוורת היתה שלימה, ופיה הוא למעלה מהתנור, הרי נחשב תוכה כ"תוך תוכה", והיא מצלת בין על האוכלים שבתוכה מלהיטמא, ובין על הטומאה שבתוכה מלהתפשט, כמבואר להלן (משנה ב). **ורבי אליעזר מטהר** – בכוורת פחותה ופקוקה בקש, שלדעתו מועילה סתימת הקש, שתיחשב כלי, ולכן היא חוצצת בפני הטומאה. אבל במחיצת נסרים וכדומה, אף רבי אליעזר מודה שאינה חוצצת (הר"ש; "תפארת ישראל"; עיין "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה"). **אמר רבי אליעזר: אם הצילה במת החמור** – שכן כוורת פחותה ופקוקה בקש הנמצאת באוהל המת מצילה על מה שבתוכה מן הטומאה (עיין אהלות ט, ג), אף על פי שטומאת המת חמורה לטמא אדם וכלים טומאת שבעה, **לא תציל בכלי חרס הקל** – שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים? **אמרו לו** – חכמים לרבי אליעזר: **אם הצילה במת החמור, שכן חולקים אהלים** – שמחיצה מועילה לחלק אוהלים, שהרי בית שחצצו בנסרים או ביריעות, וטומאה בבית, הכלים שמחוץ למחיצה טהורים (אהלות טו, ב), **תציל בכלי חרס הקל** – התאמר, שכוורת תציל בתנור כלי חרס, **שאין חולקים כלי חרס** – שאין מחיצה מועילה בכלי חרס, כמו ששינונו ברישא: "תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, נמצא שרץ במקום אחד הכל טמא". ואין הלכה כרבי אליעזר.

בארנו תשובת החכמים לפי הרמב"ם, אבל יש מפרשים: אם הצילה במת החמור שכן חולקים אוהלים – שדרך בני אדם לחלוק אוהלים במחיצה, תציל בכלי חרס הקל, שאין חולקים בכלי חרס – שאין דרך בני אדם לחלוק כלי חרס במחיצה (רש"י זבחים ג, א). הרב מברטנורא מביא שני הפירושים, והוא כותב על הפירוש של הרמב"ם שהוא עיקר (עיין "תוספות יום טוב").

ב א ו ר מ ש נ ה ב

היתה – הכוורת המשולשלת לאויר התנור – **שלמה, וכן הקפה** – מין סל או תיבה, **וכן החמת** – נאד של עור; כל אחת מאלו כשהיא משולשלת לאויר התנור, ופיה למעלה מפי התנור, או אפילו שווה לפי התנור ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). **השרץ בתוכה** – אם נמצא השרץ בתוך הכוורת או הקופה או החמת, **התנור טהור**

משולש המחבר את שלושת הפטופטין באותם המקומות שסומן בהם קצה המידה של שלוש אצבעות? **רפן שמעון בן גמליאל אומר**: **נותן את הפנה** – היינו הסרגל, **ביניהן** – בין שלשת הפטופטין, כלומר שלאחר שמסמנים בכל אחד משלושת הפטופטין את המידה של שלוש אצבעות משפת הכירה, נותנים סרגל בין פטופט לפטופט, כלומר שמודדים את האוויר שבין הפטופטין על פי משולש הנעשה על ידי אותו סרגל; **מן הפנה ולחוץ** – מה שמחוץ לסרגל, **טהור** – באוויר לדעת רבי מאיר, ולדעת רבי שמעון אף במגע; **מן הפנה ולפנים, ומקום הפנה** – מה שמבפנים לסרגל ואף מקום הסרגל, **טמא** – בין במגע בין באוויר (ר"ש; ברסנווא; ואף מפרשים, ש"הכנה" היינו בסיס הכירה, שהוא עגול, ורחב יותר מן הכירה שלוש אצבעות, ואומר רבן שמעון בן גמליאל, שנותנים את הכנה בין הפטופטין, ונמצא שהאוויר שבין הפטופטים נמדד על ידי הכנה שהיא עיגול, היינו ששיעור שלוש אצבעות סביב לשפת הכירה נחשב כ"תוך" הפטופטין, והוא ששינונו: מן הכנה ולחוץ. טהור – שכן הוא מחוץ לשיעור של שלוש אצבעות; מן הכנה ולפנים, ומקום הכנה, טמא – שהוא תוך השיעור של שלוש אצבעות (רמב"ם; עיין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

ב א ו ר מ ש נ ה א

התנור שחצצו בנסרים, או ביריעות – שעשה בפנים התנור מחיצה של נסרים או של יריעות עד לשפתו; והוא הדין במחיצה של אבנים או של טיט ("משנה אחרונה"). **נמצא שרץ במקום אחד** – בתוך חלק אחד של התנור, **הכל טמא** – אפילו האוכלים והמשקים שבצד האחר של המחיצה, שאין מחיצה מועילה בכלי חרס להציל מן הטומאה. **פנת פחותה** – כגון שנפחתו שוליה, ונתבטלה על ידי כך מתורת כלי ("תפארת ישראל"). **ופקוקה בקש** – וסתומה בקש במקום הפחת, **ומשלשלת לאויר התנור** – ותלויה הכוורת ויורדת לתוך חלל התנור, **השרץ בתוכה** – אם נמצא שרץ בתוך הכוורת, **התנור טמא** – הואיל ובטלה הכוורת מתורת כלי, אינה אלא מחיצה, שאינה מועילה בכלי חרס. **השרץ בתנור** – ואם נמצא שרץ בתנור, **אכלין שבתוכה** – שבתוך הכוורת, **טמאין** – מהטעם

נִקְבוּ, הַעֲשׂוּי לְאֶכְלִין – שְׁעוֹרֵן בְּזֵיתִים. הַעֲשׂוּי לְכָךְ וּלְכָךְ – מְטִילִים אוֹתוֹ לְחֶמְרוֹ, בְּכֹנֶס מִשְׁקָה.

ג סְרִידָה שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל פִּי הַתְּנוּרָה, וְשׁוֹקֵעֵת לְתוֹכוֹ וְאִין לָהּ גַּפִּים, הַשְּׂרָץ בְּתוֹכָהּ – הַתְּנוּרָה מְטָמָא; הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – אֶכְלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ מְטָמֵא, שְׂאִין מְצִילִין מִיד כְּלֵי חָרָס אֶלָּא בְּלִים. חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טְהוֹרִין, וְנִתְּנָה לְמַטָּה מִנְחֻשְׁתּוֹ שֶׁל תְּנוּרָה, הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – הַחֲבִית וְהַמְשָׁקִין טְהוֹרִין. הֵיִתָּה כְּפוּיָה וּפְיָה לְאוּרֵי הַתְּנוּרָה, הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – מִשְׁקָה טוֹפֵחַ שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֲבִית טְהוֹר.

ד קְדָרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה בְּתְנוּרָה, הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – הַקְּדָרָה טְהוֹרָה, שְׂאִין כְּלֵי חָרָס מְטָמָא בְּלִים. הֵיִתָּה בֵּה מִשְׁקָה טוֹפֵחַ

פירוש ברטנורא

תורת כלי עליהן ואין חוצצים בין התנור ובין מה שבתוכו. וכמה הוא נקב המטהר אותן ממומאתן, העשוי לאוכלים. שיעורו כמוציא זיתים: העשוי לכך ולכך. לאוכלים ולמשקים: מטילין אותו לחומר. ואם נקב כשיעור של משקין שהיא פחות משיעור העשוי לאוכלים, שוב אינו מציל מפני הטומאה: בכונס משקה. כשמשמין הכלי מצד הנקב על המים נכנסים המים דרך הנקב בתוך הכלי. והוא גדול ממוציא משקה:

ג פרידא. כמין עריבה קטנה שהנחתום משתמש ללוש בה ואין לה בית קיבול. ורמב"ם אומר שהוא לוח של חרס נקובה עשויה כעין שבכה. מעשה רשת, מתרגמין עובר סדרתא: גפיים. אוננים ואוננים: שאין מצילים מיד כלי חרס. מליטמא באור כלי חרס, אלא בליים. וזו הואיל ואין לה אוננים אינה חשובה כלי: נחושתו של תנור. קרקעיתו ותחתיתו. ודומה לו ביהוקאל (י"ז ל"ז) יען השפך נחושתך: החבית והמשקין טהורים. דלא נכנסו לאורו, דהא למטה מנחשתו קימי. ואפילו מחובר אור התנור באור החבית ואפילו החבית פתוחה ונכנס מאור התנור בפיה, לא נטמא היין בכך, שאין אור כלי חרס מטמא לא למעלה ולא למטה אלא בתוכו: היתה כפויה. החבית על פיה ונתונה על פיו של תנור שיש בו שרץ, ויש בשולי החבית לחלוותיות יין שיש בה טופח על גנת להטפיה, לא נטמאת אותה הלחלוותיות מפני אור התנור שנכנס לתוך החבית, כיון שלא היתה לחלוותיות היין בתוך התנור:

ד הקדרה טהורה. והוא שלא ראה השרץ אור הקדירה כשנפל בתנור: נטמא. המשקה, וחור וטימא את הקדרה, כדן כל משקין נטמאין שמטמאים כלים:

משניות מבוארות – קהתי

לְמַטָּה מִנְחֻשְׁתּוֹ שֶׁל תְּנוּרָה – למטה מקרקעיתו, מתחתיתו (כלשון הכתוב: "יען השפך נחושתך" – יחוקאל טז, ד). הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – אם נמצא שרץ בתנור, הַחֲבִית וְהַמְשָׁקִין טְהוֹרִין – אף על פי שפי החבית פתוח לאור התנור, וכגון שאין לתנור שוליים, ונמצא אוויר החבית מחובר עם האויר של התנור, מכל מקום החבית והמשקים שבתוכה טהורים, שאין אור כלי חרס מטמא אלא בתוכו בלבד, והרי החבית והמשקה אינם בתוך התנור, אלא למטה ממנו. הֵיִתָּה כְּפוּיָה – החבית על פי התנור, ופְיָה – של החבית, לְאוּרֵי הַתְּנוּרָה – ואפילו פי החבית נתון בתוך חלל התנור, אלא ששולי החבית שלמעלה היו מחוץ לתנור, הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – אם נמצא שרץ בתנור, מִשְׁקָה טוֹפֵחַ – משקה שיש בו כדי להרטיב את היד הנוגעת בו, שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֲבִית – שנשאר למעלה בשולי החבית, טְהוֹר – שהואיל ואין המשקה באוויר אלא למעלה ממנו, לפיכך הוא טהור, כמו שבארנו הטעם לעיל, שאין אור כלי חרס מטמא לא למעלה מן הכלי ולא למטה ממנו אלא בתוכו; ואין החבית נטמאת מאור התנור, שאין כלי מיטמא מאור כלי חרס, אלא אוכלים ומשקים בלבד. ברם, משקה טופח שבדפנות החבית, בחלק הנמצא בתוך התנור, היינו המשקה שכנגד אור התנור, הריהו טמא ("תפארת ישראל": עיין "משנה אחרונה").

בענין ששינוי ברישא: חבית שהיא מלאה משקין טהורין. מבואר במפרשים, שהוא הדין לחבית מלאה אוכלים טהורים, אלא הואיל ובסיפא מדובר דווקא במשקה טופח שבשולי החבית, שהרי אין דרך אוכלים להישאר בשולי החבית הכפויה, לפיכך נקטה המשנה גם ברישא: שהיא מלאה משקין; או גם משום המשנה הבאה, שמדובר שם דווקא במשקים (תוספות יום טוב). ויש מבארים, שמשנתנו נקטה "משקים" להשמיענו שאף חבית טהורה, שאילו היו המשקים נטמאים, היו אלו מטמאים את החבית, לפי שמשקה מטמא כלי מגדיר חכמים (תנ"א: "תפארת ישראל").

באור משנה ד

קְדָרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה בְּתְנוּרָה – וכולה בתוך האוויר של התנור, הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – נמצא שרץ בתנור, ולא היה באוויר הקדירה, הַקְּדָרָה טְהוֹרָה – אינה נטמאת מטומאת התנור, שְׂאִין כְּלֵי חָרָס מְטָמָא בְּלִים – אלא אוכלים ומשקים, שכן דרשו בברייתא (גמרא שבת קע"ז, ב): יכול יהיו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס? תלמוד לומר (ויקרא יא, ג-ד): "כל אשר בתוכו יטמא... מכל האוכל אשר יאכל" וגו' – אוכלים מיטמאים מאויר כלי חרס, ואין כלים מיטמאים

– שנאמר (ויקרא יא, ג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו" ודרשו: "אל תוכו", ולא אל תוך תוכו, לתוך הכלי שהוא בתוך התנור, שבכגון זה אינו טמא. ברם, אם הכוורת או הקופה או החמת היתה שקועה בתוך התנור, היינו שפיה בתוך חלל התנור, הרי זה נחשב כ"תוך", אחד, והתנור טמא; הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – ואם נמצא שרץ בתוך התנור, אֶכְלִין שֶׁבְּתוֹכָהּ – שבתוך הכוורת או הקופה או החמת, טְהוֹרִין – שנאמר (שם): "כל אשר בתוכו יטמא", ודרשו: "בתוכו" ולא מה שבתוך תוכו. נִקְבוּ – נעשה נקב בכוורת או בקופה או בחמת, הַעֲשׂוּי לְאֶכְלִין – הכלי העשוי לאוכלים, שְׁעוֹרֵן בְּזֵיתִים – שיעורו להיבטל מתורת כלי בנקב המוציא זית, שאם נעשה בו נקב שדרכו יכול לצאת זית מן הכלי, אין עליו תורת כלי ואינו חוצץ בין התנור ובין מה שבתוכו. הַעֲשׂוּי לְמִשְׁקִין – הכלי העשוי למשקים, שְׁעוֹרֵן בְּמִשְׁקִים – היינו בנקב הכונס משקה, שאם יכולים משקים להיכנס לכלי דרך אותו הנקב (והוא גדול מנקב המוציא משקה). בטלה מעליו תורת כלי, ושוב אינו חוצץ בפני הטומאה, הַעֲשׂוּי לְכָךְ וּלְכָךְ – לאוכלים ולמשקים, מְטִילִים אוֹתוֹ לְחֶמְרוֹ, בְּכֹנֶס מִשְׁקָה – שאפילו הנקב כונס משקה בלבד (כמו שבארנו לעיל). אין הכלי חוצץ בפני הטומאה.

באור משנה ג

סְרִידָה – מין עריבה ששימשה ללישת בצק (הערוך); ויש מפרשים: כלי העשוי מעשה רשת (פירוש הגאונים; רמב"ם), שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל פִּי הַתְּנוּרָה, וְשׁוֹקֵעֵת לְתוֹכוֹ – לתוך חלל התנור, ושפתה למעלה ("תפארת ישראל": "משנה אחרונה"), וְאִין לָהּ גַּפִּים – היינו אוננים ("הערוך"), ויש מבארים: גפים – מחיצות מסביב, מסגרות (הר"ם), הַשְּׂרָץ בְּתוֹכָהּ – אם נמצא שרץ בתוך הסרידה, הַתְּנוּרָה טְמָא – לפי שאין הסרידה חשובה כלי, ולכן אינה חוצצת בפני הטומאה; הַשְּׂרָץ בְּתְנוּרָה – אם נמצא השרץ בתוך התנור, אֶכְלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ – שבתוך הסרידה, מְטָמֵא – מטומאת אור התנור, שְׂאִין מְצִילִין מִיד כְּלֵי חָרָס – מלהיטמא באור כלי חרס, משום "תוך תוכו", אֶלָּא בְּלִים – והסרידה, הואיל ואין לה אוננים, אינה חשובה כלי; והמפרשים, ש"גפים" היינו מחיצות, כלומר סרידה זו היא כלי שאין לו "תוך", מבארים כאן: שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים – שיש להם תוך (הר"ם). חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טְהוֹרִין, וְנִתְּנָה

— גַּמְאָ, וְגַמְאָה. הַרְי זֶה אוֹמֵר: מִטְּמֵאִיךָ לֹא טְמֵאוּנִי, וְאַתָּה טְמֵאתָנִי.
 הַ תְּרַנְגוּל שְׂבֻלַע אֶת הַשְּׂרִיץ וְנִפְל לְאוֹרֵי הַתְּנוּרָה — טְהוֹר. וְאִם מֵת — טְמֵא. הַשְּׂרִיץ שֶׁנִּמְצָא בַתְּנוּרָה, הַפֶּת שֶׁפְּתוּכוֹ — שְׁנִיָּה, שֶׁהַתְּנוּרָה תִּחְלָה.
 וּבֵית שְׂאוֹר מְקַף צְמִיד פְּתִיל וְנִתּוֹן לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה, הַשְּׂאוֹר וְהַשְּׂרִיץ פְּתוּכוֹ וְהַקְרֵץ בְּנֵתִים — הַתְּנוּרָה טְמֵא, וְהַשְּׂאוֹר טְהוֹר. וְאִם הָיָה בְּיָתֵד מִן הַמֵּת — הַתְּנוּרָה וְהַבֵּית טְמֵא, וְהַשְּׂאוֹר טְהוֹר. אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתַח טֶפַח — הַכֹּל טְמֵא.

פירוש ברטנורא

מטמאין לא טמאני. הקדרה אומרת למשקן, אויר כלי חרס שקבלת ממנו הטומאה לא טמאני, דאין כלי חרס מיטמא מאויר כלי חרס: ואתה טמאתני. שנממאת הקדרה מחמת משקים טמאים:

ה ונפל לאויר התנור טהור. כל זמן שהתרנגול חי. דטומאה בלועה היה ואינה מטמאה: ואם מת טמא. והוא שלא שהה כדי עיכול משעה שבלעה עד שמת. ושיעור כדי עיכול בעופות, מעת לעת: הפת שבתוכו שנייה. דלא חוינן לתנור כמאן דמלא טומאה וכאילו נגע השרץ בפת, אלא התנור תחילה, שהשרץ הוא אב הטומאה נפל אל תוכו ועשאו ראשון, וחזר התנור שהוא ראשון וטימא את הפת ונעשית שניה:

ו בית שאור המוקף צמיד פתיל. בכלי חרס עסקינן, שמציל באויר התנור בצמיד פתיל כדרך שמציל באוהל המת, דכתוב (ויקרא י"א) מכל האוכל אשר יאכל, ולא כל האוכל, פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור שאינו מיטמא מאויר התנור. אבל כלי שטף אינו מציל בצמיד פתיל על אוכלים שבתוכו, דהכי תני בתורת כהנים, [כל] האוכל, להביא המוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך תנור, שאינו מציל מיד כלי חרס: השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתיים. כגון שיש לכלי זה שני קבולין, והמחיצה המפסקת בין בית קבול לחברו נקראת קרץ, לשון מחומר קורצתי גם אני (איוב ל"ג א) והמחיצה מגעת עד שפתו, והשאור מצד אחד והשרץ מצד אחר והקרץ היא המחיצה החוצצת ביניהם, ומוקף הכלי כולו צמיד פתיל, דנמצאו השאור והשרץ שניהם מוקפים צמיד פתיל: התנור טמא. מחמת השרץ שבתוך הצמיד פתיל. שצמיד פתיל מציל על הטהרות שבתוכו מלבד טומאה, ואינו מציל על הטומאה שבתוכו שלא לטמא את אחרים: והשאור טהור. דהרי הוא מוקף צמיד פתיל בפני עצמו: ואם היה שם פותח טפח. שנפרצה המחיצה שבין השאור ובין כוית מן המת בפותח טפח: הכל טמא. דטפח על טפח פתוח מביא את הטומאה:

משניות מבוארות — קהתי

עליהם, מיטמאים (גמרא חזקוני נ"ח א). וכשם שצמיד פתיל מציל על כלי חרס מלהיטמא באוהל המת, כך מציל צמיד פתיל על כלי חרס מלהיטמא באויר הטמא של כלי חרס אחר, כגון קדרה שהיא מלאה אוכלים ומשקים ומוקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך תנור טמא, הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורים. וכן דרשו בתורת כהנים: "וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא... מכל האוכל אשר יאכל" (ויקרא י"א, לג-ד) — "ונכל האוכל", ולא כל אוכל, פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור, שאינו מיטמא מאויר התנור. אבל אם בכלי חרס המוקף צמיד פתיל היה שרץ, והיה נתון באויר כלי חרס אחר, כגון בתוך תנור, הרי התנור טמא, שצמיד פתיל אינו אלא מציל על הטהור מלהיטמא, אבל אינו מעכב את הטומאה שבתוך הכלי מלצאת ולטמא את הטהור. — משנתנו דנה בצמיד פתיל.

בית שאור — כלי המיוחד להניח בו שאור, מְקַף צְמִיד פְּתִיל — שיש עליו כיסוי מהודק, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, וְנִתְּוֵן לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה — דהיינו שכולו שקוע בתוך אויר התנור ("משנה אחרונה").
השאור והשרץ בתוכו — בתוך בית השאור, וְהַקְרֵץ בְּנֵתִים — דהיינו שיש לבית השאור שני בתי קיבול, והמחיצה שביניהם נקראת "קרץ"; ובאה המשנה ללמדנו, שאם הקרץ חוצץ בין השאור והשרץ, והקרץ מגיע עד הכיסוי שעל בית השאור, ונמצא השאור והשרץ מוקפים כל אחד בפני עצמו צמיד פתיל, הַתְּנוּרָה טְמֵא — מחמת השרץ שבתוך בית השאור, וְהַשְּׂאוֹר טְהוֹר — מהטעם שכבר בארנו בהקדמה למשנתנו, שצמיד פתיל מציל על הטהור מלהיטמא, אבל אינו מעכב את הטומאה שבתוך הכלי מלצאת ולטמא את אחרים; הלכך אותו החלק של בית השאור שהשאור מונח בו, ואף השאור שבתוכו, טהורים, ואילו החלק של בית השאור שהשרץ בתוכו טמא הוא, ואף התנור טמא מחמת השרץ שבתוכו; ואף אין התנור ניצל מטעם "תוך תוכו", מאחר שבית השאור נתון כולו בתוך התנור, כמו שבארנו לעיל ("עין י"פארת ישראל"; "משנה אחרונה").
ואם היתה פניית מן המת — בתוך בית השאור, הַתְּנוּרָה וְהַבֵּית — שהתנור עומד בו, טְמֵא — כדן אוהל שנמצא בו כוית מן המת, וְהַשְּׂאוֹר טְהוֹר — שצמיד פתיל מציל על הטהור מלהיטמא אף באוהל המת, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. **אם יש שם פותח טפח** — שנפרץ הקרץ שבין השאור לבין הכוית של מת בפותח טפח, היינו טפח על טפח, הַכֹּל טְמֵא — שפירצה של טפח על טפח מביאה את הטומאה, ולכן אף השאור נטמא.

מאויר כלי חרס. הִנְיָה בָּהּ — בקדירה, מְשָׂקָה טוֹפֵחַ — משקה מועט שיש בו כדי להרטיב את היד הנוגעת בו, נְטֵמָא — המשקה, באויר התנור; שהואיל ופי הקדירה בתוך חלל התנור אין הקדירה מצילה על המשקה שבתוכה משום תוך תוכה, וְנְטֵמָאָהּ — וחזר וטימא המשקה את הקדירה משמשים טמאים מיטמאים את הכלים מגוירת משקים של זב וזבה שהם אב הטומאה. הַרְי זֶה אוֹמֵר — כלומר הקדירה אומרת למשקה: מִטְּמֵאִיךָ לֹא טְמֵאוּנִי — אוויר התנור שטימא אותך לא טמא אותי, וְאַתָּה טְמֵאתָנִי — שמחמת המשקים שנטמאו, נטמאה הקדירה.

באור משנה ה

תְּרַנְגוּל שְׂבֻלַע אֶת הַשְּׂרִיץ וְנִפְל לְאוֹרֵי הַתְּנוּרָה — והתרנגול חי, טְהוֹר — התנור, שטומאה בלועה בבעל חיים אינה מטמאה. וְאִם מֵת — התרנגול לאחר הבליעה, שלא שהה השרץ במעיו כדי עיכול משעה שבלעו עד שמת, ונפל לתנור, טְמֵא — התנור, שדווקא טומאה הבלועה בבטן נפש החיה אינה מטמאה, אבל הבלועה במת מטמאה. הַשְּׂרִיץ שֶׁנִּמְצָא בַתְּנוּרָה, הַפֶּת שֶׁפְּתוּכוֹ שְׁנִיָּה — לטומאה, שֶׁהַתְּנוּרָה תִּחְלָה — ראשון לטומאה, והוא עושה את הפת שבתוכו שנייה לטומאה, ואין אומרים, שאויר התנור מלא טומאה, והרי זה כאילו נגע השרץ, שהוא אב הטומאה, בפת, ותיעשה ראשונה לטומאה; שאילו היינו אומרים כך, שאויר התנור מלא טומאה, היה מטמא גם כלי שטף שבאווריו, והתורה אמרה, שדווקא אוכלים ומשקים מיטמאים מאויר כלי חרס, כמו שהבאנו במשנה הקודמת, ומכאן שהשרץ הנמצא באויר התנור אינו אלא כנוגע בתנור, שאויר כלי חרס הריהו כגופו של הכלי, ולכן השרץ הנוגע באויר הריהו כנוגע בכלי, ונמצא התנור ראשון, והפת שניה לטומאה ("תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה").

באור משנה ו

כתוב בתורה (במדבר י"ט, יד): "אדם כי ימות באהל, כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים. וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל (כיסוי מיוחד) עליו טמא הוא", ודרשו חכמים: בכלי חרס הכתוב מדבר, שאינו מקבל טומאה מגבו, אלא מתוכו, לפיכך אם אין צמיד פתיל עליו (שאין מגופת צמידו פתולה נעויר יפה בזיבור — רש"י), טמא הוא; אבל אם יש צמיד פתיל עליו טהור. אבל שאר כל הכלים, המקבלים טומאה מגבם, בין שיש צמיד פתיל עליהם בין שאין צמיד פתיל

ז השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של פירה, בעין של כפח, מן השפה הפנימית ולחוץ – טהור. ואם היה פאזיר, אפלו פנית מן המת – טהור. ואם יש שם פותח טפח – הכל טמא.

ח נמצא מקום הנחת העצים – רבי יהודה אומר: מן השפה החיצונה ולפנים – טמא. וחכמים אומרים: משפה הפנימית ולחוץ – טהור. רבי יוסי אומר: מפנגד שפיתת הקדרה ולפנים – טמא; מפנגד שפיתת הקדרה ולחוץ – טהור. נמצא מקום ישיבת הפלן, מקום ישיבת הצבע, מקום ישיבת של שולקי זיתים – טהור; אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים.

פירוש ברטנורא

ז בעין של תנור. הוא חור כעין עין שעושים בתנור להוציא העשן, וכשמכניסים הפת לתנור סותמים אותו שלא יצא החום, ואינו חשוב כתוכו של תנור: אם היה באזיר. במקום מגולה שלא היה תחת האוהל, אפילו כוית מן המת נתון בעינו, טהור התנור, דאין טומאה נכנסת לתוכו כיון שאין בעין פותח טפח: ואם יש בו פותח טפח. שעובי שפת העין החיצונה בולטת ומאחלת על כוית מן המת בטפח על טפח: הכל טמא. העין והתנור. שטפח על טפח אוהל מביא את הטומאה:

ח נמצא במקום הנחת העצים. נמצא השרץ במקום שמניחין בו אש ועצים בכירה, והוא המקום שמשליכין ממנו האש משפל המוקד: מן השפה החיצונה ולפנים טמא. דעובי כותלי הכירה נחשב כלפנים וכאלו הוא תוך הכירה: וחכמים אומרים. אין עובי כותלי הכירה נחשב אלא כחוץ ואינו כתובה של כירה. ולהכה חכמים: מפנגד שפיתת הקדרה. ממקום שמתחיל לסתום אויר הכירה: נמצא. השרץ: מקום ישיבת הפלן. במקום שיושב המחמם את המים והמרחץ: אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים. מסתימת הקדירה שיש בו המים או הצבע או שלקת הויתים. ובתוספתא מוכח דאין טמא אלא מן הסתימה ולפנים דקאמר הכא, היינו כשתלה השרץ באזיר ולא נגע, אבל בטומאת מנע ממטא אפילו מן הסתימה ולחוץ:

משניות מבוארות – קהתי

במשנה הקודמת ("תפארת ישראל"). ואם היה פאזיר – אם התנור עמד בחוץ (באזיר העומד). ולא בבית, היינו שהיה תחת כיפת השמים ולא תחת אוהל, אפלו פנית מן המת – נמצא בעין של תנור, טהור – התנור, שאין טומאת המת נכנסת דרך החור לתנור, כיון שאין בחללו טפח על טפח, והואיל והתנור בחוץ אין כאן טומאת אוהל. ואם יש שם פותח טפח – אם היה בחלל החור טפח על טפח, הכל טמא – העין והתנור, שחור של טפח על טפח מביא את טומאת המת לחלל התנור.

בארנו משנתנו לפי הר"ש, ולפי מפרשים אחרים ההולכים בעקבותיו. אבל הרמב"ם מפרש שהעין הוא חור למטה בתנור (בשוליו או בדופן סמוך לשוליו). שדרכו מכניסים את העצים לתנור ואף הרוח נכנסת דרכו. וכשמחמם התנור סותמים את החור שלא יצא החום, ונמצא חור זה פעם פתוח ופעם סתום, ונקרא משום כך "עין", שהוא נפתח ונסגר כמו העין. – ומה ששינוי במשנתנו: ואם היה באזיר, פירושו לפי הרמב"ם (הל' כלים יג, ז): וכן אם נמצא השרץ באזיר העין, התנור טהור, שהרי לא נכנס לאזיר התנור, אלא תחת עובי דפנותיו הוא תלוי. ואפילו היה שם כוית מן המת. טהור. אלא אם כן היה בעובי העין פותח טפח, שהרי מביא את הטומאה לאזיר התנור (ענין שם השגות הראב"ד: וענין כאן "תוספות יום טוב" ר' יוסף אחרונה).

ויש דעה, ש"עין של תנור" הוא צינור להוצאת העשן, כלומר שאין זה חור בדופן התנור או בשוליו אלא צינור צר היוצא מן התנור, עובר את קיר הכיבת ובלוט החוצה, ודרכו יוצא העשן מן התנור החוצה, וכן בכירה ובכופח ("מי חרס בספרות התלמוד" מאת ד"ר י' ברנד).

באר משנה ח

נמצא – השרץ, מקום הנחת העצים – בחלל הפתח שבשיפולי כותל התנור, שדרכו מניחים את העצים לתוך התנור להסקה, רבי יהודה אומר: מן השפה החיצונה ולפנים – אם נמצא השרץ מן השפה החיצונה של מקום הפתח ולפנים, טמא – התנור, שלדעת רבי יהודה, עובי כותלי הכירה נחשב כלפנים, והרי חלל הפתח כאילו הוא "תוך" התנור. וחכמים אומרים: משפה הפנימית ולחוץ – טהור – חכמים סוברים, שעובי כותלי הכירה אינו נחשב כלפנים אלא כחוץ, והרי שחלל הפתח אינו כתוכו של התנור, הלכך אם נמצא השרץ מן השפה הפנימית של מקום הפתח ולחוץ, התנור טהור. רבי יוסי אומר: מפנגד שפיתת הקדרה ולפנים – אם השרץ נמצא למטה כנגד מקום שפיתת הקדירה שלמעלה, טמא – התנור; מפנגד שפיתת הקדרה ולחוץ, טהור – לדעת רבי יוסי לא נחשב "תוך" התנור אלא מה שכנגד מקום שפיתת הקדירה בלבד. – במפרשים מדייקים מדברי רבי יוסי, שאין מדובר במשנתנו בתנור אלא בכירה, שיש בה שפיתת קדירות (רמב"ם; ברטנורא). נמצא –

בארנו את הפסיקה האחרונה בכוית של מת, שכן מבואר במפרשים, שדווקא לענין טומאת מת מועילה הפירצה של טפח על טפח להביא את הטומאה, אבל לענין טומאת השרץ, כמו ששינוי ברישא, אף על פי שנפרץ הקרן בפתח טפח, אין עירוב האזיר מועיל לטמא את השאור, כיון שעל כל פנים יש צמיד פתיל נגד אויר התנור שנטמא ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

יש מדייקים, שמדובר כאן כנגון שנפרץ הקרן מעצמו, ולכן שיעורו בפתח טפח. אבל אם עשה פירצה בידיים, אפילו בכל שהוא הכל טמא, שהרי החשיב את הפירצה כמות שעשאה, ואפילו כל שהוא נחשב פתח (ענין "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה").

הגר"א מפרש אם יש שם פותח טפח – אם יש בכל הכלי פותח טפח, הכל טמא – זהו שיעור אוהל, ואין חולקים אוהלים בכלי חרס, והקרן נמאן דליתא דמי (כאילו איננו). עין "תפארת ישראל, בועז", שמבואר שם, שלפי פירוש הגר"א משמע שפסיקה זו מוסבה גם על השרץ שברישא.

ואף לפירושו של הר"ש יוצא, שפסיקה זו מוסבה גם על הרישא, שכן הר"ש מפרש: "אם יש פותח טפח" – היינו שמעצמו נפרד החיבור של צמיד פתיל, שלעולם מציל עד שיתחור בפתח טפח", כלומר שלפי הר"ש אין הכוונה כאן שנפרץ הקרן, אלא שנפחת המירוח של הכיסוי ונפגם הצמיד פתיל; הלכך גם בשרץ הכל טמא. ברם, אם הפחית את המירוח בידיים, אפילו בכל שהוא הכל טמא, ששוב אין זה מוקף צמיד פתיל.

בענין הלשון "הקרן ביתיים", בארנו כרוב המפרשים שהכוונה למחיצה המפסקת בין השאור והשרץ. אבל הגאונים פירשו: כיכר עגול נקרא "קרן", כלומר שהכיכר חוצצת בין השאור לשרץ, והרי זו נוראה כיכר שאינה מקבלת טומאה, וכגון שנפסלה מאכילה (ר"ח אבבא).

ובעל "תפארת ישראל" כותב, שנראה לו לפרש, "שהקרן הוא כלי בפני עצמו, והוא כמין חרב של עץ או חרס פשוט שאינו מקבל טומאה, ורגילים להניחו באמצע בית השאור, כדי שיהיה מוכן לחתוך בו חתיכות מהבצק שילוש, והניח כלי זה בתוך השאור, באופן שהיה חוצץ מתחתית בית השאור עד הכיסוי שעל גביו".

באר משנה ז

השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של פירה, בעין של כפח – בעין של כפח – בחור העשוי בתנור, בכירה ובכופח, ליציאת העשן (רש"י; ברטנורא). מן השפה הפנימית ולחוץ – שכן לחור הזה יש שפה פנימית לצד התנור, ושפה חיצונית לצד החוץ, ובאה המשנה ללמד, שאם השרץ נמצא בחללו של אותו החור, שהוא מן השפה הפנימית שלו עד השפה החיצונית, טהור – התנור, הכירה או הכופח, שאין העין נחשב כתוכו של תנור, לפי שלאחר שמסיקים את התנור, סותמים את החור בשפתו הפנימית כדי לשמור על חומו, ונמצא חלל החור מחוץ לחלל התנור, הלכך נחשב חלל החור כחלל בפני עצמו ולא כחלק מחללו של התנור; ועירוב אוזיר אינו מטמא בשרץ, כמו שהזכרנו

מ בור שיש בו בית שפיתה – טמא. וְשֵׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה – טָמֵא. כְּבִשְׁן שֶׁל סִידֵין, וְשֵׁל זַגְגִין, וְשֵׁל יוֹצְרִים – מְהוֹרָה. פּוֹרְנָה, אִם יֵשׁ לָהּ לִזְבֹּן – טָמְאָה; רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ אֶסְטִגְיֹת; רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ שְׁפִיטָה.

פירוש ברטנורא

ט בור שיש בו בית שפיתה. החופר בקרקע ומה בטיט והמיח יכול לעמוד מאליו, כגון תנור של בן דינאי דתנן לעיל בפרק תנור תחלתו ארבעה. ואית דגרסי כור בכ"ף, והוא כלי שמתוכו בו הוזהב והמכסף והמתכות, לשון כור הברזל. ולי נראה שהוא תנור של נפחים: פורנה. תנור גדול של חרס ופתחו בצדו כעין שלנו. ומהור, משום דמשמש עם הקרקע, כדקתני בתוספתא: לזבז. שפה עבה: אסטגיות. נקבים כעין אותן שעושים לתנורים: שפיות. שפה דקה. והלכה כתנא קמא. ורבתי פירשו, דלזבו ואסטגיות ושפיות הכל אחד, ולא פליגי אלא שכל אחד היה שונה כפי הלשון ששמע מרבו, שחייב אדם לומר כלשון רבו:

משניות מבוארות – קהתי

אבל אם אין לה לזבז, ואין תשמישה אלא בקרקעיתה בלבד, אין היא מקבלת טומאה, לפי שלא נעשתה אלא לשמש עם הקרקע (תוספתא), היינו שישתמש בשוליה המחוכרים לקרקע. רבי יהודה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ אֶסְטִגְיֹת – נקבים כעין אותם שעושים לתנורים (ומב"ס: ברטנורא); ויש מפרשים: כעין כיפה על גבה (פירוש רב האי גאון; הערוך). רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לָהּ שְׁפִיטָה – שמעמידים עליה קדירות (עיי' "תפארת ישראל").

הרב מברטנורא מביא בשם רבותיו (על יסוד התוספתא), שלזבו ואסטגיות ושפיות הכל אחד, ולא נחלקו, אלא שכל אחד היה שונה כפי הלשון ששמע מרבו, שחייב אדם לומר כלשון רבו (עיי' עדיות א. ג.) ואמנם כך כתב הר"ש. אבל הגר"א מפרש, שכונת התוספתא היא, שאין הבדל ביניהם להלכה, אלא כל אחד מציין דבר אחר העושה את הפורנה לכלי קיבול. והרי לשון התוספתא ופירושה לפי הגר"א:

"פורנה הרי זו טהורה. שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר משום רבן גמליאל: אם יש לה לזבו טמאה. רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל: אם יש לה אסטגיות רבי יוסי אומר משום רבן גמליאל: אם יש לה שפיות. וכולם שם אחד הן.

ומפרש הגר"א, "שתנא קמא סובר: הואיל ואין משתמשים בדפנותיה אלא בשוליה, הרי נעשית לשמש עם הקרקע; ורבן גמליאל סובר: אין זה משמש עם הקרקע, אלא שאינה חשובה כלי קיבול אלא אם כן עשה בה דבר לעשותה כלי קיבול. ונחלקו תנאים אליבא דרבן גמליאל: מה יעשה ותהא חשובה כלי. רבי מאיר סובר: לזבזו. רבי יהודה סובר: אסטגיות, שיעשה כיפה למעלה. רבי יוסי סובר: שפיות. וזהו ששנינו: ונוטן שם אחד הן. כל דבריהם של התנאים הללו אליבא דרבן גמליאל טעם אחד הם, משום כלי. ותנאים אלו אינם סוברים מה שאומר תנא קמא, שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע, שאם הם סוברים כך, מה מועיל לזבו, אסטגיות ושפיות? סוף סוף הרי זו משמשת עם הקרקע? אלא שאינם סוברים כך, ומשום שאינה חשובה כלי סוברים הם שיש לעשות לה לזבו או אסטגיות או שפיות. אבל משנתנו אינה נוקטת דעת תנא קמא אלא דעתם של התנאים הללו, שטעמם הוא משום כלי".

ברם, אנו לא בארנו משנתנו כשיטת הגר"א אלא לפי "משנה אחרונה". ויש עוד שיטות אחרות (עיי' "תפארת ישראל").

בענין "אסטגיות" יש דעה, שהוא מין בית קיבול, מקום שמטמינים בו "כלי זזים בספרות התלמודית": ואמנם פירוש זה מתיישב יפה לפי שיטת בעל "משנה אחרונה" בבאור המשנה.

השרץ, מְקוֹם יְשִׁיבַת הַבִּלְעָן – במקום שיושב בעל המרחץ בשעה שמסיק את התנור שבמרחץ, מְקוֹם יְשִׁיבַת הַצִּבְעָה – בשעה שמבשל הצבע ביורה שעל התנור, מְקוֹם יְשִׁיבַת שֶׁל שוֹלְקֵי יְדֵימִים – שאם הזיתים קשים, אין כובשים אותם בבית הבד אלא מבשלים אותם להוציא שמנם; וכל תנור העשוי לתשמישים אלו הוא גדול מאד, ויש בו מקום המשמש לשיבת הבלן, הצבע או השולק, ובאה המשנה ללמדנו, שאם נמצא שרץ במקום ההוא, טְהוֹר – התנור; אֵין טָמֵא – אין התנור טמא, אֵלֶּא – אם כן נמצא השרץ, מִן הַסְּתִימָה וְלִפְנֵים – היינו בחלל התנור עצמו; אבל מקום הישיבה של הבלן, הצבע והשולק, הוא מן הסתימה ולחוץ, הלכך כשנמצא שם השרץ, התנור טהור. ובתוספתא אמרו, שאפילו מן הסתימה ולחוץ דווקא באוויר אינו מיטמא, אבל במגע מיטמא.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

בּוֹר שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה – בור חפור בקרקע וטוח בטיט, ויש בו מקום לשפיתת קדירה, וכגון שיכול הטיט לעמוד בפני עצמו, כמו בתנורו של בן דינאי ששנינו לעיל (ה, י); ויש גורסים: כור שיש בו בית שפיתה (ומב"ס), והוא כור של צורפי מתכות; ויש מפרשים: כור של נפחים העומד על הארץ, וחיברו בטיט להיות שופת עליו את הקדירה, טָמֵא – מקבל טומאה, כדן כירה. וְשֵׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית – אם – בור (או כור) שמשתמשים בו העושים זכוכות מתר וחול וכז, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה – מקום לשפיתת קדירה, טָמֵא – מקבל טומאה (עיי' "תפארת ישראל", שחבואר שם. כי בית השפיתה בלבד מקבל טומאה). כְּבִשְׁן שֶׁל סִידֵין – השורפים בה אבני סיד לסיד, וְשֵׁל זַגְגִין – העושים מחומר הזכוכות כלי זכוכות, וְשֵׁל יוֹצְרִים – עושי כלי חרס, טְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה, שאין הכבשן עשויה לאפיה או לבישול, ואפילו עשו בה בית שפיתה, אין לה דין תנור וכירה. פּוֹרְנָה – תנור כעין שלנו שפתחו בצדו, ואין מדביקים את הפת בדפנותיו אלא מניחים אותה בקרקעיתו, אִם יֵשׁ לָהּ לִזְבֹּן – מסגרת סביב, להעמיד עליה קדירות, ונמצא תשמישה בתוכה ולא בקרקעיתה ("משנה אחרונה"), טָמְאָה – הרי היא מקבלת טומאה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

שמתהפכות עליו. מי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנותו דומה לו כאילו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה: **אליכם אישים אקרא**. בראש פרשת ושנות חיים הוא, להכי נקט ליה: **שדומין לנשים**. ענותנין ותשושי כח: **אישים**. לשון אשה מדלא כתיב אנשים: (**שנסך**) יין וכו'. אישים לשון קרבן אשה: **מריח מים**. בני תורה: **לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה**. ליטול רשות ממנו ולפרוש לצד ביתו: **ייתון בני עממין לשלם**. לשון גנאי הוא לפי שבאו מבני בניו של סנחריב כדאמרינן במסכת גיטין (דף נז:): **דעבדי עובדא דאהרן**. רודפי שלום: **דלא עבד עובדא דאהרן**. שהוניתנו אונאת דברים, ואמר מר (ב"מ נח:): **לא תונו איש את עמיתו (ויקרא כה) באונאת דברים** הכתוב מדבר, אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך: **מתני' בכתונת ומכנסים וכו'**. אהדיוט קאי: **כאלו נשאלים**. כהן הנשאל באורים ותומים צריך ללבוש שמונה בגדים:

דף עא עמוד א. הגמרא מבארת פסוק נוסף שמוזכר בו לשון חיים: על לימוד התורה וקיום המצוות נאמר (משלי ג ב) **'כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך'**. ויש להקשות, וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינן של חיים, עד שלפיכך הוצרך הכתוב לפרש 'שנות חיים'. אלא **אמר רבי אלעזר, אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה למזכה** - שאם היה עני בצעירותו והתעשר לעת זקנותו, נדמה לו כאילו קם עכשיו ממיתה לחיים. כך, בזכות התורה והמצוות יזכה להתעשר ויחוש כאדם הקם ממיתה לחיים.

הגמרא דורשת פסוק הסמוך לפסוק 'שנות חיים' המבואר לעיל: **'אליכם אישים אקרא'** (משלי ח ד). **אמר רבי ברכיה, אישים** האמור כאן **אלו תלמידי חכמים**, ונקראו 'אישים' מלשון אשה לפי שהם דומין לנשים בענותם וחולשתם, ואף על פי כן **עושיין גבורה באנשים** לכבוש את יצרם.

הגמרא דורשת דבר נוסף מפסוק זה: **ואמר רבי ברכיה, הרוצה לנסף יין על גבי המזבח** - שתהיה לו זכות כאילו ניסך יין בשעת הקרבת קרבנות, **ימלא גרוגם של תלמידי חכמים יין**, כלומר ידאג לפרנסתם. **שנאמר אליכם אישים אקרא** - כאשר אקרא לכם למשתה היין יחשב כאילו ניסכתי אותו על גבי האש שעל המזבח. מאמר נוסף של רבי ברכיה: **ואמר רבי ברכיה, אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו** - שבניו מתרפים מלימוד התורה, **ישא בת תלמיד חכם**, ותעמוד לו זכות התורה שבניו הנולדים מן האשה השניה יעסקו בתורה. **שנאמר (איוב יד ט) 'אם יקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו'**,

דף עא עמוד ב. **מריח מים יפריח, ועשה קציר כמו נטע** - אם יתייבש השורש או ימות הגזע, אזי כשיבוא עליו מעט מים יחזור ויפרח ויגדל ענף כאילו ניטע לא מכבר. כלומר, אם יתנתק זרעו של אדם [המשול לשורש וגזע] מן התורה, אזי אם ישא בת תלמיד חכם [שיש בה מריח התורה] ישוב ויגדל בנים הגונים וראויים לתורה.

שנינו במשנה: ומלויין אותו עד ביתו, ויום טוב היה עושה לאוהביו. **תנו רבנן, מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש במוצאי יום הכיפורים, והיו אולי פולגי עלמא פתריה ללוותו. ביין דחויינהו** - כאשר ראו הציבור לשמעיה

ואבטליון, שבקוהו לדידיה - הניחו את הכהן הגדול, ואולי פתר שמעיה ואבטליון לפי שהיו גדולי הדור. **לסוף** - לפני שפרשו לביתם, **אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי** [-להיפרד] **מיניה דכהן גדול**. **אמר להן הכהן הגדול, ייתון בני עממין לשלם** - ילכו לשלום בני העמים. **אמרו ליה שמעיה ואבטליון, אכן ייתון בני עממין לשלם** - יבואו בני העמים לשלום לפי דעבדין עובדא דאהרן - שעושים כמעשה אהרן הכהן שהיה רודף שלום, ולא ייתי בר אהרן לשלם - ולא ילך לשלום בן אהרן דלא עבדי עובדא דאהרן אלא מצער אותנו ועובר על איסור 'אונאת דברים'.

משנה המשנה מונה את בגדי הכהונה: **כהן גדול משמש** - עובד בבית המקדש **בשמונה בליים** - בגדים, והכהן הקדיוט **בארבעה**. ואלו הם בגדי הכהן הדיוט: **בכתונת** - חלוק סמוך לגופו, **ומכנסים**, **ומצנפת** - כובע, **ואבנט** - חגורה. **מוסיף עליו כהן גדול**, שמלבד בגדים אלו הוא לובש גם **חשן** - תכשיט משובץ אבנים יקרות התלוי כנגד לבו, שבין כפלו מונחים האורים ותומים, **ואפוד** - לבוש החגור על המעיל מאחוריו כעין סינר, **ומעיל** - חלוק עליו, וציץ - סס זהב התלוי על מצחו וכתוב עליו 'קדש לה'. **כאלו** - רק כאשר הכהן גדול לבוש בשמונה בגדים אלו, היו **נשאלין** אצלו **באורים ותומים**. ומכל-מקום **אין נשאלין בהם אלא לצורך המלה, ולצורך אב בית דין הגדול, ולמי שהציבור צריך בו** - כגון כהן משוח מלחמה או שר הצבא בעת צאתם למלחמה.

ב"ה, חיי כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר הלל שי

שלום וברכה!

בימי רצון אלו חדש כסלו הוא חודש הגאולה ירחא תליתאי מתשרי בו נברא העולם, הנה מוסג"פ חוברת י"ט כסלו שבטח יזכה בתוכנה את הרבים, והרי לאמיתתו של דבר ענינה כל השנה זמנה הוא. ואם אכל השנה קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו, עאכר"כ בימי סגולה אלו שכשפותחים - ע"י תעמולה מתאימה - באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט הקב"ה פותח כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה שלאולם לא היו דלתות ובמילא הי' תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי גם בין עזרת ישראל וכהנים לא היתה מחיצה מפסקת אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל מובן.

בברכת חג הגאולה.

נ.ב. במכתבו האחרון כותב למזכירות, שהכשר המקוה במקומם הוא ע"י בור (לשון יחיד) דמי גשמים. ובודאי ידוע לו, אשר בשנים האחרונות נתפשט המנהג לעשות שני בורות - נוסף על המקום שבו טובלים. וכבר ידוע שבמקוה משתדלים לצאת רובא דרובא של הדיעות בזה.

וה"ה גם מענינא דחנוכה הבע"ל, וכמבואר דעת כמה מהאחרונים שבאמת יכלו להדליק המנורה גם בשאר השמנים שבהיכל, כיון שטומאה דחוי' בצבור. אלא שרצה הקב"ה להראות חיבתו של ישראל שתתקיים המצוה מן המובחר (וי"ל שלכן דוקא במצות חנוכה ישנו הענין דמהדרין מן המהדרין) וה"ה בטהרה בכללותה שיש להדר בזה כנ"ל.

ומזה מובן ג"כ בהרמז דטומאה וטהרה (רמב"ם סוף הלי' מקואות) שזהו בדוגמא לדיעות נפסדות ודיעות ישרות, שגם בזה יש להדר עד כדי להיות מהדרין מן המהדרין, היינו לימוד נגלה דתורה לימוד רזין דאורייתא ולימוד רזא דרזין דאורייתא. ומבואר בכ"מ בדא"ח, שכיון שהתורה היא שעבוד הבעל זה הקב"ה לאשתו זוהי כנסת ישראל - יש בזה שלשת הענינים: שארה, נגלה דתורה, שמשגיח ונכנס בפנים ותורתך בתוך מעי (עיין תניא פרק ד').

כסותה, רזין, שזהו בחי' לבוש כיון שאינו נכנס ונתפס כל צרכו, ואדרבה המושכל מקיף את השכל. ועונתה רזא דרזין, וכמבואר בלשון רז"ל שאין דורשין כו' אלא ביחיד, ואכמ"ל.

ב"ה, י"ט כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

האברך אהרן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ד כסלו, הנה כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם כפי שכותב.

ובמענה על שאלתו. כדאי הי' שיתלמד לדבר בשפת המדינה כיון שע"י תהי' לו האפשרות להשפיע ולקרב ליהדות גם את אלו מהנוער שאין מבינים שפה אחרת, ומובן שאין כוונתי להתלמד בכל הפרטים אלא בהנוגע להני"ל ובמילא תקותי שלא יקח זה זמן רב.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש לקרב לבן של ישראל לאבינו שבשמים ושתקוים בו הבטחת רבנו הזקן בתו"א בתחלתו שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

52 שואלת הגמרא: אמר ליה רבא לרב נחמן, וילילף [נלמדו] מיצחק
 53 את שיעור הזמן שמותר לשהות עם אשתו בשלא ילדה, דכתוב
 54 (בראשית כה ט) 'ויהי יצחק בן ארבעים שנה בפקתו את רבקה וגו' לו
 55 לאשה, וכתוב (שם כה כו) 'ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם,
 56 ומבואר ששהה עמה עשרים שנה עד שילדה, ולא נשא אחרת.
 57 משיבה הגמרא: אמר ליה רב נחמן, אין ללמוד מיצחק שלא נשא
 58 אחרת אף שהיה נשוי עשרים שנה, כיון שיצחק עקור היה כפי
 59 שלמדים להלן, וידע שבסביבתו לא ילדה, אך שאר אדם שאינו
 60 יודע זאת עליו לישא אחרת שמא ילד ממנה.

61 מקשה הגמרא: אי הכי שאין להוכיח מיצחק משום שהיה עקור,
 62 הרי אברהם נמי [גם] עקור היה וידע שבסביבתו לא ילדה כפי
 63 שיתבאר להלן, ויתכן שלכך לא נשא אחרת עד עשר שנים וכיצד
 64 למדו ממנו את מנין השנים שמותר לשהות עם אשה שלא ילדה.
 65 מתרצת הגמרא: אכן שניהם עקורים היו ואין ללמוד מהם, ולא
 66 למדו מאברהם עצמו אלא מן הפסוק האמור (שם טו א) 'מקץ עשר
 67 שנים' וגו' שנאמר בו, שהוא מיותר, ולא למדו מן הפסוק (שם כה כו)
 68 'ויצחק בן ששים שנה' וגו' שנאמר ביצחק, שכן הוא – פסוק זה
 69 אינו מיותר, אלא מיבעי ליה [נצרך] לדרוש בדרבי חייא בר אבא,
 70 דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, למה נמנו שנותיו של
 71 ישמעאל בתורה (שם כה ז), וכי מזה לנו למנות שנותיהם של רשעים,
 72 אלא כדי ליחס בהן – לידע באמצעותן למנות את שנותיו של יעקב
 73 כשהלך לישיבת שם ועבר וכשהלך לביתו של לכן.

74 הגמרא מבארת את המקור שיצחק היה עקור: אמר רבי יצחק,
 75 יצחק אבינו עקור היה, שנאמר (שם כה כא) 'ויעתר יצחק לה' לגב
 76 אשתו כי עקרה הוא, ומדייק רבי יצחק, 'על' אשתו לא נאמר, שאו
 77 היה משמע שרק היא היתה עקרה ולא יצחק, ולכן הוא התפלל
 78 עליה משום שיפה תפילת אחרים על החולה מאשר תפילת
 79 החולה עצמו, אלא נאמר 'לנוכח אשתו', דהיינו בשוה לה, שכמו
 80 שהיא היתה עקרה כך גם היא היתה עקור, ולנוכח' הוא כמו
 81 'בשוה', דהיינו ששניהם היו מתפללים, ומלמד ששניהם עקורים
 82 היו.

83 מקשה הגמרא: אי הכי ששניהם התפללו, מדוע נאמר (שם) 'ויעתר
 84 לו ה' בלשון יחיד, שה' נענה לתפילתו, שמשמע שאשתו היתה
 85 עקרה והתפלל עליה, 'ויעתר להם' בלשון רבים מיבעי ליה – היה
 86 הכתוב צריך לומר, שהרי נענה ה' לתפילת שניהם. מתרצת
 87 הגמרא: אף ששניהם התפללו תלה הכתוב שנענה ה' לו ולא לה,
 88 לפי שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק שהיא יצחק בן אברהם,
 89 לתפילת צדיק בן רשע, שהיא רבקה בת בתואל.
 90 נתבאר שאברהם ויצחק היו עקורים, הגמרא מבארת את הטעם
 91 בזה: אמר רבי יצחק, מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקדוש
 92 ברוך הוא מתאווה לתפלתן של צדיקים על צרתם, כיון שתפילתם
 93 מקשרתם אליו, והם יסודי העולם, ונמצא כל העולם מקושר בו.
 94 לעיל הזכר הפסוק 'ויעתר יצחק לה'. הגמרא מביאה מאמר על
 95 פסוק זה: אמר רבי יצחק, למה נמשלה תפלתן של צדיקים בעת
 96 [רחתו], שנאמר 'ויעתר יצחק לה'. לומר, מה עתה זה מהפך
 97 התבונה במקום למקום, ומבדיל את הפסולת מהחיים, כך תפלתן
 98 של צדיקים מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא, ממדת רגנות
 99 למדת רחמנות.

100 הגמרא מביאה אמורים נוספים בענין עקירת אברהם: אמר רבי
 101 אמי, אברהם ושרה מוקמין היו, וטומטום היינו שפעמים שהוא
 102 זכר ופעמים נקבה, ואינו יכול להוליד, שנאמר (ישעיה נא א) 'הביטו
 103 אל צור

1 ומיעוט רבים שנים, ולכן מזה שנאמר 'רבבות' היינו שנים וגם
 2 'אלפי' היינו שנים, ועליהם אמר משה 'שובה ה', ומלמד שאין
 3 השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל, ואם כן
 4 הרי באופן שהיו כל ישראל במנין שני אלפים ושני רבבות והסר
 5 ממספר זה אדם אחד, וזה לא עסק בפריה ורביה, ומשום כך חסר
 6 אחד מישראל, וכי לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל,
 7 שאין השכינה יכולה לשרות בלא האחד החסר. אבא תנן אמר
 8 משום רבי אליעזר, אדם שאינו עוסק בפריה ורביה חייב מיתה,
 9 שנאמר (במדבר יג ט) 'וימת נדב ואביהוא וגו' וכן לא היה להם, ומכך
 10 שאמרה התורה שלא היו להם בנים, משמע הא היו להם בנים לא
 11 מתו – שאם היו להם בנים לא היו מתים, ומבואר שמי שאינו עוסק
 12 בפריה ורביה חייב מיתה. אחרים אומרים, אדם כזה גורם לשכינה
 13 שתסתלק מישראל, שנאמר (בראשית יז ט) 'להיות לך לאלהים ולרעהך
 14 אתריך, ודורשים שדווקא בזמן 'שרעה אתריך' כלומר שמשאיר
 15 זרע אחריו, שכינה שורה בישראל, ואם אין רעהך אתריך, שאין
 16 השכינה יכולה לשרות עליו, על מי שורה, וכי על העצים ועל
 17 האבנים.

משנה

18 המשנה מבארת דין אדם שנשא אשה ולא ילדה: אדם שלא קיים
 19 מצות פריה ורביה שנשא אשה, ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה,
 20 אינו רשאי לקבל ממצות פריה ורביה, אלא צריך לגרשה ולישא
 21 אחרת, או לישא אשה אחרת עמה. ואם גירשה מותרת לינשא
 22 לאחרת, שאין אומרים שעקרה היא, שיתכן שרק הראשון לא זכה
 23 להוליד ממנה. ורשאי השני שנשאה לשהות עמה בשלא ילדה עשר
 24 שנים כבעלה הראשון. ואם נתעברה והפילה מנה בעל את עשר
 25 השנים שמותר לשהות עמה משהפילה ולא משעת הנישואין,
 26 ואם המתין עשר שנים משהפילה ולא ילדה צריך לגרשה או
 27 לישא אחרת.

גמרא

28 הברייתא מבארת דין השוהה עשר שנים עם אשה ולא ילדה,
 29 והטעם בזה: תנו רבנן בברייתא, נשא אשה ושהה עמה עשר שנים,
 30 ולא ילדה, ויציא אותה בגט ויתן לה כתובה, שאף שלא ידוע אם
 31 לא ילדה בסביבתו או בסביבתה, ויתכן שהוא אינו ראוי להוליד ואם
 32 כן אינו צריך להתגרש ממנה, מכל מקום חוששים מספק שמה הוא
 33 ראוי להוליד והיא ראויה לילד, אלא שלא זכה להבנות ממנה,
 34 ולכן חייב לתת לה גט [כדי שיוכל לישא אשה אחרת] וגם לפרוע
 35 לה כתובתה. ואף על פי שאין ראייה גמורה לרב, יש זכר לרב, ש
 36 שנאמר (בראשית טו א) 'ותקח שרי אשת אברהם את הגר המצרית
 37 שפקתה מקץ עשר שנים לשכת אברהם בארץ כנען ותתן אתה
 38 לאברהם אישה לו לאשה, ומכך שנשא את הגר לאחר עשר שנים
 39 שלא ילדה אשתו, מבואר שרק עד זמן זה מותר לשהות עם אשתו
 40 שלא ילדה. ומה שנשא את הגר רק עשר שנים לאחר שבא לארץ
 41 כנען, ולא בכל השנים שקודם לכן, בא ללמד, שאין ישיבת האדם
 42 עם אשתו בחוץ לארץ עולה לו מן המנין של עשר שנים שמותר
 43 לשהות עמה בשלא ילדה, שיתכן שלא זכו לילדים משום עון
 44 מגוריהם בחוץ לארץ, ולא משום שאינם ראויים לילדים. וכיון
 45 שלמדנו שאין ישיבת חוץ לארץ עולה למנין זה, מבואר שתוליים
 46 בכל דבר המונעה מלידה, לפיכך גם אם חלה הוא או שחלה היא,
 47 או שהיו שניהם חבושים בבית האסורים, אין השנים שבהן אירעו
 48 דברים אלו עולים לו מן המנין, כיון שתוליים שדברים אלו מנעו
 49 אותה מלידה, ולא משום שהוא לא זכה להוליד ממנה.

יבמות. האב על יבמתו – פרק שישי דף סד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שנינוזלץ) קעז תוספות

1 **יציא** ויתן כתובה – בסוף "המדיר" (כתבות עזא) איכא פלוגתא דאדמוראי כשנשא
 2 אשה ושהה עמה עשר שנים, אם כופין אותו להוציא אם לאו. וקשה: דלמאן
 3 דאמר אין כופין – תקשי ליה מהבא דקתני "יציא", ולשון יציא – משמע בכפיה, כדמשמע
 4 התם, דאמר רב: האומר איני זן ואיני מפרנס – יציא ויתן כתובה. ופרץ עליה שמואל: עד
 5 שכופין אותו להוציא יכפדו לזון, ונראה דלא
 6 משמע יציא לכפיה – אלא היכא שעתה לאשה
 7 שלא כדון, אבל הכא שאינו אלא משום דאינו
 8 רשאי לבטל מפריה ורביה – לא משמע לשון
 9 כפיה. וכל הנהו ד"המדיר" (שם) דתנן בהו: יציא
 10 ויתן כתובה – בכפיה קאמר, כיון שמתנהג עמה
 11 שלא כדון, ולעיל ב"החולץ" (לטא), נמי אמרין
 12 כשאין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דחרוץ אצל
 13 גדול למיכפיה, לפי שמתנהג עמה שלא כדון,
 14 שאינו רוצה לא לבטל ולא לפסול. ונראה דכופין
 15 אותו בשוטים, דאי במילי – הא אמר בסוף
 16 "המדיר" (כתבות עזא): "דכברים לא יסר עבד".
 17 ותימה: דכי פריך ב"המדיר" למאן דאמר כופין
 18 בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים, דלתינה
 19 בהדי אלו שכופין אותו להוציא – תקשי ליה נמי
 20 מכל הנהו דתנן ב"המדיר" (שם). והדיא ד"יערה
 21 שנתפתה" (שם מתא) דהאומר אי אפשי אלא
 22 אני בבגדי ודיא בבגדה – יציא ויתן כתובה,
 23 והואו דסוף פירקין (יבמות סהא) דאמר רבי
 24 הנושא אשה על אשתו – יציא ויתן כתובה? וש
 25 לומר: דלא קתני תוך דאתייה כפיה וידדה על ידי
 26 פשיעת בעל, אלא הנהו דאתין ממילא, כגון
 27 מוכה שחין ובעל פוליס. והא דקתני: מצרף
 28 ומקמץ ובורסי, אף על פי שנעשו אחר שנשא –
 29 הנהו אינן מתכוונים להקניט ולעזר את האשה.
 30 דאמר קשיא: דליתני באה מחמת ענה, ויבדלמי
 31 בסוף פירקין (שם ב) דכופין אותו להוציא, אף על
 32 פי שאין פושע – דמה יכול לעשות שהוא עקור?
 33 ונראה לפרש: דקתני סיפא בין שהיו עד שלא
 34 נישאו בין משנשאו – בבולן אמר רבי מאיר,
 35 יכולה היא שתאמר: סבורה הייתי לקבל בו, והכא
 36 לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה
 37 לקבל, ורובן מיתרני בהאיא שנויא, ויבדלמי
 38 משמע דאין כופין בהנהו דתנן ב"המדיר" (כתבות
 39 עזא) ורבינו חננאל הביאו בשיליה "אף על פי"
 40 (שם סג.) וזה לשונו: בירושלמי דסוף "אלמנה
 41 נזונית" תנינן: גט המעושה, בישראל כשר,
 42 בכנסי פסול, אמר שמואל: פסול ופסול לכדונה.
 43 ואמר שמואל: אין מעשים אלא לפסולות. (אמר
 44 שמואל) והתנין מדברי אשתו מלדנות בו,
 45 ומשני: שמענו שמציא, שמענו שכופין? בתמיה.
 46 ש"מ דאין כופין אלא היכא דקתני כופין, אבל
 47 היכא דאמור רבנן יציא, ולא פירשו כופין –
 48 אמרין לו: חייבך רבנן להוציא, ואם לא הוציא

1 **משנה** אינו רשאי לבטל – אלא: או יגרשנה, או ישא אחרת עמה. מותרת לנישא לאחר
 2 – ולא אמרין עקרה היא, דשמא הראשון לא זכה ליבנות ממנה. **גמרא** מיקן
 3 עשר שנים – בא על הגר. והאי דלא נסיב לה בתוך שני קמאי, עד שלא בא לארץ כנען
 4 שהיו שנים מרובות בפוך ארם – ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו, דלמא משום
 5 ען חוצה לארץ הם עקורים. לפיכך – הואיל
 6 וקא חזין שאין ישיבת חוצה לארץ מן המנין,
 7 דתלינן בכל דבר המונע מן ההריון חלה הוא או
 8 חלתה היא בו. ולילף מיצחק – ששהה עשרים
 9 שנה ולא נשא אחרת. עקור היה – ויודע
 10 שמחמת עצמו הוא. ולקמן נפקא לן דעקור היה.
 11 אברהם נמי עקור היה – כדאמרין לקמן, והיכי
 12 ילפת מנייה? הווא מיבעי ליה בו – כלומר:
 13 יצחק עקור היה, משום הכי לא נסיב אחרית.
 14 וקרא ד"יצחק בן ששים שנה" לא יתירא הוא,
 15 דתימא דהכי כתיבה חתמא למיגמר מיניה
 16 שהיה עשרים שנה, דהווא מיבעי ליה בו.
 17 אבל מקץ עשר שנים דאברהם, אף על גב
 18 דעקור הוא – ליפנין מיניה. דאי לאו לדרשא,
 19 למאי הלכתא קאשמעינן קרא "מקץ עשר
 20 שנים" לייחם בתן – ליער שנותיו של יעקב,
 21 בן כמה שנים היה כשהלך לבית עבר, וכשעמד
 22 על הבאר. ובשליד גמרא דמגילה (יזא) מפרש
 23 לה. והאי קרא ד"יצחק בן ששים שנה" מייח
 24 ליה התם, דליפנין מיניה גידול תלמוד תורה
 25 מביכור אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב
 26 בבית עבר לא נעשו עליהם. ויעתר להם מיבעי
 27 ליה – בשלמא אי אמרת: תפלת יצחק על
 28 אשתו היתה – היינו דכתיב "ויעתר לו" כמו
 29 שהיה מתפלל עליה, "ותהר רבקה אשתו". אלא
 30 אי אמרת: על עצמו היה מתפלל, ו"לנכות
 31 אשתו" משמע ששניהם היו צועקים זה מול זה,
 32 ויעתר להם מיבעי ליה. לפי שאינו דומה
 33 תפלתו, שהיה צדיק בן צדיק, לתפלתו, שהיתה
 34 צדקת בת רשע. לפיכך תלה בו הכתוב. עתר –
 35 *פליא בעל"ז.

חוצבתם
 26 **רבי** הייא בר אבא אמר רבי יוחנן: למה נמנו שנותיו של ישמעאל – כדי לייחם בהן שנותיו
 27 של יעקב. אמר רבי יצחק: יצחק אבינו עקור היה, שצאמר: "ויעתר יצחק לה' לנכה אשתו",
 28 "על אשתו" לא נאמר, אלא "לנוכה" מלמד ששניהם עקורים היו. א"ה "ויעתר לו" "ויענתו"
 29 להם" מיבעי ליה! לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת רשע בן רשע. אמר רבי
 30 יצחק: מפני מה היו אבותינו עקורים – מפני שהקודש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים.
 31 אמר רבי יצחק: למה נמשלה תפלתן של צדיקים בעתה – מה עתה זה מהפך התבואה
 32 במקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת מודותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת
 33 רנונות למדת רחמנות. אמר רבי אמי: אברהם ושרה טומממין היו, שצאמר: "הביטו אל צור
 הצבתם

– מותר לקרותו עבריניו, אבל לכפותו בשוטים – לא. וגרס רבינו חננאל דכברי האומר איני זן ואיני מפרנס – כופין אותו להוציא, ויתן כתובה. והדיא ד"החולץ" (יבמות לטא), דחרוים
 50 אצל גדול למכפיה – היינו טעמא דכופין לפי שמונעה מכל עניני אישות, בין תמיש בין מונות. אבל משום תמיש המטה לחודיה, או משום מונות לחודיהו – אין כופין. ומתהוא עובדא
 51 דבי נשיאה בקיטרי דסוף פירקין (יבמות סהב), דקאמר רבי יוחנן: יציא ויתן כתובה, ומשמע התם דכופין ליה – אין ראייה דכופין כל היכא דקאמר יציא. ודהתם לאו ממרא היא, אלא
 52 כשנשא מעשה לפניו צוה להם שיצוי. משמע שאמר להם לכפותו, וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין – אין כופין, שלא יגא נת מעשה בישראל שלא כדון. ופסול. **יציא** ויתן כתובה
 53 – נראה דבכל הנהו דתנן (כתבות עזא) שכופין אותו להוציא – שנותן כתובה אף על פי שגמרש בעל כרחו. מדפריך התם דליתני בהדיהו דך דשהה עשר שנים, וקאמר הכא דאית לה
 54 כתובה. ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדיהו אלמנה לכהן גדול גרושה חלוצה לכהן הדיוט אי לאו משום דאורייתא לא קתני. והנהו אית להו כתובה, דאמר ב"יש מותרות" (יבמות
 55 פהא). ובאה מחמת טענה אמרין לקמן (שם) דיש לה כתובה, אף על פי שכופין אותו לגרש. ורבינו גרשום כתב בתשובה דמוכת שחין אין לה כתובה. ודקדק מדקתני גבי בורסי כשנשא אשה,
 56 יכולה שתאמר כסבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל, ואם היו כופין ליתן כתובה – אם כן כל שעה תערים ותנשא ותאמר כן כדי לגבות כתובה לאלתר? וש לומר: דשמא אותה
 57 אין לה כתובה, כיון שיכולה להערים. אבל אחרני – פי שלם כתובה. ובהדיא תני בתוספתא: יציא ויתן כתובה. **אף על פי** שאין ראייה דלבר – ראייה גמורה אינה, דמשם אל לעמוד
 58 שהיא זוקק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין. ואדרבה, ראי וילמוד מכאן דאפילו אם תמצא לומר בעלמא הנושא אשה על אשתו יציא ויתן כתובה – היכא דשהה עמה עשר
 59 שנים שרי להכניס צרתה, כמו שמצינו באברהם, אולי יחמו מן השמים ויכה עדין ליבנות ממנה, כמו שלבסוף זכה אברהם משרה. **ולילף** מיצחק – ואם תאמר: יצחק נמי לא שהה
 60 יותר מעשה, לפי מה שפירשו שלא היתה רבקה אלא בת שלש כשנשאה, ועד שהיתה בת שנים עשרה לא היתה ראויה להוליד? וש לומר: דמדמריש חלוקין, כדפרישית לעיל. ועוד: דמוכח
 61 בפרק "בן סורר ומורה" (פנהדרין טט), שדורות הראשונים היו ראוין להוליד הרבה קודם הזמן הזה. **א** הכי אברהם נמי עקור היה – כדאמר לקמן. אברהם ושרה טוממנים היו. ואף על
 62 פי שמסתמא כבר נקטר כשנשא שרה, הכא אליבא דרבי יהודה פריך, דאמרין ב"הערל" (יבמות פאא): טומטום שוקר – אין מוליד. ועוד: דאפילו לרבנן נמי מפלגי עליה – לא סביח
 63 יבני

1 חוצבתם - נעשה לו זכרות. נוקרתם - נעשה לה נקבות, כמו "אני קרתי ושתיתי מים"
2 (ישעיהו לו). אין לה ולד - קרא יתירא הוא, דהא כתיב עקרה. לא שנו - דשדוה עשר
3 שנים. שלשה עיבורים - עשרים ושבעה חדשים לימי הולד, וחוש לכל עיבור ועיבור
4 לימי טומאה וטהרה, דאשה מתעברת סמוך לוסתה. שלש פקידות - שהקדוש ברוך הוא

5 פוקד העקרות לשמוע תפלתן בראש השנה, וגו' וליהן הריון. להני כללי - דקאמר כל
7 הדרות של עבשיו שתי שנים ומחצה שהייתן. ודלמא איהו דלא זכיא - ולא טטול כתובה.
8 כיון דלא מפקדא אפריה ורביה - לא איכפת לה, ולא עש לה קודשא בריך הוא על ענותיה.
9 איני והא אמרו ליה בו' - אמנתני פריך, דקתני: ישא אחרת שמא לא זכה להבנות ממנה, ויזכה
10 להבנות מן השניה. סוכבנתא - חולי מעצר השתן, ואדם נעקר הימנו. כהוציא יקא - ירוק
11 ככף תמר. שלישי לא - דהוחזקה עקרה. חי מנייהו אחרינתא - איזו מהמשניות שניתי
12 אחרונה, דנסמך עלה אמלתא דמר ודמר? דכל חר וחר דהר משיטתיה קמיינתא נקט שיתיה
13 דתבריה, ובתרייתא עיקר, דהדור בהו מקמיינתא. אמר לה אל תמולי - אלמא: מתניתא קמיינתא
14 אחרינתא, דהאי מעשה בסוף ימיו של רבן שמעון בן גמליאל הוה, מדקא מסהיד עליה רבי
15 יוחנן שדיה אמר, וטוף התנאים, הווא ראה את המעשה, דאחיות מחוקות - דכי יזכי
16 דאשה מוחקת בשלש פעמים - כך היא מוחקת בשלש אחיותיה. נכפין - חולין,
17 איסורא וסכנתא - שאם חוקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה - הוויא מילה שלא
18 בזמנה, ואינה דוחה את השבת, וסכנתא - סכנת נפשות, סמך עלה אביי - על הא דרב

יצחק, דאמר משמיה דרבי יוחנן: בתלת יומי הוויא דרבי יוחנן, דהוויא חוקה, בנפשיה - בסכנת נפשו. אבין דסככא - מה שאמר אבין משום רבי יוחנן - יש לסמוך עליו. ישנו בחזרה - חזרו על תלמודו. לשון אחר: מצוי כל שעה לפני רבי יוחנן, ואם חזר בו רבי יוחנן משום דבר שאמר תתלה - שומע אבין וחזרו גם הוא בג. אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו, ופעמים שמעו דבר מרבי יוחנן ולמחר חזר בו רבי יוחנן, והוא אינו יודע, דאיכא - השלישי ומת. אי נמי - דנסבא וסלק לדיקלא ונפל ומת. למאן דאמר מעין גורם - לא הוחזקה זו, שהרי מעינה לא גרם לו שימות, שהרי לא מת מחולי. הכי גרסינן: בעי מניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואמר לי אין אחובי אחיך בי - שאלתי מרב יוסף אם הלכה כרבי, ואמר לי: הלכה, ופעם אחרת שאלתי אם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ואמר לי: הלכה, וכמדומה אני ששחק בי. הכי גרסינן: אמר ליה פתמי הוא ופשיט לך - לא שיוק בך, סתמות של משנה ה: יש סתמיה כרבן שמעון בן גמליאל, ויש סתמיה כרבי, דאיכא מילתא דמחוקקין לה בתרי זמני, ואיכא מילתא דבעינן תלתא זמני, ומשום הכי פשט לך כמו וכמר, כסתומים. גיטאין הא דאבין - דסתם לן תנא רידן כרבי, דקתני: רשאי השני, שני - אין, שלישי - לא. כונסין אותו לבימה - אם חזר וחסא בשלישית, דמחוקקין ליה ברשיעא מותר דימני שלקה. קובעת

1 ימי שנתינו בהם שבעים שנה - אף על גב דהאי קרא תפלת משה כתיב - מסתמא דוד
2 אמרה, שמצינו שחי כך, אבל משה מצניו שחי יותר.
3 בעי מיניה מרב יוסף - אמר רבינו יצחק: דנראה ששאלו: הלכה כרבי או כרבן שמעון
4 בן גמליאל, והשיבו דהלכה כשניהם.

5 דתנן מי שלקה ושנה בו - הקשה הרב רבינו
6 משה: דב"השרפים" (סנהדרין פא.ב.)
7 מוקי לה אפילו כרבן שמעון בן גמליאל, ועבירות
8 מחוקות: ואמר רבינו יצחק: דאף על גב דאיכא
9 תנא דהם דאמר עבירות מחוקות, מתוך לשון
10 המשנה משמע ליה לרב יוסף דקסבר מלקיות
11 מחוקות. דנראה לו דחוק דלא נקט מי שלקה
12 ושנה אלא לאשמעינן דאיירי בעבירה שיש בה
13 מלקות, ואפילו אם תמצא לומר דקסבר עבירות
14 מחוקות - שמא סבר רב יוסף דכיפה צריכה
15 התראה.

שנים, כנגד שלש פקידות. דאמר מר: בראש השנה נפקדו שְׁרָה רחל וְחַנָּה. אָמַר רַבְה: ליתנהו להני כללי. מפרדי מתניתין מאן תפין - רבי, והא בימי דוד אימעות שני, דכתיב 'ימי שנתינו בהם שבעים שנה'. והיא "שְׁמָא לא זכה להבנות הימנה" ודלמא איהו דלא זכיא! איהו, כיון דלא מפקדא אפריה ורביה - לא מיענשה. איני? והא אמרו ליה רבנן לרבי אבא בר זבדא: נסיב איתתא ואוליד בני! ואמר להו: אי זכאי - הוה לי מקמיינתא. הָתָם דחוי קא מרדי' להו לרבנן. דרבי אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב הונא, רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא, רבי חלבו איעקר מפרקיה דרב הונא, רב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא. רב אחא בר יעקב אחדתייה סוכבנתא, תלויה בארזא דבי רב ונפס מיניה כהוציא יקא. אמר רב אחא בר יעקב: שיתין סבי הונא, וכוליהו איעקור מפרקיה דרב הונא, לבר מאנא דקיימי בנפשאי "החכמה תחיה בעלתי". גירשה מותרת וכו'. שני - אין, שלישי - לא. מתניתין מני - רבי היא. דתניא: מלה הראשון ומת, שני ומת, שלישי - לא תמול, דכרי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שלישי - תמול רביעי - לא תמול. והתניא אפכא, הי מנייהו אחרינתא? תא שמע, דאמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: מעשה בארבע אחיות בצפורי, שפלה ראשונה ומת, שנייה ומת, שלישית ומת, רביעית באת לפני רבן שמעון בן גמליאל, אמר לה: אל תמולי. ודלמא אי איתאי שלישית - נמי הוה אמר לה? אם בן מאי אסדהותיה דרבי חייה בר אבא. ודלמא הא קא משמע לן דאחיות מחזקות! אמר רבא: השתא דאמרת אחיות מחזקות - דלא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין, ולא ממשפחת מצורעים, והוא דאתחוק תלתא זמני. מאי הוה עליה? כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן ככנישתא דמעון ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ומלה ראשונה ומת, שנייה ומת, שלישית באה לפניו - אמר לה: לכי ומולי. אמר ליה אביי: הווי דקשרית איסורא וסכנתא! סמך עליה אביי, ואול נסכה לחומה ברמא דאיסי בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה. דנסכה רחבא דפומבדיתא ושכיב, רב יצחק בריה דרבא בר בר חנה ושכיב, ונסכה הוא ושכיב. אמר רבא: ומו איפא דעבדי עובדא בנפשיה פי האי, והא איהו דאמר: אבין - דסמכא, יצחק סומקא - לאו בר סמכא. אבין - ישנו בחזרה, יצחק סומקא - אינו בחזרה. ועוד: אימר דפליגי לעגן מילה, בנישואין מי פליגי? אין, והתניא: גיסת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי - לא תנשא, דכרי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא. בשלמא גבי מילה - איפא משפחה דרפי דמא ואיפא משפחה דקמיט דמא. אלא גישואין מאי מעמא? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרב הונא: מען גורם. ורב אשי אמר: ומול גורם. מאי בניניהו? איפא בניניהו דאיסקה ומית, אי נמי, דנפל מדיקלא ומית. אמר ליה רב יוסף בריה דרבא לרבא: בעי מיניה מרב יוסף, הלכה כרבי? ואמר לי: אין. הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? ואמר לי: אין. אחובי אחיך בי? אמר ליה: לא, סתמי היא, ופשיט לך: גישואין ומלקיות - פרבי, וסתות ושור המועד - כרבן שמעון בן גמליאל. גישואין - הא דאמרן, מלקיות - דתנן: מי שלקה ושנה - בית דין כונסין אותו לכיפה, ומאכילין אותו שעורים עד שתהא כריסו נבקעת. וסתות - דתנן: אין האשה

44 כעקרה.
45 פושטת הגמרא: אמרינו לה שתקיננה יפה מדיבוריך - ואמר לה,
46 עדיפה שתיתקך מדיבורך זה, כיון דמצי אמר לה - שהבעל
47 השלישי יכול לומר לה, אמא אדעתא דהכי לא גרשתוך - על דעת
48 שתלדי לא גרשתוך, כלומר שגרשתוך רק מפני שסברתי שאת
49 עקרה, ואילו הייתי יודע שאת יכולה ללדת לא הייתי מגרשך,
50 ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.
51 רב פפא מקשה על טעם זה: פתקיה לה רב פפא, מה מועיל לנו
52 שתשוקי, אי איהו שתקא אנו מי שתקינו - ואם היא תשוקי, וכי
53 אנו ובית דין נשתוק ולא נטעי, הרי אם השלישי גירשה רק משום
54 שסבר שהיא עקרה, ועתה נתברר שאינה עקרה, נמצא שהגט
55 בטל, וממילא בניה מהרביעי ממוזין שהרי נולדו מאשת איש.
56 ומכך שאין טוענים כן, מוכח שהשלישי אינו יכול לבטל את הגט
57 למפרע ולהפטר מכתובה בטענה זו, כיון שגמר בדעתו לגרשה
58 מספק שמא לא תלד, ושוב לא איכפת לו בה. אלא הטעם
59 שפוטרים את השלישי מלשלם כתובתה הוא, משום דאמרין
60 שכשנשואה לשלישי אכן היתה עקרה, ורק השקא הוא דגרשתא
61 - עתה הבריאה מעקרותה.
62 הגמרא מבארת את הדין כאשר כל אחד מהם טוען שהצד השני
63 אינו ראוי להוליד: באופן שהוא - הבעל אמר, יודע אני שהגורם
64 שלא נולדו ילדים הוא מילה - מחמת האשה שהיא עקרה, ולכן
65 איני צריך ליתן כתובתה. והיא - האשה אמרה, הטעם שלא ילדתי
66 הוא מילה - מחמת הבעל שהוא עקר, וצריך ליתן כתובתי. אמר
67 רבי אמי, בהקרים כאלו שביני לבניה, היא נאמנת. ופיקא מאי - מה
68 הטעם שמאמינים לה ולא לה, משום שהיא שזורע מגיע אליה
69 קיימא לה בייורה פתח - יודעת ומרגישה בו אם הוא יורה כחך
70 ויכול לגרום לה להתעבר, או שאינו יורה כחך ואינה יכולה
71 להתעבר ממנו (חגייה טו), ולכן אם טוענת שודאי לא היה יורה כחך
72 ומשום כך לא היו להם בנים, נאמנת, אך הוא לא קיים ליה בייורה
73 כחך - אינו יכול לידע אם הוא יורה כחך וראויה האשה להתעבר
74 ממנו, ולכן טוען רק שמא היה יורה כחך והאשה אינה יכולה
75 להתעבר, ולכן אינו נאמן.
76 דין נוסף בענין זה: באופן שחייב ליתן כתובתה, ואמר איהו - הבעל
77 איזיל אינסיב איתתא - אלך ואשא אשה אחרת קודם שאגרש את
78 הראשונה, ואיבדוק נפשי - ואבדוק עצמי בה, שאם גם היא לא
79 תלד אני הוא הגורם, ואם תלד תהא הוכחה שמחמת הראשונה
80 לא נולדו ילדים, ואוכל לגרשה בלא ליתן כתובתה. אמר רבי אמי,
81 אף כזו - אף כשטוען כך יוציא את האשה הראשונה ויתן לה
82 כתובה קודם שישא את השנייה, מפני שאנו אומר, שכל הנושא
83 אשה נוספת על אשתו, קודם לכן יוציא את הראשונה ויתן כתובה.
84 אך רבא אמר, נושא אדם כמה נשים על אשתו, והוא דאית ליה
85 למיזינגתי - וזאת בתנאי שיש לו מזונות ופרנסה לכולן.

1 קובעת לה וקת - רגילות ביאת דמה, עד שתקבענה שלש פעמים.
2 ואין אשה מפורת מן הקבוע לה בזמן מסוים, שיוצאת
3 מרגילות זו ושאם לא בדקה בזמן הוסת הרי היא טמאה והחזרת
4 לאופן שאין לה וסת לראות בזמן מסוים, ואם לא בדקה באותו זמן
5 טהורה, עד שתקבע מנה הוסת שלש פעמים, ואף אם לא ראתה
6 פעמיים בזמן זה אלא בזמן אחר, ובשלישית לא בדקה בזמן
7 קביעות וסתה, חוששת לוסתה וצריכה לבדוק. ונמצא שסתמה
8 המשנה כרבן שמעון בן גמליאל שרק בשלש פעמים נקבעת חזקה.
9 ובדין שור המועד סתמה המשנה כרבן שמעון בן גמליאל. דתנן
10 במשנה (ראה ביק כג), אין השור שנגח בקרנו נעשה מועד - רגיל
11 ליגח, שבעליו משלם את כל נזק גניחתו, עד שיעידו בו - בעליו
12 שהשור נגח שלשה פעמים קודם גניחה זו, אך אם העידו בו רק
13 פעמיים, לא נעשה השור מועד ומשלם רק חצי נזק. והיינו כרבן
14 שמעון בן גמליאל שחזקה נקבעת רק בשלש פעמים.
15 הגמרא חוזרת לדין המשנה של אשה שלא ילדה: תנו רבנן
16 בברייתא, ניסת האשה לבעל הראשון ושהה עמה עשר שנים, ולא
17 היו לה ממנו בנים, ולכן גירשה ונתן לה כתובתה, ולאחר מכן
18 נישאה לשני ושהה עמה עשר שנים ולא היו לה בנים, ולכן אף הוא
19 גירשה ונתן לה כתובתה, לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים,
20 שכבר קיים פריה ורביה, אך לא תנשא לשלישי שאין לו בנים, כיון
21 שעדיין לא קיים פריה ורביה, והיא מוחזקת לעקרה ולא תלד אף
22 ממנו. ואם עברה ונישאת למי שאין לו בנים, תצא ממנו מיד בגט
23 בלא כתובה.
24 הגמרא מביאה ספק בזה: איכא אשה שנישאה ולאחר עשר
25 שנים נתגרשה, ונישאה לאחר ולאחר עשר שנים נתגרשה, ונתנו
26 לה כתובתה, ונישאת לשלישי ושהה עמה עשר שנים ולא היו לה
27 בנים, מהו דליתבועה קנה קמיא - האם שני הבעלים הראשונים
28 יכולים לתבועה שתחזיר להם את כסף הכתובה שנתנו לה.
29 הגמרא מבארת את צדדי הספק: מי מצו אמרי לה - האם יכולים
30 לומר לה, כיון שלא ילדת לשלושה בעלים אינלא מילתא דאית
31 הוא דגירמת - נתגלה הדבר שגם לנו לא ילדת מפני עקרותך, ולא
32 משום שאנו לא זכינו, ולכן נתגלה שהיינו פטורים מלשלם
33 כתובתך ועליך להחזירה. או דלמא מצית אמרה להו - שמא
34 האשה יכולה לומר, השקא הוא דהבטיח - רק עתה אצל בעלי
35 השלישי כחשתי ונעשיתי עקרה, אך אצלכם הייתי בריאה ואתם
36 גרמתם שלא אלת.
37 פושטת הגמרא: מסתברא מצית אמרה להו - מסתבר שיכולה
38 לומר השקא הוא דהבטיח, ואינה צריכה להחזיר להם כסף
39 כתובתה.
40 הגמרא מביאה ספק נוסף: איכא אשה, אם לאחר שנישאת
41 לשלישי וגירשה בלא כתובה, ונישאת לרביעי והיו לה ממנו בנים,
42 מהו דתיתבועה לשלישי - האם יכולה לתבוע את כתובתה מן
43 השלישי, כיון שעתה שילדה לרביעי נתברר שבטעות הוחזקה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' ב

1 לתחלת שבועה חדשי עיבור, ומשום כך אימים והודית דביתו
2 (-אשתו) דרבי חייא תנו לה צער לידה. שאני מאנא - שינתה בגדיה
3 כדי שבעלה לא יכירנה, ואתיא לקמיה דרבי חייא, ואמרה, איתתא
4 מפקדא אפרתה ורבית - האם אשה מצווה על פריה ורביה. אמר
5 לה, לא. כששמעה זאת אולא אשתאי סמא דעקרתא - הלכה
6 ושתתה סם הגורם לעקרות, כדי שלא תתעבר ושוב לא יקרה לה
7 כך. לסוף אינלא מילתא - התגלה הדבר לרבי חייא, ואמר לה
8 בצער, איבו גלדת לי תנא ברבא אחריתא - מי יתן שלא היית
9 שותה סם זה, והיית יולדת לי שני בנים תאומים נוספים בכרס
10 אחד. ואכן לא אירע כך רק פעם אחת אלא פעמיים, דאמר מר,
11 והודית וחקקה בני רבי חייא היו אחי (-תאומים), ופדי ומיו בנותו
12

1 כשטוענת טענה כזו ודאי כופים אותו לגרשה ולשלם כתובתה.
2 מביאה הגמרא מעשה דומה: תחיא דאתאי לקמיה דרב נחמן
3 ותבעה שבעלה יגרשה ויתן כתובתה כיון שאין לה בנים, אמר לה,
4 לא מייפקדת בפריה ורביה, ואינך יכולה לתבוע גירושין וכתובה.
5 אמרה ליה, לא פעיא תק איתתא - וכי אשה זו שלפניך אינה צריכה
6 חזקא ליה - עץ להשען עליו ופרה (-את חפירה) לקבורה, ולכן
7 כלומר צריכה אני כששמשני וזכרתי ויקברתי בשאמות, ולכן
8 אני תובעת שיגרשני. אמר רב נחמן, כי הא ודאי פפינן את הבעל
9 לגרש וליתן כתובה.
10 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: יהודה וחקקה בניו של רבי
11 חייא תאומים היו, אך לא נגמרה יצירתם כאחד, שאחד מהם נגמרה
12 צורתו (-יצירתו) לסוף השקעה חדשי עיבור, ואחר נגמרה צורתו

יבמות. האב על יבמתו – פרק שישי דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (חשבונין) קפא רש"י

1 קובעת לה וסת – לסמוך עליה להיות ידיה שעתה, דתנן (נדה ב,א): כל אשה שיש לה
2 וסת – ידיה שעתה, ולא מטמאין לה למפרע מנת עתה; ועוד: דאם קובעת לה וסת
3 והגיע זמן וסתה ולא בדקה – טמאה, דאורח בומנו בא. ואינה מפוררת מן הוסת – אפילו
4 נעקרה פעמים, שבדקה בשתי וסתות ולא ראתה, ושיתנה ראייתה ליום אחר שתי פעמים
5 – אפילו הכי מחזיקין וסתה לכשיגיע, ואם לא
6 בדקה – טמאה, דאורח בומנו בא. אדעתא דהכי
7 לא גרשתך – אילו הייתי יודע שאת בת בנים
8 – לא גרשתך, ונמצא גט בטל למפרע. מתקוף
9 לה רב **מפא** – ואי מצו בעלה לבטולי גט בהכי,
10 כי שתק מאי הוי? אגן מי שתקינן? הא ודאי
11 אדעתא דהכי לא גירשה, אלא מדרשתקין –
12 ודאי לא מצו לבטולי, דאמרין ליה: מספיקא קא
13 מרשתת לה, ולא איכפת לך בה, וגמרת בדעתך
14 לגרשין. אלא – אי איכא למפטריה, הכי
15 פטרין ליה; דאמרין ליה: השתא היא דאיברייה,
16 שחורא להיות בריאה מחוליה. מינה – יודע
17 אני שמחמתה הוא שאין לי בנים, ולא אתן
18 כתובה: כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה
19 מזרעת.
20 הוא
21 **בנים, מהו דיתיתבעיה לשלישי? אמרינן לה: שתקינןהויה יפה מדיבוריה, דמצי אמר לה: אנא**
22 **אדעתא דהכי לא גרשתך. מתקיף לה רב פפא: אי איהו שתקא אגן מי שתקינן? נמצא**
23 **גט בטל ונגייה ממוזין? אלא אמרינן: השתא הוא דברייתא. הוא אמר: מינה, והיא אמרה:**
24 **מיניה – אמר רבי אמי: דברים שבינו לבניה נאמנת, ומעמא מאי? היא – קיימא לה בירה**
25 **בתי, הוא – לא קים ליה בירה בתי. אמר איהו: איזיל אינסב איתתא ואיבדוק נפשאי.**
26 **אמר רבי אמי: אף בזה ויציא ויתן כתובה, שאני אומר: כל הנושא אשה על אשתו – ויציא**
27 **ויתן כתובה. רבא אמר: נושא אדם פמה נשים על אשתו, והוא דאית ליה למזונינהי.**
28 הוא
29 והשתא הוא דכחשי לא מהני לחוציא, אלא לענין שלא תחזיר מה שגבתה מראשון ומשני. אבל קשה: דאי בשהה עמה עשר שנים – היכי קאמר בסמוך גבי נישאת לרביעי והיו לה בנים,
30 או דלמא מצי אמר לה אדעתא דהכי לא גרשתך, והא אף על גב שהיא בת בנים – על כרחו הוא צריך לגרשה, כיון דלא זכה ליבנות ממנה? לכך נראה לרבינו יצחק דלא לתרץ תצא שלא
31 בכתובה, ולא משום קנס, דקנסתו כמו בשניות לפי שנישאת באיסור, מדקבעי בסמוך נישאת לרביעי והיו לה בנים מהו דיתובעיה לשלישי. ואי קנס הוא – היכי תיובע לשלישי? אלא
32 נראה לרבינו יצחק דבשלא הכיר בה איירי, ותצא שלא בכתובה – משום דהוי מקח טעות, ומכל מקום, כשיש לה בנים מן הרביעי – חזרת ותובעת לשלישי, דאיגלאי מלתא דלאו מקח
33 טעות הוא. וכן מצא רבינו יצחק בהלכות דרב יהודהאי גאון דבלא הכיר בה איירי. אבל הכיר בה – יש לה כתובה. והא דקתני בתוספתא: נישאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה,
34 מפני שנישואיה נישואי מנות – נראה שהסופרים טעו וכתבו מנות במקום טעות, דלא שייך כאן לשון מנות כלל. **א** איהו שתקא אגן מי שתקינן – ואם תאמר: דתנן ב"השולח"
35 (גיטין מב, ב)א: המוציא אשתו משנה אלנותה, רבי יהודה אומר לא יחזיר כו'. נשאת לאתר והיו לה בנים, היא תובעת כתובתה, אמר רבי יהודה, אמר רה: שתיקתך יפה מברוך,
36 והשתא תקשה התם: אי היא שתקה – אגן מי שתקינן? ויש לומר: דהתם, כיון דתקנין רבי יהודה דלא יחזיר – ליכא למיחש לקלקולא. ורבנן, אף על גב דיחזיר – לא חישינן התם
37 לקלקולא, כיון דלא חשיב לבדוק יפה בסימני אלנותיה – גמר בדעתו לגרש בכל ענין, ולהכי שתקינן. וכי תובעת בכתובה – מצי אמר לה: אדעתא למיבת כתובה לא גירשתך. אבל
38 הכא, דליכא תקנה דלא יחזיר – פריך שפיר: היכי שתקינן. ואפילו רבנן דלא חיישי התם לקלקולא – היינו דוקא בספק אלנותיה, דכיון דלא חשש לבדוק יפה – גמר לגרש בכל ענין.
39 אבל הכא – אין בידו לבדוק ומוכח הדבר שמשום בנים מוציאה, שכבר נישאת לשנים ולא היו לה בנים – איכא קלקולא, ולהכי פריך כולו: עלמא: אגן מי שתקינן, ואתי נמי שפיר
40 דאדמשמע ב"השולח" דלא מצי מקלקל לה אלא כשאמר לה משום שם רע ונדר ואלנותיה אני מוציאך. והכא אף על גב דלא אמר לה משום עקרות אני מוציאך – מצי מקלקל לה,
41 כדפירשית. ומשני: הדבא לא שייך קלקולא, דאמרין: השתא הוא דברייתא, ובשעה שגירשה לא היתה ראיה, אבל בשם רע ונדר ואלנותיה – איכא קלקולא כשנולדה לבסוף שהשם
42 רע היה שקר, ולא היתה אלנותיה משנה אלנותה. ונדר נמי, כיון שיכול להרע – כאילו לא היה נדר. ואם תאמר: דבפרק קמא דנדה (ב,ב) אמר גבי
43 אשה שאין לה וסת לא יחזיר אפילו החרר ואיתקן – משום קלקולא, והשתא הוא אין יכול לקלקלה, דאמר השתא הוא דברייתא, כדאמר רבינו יצחק: דלא דמי, דקלקול
44 בנים – אין רפואה מועלת כל כך, ולכן בשעה שגירשה לא היתה בת בנים, דלא שכיח שתרפא – לגמרי מגרש לה, אבל קלקול דוסת – שכיח להתרפאות ולא גמר ומגרש, דיאמר
45 אילו הייתי יודע שסם מועיל לה – לא הייתי מגרשה. והרב רבינו שלמה מדרו"ש תירץ: דהתם יש לחוש שתקבע וסת, כמו שהתחילה לקבוע סמוך לגירושין. דליכא למימר השתא הוא
46 דברייתא – דהא איגלאי מלתא למפרע דבעדו שהיתה תחתו איברייתא. **שבינו** לבניה היא נאמנת – תימה: דבמאי איירי? דאי בשהתה עשר שנים עמו – למה לי טעמא דאין יורה
47 כחץ? אפילו יורה כחץ נמי יוציא ויתן כתובה, לפי שלא זכה ליבנות ממנה. ואי לא שהה – נידוש שמה עיניה נתנה באחר, כמשנה אחרונה דסוף נדרים (ב,ב). דתנן: בראשונה היו אומרים
48 שלש נשים יוצאות ונטולת כתובה: השמים ביני לבניך, פירוש: גלוי לשמים שאין יורה כחץ. דהכי משמע התם בגמרא כו', חזרו לומר: שלא תהא אשה תוננת עיניה באחר ומקלקלת
49 על בעלה, אלא השמים ביני לבניך – ועשו דרך בקשה: דלא תהא בריאה העולם. ונדר נמי, כיון שיכול להרע – כאילו לא היה נדר. ואם תאמר: דבפרק קמא דנדה (ב,ב) אמר גבי
50 בבאה מחמת טענה – מכל מקום נידוש שמה נתנה עיניה באחריו ועוד: דהתם אם אין באה מחמת טענה – מאי נפקא לה מיניה. ובמשנה ראשונה למה אמרו יוציא ויתן כתובה? והדיא
51 דסוף שמעתין דכופין בבאה מחמת טענה, ולא חישינן שמה עיניה נתנה באחר – איכא לאוקמא בירודע שהוה עקור, או בשהתה עמו עשר שנים ויש לו בנים מאשה אחרת. דאי לאו
52 דבאה מחמת טענה – לא היו כופין משום ביטול פריה ורביה, כיון דיש לו בנים. והך דהכא – ליכא לאוקמא בשהוה עשר שנים ויש לו בנים ובאה מחמת טענה – דאם כן אפילו יורה
53 כחץ נמי כופין, כיון דלא זכה ליבנות ממנה. ומיהו, יש לומר קצת: דכיון דיש לו בנים – אין תללות באונס שלו, אלא אית לן למימר דאירבה: איזו היא דלא זכתה, כדאמר לעיל. ולכך
54 צריכה טעם דיותר כחץ. ואף על פי שיש לו בנים מאשה אחרת – שמה אחר כך נתקלקל, ויש להאמינה, דמוכח מילתא דשהה עשר שנים ולא יורה. ומה שלא אמרה מיד – משום
55 דעד עשר שנים לא היינו חוששין לרבריה, דהוה תלין בעיניה נתנה באחר. אי נמי: איכא לאוקמא בבלא שהה עמה עשר שנים ובבאה מחמת טענה, דכיון שיש לה טענה מעליא –
56 לא יצא להפסידה, והאוקמא אין משנה ראשונה. דלא חשו לעניה נתנה באחר. והדיא דנדרים – באישה באה מחמת טענה, ומכל מקום, למשנה ראשונה – יוציא ויתן כתובה, משום
57 דשמו אין לה תנא תשמיש כל כך כשאין יורה כחץ. שטוענת שרודה שיהא זכר, דמי שאין לו בנים חשוב כמת. והרב רבינו יצחק בן רבינו מאיר פירש: דהכא אניסת לשלישי
58 קאי, דאמר תצא בלא כתובה, וקא משמע לן דאי אמרה דאין יורה כחץ דנאמנת ולא תפסיד כתובתה ממנה, דהוויא ליה כיון דאין ראוי לבנים. וקשה לרבינו יצחק: דמתוך הלשון משמע
59 דהוא אמר מינה והיא אמרה מיניה, דמחמת שהיו יחד הרבה ולא הולידו מחמת כן באים לבית דין, ועוד קשה קצת: דלמה אין לחוש שטוענת כן ומשקרת בשביל כתובה? והרב רבינו
60 שמואל בן רבינו יצחק פירש: דהכא איירי כשהשתה עם השלישי עשר שנים, ורבין שומעין מן גלגילא דאמר בתלת יומי הווי חוקה, ומקנסו דשמעתין כותיה איתא, כדקאמר הוא אומר
61 אפילה

1 אפילה תרי, והיא אמרה תלאת. והשתא ניהא הא דאמר: הוא אומר מינה, שהרי עכשיו
2 והזוקה בתלת זימני, ויש לה להפסיד כתובתה. והיא אמרה מינה, ומסיק דנאמנת. ואם
3 טוענת דאין יכול להזקק – פסקו רבותינו דנאמנת אפילו למשנה אחרונה. דרוקא כשטוענת
4 שאין יורה כחץ חיישינן שמא משרקת, לפי שבעלה לא ידע בה דמשרקת, כדאמרינן בסוף
5 נדרים (א.צא.). אבל במילתא ידידע בה דמשרקת
6 – נאמנת מדרב הגמנא, לפי שאין האשה מעיזה
7 פניה בפני בעלה.
8 **ולא** קאמר פרו ורבו – אף על גב דלאדם
9 הראשון קאמר "פרו ורבו" – הוודא ברבה
10 בעלמא, ולא למצוה.
11 **ואי** סלקא דעתך דלא מיפקדא כתובה מאי
12 עבדידתה – משמע דאי מיפקדא – ניהא
13 דיש לה כתובה. ותנימו: דאי מפקדא, אם כן
14 מיעשנא אפריה ורביה, ואית לן למימר דאדרבה:
15 אידי היא דלא זכתה, דכמוכ לעלו ותירץ רבינו
16 יצחק בן רבי מאיר: דהבא בידוע שהוי עקר.
17 אבל קשה קצת: אמאי פריך כתובה מאי עבדידתה,
18 ולא פריך נמי: אמאי יוציא. **כי** הא דאי כפינן
19 – פירש רבינו חננאל: דכל הך דבוכין מחמתה –
20 דוקא נהו ומאתים אית לה, אבל תוספת – לית
21 לה, דאדעתא למיפק לא אוסיף לה. ודייק מהא
22 דאמר בריש "אף על פי" (כתובות נדב.). תנאי
23 כתובה ככתובה, נפקא מינה למורת כו', ולא
24 קאמר נפקא מינה לבאה מחמת טענה, וכיוצא בה.
25 והא דלא קאמר נפקא מינה לשהה עמה עשר
26 שנים, שיש לה נמי תוספת, דלא גרעה מאילונית,
27 דאמר בסוף "אלמנה נזונה" (כתובות קא.א.) דיש
28 לה תוספת – מילתא דפשטא היא, כיון דלא
29 מחמתה כופין, דמה היא יכולה אם בית דין כופין
30 אותה משום פריה ורביה. ורבינו חם מפרש: דלכל
31 מילי דחי תנאי ורביה וכתובתה. וממאנת
32 וחברותיה דאין להם כתובה אף על פי שיש להם
33 תוספת – ההם משום דאיגלאי מילתא דלא
34 נתקדשה מעולם. ולא יתכן דלענן "פרעתי" לא
35 חיי תנאי כתובה ככתובה, דאכתובה – לא אמר
36 כלום, ובתוספת – נאמן לומר "פרעתי", כדמוכח
37 בעובדא דשבתאי בריה דרבי מריטס (בבא מציעא
38 ז,א.). ויש לדחות: דהתם לא הוסיף חתן עצמו, כי
39 אם שבתאי אביו, ולא חשיב כשאר תוספת. ואין
40 להאריך כאן. כן מצאתי בתשובה אהת שפסק
41 רבינו יצחק בן אברהם על אשה שהיתה טוענת
42 על בעלה כי אין לאיש גבורתו. והאיש היה טוען
43 כי היה לו גבורת אנשים, אך היא בועטת וגורמת
44 שאין יכול לבעול, דלא מהימנא מדרב הגמנא,
45 כיון שהיתה תובעת כתובה. והיכא שהודה הבעל
46 שאין יכול לבעול – פסק דצריך ליתן גט וכתובה
47 אפילו אינה באה מחמת טענה, כיון דאין יכול
48 כלל לקיים לה עונה. ודוקא מנה ומאתים, אבל
49 תוספת – לא יתן. דהא בנכנסה לחופה ולא
50 נבעלה עמד בחיקו בריש "אף על פי" (כתובות
51 א,ו.א.) דשמא לא כתב אלא על מנת חיבת ביאה,
52 ולרב האי גאון, דכל תיקו חולקין – שייך כאן דין
53 חולקין. אבל נדוניתא שהכניסה לו – יחזיר הכל
54 מה שידעו שהכניסה לו אבל מה שכתבין נדוניא
55 גדולה לכבוד הכלה – נראה לו דהוי כעין
56 תוספת. ומידי, אם יכול להתקשות, ויש כאן לכל
57 הפחות הכנסת עטרה. אבל אין לו כח למרק – על
58 זה נראה לו דיש תוספת, ויש כאן חיבת ביאה
59 בהכנסת עטרה. ואם אין יכול לבעול מחמת שרחמה צר –
60 דפסק רבינו חננאל דאין תוספת בבאה מחמת טענה משום דאדעתא למיפק לא כתב לה – זה הטעם אין שייך באין יכול לבעול, דמידע ידידע דנישאת לו מתחילה לכך.

הוא אמר אפלת בנו עשר – כשאנו באין לכופו להוציא, הוא אומר: "הפילה בתוך עשר",
ועדיין אין זמן להוציא, דתנן: מונה משענה שהפילה. והיא אמרה לא אפילת – אלא
עקרה אני. והזוקה לנפלים – יוציא ויתן כתובה. שמא לא זכה ליבנות ממנה. אפילה
תרי – ולא ארוציא. היא מהימנא – ובוכין אותו. ולא שהיא תובעת גירושין, אלא שעלינו
לכופו לקיים פריה ורביה. **משננה** אבל לא
האשה – וטעמא מפרש בגמרא. **נמרא** לומר
דבר הנשמע – דכתבי (ויקרא יט) "דובח
תוכיח" – להוכיח מי שמקבל דימנו. אביך צוה
– יעקב לא אלה, אלא הם שינו מפני דרכי
שלום. אך אלך – וכתבי "ויאמר ה' עגלת בקך
תקח בידך ואמרת לזבוח" וגו' – הקדוש ברוך
הוא צוה לשנות. ואדיני זקן – שרה אמרה
לשון בויו, ובשגלה הקדוש ברוך הוא הדבר
לאברהם, כתיב: "למה זה צחקת שרה וגו' ואני
זקנית", ושינה הדבר מפני השלום. משימה דרבי
יוחנן – הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. ואהדיננתו
לאפייחו – דלא אמרה רבי יוחנן מעולם. וחלקו
לו כבוד, ולא רצו להכחישו. רבי אבהו קרוב
למלכות הוה, כדאמר בסנהדרין (יד.א.)
ובכתובות (ז.א.) דמשוך אמרתה דבי קיסר:
רבא דעמידה, מדברנא דאומיתיה. עובדא הוה –
דחייא תובעתו לגרשה, לפי שלא היו לה בנים.
דאתאי לקמיא דרבי יוחנן בן ברוקה. ונתבעתו לגרשה.
לא מפקדת – ואם רוצה את לצאת – אין לך
כתובה. פסיבו דילה – בוקנתה מה תהא עליה?
חופרא ליה – עץ שתשען עליו לעת זקנתה.
ואם תמות יקברנה. איכו ילדת לי היא כרמא
– ומי יתן שלא שתי, ותלדי לי עוד כרס אחד,
שני בנים. אחי – תאומים.
אחותרא

הוא אמר: אפלת בגו עשר, והיא אמרה: לא אפילת.
אמר רבי אמי: אף בוו היא נאמנת, דאם איתא
דהפילה – נפשה בעקרתה לא מחזקה. הפילה, וחזרה
והפילה, וחזרה והפילה – החזקה לנפלים. הוא אמר:
אפילה תרי, והיא אמרה: תלת. אמר רבי יצחק
בן אלעזר: עובדא הוה פי מדרשא, ואמרו: היא
מהימנא, דאם איתא דלא אפלה – נפשה בגיפלי
לא מחזקה. משננה האיז מצווה על פריה ורביה,
אבל לא האשה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: על
שניהם הוא אומר: "ויברך אותם אלהים ויאמר להם
[אלהים] פרו ורבו". **נמרא** מנא הני מילי? אמר רבי
אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון, אמר קרא:
"**וימלאו את הארץ וכבשוה**" – איש דרפו לכבש, ואין
אשה דרפה לכבש. אדרבה, "וכבשוה" תרתי משמע!
אמר רב נחמן בר יצחק: "וכבשוה" כתיב. רב יוסף
אמר: מהכא, "**אני אל שדי פרה ורבה**" ולא קאמר
"פרו ורבו". ואמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי
שמעון: **כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע**
כד מצווה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע.
רבי אבא אומר: חובה, שנאמר: "אל תוכח לץ פן
ישאנך הוכח לחכם ויאחבקך". ואמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון: **כד מותר לו**
לאדם לשנות בדבר השלום, שנאמר: "אביך צוה וגו' פה תאמרו ליוסף אנא שא נא" וגו'.
רבי נתן אומר: מצווה, שנאמר: "ויאמר שמואל איד אלך ושמעו שאול ותרנגו וגו'". דבי
רבי ישמעאל תנא: גדול השלום שאף תקדוש ברוך הוא שינה בו. דמעיקרא כתיב "ואדוני
זקן" ולכפוף כתיב "אני וקנתו". רבי יוחנן בן ברוקה אומר. אתמר, רבי יוחנן ורבי יהושע
בן לוי, חד אמר: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה, וחד אמר: אין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.
תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר אין הלכה, דיתבי רבי אבהו וקאמר משמיה דרבי יוחנן
הלכה, ואהדיניהו רבי אמי ורבי אסי לאפייחו. ואיכא דאמרי: רבי חייה בר אבא אמר,
ואהדיניהו רבי אמי ורבי אסי לאפייחו. אמר רב פפא: **בשלמא למאן דאמר רבי אבהו**
אמרה – משום כבוד פי קיסר לא אמרו ליה ולא מידי, אלא למאן דאמר רבי חייה בר אבא
אמרה – לימרו ליה: לא אמר רבי יוחנן הכי? מאי הוה עליה? תא שמע, דאמר רבי אחא
בר חיניא אמר רבי אבהו אמר רבי אסי: עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי,
ואמר: "יוציא ויתן כתובה". ואי סלקא דעתך לא מפקדה – כתובה מאי עבדידתה? דלמא
בגא מחמת מענה. פי ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמי, אמרה ליה: **הב לי כתובה. אמר**
לה: זיל, לא מיפקדת. אמרה ליה: מסיבו דילה מאי תיהוי עליה דהך אתמתא? אמר: פי
הא – ודאי כפינן, וההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה: לא מיפקדת. אמרה ליה: לא
בעיא הך אתמתא חוטרא לדה ויקרה לקבורה? אמר: פי הא – ודאי כפינן. יהודה וחזקיה
תאומים היו, אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה ואחד נגמרה צורתו לתחלת שבועה. והודיה,
דביתיהו דרבי חייה, הוה לה צער לדה, שנאי מנא ואתאי לקמיה דרבי חייה, אמרה: אתמתא
מפקדא אפריה ורביה? אמר לה: לא. אזלא אשתאי סמא דעקרתא. לסוף איגלאי מילתא.
אמר לה: איכו ילדת לי תדא פרסא אחריתא! דאמר מר: יהודה וחזקיה – אחי, פוי ופוי.
אחותרא

59 את שויים כפי שהיה בעת הנישואין, אף אם ימותו או יזולו, והואיל
 60 והוא חייב באחריותו, הם נחשבים כשלו, והרי עבדים אלו יאכלו
 61 בתרומה.
 62 המשנה דנה עתה בדין העבדים באופן של נישואי היתר: פת
 63 ישראל שניסת לכהן והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג ובין עבדי
 64 צאן ברזל, הרי אלו יאכלו בתרומה, כיון שהאשה עצמה אוכלת
 65 בתרומה, וממילא אף עבדי המלוג, שנחשבים כעבדיה, אוכלים
 66 בתרומה, וכל שכן עבדי צאן ברזל, שנחשבים כעבדי הבעל,
 67 אוכלים בתרומה כמותו. וכתב רבן זכרון שניסת לישראל והכניסה לו
 68 עבדים, בין עבדי מלוג ובין עבדי צאן ברזל, הרי אלו לא יאכלו
 69 בתרומה, כיון שהאשה עצמה אינה אוכלת בתרומה לאחר
 70 שנישאה לישראל, ואף הבעל הישראלי אינו אוכל בתרומה,
 71 ממילא אף עבדיהם אינם אוכלים בתרומה.

גמרא

72 שנינו במשנה: אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 73 הכניסה לו עבדי מלוג וכו' לא יאכלו בתרומה. תמחה הגמרא: ובי
 74 כך הוא הדין, שעבדי מלוג לא יאכלו בתרומה, אמאי, להני – נחשב
 75 אותם כקניינו של כהן שקנה קנינו, שהרי האשה היא קנינה של
 76 הכהן, והעבדים קנויים לה, וקנינו שקנה קנין אוכל בתרומה.
 77 ומתוכיחה זאת הגמרא: דתניא, מנין לכהן שנישאה אשה וקנה ו-או
 78 קנהו עבדים, שיאכלו בתרומה, שנאמר (ויקרא כב יא) 'וכהן כי יקנה
 79 נפש קנין כספו הוא יאכל בו', והיינו שקנינו של הכהן אוכל
 80 בתרומה, בין אשתו ובין עבדיו. ומנין לאשה – בת ישראל הנשואה
 81 לכהן שקנתה עבדים מנכסי מלוג, וכן לעבדיו של הכהן שקנה
 82 עבדים, שעבדים אלו יאכלו בתרומה, שנאמר 'וכהן כי יקנה נפש
 83 קנין כספו הוא יאכל בו', ויכלה התורה לכתוב רק 'וכהן כי יקנה
 84 נפש הוא יאכל בו', והיינו יודעים שאשת כהן ועבדיו אוכלים
 85 בתרומה, ומדוע כתבה התורה 'קנין כספו', אלא ללמד שקנינו של
 86 כהן שקנה קנינו, אותו קנין גם כן אוכל בתרומה, ודורשים את
 87 הפסוק כאילו נכתב 'וכהן, כי יקנה קנין כספו נפש, הוא יאכל בו',
 88 כלומר, אם קנין כספו של כהן, שהם אשתו או עבדו, קנו נפש
 89 אחרת, והיינו עבד, אף אותו עבד אוכל בתרומה. ואם כן קשה,
 90 מדוע אמרה המשנה שאין עבדי מלוג אוכלים בתרומה, והרי אף
 91 שהם עבדי האשה, מכל מקום האשה היא קנינה של כהן שקנתה
 92 קנין, ויש להתיר לעבדיה לאכול בתרומה.
 93 מתרצה הגמרא: כל האוכל בעצמו, מאכיל לאחרים, ולכן בדרך
 94 כלל אשה או עבד של כהן מאכילים את עבדיהם בתרומה, אבל
 95 כל שאין אוכל בעצמו, אינו מאכיל לאחרים, ולכן במשנתנו
 96 שהאשה היא גרושה או חלוצה ופסולה לכהן, ואינה אוכלת
 97 בעצמה, ממילא אף עבדי המלוג שלה אינם אוכלים.
 98 מקשה הגמרא: ולא – וכי לא מצאנו שיש מי שאינו אוכל בתרומה
 99 בעצמו ובכל זאת מאכיל את האחרים, והרי כהן ערל וכן כל
 100 הכהנים הפסאים, שאינם אוכלין בתרומה, כמבואר להלן (עט), ובכל
 101 זאת שנינו במשנה (עט) שהם מאכילין לנשיהם ולעבדיהם. מתרצת
 102 הגמרא: תתם, ככהן ערל או טמא, שומייהו כמיאם להו – פיהם כואב
 103 להם, כלומר, הם דומים לכהן שאינו אוכל תרומה מחמת כאב
 104 בפיו, שבדאי יכול להאכיל את קנינו בתרומה, ואף אלו מצד
 105 עצמם יכולים לאכול, אלא שהם צריכים לתקן עצמם במילה או
 106 טבילה, ולכן מאכילים הם את קניניהם, אבל גרושה או חלוצה
 107 הנשואה באיסור לכהן, הרי היא חללה, ונפסלה לעולם מאכילת
 108 תרומה, ולכן אינה מאכילה את קניניה.
 109 ממשיהב הגמרא ומקשה: והרי מקורו, שאין אוכל, ומאכיל. כלומר,
 110 הדין הוא שבת ישראל לכהן והתאלמנה, אם יש לה רוע
 111 מהכהן הרי היא אוכלת בתרומה, ומבואר במשנה להלן (סט) שאם
 112 הזרע שיש לה מהכהן הוא ממזר, כגון שבתה מהכהן נישאה
 113 לממזר וילדה בן, ומתה בתו, והזרע שנשאר לה מהכהן הוא נכדה
 114 הממזר, אוכלת היא בתרומה מכחו. הרי אף שאין הממזר עצמו
 115 אוכל תרומה, שהרי הוא בן ישראל והוא זר, מכל מקום הוא גורם

1 הדין אחריותו – תאומות).
 2 הגמרא מקשה על דברי רב נחמן רבי היא שפסקו שאשה אינה
 3 מצווה בפריה ורביה: ולא מיפקדי – וכי כך ההלכה שנושים אינן
 4 מצוות במצוה זו, והאמר רב אחא בר רב כהניא אמר רבי יצחק,
 5 מעשה באשה אחת שהיתה חגיגה שפחה כנענית וחגיגה פת חורין,
 6 על ידי שקנה אותה שני שותפים, ואחד מהם שחררה והשני לא
 7 שחררה, שאסורה להנשא לישראל משום שחצייה שפחה, ואסורה
 8 לעבד כנעני משום שחצייה בת חורין, וקפו חכמים את רבה
 9 – אדונהו שלא שחרר חלקו וקפאהו פת חורין כדי שתהיה מותרת
 10 להנשא. ומבואר שאשה מצווה על פריה ורביה, ושחררה כדי
 11 שתוכל לקיים המצוה.
 12 דוחה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם יתכן שאינה מצווה
 13 בכך, ולא כפיהו לשחררה כדי שתוכל לקיים המצוה, אלא משום
 14 שכיון שלא היתה יכולה להנשא מנהג הפקר נהגו בה – הפקירה
 15 עצמה לזנות, והאנשים היו חוטאים בה, וכדי למנוע זאת כפיהו
 16 לשחררה, כדי שתוכל להינשא בהיתר.
 17 הדרן עלך הבא על יבמתו
 18 פרק שביעי – אלמנה לכהן גדול
 19 פרק זה עוסק בדיני אכילת תרומה הנוצרים על ידי דיני אישות,
 20 פעמים שמחמת הנישואין מותרת האשה לאכול בתרומה, ופעמים
 21 שמחמת הנישואין היא נפסלת מלאכול בתרומה. להבנת הדינים
 22 שברפרק זה יש להקדים את דיני אכילת התרומה. נאמר בתורה
 23 (ויקרא כב י-א) 'וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן וְשָׂכִיר לֹא יֵאָכֵל
 24 קִדְשׁ, וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֵאָכֵל בּוֹ וְיֵלִיד בֵּיתוֹ הֵם
 25 יֵאָכְלוּ בְלִחְמוֹ, וְכֹהֵן כִּי תְהִיָּה לְאִישׁ זָר הוּא בְתִרְמוֹת הַקֹּדֶשׁ יִשִּׂים
 26 לֹא תֵאָכֵל, וְכֹהֵן כִּי תְהִיָּה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ וְשָׂכָה
 27 אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה מִלְּחָם אָבִיהָ תֵאָכֵל וְכָל זָר לֹא יֵאָכֵל בּוֹ'.
 28 ואף אשת הכהן היא בכלל 'קנין כספו' האמור בפסוק שאוכל
 29 בתרומה. וכן עבדיו הכנענים ובהמותיו של הכהן אוכלים
 30 בתרומה, שאף הם בכלל 'קנין כספו'.
 31 אשה שיש לה נכסים ונישאה, ונכסים נכסיה לרשות בעלה, ותיקנו
 32 חכמים שהיא יכולה להכניסם לרשותו באופן שתרצה, או כנכסי
 33 מלוג, כלומר שגוף הנכסים שלה, והבעל רק אוכל את פירותיהם,
 34 ואינו חייב באחריותם ואם הוולו היא הפסידה. או כנכסי צאן
 35 ברזל, שגם גוף הנכסים של הבעל, והוא מתחייב שאם תתרש או
 36 תתאלמן יתן לה את שווי הנכסים בשעת הנישואין, ואף אם יזולו
 37 או שיאבדו ממנו לגמרי. משנתנו עוסקת בעבדים שהיו שייכים
 38 לבת ישראל שנישאה לכהן או לבת כהן שנישאה לישראל,
 39 ומבארת מתי הם מותרים בתרומה.

משנה

40 אלמנה שנישאה באיסור לכהן גדול, או גרושה וְחֵלְוָצָה שנישאה
 41 באיסור לכהן הדיוט, אם הכניסה לו – לבעלה עבדי מלוג ועבדי
 42 צאן ברזל, דינם חלוק, עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה, אך עבדי צאן
 43 ברזל, יאכלו.
 44 מבארת המשנה: ואלו הן עבדי מלוג, עבדים שגופם נשאר בבעלות
 45 האשה, שאם מתו, מתו לה – ההפסד של האשה, ואם הותירו –
 46 התייקרו, הותירו לה – הרווח שלה, לפי שהקרן שלה, והבעל רק
 47 אוכל את פירותיהם, ואף על פי שהיא – הבעל חייב במזונותן של
 48 העבדים, מחמת שמעשה ידיהם שלו, מכל מקום כיון שהגוף שייך
 49 לאשה הרי עבדים אלו לא יאכלו בתרומה, שהרי האשה עצמה
 50 אינה אוכלת בתרומה, ואף שהיא נשואה לכהן, מכל מקום כיון
 51 שנישואין אלו באיסור הן ונתחללה בהם, אינה אוכלת בתרומה,
 52 וכבש שהיא אינה אוכלת בתרומה כך עבדיה אינם אוכלים
 53 בתרומה.
 54 ואלו הן עבדי צאן ברזל, עבדים שהכניסה האשה לבעלה והם
 55 שייכים לגמרי לבעל, שאם מתו, מתו לו – ההפסד של הבעל, ואם
 56 הותירו, הותירו לו – הרווח לבעל, לפי שקיבל עליו בשעת
 57 הנישואין אחריות על נכסים אלו, שאם ימות או יגרשה ישלם לה
 58

1 אהותא – תאומות ובנותיו היו. ועשה בת חורין – כדי שתהא מותרת לינשא.
 2 ומדכפינן לרבה אלמא מפקדא. מנהג הפקר נהגו בה – לפי שלא היתה יכולה לינשא
 3 היתה מפקדת עצמה וחוטאים בה לפיכך כפו את רבה לשחררה.

הדרן עלך הבא על יבמתו

1 אהותא. ולא מיפקדי? והאמר רב אהא בר רב קמינא
 2 אמר רבי אמר רב יצחק: מעשה באשה אחת שהציה
 3 שפחה והציה בת חורין, וכפו את רבה ועשה בת
 4 חורין! אמר רב נחמן בר יצחק: מנהג הפקר נהגו בה.

הדרן עלך הבא על יבמתו

1 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 2 הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל,
 3 עבדי מלוג – לא יאכלו בתרומה, עבדי צאן ברזל
 4 – יאכלו. ואלו הן עבדי מלוג: אם מתו – מתו
 5 לה, ואם הותירו – הותירו לה, אף על פי שהוא
 6 חייב במזונות הרי אלו לא יאכלו בתרומה. ואלו הן
 7 עבדי צאן ברזל: אם מתו – מתו לו, ואם הותירו
 8 – הותירו לו, הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו
 9 יאכלו בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן והכניסה
 10 לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל,
 11 הרי אלו יאכלו בתרומה. ובת בהן שניסת לישראל
 12 והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן
 13 ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה. גמרא ועבדי
 14 מלוג לא יאכלו בתרומה, אמאי? להוי פקנינו שקנה
 15 קנין! דתניא: מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים
 16 שיאכלו בתרומה – שנאמר: "וכהן פי יקנה נפש קנין
 17 כספו הוא יאכל בו". ומנין לאשה שקנתה עבדים,
 18 ועבדי שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה – שנאמר:
 19 "וכהן פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". קנינו
 20 שקנה קנין – אובל! כל האובל – מאכיל, כל שאין
 21 אובל – אינו מאכיל ולא? והרי ערל וכל הטמאים,
 22 שאינן אוכלין ומאכילין! התם פומיהו פאיב להו.
 23 והרי ממזר, שאין אובל – ומאכיל! אמר רבינא: קנין
 24 אובל קאמר, קנין אובל – מאכיל, שאינו אובל –
 25 אינו מאכיל. ורבא אמר: מדאורייתא מיכל אכלי,
 26 ורבנן הוא דגרי בהו, כדי שהאמר: אני איני אוכלת, עבדי אינן אוכלין, זונה היא אצלו!
 27 הלכך אתי לאפוקה, רב אשי אמר: גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה. אלא מעתה, בת
 28 ישראל שנשאת לכהן לא תאכיל גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה! אלא אמר רב אשי:
 29 באלמנה פהנת דאתיא לאורוי: מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא, אינסבי ליה להאי
 30 אכלי בתרומה דנבראי, והשתא דדרי לי למילתיה קמייתא. ולא ידעה דמעיקרא לא
 31 שויתה לנפשה חללה, השתא שויתה לנפשה חללה. הניח אלמנה פהנת, אלמנה בת
 32 ישראל מאי איכא למימר? באלמנותה לא פליגי רבנן. איתמר: המכנסת שום לבעלה, היא
 33 אומרת: פלי אני נוטלת, והוא אומר: דמים אני נותן, הדין עם מי? רב יהודה אמר:
 34 הדין

1 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 2 הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל,
 3 עבדי מלוג – לא יאכלו בתרומה, עבדי צאן ברזל
 4 – יאכלו. ואלו הן עבדי מלוג: אם מתו – מתו
 5 לה, ואם הותירו – הותירו לה, אף על פי שהוא
 6 חייב במזונות הרי אלו לא יאכלו בתרומה. ואלו הן
 7 עבדי צאן ברזל: אם מתו – מתו לו, ואם הותירו
 8 – הותירו לו, הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו
 9 יאכלו בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן והכניסה
 10 לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל,
 11 הרי אלו יאכלו בתרומה. ובת בהן שניסת לישראל
 12 והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן
 13 ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה. גמרא ועבדי
 14 מלוג לא יאכלו בתרומה, אמאי? להוי פקנינו שקנה
 15 קנין! דתניא: מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים
 16 שיאכלו בתרומה – שנאמר: "וכהן פי יקנה נפש קנין
 17 כספו הוא יאכל בו". ומנין לאשה שקנתה עבדים,
 18 ועבדי שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה – שנאמר:
 19 "וכהן פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". קנינו
 20 שקנה קנין – אובל! כל האובל – מאכיל, כל שאין
 21 אובל – אינו מאכיל ולא? והרי ערל וכל הטמאים,
 22 שאינן אוכלין ומאכילין! התם פומיהו פאיב להו.
 23 והרי ממזר, שאין אובל – ומאכיל! אמר רבינא: קנין
 24 אובל קאמר, קנין אובל – מאכיל, שאינו אובל –
 25 אינו מאכיל. ורבא אמר: מדאורייתא מיכל אכלי,
 26 ורבנן הוא דגרי בהו, כדי שהאמר: אני איני אוכלת, עבדי אינן אוכלין, זונה היא אצלו!
 27 הלכך אתי לאפוקה, רב אשי אמר: גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה. אלא מעתה, בת
 28 ישראל שנשאת לכהן לא תאכיל גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה! אלא אמר רב אשי:
 29 באלמנה פהנת דאתיא לאורוי: מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא, אינסבי ליה להאי
 30 אכלי בתרומה דנבראי, והשתא דדרי לי למילתיה קמייתא. ולא ידעה דמעיקרא לא
 31 שויתה לנפשה חללה, השתא שויתה לנפשה חללה. הניח אלמנה פהנת, אלמנה בת
 32 ישראל מאי איכא למימר? באלמנותה לא פליגי רבנן. איתמר: המכנסת שום לבעלה, היא
 33 אומרת: פלי אני נוטלת, והוא אומר: דמים אני נותן, הדין עם מי? רב יהודה אמר:
 34 הדין

כרשיני

1 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 2 הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל,
 3 עבדי מלוג – לא יאכלו בתרומה, עבדי צאן ברזל
 4 – יאכלו. ואלו הן עבדי מלוג: אם מתו – מתו
 5 לה, ואם הותירו – הותירו לה, אף על פי שהוא
 6 חייב במזונות הרי אלו לא יאכלו בתרומה. ואלו הן
 7 עבדי צאן ברזל: אם מתו – מתו לו, ואם הותירו
 8 – הותירו לו, הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו
 9 יאכלו בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן והכניסה
 10 לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל,
 11 הרי אלו יאכלו בתרומה. ובת בהן שניסת לישראל
 12 והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן
 13 ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה. גמרא ועבדי
 14 מלוג לא יאכלו בתרומה, אמאי? להוי פקנינו שקנה
 15 קנין! דתניא: מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים
 16 שיאכלו בתרומה – שנאמר: "וכהן פי יקנה נפש קנין
 17 כספו הוא יאכל בו". ומנין לאשה שקנתה עבדים,
 18 ועבדי שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה – שנאמר:
 19 "וכהן פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". קנינו
 20 שקנה קנין – אובל! כל האובל – מאכיל, כל שאין
 21 אובל – אינו מאכיל ולא? והרי ערל וכל הטמאים,
 22 שאינן אוכלין ומאכילין! התם פומיהו פאיב להו.
 23 והרי ממזר, שאין אובל – ומאכיל! אמר רבינא: קנין
 24 אובל קאמר, קנין אובל – מאכיל, שאינו אובל –
 25 אינו מאכיל. ורבא אמר: מדאורייתא מיכל אכלי,
 26 ורבנן הוא דגרי בהו, כדי שהאמר: אני איני אוכלת, עבדי אינן אוכלין, זונה היא אצלו!
 27 הלכך אתי לאפוקה, רב אשי אמר: גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה. אלא מעתה, בת
 28 ישראל שנשאת לכהן לא תאכיל גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה! אלא אמר רב אשי:
 29 באלמנה פהנת דאתיא לאורוי: מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא, אינסבי ליה להאי
 30 אכלי בתרומה דנבראי, והשתא דדרי לי למילתיה קמייתא. ולא ידעה דמעיקרא לא
 31 שויתה לנפשה חללה, השתא שויתה לנפשה חללה. הניח אלמנה פהנת, אלמנה בת
 32 ישראל מאי איכא למימר? באלמנותה לא פליגי רבנן. איתמר: המכנסת שום לבעלה, היא
 33 אומרת: פלי אני נוטלת, והוא אומר: דמים אני נותן, הדין עם מי? רב יהודה אמר:
 34 הדין

1 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט,
 2 הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל,
 3 עבדי מלוג – לא יאכלו בתרומה, עבדי צאן ברזל
 4 – יאכלו. ואלו הן עבדי מלוג: אם מתו – מתו
 5 לה, ואם הותירו – הותירו לה, אף על פי שהוא
 6 חייב במזונות הרי אלו לא יאכלו בתרומה. ואלו הן
 7 עבדי צאן ברזל: אם מתו – מתו לו, ואם הותירו
 8 – הותירו לו, הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו
 9 יאכלו בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן והכניסה
 10 לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל,
 11 הרי אלו יאכלו בתרומה. ובת בהן שניסת לישראל
 12 והכניסה לו עבדים, בין עבדי מלוג בין עבדי צאן
 13 ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה. גמרא ועבדי
 14 מלוג לא יאכלו בתרומה, אמאי? להוי פקנינו שקנה
 15 קנין! דתניא: מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים
 16 שיאכלו בתרומה – שנאמר: "וכהן פי יקנה נפש קנין
 17 כספו הוא יאכל בו". ומנין לאשה שקנתה עבדים,
 18 ועבדי שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה – שנאמר:
 19 "וכהן פי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". קנינו
 20 שקנה קנין – אובל! כל האובל – מאכיל, כל שאין
 21 אובל – אינו מאכיל ולא? והרי ערל וכל הטמאים,
 22 שאינן אוכלין ומאכילין! התם פומיהו פאיב להו.
 23 והרי ממזר, שאין אובל – ומאכיל! אמר רבינא: קנין
 24 אובל קאמר, קנין אובל – מאכיל, שאינו אובל –
 25 אינו מאכיל. ורבא אמר: מדאורייתא מיכל אכלי,
 26 ורבנן הוא דגרי בהו, כדי שהאמר: אני איני אוכלת, עבדי אינן אוכלין, זונה היא אצלו!
 27 הלכך אתי לאפוקה, רב אשי אמר: גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה. אלא מעתה, בת
 28 ישראל שנשאת לכהן לא תאכיל גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה! אלא אמר רב אשי:
 29 באלמנה פהנת דאתיא לאורוי: מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא, אינסבי ליה להאי
 30 אכלי בתרומה דנבראי, והשתא דדרי לי למילתיה קמייתא. ולא ידעה דמעיקרא לא
 31 שויתה לנפשה חללה, השתא שויתה לנפשה חללה. הניח אלמנה פהנת, אלמנה בת
 32 ישראל מאי איכא למימר? באלמנותה לא פליגי רבנן. איתמר: המכנסת שום לבעלה, היא
 33 אומרת: פלי אני נוטלת, והוא אומר: דמים אני נותן, הדין עם מי? רב יהודה אמר:
 34 הדין

הדין

ומא דן באחריות, ושלי חן.

1 **כרשני** תרומה — אומר רבינו יצחק: דעיקרם קיימי למאכל בתרומה. דאם היו עיקרם
2 לאדם — היה אסור ליתנם לכהנא, משום תרומה. ומכל מקום חזו לאדם, דאי לא חזו
3 כלל לאדם — פטורין מתרומה ומעשר, כדאמר בריש "כלל גדול" (שבת סח.א).

4 **לא** יאכלנה כרשני תרומה — והא דתנן (עירובין כ"ב.) מערבין לישראל תרומה, דשרי
5 בהנאהו אומר רבינו תם הדיינו דוקא הנאה

6 שאין של כילוי, אבל הנאה של כילוי כגון
7 להאכלי לבהמתו — אסור. וכן להדליקה
8 ולהטיקה תחת תבשילו, כדתנן במסכת תרומות
9 (פרק יא שם כ"י): מוליקין בשמן של תרומה
10 במבואות האפילות על גבי כהן, ברשות כהן.
11 פירושו: כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה, דער
12 לאחד נר למאה, אבל לא ברשות ישראל. והא
13 דאמר רבי כל שעה" (פסחים ל"א.) אבא שאול גבל
14 של בית רבי היה והיה מתחמם חמין בשמן של
15 תרומה שנעמטה — אמר רבינו תם: הדיינו
16 לכהניו שבבית רבי. ועמא דלא אסור אלא
17 הנאה של כילוי מפרש רבינו יצחק: משום
18 דדרשינן בפרק "במה מוליקין" (שבת כ"א.) גבי
19 אין מוליקין בטבל טמא: "את משמרת תרומות"
20 — בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה
21 טמאה ואחת תרומה טהורה. מה תרומה טהורה
22 — אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, פירושו:
23 עיקר הנאתה, והדיינו אביילה — אף תרומה טמאה
24 אין לך בה עיקר הנאה, והדינו הדלקה, אלא
25 משעת הרמה ואילך. ומחאבא ליה דאין מוליקין
26 בטבל טמא. ובטבל טהור נמי משמע גבי עובדא
27 דרבי פנחס בן יאיר (תולין ז"א.) דאסור הנאה של
28 כילוי, היינו משום דהדר ליפנין תרומה טהורה
29 מנמנא. ולא כמז שפירש על פי שנוהותיה עליו —
30 בטבל טהור. וכל שכן לא הוי, דטהור מטמא הוא
31 דילפינן, וכי היכי דילפינן לאסור טבל בהנאה של
32 כילוי — הכי נמי ליפנין לאסור זו בתרומה,
33 דמשעת הרמה לא הותרה אלא לכהנים ולא
34 לישראל.

35 **ישראל** ששכר פרה מכהן שמאכילה כרשני
36 תרומה אף על פי שנוהותיה עליו —
37 אומר רבינו יצחק: היינו משום דבהנאה האוכלת
38 היא קנין כספו של כהן, וישראל אין נהנה אלא
39 הדמים, והרי הוא כמוכר תרומה לכהן הדמים
40 שלו. אבל כהן ששכר פרה מישראל — לא
41 יאכלנה, דלאו קנין כספו כדקון הוא, דשכירות
42 לא קניא.

43 **דמחייב** בגביה ואבדה כו' — כגון משמע
44 דהלכתא כמאן דאמר דשוכר
45 כנושא שכר דמי ביהאומנים" (בבא בתרא פ"ב.)
46 וכן הלכה, כדמשמע בריש "המפקד" (שם לו.א.)
47 גבי שוכר ושואל פעמים ששניהם באשם כו',
48 ובפרק "אבל" (שם צ"א.) גבי ההוא דאגר כודני
49 לבי חשאי. **אבל** כהן ששכר פרה מישראל —

50 פירש בקונטרס: כששכר הימנו התנה להחזיר לו דמים אלו אם תבאש או תאנס או יזילו הפרות. ואומר רבינו יצחק, דאסור לעשות כן משום ריבית, כדמוכח בפרק "איזהו נשך" (שם סד.א.)
51 אלא איירי בשואל. **עבדי** צאן ברזל יוצאין בשן ועין — תימה לרבינו יצחק: מה ראיא מייתי מהבא לרבי אמי? דהא רב יהודה נמי מודה דיוצאין בשן ועין לאיש, דחשיב כעבדו, כי היכי
52 דחשיב כספו לענין תרומה, דתנן: עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה, דתרומה וכן ועין ענין אחד הוא. כדפירשתי במתניתין. ועוד הקשה הרב משה כהן: דמי לא מודה רב יהודה דמחזירי גוביינא,
53 ואם כן ברשותיה קיימי, ושחרור מפקע מידי שעבוד, כדאמר לקמן גבי איצטלא דמלתא דפרסיה אמיתא. דאפילו לרב יהודה מפקיעין מידי שעבוד. דאפילו שחרור דשן ועין, דממלא,
54 אמרין ב"הוולב" (בבא קמא פ"ג.) דמפקע מידי שעבוד? ואין לומר דרבה רב יוסף דייקין מהבא תניא כותיה דרבי אמי ליה לזו דרבא. דאמר שחרור מפקע מידי שעבוד — דהא
55 ממתניתין ד"השולח" (גיטין מ"ב.) דייק ליה. ואין לומר: לית לזו ההוא טעמא דלקמן כיון דמחזירי גוביינא ברשותיה קיימי, דהא רבא אית ליה ההוא טעמא דאפילו הכי קאמר רבא
56 לרב נתנן: והא תניא כותיה דרבי אמי! ותיירץ הרב רבינו שמואל רבבי חיים מורדריש: דייק מ"אבל לא לאשה". ומחיים לא איצטרך, דפשיטא, אלא לאחר מיתה קאמר דאין יוצאין לאשה
57 — משום דהדין עמי. **הבעל** מוציא מיד הלוקחות — פירש בקונטרס: דאפילו מתה היא, מוציא הוא מיד הלוקחות. משמע מתוך פירושו דכל זמן שהאשה זדה — אין הבעל יכול להוציאם
58 כשמכר הוא עצמו, אלא בשמנתה האשה, דאז יורש כחה, והיא היתה יכולה למחות בחיים. ותימה הוא: דכיון שהמכירה קיימת כל זמן שהאשה שותקת — למה תוכל לבטל מכירתו במחאתה
59 על תנם? דמחיים אין לה בהם כלום. ועוד: דאפילו אם האשה תוכל להוציא מחיים — נראה דאין הבעל יכול להוציא אחר מיתה, ולא אמרין בדמקום אשתו קאי — כיון שמכר בעצמו,
60 כדמשמע בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צ"ב.) גבי ההוא גברא דוכין כתובתה דאימיה טבוחה הנאה, אמר: אי אתיא אם ומערעה — לא מפצינא לך. כשיבא אימיה, אתא אידו וקא מערער.
61 סבר רמי בר תמאי: איזו נמקום אימיה קאי, אמר ליה רבא: הוי דאורייתא דאימיה לא קביל עלויה — אורייתא דידיה קביל עלויה. ונראה כפירוש רבינו גונא: דאין הנמק קיים כלל אפילו
62 שעה אחת, דתקון רבנן שלא תהא אשה צריכה לטרוח ולחזור להוציא מיד הלוקחות אחר מיתת הבעל. דלא דמי לאשה הטורפת מנכסים משועבדים לכתובה — דהתם היא מכירה, דשמא
63 לא תהא אשה צריכה לטרוח שיפירו לה כתובתה, או טרוחן מבני חרי. אבל היכא שאין יכולים לסלקה בשאר נכסים — תקנו שהמק בטל לאלתר.

1 הדין עמה — ותטול כליה. יאכלו — ומדאכלי בתרומה — שמע מינה דידיה ניהו. ששכר
2 פרה מישראל — והא שוכר חייב באחיותה אם נגנבה או נאבדה, וקתני לא יאכלנה
3 כרשני תרומה. הכי גרסינן: ותסכרא נהי נמי דחייב כנגבה ואבדה באונסיה ובכחשה
4 ובנפחת דמיה מי מיהייב — שוכר פטור מן האונסין, וכן אם כחשה ואם הוול דמיה. דהא
5 — מתניתין לא דמאי אלא לסיפא. **אבל** כהן

6 ששם פרה מישראל — בדמים, כששכרה הימנו
7 שמאה לו, והתנה עמו להחזירה לו בדמים
8 הללו, שאם תבאש או תאנס או יזילו פרות
9 בעולם יתן הדמים. **יאכלנה** כרשני תרומה —
10 הואיל וקבלה באחיותו, ואף על פי שחזרת
11 בעיניה אם לא יפחתו דמיה — כל כמה דלא
12 הדרה דידיה הוא. וגבי עובדים נמי, אף על גב
13 דהדרי בעיניהו, כיון דלענין יוקרא חולא קיימי
14 ברשותיה — אכלי. כשילחי פירדיק — כססיים
15 הדרשה. בשן ועין לאיש — אם סימא הבעל את
16 עינו. אבל לא לאשה — אם סימאה עינו, דלאו
17 דידה הוא. לא ימכור — שאם יגרשה תטול
18 כליה. מכרו שניהם — או זה או זה. **לפיתמה** —
19 אורחא דמלתא נקט, שאין אדם מוכר כלי
20 תשמישיו אלא למזנות. הבעל מוציא — לא
21 מיבעיא דאם מכר הוא בלא דעתה, ומת או
22 גרשה — דהיא מוציא מיד הלוקחות, אלא
23 אפילו מתה היא דהא מוציא מיד הלוקחות,
24 דמכירה לא מכירה הואי, (שמא ימות הוא
25 בחיה ונמצאת מכירה שלא כדון) כל זמן שהיא
26 קיימת. קנייה מיתנא — תכריכי המת איסור
27 הנאה הן כחקדש, דגמר "שם" "שם" מעגלה
28 ערופה, בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מ"ב.) מי
29 לא מודה רב יהודה דמחזירי גוביינא — אף על
30 גב דהדין עמי, מודה הוא דכל כמה דלא
31 גבתינהו מיניה — לאו ברשותה קיימי, אלא
32 שיעבודא בעלמא אית לה עליהו. דהא אם
33 נאנסו או נאבדו — חייב באחיותו, וכיון
34 דברשות יתמי ניהו — אתי הקדש דאקדשוה
35 יתמי ומפקע לה לשיעבודיהו, ויהיב דמי. רבא
36 למעמיה כו' — הקדש — דוקא קדושת הנהון, כי
37 האי גונא. אבל קדושת דמים — לא, כדתנן
38 (ערכין כ"ג.) מוסקי עוד דינר ופודה הנכסים
39 הללו כו'. הפין — נכרי שהלוח את ישראל על
40 חמצו אחר הפסח — אסור בהנאה, דאתי איסור
41 חמץ ומפקע ליה לשיעבודא דנכרי. והא דתנן
42 בפרק "כל שעה" (פסחים ל"א.) מותר בהנאה —
43 שנתא מוקף לה התם כשהיהני אצלו, שנתנו
44 ישראל בביתו של נכרי, דהחזו לא מייחסר
45 גוביינא.

ושחרור
גוביינא? וכוון דמחוסר גוביינא - ברשותיה קאי. רבא למעמיה, דאמר רבא: הקדש, חמץ, ושחרור

יבמות דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קפז

61 ברזל, הרי הם יוצאין לחירות בשן ועין לאיש – לבעל, שאם סימא
 62 הבעל את עין העבד או הפיל את שינו הרי העבד יוצא לחירות,
 63 כיון שהוא נחשב כבעליו, אבל לא לאשה, שאינם יוצאים לחירות
 64 מחמתה אם סימתה את עינו או הפילה את שינו. ומבואר בברייתא
 65 שהבעל הוא נחשב כבעלים על העבד ולא האשה, והיינו כדברי
 66 רבי אמי. ממשיכה הגמרא: ותניא כותיה דרב יהודה, שהדין עמה,
 67 שכך שנינו בברייתא, המפנסת שום לבעלה – אשה שהכניסה
 68 לבעלה בנישואיה נכסי צאן ברזל, שהבעל חייב באחריותם, אם
 69 רצה הפעל למכור את הנכסים הללו, לא למכור, כדי שאם יגרשנה
 70 תוכל ליטול אותם. מוסיפה הברייתא: ולא עוד, אלא אפילו אם
 71 הבעל הכניס לה שום משלו – ששם שדה אחת משלו, שתהיה שדה
 72 כנגד הנכסי צאן ברזל שהכניסה לו, ויחד לה את אותה שדה
 73 תמורתם, ואחריות שדה זו היא על כל נכסיו, אם רצה הפעל
 74 למכור את אותה שדה, לא ימכור, שכיון שיחד שדה זו תמורת
 75 נכסי צאן ברזל, דינה כנכסי צאן ברזל עצמם, שאינו יכול למכורם.
 76 מכרו שניהם לפרנסה – אם מכר אחד מהם נכסיו צאן ברזל שלא
 77 מדעת השני, בין הבעל ובין האשה, לצורך מונות, זה היה מעשה
 78 שבה לפני רבן שמעון בן גמליאל, ואמר, שאם מכר הבעל את
 79 הנכסים שלא מדעת אשתו, לא רק שהאשה יכולה להוציא מיד
 80 הלקוחות, אלא אף אם מתה האשה בחייו והוא יורשה, הפעל
 81 עצמו מוציא מיד הלקוחות, שכיון שמכר ללא דעתה בידה לבטל
 82 את המקח, וכיון שנשארו הנכסים של האשה הרי הבעל יורש את
 83 כוחה ויכול להוציאם מהלקוחות. הרי מבואר בברייתא שאין
 84 הבעל יכול למכור נכסי צאן ברזל, כדי שאם יגרשנה תוכל האשה
 85 לגבותם, וכדברי רב יהודה, שנכסי צאן ברזל אינם קנויים לבעל,
 86 והאשה יכולה לגבות את הנכסים עצמם לאחר שתתגרש או
 87 תתאלמן.
 88 הגמרא מבררת את פסק ההלכה בענין זה: אמר רבא, אמר רב
 89 נחמן, הלכה כרב יהודה שהדין עמה, וכשמת בעלה או גרשה
 90 נוטלת האשה את הנכסים עצמם. אמר ליה רבא לרב נחמן, ותניא
 91 כותיה דרבי אמי – והרי שנינו בברייתא שהובאה לעיל כדברי רבי
 92 אמי, ומדוע פסקת כרב יהודה. השיב לו רב נחמן: אף על גב דתניא
 93 כותיה דרבי אמי, מכל מקום מסתברא מעמא – נראה יותר טעמו
 94 דרב יהודה, שהדין עמה, משום שבת בית אביה.
 95 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הוויא איתתא דעילא ליה לגברא
 96 אצטלא דמילתא בכתובתה – מעשה באשה שהכניסה לבעלה
 97 טלית של צמר נקי, כנכסי צאן ברזל. שכבי – מת הבעל, שקלוה
 98 יתמי ופרסיה אמיתא – לקחו היתומים את הטלית והשתמשו בה
 99 כתכריכים לאביהם המת, וכעת רוצה האשה ליטול את הטלית
 100 לעצמה, כנכסי צאן ברזל. אמר רבא, קנייה מיתא – קנה המת את
 101 הטלית, שנעשתה כתכריכים למת ונאסרו בהנאה, ואינה יכולה
 102 ליטול את הטלית, אלא יתנו לה דמיה.
 103 מקשה הגמרא: אמר ליה נאנאי גריה דרב יוסף גריה דרבא לרב
 104 בריה, מוכח מדברי רבא שהיורשים הם הבעלים של הטלית,
 105 שמחמת כן יכלו לאסרה בהנאה, שאם לא כן אין אדם יכול
 106 לאסור דבר שאינו שלו, והיינו כדברי רבי אמי שנכסי צאן ברזל
 107 שייכים לבעל ולכן כשמת ירשוהו בניו, וקשה, האמר רבא אמר רב
 108 נחמן, הלכה כרב יהודה שהדין עמה, וכמו שהתבאר לעיל.
 109 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב כהנא, מי לא מודה רב יהודה לרבי
 110 אמי, דמחוסר גובינא – שנכסי צאן ברזל הם מחוסרי גביה מהבעל,
 111 כלומר, אף שהאשה יכולה לגבות את הנכסים עצמם אפילו בעל
 112 כרחו של הבעל, מכל מקום קודם שתגבה אותם הרי הם של
 113 הבעל, ובין דמחוסר גובינא, פרשיתיה קאי – עומדים הנכסים
 114 ברשות הבעל, וכשמת הבעל ירשוהו היתומים, ולכן בכוחם
 115 לאסור את הטלית בהנאה על ידי שהשתמשו בה כתכריכים למת.
 116 מוסיפה הגמרא: ורבא, שאמר שאין האשה יכולה ליטול את
 117 הטלית לאחר שנאסרה בהנאה, אף שהיא משועבדת לה, אמר כן
 118 למעמיא – לפי שיתנו, דאמר רבא, הקדש – לזה שהקדיש את
 119 הנכסים קדושת הגוף, וכן חמין – נכרי שהלוח לישראל ושעבד לו
 120 הישראל את חמצו ועבר הפסח,

1 הדין עמה, ונטולת את הכלים ואין הבעל יכול לדחותה במעות.
 2 ורבי אמי אמר, הדין עמו, שיכול לתת לה מעות וישארו הנכסים
 3 שלו.
 4 מבארת הגמרא במה נחלקו: רב יהודה אמר הדין עמה, משום שבת
 5 בית אביה, ששבח הוא להם שאותם כלים שהביאה מבית אביה
 6 נשארים ברשותה, ולכן דירה תוי – הנכסים ברשותה ונטולת אותם
 7 כשמת בעלה או מגרשה. רבי אמי אמר שהדין עמו, בין דאמר מר
 8 במשנתנו שאם מתו עבדי צאן ברזל מתו לו – ההפסד של הבעל,
 9 ואם הותרו – התייקרו העבדים, הותרו לו – הרווח הבעל, והואיל
 10 ותיב פתחיה יאכלו בתרומה, ומוכח מכך שאוכלים בתרומה
 11 שהם עבדי הבעל, ולכן אף בשנתאלמנה או נתגרשה אינה נוטלת
 12 את הנכסים, אלא רק את דמיהם.
 13 דוחה הגמרא את ראיית רבי אמי: אמר רב ספרא, מי קתני – וכי
 14 שנינו במשנה שהעבדים אוכלים בתרומה הואיל ותן שלו, והרי
 15 הואיל ותניב פתחיה תניב, שמחמת כן יש להם דין של קנינו,
 16 ולעולם לאו דירה ינהו – אך באמת יתכן שאינם שלו ממש, ואם
 17 מת הבעל לא גירשה האשה נוטלתם.
 18 הגמרא מנסה ליישב את ראיית רבי אמי. תמדה הגמרא על
 19 הדחיה: וכי כל היבא דתיב הכהן בפתחיה תניב קנינו
 20 ואפלי בתרומה, שמחמת כן אתה סבור לומר שעבדים אלו אוכלים
 21 בתרומה אף שהם שייכים לאשה, רק מחמת שהבעל חייב
 22 באחריותם, ותתן (תרומות פי"א מט), ישראל ששכר פרה מכהן, הרי
 23 זה (ו-ישראל השוכרו) ואכילה פרשני תרומה, כיון שגוף הפרה
 24 שייך לכהן, ובהמת כהן אוכלת בתרומה, אף כהן ששכר פרה
 25 מישאל, אף על פי שמונותיה עליו – על הכהן, לא ואכילה פרשני
 26 תרומה, כיון שגוף הפרה של ישראל. ומוכח שאף שפרה השוכרה
 27 לכהן והוא חייב באחריותה אינה אוכלת בתרומה, ועל כרחך
 28 הטעם שעבדי צאן ברזל אוכלים בתרומה אינו משום אחריות
 29 אלא משום שהם של הבעל לגמרי, וכדברי רבי אמי שהדין עמו.
 30 דוחה הגמרא: ותתברא – וכי הנך סובר שהאחריות שיש לכהן
 31 השוכר פרה דומה לאחריות שיש לבעל על נכסי צאן ברזל, והרי
 32 אין הדברים דומים, נהי נמי – אמנם כן הוא, והשוכר מתיב בנכה
 33 אבדה של הפרה, אך באונסיה של הפרה, בכחשה – אם הוכחשה,
 34 וכן בנפחת דמיה – אם הוזלו דמיה, מי מתייב – וכי הוא חייב, והרי
 35 אינו חייב באחריות הדברים הללו, ולכן אין הפרה נחשבת כקנינו
 36 כלל ואסורה בתרומה. אך נכסי צאן ברזל עומדים באחריות הבעל
 37 לגמרי, והוא מפסיד אם הוזלו, הוכחשו או נאנסו, ולכן הם
 38 נחשבים קנינו ואוכלים בתרומה.
 39 ממשיכה הגמרא: תא לא דמיא – אין לדמות את הדין של נכסי צאן
 40 ברזל אלא לדין האמור בפיסא של המשנה בתרומות, שכך שנינו
 41 בה, ישראל ששם פרה מכהן – ישראל ששכר פרה מכהן ושמו את
 42 שויה, והתחייב הישראל להחזירה לו בשויו זה, ואף אם תכשח
 43 או תאנס או יוזלו כל הפרות שבעולם ישלם למשכיר כפי שומתה
 44 בעת ההשכרה, לא ואכילה הישראל פרשני תרומה, כיון
 45 שאחריות זו שקיבל הישראל על עצמו מחשיבה את הפרה כאילו
 46 היא שלו, ואסורה בתרומה. אבל כהן ששם פרה מישאל, ואכילה
 47 פרשני תרומה, כיון שקבלת האחריות על ידי הכהן מחשיבה את
 48 הפרה כשלו, אף שבסוף השכירות היא חוזרת לבעליה כמות
 49 שהיא אף לא נפחתה. ובודומה לכך היא הדין לגבי עבדי צאן
 50 ברזל, אם שהם חוזרים לאשה כמות שהם, מכל מקום כיון שהבעל
 51 חייב באחריותם הרי הם קנינו ואוכלים בתרומה. ושבו אין ראיה
 52 ממשנתנו לדברי רבי אמי שעבדי צאן ברזל שייכים לבעל כיון
 53 שהטעם שעבדי צאן ברזל אוכלים בתרומה הוא משום שהבעל
 54 חייב באחריותם ולא משום שהם שלו.
 55 הגמרא מביאה ברייתו שנחלקו במחלוקת אמוראים זו: יתיב
 56 ו-ישבו רבה ורב יוסף בשיליה פתחיה דרב נחמן – כשסיים רב נחמן
 57 את הדרשה, ותניב וקאמרי – וישבו ואמרו, תניא כותיה – שנינו
 58 ברייתא כדבריו דרב יהודה, שהדין עמה, ותניא כותיה – ושנינו
 59 ברייתא כדבריו דרבי אמי, שהדין עמו.
 60 מבארת הגמרא: תניא כותיה דרבי אמי, שנינו בברייתא, עבדי צאן

59 אָמְרוּ לוֹ חַכְמֵי, מֵאַחַר שֶׁהֻעֲדָתָ לָנוּ עַל פֶּתַי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּישֵׂאת לְבַהֵן
60 וּמַת הַיְנִיחָה מֵעֹבֶרֶת, שֶׁאֵין עֹבְדֵי צָאן בְּרוּל אוֹכְלִים בַּתְּרוּמָה, כִּיּוֹן
61 שֶׁהֻעֹבֵר יוֹרֵשׁ וְאֵינוּ מַאֲכִיל, כִּמוֹ כֵּן רָאוּי שֶׁיְהִיָּה הַדִּין אֶף בְּפֶתַי בְּהֵן
62 שֶׁנִּישֵׂאת לְבַהֵן וּמַת, וְהַיְנִיחָה מֵעֹבֶרֶת, שֶׁלֹא יֵאָבְלוּ עֲבָדֶיהָ בַּתְּרוּמָה
63 מִפְּנֵי חֻלְקוֹ שֶׁל הַעֹבֶרֶת בִּירוּשָׁה, שֶׁהֻעֹבֵר אֵינוּ מַאֲכִיל לְעַבְדֵיהָ,
64 וּמְדוּעַ אִמָּרַת דִּין זֶה דוּקָא בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּישֵׂאת לִכְהֵן, וְלֹא בַּת
65 כַּהֵן שֶׁנִּישֵׂאת לִכְהֵן.

גמרא

66 הגמרא ממשיכה לדון בענין נכסי צאן ברזל: אָמְרוּ רַב יְהוּדָה, אִשָּׁה
67 שֶׁנִּישֵׂאת לְבַעֲלָהּ וְהַבִּיאָה עִמָּה נְכֵסֵי צָאן בְּרוּל, אִם הִכְנִיסָהּ לֹו שְׁנֵי
68 בָּלִים, הָיוּ שְׁנֵיהֶם יָחַד כְּשׁוּי אַלְפָּה זוּז, וְנִשְׁכְּחוּ – וּנְתִיקְרוּ וְעִמְרוּ עַל
69 שְׁנֵי אַלְפִים זוּז, וְהַתְּאֵלֵמְנָה אוֹ הַתְּגַרְשָׁה וְבָאָה לִישׁוּל אֶת נְכֵסֵי צָאן
70 בְּרוּל שֶׁהַכְּנִיסָה לֹו, אָחַד מֵהַכֵּלִים נִשְׁמָלְתוּ בְּתוּבַתָּה – תּוּמַרְת שְׁנֵי
71 הַכֵּלִים שֶׁהַכְּנִיסָה לֹו בַּתּוּבַתָּה, שֶׁהָרִי תַחְחִיב הַבַּעַל בֵּאחֲרִיתוֹת
72 כֵּלִים אֲלוֹ לְשֵׁלֶם לֹה אֶת שׁוּיִים כְּפִי שֶׁהָיוּ בַעַת הַנִּישׁוּאִין, וְאֹז הִיָּה
73 שׁוּי שְׁנֵי הַכֵּלִים יָחַד אַלְפָּה זוּז, וְאֵילוֹ הַשְּׁבַח שֶׁנִּתְיָקְרוּ הַכֵּלִים שִׁיךְ
74 לְבַעַל. וְאַחַד – וְאֶת הַכֵּלִי הַנוּסָף, מִכֵּל מִקּוּם אֵם הִיא רֹוצָה נִתְנֵת לְבַעַל
75 שֶׁהָרִי הִתְיָקְרוּ בִּרְשׁוֹתָה, מִכֵּל מִקּוּם אֵם הִיא רֹוצָה נִתְנֵת לְבַעַל
76 דָּמִים כְּשׁוּי הַכֵּלִי עֵתָה, וְנִשְׁמָלְתוּ, אֶף אִם הַבַּעַל אֵינוּ רֹוצָה בִּכֵּךְ.
77 וְהַטַּעַם שֶׁהִיא יֹכֹולָה לְעַשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שְׁבָח בֵּית אַבִּיָּה, שֶׁכְּבוֹד הוּא
78 לְהַם שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁאָרִים בִּרְשׁוֹתָה. וְלִכֵּן תִּיקְנוּ שֶׁאֵין הַבַּעַל יֹכֹול
79 לְעַכֵּב אֶת הַכֵּלִי אֲצִלוֹ, אֲלֹא יֹכֹולָה לְשֵׁלֶם אֶת שׁוּיֵי וְלִישׁוּלֵוֹ.
80 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵן לָן – מַה הַשְּׁמִיעֵנוּ רַב יְהוּדָה, וְכִי
81 בָא לְהַשְּׁמִיעֵנוּ שְׁבָח בֵּית אַבִּיָּה דִּידָהּ הָיוּ – שִׁיךְ לֹה, וְאֵין הַבַּעַל
82 יֹכֹול לְעַכְבֵּם אֲצִלוֹ, הָא אָמַרְתָּה רַב יְהוּדָה חֲרָא וְיִמָּנָא – וְהָרִי כְּבוֹר
83 יֹכֹול כֵּן רַב יְהוּדָה פַּעַם אַחַת, כַּמְבוּאָר לְעֵיל (סז) שֶׁאִמָּר רַב יְהוּדָה
84 שֶׁהָרִי עִמָּה, וְלִכֵּן הִיא נוֹטֵלַת אֶת הַנְּכֵסִים עִצְמָם, וְאֵין הַבַּעַל יֹכֹול
85 לְסַלְקָהּ בְּמַעוֹת. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: מֵהוּ דִּתִּיקָא – אִם רַב יְהוּדָה הִיָּה
86 אֹמֵר רַק לְעֵיל שֶׁהָרִי עִמָּה, הָיוּ אוֹמְרִים, דִּתְנֵי מִילֵי – שֶׁדִּין זֶה
87 נִאֲמָר רַק הִיא דְמְטָא לְמִשְׁקַל בְּתוּבַתָּה – הָיִכֵן שְׁבָאָה לְגַבּוֹת אֶת
88 הַנְּכֵסִים בְּפִרְעוֹן הַכַּתוּבָה, וְכַגוֹן שֶׁהַנְּכֵסִים שׁוּיִם עֵתָה כְּפִי שֶׁהָיוּ
89 שׁוּיִם בְּשַׁעַת הַנִּישׁוּאִין, וְעַל זֶה אִמָּר רַב יְהוּדָה שִׁיכֹולָה לְגַבּוֹת אֶף
90 אִם הַבַּעַל אֵינוּ רֹוצָה בִּכֵּךְ מִפְּנֵי שְׁבַח בֵּית אַבִּיָּה, אֲבָל מִיַּתַּן דְּמֵי
91 וּמִישְׁקַל – אֶךְ אִם הַנְּכֵסִים הַתְיָקְרוּ וְהַם שֶׁל הַבַּעַל, וְהַאֲשָׁה רֹוצָה
92 לְתַת דְּמֵים לְהוֹרָצָא אֶת הַנְּכֵסִים מִידָהּ, הָיוּ סְבוּרִים לֹומר שֶׁלֹא
93 אֵינָה יֹכֹולָה לְכַפּוֹת לְכַךְ, כִּיּוֹן שְׁהַם שֶׁל הַבַּעַל, קָא מְשַׁמְעֵן לָן רַב
94 יְהוּדָה שֶׁאֵף אִם נִתְיָקְרוּ, הִיא יֹכֹולָה לְתַת דְּמֵים וְלִישׁוּל נְכֵסִים אֲלוֹ
95 מִבַּעֲלָהּ, מִשּׁוּם שְׁבַח בֵּית אַבִּיָּה.

משנה

96 בת ישראל הנישאת לכהן, בחי הבעל הרי היא ועבדיה אוכלים
97 בתרומה, כמבואר במשנה לעיל (סז). שנחשבים לקנינו של הכהן,
98 ואם מת בעלה ויש לה בנים ממנו, היא ועבדיה אוכלים בתרומה.
99 משנתנו מבררת את דינם שלהם ועבדיה צאן ברזל באופן
100 שהאשה מעוברת: בת ישראל שניסת לכהן, והכניסה לו עבדי צאן
101 ברזל, ונת הכהן והניחה מעוברת ממנו, אף שיש לה עוד בנים
102 מהכהן, ומחמת כן היא עצמה יכולה לאכול בתרומה, לא יאכלו
103 עבדיה בתרומה, מפני חלקן של עוברת, כלומר, כיון שכל הבנים של
104 הכהן ירשו את חלק אביהם באותם עבדי צאן ברזל, ואף העובר
105 ירש עמם חלק אחד, והדין הוא שהעובר של בת כהן שנישאה
106 לישראל שמת בעלה פוסל אותה מלאכול בתרומה באופן מסוים,
107 והיינו שאם מת בעלה ולא הניח בנים חוזרת לאכול בתרומה
108 כנעוריה, ואם הניחה מעוברת נפסלת מלאכול בתרומה, וכן עובר
109 אינו מאכיל את האשה בתרומה באופן מסוים, והיינו בבית ישראל
110 שנישאה לכהן ומת בעלה, שאם היה מניח בנים היתה אשתו
111 אוכלת בתרומה מחמתם, אך אם הניחה מעוברת אינה אוכלת
112 תרומה מחמת העובר. ואף בנידון של משנתנו אין העובר מאכיל
113 את עבדיו בתרומה. וכיון שיש לו חלק בהם ואותו חלק אסור
114 בתרומה, אין העבדים יכולים לאכול בתרומה, דברי רבי יוסי.

יבמות א למנה לכהן גדול - פרק שביעי דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפט רש"י

1 ושחרור - ישראל ששיעבר עבדו לבעל חוב ושחררו הלוה - יצא לחירות, והמלוה
2 גובה מלוה ממקום אחר. כבתובתה - שהיא אלף זוז, דהא מאי דאשבחו - ברשותיה
3 אשבחו. אבל למיתן דמי ומישקל לא - אלא שלו הן עולמית. קא משמע לן.
4 משנה והניחה מעוברת - אף על פי שיש לה בנים הימנו והיא אוכלת בתרומה -

לא יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה, לפי שהן
5 של יורשים, ויש לעובר בהן חלק, ואין לעובר
6 כח להאכילן בתרומה. אי משום דקסבר: עובר
7 במעי זרה וזו הוה, אי משום דקסבר: ילוד -
8 מאכיל, שאין ילוד - אין מאכיל, שנאמר
9 (ויקרא כב:) "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמם", קרי
10 ביה: יאכילו. שהעובר פוסל - אם בת בהן
11 נישאת לישראל, והניחה מעוברת, ואין לה בן
12 אחר - פוסלה מלשוב לבית אביה כבעריה.
13 ואינו מאכיל - אם בת ישראל לכהן היא, ומת
14 והניחה מעוברת - אין בעובר כח להאכילה,
15 והוא הדין לעבדים. אף בת בהן לכהן - כיון
16 דאמרת: שאין ילוד אינו מאכיל, היאך העבדים
17 אוכלין בתרומה מפני חלקו של עובר? שהיה
18 עבדיו הן, ואין אוכלים אלא בשבילה, והוא אין
19 בו כח להאכיל. גמרא במעי כהנת - בת בהן
20 מעוברת מכהן. אי אמרת משום זרות - ליכא,
21 ואי משום שאין ילוד - איכא. וזו לא שמעתי -
22 לאיסור, אלא להיתיר. יש לו בנים אחרים -
23 לכד מעובר זה. אוכלים - העבדים בשביל
24 בנים, דעובר לית לה זכיה. כשביל משפחה -
25 שאין אחד מישראל שאין לו יורשין, וכל זמן
26 שלא נולד העובר וזכה הקרוב לירושתו בהן,
27 ואוכלים בנינו. זו דברי רבי יוסי - ולא סבירא
28 ליה לשמואל דעבר אית ליה זכיה. בגירתא -
29 בעל אגדה. לשון אחר: שם מקום שהוא בבבל
30 ששמו בגדד. כי עשרה - לפרסם את הדבר.
31 הניח בנים - ההקן, ולא הניחה מעוברת. אלו
32 ואלו - עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל אוכלת
33 דעבדי מלוג אוכלין בשבילה, שהיא אוכלת
34 בשביל בניה, ועבדי צאן ברזל אוכלין בשביל
35 בנים. הניחה מעוברת - ולא הניח לה בנים. אלו
36 ואלו אין אוכלין - שהעובר אינו מאכיל לא את
37 אמו ולא את העבדים. הניח בנים והניחה
38 מעוברת עבדי מלוג אוכלים - שהם שלה ואין
39 לעובר חלק בהן, והיא אוכלת בשביל בניה.
40 עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר
41 - שיש לו חלק בהן, דאית ליה זכיה, ולא
42 ידעינן הי מתרמי לחלק. לפיכך עבדים אסורים
43 לאכול. שהעובר פוסל - בת בהן המעוברת
44 מישראל. ואינו מאכיל - בת ישראל המעוברת
45 מבהן, ולא את עבדי. הבת מאכלת - לקמן
46 מפרש לה. כולן זכרים - לא גרסינן "כולן",
47 אלא הכי גרסינן: זכרים יאכלו כולן נקבות לא
48 יאכלו. אמר שם זכר בבנים - אוכלים העבדים
49 בשבילה, ולא חיישין לחלקו של עובר, דשמא
50 נקבה היא ואין לה חלק במקום בן, ואתלמוד
51 לומר זכר הוא - שמא תפיל, שכל היולדות -
52 מחצה זכרים ומחצה נקבות, ויש שמפילות -
53 סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות, הו
54 להו זכרים הראים לירש מיעוטא, ולמיעוטא
55 לא חיישין. כולן נקבות - לא יאכלו, שמא היא
56 עובר זכר כו'. תיפוק ליה - דאי נמי הויה נקבה
57 - פסלה, דכיון שכל אותן שלפנינו נקבות - יש
58 לעובר חלק בהן, אפילו היא נקבה.

1 ואין מאכיל - נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אביו, ואין מאכיל את אמו.
2 דתריוייהו אעבדים ליכא למימר: פוסל בעבד אביו ואין מאכיל בעבדי אביו, דכיון
3 דאשמעינן דפוסל - היכי משכחת שיאכיל, ובקונטרס פירש כולה מילתא אממו, ואף על
4 גב דאעבדים קאי - הכי קאמר: שהעובר פוסל ואין מאכיל את אמו והוא הדין לעבדיו
5 דפוסל. למאי נפקא מינה לעובר במעי כהנת

6 - אף על גב דעל כרחך דרשינן הדיא דרשא
7 דילוד מאכיל, דמהאי טעמא אמרינן לקמן דבת
8 ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל, דהתם
9 לא שייך טעמא דעובר במעי זרה וזו הוה, דאפילו
10 זר מאכיל את אמו, ואפילו ממזר, כדאמרינן לקמן
11 (ס"ג.) - מכל מקום מביעיא ליה לענין עבדים,
12 דאיכא למימר דוקא לענין אמו וכתב בה קרא:
13 "ויליד ביתו הם יאכלו", דמינה דרשינן שמאכיל
14 את אמו, דרשינן ילוד מאכיל. אבל עבדים
15 שאוכלים מטעם קנין כספו - לא קאמר קרא ילוד
16 מאכיל, שאינו ילוד לא.

17 היינו דקאמר זו שמעתי כו' - ורבנן שהיו
18 אומרים לו כן הוה סברי דטעמא משום
19 דילוד מאכיל.

20 אוכלין כשביל כל המשפחה כולה - הוה
21 מצי למימר דטעמא דרבנן משום
22 דלא סבירא ליה דרשא דשאין ילוד אין מאכיל
23 לגבי עבדים, ולית ליה נמי דעובר במעי זרה וזו
24 הוה. אלא כקלה היתה בידו דטעמא משום דלא
25 זכי בהו עובר, וקצת תימיה: דהא מסתמא מעשה
26 ידיהם עד שילוד הוה לעובר ולא לבני משפחה,
27 קשה לרבינו יצחק: דתנן בפרק "יוצא דופן" (גדה
28 מד,א) דבן יום אחד פוסל מן התרומה, ופריך
29 בגמרא: מאי איריא בן יום אחד? אפילו עובר נמי
30 ומשני רב ששת: מתניתין בכהן שיש לו שתי נשים,
31 אחת גרושה ואחת שאינה גרושה, ויש לו בנים
32 משאינה גרושה וכן יום אחד מן הגרושה פוסל
33 בעבדי אביו. ולאפוקי מדברי יוסי, דאמר: עובר
34 נמי פוסל, קא משמע לן: בן יום אחד - אין, עובר
35 - לא. והשתא, למה ליה לאוקמי כביש לו שתי
36 נשים? אפילו אין לו אלא אחת גרושה, ודוקא בן
37 יום אחד אבל עובר - לא, דאוכילין כשביל כל
38 המשפחה כולה לרבנן! ואומר רבינו יצחק: דרב
39 ששת לטעמיה, דאית ליה ב"מי שמת": המוכה
40 לעובר קנה, ולא אכילי בשביל המשפחה. ולאכי
41 מוקי כביש לו בנים משאינה גרושה, ואין העובר
42 בלמעני גרושה פוסל, משום דלא חיישין
43 למיעוטא, דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה
44 דנקבות הוה ליה זכרים מיעוטא. כדלקמן,
45 ולאפוקי מדברי יוסי, דרבי יוסי חייש למיעוטא.
46 ואתי שפיר דבפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמ"ב,א)
47 פריך למואן דאמר המוכה לעובר קנה מדרתנן
48 "יוצא דופן" (גדה מד,א) בן יום אחד נוהל ומנדיל,
49 אבל עובר - לא, ולא פריך מרישא דבן יום אחד.
50 פוסל, דאיכא לאוקמא בשתי נשים כו'.
51 וזו וסבירא ליה - אף על גב דשמואל פסיק
52 ב"אף על פי" (כתובות נ"ט,א) כרבי יוחנן הסנדלר,
53 דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם - שמואל
54 חשיב עובר כבא לעולם.

אין
אמר רבי יוסי. רבי יוסי. רבי ישמעאל
אמר: רבי יוסי אומר משום אביו: תבת - מאכלת, הבה - אינו מאכיל רבי שמעון בן יוחי אומר:
זכרים - יאכלו פוקן, נקבות - לא יאכלו, שפא ימצא עובר זכר, ואין לננות במקום הבה
כלום. מאי איריא שפא ימצא עובר זכר? תיפוק ליה דנקבה נמי פסלה! תרא ועוד קאמר:
שפא ימצא עובר זכר, ואין לננות במקום הבה כלום. זכרים יאכלו? והאיפא עובר? קסבר:
אין

60 העופר בעבדים, שהוא יורש ופוסלם מלאכול בתרומה, ואם כן,
 61 כשהניח בת נמי לא תאכל לעבדים בתרומה, באופן שיש גם
 62 עובר, מפני חלקו של העופר שיוורש בעבדים ומעכבם מלאכול.
 63 מתרצת הגמרא: אמר רבי, אין כוונת רבי ישמעאל לומר
 64 שכשהניח בת ועובר אוכלים העבדים בתרומה מחמת הבת, שהרי
 65 יש לעובר חלק בירושה והוא פוסלם, אלא הנה, בנכסים מועטים
 66 עסקינן, כלומר, אחד מתנאי הכתובה הוא שאם מת האב הניח
 67 בנים ובנות, הבנות נזונות מנכסיו עד שיתבגרו או עד שינשא, ואת שאר
 68 הממון יורשים הבנים. אמנם אם הניח נכסים מועטים, שאינו די בהם גם לזון את
 69 בנותיו עד שיתבגרו וגם להוריש לבנים, תיקנו חכמים שהבנות נזונות מנכסים ואין הבנים יורשים כלום.
 70 ומדובר בנזון דאיכא בן ביהאי בת – שהאב הניח בן ובת,
 71 שמדאורייתא הבן יורש, ואילו מתקנת חכמים הבת נוטלת את
 72 הנכסים למוזנותיה ואין הבן יורש כלום, ובזה אמר רבי ישמעאל
 73 שהבת מאכילה את העבדים ואין העובר פוסלם, דמה נפשך – מה
 74 רצונך לומר, איזה חשש יכול להיות כאן, והרי אי האי דמעברא
 75 אם אותו שהיא מעוברת בו בן הוא, לא עדיף מהאי דקאי – הרי
 76 אינו עדיף מהבן שכבר נולד, שאינו יורש כלום מחמת תקנת
 77 חכמים, וכמו כן אין העובר יורש, וממילא אינו פוסל את העבדים.
 78 ואי העובר בת היא, גם כן אינה פוסלת, כיון דאמאי אכלה – מה
 79 הטעם שבנות נוטלות את הנכסים אף שיש בנים הראויים לירש מן
 80 התורה, הרי זהו רק בתקנתא דרבנן – מחמת תקנת חכמים, ותקנה
 81 זו שייכת רק בבנות שכבר נולדו וצריכות מזונות, אך כמה הלא
 82 נפק – כל זמן שלא יצא העובר לאויר העולם, לא תקינו רבנן
 83 שתהיה לה זכות בנכסים, ואינה יורשת כלום, ולכן העבדים
 84 אוכלים בתרומה מכח הבת שכבר נולדה. וכך הוא ביאור דברי
 85 רבי ישמעאל, 'הבת מאכלת' כשיש עמה בן והניח האב נכסים
 86 מועטים. והבן אינו מאכל, כשהניח רק בנים, שבוה אין העבדים
 87 אוכלים, כיון שהעובר יורש ומעכבם לאכול משום חלק.
 88 מקשה הגמרא על אביי: במאי אוקימתא – באיזה אופן העמדת את
 89 הברייתא, הרי בנכסים מועטים, ואם כן איכא סיפא – אמור ובאר
 90 את הסיפא של הברייתא, שם אמר רבי שמעון בן יוחי שאם הניח
 91 האב רק בנות אין העבדים אוכלים בתרומה, מחשש שפמא ימצא
 92 העופר זכר, ואין לבנות במקום בן בלום, וכיון שהבן הוא עובר
 93 שאינו מאכיל, אין העבדים אוכלים בתרומה. ואם הברייתא
 94 עוסקת בנכסים מועטים, אדריה, נכסים מועטים רק דבנות יניהו,
 95 ולא של הבנים, ומדוע לא יאכלו העבדים בתרומה.
 96 מתרצת הגמרא: אמנם ברישא מדובר בנכסים מועטים, וכפי
 97 שביאר אביי, אך בסיפא, שם אמר רבי שמעון בן יוחי שאם הניח
 98 בנות אין העבדים אוכלים, אמתא – באנו לאופן שהוריש האב
 99 נכסים מרובין, שהבנים יורשים את חלקם, היתר על מזונות הבנות,
 100 וכיון שכן העובר יורש, ופוסל את העבדים מלאכול בתרומה.
 101 הגמרא ממשיכה להקשות על דברי אביי, שרבי ישמעאל ברבי
 102 יוסי אמר את דינו בנכסים מועטים. מקשה הגמרא: וכי נכסים
 103 מועטים דבנות יניהו – האם נכסים מועטים שייכים לבנות,
 104 שמחמת כן אתה אומר שהעבדים יכולים לאכול בתרומה, והאמר
 105 רבי אפי, אמר רבי יוחנן, יתומין שקדמו ומקרו בנכסים מועטים
 106 שהשאיר אביהם, לפני שבאו הבנות לבית דין לתבוע את הנכסים,
 107 אף שמעיקר הדין אין להם רשות לעשות כן, כיון שתיקנו חכמים
 108 שהבנות נזונות מנכסים אלו ואין הבנים יורשים אותם, מכל מקום
 109 מה שקדמו מקרו – חלה מכירתם, ואין מוציאם את הנכסים
 110 מהלקוחות למוזנות הבנות, ואף אינן נזונות ממעות המקח
 111 שקיבלו הבנים, ומוכח שאף אחר תקנת חכמים שיהיו הבנות
 112 נזונות מנכסים מועטים מכל מקום לענין מכירתם שייכים הנכסים
 113 לבנים, בעיקר דין התורה, ואם כן אף העובר יורש את חלקו, והיה
 114 ראוי שיפסול את העבדים מלאכול בתרומה, ומדוע אמר רבי
 115 ישמעאל שאין העבדים נפסלים מן התרומה.
 116 הגמרא חוזרת אהר מביאורו של אביי בדברי רבי ישמעאל,
 117 ומבארת באופן אחר. מבארת הגמרא: ואלא מאי בתי דקתני

1 שאין חוששין למיעוטא – אין חוששים למיעוט מקרים שיהא עובר
 2 זה בן יורש, אלא סומכים על הרוב, שלא יהא זה זכר בן קיימא,
 3 שהרי כל עובר הוא ספק זכר ספק נקיבה, ואף אם הוא זכר יתכן
 4 שיהא נפל, ובין נקיבה ובין נפל אינם יורשים יחד עם הבנים,
 5 והחשש שיהא זה זכר בן קיימא הוא מועט, ולכן במקום שהניח
 6 הכהן בנים אין העובר פוסל את העבדים מלאכול בתרומה.
 7 תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, לעולם קפרי רבי שמעון בן יוחי
 8 שחוששין למיעוטא, ולכן באמת מעיקר הדין בזמן שהניח בנים
 9 ועובר אין העבדים אוכלים בתרומה, מחשש שהעובר הוא זכר בן
 10 קיימא ויירש את חלקו, ופוסל את העבדים. ומה שאמר רבי שמעון
 11 בן יוחי שבאופן זה העבדים אוכלים, היינו משום דעבדינן ליה
 12 תקנתא – שעושים תקנה ליורשים, על ידי שמעמידים אפטרופוס
 13 לעובר ומחלקים את הירושה לכל האחים וגם לעובר, ומחלקים
 14 באופן שהבנים יקבלו את העבדים, והם אוכלים בתרומה מחמתם,
 15 ואילו העובר נוטל נכסים אחרים. מוסיפה הגמרא: ודין זה הוא
 16 כדברי רב נחמן אמר שמואל, דאמר רב נחמן אמר שמואל, יתומים
 17 קטנים שפמא לחלוק פנכסי אביהם, בית דין מעמידין להם – לכל
 18 קטן קטן, אפטרופוס האחראי על נכסיו, ובזר להם חלק יפה,
 19 כלומר, כל אפטרופוס בורר לקטן שלו חלק יפה, וכשהגידלו
 20 הקטנים, יבולין למחות ולבטל את החלוקה הזו. כך אמר רב נחמן
 21 בשם שמואל, ורב נחמן דיהי – בשיטת עצמו אמר, שאף אחר
 22 שהגידלו היתומים, אין הם יבולין למחות ולבטל מה שעשה
 23 האפטרופוס, דאם בן – שאם הם יכולים לבטל את חלוקת
 24 האפטרופוס, מה פח בית דין יפה – הרי זה לזולל בכח תקנתם של
 25 חכמים שמינו להם אפטרופוס, אם יכולים היתומים לבטל את
 26 חלוקתם. ודברי רבי שמעון בן יוחי שאמר 'זכרים יאכלו' הם
 27 כדברי רב נחמן שממנים אפטרופוס לחלוק את הנכסים, וכיון
 28 שנותנים האפטרופוסים את העבדים לחלקם של הבנים שנולדו,
 29 ואי אפשר לבטל חלוקה זו, לכן רשאים הם לאכול בתרומה. אך
 30 אם כולו בנות אין העבדים אוכלים, לפי שאם העובר זכר הוא
 31 יירש הכל, שהרי הבנות אינן יורשות כשיש בן, ואין שייך לעשות
 32 תקנה לחלוק בין העובר לבנות, ונמצא שהעובר יורש את העבדים
 33 והוא פוסל אותם מאכילת תרומה.
 34 כיון שתלתה הגמרא את דברי רבי שמעון בן יוחי בדינו של רב
 35 נחמן, משמע שהחולקים עליו בברייתא אינם סוברים דין זה.
 36 מבררת הגמרא: לימא – שמה נאמר שדין זה דאמר רב נחמן שתקנו
 37 חכמים להעמיד אפטרופוס ולחלוק לקטנים, תנאי היא – נחלקו
 38 בזה רבי שמעון בן יוחי ותנא קמא, שרבי שמעון בן יוחי סובר כרב
 39 נחמן שמעמידים אפטרופוס לעובר, ולכן כשיש בנים זכרים
 40 אוכלים העבדים בתרומה. ותנא קמא סובר שאין העבדים אוכלים
 41 מפני חלקו של עובר, ואינם רשאים לחלוק עד שיגדלו.
 42 הגמרא חוזרת בה מהתירוץ השני בביאור הברייתא: לא – אין
 43 התנאים חולקים בדברי רב נחמן, אלא דבולין עלקמא את להו דרב
 44 נחמן – הכל סוברים את דינו של רב נחמן, שמעמידים אפטרופוס
 45 ליתומים קטנים לחלוק, ולדברי הכל אם עשו כן וחלקו ונתנו
 46 לבנים שנולדו את העבדים, הרי העבדים אוכלים בתרומה. והאמר
 47 – כאן בברייתא שנחלקו רבי שמעון בן יוחי ותנא קמא, מדובר
 48 שלא עשו כן, ולא העמידו אפטרופוס, ובחוששין למיעוטא
 49 קמפלגי, וכמו שנתבאר בתירוץ הראשון, שתנא קמא חושש
 50 למיעוט שאפשר שהעובר הוא זכר ובר קיימא ויורש, ולכן לא
 51 יאכלו העבדים בתרומה. ורבי שמעון בן יוחי לא חושש למיעוט,
 52 וכיון שרוב העוברים נקיבות או נפלים ואינם יורשים יחד עם
 53 הבנים, לכן כשיש בנים העבדים אוכלים בתרומה.
 54 שנינו בברייתא לעיל (ע"א): רבי ישמעאל פרי יוסי אמר משום
 55 אביי, הבת (מאכיל) [מאכלת], הן אינו מאכיל. סברה עתה
 56 הגמרא שכוונתו לומר שאם הניח האב בת ועובר, אוכלים
 57 העבדים בתרומה. ואם הניח בן ועובר, אינם אוכלים. מקשה
 58 הגמרא: מאי שנא – במה שונה האופן שהניח בן ועובר, שאנו
 59 אומרם הלא מאכיל הבן לעבדים בתרומה, הרי זהו משום חלקו של

יבמות לכהן גדול – פרק שביעי דף סח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצנז
 רש"י

1 דקניה בחיה – ומשעת הויה איפסילה, כדכתיב: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר". משום
 2 דעולא – במסכת כתובות, בפרק "אף על פי" (ג.ב.ב.) דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת
 3 בתרומה, כדכתיב: "קצין כספו הוא יאכל בו", ומה טעם אמרו אינה אוכלת, גזירה שמה
 4 ימוגו לו כוס בבית אביה ותלך ותשקה לאחיה ולאחותה. בתקנתא דרבנן – דחוש, אף
 5 על גב דלאו בר דעת הוא – תקינו ביה רבנן
 6 נישואין, לקמן בפרק "חוש שנשא" (ק.ב.ב.) קא
 7 סלקא דעתך בשומרת יבם לכן תשע – ולא בא
 8 עליה, ולמאי הלכתא נקט בן תשע, אי למיפסיל,
 9 לאשמעינן דכיון לביתא, פסיל לה בזקת
 10 יבמן – מאי איריא בן תשע, אפילו קטן נמי,
 11 דלא קרינן בה "ושבה אל בית אביה", ולשמעינן
 12 בעזי מכן תשע, ואי לאבולי כו' – ואי להכי
 13 נקט בן תשע לאשמעינן רבותא, דאף על גב
 14 דחזי לביאה לא מאכיל יבמתו בויקתו – אפילו
 15 גדול ממש לא מאכיל, דלאו קנינו הוא, דהא
 16 אשמעינן בגדול ברישא דמתניתין, הבה על
 17 יבמתו – דאילו גדול היה אבלי, ואשמעינן
 18 רבותא דאף על גב דביאתו ביאה – לא מאכיל,
 19 ופוסלין דקתני במתניתין – אשאר אקא,
 20 אעובר ויבם בלא ביאה ואירוסין וחרש, אבל בן
 21 תשע – לא נקט ליה אלא משום ואין מאכילין.
 22 אי הכי – דמשום אינו מאכיל נקט ליה, למה
 23 לי למיטענין סיפא, דקתני טעם שהוא בן תשעה
 24 ספק שאינו – הוי נמי כבן תשעה השתא ודאי בן
 25 תשע כו'. פסולין – כגון ממזר ונתין, ומשום
 26 פוסלין נקט ליה, ולא מאכילין – לא אבן תשע
 27 קא, אלא אשאר: עובר ויבם אירוסין וחרש, בן
 28 תשעה – שהוא גר עמומי ומאבי וכו' –
 29 דאסורין לבא בקהל, מצרי וארובי – עד דוד
 30 שלישי בשעה, כו' ונתין – ב"ב"א לתחתן בם,
 31 דקסבר: גירי אריות הן, חלל – פסול לכהונה,
 32 פסולה – אם בת כהן – מן התרומה, ולויה
 33 וישראלית – לינשא לכהונה עולמית, מדיקתני
 34 סיפא – דמתניתין, סיפא פסולי כהונה – חלל,
 35 ואף על גב דקתני שאינן ראויין לבא בישראל –
 36 לא מיירי אלא בכהונה, דמרישא הוה אמינא
 37 פסולי קהל הוא דפסלי, אבל ביאת חלל – לא,
 38 להכי תני סיפא משנה יתירא, לאשמעינן חלל.
 39 פסולה – כהנת מתרומה דבי נשא ומן הכהונה,
 40 לויה וישראלית מן הכהונה, רבי יוסי אויבר כו'
 41 – טעמא דרבי יוסי רובן שמעון מפרש לקמן
 42 במשעתין, מאי קאמרי ומאי פלוגתייהו, לאו
 43 מ"זכר זר" נפקא – "זכר זר לא יאכל קדש",
 44 והשתא סלקא דעתך דקסבר דרך בת כהן נמי
 45 משתמע מיניה, הוואיל וניסת לישראל, הא

1 דְּהָא קִנְיָה בְּהוּיָה, וְאִי בַת יִשְׂרָאֵל לְכַהֵן הִיא - לֹא
 2 מֵאֲכִיל לָהּ מִשּׁוּם דְּעוּלָא, וְהַחֲרָשׁ, אִי בַת כַּהֵן לְיִשְׂרָאֵל
 3 הִיא - פְּסִיל לָהּ, דְּהָא קִנְיָה בְּתַקְנָתָא דְרַבְנָן, וְאִי בַת
 4 יִשְׂרָאֵל לְכַהֵן הִיא - לֹא מֵאֲכִיל, "קִנְיָן כְּסָפוֹ" אִמְר
 5 רַחֲמָנָא, וְהָאִי לֹאֹו פֶר קִנְיָן הוּא. "וְכֵן תִּשַׁע שָׁנִים
 6 וכו'". קָא סִלְקָא דְעִתְךָ בְּשׁוּמְרַת יָבִם לְכֵן תִּשַׁע יוֹם
 7 אַחַד, לְמַאי? אִי לְמִיפְסֵל - קָמוֹן נְמִי מִיפְסֵל פְּסִיל, אִי
 8 לְאֲבֹוּי - גְּדוֹל נְמִי לֹא מֵאֲכִיל! אִמְר אֲבִי: הֵכָא בְיָבִם
 9 בְּן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אַחַד הֵכָא עַל יְבָמָתוֹ עֲסִקְוִין,
 10 דְּמִדְּאֲרִייתָא קִנְיָא לִיה. סִלְקָא דְעִתְךָ אֲמִינָא: הוּאִיל
 11 וּמִדְּאֲרִייתָא קִנְיָא לִיה, וּבִיאתוּ בִיָּא, אִימָא לְזִכְרִיל,
 12 קָא מִזְשַׁמַּע לָן: עֲשׂוּ בִיאת בְּן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אַחַד
 13 כְּמֵאֲמֹר בְּגִדוֹל. אִמְר לִיה רַבָּא: אִי הֵכִי, סִיפָא דְקִתְנִי:
 14 סִפְק בְּן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אַחַד סִפְק שְׂאִינִי, הִשְׁתָּא
 15 וְדָאי בְּן תִּשַׁע לֹא מֵאֲכִיל - סִפְק מִינְעִיָא? אִלָּא אִמְר
 16 רַבָּא: בְּבֵן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אַחַד דְּהִנְדָּ פְסוּלִים קִתְנִי,
 17 דְּפְסָלִי בְּבִיאתִין, וְכִדְתִּנְיָא: בְּן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אַחַד גֵּר
 18 עֲמוּמִי וּמִזְאָבִי, מְצִירִי וְאֲדוּמִי, פּוּתִי, נְתִין, חֲלָל וּמְמוּזָר,
 19 שְׂבָאוֹ עַל כְּהֵנָּה לְוִיָּה וְיִשְׂרָאֵלִית - פְּסוּלוֹת, וְהָא
 20 מְדַקְתִּנִי סִיפָא: אִם אִינְן רְאוּיִן לְבָא בְּיִשְׂרָאֵל הִרִי אֵלֹו
 21 פּוּסְלוֹת, מְפָלֵל דְרִישָׁא לֹאֹו בְּפְסוּלִים עֲסִקְוִין! רִישָׁא
 22 פְסוּלִי קְהֵל, סִיפָא פְסוּלִי בְּהוּיָה, גּוּפָא, בְּן תִּשַׁע שָׁנִים
 23 יוֹם אַחַד גֵּר עֲמוּמִי וּמִזְאָבִי מְצִירִי וְאֲדוּמִי פּוּתִי נְתִין
 24 חֲלָל וּמְמוּזָר שְׂבָאוֹ עַל כְּהֵנָּה לְוִיָּה וְיִשְׂרָאֵלִית - פְּסוּלִין.
 25 רְבִי יוֹסִי אוֹמֵר: כֵּל שְׂזָרְעוּ פְסוּל - פּוּסֵל, כֵּל שְׂאִין
 26 זָרְעוּ פְסוּל - אִינוּ פּוּסֵל. רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
 27 כֵּל שְׂאִתָּא נּוֹשָׂא בְתוֹ - אַתָּה נּוֹשָׂא אֲלִמְנָתוֹ, וְכֵל שְׂאִין
 28 אַתָּה נּוֹשָׂא בְתוֹ - אִי אַתָּה נּוֹשָׂא אֲלִמְנָתוֹ. מִנָּא הִנִּי
 29 מִיָּלִי? אִמְר רַב הַיְוָדָה אִמְר רַב, אִמְר קְרָא: "וּבַת כַּהֵן
 30 כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר", בִּינָן שְׁנַבְעָלָה לְפָסוּל לָהּ - פְּסוּלָה.
 31 הָאִי מִיבְעִי לִיה דְקָאָמֵר רַחֲמָנָא: בַּת כַּהֵן דְּמִינְסָבָא
 32 לְזוֹר לֹא תִיכּוֹל! הִהִיא מ'וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ פְּנַעוּרֶיהָ
 33 מִלְּחֵם אֲבִיהָ הֵאכֵל" נִפְקָא, מְדַקְאֵמֵר רַחֲמָנָא: "וְשָׁבָה
 34 אֶל בֵּית אֲבִיהָ הֵאכֵל" מְפָלֵל דְּמַעֲיָקְרָא לֹא אֶכְלָה! אִי מְהֵהִיא הוּהָ אֲמִינָא לֹאֹו הֵכָא מְפָלֵל
 35 עֲשֵׂה - עֲשֵׂה, פְתַב רַחֲמָנָא הָאִי לְלָאוּ. [לָאוּ] מ'וְכֵל זָר לֹא יֵאכֵל קִדְשׁ" נִפְקָא.

כלומר: זקוקה לה, דביאת בן תשע לא הוי אלא כמאמר בעלמא, ובפרק קמא דקדושין (ט.א) ממעטין ליה דלא קניא מקרא ד"אשת איש", פרט לאשת נקטן, ויש ספרים דגרסי: חזאי ליה, הכי פירושו: כיון דמדאורייתא זקוקה, וביאתו ביאה, ולא בעינן כהנה ביבמה – קא סלקא דעתך דקני לה מדאורייתא, ולכולל, קא משמע לן דלא, משום דלא קני לה.
רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל – וכן גירסת רבינו חננאל, ולא כספרים דגרסי איפכא. דהא קתני סיפא: ואם אינו ראוי לבא בישראל, ואם תאמר: וכיון דתנא רישא פסול כהונה, למה לי למיתני בסופא פסול קהל? דכל שכן הווא ויש לומר: תנא סיפא לגלויי ארישא, שלא תאמר רישא פסולי קהל דוקא, ואם תאמר: וספק בן ט' היאך פוסל בביאתו, נוקביה אחזקה קמיייתא דהוה פרות מכן תשעה ונוקי איתתא בחזקת כשרות! ומיהו, לכהונה ניהא, דלא אולנין בתר חזקה ליוחסין, כדאקאמר רבי יוחנן בפרק קמא דכתובות (י.א): לא מפיה אנו חזין, אלא היא בחזקת בעלה לנתין וממזר, ואפילו ברוב כשרים אעלה, כדאמר התם, ולא מוקמינן לה אחזקה, ואפילו לרבן גמליאל ורבי אליעזר דמכשרי – היינו משום דאמר לה לכשר נבעלת. אבל הכא, דלא ידעה אם הוא בן תשעה – לא, אבל לתרומה – קשיא, אמאי לא מוקמינן להו אחזקה? דאפילו לענין תרומה איירי כמו לענין עבדים, ולתרומה מוקמינן אחזקה, דהא בכתובות בפרק שני (כו.א) בני מוחזק לן באבה דהאי דכחן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה הוא כו', ומוקי לה בתרי ותרמי. משמע דאי לא משום וילוחא דבי דינא הוה מסקי ליה לכולי עלמא, והיינו לענין תרומה, דאי לכהונה – לא מסקינן ליה בתרי ותרמי, כדמכח בדיקדושין ב"האומר" (סו.א) גבי עובדא דינאי המלך ויש לומר: דהכא כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן תשעה, אף על פי שדיה ספק כשבא עליה – לא מוקמינן ליה אחזקה קמיייתא, אלא אולנין בתר השתא, שהוא ודאי בן תשעה, דחזקה קמיייתא איתרע ליה.
 לימא

קצד יבמות. אלמנה לכהן גדול – פרק שביעי דף סח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רש"י

1 האי מיבעי ליה לגופיה – לור גמור, אבל תך דלאו זרה היא – איצטריבא "זבת כהן" 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66

1 קרא היא בקדשים לא תאכל – פירוש: דאי לתרומה לחודה אתא – אם כן לימא 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65

קצו יבמות דף סט עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי)

72 מתרצת הגמרא: אמנם אין לשון 'אלמנה וגרושה' נצרכת לרבות
73 ביאת גוי ועבד, אך היא נצרכת לגוף הדין האמור בפסוק, שאם יש
74 לזרע זרע אינו חוזרת לאכול בתרומת בית אביהן, ואם אין להן זרע
75 חזרות לאכול בתרומה, וא'למנה' הוצרכה התורה לכתוב, כדי
76 להחמיר עליה, וללמד שאם יש לה זרע אינה חוזרת לאכול
77 בתרומה, ו'גרושה' הוצרכה התורה לכתוב כדי להחמיר עליה, ללמד
78 שכשארץ לה זרע חוזרת לאכול בתרומה בבית אביה.
79 מבארת הגמרא את הצורך בלימוד דינים אלו: ו'צריכה' - הוצרכה
80 התורה לכתוב גם אלמנה וגם גרושה, דאי אשמיצין - שאם היתה
81 התורה מלמדת אותנו דין זה רק באלמנה, שאם אין לה זרע חוזרת
82 לבית אביה, היינו סבורים שא'למנה הוא - דווקא בה נאמר דין זה,
83 דבי לית לה זרע אפלה, משום דחויא - שעדיין היא ראויה לכהונה,
84 שהרי היא מותרת לכהן הדיות, אבל גרושה, דלא חויא לכהונה,
85 שנפסלה אפילו לכהן הדיות, אימא - היתה מקום לומר שא'על גב
86 דלית לה זרע, לא אפלה, שבוין שנפסלה לכהונה נפסלה גם
87 לתרומה, ולכן כתבה התורה בפירוש שאף גרושה, אם אין לה
88 זרע, חוזרת לאכול בתרומה. וא' אשמיצין גרושה, שאם יש לה זרע
89 אינה חוזרת לאכול בתרומה, היינו סבורים ש'גרושה הוא - רק בה
90 נאמר דין זה, דבי אית לה זרע לא אפלה, והיינו משום דלא חויא
91 לכהונה, וכיון שנפסלה לכהונה נפסלה גם לתרומה, אבל אלמנה
92 דחויא לכהונה, שהרי היא מותרת לכהן הדיות, אימא - היתה מקום
93 לומר שאף על גב דאית לה זרע נמי תיכיל - שאף אם יש לה זרע
94 גם כן תאכל בתרומה, צריכה - לכן הוצרכה התורה להשיעם גם
95 את דין האלמנה וגם את דין הגרושה, ששתיהן אוכלות אם אין
96 להן זרע, ושתיהן לא אוכלות אם יש להן זרע.
97 התבאר לעיל שלדעת תנא קמא אשה שנבעלה לפסול לה, פסולה
98 מתרומה, ואמרה הגמרא (סח) שנלמד מהפסוק 'זבת כהן כי תהיה
99 לאיש זר' שמדובר בחייבי לאוין. מקשה הגמרא: ואימא - שמא
100 נאמר שדין זה, שאם נבעלה לפסול לה פסלה בתרומה, כולל אף
101 מי שמחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר, שהיא באיסור לגבי
102 תעשה, ואם בא עליה פסלה מתרומה, ומדוע שנינו לעיל (מד):
103 'היא כשרה וולדה כשר', דהיינו שהיא כשרה לכהונה וכל שכן
104 לתרומה. מתרצת הגמרא: 'לאיש זר' אמר דחמניא, ויש ללמוד מכך
105 שאינה נפסלת אלא בביאת מי שזו אפלה מעיקרא - שהבועל היה
106 אסור עליה מעולם, כגון עמוני ומואבי שלא היה בהם צד היתר,
107 לפיכך - להוציא ולמעט מכלל זה האי - אדם זה, כלומר מחזיר
108 גרושתו, דלא זר אפלה מעיקרא הוא, שהרי קורם שגירשה היתה
109 מותרת לו, ואדם זה אינו בכלל 'איש זר' שכתבה התורה, ולכן
110 אינו פסולה לתרומה בביאתו, אף לאחר שנאסרה עליו.
111 הגמרא חוזרת לדון בעיקר הדרשה של הפסוק 'זבת כהן כי תהיה
112 לאיש זר', שממנו למדנו שביאת פסול פוסלת את האשה. מקשה
113 הגמרא: אי הכי, שלומדים מהפסוק 'כי תהיה לאיש זר' שביאת
114 פסול פוסלת, תלל, שנולד מפסול כהונה, דלא זר הוא מעיקרא -
115 שאינו נחשב 'איש זר', שהרי מותר לישא אפילו כהנת כמבואר
116 להלן (פד): לא לפסול את אשתו מלאכול בתרומה, ומדוע
117 הברייתא לעיל (סח) נתנה אותו בין הפוסלים מתרומה. מתרצת
118 הגמרא: יש לימוד מיוחד שחלל פוסל מתרומה, דאמר קרא לגבי

1 ומכך שכתבה התורה 'אלמנה וגרושה' ולא כתבה רק אלמנה או
2 רק גרושה, יש ללמוד שרק אם נישאה למי שיש לו אלמנות
3 וגרושות בה, כלומר, למי שקידושו תופסים בה, רק היא שבה אל
4 בית אביה לאכול בתרומה כשאין לה זרע ממנו, יצאו מכלל זה
5 עובד פוכבים ועבד, שאין לו אלמנות וגרושות, שהרי אינם בתורת
6 קידושין, וכשמתו או גירשו אין עליה שם אלמנה וגרושה, שבאוּפן
7 זה אינה שבה לבית אביה לאכילת תרומה, ומבואר כאן שעבד
8 וגוי פוסלים בביאתם את האשה מלאכול בתרומה, ולכן אינה
9 חוזרת לבית אביה.
10 ממשוּבחה הגמרא ומבארת: אשפקן - מצאנו בפסוק זה לימוד לכך
11 שבהקנת נפסלת מן התרומה בביאת גוי או עבד, אך לזה ו'שפאלית
12 שאוכלות מחמת בנם הכהן, פמא לן - מנין לנו שאף הן נפסלות
13 מאכילת תרומה בביאת גוי ועבד. מבארת הגמרא: יש ללמוד גם
14 לזיה ו'שפאלית מאותו פסוק שלומדים ממנו כהנת, ולמדים כן
15 כעין מה דאמר רבי אבא אמר רב לקמן (פז), 'בת' 'זבת', שהאות
16 ו' מיותרת ובאה לדרשה, קמא נמי יש לדרוש 'בת' 'זבת', שמכך
17 שכתבה התורה 'זבת כהן כי תהיה אלמנה' ולא כתבה רק 'בת
18 כהן', יש ללמוד שגם לזיה ו'שפאלית ו'שפאלית שאוכלות תרומה מחמת
19 בנם, נפסלות בביאת פסול.
20 מבארת עתה הגמרא מי התנא הסובר כן, שואלת הגמרא: פמאן -
21 כדעת מי שנשנתה הברייתא האומרת שביאת פסול פוסלת אף לזיה
22 ו'שפאלית, דרבי עקיבא, דדריש ווי - שדורש את ו' מיותרת
23 שבפסוק, ואף כאן יורוש את הויו' שבפסוק 'זבת כהן', ושלא
24 כדעת רבנן החולקים עליו. משיבה הגמרא: אפילו תימא
25 שהברייתא סוברת כרפנין, שאינם דורשים ו' מ, משום דבולה - כל
26 הלשון 'זבת כהן', קרא ו'תירא הוא - מיותר הוא, שיכלה התורה
27 לכתוב רק 'זבת תהיה אלמנה וגרושה', והיינו יודעים שמדובר בבת
28 כהן, כיון שהפסוק הקודם עוסק ב'זבת כהן', והוספת המילים 'זבת
29 כהן' אף בפסוק זה מלמדת שגם לזיה ו'שפאלית נפסלות.
30 הגמרא שבה לדון בדרשה שהובאה לעיל, שבת כהן שנבעלה למי
31 שאין לו אלמנות וגרושות, נפסלת מלאכול בתרומה. מקשה
32 הגמרא: מנין לנו לדרוש מהפסוק שדוקא מי שיש לו בה אלמנות
33 וגרושות אינו פוסלה מתרומה, ולכן אם אין לה זרע ממנו חוזרת
34 לבית אביה לאכול בתרומה, אבל מי שאין לו אלמנות וגרושות
35 פוסלה אפילו כשאין לה זרע ממנו, ואימא - שמא נאמר שהפסוק
36 בא להקל ולומר שאם נישאה למי שיש לו אלמנות וגרושות בה,
37 והיינו לישראל או לחייבי לאוין שקידושין תופסים בהם, אז נאמר
38 החלוק של התורה, דבי לית זרע - שאם אין לה זרע ממנו,
39 ונתאלמנה או נתגרשה, קאפלה בתרומה. ובי אית ליה זרע - ואילו
40 אם יש לה זרע ממנו, לא אפלה בתרומה. אך אם נישאה למי שאין
41 לו אלמנות וגרושות בה, כגון גוי או עבד, אף על גב דאית ליה זרע
42 ממנו, נמי תיכיל - גם כן אוכלת היא בתרומה, משום שזרעם
43 נחשב כזרע בהמה, ואינו חשוב זרע לפסולה בתרומה מחמתו.
44 מתרצת הגמרא: אם כן, שבה הכתוב להקל על הנישאת למי שאין
45 לו אלמנות וגרושות, ולומר שחוזרת לתרומת בית אביה גם אם יש
46 לה זרע, רבוי לזה ו'שפאלית למה לי - מדוע הוצרכה התורה
47 לרבות לזיה ו'שפאלית מפסוק זה, לומר שאף הן אם נבעלו למי
48 שאין לו אלמנות וגרושות אוכלות בתרומה וכשיש להם גם זרע
49 מכהן אף אם יש להן זרע מהפסול, והרי אפשר ללמוד זאת בקל
50 וחומר מכהנת, ומה כהנת אוכלת לאיש זרע פסול, לזיה
51 ו'שפאלית דאי שכיכלו, ומכך שהוצרכה התורה לרבות לזיה
52 ו'שפאלית, מוכח שהפסוק בא להחמיר בכהנת שביאת גוי ועבד
53 פוסלת אותן, ואפילו כשאין להן זרע מהם, ולכן הוצרכה התורה
54 לרבות גם לזיה ו'שפאלית, שאף הן נפסלות בביאת פסול.
55 נאמר בפסוק (ויקרא כב יב) 'זבת כהן כי תהיה לאיש זר הוא
56 בתרומה הקדשים לא תאכל', והתבאר לעיל (סח), שהפסוק עוסק
57 בבת כהן שנבעלה לפסול לה, שנפסלה מתרומה, ומלשון 'כי
58 תהיה דרשו (שם סח) שמדובר במי שיש לו זיה, כלומר
59 שקידושין תופסים בו, והיינו חייבי לאוין והפסוק 'זבת כהן כי

יבמות. אלמנה לכהן גדול – פרק שביעי דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצו
 רש"י תוספות

1 **ואימא** מי שיש לו אלמנות וגירושין בה כו' – תימה: דבכל דוכתא לחומרא מקשינן והכא
 2 פריך דנקיש לקולא.
 3 **אם** כן רבוי ליה ישראלית – תימה: דהא איצטרך לרבוי ליה ישראלית לאשמעינן
 4 דחזרת בשביל בנה, כדאמרין בסוף "יש מותרות" (יבמות פו,א)? ויש לומר: דמשמע
 5 ליה דאיצטרך ליה ישראלית לכל מילי דאירי
 6 קרא, ולאשמעינן דכי אית לה זרע נמי מן הנכרי
 7 תיכול בשביל בנה – לא איצטרך, כיון
 8 דאשמעינן בכהנת קדיש גופה.
 9 **כי** תזהי כי תבעל – ואם תאמר: לדידה נמי
 10 איכא לאוקומי באלמנה לכהן גדול לרבי
 11 סימא, ובעולה לכהן גדול אפילו לרבי ישבג
 12 ויש לומר: דכל פסולי כהונה נפקא לן דמיפסלי
 13 בתרומה מילא יחלל". אי נמי: לא משמע ליה
 14 לאוקמי "לאיש זר" גבי כהן, ואם תאמר: ולקומי
 15 בסוטה שבא עליה בעלה בדרך, דליכא אלא עשה
 16 ד'ונטמאה"? ויש לומר: זר אצלה מעיקרא בעינן,
 17 אפילו לרבי עקיבא, כיון דלא הוי נמוה, ומידה
 18 קשה: דלמה ליה למימר מאי "כי תהיה" כי תבעל
 19 – בפשיטות דהוה מצוי למיפך, דאמאי איצטרך
 20 קרא לרבי עקיבא לנכרי ועבד? והשתא נמוה הוי,
 21 מיפסלא בביתא נמי מיבעיא? כדאמר בפרק "עשרה
 22 יוחסין" (קדושין עה, ב, ושם).
 23 **כהן** גדול באלמנה בכיאה לחוד – כדאמר
 24 בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עח,א):
 25 בעל – לוקה משום "לא יחלל", ואם תאמר: היא
 26 גופה נמלך דלא בעינן תרתוי? הא כתיב "לא יקח
 27 ולא יחלל"? ויש לומר: דלגבי כהן אין להצריך
 28 קדושין, דכל שכן בלא קדושין, וכיון שהבן נפסל
 29 – גם היא נפסלה.
 30 **ושניהם** לא נמוהה אלא באלמנה לכהן
 31 גדול – עיקר טעמא הוי מילאיש
 32 זר, אלא דמכון גדול באלמנה ילפינן במאי
 33 מסתבר לאוקומי קרא, ואי לאו קרא ד"לאיש זר"
 34 ליכא למילף מקל וחומר דאלמנה שתתחלל,
 35 כדפירשתי לעיל (טו,ב דיבור המתחיל "מה").
 36 **והמפתה** והשוטה – הא דלא תנן קטן
 37 כדפירשתי, דלא תלפנו ליה רבנן
 38 נישואין, כדקתני בגמרא (יבמות צ,ב): שוטה וקטן
 39 שנשאו כו' – אמר רבי יצחק: דדיינו משום דבעי
 40 למיתני בספיא: וילדה, דלא מיתני ליה בקטן.
 41 **לא** פוסלין ולא מאבילין – לא איצטרך
 42 לאשמעינן באונס ומפתה דאין מאבילין,
 43 ומשום לא פוסלין נקטיה, ואפילו לרבי אלעזר
 44 דאמר: פנוי הבא על הפתיה שלא לשם אישות
 45 עשאה זונה – נראה דלא מיפסלה בתרומה, דאין
 46 זה לאיש זר.

ונשאת
 1 **תנא קמא סבר:** מה כהן גדול באלמנה, שביאתו בעבירה – ופוסל, אף היא נמי פוסל. ורבי יוסי
 2 סבר: ככהן גדול, מה כהן גדול – שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול ופוסל, לאפוקי מצרי
 3 שני דאין זרעו פסול, דכתיב: "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'". "רבן שמעון
 4 בן גמליאל אומר: כל שאפתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכו'". מאי איכא בין רבי יוסי לרבן
 5 שמעון בן גמליאל? אמר עולא: גר עמוני ומואבי איכא ביניהו, ושניהם לא למדוהי אלא מכהן
 6 גדול באלמנה, רבי יוסי סבר: מה כהן גדול באלמנה – שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול
 7 ופוסל, רבן שמעון בן גמליאל סבר: מה כהן גדול באלמנה – שזרעו פסול ופוסל, אף שכל
 8 זרעו פסול ופוסל, לאפוקי עמוני ומואבי דאין כל זרעו פסול, דאמר מר: עמוני ולא עמונית, מואבי
 9 ולא מואבית. משנדה האונס והמפתה והשוטה – לא פוסלין ולא מאבילין, ואם אינן ראוין לכא
 10 בשראאל – הרי אלו פוסלין, כיצד? היה ישראל שפא על בת כהן – תאכל בתרומה.
 עיברה
 11 באתן בעבירה, דכתיב (דברים כג): "שלישי" ולא שני. כל שאתה – כהן נושא בתו, אתה כהן נושא אלמנתו, נר עמוני – הוא ובנו וכן בנו עד סוף העולם פוסלין, אבל בתו כשרה,
 12 דקימא לן (יבמות ע"ב), עמוני ולא עמונית. לרבי יוסי דתלי טעמא בכל שזרעו פסול, הואיל ויש בורע פסול – פוסל, ולרבי שמעון דתלי טעמא בבתו – לא פסיל. משנדה והשוטה
 13 – אפילו על ידי חופה וקדושין – לא פוסל ולא מאביל, דאין קנינו קנין. הרי אלו פוסלין – שהרי נתחללה בביאת פסול לה. הרי ישראל שפא על בת כהן – באונס או בפיתוי, שלא
 14 לשם קדושין.

1 **אשכחן כהנת** – דפסיל לה עבד, כולה ובת קרא יתירא הוא – דהא כתיב בקרא לדעיל
 2 מיניה "ובת כהן", ומצי למכתב אבתריה: "וכי תהיה אלמנה וגרושה". אף על גב דאית
 3 לה זרע תיכול – ובכמהה בעלמא חשיב, אם כן – דהאי קרא לקולא כתיב, ולאשמעינן
 4 זרע דנכרי ועבד לא פסיל – רבוי ליה ישראלית דכתיב ביה למה לי דכתב "ובת"
 5 קרא יתירא? השתא כהנת גופה אשמעינן דלא
 6 מיפסלא בורע נכרי ועבד, ליה ישראלית
 7 מיבעיא? ואי משום לאשמעינן דמי שיש לו
 8 אלמנות וגירושין, אפילו הכי כי אית לה זרע
 9 מניה לא תיכול, ואיצטרך למיטר ליה
 10 ישראלית האוכלת בתרומה בשביל בנה כהן,
 11 דכי תינשא לזר ויהא לה זרע ממנו לא תשוב
 12 לתרומה במיתת בעלה – הא פשיטא לן דכיון
 13 כהנת גופה מיפסלא בורע ישראל תרומה
 14 דבי נשא, כל שכן ישראלית האוכלת בשביל
 15 בנה, אלא ודאי, כי רבי קרא ליה ישראלית –
 16 להכי רבייה, שאם אוכלת בשביל בנה, ובעלה
 17 לנכרי ועבד, אפילו אין לה זרע – נפסלה, דלא
 18 נפקא לן מכהנת, כדאמרין לעיל (סח,ב) כהנת
 19 היא קדיש גופה כו', ולרבי עקיבא דאמר אין
 20 קדושין תופסין – לאדם פסול, והאי "כי תהיה
 21 לאיש זר" דלעיל – לאו משום הויה נקט,
 22 ולמימרא דאין פסול פוסלת אלא במי
 23 שאריו לקרא, דהא אין קדושין לשום פסול.
 24 והאי "כי תהיה" אם בא למדע על ביאת פסולין
 25 – אינו אלא לשון בעילה, וכל הורים אצלה
 26 במשמע שתהא ביאתם פוסלת, אפילו נכרי
 27 ועבד. אלמנה וגרושה – לאשמעינן נכרי ועבד,
 28 למה ליה? אלמנה להחמיר כו' – כלומר, לאו
 29 למעוטי מי שיש לו אלמנות וגירושין, אלא
 30 לגופיה איצטרך, אלמנה – כדי להחמיר עליה.
 31 דאי לא כתיב, הוה אמנא אלמנת ישראל והאי
 32 בת כהן תיכול, ואף על גב דאית לה זרע,
 33 וגרושה איצטרך לכתביה רחמנא להקל עליה,
 34 ולמימר (דכי נתגרשה מישראל להקל) דכי לית
 35 לה זרע מישראל – תיכול, דאי לא כתיביה, הוה
 36 אמנא: אף על גב דלית לה זרע לא תיכול, דכיון
 37 דאיפסלה מכהנת – מתרומה נמי מיפסלה,
 38 ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו –
 39 משנישאת לאחר, דהא זר הוא אצלה, ותפסי לו
 40 בה קדושין, אלמנה תניא ב"החולץ" (יבמות
 41 מד,ב): היא כשרה וילדה כשר, ואוקימנא כשרה
 42 לכהנה – וכל שכן לתרומה! הכי גרסינן: חלל
 43 דלא זר אצלה הוא לא לפסול – דהא חלל
 44 מותר אפילו בכהנה, מקיש וזינו – של כהן
 45 גדול מן האלמנה לו, מה הוא פוסל האלמנה
 46 בביתא מן התרומה, כדיליף בפרק "עשרה
 47 יוחסין" (קדושין ע"א), "זלא יחלל" – מי שהיה
 48 כשר ונתחלל, וזו היא האלמנה, אף זרעו החלל
 49 פוסל אשה בביתא מן התרומה, ואימא –
 50 מדאפקה רחמנא בלשון "כי תהיה", משעת
 51 הויה, אי קידש פסול את האשה – פסולה
 52 עולמית, ואפילו מה, כאילו בא עליה. כהן גדול
 53 בכיאה הוא דפסיל – כדכתיב (ויקרא כא): "לא
 54 יחלל זרעו", כשיש זרע יחלל, והכי נמי תנן
 55 ב"הבא על יבמתו" (יבמות נ"ב,ב): נתארמלו או
 56 נתגרשו מן הנישואין – פסולות, מן האירוסין –
 57 כשרות. פצרי שני – פסול, וזרעו כשר לתנא
 58 קמא, כיון דהוא פסול פוסלה בכיאה, לרבי יוסי
 59 – לא פסיל. הכי גרסינן: מה כהן גדול באלמנה
 60 ביאתו בעבירה ופוסל כו', מצרי וארומי שני –
 61 באתן בעבירה, דכתיב (דברים כג): "שלישי" ולא שני. כל שאתה – כהן נושא בתו, אתה כהן נושא אלמנתו, נר עמוני – הוא ובנו וכן בנו עד סוף העולם פוסלין, אבל בתו כשרה,
 62 דקימא לן (יבמות ע"ב), עמוני ולא עמונית. לרבי יוסי דתלי טעמא בכל שזרעו פסול, הואיל ויש בורע פסול – פוסל, ולרבי שמעון דתלי טעמא בבתו – לא פסיל. משנדה והשוטה
 63 – אפילו על ידי חופה וקדושין – לא פוסל ולא מאביל, דאין קנינו קנין. הרי אלו פוסלין – שהרי נתחללה בביאת פסול לה. הרי ישראל שפא על בת כהן – באונס או בפיתוי, שלא
 64 לשם קדושין.

1 ונשאת לעבד – תימה, דלא קתני; ונבששה עם העבד, כדקתני; ונבששה עם השפחה –
2 דנישואין לא שייכי בה.

3 בזנות לא חששו – כדפריש בקונטרס, דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר, ושוטה
4 נמי, אף על פי שנשאת לו – מתהפכת, ואין רוצה להתעבר ממנו, לפי שיראה

5 שלא תוכל לטובלו, כדאמרין בפרק "חרי" (יבמות ק"ב.) דאין אדם דר עם נחש בכפיפה
6 אחת. רב אמר הולך ממזר בו – בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"א.) מפרש פלוגתייהו בתלמא
7 גונו.

8 אמר ליה אבוי לעולם אימא לך אף על גב
9 דלא דימא מעלמא אמר רב הולך ממזר – ולהאי לישנא דא דקאמר בפרק קמא דכתובות
10 (ג"ג.) הווא ארוס וארסתו דאתו לקמיה דרב יוסף,
11 היא אמרה מיניה, הווא אמר: אין, מינאי. אמר רב יוסף:
12 למאי נחוש לה? חדא דהוא קא מודה, ועוד:
13 האמר רב יהודה כו'. לאבוי דאית ליה הבא דלרב
14 הולך ממזר, אף על גב דלא דימא מעלמא – לא סגי
15 התם בטעמא קמא בלא "ועוד". איכא דאמר
16 רבא עליה כולי עלמא לא פליגי כו' – פירוש:
17 היכא דלא דימא מעלמא – מודה
18 אבוי דאין הולך ממזר. אלא הכי איתמר כו',
19 ופליגי אבוי ורבא בדימא מיניה ודימא מעלמא.

אבל

16 הפת וניסת לכהן וילדה הימנו בן – הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי
17 המזבח, מאכיל את אמו, ופוסל אם אמו. ואת אומרת: לא כבני כהן גדול שהוא פוסלני מן
18 התרומה. נמרא תנינא להא דתנו רבנן: שוטה וקטן שגשאו נשים ומתו – נשותיהן פטורות
19 מן החליצה ומן הייבום. פיצד? היה ישראל שבא על בת כהן – האכל בתרומה. עיברה –
20 לא האכל. כיון דעיברה לא האכל – ליהוש שפא עיברה! מי לא תנן: מפרישין אותן שלשה
21 חדשים שפא מעוברות הן! אמר רבה בר רב הונא: ליוחסין חששו, לתרומה לא חששו.
22 ולתרומה לא חששו? והתניא: "הרי זה גיפוד שעה אחת קודם למיתתו" – אסורה לאכול
23 בתרומה מיד! אלא אמר רבה בר רב הונא: בנישואין – חששו, בזנות – לא חששו. ובנישואין
24 מי חששו? והתניא: בת כהן שגשאת לישראל ומת – טובלת ואוכלת בתרומה לערב! אמר
25 רב הסדא: טובלת ואוכלת עד ארבעים, דאי לא מעבדא – הא לא מעבדא, ואי מעבדא –
26 עד ארבעים מיא בעלמא היא. אמר ליה אבוי: אי הכי, אימא סיפא: הויבר עיברה במעיה
27 תהא מקולקלת למפרע! מאי מקולקלת – עד ארבעים. איתמר, הכא על ארוסתו בבית חמיו.
28 רב אמר: הולך ממזר, ושמואל אמר: הולך שתוקי. אמר רבא: מסתברא מילתיה דרב –
29 דדימא מעלמא, אבל לא דימא מעלמא – בתרא דידיה שדינן ליה. אמר רבא: מנא אמין
30 לה – דקתני: ילדה האכל. הכי דמיו? אילמא דדימא מעלמא – ילדה אמאי האכל? אלא
31 לאו – מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא. ומה התם, דלהאי איסורא ולהאי איסורא – בתרא
32 דידיה שדינן ליה, הכא, דלהאי איסורא ולהאי היתירא – לא כל שפני? אמר ליה אבוי,
33 לעולם אימא לך: כל היכא דדימא מיניה אף על גב דלא דיימא מעלמא – אמר רב הולך
34 ממזר, מאי מעמא? דאמרין: מדאפקרא נפשה לגבי ארוס – אפקרא נפשה לעלמא. ומתניתין
35 – שהיו שניהם חבושים בבית האסורין, איכא דאמרי: כבא עליה – כולי עלמא לא פליגי
36 דבתריה דידיה שדינן ליה, והכי איתמר: ארוסה שעיברה, רב אמר: הולך ממזר, ושמואל
37 אמר: הולך שתוקי. אמר רבא: מסתברא מילתיה דרב – דלא דיימא מיניה ודימא מעלמא,
אבל

1 עיברה לא האכל – כדילפינן לעיל (ט"ז.) עובר פוסל, דכתיב: "בנעריה" – פרט למעוברת.
2 נחתך העובר במעיה תאכל – מיד. והוא הדין נמי אם ילדתו ומת. עיברה לא האכל –
3 שהעובר אינו מאכיל את אמו ישראלית עד שיצא לאור העולם, כדכתיב (ויקרא כב): "וליד
4 ביתו יאכל" – ילוד מאכיל, שאין ילוד אץ מאכיל. גדול משל אב – שהבעל לא יכול
5 להאכילה, מפני שלא בא עליה לשם קידושין ולא

6 קניו הוא, ובנו מאכילה. העבד פוסל משום ביאה – אם בא על כתנת פסלה מן התרומה, כדאמרין
7 בגמרא לעיל (ס"ב.) ואין פוסל משום זרע – אם יש לה זרע לבת כהן ומישראל כשר שהוא עבד,
8 ומת בעלה ישראל ונשאר זה, לא אמרין הרי זרע יש לה מישראל,
9 ולא תשוב לתרומת אביה. דעבד ודאי לאו זרע הוא, ומפרש ואולי הכי משכחת לה
10 שיהא בן ישראל כשר עבד. ונבשח על השפחה – נדחק ונדבק עליה. לשון מכבש = "פרישא בלע",
11 ולשון גנאי הוא. הרי זה עבד – שולד שפחה כמותה, דכתיב: "האשה וילדיה" (שמות כא.) היתה
12 אם אביו – בת כהן לישראל, האכל בתרומה אם מת אביו
13 והוא קיים. אף על גב דלד ולד בעלמא פסיל, כדאמרן (יבמות ע"א.) זרע זרעה מנן כו' –
14 האי לא פסיל, דהא לאו בתר אבוח אויל, ולא זרעו הוא.
15 בת ישראל לכהן, ומת גבה מבחן, ובנו כן בנה קיים
16 והוא עבד – לא האכל בתרומה. דלאו זרע הוא.
17 כהן גדול פגעים שהוא פוסל – את בת כהן מן התרומה,
18 משום זרעה מישראל. מאכיל את אמו – לאחר מיתת אביו.
19 ופוסל את אם אמו – אפילו לאחר מיתת אמו דאי לאו הוא
20 הוה הדרה אם אמו לתרומה דבי נשא לאחר מיתת בתה,
21 כדאמר ב"ב שותרות" (יבמות פ"א.) מת בנה מישראל –
22 תאכל בתרומה. וזאת – האשה. אמרת: לא כבני כהן
23 גדול, כלומר לא ירבו כמותו. נשיא נשותיהן פטורות –
24 אלמא: אין קנין לשוטה. כיון – דאי פשיטא לן דעיברה אמרין
25 לה לא האכל – אמאי קתני מתניתין ישראל הבא על בת כהן
26 באונס ופיתוי תאכל? ליתוש שמא עיברה? מי לא תנן –
27 בפרק "ארבעה אדון" גבי נשים שהוחלפו בשעת
28 כניסתן לחופה. מפרישין אותן ממעליהן שלשה חדשים,
29 שמא מעוברות הן חולדות ממזרין, ובעינן
30 הבחנה בין ולד כשר לולד פסול. אלמא: לחדא ביאה
31 חיישין, ליוחסין חששו – מעלה עשר ליוחסין
32 ליתוש לביאה אחת ולספק. הרי זה גיפוד – כהן
33 לבת ישראל. אסורה לאכול בתרומה מיד –
34 דכל שעתא אמרין השתא מיית, אלמא: אסור לה
35 מספק. אלא אמר רבא – לא תמיא לתרומה לא חששו,
36 דודאי חיישין לספיקא, אלא תריץ לפירכא
37 דלעיל הכי, בנישואין – כהן שנתחלפו בכניסתן לחופה –
38 חששו לשמא נתעברו, דהא לא הפכו. אבל בזנות לא חששו –
39 כדקיימא לן: אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר,
40 הלכך ליכא ספק. ומת – בעלה בו ביום. פובלת –
41 משום ביאה, דכתיב: "ואשה אשר ישב איש אותה
42 שכבת זרע" וגו' (ויקרא טו.) יצרת הולך ארבעים יום.
43 תהא מקולקלת למפרע – לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש, דאשתבח

44 וזהו היא ואכלה תרומה בשוגג. ואי כדקאמר – מאי מקולקלת? הא דאי כל ארבעים לאו זרה היא. עד ארבעים – ומדתרין רב חסדא אוכלת עד ארבעים – שמע מינה: מת בעלה דקתני
45 בביריתא הוי דמת בו ביום שנשאה, דאי שהה אצלה זמן מרובה – לאלתר אסורה, דלמא מעוברת היא. דהרי כבר ארבעים יום. הולך ממזר – אף על פי ששניהם מורדים שבא עליה, חיישין; והואיל ופרוצה היא – אחר נמי בא עליה, ואיעברה מיניה. שתוקי – ספק ממזר. דהא מספקא לן אי מארוס הוא, וכשר, אי מאיניש אחריתא הוא, הלכך ממזר ספק הוא. מסתברא מילתיה דרב – דמשוי ליה ממזר ודא. דדימא מעלמא – שחשודה מארסין, דליכא לאכשורי כשאר בני דומה שרם כשרים. דהתם, כיון דנשואה היא, ירוב בעלות הלך אחר הבעל. אבל הכא, לאו אורחיה למיבעל כולי האי בלא חופה. דקתני במתניתין ילדה – אנוסה ומפותה בת ישראל מבחן – האכל בתרומה משום בנה, דמחוקינן ליה בכהן. הכי דמי אי דיימא – נמי מעלמא, אמאי תאכל? אלא לאו דדימא מיניה לחודיה, וקשדינן ליה אבתריה. ואף על גב דלדידיה איסורא ככולי עלמא, דגורו על יחוד של פניה, וכל שכן ארוסה, דלגבי ארוס היתר ולעלמא באיסורא – ודאי היכא דדימא מיניה לחודיה אמרין בתריה שדינן ליה לולד. כבא עליה כולי עלמא לא פליגי – דהכא דמודה שבא עליה. הולך ממזר – ודאי, דבתר רובא דעלמא שדינן ליה, ומאיניש אחריתא הוי.

60 שנינו במשנה: ביצר, היה וישראל שפא על בת בן, תאכל בתרומה.
 61 עיברה, לא תאכל. מקשה הגמרא: בין שבאופן דעיברה, דינה הוא
 62 שלא תאכל, אם כן אף כשבא עליה ולא ידוע לנו אם התעברה,
 63 ליהוש – יש לנו לחשוש שפא עיברה מביאה זו, ותיאסר בתרומה.
 64 ומוכיחה הגמרא שחוששים לעיבור אפילו מביאה אחת: מי לא תנן
 65 – האם לא שנינו במשנה לעיל (לג): דין כעין זה, שנים שקידשו
 66 שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה הוחלפו הנשים, ונמצא שכל
 67 אחד בא על אשת חבירו שהיא אשת איש באונס, מפרישין אותן
 68 שלשה חרשים מבעליהן, שפא מעופרות הן, ובניהם ממזרים הם,
 69 ואם לא נפריש אותן ותלדנה, לא נדע אם הולד הוא מאותו איש
 70 שבעל אותה בחופה והוא ממזר, או שהולד נולד מהביאות של
 71 בעלה שבעל אותה לאחר החופה והוא כשר, ורק לאחר שלשה
 72 חדשים, שאם היא מעוברת עוברת ניכר, מותר לה לחזור לבעלה
 73 האמיתי. ומוכח שחוששים לעיבור אפילו מביאה אחת, ואם כן גם
 74 בבת כהן שבא עליה ישראל יש לנו לאוסרה בתרומה מחשש
 75 שהתעברה מאותה ביאה. מתרצת הגמרא: אמר רב רב הונא,
 76 לוחקין – לדעת אם הולד כשר או ממזר, עשו מעלה, וחששו שמא
 77 התעברה בביאה אחת, אבל לתרומה לא חששו, ולכן כל זמן שלא
 78 ידוע לנו שהתעברה, מותרת בתרומה.
 79 ממשיכה הגמרא ומקשה: וכי לתרומה לא חששו לספיקות שמא
 80 האשה נפסלה מלאכול בתרומה, והתניא, בת ישראל הנשואה
 81 לכהן ואין לה ממנו זרע, ונתן לה גט, ואמר לה, הרי זה נשירה, ויחול
 82 שעה אחת קודם למיתתי, אסורה לאכול בתרומה מיד, שחוששים
 83 שמא ימות בעלה בתוך שעה, ונמצא שהיא עכשיו בשעה שקודם
 84 מיתתו, והרי היא גרושה ואסורה לאכול בתרומה. ומוכח
 85 מבריייתא זו שחוששים בתרומה לספיקות, וכן כאן יש לחשוש
 86 שמא התעברה הכהנת מישראל, ולאסור אותה בתרומה.
 87 הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שבתרומה אין חוששים לספיקות,
 88 ומבארת שיש חילוק אחר בין שתי המשניות: אמר רב רב
 89 הונא, בנישואין, חששו לעיבור, מפני שאשה רוצה להתעבר
 90 מבעלה, ולכן במשנה לעיל לגבי שתי נשים שהוחלפו, וכל אחת
 91 מהן חשבה שהיא נבעלת לבעלה, חששו שמא התעברו, והצריכו
 92 להפרישן מבעליהן לשלשה חדשים, אבל פגות לא חששו לעיבור,
 93 מפני שאשה מונה מתהפכת אחרי הבעלה. כדי שלא תתעבר,
 94 ולכן כל זמן שלא ידוע לנו שהתעברה, אין חוששים לכך.
 95 ממשיכה הגמרא ומקשה: ובנישואין, מי חששו – וכי לגבי נישואין
 96 חששו לעיבור, לאסור בתרומה, והתניא, בת כהן שנישאת
 97 לישראל, ומת בעלה בו ביום, מופקת משום טומאת הביאה, שנאמר
 98 (ויקרא טו יח) יאשה אשר ישכב איש אתה שכבת זרע ורחצו
 99 במים וטמאו עד הערב, ואופקת בתרומה לערב, שהרי בת כהן
 100 חוזרת לתרומת בית אביה לאחר מיתת בעלה, אם לא השאיר
 101 זרע, ומוכח שאף בנישאת לישראל אין חוששים שמא התעברה,
 102 והעובר פוסלה מלאכול בתרומה.
 103 מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, באמת יש לחשוש לעיבור אפילו
 104 מביאה אחת של נישואין, ומה ששנינו בבריייתא שאשה זו מופקת
 105 ואופקת תרומה, הכוונה רק לזמן שעד ארבעים יום מיום שנישאה
 106 ונבעלה, דאי לא מיעברא מאותה בעילה, הא – הרי לא מיעברא,
 107 ובדאי היא מותרת בתרומה, ואף אי מיעברא, הרי עד ארבעים יום
 108 של יצירת הולד, מיא פקלא היא – אין העובר נחשב אלא כמז
 109 בלבד, ואין לו שם 'עובר' שאוסר את אמו בתרומה, ובאמת אחר
 110 יום הארבעים נאסרת האשה בתרומה מחשש מעוברת, עד
 111 שיעברו שלשה חדשים, ואם יתברר שאינה מעוברת מותרת היא
 112 בתרומה.
 113 אביי מקשה על תירוצו של רב חסדא: אמר ליה אביי לרב חסדא,
 114 אי הכי, שעד ארבעים יום אין האשה נחשבת למעוברת, אמא
 115 ספא – אמור ובאר את הסיפא של הבריייתא, בת כהן זו שהיתה
 116 נשואה לישראל, ואכלה תרומה אחר מיתת בעלה, ואחר כך חזר
 117 עיברה במעי, תהא מקולקלת למפרע – צריכה לשלם על התרומה,
 118 שאכלה, שהרי התברר שהיתה מעוברת ונאסרה לאכול בתרומה,
 119 וחיבת לשלם קרן וחומש. כדן זר שאכל תרומה בשוגג, ומשמע

1 אמנם אם עיברה – התעברה מהם לא תאכל בתרומה, מפני
 2 שהעובר פוסל אותה מלאכול בתרומה. פתח העובר במעי, הרי
 3 הוא כמי שאינו, ותאכל בתרומה.
 4 מבארת המשנה כיצד אינן מאכילין: היה כהן שפא על בת ישראל
 5 שלא לשם קידושין, כגון באונס או בפיתוי, או שנשאה כהן שוטה,
 6 לא תאכל בתרומה, כיון שלא היה כאן קדושין, ואינה קנין כספם.
 7 ואף אם עיברה מהם, לא תאכל בתרומה, שעובר אינו מאכיל את
 8 אמו הישראלית בתרומה. אבל אם ולדה מהם, תאכל בתרומה,
 9 נמצא שפחו של הבה גדול מכוחו של האב, שהרי הבעל עצמו אינו
 10 מאכילה בתרומה, מפני שלא קנאה, ואילו בנו מאכילה בתרומה,
 11 שהרי היא אימו.
 12 דין נוסף: העברה, שבא על אשה, פוסל משום ביאה – אם בא על
 13 הכהנת, פסלה מלאכול בתרומה, ואינו פוסל משום זרע – בת כהן
 14 שיש לה זרע מישראל כשר, שאותו זרע הוא עבר, ומת בעלה, אין
 15 אותו זרע פוסלה מלחזור לתרומת בית אביה, אלא היא נחשבת
 16 כמי שמת בעלה ללא זרע, שחוזרת לאכול בתרומת בית אביה.
 17 מבארת המשנה: ביצר – באיזה אופן יתכן שיהיה לאשה זרע עבד
 18 מישראל כשר, הרי שנישאה בת ישראל לכהן, או בת כהן שנישאה
 19 לישראל, וילדה הימנו בה, והלה תהן ונכבש – ובא על השפחה, וילדה
 20 הימנו בה, שהוא נכד של אותה אשה, הרי זה עבד, כמו אמו, ואם
 21 מת הבהן שבא על השפחה, נמצא שהזרע שנשאר לה מבעלה הוא
 22 עבד, ולכן, אם היתה אם אביו של העבד בת ישראל שנישאה לכהן,
 23 ומת בעלה הכהן, הרי זו לא תאכל בתרומה, שהרי היא כמי שמת
 24 בעלה ללא זרע, שאין העבד מתייחס לאבותיו ואינו נחשב זרעו.
 25 ואם היתה אם אביו של העבד בת כהן שנישאה לישראל, הרי היא
 26 חוזרת לבית אביה ותאכל בתרומה, משום שהיא נחשבת כמי שאין
 27 לה זרע מישראל, שהרי עבד זה אינו מתייחס לאבותיו, ואינו
 28 פוסלה מתרומה.
 29 ממשיכה המשנה ומבארת דין נוסף: מקור פוסל ומאכיל, ביצר, בת
 30 ישראל שנישאת לכהן, ובת כהן שנישאת לישראל, וילדה הימנו בת,
 31 והקרה אותה הפת ונישאת לעבד או לעובד כוכבים, וילדה הימנו
 32 בהן, הרי זה ממזר, כיון שאין קידושי אביו תופסים באמו, ואם מתה
 33 הבת של אשת הכהן או הישראל, ונשאר רק בנה הממזר, הרי
 34 אותו ממזר מתייחס להוריו, ולכן אם היתה אם אמו של הממזר בת
 35 ישראל שנישאת לכהן, ומת בעלה, תאכל בתרומה, משום שזרע
 36 פסול נחשב זרע, וכיון שיש לה זרע מהכהן, ממשיכה היא לאכול
 37 בתרומה. ואם היתה אם אמו בת כהן שנישאה לישראל, ומת
 38 בעלה, לא תאכל בתרומה, משום שיש לה זרע מישראל, שגורם
 39 לה שלא לחזור לבית אביה, ולא לאכול תרומה.
 40 כהן גדול, פעמים שהוא פוסל בת כהן מלאכול בתרומה, ביצר, בת
 41 כהן שנישאת לישראל, וילדה הימנו בת, ואותה בת מונעת מאמה
 42 מלחזור לאכול בתרומת בית אביה אף לא אחר מיתת בעלה, והלכה
 43 הפת וניסת לכהן וילדה הימנו בה, הרי זה ראויה להיות כהן גדול
 44 עומד ומשמש על גבי המזבח, ועל אותו כהן גדול אמרה המשנה
 45 שהוא מאכיל בתרומה את אמו, אף שמת בעלה הכהן אך כיון שיש
 46 לה זרע ממנו הריהו מאכיל אותה בתרומה, ואתו כהן גדול פוסל
 47 את אם אמו, שהיא בת כהן, מלחזור ולאכול בתרומת בית אביה,
 48 אפילו שבתה מתה, כיון שהוא הזרע שיש לה מבעלה הישראל,
 49 ואילו לא היה לה זרע היתה חוזרת לאכול בתרומת בית אביה,
 50 ואם אמו ואת אומרת בתרעומת, לא ירבו ישראל בכני – כבן בתי,
 51 אף שהוא כהן גדול, שהיא פוסלתו כן התרומה.
 52 **גמרא**
 53 שנינו במשנה: שוטה לא פוסל ולא מאכיל. הגמרא מביאה ברייתא
 54 בענין שוטה: תניא להא דתנו רבנן – שנינו במשנתנו דין זה האמור
 55 בבריייתא, שאין קנין לשוטה באשה אפילו מדרבנן, שוטה וקמן
 56 שנישואי נשים ומתה, נשותיהן פטויות מן התליצה ומן הייבום, כיון
 57 שנשים אלו מעולם לא היו נשואות למת, שהרי אין שוטה וקמן
 58 יכולים לישא, וכמו כן מבואר במשנתנו שאין אשת השוטה נפסלת
 59 או אוכלת בתרומה מחמתו, כיון שאין קנינו קנין.

1 אבל דיימא מיניה אף על גב דדיימא נמי מעלמא בטר דידיה שדין ליה — פירוש: דיימא
2 מיניה — שבא עליה בודאי, ודיימא מעלמא — היינו שם רע, דאי דיימא מיניה נמי
3 שם רע בעלמא — אם כן מאי מייחי רבא ממתניתין? דרתם בא עליה דאי, משום הכי בטר
4 דידיה שדין ליה.

הדרן עלך אלמנה

5 הערל פירש בקונטרס: שמתו אחיו מחמת
6 מילה. וכן נראה, דלא דמי לערלה
7 שלא בזמנה דמיבעיא לן בגמרא (יבמות ע"א.) אי
8 היא ערלה. דרתם כיצא בו לא הוי בר מילה
9 בשום מקום. אבל אחר שמונה, אף על גב דאי
10 אפשר לו למול מפני הסכנה — הוי ערל, כיון
11 שהגיע הזמן, תרע, דלא פשיט ליה בגמרא
12 מטמטום שאין אוכל בתרומה אע"פ שלא
13 בזמנה, אף על גב דאין חייב לקרוע ולמול,
14 כדמוכח בגמרא (שם, ב.) דקאמר: זכרי דלאמתו
15 בשעת אבילה וליתגזו בשעת עשיה — משכחת
16 לה בטמטום שנקרע ביני ביני ונמצא זכר, דלא
17 קרינן ביה בשעת עשיה "המול לו לא זכר ואו קרב
18 לעשות" דלא מייחזי לקרוע ולמול. ובפרק קמא
19 דחגיגה (ה"א) נמי אמר: "זכור" — להוציא
20 טומטום ואנדרוניטוס, פטור מן הראיה, ומקול לה
21 כשביצו מנחוך, ובירושמי מייחי רבא
22 ממתינתין אאחותו חמה דממתנין לו למול
23 שלשים יום, דאסור בתרומה, משמע דמתינתין
24 איירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה. ובהדיא
25 מחלק בירושלמי בין ערלות שלא בזמנה ובין
26 שהגיע זמנו למול אלא שכבנה היא לו. אלא
27 שבה חולק על התלמוד שלנו: דרתם פשיטא ליה
28 דערלות שלא בזמנה לא היא ערלה, ואבלי
29 בתרומה, ובתלמוד שלנו בעיא היא בגמרא
30 (ע"א.) ולא איפשיטא. מה תושב ושכיר
31 האמור בפסח — ואם תאמר: באוכל תרומה
32 בטמאת עצמה נילף בהאי גזירה שה דלילק,
33 ולקמן (ע"ג.) אמרין דלית בה אלא עשה
34 "בשעריך תאכלנו" — לזה ולא לאחרו ואומר
35 רבינו יצחק: דדך גזירה שוה לא ניתנה אלא לענין
36 פסול האדם האוכל, כגון ערל ואונן וכיצא בו.
37 אבל לענין פסול גופה, כגון טמאת עצמה — לא.
38 אבל קשה: דאבתי נילף מבחורים שילקה עליה
39 בטמאת עצמה, דכי היכי דילפינן (שם) בחורים
40 בתרומה משום דתרומה קרינהו רחמנא — הכי
41 נמי נילף תרומה מבחורים, דהא בי"העור הדרושב
42 (חולין קכ"ב.) גמרינן תרומה מבחורים לענין
43 דמשקין היוצאין מזון כמותן. איש לרבות
44 הערל — מהכא אמרין בכל דוכתי (חגיגה ד.)
45 דרבי עקיבא מרבה ערל כי טמא. ומכל מקום
46 איצטרך למכתב ערל בפסח, דאי לאו דכתיב
47 בהדיא משום מקום שהוא כטמא — לא היה
48 מרבינן ליה מאיש איש, אף על גב דמילת זכור
49 ועבדיו מעכבתו בפסח. מה לפסח שכן חייבין
50 עליו משום פגול נותר וטמא — יש ספרים דלא
51 גרסי טמא. דבתרומה נמי איכא איסור טמאה.
52 ואית דגרסי ליה, משום דבפסח איכא כרת לאוכל
53 בטמאת הגוף מה שאין כן בתרומה, ובקונטרס
54 נמי פירש דחייבים עליו חטאת קאמר. והוא הדין
55 דהוי מצוי למיפרך מכל פ"ק ע"כ.
אלמא

1 הכי גרסינן: הכי דמי אלימא דיימא מניה ולא דיימא מעלמא צריכא למיטר דתיכול
2 אלא לאו דיימא נמי מעלמא. לא כל שבן — דאי דיימא מניה ומעלמא, דבתריה דידיה
3 שדין ליה. ומתינתין לרבא דיימא בלל — מקמי הכי, לאו מניה ולא מעלמא. הלכך
4 איצטרך לשמעינן דתאכל, דאמרין בך ביאה נתעברה. בני כנים הרי הן ככנים —
5 בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות ס"ב.) כמאן
6 כרבי עקיבא — מתניתין דקתני: נכרי ועבד הבא
7 על בת ישראל הולד ממוה. פשוט רבינו — רבי,
8 ואף על גב דשמעינן דפליג ארדבי עקיבא בפרק
9 "רבן גמליאל" (יבמות נ"ב.) דאמר: אין דברים
10 הללו אמורים אלא לרבוי רבי עקיבא, וליה לא
11 סבירא ליה, אפילו הכי, בכברי ועבד מודה,
12 כדאמר ב"החולין" (יבמות מה"א.) נכרי "לא
13 תתחתן", ועבד "לא תהיה קרשה". כוונא — כלי
14 קטן, כלומר, ממור שהוא גרוע. כדא — כלי
15 חשוב, כלומר, כהן גדול.

1 אכל דיימא מניה, אף על גב דדיימא מעלמא, בתריה
2 דידיה שדין ליה, אמר רבא: מנא אמינא לה, דקתני:
3 ילדה - תאכל. הכי דמי? אלימא דיימא מניה ולא
4 דיימא מעלמא - צריכא למיטר דתיכול? אלא לאו -
5 דיימא נמי מעלמא, ומה תתם, דלהאי אפסורא ולהאי
6 אפסורא, בתריה דידיה שדין ליה, הכא דלהאי
7 אפסורא ולהאי היתירא - לא פל שפני? אמר ליה אבוי:
8 לעולם אימא לך, פל הויא דיימא מעלמא, אף על
9 גב דדיימא מניה אמר רב הולך ממור, ומתינתין בללא
10 דיימא פלל. "העבד פוסל משום ביאה כו". מאי
11 טעמא? אמר קרא: "האשה וילדיה תהיה וגו". ממור
12 פוסל ומאכיל. תנו רבנן: "זרע אין לה", אין לי אלא
13 זרעה, זרע וזרעה מניין? תלמוד לומר: "זרע אין לה",
14 מכל מקום, אין לי אלא זרע פשר, זרע פסול מניין?
15 תלמוד לומר: "זרע אין לה" - ענין עלה. והא אפיקתיה
16 לזרע וזרעה! זרע וזרעה לא איצטרך קרא, בני כנים הרי
17 הן ככנים, פי איצטרך קרא - לזרע פסול. אמר ליה
18 ריש לקיש לרבי יוחנן: כמאן, פרבי עקיבא, דאמר: יש
19 ממור מתייבי לאוין? אפילו תימא רבנן, בנכרי ועבד
20 מודה. דכי אתא רב דימי אמר רבי יצחק בר אבדימי
21 משום רבינו: נכרי ועבד הבא על בת ישראל - הולך
22 ממור. "בהן גדול פעמים שפוסל". תנו רבנן: הריני
23 פפרת בן בתי כוונא - שפאכילני בתרומה, ואיני פפרת
24 בן בתי כוונא - שפוסלני מן התרומה.

הדרן עלך אלמנה

16 משנה הערל - כהן שמתו אחיו מחמת
17 מילה. נשיהם ועבדיהם יאכלו -
18 דהא משום ערלות וטמאה לא נפקי מכלל
19 כהנים, אלא דאינהו גופייהו מחסרי תקנתא.
20 נשיהם - של פצוע דכא וכרות שפכה לא
21 יאכלו דשויהא חללה בביתאן, שהרי נבעלה
22 לפסול לה. ואם לא ידעה - לא בא עליה אחרי
23 כן, והיתה נשואה לו קודם לכן, ואם נשתיד
24 מעשרה - שנכרת מעטרה ואילך - כשה,
25 דרתם בישראל בעלמא הוא ולא גיד, שאין גיד
26 אלא מעטרה ואילך לצד הגוף. עטרה שורע
27 בשר המספת במקום המסור בגובה, ושופע
28 ויורד עד תחת, נמרא תושב ושכיר בתרומה
29 - דכתיב: "תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש".
30 איש איש מורע אחרו והוא צרוע או זב לרבות
31 ערל - כטמא אצל אבילה תרומה, דבהאי קרא
32 תרומה כתיב, דכתיב (ויקרא כ"ב.) "ובא השמש
33 וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", והיינו תרומה,
34 דסגי ליה בהערב שמש. שבן חייבין עליו -
35 קרבן חטאת, אם אכלו פגול או נותר או
36 בטמאת הגוף. דכולוהו בכרת, דהא קדשים הוא.
37 קנוי קנין עולם - עבד עברי הנרצע, ובא
38 הכתוב ללמדך, שאין גופו קנוי לכהן זה
39 שיאכלוהו בתרומה ככנעני. קנין שנים - סתם
40 עבד, שיצוא בשש שנים. אילו כן - דלא נאמר
41 אלא תושב. הייתי תושב לו קנוי קנין
42 שנים - משום הכי אסור בתרומה. בא שכיר
43 יתירא ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא.
44 וכיון דתרי כתיבי - מסתברא דתושב - זה
45 המיושב אצלו לזמן מרובה, ושכיר - זה העומד
46 לצאת. אלא דפסח מופני - האי שכיר ותושב
47 דפסח, דכתיב: "לא יאכלו בו". מאי גינהו אי
48 נימא תושב ושכיר נרצע. קנוי קנין שנים, או
49 נרצע.

הכא
האמור בתרומה ערל אסור בו. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "איש איש"
לרבות הערל. אמר מר: רבי אלעזר אומר נאמר "תושב ושכיר" בפסח ונאמר "תושב ושכיר"
בתרומה, מה "תושב ושכיר" האמור בפסח ערל אסור בו, אף "תושב ושכיר" האמור בתרומה
ערל אסור בו. מופנה, דאי לאו מופנה - איכא למיפרך: מה לפסח - שפן חייבין עליו משום
פגול ונותר וטמא. לאי, אפגונו מופנה. הי מופנה? אי דתרומה - מצרף צריכי, דתניא:
"תושב" זה קנוי קנין עולם, "שכיר" זה קנוי קנין שנים. ויאמר "תושב" ואל יאמר "שכיר", ואני אומר: קנוי קנין עולם אינו אוכל,
קנוי קנין שנים - לא פל שפני? אילו פל, הייתי אומר: "תושב" זה קנוי קנין שנים, אבל קנוי קנין עולם אוכל - פא "שכיר" ולימד
על תושב, שאף על פי שקנוי קנין עולם - אין אוכל. אלא דפסח מופני. האי "תושב ושכיר" דכתב רחמנא בפסח מאי גינהו? אי
נימא תושב ושכיר מופני - משום דהיה ליה תושב ושכיר אפטר ליה מפסח? והא קיימא לן גבי תרומה דלא אכיל,
אלמא

הדרן עלך אלמנה

45 עבדיהם. ואם מת ללא בנים אלא שהניחה מעוברת, אלו ואלו אין
 46 אוכלים בתרומה. עבדי מלוג אינם אוכלים, כיון שהם של האשה,
 47 והיא עצמה אינה אוכלת בתרומה אחרי שמת בעלה ללא בנים,
 48 ולכן גם עבדיה אינם אוכלים. ועבדי צאן ברזל אינם אוכלים, כיון
 49 שהעובר יורש את העבדים מאביו, והרי הם שלו, אך אינו מאכיל
 50 לעבדיו בתרומה. ואם הניח בנים וגם הניחה מעוברת, עבדי מלוג
 51 שהם שלה, ואין לעובר חלק בהן, אוכלים כדרך שהיא אוכלת,
 52 והיא אוכלת מחמת בניה, אך עבדי צאן ברזל, שהם שייכים
 53 ליורשים, לא יאכלו, מפני חלקו של עובר שירש את חלקו בנכסים,
 54 ואינו מאכיל בתרומה, וכיון שלא ידוע איזה חלק יפול לעובר
 55 העבדים אסורים, שהעובר פוסל את אמו, באופן שהיא בת כהן
 56 המעוברת מישראל, שמחמת העובר אינה שבה לבית אביה
 57 לאכול בתרומה, ואינו מאכיל את אמו, באופן שהיא בת ישראל
 58 המעוברת מכהן, וכמו כן אינו מאכיל אף את עבדיו בתרומה, אלו
 59 דברי רבי יוסי.
 60 הברייתא מביאה תנאים החולקים על הדין האחרון, של הניח בנים
 61 והניחה מעוברת: רבי ישמעאל פירי יוסי אומר משום אביו, באופן
 62 שהניח הכהן עובר ובת, הנת מאכלת לעבדי צאן ברזל בתרומה.
 63 אך אם הניח עובר ובן, הנת אינו מאכיל לעבדים, ולהלן יבואר
 64 טעמו. רבי שמעון בן יוחי אומר, אם הניח הכהן בנים וקריים ועובר,
 65 יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה מחמת שהם שייכים לבנים ולהלן
 66 יבואר מדוע אין העובר פוסל. ואם הניח פולן נקבות ועובר, לא
 67 יאכלו העבדים בתרומה, כיון שיש לחוש ששם ימצא העובר זכר,
 68 ואין לנגות בירושה במקום הנת פלוג, ונמצא שעתה שייכים
 69 העבדים לעובר, ואין עובר מאכיל לעבדיו בתרומה.
 70 הגמרא מבררת עתה את דברי רבי שמעון בן יוחי. מקשה הגמרא:
 71 באופן שהניח ננות ועובר, שאמר רבי שמעון בן יוחי שאין
 72 העבדים אוכלים בתרומה מחשש שימצא העובר זכר, מאי איריא
 73 – מדוע נקט שהטעם הוא ששם ימצא עובר זכר, והוא יורש לבה,
 74 תיפיק ליה דנקבה נמי פסקה – הרי אף אם העובר נקיבה היא
 75 פוסלת את העבדים, שהרי יש לה חלק בירושה כשאר הבנות
 76 שהרי לא הניח בנים, ואין עובר מאכיל את עבדיו בתרומה,
 77 שהעובר יורש ואינו מאכיל. מתרצת הגמרא: הדין ועוד קאמר –
 78 כוונת התנא לומר שבין אם העובר זכר ובין אם הוא נקיבה, אין
 79 העבדים אוכלים בתרומה, הדין, שאם נאמר דהעובר נקבה, נמי
 80 פסקה – גם באופן זה היא פוסלת את העבדים מלאכול בתרומה,
 81 שאין העובר מאכיל. ועוד, ששם ימצא העובר זכר, ואין לנגות
 82 במקום הנת פלוג, והעובר יורש הכל, ואינו יכול להאכיל את
 83 עבדיו בתרומה.
 84 ממשיכה הגמרא ומבררת: שנינו בברייתא בדברי רבי שמעון בן
 85 יוחי, שאם הניח בנים וקריים ועובר, יאכלו העבדים בתרומה.
 86 מקשה הגמרא: מדוע העבדים אוכלים והאיכא – והרי יש את
 87 העובר, ואם הוא זכר הרי הוא יורש חלק בעבדים יחד עם אחיו,
 88 ואינו מאכילם בתרומה. מתרצת הגמרא: קסבר רבי שמעון בן יוחי

1 יורשים את העבדים, ואוכלים העבדים בתרומה משום הנתים,
 2 ואילו העובר אינו יורש כלל, ולכן אף אם דינו כזר, אינו פוסל את
 3 העבדים בתרומה. ואם אין לו לכהן שמת בנים אחרים מלבד
 4 העובר, אוכלים העבדים בתרומה משום האחים של המת, שהם
 5 כהנים והם יורשיו, והעבדים אוכלים מחמתם, ואילו העובר אינו
 6 פוסל כיון שאינו יורש עד שיוולד. ואם אין לו לכהן שמת אחים,
 7 אוכלים העבדים בתרומה משום המשפחה כולה, שאין אחד
 8 מישראל שאין לו יורשים, וכל זמן שלא נולד העובר, בני משפחת
 9 אביו הקרובים אליו הם היורשים, וכיון שהם כהנים, אוכלים
 10 העבדים מחמתם.
 11 מקשה הגמרא: משמע מלשונו של שמואל ש'ו דברי רבי יוסי',
 12 ואילו שמואל עצמו לא פירא ליה כמותו שעובר יורש, אלא
 13 כחכמים שאין עובר יורש, וקשה, הא אמר ליה שמואל לרב הניא
 14 בגדתא – בעל אגדה, הוה אית לי בי עשרה – צא והבא לי עשרה
 15 בני אדם, כדי לפרסם את הדבר, דאימא לך באנפיהו – שאומר לך
 16 בפניהם, הנהיף חפץ לעובר שבמעו אמו. קנה העובר. ואם כן כל
 17 שכן שיכול העובר לירש נכסי אביו, הרי שסובר שמואל כרבי יוסי,
 18 שיש זכיה לעובר. מתרצת הגמרא: אין לדייק מלשונו של שמואל
 19 שאינו סובר כרבי יוסי, אלא כוונתו ש'ו דברי רבי יוסי שהעובר
 20 יורש, ופירא ליה לשמואל כמותו.
 21 מקשה הגמרא: אם אכן שמואל סובר כרבי יוסי, אם כן מאי קא
 22 משמע לן שמואל שאמר זו דברי רבי יוסי, והלא דברי רבי יוסי
 23 מפורשים במשנה. מתרצת הגמרא: שמואל בא לחדש דפליגי רבנן
 24 עליה דרבי יוסי, וסוברים שאין העובר זוכה בירושה.
 25 ממשיכה הגמרא ומקשה: ופי פליגי – וכי נחלקו חכמים ורבי יוסי
 26 בדבר זה, מהני רבי יואל, שנינו בברייתא, דין זה שעובר יורש את
 27 עבדי אביו ופוסלם בתרומה, זו עדות שהעיד רבי יוסי מפי שמעיה
 28 ואבטיהו, והודו לו חכמים, ושלא כדברי שמואל שחכמים נחלקו
 29 עליו. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, אין זו קושיא, מי קתני – וכי
 30 כתוב בברייתא 'וקבלו חכמים את דבריו', שמשמעות לשון זו היא
 31 שהסכימו לדין שאמר, והרי לא כתוב כן, אלא לשון 'והודו לו'
 32 קתני במשנה, ומשמע שחכמים חלקו עליו, אלא שהודו לדבריו
 33 דמסתבר מעמי – שנראית סברתו של רבי יוסי, שאם העובר זוכה,
 34 אין העבדים אוכלים בתרומה, אך מכל מקום היה לחכמים קבלה
 35 שעובר אין לו זכיה, ולא הניחו את קבלתם, וסוברים שהעובר אינו
 36 יורש והעבדים שהוריש האב אוכלים בתרומה.
 37 הגמרא מביאה ברייתא שנתבארו בה כמה שיטות תנאים בדין
 38 עבדי כהן שמת והניח עובר, אם אוכלים בתרומה: הנו רבנן
 39 בברייתא, כהן שנשא בת ישראל והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי
 40 צאן ברזל, ומת והניח בנים והיא אינה מעוברת, אלו ואלו – עבדי
 41 מלוג ועבדי צאן ברזל, אוכלים בתרומה, והטעם בעבדי מלוג הוא
 42 כיון שהם ממון האשה, ומאחר שהיא עצמה אוכלת (מחמת בניה),
 43 אף עבדיה אוכלים מחמתה. והטעם בעבדי צאן ברזל הוא מחמת
 44 שהם ממון הבנים, והבנים עצמם כהנים הם ומאכילים את

אגרות קודש

ב"ה, ימי החנוכה, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר דניאל שי' הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הפ"ש ממנו ע"י הטלפון.

ובימים מאירים ובהירים אלה הנני לאחל למר ולכל בני ביתו שיחיו שיהי' בכל עניניהם -
 כהוראת ימי חנוכה ונרות חנוכה - הולך ומוסיף באור, וגם כהוראת ימי חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ"
 - שגם בפעולותיו מחוץ לביתו, כלומר בעסקנות ציבורית והפצת נר מצוה ותורה אור בכלל, יהי' מוסיף
 בנר ואור מיום ליום.

בברכה להצלחה בכל האמור ולבשורות טובות.

40 שנפלו שתי הנשים ליבום, וכיון שבת אחיו אסורה על אביה
 41 ופטורה מיבום, אף צרתה נפטרה מיבום, כמבואר לעיל (ב) שצרת
 42 ערוה פטורה מיבום. או שמתה בת אחיו תחילה, ונמצא שכשמת
 43 האישה היה נשוי רק לאשה השנייה שאינה קרובתו, והיא חייבת
 44 ביבום, שהרי אין לה צרה הקרובה ליבם שתפטרה מיבום. וכיון
 45 שהוא ספק, צָרְתָהּ חוֹלְצָתָּהּ, מחשש שמתה בת אחיו תחילה ויאף
 46 אם לא מתה תחילה וצרתה פטורה מיבום, אין כל איסור
 47 בחליצה, וְלֹא מִתְּיַבְּמָתָּהּ, מחשש שהוא מת תחילה וממילא הצרה
 48 פטורה מיבום, ואסורה עליו כדן אשת אח שלא במקום מצוה.

גמרא

49 שנינו במשנה: 'הַעוֹבֵר, פּוֹסֵל וְאִינוּ מֵאֲכִיל'. מבארת הגמרא את
 50 כוונת המשנה: 'אִי בֵּית כֹּהֵן שֶׁנִּישֵׂאת לְיִשְׂרָאֵל הִיא, ומת בעלה,
 51 העובר פְּסִיל לָהּ מִלְּשׁוֹב לְבֵית אֲבִיהָ לֵאכּוֹל בְּתֵרוֹמָהּ, כיון שנאמר
 52 לגבי בת כהן הנשואה לישראל שהתאלמנה או התגרשה (ויקרא כב
 53 ט) 'וְבֵית כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׂבָה אֵל בֵּית
 54 אָבִיהָ כְּנַעֲרִיָּה מִלְחָם אָבִיהָ תֹאכַל, ומלשון 'כְּנַעֲרִיָּה' יש ללמוד
 55 שדווקא בזמן שהיא דומה לזמן נעוריה היא שבה לאכול בתרומה,
 56 פָּרֵט לְמַעֲוָרָתָהּ, שכיון שאינה דומה לזמן נעוריה, אינה שבה
 57 לאכול בתרומה. וְאִי בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּישֵׂאת לְכֹהֵן הִיא, ואין לה בנים
 58 אלא העובר, לֹא מֵאֲכִיל לָהּ הָעוֹבֵר בְּתֵרוֹמָהּ, כיון שרק ילוד – מי
 59 שכבר נולד, מֵאֲכִיל את אמו בתרומה, ואילו מי שְׂאִינוּ יְלוּד, והיינו
 60 עובר, אֵינוּ מֵאֲכִיל בְּתֵרוֹמָהּ.

61 שנינו במשנה: 'הַיָּבֵם, שאף הוא פוסל ואינו מאכיל. מבארת
 62 הגמרא: 'אִי בֵּית כֹּהֵן שֶׁנִּישֵׂאת לְיִשְׂרָאֵל הִיא, ומת ללא בנים, ונפלה
 63 ליבום לפני אחיו ישראל, פְּסִיל לָהּ הֵיבֵם מִלְּחֹזֵר לְבֵית אֲבִיהָ
 64 לאכול בתרומה, שנאמר (שם) 'וְבֵית כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה
 65 וְזָרַע אֵין לָהּ, וְשָׂבָה אֵל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲרִיָּה מִלְחָם אָבִיהָ תֹאכַל,
 66 ודרשו שדווקא השבה לבית אביה אוכלת בתרומה, פָּרֵט לְשׁוֹמְרֵת
 67 יָבֵם שֶׁאֵינָה יֹכֵלָה לְשׁוֹב לְבֵית אֲבִיהָ שֶׁהִיא זֹקֵקָה וְאֶגוּדָה בֵּיבֵם.
 68 וְאִי בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּישֵׂאת לְכֹהֵן הִיא, ומת ללא בנים, הֵיבֵם לֹא מֵאֲכִיל
 69 לָהּ בְּתֵרוֹמָהּ, אף שהוא כהן, משום ד'קִנְיָן בְּסָפֹ' אֲמַר רַחֲמָנָא – דִּין
 70 זה שהאשה אוכלת בתרומה נלמד מהפסוק (שם כב יא) 'וְכֹהֵן כִּי
 71 יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפֹ הוּא יֹאכַל בו', ואף אשתו נחשבת כמו קנין
 72 כספו, וְהָא – ואילו הזקוקה ליבומו אינה קנין כספו, אלא קִנְיָן
 73 דְאֶחָיו הוּא, ואינה אוכלת בתרומה.
 74 שנינו במשנה: 'הַאִירוֹסִין, פּוֹסֵלִין וְאֵין מֵאֲכִילִין'. מבארת הגמרא:
 75 'אִי בֵּית כֹּהֵן מֵאִירוֹסִין לְיִשְׂרָאֵל הִיא, פְּסִיל לָהּ הָאִירוֹס מִלְּאֲכּוֹל
 76 בְּתֵרוֹמָהּ.

1 בברייתא, אִם – אלמנת הכהן, שעליה אמר רבי ישמעאל 'הבת
 2 מאכלת, וכוונתו לומר שאלמנת כהן האוכלת בתרומה, כגון שיש
 3 לה בנים מבעלה הכהן, מאכילה את עבדי המלוג שלה בתרומה,
 4 כיון שהם שלה, וכמבואר לעיל (ס). ומה שאמר 'הבן אינו מאכיל'
 5 הכוונה לבנו של הכהן, שאינו מאכיל לעבדי צאן ברזל בתרומה,
 6 מפני חלקו של העובר בירושה, ובאמת באופן כזה אף הבת אינה
 7 מאכילה, מפני חלקו של עובר.
 8 תמזה הגמרא: 'אִי הָכִי, שאין חילוק בין ירושת בן לירושת בת,
 9 ולעולם אין העבדים אוכלים בתרומה מחמת העובר, תִּינּוּ רַבִּי
 10 יוֹסִי – דברי רבי ישמעאל ברבי יוסי שוים לדברי רבי יוסי אביו
 11 בברייתא, שלדברי שניהם באופן שאשת הכהן אוכלת, היא
 12 מאכילה את העבדי מלוג שלה, ואילו עבדי צאן ברזל אינם
 13 אוכלים בשויה מעוברת, משום חלקו של עובר, ובברייתא משמע
 14 שהם חולקים. מתרצת הגמרא: באמת אין כאן מחלוקת, ופְּוֹלָה –
 15 כל הברייתא רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי קָתְנִי לָהּ – רבי ישמעאל ברבי
 16 יוסי שנה את כל הברייתא הזו בשם רבי יוסי אביו.

משנה

17 משנתנו מביאה כמה אופנים שבהם אסורה האשה מלאכול
 18 בתרומה, בין בבית ישראל ובין בבית ישראל שנישאת לכהן:
 19 שנישאת לכהן: הַעוֹבֵר שבמעמי האשה, שמת הבעל והניחה
 20 מעוברת, ואין לה בנים ממנו אלא העובר. וְהַיָּבֵם – שמת בעלה
 21 ללא בנים, והיא זקוקה ליבום או חליצה מאחיו. וְהַאִירוֹסִין –
 22 שהתקדשה לבעלה ועדיין לא נישאת. וְהַתֵּרֵשׁ – הנשואה לחרש,
 23 שנישואיו תופסים רק מדרבנן. וְכֵן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אָחָד וְשַׁעֲנִינֵי
 24 יבואר בגמרא, כל אלו, אם האשה היא בת כהן שנישאת
 25 לישראל, הרי הם פּוֹסְלִין אותה מלאכול בתרומה, ואם היא בת
 26 ישראל שנישאת לכהן, הרי הם לֹא מֵאֲכִילִין אותה בתרומה.
 27 מוסיפה המשנה ואומרת: לא רק קטן שהוא בן תשע שנים ויום
 28 אחד פוסל, אלא אף קטן שיש בו סָפֵק שְׁהוּא בֶן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם
 29 אָחָד, סָפֵק שְׂאִינוּ בן תשע שנים ויום אחד, גם הוא פוסל. וכן מה
 30 שהתבאר שאירוסין פוסלים ואינם מאכילים, והוּא אף אם בשעת
 31 אירוסין יש סָפֵק אִם הֵבִיא הָאִירוֹס שְׁתֵּי שְׁעָרֹת והוא גדול וקידושי
 32 קידושי, וְסָפֵק שְׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת והוא קטן, מספק הוא פוסל
 33 ואבל אם הוא קטן ודאי, אין אירוסיו אירוסין, ואינו פוסל.
 34 אגב הדינים האחרונים שמחמירים בהם מספק, נוקטת המשנה דין
 35 נוסף שיש בו חומרא מספק: אדם שיש לו שתי נשים, ואחת מהן
 36 היא בת אחיו, ואין לו בנים, וְנִפְּלָה הַנְּיֵת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא בֵּית
 37 אָחָיו, ומת, והנידון הוא האם אשתו השנייה חייבת ביבום, וְאֵין
 38 יָדוּעַ אִי זֶה מִשְׁנֵיהֶם מֵת רֵאשׁוֹן, האם האישה מת תחילה ונמצא

אגרות קודש

ב"ה, ימי החנוכה, ה'יתשל"ג
 ברוקלין, נ"י.

ועד כפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו ע"י מ"צ ב"ב ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

זה מזמן רב שלא נתקבלו הדו"חים שלהם. והלואי ויהי רצון שיהי זה סימן שעושים הרבה
 לטובת כפר חב"ד בכל עניניו ובגשמיות וברוחניות גם יחד ועד שמפני רוב המעשה בזה לא מספיק הזמן
 כלל לכתובה והודעה וכו'.

ובפרט שזכות הרבים מסייעתם להצלחה רבה בכל הענינים והפעולות לבסס ולחזק ולהרחיב
 את כפר חב"ד הן בכמות והן באיכות. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור ועוד יותר מהמשוער.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' א

50 שביאה שאינה פוסלת את זרעו, אינה פוסלת אף את האשה, כיון
 51 שאין ביאה זו דומה לביאת כהן גדול באלמנה.
 52 הגמרא מבארת עתה את המשך הברייתא שהובאה לעיל (סח.).
 53 שנינו בברייתא: רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאמרה ו-הכהן
 54 נושא את בתו, אמה נושא את אלקנתו וכו' וכל שאי אתה נושא
 55 את בתו, אי אתה נושא את אלמנתו. מבררת הגמרא: מאי אימא -
 56 מה החילוק לענין הדין בין רבי יוסי, האומר שכל שזרעה פסול,
 57 פוסל, לבין רבן שמעון בן גמליאל, האומר שמי שבתו פסולה אף
 58 אשתו נפסלת לכהונה. מבארת הגמרא: אמר עולא, גר עמוני
 59 ומואבי אימא ביניהו, שבניהם פסולים לזבא בקהל ובנותיהם
 60 כשרות אפילו לכהונה. לדעת רבי יוסי האומר שאם זרעו פסול אף
 61 אשתו נפסלת, גר עמוני ומואבי פוסל את אשתו, כיון שבניו
 62 פסולים. ואילו לדעת רבן שמעון בן גמליאל דין האשה תלוי גם
 63 בדין הבת, וכיון שבתו של גר עמוני ומואבי כשרה אפילו לכהונה,
 64 אין אשתו נפסלת בביאתו.
 65 ומבארת הגמרא מהיכן למדו דינים אלו: ושנייהם - רבי יוסי ורבן
 66 שמעון בן גמליאל, לא למריה אלא מכהן גדול באלמנה - שניהם
 67 הוכיחו את דבריהם מדין כהן גדול שנשא אלמנה, שפוסלה
 68 מאכילת תרומה, רבי יוסי סבר שיש ללמוד כן, מה כהן גדול
 69 באלמנה שזרעו פסול, שהוא חלל, ופוסל את האלמנה מלאכול
 70 בתרומה, אף כל שזרעו פסול, ופוסל, ולכן גם גר עמוני ומואבי,
 71 שזרעם פסול לזבא בקהל, פוסלים בביאתם. ואילו רבן שמעון בן
 72 גמליאל סבר שיש ללמוד כן, מה כהן גדול באלמנה שכל זרעו
 73 פסול, בין בנים ובין בנות, ופוסל את האלמנה בביאתו, אף מי שכל
 74 זרעו פסול, ופוסל בביאתו, לאפוקי - להוציא מכלל זה עמוני
 75 ומואבי, דאין כל זרעו פסול, שהרי בתו כשרה אפילו לכהונה,
 76 דאמר ר' ברייתא, נאמר בפסוק (דברים כג ד) 'לא יבא עמוני
 77 ומואבי בקהל ה', ויש לדרוש שדווקא 'עמוני' נפסל לזבא בקהל,
 78 ולא עמונית, וכן 'מואבי' נפסל, ולא מואבית, וכיון שאין כל זרעו
 79 פסול, שהרי בנותיהם מותרות, נמצא שאינו דומה לכהן גדול,
 80 ואינו פוסל את אשתו.

משנה

81 המשנה ממשיכה לפרט באיזה אופן בת כהן או בת ישראל
 82 אוכלות בתרומה, ובאיזה אופן אינן אוכלות: ישראל האונם
 83 והמפקה בת כהן, והשופה שנשא בת כהן, לא פוסלין אותה
 84 מלאכול בתרומה, כיון שביאת ישראל כשר שלא בדרך קידושין
 85 אינה פוסלת, אלא רק קידושין של ישראל כשר או ביאת פסול הם
 86 שפוסלים אותה מן התרומה. וכן כהן שאנס או פיתה בת ישראל,
 87 או כהן שוטה שנשאה, לא מאכילין אותה בתרומה, כיון שאין באן
 88 קנין אישות, ואין הביאה לבדה מאכילה בתרומה. ואם בת כהן
 89 נבעלה למי שאינו ראויין לזבא בישראל, הרי אלו פוסלין אותה
 90 מלאכול בתרומה.
 91 מבארת המשנה: ביצד אינן פוסלין, ה'ה ישאל ש'בא על בת כהן
 92 שלא לשם קדושין, באונס או בפיתוי, וכן אם נשאה ישראל שוטה,
 93 האכל בתרומה, שהרי באונס ופיתוי אין קדושין, ושוטה אינו
 94 בתורת קדושין ולא קנאה, וביאתם אינה פוסלת אותה, כיון שאינם
 95 פסולי קהל.

1 כהן גדול המזוהר שלא לישא אלמנה וגרושה (ויקרא כא טו) לא
 2 יחלל זרעו בעמיו, מ'קיש הכתוב זרעו של הכהן לו - לכהן עצמו,
 3 מה הוא - הכהן גדול שנשא אלמנה האסורה לו, פוסל אותה
 4 מלאכול בתרומה, אף זרעו, שהוא חלל, נמי פוסל בביאתו את
 5 אשתו מן התרומה.
 6 שנינו בתוספתא לעיל (סח.): בן תשע שנים ויום אחד, גר עמוני
 7 ומואבי, מצרי ואדומי, כותי, נתיך, חלל וממזר, שבאו על כהנת
 8 לוייה וישראלית, פסלוה. מקשה הגמרא: ואימא - ונאמר, שכבר
 9 משעת ה'היה - משעה שהתקדשה לפסול כבר נפסלה, ואף אם מת
 10 ולא בא עליה, שהרי לשון הפסוק הוא 'כי תהיה לאיש זר', ומשמע
 11 שזוממן הויתה לאיש זר, והיינו זוממן הקדושין, נפסלה. משיבה
 12 הגמרא: יש ללמוד שפסול זה הוא דומיא - דומה לפסול דכהן גדול
 13 באלמנה, מה כהן גדול באלמנה פוסלה רק בביאה, שנאמר 'לא
 14 יחלל זרעו', ומשמע שדוקא על ידי מעשה שיתחלל בו זרעו,
 15 כלומר בביאה, הוא פוסל את האשה, אף היא נמי - כל הפסולים
 16 גם כן פוסלים רק בביאה.
 17 ממשיכה הגמרא ושואלת: אמנם למדנו מכהן גדול שביאה
 18 פוסלת, ואימא - שמא נאמר ששאר הפסולים לא יפסלו עד דאימא
 19 ה'היה וביאה - גם קידושין וגם ביאה, כלומר, שנלמד מלשון 'כי
 20 תהיה' שיש צורך בקדושין, ונלמד מכהן גדול שיש צורך גם
 21 ב'ביאה', ואילו ביאה לבד ללא קדושין אינה פוסלת. משיבה
 22 הגמרא: דומיא דכהן גדול באלמנה, מה - כשם שכהן גדול באלמנה
 23 פוסל בביאה לחודה - לבדה, ללא קידושין, וכמבואר להלן (עח),
 24 אף היא נמי - גם כל הפסולים פוסלים בביאה לחודה, ואף ללא
 25 קידושין.
 26 שנינו בהמשך התוספתא שהובאה לעיל: ורבי יוסי אומר, כל
 27 שזרעו פסול מהכהונה, פוסל בביאתו את אשתו מהכהונה, וכל
 28 שאין זרעו פסול מהכהונה, אינו פוסל בביאתו.
 29 מבררת הגמרא: מאי אימא - מה החילוק בדין בין תנא קמא לרבי
 30 יוסי. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן, מצרי שני - דור שני של גר
 31 מצרי, ואדומי שני שבעלו אשה, אימא ביניהו - יש בדינם חילוק
 32 בין תנא קמא לרבי יוסי, כיון שהם עצמם אסורים לזבא בקהל
 33 וזרעם מותר, שנאמר (דברים כג ט-ט) 'לא תתעב אדמי כי אחיך
 34 הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, בנים אשר יולדו להם דור
 35 שלישי יבא להם בקהל ה', תנא קמא סובר שאף מצרי ואדומי שני
 36 פוסלים בביאתם, כיון שהם עצמם פסולים לזבא בקהל. ואילו רבי
 37 יוסי סובר שדווקא מצרי ואדומי ראשון פוסלים, כיון שגם זרעם
 38 פסול, אך מצרי ואדומי שני, שזרעם כשר, אינם פוסלים בביאתם.
 39 מבארת הגמרא את המקור לדינים אלו: ושנייהם - תנא קמא ורבי
 40 יוסי, לא למריה אלא מכהן גדול באלמנה, שפוסלה מתרומה, תנא
 41 קמא סבר שהלימוד הוא כן, מה כהן גדול באלמנה, שביאתו
 42 בעבירה, שהרי היא אסורה לו, ופוסל אותה מלאכול בתרומה, אף
 43 היא - גם מצרי שני ואדומי שני שביאתם בעבירה, נמי פוסל. ורבי
 44 יוסי סבר, שכל הפסולים דינם ככהן גדול באלמנה, מה כהן גדול,
 45 הנשוא אלמנה, שזרעו פסול, שהרי הוא מחלל את זרעו, ופוסל את
 46 האלמנה מלאכול בתרומה, אף כל פסול שזרעו פסול, פוסל
 47 בביאתו גם את אשתו, לאפוקי - להוציא מכלל זה מצרי שני, דאין
 48 זרעו פסול, שהרי מצרי שלישי מותר בקהל, דכתיב (שם) 'בנים
 49 אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה', וסובר רבי יוסי

אגרות קודש

[ח"י כסלו, תשט"ו]

...הנה לפלא שאין מזכיר שלומדים עם התלמידים הלכות הצריכות בחיי היום יומים מתאים להשגתם. ומובן שיש להתחיל באותן ההלכות שפוגעים בהם לעתים תכופות ביותר ולפני החג בהלכות החג, ובטח אין זה אלא חסרון בכתיבה אבל לא בפועל.

43 לאדם אחר לישאנה, מאי טעמא.
 44 משיבה הגמרא: אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי
 45 מהגרונאי משמיה דרב הונא, המעין של האשה גורם לבעלה למות,
 46 ולאחר שמתו בעליה הוחזקה בכך. ורב אשי אמר, המגל של האשה
 47 גורם לבעליה למות. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל
 48 להלכה בין טעמים אלו. משיבה הגמרא: איבא בינייהו – יש הבדל
 49 באופן דאיסקה הבעל השלישי ולא נשאה ומית, אי נמי – או גם
 50 באופן דנפל מדיקלא – עלה לדקל ונפל ומית, שבאופנים אלו ודאי
 51 לא מעיינה גרם למותו, שארסה עדיין לא בא עליה, וכשנפל
 52 מדקל לא מת מחולי, אך בשניהם יתכן שמולה גרם למותו.
 53 הגמרא דנה מה ההלכה ומביאה מעשה בענין זה: אמר ליה רב
 54 יוסף בריה דרבא לרבא, פגי מיניה מרב יוסף – שאלתי את רב יוסף
 55 האם הלכה כרבי שחזקה נקבעת בשתי פעמים, ואמר לי אין-כן.
 56 ובפעם אחרת שאלתי האם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שחזקה
 57 נקבעת בשלש פעמים, ואמר לי אין. וכיון שלא יתכן שהלכה
 58 כשניהם, אחובי אחיך בי – נראה לי ששחק בי. אמר ליה רבא, לא,
 59 אלא סתמי היא – יש כמה משניות שנשנו בסתם בלא שם התנא
 60 ששנאם, ויש מהם שפסקו כרבי ויש שפסקו כרבן שמעון בן
 61 גמליאל, והיינו שפעמים שהלכה כן ופעמים שהלכה כן, ופשיט
 62 לך לענין נישואין כמבואר בשבתי פעמים הוחזקה ולענין מלקיות
 63 דהיינו באדם שלקה פעמיים כפי שיתבאר ברבי, שבשתי פעמים
 64 נקבעת חזקה, שכך שנינו בסתם משנה וכדלהלן. אך לענין קביעת
 65 וסתות של אשה, שאם רואה דם וסתה באותו יום בחודש או
 66 באותו שיעור הפלגת ימים מהראייה הקודמת, עליה לחשוש
 67 שבים זה בחודש הבא שוב תראה דם, ולענין שור המועד שבעליו
 68 משלם על נגיחתו נזק שלם ולא חצי נזק, הלכה כרבן שמעון בן
 69 גמליאל שרק בשלש פעמים נקבעת חזקה, שיתבאר שגם כך שנינו
 70 בסתם משנה. ובכל מקום פסק רב יוסף לפי מה שסתם רבי באותו
 71 ענין.
 72 הגמרא מביאה את המשניות שבהן שנו בסתם הלכות אלו: בענין
 73 נישואין סתם משנה הוא כפי הא דאמרינן – מה שאמרנו, ששנינו
 74 במשנתנו שאשה שלא ילדה אחר עשר שנים תנשא לשני, ומשמע
 75 שרק לשני ולא לשלישי, והיינו כרבי. ובענין מלקיות שנינו סתם
 76 משנה, דתנן במשנה (סנהדרין פא) מי שלקה וישנה – שלקה פעמיים
 77 על עבירה שחייבים עליה כרת, הוחזק כרשע, ואם עבר שוב
 78 עבירה זו, אין מלקין אותו שוב, אלא בית דין פונסין אותו לבישה
 79 – מקום קטן כשיעור קומת אדם ולא יותר, ובתחילה מאכילים
 80 אותו רק מעט לחם ומים כדי שיוקטנו בני מעיו, ולאחר מכן
 81 מאבילין אותו שעורים כדי שיתנפחו בבני מעיו עד שתהא כריסו
 82 נקצעת ומת. ומבואר שכבר בשתי פעמים שלקה הוחזק כרשע,
 83 והיינו כרבי. אמנם שנינו סתם משנה בענין וסתות האשה, דתנן
 84 במשנה (נדה סא), אין האשה

1 עובדא הוה קמיה – בא מעשה לפניו דרבי יוחנן בכנישתא דמעון –
 2 בבית הכנסת של העיר מעון כיום תכפורים שקל להיות נשפת,
 3 ומלה האחות הראשונה את בנה ומת, וכן האחות השנייה מלה את
 4 בנה ומת, והשלישית פאה לפניו לשאול האם למול את בנה, ואמר
 5 לה לבי ומולי ואף שהיום יום הכפורים ושב. אמר ליה אבי לרב
 6 יצחק, הו דקשרית – ראה שבכך שאתה מעיד על מעשה זה, הנך
 7 מתיר איסורא של שבת ויום הכפורים וגורם לסכנתא, שאם חזקה
 8 נקבעת בשתי פעמים אסור לשלישית למול את בנה, שמא ימות,
 9 ונמצא שמלה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת ויום הכפורים,
 10 וכן זו סכנה למול תינוק שמתו אחיו מחמת מילה. ואף על פי כן
 11 סמך עלה אבי להלכה, ואול נסכה – והלך ונשא לאשה לחומה
 12 פרתא (בתו דאבי פריה דרב יצחק בריה דרב יהודה, דנסכה –
 13 שכבר נשאה רבא דפומבדיתא) – שהיה דר בפומבדיתא ושכיב
 14 (ונפטר), ואחריו נשאה רב יצחק בריה דרבא בר בר חנה, ושכיב
 15 ואף הוא נפטר, ונסכה הוא – ולאחר מכן נשאה אביי, ושכיב
 16 ולכסוף גם הוא נפטר. ונמצא שנשאה אביי לאחר שמתו שני
 17 בעליה.
 18 מקשה הגמרא: אמר רבא, ומי איבא העבד עובדא נפשיה בי האי
 19 – וכי יש אדם העושה בעצמו מעשה מסוכן כזה, והא איהו דאמר
 20 – והרי אביי עצמו אמר, אביי דסמכא – על דברי אבין בשם רבי
 21 ויחנן ניתן לסמוך שאכן כך אמר, אך על דברי יצחק סופקא
 22 (האדום) שהוא רב יצחק בר יוסף לאו בר סמכא – לא ניתן
 23 לסמוך, שכן אביי ישנו פתורה – חזר על תלמודו וזכר טוב את
 24 מאמרי רבי יוחנן, ואילו יצחק סופקא אינו פתורה – לא היה חזר
 25 על תלמודו, ויתכן שאומר בשם רבי יוחנן דבר שאינו נכון מחמת
 26 שכחה. ועוד, שהרי אימר דפליגי – יש לומר שנחלקו רבי ורבן
 27 שמעון בן גמליאל רק לענין מילה, אך בנישואין כפי שנהג אביי, מי
 28 פליגי – וכי מצינו שנחלקו בזה. ויתכן שאף רבן שמעון בן גמליאל
 29 מודה שבשתי פעמים נקבעת חזקה.
 30 מתרצת הגמרא את הקושיא השייה: אין – אכן מצינו שנחלקו גם
 31 בענין נישואין, והתניא – וכך שנינו בברייתא. ניסת האשה לראשון
 32 ומת, ונישאה שוב לשני וגם הוא מת, לשלישי לא תנשא, דברי רבי.
 33 רבן שמעון בן גמליאל אמר, לשלישי תנשא, אך לרביעי לא תנשא.
 34 ומפורש שנחלקו אף בנישואין.
 35 מבררת הגמרא: בשלמא – אמנם מובן לפני מילה שאם מתו האחים
 36 מחמתה אסור למול את אחיהם, שכן איבא משפחה דרפי דמא –
 37 יש משפחות שדם ילדיהם סמוך ללידתם רך ואינו נבלע באיברים,
 38 ויוצא כולו דרך מכה קטנה, ואיבא משפחה דקמיז דמא – ויש
 39 משפחות שדם ילדיהם נעצר ונבלע באיברים ואינו יוצא מיד, ולכן
 40 אינם מתים. ואם נמולו כמות מבני המשפחה ומתו, הוחזקה
 41 משפחת שדם ילדיהם אינו נבלע, ולכן אין למול את שאר בניה.
 42 אלא בנישואין שאשה שנישאה לשני או שלשה ומתו אסור

אגרות קודש

בי"ה, ימי החנוכה, ה'תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר יהושע שי פרט

שלום וברכה!

הנני בזה להודות למר בעד החוברת בחינות עיון ומחקר (מס' 2-3) וכן בעד הקודמות, ומשנה תודה למפרע בעד המשלוחים העתידיים לבוא.

בהזדמנות טובה זו של ימי החנוכה, אחל למר שיהי בכל עניניו וכן בכל עניני אחינו בני ישראל באופן דמוסיף והולך, ואור כהוראות הנרות הללו שאנו מדליקין הלוך ומוסיף בנר ואור מיום ליום.

בכבוד ובברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 יד. נהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים ולברך העוסקים בצרכי צבור וכל מקום לפי מנהגו⁷²
 2 ונהגים לומר יקום פורקן⁷³ ואין בכל זה משום אסור תחנה בשבת שאין זו תחנה אלא ברכה גם
 3 נהגים לומר אב הרחמים⁷⁵ ובכל יום שאין אומרים בו צ"צ⁷⁶ אין אומרים אותו⁷⁷ ואין מזכירים נשמות
 4 וכן פשיש תתנה או מלה ויש מקומות שאין אומרים אותו פשמברכין החדש⁷⁷ ואין מזכירין נשמות אלא
 5 למי שנקבר באותו שבוע ובימי הספירה פשמברכין ראש חדש איר וסיון אומרים אב הרחמים⁷⁸ מפני
 6 הגזרות שארעו בימים ההם⁸³ ואף אם ארע מלה בשבתות ההם אומרים אותו אבל אם חל ראש החדש

הלכתא רבנא

- [ל] יקום פורקן - גם היחיד יכול לומר ברכת 'יקום פורקן'⁷⁴.
 [ז] כשמברכין החדש - בשבת שקודם ר"ה אומרים 'אב הרחמים'⁷⁹.
 [ח] אב הרחמים - בסידור כתב "כשמברכין ר"ח סיון אומרים אותו". ומשמע שבשבת מברכים אייר אין
- אומרים אב הרחמים⁸⁰.
 [ט] אב הרחמים - משמע שאומרים 'אב הרחמים' כשמברכים החודש אייר וסיון גם אם יש מילה וכיו"ב בבית הכנסת⁸¹.
 [מ] אב הרחמים - אומרים אב הרחמים גם בד' פרשיות⁸².

ציונים והוספות

- (72) בסידור מובא רק מי שברך (לכל הקהל ולעוסקים בצרכי ציבור), אבל נוסח יזכור (או אל מלא רחמים) אינו מוזכר כלל (סידור מהדורת שקלאוו וסידור עם דא"ח, אמנם בסידור תורה אור מופיע נוסח הזכרת נשמות לפני מוסף לשלש רגלים, וראה המלך במסיכו ח"ב ע' קסז). ולענין הזכרת נשמות ביוהכ"פ הובא לקמן סי' תרכא סי"ד: ונוהגין להזכיר נשמות ביום הכיפורים ונוודים צדקה בעבורם. והנה בבדה"ש סי' פג ס"ק יב כתב שעושין הזכרה בשבת שלפני היא"צ בכל שנה, אמנם כיום אין עושים הזכרה כלל בבתי כנסיות של אנ"ש.
 (73) כ' הט"ז בסי' צ"ו שש"צ אוהז ס"ת ביקום פורקן, וכהיום הש"צ נוטל ס"ת לאמירת יהללו, ולברכת החדש (בלבד) (בדה"ש סי' פג ס"ק י).
 (74) אף שהוא בארמית, כי תפילה הקבועה לציבור רשאי גם היחיד לאומרה, אפילו היא בלשון ארמי (ראה סי' קא). ברכת 'יקום פורקן' הובא בסידור רבינו פעמיים (לפני מי שברך) הראשון עבור העוסקים בתורה והשני לכל הקהל, ועל השני כתב: יחיד המתפלל אינו צריך לומר יקום פורקן זה ולא מי שברך והיינו משום שאינו מברך את הקהל כשאינו נמצא בתוכם, ולכך כתבו אחרונים שאם נמצא בבית הכנסת יאמר 'יקום פורקן' אף אם מתפלל ביחיד (מקור חיים לחו"ס).
 כן הובאה בסידור רבינו תפילת 'הנותן תשועה' לשלום המלכות.
 (75) הובא בסידור רבינו בשבת, וביו"ט הובא בתור חלק מהזכרת נשמות.
 (76) שלשת הפסוקים שאומרים במנחה של שבת: צדקתך; וצדקתך; צדקתך.
- (77) והיינו "אם חל בשבת יום שאין אומרים בו נפילת אפים אם היה חל בחול" (לקמן סי' רצב סי"ז). ובסידור: וכשאין אומרים תחנון אין אומרים אותו.
 (78) וכ"ה בסידור. להעיר שבסידור דפוס שקלאוו וכן בשאר סידורי חב"ד הישנים (כפי שמעיד בקונטרס הסידור אות כח) נכתב: וינקום בימינו לעינינו נקמת דם (שהוא נוסח שהושמט בכ"מ מפני דרכי שלום).
 (79) שאין מברכים החודש (שערי אפרים שער י' סל"ה).
 (80) וכן כתב בסידור מהר"י קאפיל - משמע דכשמברכין ר"ח אייר [אין] אומרים. וישלומר הטעם מפני שהם ימי ניסן (ראה פרי-מגדים או"ח סו"ס רפ"ד בא"א). (הערת כ"ק אדמו"ר על פסקי הסידור (נדפסה בהוספות לשוע"ר מהדורה הישנה ח"ב ע' 877), ושם פיענחו בטעות 'באופן אחר' אמנם הכוונה היא 'באשל אברהם' (הערות וביאורים קובץ תתקעח)).
 (81) אמנם לפי המובא בסידור רבינו לעולם אין אומרים אב הרחמים כשיש מילה או חתן בבית הכנסת.
 כתב בבדה"ש סי' פג ס"ק יג: בסי' רפ"ד י"ד כ' אדמו"ר שגם כשמברכין ר"ח אייר אומרים א"ה ובכל השבתות בימי הספירה אומרים אותו אף אם אירע מילה, אבל בסידור לא הזכיר ר"ח אייר לפי שהוא בחדש ניסן שא"א תחנון דעתו דא"צ לומר א"ה, ולפ"ז ה"ה בשאר שבתות שבימי הספירה כשא"א תחנון כגון שיש חתן או מילה א"א א"ה, וכן מוכח בסידור, ועי' בלבוש סי' תצ"ג שכי' יש מקומות שאומרים א"ה כשמברכין אייר וסיון, מבואר דאינו מנהג כל המקומות כמו שסתמו האחרונים, ע"כ הכריע אדמו"ר ז"ל לאמרו כשמברכין ר"ח סיון ולא כשמברכין ר"ח אייר, ולא בשאר

1 בְּשַׁבְּתוֹת הַהֵם אֵין אֹמְרִים אוֹתוֹ וְכָל פְּיוּצָא בְּזוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַמְּנַהֵג (18a):

סימן רפד דין ההפסדה וברכותיה טע"ף יד

הלכתא רבתא

מא] אחר המנהג - ממנהגי ברכת החודש: נכון לידע המולד כשמברכין החדש⁸⁴. ונהגו לעמוד בשעת אמירת ברכת החודש⁸⁵. וכן הש"ך

אוחזו הס"ת בשעת ברכת החודש. אם שכתו לברך ברכת החודש, אין מוציאים הס"ת שנית, אלא יאמרו ברכת החודש בלא ס"ת⁸⁶.

ציונים והוספות

אם כן גם ברית מילה תדחה אב הרחמים בשבת מברכים סיון.

ולאידך יש לומר אב הרחמים בשבת של ימי הספירה גם אם חלה בחודש ניסן - אם אינה שבת מברכים (קביעות היכולה לחול באה"ק בלבד) שבשבת זו אין תרתי לטיבותא שהרי אינה שבת מברכים.

ולהעיר שבס"ת תכ"ח (במוסגר) כתב שהמנהג במדינות אלו שאין אומרים אב הרחמים כל חודש ניסן, ולא נכנס לפרט שבת מברכים חודש אייר.

(82) באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ (חי"ב אגרת ד'תקיג) כתב שהמנהג שאומרים, והוא דלא כמ"ש בדרך החיים.

ובכבה"ש שם: בפ' זכור ופ' פרה נחלקו האחרונים אם לומר א"ה, אבל מסתימת ל' אדמו"ר בסידור מוכח דעתו שצריך לומר א"ה, אבל אין מזכירין נשמות בהם לכו"ע.

(83) גזירות ד'תתנו שבעקבותיהם חוברה תפילת 'אב הרחמים'.

(84) סידור.

והמנהג שהגבאי מכריז זמן המולד ע"פ שעות דקות וחלקים.

(85) מג"א ס' תיז.

(86) ויש שכתבו לאמרו במנחה עם ס"ת (מקור חיים לחו"י).

שבתות של הספירה כשא"א תחנון, דאע"פ שאומרים כשמברכים ר"ח סיון, מ"מ יום שא"א תחנון עדיף לענין א"ה משבת מברכין, דהא בשבת מברכין מזכירין למי שנקבר באותו השבוע וכשאין אומרים תחנון אין מזכירין כלל, גם כשא"א תחנון כ' רמ"א בסתם שא"א א"ה וכשמברכין החדש כ' ויש מקומות שא"א אותו וכ"כ אדמו"ר אלמא דכשמברכין החדש אינו מנהג פשוט בכל המקומות כמו כשא"א תחנון.

ובס' קיצור הלכות משוע"ר דייקו מלשון רבינו בסידור שאומרים אב הרחמים בשבת מברכים סיון אפי' כשחל בו מילה וכיו"ב, והיינו משום שיש טעם מיוחד לומר אב הרחמים בשבת מברכים סיון שחלו בו עיקר הגזירות שאינו במברכים החודש אייר,

אמנם פשטות הדברים מורה שהטעם שאין אומרים במברכים חודש אייר (שאף בו היו גזירות) הוא מחמת שהוא חודש ניסן ועפ"י"ז אם חלה מילה במברכים החודש סיון אין אומרים בו 'אב הרחמים' כפי שהבין בבדי השלחן בסידור רבינו, וכן הבין בסידור רבינו ב'פתחי עולם' סוס"י רפד.

וכן משמע מהערת כ"ק אדמו"ר על פסקי הסידור הובאה לעיל שם צויין לפמ"ג בו משמע שאם אומרים אב הרחמים בשבת מברכים אייר אף שהוא ימי ניסן - יש לאמרו גם כשיש מילה, אבל אם ימי ניסן דוחים אמירת אב הרחמים,

שולחן ערוך - הלכות שבת

14 סמנים אע"פ שאין בה בעצמה שום סרך מלאכה בעשייתה
15 אפילו מדברי סופרים או אפילו יש גם בה בעצמה איסור
16 מדברי סופרים בעשייתה מותר לעשותה לו בלא שום שינוי
17 מדרך החול אם יש בו סכנת אבר אע"פ שלא נפל למשכב
18 וגם לא חלה ממנו כל גופל.

19 אבל אם אין בו סכנת אבר אלא שנפל למשכב או שמצטער
20 כל כך עד שחלה ממנו כל גופו אין עושין לו דבר האסור
21 מדברי סופרים ע"י ישראל אלא בשינוי מדרך החול וע"י
22 שינוי מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה כגון הגונח
23 [שמותר לינק] בפיו כמו שיתבאר שכיון שמשנה בעשייתה
24 אינה אסורה אלא מדברי סופרים ואם צריך לו לאכול
25 מאכלים הניכרים שהם לרפואה אע"פ שיש בזה איסור
26 מדברי סופרים משום גזרת שחיקת סמנים כמו שיתבאר

1 יח חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה או
2 שיש לו מיחוש שמצטער כל כך עד שנחלש ממנו כל
3 גופו שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב הוא דומה הרי צרכיו
4 נעשין ע"י נכרי אפילו במלאכות גמורות של תורה כגון
5 לאפות לו או לבשל לו אם צריך לכך ואע"פ שכל מאכלות
6 האסורות אפילו מדברי סופרים לא התירו אותן לחולה שאין
7 בו סכנה אעפ"כ התירו לו איסור בישולי נכרים בשבת שאי
8 אפשר בענין אחר כיון שהוא מותר מחמת עצמו אלא
9 שמעשה הנכרי גורם לו האיסור.

10 אבל אין מחללין עליו שבת ע"י ישראל באיסור של תורה
11 אפילו יש בו סכנת אבר כל שאין בו סכנת נפש.

12 ולחלל עליו ישראל באיסורי דברי סופרים בידיים כגון
13 לעשות לו כל רפואה שהיא אסורה משום גזרת שחיקת

36 העין שיכנס בו הכחול יפה וכן פתיחת העין להכניס בו
37 הכחול או לפתיחת הפה להוציא השן אף שהיה הנכרי יכול
38 לעשותה בלבדו מכל מקום לא הצריכו חכמים לכך להטיל
39 זה על הנכרי ושלא יעשהו מי שהדבר שייך לו לעשותו
40 דהיינו החולה בעצמו אבל כשהנכרי עושה שאר דבר האסור
41 אפילו מדברי סופרים אין לישראל (אחר) לסייעו בעשייתו
42 כיון שאין צורך כלל בסיועו שהרי הנכרי יכול לעשותו
43 בלבדו אבל אם יש איזה צורך בסיועו שעל ידי כך נעשית
44 הרפואה יותר בטוב ממה שהיה עושה הנכרי בלבדו מותר
45 אף לישראל אחר לסייעו קצת).

46 ואם אי אפשר להעשות כלל בלתי סיוע הישראל אסור אף
47 לחולה עצמו לסייעו:

48 **כב** מותר לומר לנכרי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה
49 לאכול שסתם צרכי קטן דינם כצרכי חולה שאין בו
50 סכנה ומותר להאכילו מוקצה אפילו בידים אם אי אפשר
51 בענין אחר:

52 **כג** לא התירו אמירה לנכרי בשביל חולה אלא כשצריך לה
53 בשבת אבל לא לצורך מוצאי שבת:

54 **כד** הקיז דם ונצטנן סכנה היא ועושין לו מדורה בשבת
55 אפילו בתקופת תמוז אבל לחולה אחר אע"פ שיש בו
56 סכנה מכל מקום אין בצינה סכנה לו שאפשר לחממו
57 בבגדים לכן אין עושין לו מדורה אלא ע"י נכרים אלא אם
58 כן אין שם בגדים לחממו בהם ולהאומרים שכל חולה שיש
59 בו סכנה עושין לו ע"י ישראל כל מה שרגילין לעשות לו
60 בחול אע"פ שאין במניעת הדבר ההוא סכנה (מכל מקום)
61 מותר לעשות לו גם כן מדורה ע"י ישראל כדרכו בחול
62 (וכבר נתבאר למעלה היאך יש לנהוג במדינות אלו):

63 **כה** אין נותנין יין לתוך העין מפני שניכר הדבר שמתכוין
64 לרפואה אבל מותר ליתנו על גבי העין מפני שאינו
65 נראה אלא כרוחץ ולא כמתכוין לרפואה והוא שאינו פותח
66 וסוגר העין אבל אם פותחה וסוגרה שיכנס בה היין ניכר
67 הדבר שמתכוין לרפואה ואסור ועכשיו שאין דרך לרוחץ
68 ביין אסור בכל ענין כשמתכוין לרפואה:

חלק ב סימן שכח, דין חולה בשבת סעיפים יט"כ

1 מכל מקום כיון שהוא (דבר שאי אפשר לעולם לעשותו ע"י
2 נכרי והוא) חולה בכל גופו התירו לו ויש אוסרין ולענין
3 הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל:

4 **כ** ואם לא נפל למשכב וגם אינו מצטער כל כך עד שנחלש
5 כל גופו (אבל על כל פנים יש לו צער גדול) מותר
6 לעשות לו על ידי ישראל כל שבות הנעשה בשינוי אפילו
7 הוא מלאכה אבל אסור לו לאכול מאכלים הניכרים שהם
8 לרפואה וכל שכן שאר שבותים שלא בשינוי אע"פ שאין
9 בהם סרך מלאכה וכן לעשות מלאכה גמורה ע"י נכרי שזהו
10 שבות גמור שלא בשינוי.

11 ואם אין לו צער גדול ולא חולי הכולל כל הגוף אלא מקצת
12 חולי אזי מותר לו לעשות כל שבות מדברי סופרים ע"י נכרי
13 אפילו שלא בשינוי כמ"ש בס"י ש"ז אבל לא ע"י ישראל
14 אפילו בשינוי ולכן מותר לעשות לו רפואה מבחוץ ע"י נכרי
15 שיניחנה שם עליו כיון שהוא אינו עושה מעשה בזה ואף
16 שמסייע לו קצת אין בכך כלום כמו שנתבאר למעלה (אבל
17 אסור לאכול מאכלים הניכרים שהם לרפואה ע"ד שיתבאר).
18 אבל אם אין לו אפילו מקצת חולי אלא מיחוש בעלמא
19 אסור לעשות לו אפילו ע"י נכרי שום דבר הניכר שהוא
20 לרפואה כמו שנתבאר למעלה:

21 **כא** כל שאסור לעשות ע"י ישראל אסור אפילו ע"י
22 החולה בעצמו אבל כשעושה לו הנכרי מותר לחולה
23 לסייעו קצת כגון נכרי הכוחל לעין ישראל בסוף החולי
24 שהיא קודחת מעט מותר לו לפתוח ולסגור העין שיכנס בה
25 הכחול יפה שמסייע אין בו ממש כל שהיה יכול הנכרי
26 לעשותו בלבדו בלא סיוע הישראל אלא שלא היה הישראל
27 מעכב על ידו כמו שנתבאר למעלה ואפילו כשהנכרי עושה
28 לו מלאכה גמורה במקום שמותר מותר לחולה לסייעו בענין
29 זה שנתבאר.

30 (ואע"פ שהמסייע למלאכה גמורה הוא שבות גמור מדברי
31 סופרים כמ"ש בס"י שמ"ו ואף כשמסייע לשבות עכ"פ הוא
32 שבות דשבות מכל מקום כאן כיון שהתירו שבות אמירה
33 לנכרי לצורך החולה הוא הדין שיש להתיר שבות הסיוע
34 כיון שיש בו ג"כ צורך החולה שעל ידי כך נעשית הרפואה
35 יותר בטוב ממה שהיתה נעשית ע"י הנכרי לבדו כגון סגירת

לקוטי תורה

9 [בפרק זה יבואר, ד"קדושים" כאן קאי על נשמות
10 ישראל, וכאן מתואר גודל מעלת עבודת הנשמות
11 בהיותן למעלה, כיצד היא גבוהה הרבה יותר מעבודת
12 המלאכים, כי הנשמות מהללות לה' "בכל יום.. סלה",
13 בלי הפסק, דלא כמלאכים שאומרים שירה רק בזמנים
14 מסויימים ביום.

15 מפרק רביעי ואילך ימשיך לבאר באריכות גדולה,
16 כיצד בלשון זה (- בורא קדושים ישתבח שמך -) גופא,

1 תוכן הפרק: ההבדל בין שירת המלאכים לשירת
2 הנשמות

3 וענין העלייה יובן על פי מאמר בורא קדושים
4 ישתבח שמך לעד.

5 כדי לבאר את העלי' הנפעלת בנשמה ע"י
6 ירידתה למטה בגוף גשמי, יש להקדים ביאור מה
7 שאומרים (בהמשך הברכה הנ"ל בברכות ק"ש)
8 "בורא קדושים ישתבח שמך לעד".

41 מהלך ת"ק שנה ויש מלאך בשליש עולם בו,
42 והיינו הגוף שלהם גדול כ"ב, שהוא בבחינת
43 מקום.

44 מאחר שסו"ס יש למלאכים "גוף" (אף שהוא
45 גוף רוחני שאינו תופס מקום גשמי), הרי הם
46 מוגדרים בגדר "מקום" (היינו מקום רוחני, כמובן),
47 כמוכח מדברי רז"ל שתיארו את גודל המלאכים
48 בתוארים של מקום.

49 ומאחר שהם בבחינת מקום הרי הם ג"כ בבחינת
50 זמן, שהמקום והזמן שניהם הם נבראים בבחינה
51 א', ולכן יש להן עת קבוע לומר שירה.

52 ידוע דגדרי וגבולות העולם הם בחינת מקום
53 ובחינת זמן (מקום הוא מזרח ומערב צפון ודרום
54 מעלה ומטה, וזמן - עבר הוה ועתיד), דשניהם
55 תוכנם ומהותם אחד - "גבולות" הנברא, היינו שכל
56 נברא מוכרח להמצא בזמן מסויים ובמקום מסויים,
57 וזהו שהזמן והמקום שניהם נבראו יחד, ולפיכך,
58 כל שהוא בגדר מקום הרי הוא בגדר זמן [ומאידך,
59 כל שאינו בגדר מקום אינו גם בגדר זמן].

60 שמזה מובן בענייננו, דמאחר שמלאכים הם
61 בגדר מקום, על כן הם בגדר זמן, וכך גם עבודת
62 המלאכים, שהיא אמירת שירה שלהם - היא רק
63 בעתים קבועות, לפי שכל דבר שמוגדר בגדר זמן
64 יש לו התחלה וסוף, ולכן שירת המלאכים אינה
65 בתמידות.

66 משא"כ הנשמות אין להם בחינת זמן ומקום,
67 לפי שהם בבחינת קדושים, קדש היינו מובדל,
68 שהנשמה כמו שהיא למעלה הם מובדלים
69 מבחינת גוף לגמרי ואינן בבחינת מקום.

70 הנשמות נקראות "קדושים" (לעומת שאר
71 הנבראים, ואפילו מלאכים) - קדושה לשון הבדלה
72 - לפי שהנשמה מובדלת לגמרי מבחינת גוף, דרק
73 כשיוודת למטה היא מתלבשת בגוף, משא"כ קודם
74 ירידתה למטה אין לה שום גוף (אף לא גוף רוחני,
75 כמו מלאכים), ובמילא אין לנשמה שום גדר של
76 זמן ומקום (וכנ"ל) שהנשמות להיותן מבחינת
77 מחשבה שהיא תמידית הרי הן נצחיות).

78 ולכן אינן ג"כ בבחינת זמן, ועל כן שירה שלהם
79 הוא בכל יום תמיד, וזהו וקדושים בכל יום
80 יהללך, וגם סלה כלי הפסק.

1 מודגש, שעדיין אין זו תכלית השלימות; בפרק שמיני
2 ותשיעי יבאר את העילוי הנפלא הנפעל בנשמה ע"י
3 עבודתה בעוה"ז; ובפרק עשירי ואחד עשר מבאר ענין
4 עבודת הנשמה בעוה"ז, שדוקא היא הגורמת לעילוי
5 נפלא זה.

6 בפרק שנים עשר יבאר ענין "עליית העולמות"
7 דיום השבת, ובפרקים האחרונים - שתי הבחינות
8 בשבת, שבת תתאה ושבת עילאה].

9 כי הנשמות נק' קדושים, וכמו שאומרים
10 בשמונה עשרה וקדושים בכל יום יהללך סלה,
11 דקאי על הנשמות.

12 שמתחלה אומרים סדר קדושה של המלאכים,
13 איך שאומרים קדוש וברוך וימלוך, ואח"כ
14 אומרים עוד [בברכת אתה קדוש, בהמשך לסדר
15 קדושה של המלאכים] "וקדושים בכל יום", דזה
16 קאי על הנשמות.

17 ואומרים כסדר מלמטה למעלה, תחלה קדושת
18 המלאכים, שהמלאכים יש להם גוף, וכמ"ש
19 "זגיותו [וגופו] כתרשיש" וכתוב עושה מלאכיו
20 רוחות משרתיו אש לוחט.

21 גופות המלאכים (שהם יצורים רוחניים) נוצרו
22 משני היסודות רוח ואש ("רוחות... אש לוחט")
23 שהם יסודות יותר רוחניים.
24 [כלומר:

25 זה פשוט שגם גופות המלאכים הם רוחניים,
26 "שלכן אין המלאכים נתפסים בחוש הראות, כי
27 ראי' תופסת דבר גשמי דוקא והמלאכים להיות
28 שגופם הוא מציאות רוחנית עדיין לכן אין הראי'
29 תופסת אותם". וכ"ידוע דמלאכים הם מופשטים
30 מגשם, דגם הגופים שלהם הם מיסודות הרוחניים
31 אש ורוח, דהיינו אש ורוח דעולם היצירה", פירוש,
32 כשם שיש ד' יסודות גשמיים שמהם מורכב כל
33 דבר גשמי (כולל גוף האדם), כך יש ד' יסודות
34 רוחניים שהם תכונות רוחניות, וגופות המלאכים
35 הם מאש ורוח רוחני.

36 אך מכל-מקום סוף-סוף יש למלאכים גוף,
37 שהוא כלי רוחני המגביל ומגדיר את נפשם (דלא
38 כנשמות כפי שהן למעלה, קודם ירידתן למטה
39 לעולם הזה, שאין להם גוף כלל)].

40 ולכן המלאכים תופסים מקום, שיש מלאך גדול

41 שעלייתן "מחיל אל חיל" ומדרגה למדרגה אין
42 לה קץ.

43 [וממשך לבאר בעומק יותר תוכן העלי' התמידית
44 שבעבודת ההילול של הנשמות:]

45 כי הנה ההילול הוא מחמת ההשגה והתענוג
46 באלקותו ית'.

47 העבודה ד"הילול" (להלל לה) היא תוצאה
48 מהשגת הנשמות, דככל שהן משיגות יותר אלקות,
49 כך מתגדל אצלם העונג באלקות, ועונג זה מביא
50 אותן להלל ולשבח לה' (שהוא מקור הנאתן
51 ותענוגן).

52 וזהו הגן-עדרן, שהוא תענוג הנשמות בהשגתם
53 מזיו השכינה, על-דרך שאמרו רז"ל מוטב
54 לדיינינה ולית' לעלמא דאתי, שכדאי כל
55 יסורי גיהנם אף גם בשביל תענוג גן-עדרן
56 התחתון.

57 זהו ענין השכר דגן עדרן, ששם "יושבין ונהנין
58 מזיו השכינה", שהנאה זו היא "תענוג ההשגה",
59 מה "שיודעים ומשיגים מאמיתת הקב"ה", והוא
60 תענוג עצום, שכדאי הם כל יסורי גיהנם כדי לזכות
61 לתענוג זה, ואפילו כדי לזכות רק למדרגה היותר
62 תחתונה שבו בלבד, שהיא מדרגת העונג שב"גן
63 עדרן התחתון".

64 ועד"ז יש ריבוי מדרגות בעילוי אחר עילוי, הגם
65 שבספרים לא נזכר רק ב' מדרגות [בגן-עדרן]
66 דרך כלל, גן-עדרן העליון וגן עדרן התחתון, היינו
67 שלא נתגלו אלינו [ריבוי המדרגות שבגן-עדרן].

68 מאחר שיש ריבוי מדרגות אין קץ בהשגת
69 אלקות (כי השי"ת אין לו סוף), על כן יש ריבוי
70 מדרגות ב"גן עדרן" עד אין קץ. אך פרטי
71 החילוקים שביניהם לא נתגלו לנו, ולכך נזכר
72 בספרים רק אודות שתי מדרגות כלליות בגן-עדרן,
73 גן עדרן התחתון וגן עדרן העליון, "אבל באמת נודע
74 לנו מפי סופרים קדושי עליון אשר נהירין להו
75 שבילי דרקייעא שיש מדרגות לאין קץ, אשר כל א'
76 היא מעולה מעלה מעלה מבחינה שלמטה ממנה .
77 ולזה כיוונו רז"ל באמרם ת"ח אין להם מנוחה
78 כו"ו).

79 וזהו יהללוך סלה בלי הפסק.

80 מאחר שיש ריבוי מדרגות בהשגת אלקות עד

1 מאחר שמקום וזמן תלויים זב"ז, דכל שאינו
2 בגדר מקום אינו גם בגדר זמן, מובן מזה, דהיות
3 ונשמות ישראל אינן בגדר מקום, הרי הן גם
4 למעלה מגדר זמן.

5 וזהו פירוש "וקדושים בכל יום יהללוך סלה",
6 דעבודת ה"הילול" של הנשמות (- קדושים) היא
7 בתמידיות, בכל יום תמיד; ובמשך היום גופא -
8 "סלה", בלי הפסק (כמאמר רז"ל כל מקום שנאמר
9 נצח סלה ועד אין לו הפסק), לפי שנשמות אינן
10 בגדר זמן.

11 כמאמר ילכו מחיל אל חיל, ובל הילוך ועליי'
12 הוא ע"י שיר דוקא.

13 עומק הכוונה בענין העבודה התמידית של
14 נשמות באמירת שירה היא:

15 אמירת שירה מורה על עליית הנשמות
16 ממדרגה למדרגה בהנאה ועונג מזיו השכינה,
17 שעלי' זו היא ע"י שירה, לפי שזוהי תכונת השיר
18 והניגון שהוא מגבי' את האדם ממצבו ומעלהו
19 לעולם גבוה יותר, ולכן גם עליות הנשמה הן על
20 ידי ניגון ושיר דוקא.

21 וזהו ענין "וקדושים בכל יום יהללוך סלה",
22 שהשירה שלהן היא בלי הפסק - לפי שאין סוף
23 וגבול לעליות הנשמה, ועל זה נאמר "ילכו מחיל
24 אל חיל", שנשמות ישראל הן במצב של הליכה -
25 היינו עלי' - תמידית.

26 וגם, כי הנה וקדושים לשון רבים, שיש בחינות
27 קדושים רבים, גבוה מעל גבוה עד רום המעלות.
28 ומבואר בברכה זו ענין נוסף, דלשון הברכה
29 "וקדושים" - ל' רבים, משמעה ג"כ, שיש ריבוי
30 מדרגות בדרגת ה"קדושה" (היינו ה"הבדלה")
31 שבנשמות.

32 והיינו, כי היות שיש ריבוי מדרגות עד אין קץ
33 ב"עליות" הנשמות, "גבוה מעל גבוה", שכל
34 מדרגה באלקות היא למעלה שלא בערך (-
35 בבחינת "קדוש" ומובדל -) לגבי המדרגה
36 שלמטה ממנה, הרי נמצא שיש "קדושים רבים".

37 וזהו יהללוך סלה.

38 ונמצא שהענין ד"יהללוך סלה" בלי הפסק,
39 הוא לא רק מחמת שנשמות אינן בגדר זמן (ולפיכך
40 עבודתם היא נצחית, בלי הפסק), אלא גם לפי

7 שעל ידי השירה מתעלית הנשמה למדריגה עליונה
8 יותר), וכך היא עולה מחיל אל חיל, בעלי תמידית
9 בהשגת אלקות ובמילא בעבודתה בהילול
10 ותשבחות.

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק ב

1 אין קץ, לכן גם עבודת ההילול של נשמות ישראל
2 היא סלה, בלי הפסק. דככל שהנשמה מתעלה
3 למדריגה עליונה יותר באלקות (ע"י השירה שלה)
4 ה"ה באה למדריגה נעלית יותר בהשגת אלקות,
5 ובמילא היא מהללת את הקב"ה באופן נעלה יותר,
6 ועל ידי הילול ושירה שוב היא מתעלה (וכנ"ל),

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

34 כו' וכמארז"ל לע"ל מביאו הקב"ה ליצה"ר ושוחטו
35 והענין ידוע שזהו ע"פ רצון בעל ההשתלשלות באופן
36 הברור מרפ"ח נצוצות כו' עד שיושלם הברור מרפ"ח
37 כו' שנפלו בשבה"כ ולזה ניתן זמן קצוב לימי חיי
38 האדם בעוה"ז כמ"ש ימי שנותינו בהם שבעי' שנה כו'
39 וכאשר יושלם כל בחי' הברורים וכמ"ש והוצאתי את
40 בלעז מפיו כו' אז ממילא אין להצוננים יניקה כלל לפי
41 שזמן וקץ שלהם כבר כלה עפ"י מאמר קו המדה
42 וכמ"ש במ"א בענין כל הקצין כלו כו' שזמן ימות
43 המשיח הרבה קצים כלו מפני שלא נשלם עדיין הברור
44 דנוגה ע"י תשובה ומע"ט אבל הקץ אשר שם לחשך
45 כבר כלה כו' ואין קיומם אלא מרפ"ח נצוצין לבד
46 שעדיין מלוכש בהם שצריך ברור והעלאה ע"י תו"מ
47 ותשובה (וכמ"ש בזהר בענין קץ הימין וקץ הימים
48 שנקרא ג"כ קץ כל בשר כו') וזהו שאמרו רז"ל זכו
49 אחישנה לא זכו בעתה פי' זכו ישראל בתשובה ומע"ט
50 בבחי' ברור דעה"ד טו"ר בתכלית עד שיוציאו כל
51 הנצוצות דרפ"ח שנפלו לע' שרים בבחינת תוס' יניקה
52 על זמן הקצוב להם אז אחישנה לזמן הגאולה שזו היא
53 בחי' התגלות מל' דקדושה כמ"ש בדניאל ועתיק יומין
54 יתב כו' ולה יהב שלטן כו' ומלכותה די לא תתחבל
55 ואע"פ שבדניאל משמע דזמן גאולה יש לה עת קבוע
56 כמ"ש עד עת קץ ובסוף מסיים ואתה לך לקץ כו' עד
57 לקץ הימין ולזה מ"ש אחישנה היינו קודם הזמן ועת
58 קץ הניתן לדניאל אבל לא זכו ישראל בתשובה ומע"ט
59 אלא אדרבה שמוסיפים בעונות שלהם תוס' יניקה
60 לחצוננים שמקבלים מהקדושה יתר על המדה הקצובה
61 להם אזי בהכרח שיתעכב זמן הגאולה עד עת קץ
62 הניתן לדניאל רק שהו' סתום וחתום לא נודע ונגלה
63 בכל העולמות כו' וזהו בעתה עת ה"א עתה דבחינת
64 המל' בעת הגיע הזמן שלה להיות לה עליה בבחינת
65 פנימית הכתר כמ"ש וגבה מאד (שזהו בבחינת מל'
66 דא"ס שבג"ר דא"ק כו' כמ"ש במ"א) אך בבא עתה

1 (צד) ומעתה הנה יש להבין טעם המהירות שאמר
2 מהר קח כו' במהירות דוקא אך הנה יש
3 להקדים תחלה מארז"ל ע"פ בעתה אחישנה אם בעתה
4 מהו אחישנה אלא זכו אחישנה לא זכו בעתה דוקא כו'
5 ובאור הענין הנה כתיב קץ שם לחשך שהקליפות
6 וסט"א נק' חשך המסתיר ומעלים לאור האלקי עד
7 שיוכלו לומר ידינו רמה כו' והוא להיות שאור האלקי
8 מסתתר עליהם בתכלית ההסתור וההעלם עד שאין
9 הקליפות מקבלים רק מבחינת אחוריים וחצוניות
10 דחצוניות ולכן נקרא אלהים אחרים שמקבלים מבחי'
11 אחוריים דקדושה דהיינו בחי' פסולת השפע העליונה
12 דקדושה הנופל בבחינת מותרות ונובלות כו' כידוע אך
13 הנה גם לבחינת פסולת ואחוריים יש שעור ומדה כמה
14 יהיה וכמה יומשך למטה לחצוננים והיא ע"פ מאמר קו
15 המדה שנותן קצבה ושעור לכל ההשתלשלות כידוע
16 וזהו ע"פ רצון בעל ההשתלשלות נתן חוק וקצבה גם
17 למדה ושעור של יניקות החצוננים מאחר שאת זה
18 לעומת זה עשה האלהים כו' והן כ"ח עתים בחי' טו"ר
19 עת ללדת ועת למות כו' (וסדרן לכאורה אינו מכוון דב'
20 עתים הראשונים בחי' החסדים קודמים לגבורות והוא
21 מ"ש עת ללדת ועת לטעת כו' ואח"כ להפך הגבורות
22 קודמים שהן עת להרוג עת לפרוץ עת לבכות עת ספוד
23 ועת להשליך אבנים כו' ואח"כ ג' חסדים עת לחבוק
24 עת לבקש עת לשמור ואח"כ ב' גבורות עת לקרוע עת
25 לחשות ואח"כ א' בחי' חסד עת לאהוב והב' בחי'
26 גבורה עת מלחמה ובי"ד עתים השנייים בכ"ז להפך
27 כו' וזהו בחינת התכללות חו"ג ומסיים בקו השמאל
28 בעת שלום כו' וד"ל) וכמ"ש בזהר ע"פ ואל יבא בכל
29 עת כו' וזהו קץ שם לחשך שיש שעור וקץ וגבול
30 לכלות אור שפעם הנמדד להם ע"פ מאמר קו המדה
31 ואז ממילא יאבדו כמ"ש כי הנה אויביך ה' כו' יאבדו
32 כו' ומ"ש בפרוה רשעים הוא כדי להשמידם אחר כך
33 וכמ"ש בלע המות לנצח כו' ואת רוח הטמאה אעביר

1 דמל' לעלות בפנימית הכתר הגם שאפשר שגם אז לא
 2 יושלם הברורים דרפ"ח מפני שגם אז לא יזכו ישראל
 3 בתשובה ומע"ט כו' עכ"ז לא ימנע מזה עת קץ
 4 הגאולה וזהו שאמרו לא זכו בעתה. דהגם שלא זכו

5 מ"מ בעתה בהגיע עת קץ הגאולה בהכרח אז שיגאלו
 6 אע"פ שלא זכו כו' והיצה"ר שבלבם יבוער מעצמו
 7 כמ"ש והסירותי את לב האבן מברשכם ונתתי לכם לב
 8 בשר כו' וכמ"ש רז"ל שישחוט ליצה"ר כו' וד"ל:

שנר הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 **ויובן** בהקדם לבאר כי הנה יש שני בחי' בחיות
 2 אלקות שמחי' העולמות בחי' ממכ"ע ובחי'
 3 סוכ"ע, בחי' ממלא הוא כח הפועל בנפעל שהאור
 4 מתלבש בהעולמות ומחיה אותם וכמשארז"ל מה
 5 הנשמה ממלאה את הגוף אף הקב"ה ממלא את
 6 העולם, וענין שהנשמה ממלאה הגוף הוא בבחי'
 7 התלבוש ונתפסת ממש בתוך הגוף להחיותו, ומתחלק
 8 החיות המתפשט ממנה בגוף לג' חלקים ראש וגוף
 9 ורגל, שחיות המלוכש בראש נעלה יותר הרבה,
 10 שבראש כל פנימיות החיות דהיינו כח המחשבה
 11 והשכל וכל החושים ראי' ושמיעה כו', וחיות שבגוף
 12 הוא למטה מבחי' זו דהיינו ששם משכן המדות שבלב
 13 שהם למטה מהשכל וגם כח המעשה שבידים הוא
 14 למטה במדריגה מן החושים שבפנים ראי' ושמיעה,
 15 וברגלים החיות יותר למטה רק כח ההילוך, ושינוי
 16 בחינותיהם הוא מצד שינוי גילוי החיות הנמשך להם
 17 מהנפש כנ"ל, שמחמת שחיות הנפש מלוכש בגוף
 18 ומתחלק החיות לפי מהות הכלים של הגוף שלהיות
 19 כלי המוחין הם נעלים יותר מכלי הגוף לכך הם
 20 מקבלים בחי' עליונה מחיות הנפש שהוא כח המחשבה
 21 והשכל כנ"ל, וכמ"כ עד"ז מה שהקב"ה ממלא העולם
 22 יש בזה ג"כ כמה וכמה מדריגות, שבנשמות מאיר יותר

1 ואח"כ מלאכים וכן ג"ע העליון והתחתון והיכלות
 2 ורקיעים אשר בכל א' יש התגלות יותר מבחבירו,
 3 ובכלל למעלה יש ג"כ ג' עולמות בי"ע, שבגה"ע שם
 4 גילוי בחי' חב"ד עצמו דא"ס ב"ה והוא עד"מ הראש
 5 ששם משכן השכל, וגעה"ת הוא כמשל הגוף ששם
 6 משכן המדות בלב, וכך נודע דשית ספירין מקננין
 7 ביצירה ששם גילוי מדותיו ית' והעוה"ז הוא בחי'
 8 והארץ הדום רגלי, וכ"ז הוא בחי' ממכ"ע שהחיות
 9 אלקי מלוכש בעולמות והתלבוש החיות לפי ערך
 10 העולמות, אבל בחי' סוכ"ע הוא אור א"ס ב"ה שהוא
 11 בלי גבול ולכן אין יוכל לבוא להתלבש האור בכלי
 12 ולבא לידי גילוי והלבוש שאין העולמות יכולים
 13 להשיג כלל בחי' א"ס ממש ולכן נק' סוכ"ע שמקיף
 14 לכל העולמות מעלה ומטה בהשואה א', וז"ש והקדוש
 15 בשמים וארץ שבחי' שהוא קדוש ומובדל הוא שוה
 16 בשמים וארץ, וארץ ושמים נק' ג"ע העליון ותחתון
 17 וכמו"כ ארץ ושמים גשמיים שאינו נתפס בעולמות
 18 ומקיף אצי' ועשי' בהשואה אחת דקמי' כחשכה כאורה
 19 וכולא קמי' כלא חשיב ממש, ואי אפשר להמשיך שום
 20 התגלות בעולמות מבחי' אור הסוכ"ע כי אם ע"י מצות
 21 נמשך אור מקיף דסוכ"ע ומאיר תוך ע"ס דאבי"ע
 22 ומתייחד עם האור פנימי.

ערב שבועות תרט"ו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 **ויובן** בהקדם שורש ענין הטל ע"פ ההקדמה אשר
 2 תחיית המתים וימות המשיח גבוהי' הרבה
 3 במדריגה מגן עדן העליון, דגן עדן העליון רק לפי שעה
 4 והעיקר עוה"ב עלמא דאתי, ושורש ההפרש שבימות
 5 המשיח נא' ונחה כו' רוח חכ', וכת' ישכיל עבדי ירום,

6 עלי' היותר עליונה, והיינו בחי' מדריגה היותר גבוה,
 7 גבוה מעליית משה למרום שמ' יום לחם לא אכל,
 8 והטעם יובן כי בהיות משה במרום הגם שלא הוצרך
 9 אכילה ונזדכך גופו, מ"מ הי' מד' יסודות גשמי' רק
 10 שנזדכך, אבל לע"ל יהי' עיקר חיות הגוף מא"ס כמו

14 שמחי' את הגוף שזהו ע"פ אמצעות דם ובשר כו',
 15 אמנם שיהי' החיות רוחני בעצם קטן שבמת לא יש
 16 שום כלי ומכון כלל, רק כי מארבע רוחות בא הרוח,
 17 ומאחר שאנו רואי' שמלמעלמ"ט יש כאן דילוג גדול
 18 שיושפל חיות אלקי למטה כ"כ עד עצם קטן, שמצד
 19 ההשפלה מובן שממקום גבוה מאד נעלה ירד, היינו
 20 מלמעלה מסדר השתלשלות אבי"ע כמשל העיגול
 21 הנ"ל, והיינו מבחי' טלא דנטיף מעתיקא שלמעלה
 22 הרבה מבחי' אורות וכלים הגלוי' אבא שורש האצי',
 23 ולכן משם יכול להיות נמשך להפך הסדר וכו'. וזהו
 24 ההפרש בין ג"ע לתחה"מ, שג"ע הוא בחי' השתלשלות
 25 ממכ"ע זיו השכינה, אבל לע"ל עליית המל' וגבה מאד
 26 יהי' ההמשכה מבחי' סוכ"ע להחיות בגוף ממש.

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור. ל"ב

זכור גר' עמלק

1 שעכשיו חי ע"י מאכל כו' כן יהי' כו' על ידי התבוננות
 2 והשגות כו', וזהו ונחה עליו רוח דעת, כי יהי' רוח
 3 הדעת בה' לחיות הגוף ממש כמו הנפש עכשיו, א"כ
 4 מוכרח שיהי' כלי הגוף קרוב בערך אל האלקות עד
 5 שיחי' ויקבל חיותו מאלקר'. וזהו תחיית המתים שיחי'
 6 הגוף מחיות אלקות, והגם כי גם עכשיו חי מנפש
 7 רוחני, אמנם ע"י ממוצע דאכילה ושתי', ולע"ל יהי'
 8 לאחדי' שלא תצטרך לממוצע. והנה נודע המשל בענין
 9 העיגול שכל כמה שמתעגל למעלה כן מתעגל למטה
 10 לפ"ע זה ממש, מאחר שהוא עגול מכל צד, וכמו"כ
 11 יובן שכל הגבוה ביותר יוכל להיות השפלתו ביותר,
 12 וא"כ גם כאן מאחר שאנו רואי' ענין תחיית המתים הוא
 13 שלא ע"פ השתלשלות כלל, שלא כדרך חיות הנפש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 המידות, שהיו קיימים אף קודם, אלא בהעלם.
 19 והוא בענין התפעלות אהבה ויראה שקודם שבאו בגילוי
 20 בלב היו תחלה כלולים בהתבוננות השכלית, כלומר
 21 אין זה המשך ישיר למוחיין, אלא יש להם קיום עצמי,
 22 שהיו במציאותם ממש כמו שהן אחר כך בלב,
 23 וכנראה בחוש שיש התפעלות אהבה ויראה גם במוח
 24 כו', וכודאי המידות כפי שהן במוח הן בבחינת דקות
 25 יותר מכמו שהן בלב - שבלב הם גלויות ומורגשות
 26 יותר, רק שהן על כל פנים בהתכללותם במוח בבחינת
 27 מציאות מדות כו'. ואין הם ענין שכלי, גם כפי כשהם
 28 כלולים במוח. ומכאן שהם שתי מהויות שונות אלא
 29 שאחת מתגלית על ידי השניה.
 30 וכמו שנתבאר לעיל פרק ל"ג שיש התפעלות גם
 31 במוחיין, אלא ההפרש בין התפעלות המדות להתפעלות
 32 השכל בהתפעלות המדות הוא בהרגש עצמי שמתפעל
 33 מה שלו מוב הדבר, והתפעלות השכל הוא שמתפעל רק
 34 על המוב הדבר עצמו כו', היינו, שיש השגה בעצם

1 את האופן הראשון מבאר הרבי נ"ע להלן בפרק זה, ואת
 2 האופן הב' מבאר בפרק הבא.
 3 וכמו על דרך משל לסוג הראשון של עילה ועלול
 4 במדות הנולדים מן השכל על ידי התבוננות שהמדות
 5 נמצאים כלולים בשכל קודם שנולדו בלב כו', וכמו
 6 שנתבאר במקום אחר¹³ בביאור מאמר הזוהר במדבר דף
 7 ק"ך עמוד א' בענין וצפונך תמלא במנם¹⁴ שהפירוש
 8 הפשוט בפסוק הוא, שאת אוצרו של ה' הצפון הוא
 9 ימלא ויתן לאלו החוסים בו¹⁵, אך הזוהר מפרש על פי
 10 הסוד שזהו עיבור דועיר אנפין ונוקבא בבטן דאימא כו',
 11 - שה'זעיר אנפין' הם המידות, והאימא היא הבינה,
 12 והתכללות המידות בבינה לפני התגלותם נקרא עיבור.
 13 וזה נרמז בפסוק "וצפונך תמלא בטנם" – שהמידות
 14 צפונות בתוך הבינה.
 15 וזה דוגמא לעלול הכלול בעילה, למרות שהן שתי
 16 מהויות שונות, שהרי המוחין והמידות הם שני עניינים
 17 שונים לגמרי, אלא שהמוחיין מגלים את התפעלות

צפון שהמדות הם צפונים שם כמו דבר המונח בתיבה וסגור שם כו' וזהו
 וצפונך תמלא בטנם.

14. תהילים יז, יד.

15. וראה ברכות דף ה ע"ב, דרשות נוספות על פסוק זה.

13. ראה אור התורה במדבר כרך ג', עמ' תתקא: אבל בינה
 הוא השגה בגילוי והוא מקור למדות שבאים ונולדים בגילוי ע"י ההשגה
 והתבוננות שעל ידי זה נולד אהבה ויראה, והנה אחר שנתהוו המדות נק'
 לידה בגילוי אבל כשהם בהתבוננות בשלכו ולא באו עדיין לידי גילוי בלב
 כי הם בבחינת עיבור בבטן אימא ועיין מזה בתניא פט"ז ע"כ נק' הבינה

- 1 הדבר וזה המוחין בעצם, ויש השגת "טוב" הדבר שזה
 2 המידות שבמוחין, ויש השגת איך הדבר "לי טוב" וזה
 3 המידות כשלעצמם.
 4 והיינו, כשמתבוננים בדבר, הנה אם מתבוננים במהות

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ט

- 1 (יב) ובאור הענין הוא, דהנה פתיב¹²² "תורה צוה לנו
 2 משה מורשה קהלת יעקב", ואמרו רבותינו
 3 ו"ל (פסחים דף מט עמוד ב): "אל תקרי מורשה אלא
 4 מארשה", שהתורה היא מאורסה לישראל, וכל עקר
 5 ענין למוד התורה הוא בשביל קיום המצוות, דהרי גם
 6 למוד התורה גופא הוא מצוה, ובהפלוגתא¹²³ אם תלמוד
 7 גדול או מעשה גדול נמנו ונמרו דתלמוד גדול שמביא
 8 לידי מעשה¹²³, הרי דעקר ענין למוד התורה הוא
 9 בשביל קיום המצוות, ולכן כאשר נהנה מסעודת חתן
 10 ומשמחו, דצריך להיות שניהם דוקא שיהנה ויתענג
 11 מסעודת חתן וכלה, שזהו הוראה על מדותיו הטובים,
 12 הפך האיש רע שנתבאר לעיל¹²⁴ שהוא רע בעצם טבעו
 13 ועינו רעה בשל אחרים, אבל בעל מדות טובות הוא
 14 שצריך להנות ולהתענג מסעודת מצוה, וכאשר הוא
 15 נהנה מסעודת חתן וכלה ומשמחם זוכה לתורה, והינו
 16 שעל-ידי שמשמח חתן וכלה שלמשה, הנה על-ידי-זה
 17 זוכה להחתן וכלה שלמעלה שהוא ענין המשכת אור
 18 אין-סוף בתורה, וזהו "אשר ברא ששון ושמחה חתן
 19 וכלה", וזה מה שהקדים הששון ושמחה לחתן וכלה,
 20 הנה טעם הדבר הוא בכדי שהחתן וכלה יהיו שרויים
 21 בשמחה, שמשמחין אותם ומברכין אותם מלמעלה.
 22 והענין בזה הוא, דהנה פתיב¹²⁵ "מגיד דבריו ליעקב
 23 חקיו ומשפטיו לישראל", ואיתא במדרש (שמות פרשה
 24 ¹²⁶) לפי שאין מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא כמדת
 25 בשר-והדם, מדת בשר-והדם מורה לאחרים לעשות והוא
 26 אינו עושה כלום, והקדוש-ברוך-הוא אינו כן, אלא מה

- 27 שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמר, ולכן
 28 הנה בסדר התהוות הנבראים ברא הקדוש-ברוך-הוא
 29 ששון ושמחה תחלה ואחר-כך חתן וכלה, בכדי שהחתן
 30 וכלה יהיו שרויין בששון ושמחה, והוא ענין קיום
 31 המצוות של הקדוש-ברוך-הוא, שהקדוש-ברוך-הוא
 32 מקיים מצוות לשמח את החתן וכלה, וכשם שהקדוש-
 33 ברוך-הוא מתעטף בציצית¹²⁷, הקדוש-ברוך-הוא מניח
 34 תפלין¹²⁸, קודשא-ברוך-הוא מצלי, ומאי צלותיה י"ח –
 35 יהי רצון שיכבשו רחמי את פעסי¹²⁹, והינו שהקדוש-
 36 ברוך-הוא מקיים כל המצוות, הנה הקדוש-ברוך-הוא
 37 מקיים מצוות לשמח חתן וכלה, ולכן בסדר התהוות
 38 הנבראים ברא תחלה ששון ושמחה ואחר-כך ברא חתן
 39 וכלה, בכדי שחתן וכלה יהיו שרויים בשמחה, וזהו
 40 "אשר ברא ששון כו' ורעות", ד"כרא" הוא ענין הגלוי,
 41 וזהו "האי שביעאה"¹³⁰ – ברכה השביעית שהיא
 42 בספירת המלכות – "איהו מקיים פלא"¹³¹, דכל הספירות
 43 משפיעים בספירת המלכות, ושם הוא מקום דהגדלה
 44 בתוספת ורבו, ולזאת מהאי שביעאה מתברכאן כלא¹³²
 45 ודאי, לפי שהמלכות היא משרשת בהעצמות ברוך הוא,
 46 כלל דעשר אמירן, בגין דדא כליל עלא עשרת הדברות
 47 ותתא עשרה מאמרות, ועל דא כליל בהאי עשר זיני
 48 דחדוה¹³³, לפי שאז נשלם הפונה האמתית בבריאת
 49 והתהוות העולמות, וברכה זו (דברכת "אשר ברא") היא
 50 שבת והודאה להקדוש-ברוך-הוא דזכאין אינון ישראל
 51 דאינון זכו לתתא כגונא דלעלא, נשמות ישראל מאכין
 52 ריין קלאר דעם ארץ הלזו הגשמי[ת] והחמרי[ת] כגונא

126) פיסקא ט.

127) ראה ר"ה יז, ב.

128) ברכות ו, א.

129) ברכות ז, ריש ע"א.

122) ברכה לג, ד.

123) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א.

124) פרק ה ואילך.

125) תהלים קמז, יט.

יז. ובמחלוקת. יח. הקדוש ברוך הוא מתפלל, ומהי תפילתו? יט. השביעית הזאת (שהכוונה). כ. היא מקיימת הכל.
 כא. מהשביעית הזאת מתברכים הכל. כב. הכלל של עשרה מאמרות, מכיון שזה כולל עליון (עשרת הדברות) ותחתון
 (עשרה מאמרות), ולכן כלולים עשרה מיני שמחה אלו.

15 בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת (כְּמוֹ שֶׁמֶבְאָר בְּאֲבוּדְרָהִם¹²¹), וְזֶהוּ
 16 הַשֵּׁבַח שֶׁמִּשְׁבַּחֵינוּ אוֹתוֹ יְתַבְרַךְ מֵהַ שֶׁנִּבְרָא לְמִטָּה גַם כֵּן
 17 חָתָן וְכֵלָה, דְּעַל-יְדֵי הַשְּׂמִיחָה שֶׁמִּשְׂמַחִים הַחֲתָן וְכֵלָה
 18 מְעוֹרְרִים בְּחִינַת חֲתָן וְכֵלָה שְׁלֹמֶעֱלָה לְהִיּוֹת "וְתוֹרָה
 19 אֹר"י¹³¹, וְיֵאָר ה' פְּנִי¹³² לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחַת עוֹלָם,
 20 לְזִכְוֹתָם בְּבָנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת.
 21 קְצוּר. הַתּוֹרָה הִיא מְאֻרְסָה לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹאשֶׁר נִהְיָה
 22 מִסְּעוּדַת חֲתָן וּמִשְׂמִיחָו הָרִי זֶה הוֹרָאָה שְׂמִדוּתָיו
 23 הֵם טוֹבִים עַל פִּי דְרָכֵי הַתּוֹרָה, לְכֵן זוֹכֵה לְתוֹרָה,
 24 דֵּהַתּוֹרָה שְׁלוֹ הִיא זָכָה וּבְהִירָה. הַקְּדָמַת שְׂשׁוֹן וְשִׂמְחָה
 25 לְחֲתָן וְכֵלָה, בְּכַדֵּי שֶׁהַחֲתָן וְכֵלָה יִהְיוּ שְׂרוּיִים בְּשִׂמְחָה,
 26 שֶׁהַקְּדוּשָׁתֵּי-בְרוּךְ-הוּא מְשַׂמַּח אֶת הַחֲתָן וְכֵלָה, וְכֵמוֹ
 27 שֶׁפְּתוּב "מְגִיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב", וְזָכָאִין אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל
 28 שֶׁמִּבְרָרִים אֶת הַמִּטָּה שֶׁיְהִיָּה כְּגֹנָא דְלַעֲלָא.

לי' ד', ט"ו כסלו ותרפ"ט. בסעודת שלייער וארמעט.

1 דְלַעֲלָא, עֲלִיָּהוּ כְּתִיבֵי "וּמִי כְּעַמְּךָ כִּי־יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד
 2 בְּאֶרֶץ", דְּיִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּמַשְׁכִּיכִים דְּגַם בְּאֶרֶץ הַלְזוֹ
 3 הַגְּשָׁמִית יִהְיֶה גְלוּי בְּחִינַת אֶחָד, דְּאֶחָד הוּא שְׂבַעַה
 4 רְקִיעִים וְאֶרֶץ¹³⁰, וְהַ[אוֹת] ד הוּא אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם,
 5 אִיף שֶׁכֵּלָם בְּטָלִים לְהַאֲרִי-סוּף אֶלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם¹³⁰,
 6 וְזֶהוּ "גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ", דְּיִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת
 7 שֶׁלָּהֶם בְּתוֹרָה עֲבוּדָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם הַשְּׁלֵשָׁה
 8 עֲמוּדִים שֶׁעֲלִיָּהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה הֵם
 9 מְמַשְׁכִּיכִים הַגְּלוּי דְּבְחִינַת אֶחָד, וְזָכָאִין אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל
 10 דְּאֵינּוֹן זָכוּ לְתַתָּא כְּגֹנָא דְלַעֲלָא, דְּבְכָל הָעֲנִינִים שֶׁלְמִטָּה
 11 כְּשֶׁעוֹשִׂים אוֹתָם עַל פִּי הַתּוֹרָה אִז מְמַשְׁכִּיכִים גְּלוּי אֹר
 12 אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא גַם בְּעוֹלְמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וְהַעֲשָׂרָה מִיָּנִי
 13 שְׂמִיחָה בְּשִׂמְחַת חֲתָן וְכֵלָה לְפִי שֶׁהֵם מְקַיְמִים הָעוֹלָם
 14 שֶׁנִּבְרָא בְּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת וְלְהַעֲמִיד דְּרוֹת עוֹסְקִים

(131) ע"פ לשון הכתוב – משלי ו, כג.

(132) ע"פ לשון הכתוב – נשא ו, כו.

(130) ראה סמ"ק הובא בכ"י אר"ח סימן סא (ד"ה כתב סמ"ק).

שו"ע אר"ח וראדה"ז אר"ח שם ס"ו. לקו"ת תוריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב.

כג. אשריהם ישראל שהם זכו למטה כדוגמא שלמעלה, נשמות ישראל עושים זכה וברורה (זכות הוא מלשון ז, כ, ו, ת כנ"ל) את הארץ הלזו הגשמית והחומרית כדוגמא שלמעלה, עליהם כתוב.

לקוטי דיבורים

פרק ג.

הרבי נופל בידיים של חיות פרא

19 - רוצה אני לדעת, אם הבטחתו של נציגכם,
 20 מקיימים כאן? - שאל הרבי.
 21 מה כוונתכם, אזרח? - שאל הפקיד בתמיהה.
 22 - נציגכם, זה שאסר אותי, הבטיח לי, שירשה לי
 23 להתפלל ולהניח תפילין, אני יהודי דתי, אני רוצה
 24 שירשו לי להניח תפילין...
 25 זה תלוי במנהל המחלקה שם תשבו.
 26 הפקיד הגבוה הורה לבחורה לרשום את
 27 התשובות כפי שהרבי עונה, ומיד קיבל הרבי מספר
 28 הנקרא שם "יארליק".
 29 מספרו היה 26818.
 30 אם אתם רוצים למסור משהו למשפחתכם -
 31 אמרה הבחורה בלחש - אימרו לי ואמסור להם.
 32 אך הרבי חשד בפרובוקציה, ולא ענה לה מאומה.
 33 עובדה היא שרבים נפלו בפח בהאמינם שבחורות
 34 המשרד מרחמות עליהם, והיו מוסרים דרכן דברים
 35 למשפחותיהם, דבר שנוצל לאחר מכן נגדם.
 36 הרבי הבחין בחבילתו המונחת באחת מפניות

1 עשרות בחורות ישבו שם, עישנו וכתבו. הרבה
 2 אסירים ישבו וחיכו לתורם.
 3 אחת הבחורות הגישה לרבי שאלון וביקשה אותו
 4 לכתוב תשובותיו.
 5 ואילו הרבי אמר לה שלא ימלא את השאלון.
 6 והבחורה אמרה שהיא תעשה זאת עבורו.
 7 אחרי שכתבה את השם והכתובת, שאלה: מה
 8 תוארכם?
 9 - אזרח נכבד לדורותיו - ענה הרבי.
 10 לא קיים אצלנו יותר תואר כזה. מה עיסוקכם?
 11 - אני לומד תורה, הלימוד האלקי - חסידות, ודיני
 12 הדת היהודית.
 13 דת, אלקות... - אמרה הבחורה לעצמה - זאת
 14 אינני יכולה לכתוב.
 15 היא פנתה לאחד הפקידים הגבוהים שניגש מיד
 16 אליהם. הלז התבונן ברבי ואמר:
 17 אסור לכם לשכוח היכן אתם נמצאים, כאן
 18 רגילים שמצייתים לכל מה שמצווים.

47 ולהתפלל.
 48 שני הפקידים הסתכלו בתמהון על האסיר המדבר
 49 דיבורים כאלה, ואחד מהם פתח דלת ואמר: היכנסו
 50 לחדר זה, חיכו שם עד שיקראו לכם.
 51 הרבי נכנס לחדר, והאיש נעל את הדלת. ולפתע
 52 עלה ברעיונו של הרבי ה"מבצר הפטרופובלבסקי" בו
 53 ישב הרבי הזקן תחת משטרו של הצאר פאוועל.
 54 הדלת נפתחה, וקראו לרבי. הפקיד הצביע על
 55 חבילה, ובחרדת כעס שאל: האם זו היא החבילה
 56 שלכם?
 57 - כן - ענה הרבי - ובקול תחנונים ביקש: הרשו
 58 לי להניח תפילין בחדר השני - והרבי הוציא התפילין
 59 מהחבילה.
 60 הפקיד קפץ בכעס: מה? אתם רוצים לעשות כאן
 61 בית כנסת! הבה, תנו לי כל אשר יש לכם, כסף, שעון,
 62 הכל הגישו לי. אם ישחררו אתכם יחזירו לכם הכל,
 63 ואם ימיתו אתכם - ימסרו את הדברים למשפחתכם...
 64 הרבי מסר לו שעון פשוט וחמשים ושמונה רובל.
 65 נכנס חייל אקדח בידו וחרב על ירכו והפקיד
 66 הורה לו: הרי לך יארליק 26818, הוביל אותו
 67 למחלקה הששית, הוא חולה, שא את החבילה שלו,
 68 אתה יכול להניח את הנשק, הוא לא יברח, באצבע
 69 אחת תוכל למוללו.
 70 בינתיים הכניס הרבי את התפילין בכיסו ונילווה
 71 אל החייל.
 72 הם נכנסו לפרוזדור ארוך וחשוך. החייל הלך
 73 בראש. הרבי רצה לנצל את הרגעים הספורים והחל
 74 להניח תפילין.
 75 הרבי הספיק להניח את ה"של יד" כשהחייל
 76 הסתובב לעבר הרבי ובראותו את התפילין, קפץ
 77 כחיה טורפת והכה את הרבי.
 78 החייל החל לתלוש את התפילין מהרבי, ובהכותו
 79 שוב - נפל הרבי.
 80 הרבי שכב כמה רגעים מתעלף והחייל תפס אותו
 81 במפרקתו וסחבו.
 82 הכאבים הקשים שגרמו לו לחיצותיו הקשות של
 83 החייל - עוררו את הרבי מעלפונו.
 84 הרבי חש ביסורים נוראים בכל חלקי גופו. בשעת
 85 נפילתו פגע בו ברזל חד ונפצע בפצע עמוק.
 86 החייל פצע את הרבי, קילל וצעק: חכה, חכה,
 87 תשכב כמה ימים בצינוק, בחושך, עם העכברים, בבזך,
 88 אז תדע שב"שפלקה" אינך יכול לעשות בית כנסת.
 89 על הרבי היה לעלות על מדריגות, אך לא יכל,
 90 יסוריו היו בלתי נסבלים.
 91 בכוחותיו האחרונים טיפס הרבי על השליבות,
 92 והפקיד שהיה צריך לקבל אותו, האיץ בו: הזמן יקר,

1 המשרד. אלא בהיותו נרעש מהחוויות הקשות, לא
 2 לקח אותה.
 3 השעה היתה חמש לפנות בוקר. הבחורה לקחה
 4 את הניירות ואמרה לרבי: בואו.
 5 בהיותם מחוץ למשרד נזכר הרבי בחבילה שלו
 6 ואמר לבחורה שהוא רוצה לחזור ולקחת את החבילה.
 7 זה אסור לכם - אמרה הבחורה, תצטרכו להגיש
 8 בקשה להרשות לכם זאת, אלא שאני אלך לקחת
 9 אותה, אך אני מפחדת, כי זה כבר נקרא מראה
 10 ידידותי לאסיר, ומה גם לאסיר כמוכם, אתם
 11 נאשמים בפשע חמור, מצבכם חמור מאד.
 12 האם ברצונה להפחיד אותך, או שהתעורר בה
 13 רגשות אנושי! היה זה רגע מאד קשה, ראשו החל
 14 להסתובב לו ועיניו הסתחררו, הלב דפק כבפטישים
 15 כבדים, ובקושי רב עלתה לו כל פסיעה.
 16 שתיים עשרה אנשים דת הביאו הלילה - אמרה
 17 הבחורה - רוסים, לותרנים, פולנים, אתם הנכם
 18 היהודי היחיד. הביאו אותם דרך פרוזדור זה -
 19 בהצביעה על אותו פרוזדור בו הובילו הצ'קיסטים
 20 היהודיים את הרבי - והורו לנו רק לרשום את
 21 שמותיהם. אלה, כמוכם, שמצויים למלא שאלון, לא
 22 יורים בהם מיד, אלא עורכים להם בתחילה חקירה
 23 ודרישה.
 24 היא הובילה את הרבי דרך חדרים ופרוזדורים
 25 שונים. הם הגיעו דרך מעבר אחד, שהשומר לא
 26 הרשה להם לעבור דרכו, עד לבואו של אחד
 27 הפקידים הגבוהים.
 28 מה את רוצה? - נשאלה הבחורה.
 29 הורו לי - אמרה הבחורה - להוביל את האסיר
 30 הזה אל החוקר של המחלקה הרביעית.
 31 קשה לתאר ולדמיין את הרגשתו של הרבי באותו
 32 רגע.
 33 היא הכניסה את הרבי לחדר בו ישבו שני אנשים
 34 ועבדו, ניגשה אל אחד מהם ובהניחה את הניירות על
 35 השולחן, אמרה: הבאתי "יארליק 26818".
 36 חפציי נשארו במשרד - אמר הרבי - האם
 37 יכולים לשלוח מישהו להביאם?
 38 אין לנו משרתים עבור האסירים, מה יש לכם שם?
 39 - שאל הפקיד. - צרכי דת. אשלם למי שיביא אותם.
 40 מנהגי בורגנים, סיפקו להם משרתים! - אמר
 41 הפקיד - האם חולים הייתם להביא חפציהם
 42 בעצמכם! ובכלל, צרכי דת אסור להחזיק בבית
 43 הסוהר. הנצ'לניק בין כה יקח אותם מכם, שיכחו על
 44 השטויות, זיכרו שאתם אסיר.
 45 - אסור לכם להעליב רגשותיי הדתיות! - דיבר
 46 הרבי בסערה - החוק מרשה לי לדרוש את חפציי

36 השחורות, הן הסימן המובהק שלא לזמן רב תהיה
 37 כאן. אמור, מה היא מחלתך?
 38 הרבי לא ענה לו. הוא נוכח לדעת שתענוגם הגדול
 39 ביותר הוא לענות את קרבנותיהם.
 40 כמו הקניבאלים האפריקאיים הפרועים הרוקדים
 41 סביב קרבנם, לפני שהם צולים אותו ואוכלים את
 42 בשרו - כך מענים הצ'קיסטים את הנופלים בידיהם.
 43 בידי חיות טורפות אלה, הצועקים "זשיד
 44 בראדאטי!", "זשידאוסקאיא מארדא!" - מסרו
 45 הצ'קיסטים היהודיים את הרבי שלהם...
 46 פעטיא חזר, ואמר: לשם מה כל כך להתעסק
 47 ולהתייגע עליו? הרי לא ימשוך יותר מיום-יומיים,
 48 הבה וניקח אותו "נא ראסכאד" (להריגה), יריה אחת
 49 וחסל.
 50 זה שייך לממונים הגבוהים - אמר הממונה - אם
 51 תבוא מהם הפקודה להוציא את הסחורה להריגה -
 52 נבצע זאת ונירה בו.
 53 הממונה לקח את התפילין, ותחנוניו של הרבי לא
 54 הועילו.
 55 פעטיא נטל את הרבי להוביל אותו לתא מאסרו.
 56 בדרך סיפר לרבי סיפורים שונים, אחד איום מהשני,
 57 איך השליך הרבה גופות לבור, אחד מהם עדיין גסס,
 58 הכניס בו כמה מכות נאמנות ומיד נפח הלז את
 59 נשמתו.
 60 - בעצם צריכים לתת לך תא נפרד, הרי אתה
 61 כמעט אדם מת ומגיע לך תא נפרד.
 62 ליד דלת ברזל, מספר 160, עמד פעטיא, פתח את
 63 שני המנעולים, ואמר: זהו התא.
 64 בפראות תפס את הרבי בשתי ידיו והשליכו אל
 65 תוך התא.
 66 הרבי חש בכאב מדחיפתו הברוטאלית של
 67 פעטיא.
 68 רק אחרי שפעטיא נעל את הדלת והלך, חש הרבי
 69 בהקלה, החיה הפסיקה לענותו.

יסורייו של הרבי מליזבאוויטש ברוסיה הסובייטית

1 מה אתם נסחבים! זקן, עשו זאת מהר יותר!
 2 - יארליק 26818 - אמר החייל.
 3 חאראשא! (טוב) הגש את הסחורה - אמר
 4 הפקיד, שמח אתם. פעטיא! קרא הפקיד, וברנש
 5 פרוע ניגש. היה זה פעטיא. הוא מדד את הרבי בעיניו
 6 ואמר: הנה יש לך! סחורה כזו החלו להביא כאן!
 7 פאראזיט נאה, יהודי מזוקן! בוא הנה זקן לחיפוש,
 8 ננקה אותה, לעצמות נפרק אותך.
 9 הרבי ניגש כשהוא צולע.
 10 מה אתה צולע? - אומר פעטיא - האם לא מוצא
 11 חן בעיניך האויר של שפלרקה? הרי ניתן לך להריח,
 12 שמיד תיפול על אפך, אה, כשאנחנו נותנים
 13 לפאראזיטים כאלה להריח, הם שוכבים כמה ימים.
 14 מה הנך כל כך חיוור? - שאל שוב פעטיא -, הנך
 15 חולה באמת, הנך נראה כך, נו, אחרי החיפוש מותר
 16 לך למות. כאן שקט מאד, אף אחד לא יפריע לך,
 17 בביתך לא ידע אף אחד, הרופא ירשום, הנצלניק
 18 ישים את החותמת וישליכו אותך לבור.
 19 הרבי התקפל בתוכו מרוב יסורים, ובאותו זמן
 20 השמיע הממונה צעקה: פעטיא! היכן נעלמת, הבא
 21 הנה יארליק 26818, נמאס לי לחכות.
 22 פעטיא קירב את הרבי אל הממונה ואמר: גם כן
 23 סחורה... בקושי הוא חי והממונה פרץ בצחוק.
 24 פעטיא יצא והממונה החל לחפש את הבילתו של
 25 הרבי.
 26 הרבי ניצל את ההזדמנות, של עיסוק הממונה,
 27 והניח תפילין, אמר קריאת שמע והחל בתפילת
 28 שמונה עשרה.
 29 אך, באותו רגע סיים הממונה את חיפושיו ונסוב
 30 לעבר הרבי. בראותו את הרבי חבוש תפילין, עלה
 31 הדם בפרצופו... כחיה קפץ על הרבי ובשתי ידיו החל
 32 לתלוש את ה"של ראש" תוך צעקה: "זשידאוסקאיא
 33 מארדא!" אסטור לך על פניך, אח, שד משחת!
 34 הרבי סיים הנחת התפילין, והממונה צעק לעברו:
 35 אה, בין כה תמות מיד! פניך החיוורת, שפתוך

אגרות קודש

7 לאמבטיאות, יותן להם בעד חצי המחיר (המחצית האי
 8 ישלמו בקרעמעני, או כי ישלחו לפה ומפה יודיעום כי
 9 התקבל, וטוב יותר אשר ישלמו בקרעמעני). הוצאות
 10 המשלוח, על חשבונך.
 11 ולזאת באם יקבלו מכם מהני"ל יוכלו לעשות כאמור ליתן
 12 להם סאמ[א]ואר א' או קאמפלעקט שלם בעד חצי מחיר.
 אג"ק מוהריי"צ נרך יד

1 [אמצע אלול תרפ"ג]

2 ... קבלתי מכם מאטשאקוב, מהרב גראוסמאן, דבר
 3 סאמאוארין, וענית להם כי אי אפשר לי ליתן חנם, כי
 4 אין לי שום עזר על זה. אמנם זאת עשה כי אתן להם בלי"נ
 5 במחצית המחיר. והיינו שיכתבו לכבודם בענין זה, ואם
 6 דרוש להם א' רק למקוה, או שנים א' למקוה וא'

בי"ה, י"ט כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מא' וישלח, בו כתב שהוקשה לו בחלק הראשון ממכתבי (מענה על מכתבו) אשר איך אפשר שהלומד תורה אם ימצא לזה סתירה בספר שנתקבל בתוככי ישראל יבטל הנאמר בספר.

והנה כבר ביארתי במכתבי די באר הסיבות לזה, ואפילו אם לא היו ידועות הסיבות הרי זה מעשים לעתים תכופות וביותר בתוככי חניכי ישיבות ידועות אשר לימודם חסר לימוד פנימיות התורה שמבטלים דעת ספרים וסופרים מהאחרונים וגם כו' ואין רצוני לפרש בשם המבטלים (ומה התועלת בדבר) אף שעושים את זה בפומבי, וסוג אלו שמבטלים אותם הם מגן אברהם, חתם סופר כו' וכו'.

(ב) כן מה שהוא נבון: שבאיזה אופן אפשר לכווין את הקישור פנימי בין נשמת התלמיד והרב, ואיך יהי בטוח שמצא את הנכון. ולדעתו אפשר שיבוא זה קשר פנימי דוקא לאחר שיהי קשר חיצוני. - הנה בנוגע להאחריות הרי גדולה מזו רואים בכל יום ויום והוא בעניני שידוכין שמבואר בזהר (חלק א' דף פ"ה ע"ב) אשר נשמת הבעל והאשה הן חצאי נשמה אחת שבירידתה למטה נתלבשה לחצאין זו בגוף הבעל וזו בגוף האשה, והרי מובן שהתאחדות שני חצאי נשמה אחת שבלא זה פלגא גופא הוא, אחריות עוד גדולה מאשר קירוב נשמה פרטית לנשמה הכללית שלה, ובכל זה נעשים שידוכים בכל יום, וע"כ צ"ל אשר השי"ת הוא המנהיג את העולם ומשגיח בו בהשגחה פרטית, וכשעושה האדם כל המוטל עליו ע"פ תורה מסייעים בידו מלמעלה ומוליכים אותו למחוז חפצו ולמטרתו הוא. וה"ה בקשר שבין תלמיד לרב וחסיד לרבו.

(ג) בהנוגע לשאלתו באיזה דרך לומדים פנימיות התורה - הנה גם שאלה זו תמוה, כי הלא פנימיות התורה היא חלק מהתורה וכשמה, ובמילא לימודה הוא ע"ד לימוד כל החלקים שבתורה, היינו בהקדמת נעשה לנשמע (שפירושו הבנה והשגה מלשון דבר כי שומע עבדך) ובמילא בפעמים הראשונות קולטים רק שטחיות הענינים וכשלומדים שלא ע"מ לקנתר וחפצים באמת להבין תורתו של הקב"ה אז מצליחים מלמעלה שידועים ומבינים הענינים לאשורם וכמרז"ל לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא צריך סייעתא דשמיא, וכמרז"ל (סנהדרין צג, ע"ב) שהלכה כמותו מפני שהוי' עמו. וה"ה בנדון דידי' שילמוד תורת החסידות בשופי ולא יתעכב בתחלת הלימוד על הפרטים שבזה, וכמו שעשה כשהתחיל ללמוד גמרא, ואז במשך הזמן יצליח.

(ד) ולפלא שאינו מכיר שכל הקושיות שלו והשקו"ט הם הסתת היצה"ר ובאים מהלעו"ז שמנסה בכל הדרכים לדחות את הזמן בו יזכה להתחיל בלימוד פנימיות התורה ובמילא מבלבלו בקושיות ושקו"ט וכמו שכותב בעצמו במכתבו שמאז ועד עתה עדיין ממשש באפלה, היינו שעברו שבעה חדשים שיכול הי' ללמוד בכל יום עכ"פ איזה שורות מפנימיות התורה אילנא דחיי ותמורת זה עסק בשקו"ט הכדאי ללמוד, האפשר ללמוד כו' וכו'. ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא ינצל זמנו כדבעי וכתוב לפניו באמיתית.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בי"ה, י"ט כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"א כסלו. הנה ידוע שקבלת התורה בכללותה היתה באמירת נעשה ונשמע וביארו רז"ל שזהו דוקא על ידי הקדמת נעשה לנשמע (שפירושו הבנה והשגה ומלשון דבר כי שומע עבדך), היינו הענין דקבלת עול. ודבר זה צריך להיות נשנה בכל יום ויום וכפסק המשנה (ברכות ריש פרק ב') בנוגע למצות קריאת שמע שמחויב בה פעמיים בכל יום וענינה קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצות.

והי"ה בנוגע אליו ולחבריו אשר בני ישראל הכשרים בודאי רצונם להצליח בלימוד תורתנו הק' ואין לזה דרך אחרת כי אם בהקדמת קבלת עול, היינו לשמוע להנהלת המוסד הק' בו לומדים לאחר שיעצו לפניהם הטעמים והנימוקים שלהם, אבל אז עליהם להשמע להחלטתם וזוהי הדרך להצלחה, ובודאי ימסור כל זה גם לחבריו, ויה"ר שיהי' שליח טוב לבשרני טובות בכל זה.

בברכה.

בי"ה, כ"א כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאור ליי"א כסלו. וכבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע. ובפרט שימים האלו הם ימי סגולה ועת רצון וע"ד מ"ש רבנו הזקן בסוף אגרת התשובה (ק, א). ימים שמברכים בשם ומלכות בפשיטות שאין כאן שום ספק כלל שעשה נסים לאבותינו בימים [ההם ו] בזמן הזה שבכמה מקומות בדא"ח מפרשים בזמן הזה היינו בזמננו ובימינו.

מ"ש בסיום מכתבו אם לפנות לרופא יותר מומחה מאשר ד"ר... והחשש הוא אפשר תהי' לו דיעה אחרת ואז איך להכריע.

הרי דיו לחשש זה בזמנו כיון שעכ"פ מגדר ספק לא יצא וההכרעה בכגון דא הי"ה או הרגש השואל בעצמו. וכפסק השו"ע אשר בענינים כמו אלו לב יודע גו'. או שמציעים שתי הדיעות לפני רופא ניטרלי, וינחהו השי"ת בדרך הטובה לפניו.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל בקשר ליום הבהיר י"ט כסלו, ובטח יזכה בו את הרבים.

ואם על כל השנה כולה קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורה ומצותיו, עאכו"כ בימי סגולה - כשפותחים (ע"י תעמולה מתאימה) באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט פותח הקב"ה כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה, שלאולם לא היו דלתות, ובמילא הי' נוסף על העילוי בכמות גם עילוי באיכות, שהי' תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה והרי בין עזרת ישראל וכהנים לא היתה מחיצה מפסקת אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל מובן.

בכבוד ובברכה.

פרשת וישב

לו א וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
 פנען: ב אלה | תלדות יעקב יוסף בן-שבע-
 עשרה שנה היה רעה את-אחיו בצאן והוא
 גער את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי אביו
 ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:
 וישראל אהב את-יוסף מפל-בניו כי-בן-זקנים
 הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ל) ויראו אחיו
 כיראתו אהב אביהם מפל-אחיו וישנאו אתו
 ולא יכלו דברו לשלם: ה ויחלם יוסף חלום
 ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו: ויאמר
 אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי:
 והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה
 והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבינה
 אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי: (שדל) ה ויאמרו
 לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל
 בנו ויוספו עוד שנא אתו על-חלמתי ועל-
 דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו
 לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה
 השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים
 לי: ויספר אל-אביו ואל-אחיו ויגער-בו אביו
 ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא
 נבוא אני ואמך ואחייך להשתחות לך ארצה:
 ויקנאו-בו אחיו ואביו שמר את-הדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (220טי שיחות לה עמ' 161)

ואביו שמר את הדבר (לו, יא) היה ממתין ומצפה מתי
 יבוא (רש"י) יש לשאל, מהו העלוי בנה שיוסף ימלך על אחיו
 והם ישתחוו לו ארצה, ועד כדי כך שיעקב היה ממתין
 ומצפה לכך. ויש לומר, שיעקב המתין למכותו של יוסף,
 היינו משיח בן יוסף, שפא כהקדמה והכנה למשיח בן דוד.

שני י ויגלו אחיו לרעות את-צאן אביהם
 בשכם: י ויאמר ישראל אל-יוסף הלוא אחייך
 רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו

הנני: י ויאמר לו לך-נא ראה את-שלום אחייך
 ואת-שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק
 חברון ויבא שכמה: י וימצאהו איש והנה תעה
 בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש:
 י ויאמר את-אחי אנכי מבקש הגידה-נא לי
 איפה הם רעים: י ויאמר האיש נסעו מזה כי
 שמעתי אמרים גלכה דתינה וילך יוסף אחר
 אחיו וימצאם בדתן: י ויראו אתו מרחק ובמרחם
 יקרבו אליהם ויתנבלו אתו להמיתו: י ויאמרו
 איש אל-אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא:
 ועתה | לכו ונהרגהו ונשלכהו באחד הברות
 ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה-יהיו
 חלמתי: י וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר
 לא נכנו נפש: י ויאמר אלהם | ראובן אל-
 תשפכו-דם השליכו אתו אל-הבור הנה אשר
 במדבר ויד אל-תשלחו-בו למען הציל אתו
 מידם להשיבו אל-אביו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (220טי שיחות לה עמ' 171)

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן (לו, יז) כתב השל"ה:
 יוסף שמע לאביו . . אף-על-פי שספנה גדולה הייתה לו.
 ואף-על-גב שאמרו רז"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא
 תשמע אליו כי אתה ואביך חבבים בכבודי - זהו בדבר השיף
 לבין אדם לבין המקום, אבל הנוגע לעצמו מחיל אנפשיה
 לעשות רצון אביו, עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של
 אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ראה
 שלחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

שלישי י ויהי כאשר-בא יוסף אל-אחיו ויפשיטו
 את-יוסף את-כתנתו את-כתנת הפסים אשר
 עליו: י ויקחהו וישלכו אתו הברה ותבור רק
 אין בו מים: י וישבו לאכל-לחם וישאו עיניהם
 ויראו והנה ארחת ושמעאלים באה מגלעד
 וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים
 להוריד מצרימה: י ויאמר יהודה אל-אחיו מה-
 פצע פי נהרג את-אחינו וכפינו את-דמו: י לכו

אונן: ה ותסף עוד ותלד בן ותקרא את־שמו
 שלה והיה בכזיב בלדתה אתו: ויקח יהודה
 אשה לער בכורו ושמה תמר: והיה ער בכור
 יהודה רע בעיני יהודה ומתהו יהודה: ה ויאמר
 יהודה לאונן בא אל־אשת אחיך ויבם אתה
 והקם זרע לאחיך: וידע אונן כי לא לו יהיה
 הזרע והיה אם־בא אל־אשת אחיו ושחת
 ארצה לבלתי נתן־זרע לאחיו: וירע בעיני
 יהודה אשר עשה וימת גם־אתו: ויאמר
 יהודה לתמר פלתי שבי אלמנה בית־אחיך
 עד־יגדל שלה בני כי אמר פן־ימות גם־הוא
 כאחיו ותלד תמר ותשב בית אביה: וירבו
 הימים ותמת בת־שוע אשת־יהודה וינחם
 יהודה ויעל על־גזו צאנו הוא וחיה רעהו
 הערלמי תמנתה: ויגד לתמר לאמר הנה
 חמיך עלה תמנתה לנו צאנו: ותיסר בגדי
 אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף
 ותשב בפתח עינים אשר על־דרך תמנתה
 כי ראתה פי־גדל שלה והוא לא־נתנה לו
 לאשה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה פי
 כסותה פניה: ויש אליה אל־הדרך ויאמר
 הכה־נא אבוא אליך פי לא ידע פי בלתי
 הוא ותאמר מה־תתן־לי פי תבוא אלי:
 ויאמר אנכי אשלח גדי־עזים מן־הצאן
 ותאמר אם־תתן ערבון עד שלחך: ויאמר
 מה הערבון אשר אתן־לך ותאמר חתמך
 ופתילך ומטף אשר בידך ויתן־לה ויבא אליה
 ויתהר לו: ויתקם ותלד ותסר צעיפה מעליה
 ותלבש בגדי אלמנותה: וישלח יהודה
 את־גדי העזים ביד רעהו הערלמי לקחת
 הערבון מיד האשה ולא מצאה: וישאל
 את־אנשי מקמה לאמר איפה הקדשה הוא

ונמכרנו לישמעאלים ויודנו אל־תהיבו פיר
 אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו: ויעברו
 אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף
 מן־הבור וימכרו את־יוסף לישמעאלים
 בעשרים כסף ויביאו את־יוסף מצרימה:
 וישב ראובן אל־הבור והנה אין־יוסף בבור
 ויקרע את־בגדיו: וישב אל־אחיו ויאמר הילד
 איננו ואני אנה אני־בא: ויקחו את־פתנת
 יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את־הפתנת
 בדם: וישלחו את־פתנת הפסים ויביאו אל־
 אביהם ויאמרו זאת מצאנו הפרגא הפתנת
 בגד הוא אם־לא: ויפירה ויאמר פתנת בני
 חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: ויקרע
 יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על־
 בנו ימים רבים: ויקמו כל־בניו וכל־בנותיו
 לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כִּי־ארד אל־בני
 אבל שאלה ויבך אתו אביו: והמדנים מכרו
 אתו אל־מצרים לפוטפול סרים פרעה שר

הטבחים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אבל נחשים ועקרבים יש
 בו (רש"י) יש לשאל, מדוע לא נאמר במקרא מה בן היה
 בכור. ויש לומר, דהנה אמרו ר"ל: "אין בו מים, אין בו
 דברי תורה שנמשלו למים". ולכן אין צורך לפרש שהיו בכור
 נחשים ועקרבים, משום שמי שאין בו דברי תורה יש בו
 בדרך ממילא דברים הנגזרים לתורה. ועל־דרך פרוש
 הבעל־שם טוב על הפסוק וסרתם ועבדתם: "כאשר האדם
 מפריד את עצמו מהש"ת, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא
 שיש דבר ממצע".

רביעי לח א והיה בעת ההוא וירד יהודה מאת
 אחיו ויש עד־איש ערלמי ושמו חירה: וירא־
 שם יהודה בת־איש פנעני ושמו שוע ויקחה
 ויבא אליה: ויתהר ותלד בן ויקרא את־שמו
 ער: ויתהר עוד ותלד בן ותקרא את־שמו

וְיֹסֵף חָן בְּעֵינָיו וַיְשָׂרֵת אֹתוֹ וַיַּפְקְדוּהוּ עַל-בֵּיתוֹ
 וְכָל-יְשִׁילֹוּ נָתַן בְּיָדוֹ: ה וַיְהִי מֵאֵז הַפְּקִיד אֹתוֹ
 בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יֵשְׁלוּ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת-
 בֵּית הַמִּצְרַיִם בְּגִלְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בְרַכְתּוֹ יְהוָה
 בְּכָל-אֲשֶׁר יֵשְׁלוּ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:
 וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ
 מֵאֹמֶה כִּי אִם-הֵלָחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי
 יוֹסֵף יַפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרֹאֵה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

ויוסף הורד מצרימה (לט, א) כבשונן, המד"א וירד מים עד
 ים. שלט בהון, המד"א כי הוא רודה בכל עבר הנער
 (בראשית רבה) הפונה והמטרה של גלות מצרים היא העלוי
 שבא על ידי הגאולה. בגשמיות - "ואחרי כן יצאו ברכוש
 גדול". ברוחניות - תכנה לקבלת התורה. וכך רואים בדרך
 יוסף לאחיו: "כי למתה שלחני אלקים לפניכם... לא אתם
 שלחתם אותי הנה כי האלקים". והדבר מדגש גם בפסוקנו:
 שליטתו של יוסף על מצרים נלמדת ממה שנאמר "הורד",
 היינו שזהו הפונה והמטרה של ירידה זו.

ששי ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-
 אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי:
 ה וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני
 לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יישלו נתן
 בידו: ט איננו גדול בבית הנה ממני ולא חשך
 ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו
 ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי
 לאלהים: ויהי כדברה אל יוסף יום ויום
 ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה:
 י ויהי כהיום הנה ויבא הביתה לעשות
 מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית:
 יא ותתפשחו בכנףו לאמר שכבה עמי ויעזב
 בגדו בידה ויגם ויצא החוצה: יב ויהי כראותה
 כיעזב בגדו בידה ויגם החוצה: יג ותקרא
 לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו
 איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי

בעינים על הדרך ויאמרו לא היתה בזה
 קדשה: כ וישב אליהודה ויאמר לא
 מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה
 בזה קדשה: כג ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה
 לבז הנח שלחתי הגדי הזה ואתה לא
 מצאתה: כד ויהי א במשלש חדשים ויגד
 ליהודה לאמר ונתה תמר פלתי וגם הנח
 הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאהו ותשרף:
 כה הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר
 לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר
 הפרגא למי החתמת והפתילים והמטה
 האלה: כו ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני
 כיעל כן לא נתתיה לשלה בני ולא יוסף עוד
 לדעתה: כז ויהי בעת לדתה והנה תאומים
 בכטנה: כח ויהי בלדתה ויתן יד ותקח
 המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא
 ראשונה: כט ויהי א במשיב ידו והנה יצא אחיו
 ותאמר מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו
 פרץ: ל ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני
 ויקרא שמו זרח: מ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

ויקרא שמו פרץ... ויקרא שמו זרח (לח, כט-ל) זרח -
 רומז לעבודת הצדיקים, שאור תורתם ועבודתם זרח באפן
 תמידי וקבוע. פרץ - רומז לעבודת בעלי תשובה, שעבודתם
 היא בדרך פריצת גדר, יציאה מהגבולותיו של האדם
 והתקרבות אל ה'. זהו שאמרו רז"ל "פרץ זה משיח, שנאמר
 עלה הפורץ לפניכם", כי חדושו של משיח הוא עבודת
 התשובה, כמאמר "משיח אתה לאתבא צדיקא בתיובתא".

לט א יוסף הורד מצרימה ויקנהו
 פוטיפר סרים פרעה שר הטבחים איש מצרי
 מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה: כ ויהי
 יהוה את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית
 אדניו המצרי: ג וירא אדניו כי יהוה אתו וכל
 אשר הוא עשה יהוה מצליח בידו: ד וימצא

אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר:
 ה ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד
 איש בפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך
 מצרים אשר אסורים בבית הסהר: ויבא
 אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים:
 וישאל את־סריסי פרעה אשר אתו במשמר
 בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:
 ה ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו
 ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים
 ספרו־נא לי: ויספר שר־המשקים את־חלמו
 ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גֶפֶן לְפָנַי וּבְגֶפֶן
 שלשה שריגים והוא כפֶרֶחַת עלתה נצֶה
 הבשילו אשפֶלְתִיהָ עֲנָבִים: « וכוס פרעה בידו
 ויִאָקַח את־העֲנָבִים וַאֲשַׁחַט אתם אֶל־כּוֹס
 פרעה וַאֲתַן את־הכּוֹס עַל־כַּף פרעה: » ויאמר
 לו יוסף זה פֶתְרֵנוּ שְׁלֹשַׁת הַשָּׁרִיגִים שְׁלֹשַׁת יָמִים
 הם: « בְּעוֹד | שְׁלֹשַׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרֵעָה אֶת־
 ראשָׁךְ וְהַשִּׁבְכָךְ עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַת כּוֹס־פְּרֵעָה בְיָדוֹ
 כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוּ: » כִּי
 אִם־זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָא
 עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹפְרֵתָנִי אֶל־פְּרֵעָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־
 הַבַּיִת הַזֶּה: « פִּרְגַנְב וְגִבְתִּי מֵאַרְצֵן הָעֲבָרִים
 וְגַם־פֹּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בְבוֹר:
 » וירא שר־הָאֹפִים כִּי טוֹב פֶּתַר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף
 אֶף־אֲנִי בְחַלּוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל־
 ראשִׁי: « וּבִסֶּל הָעֶלְיוֹן מִכָּל מֵאֵכֶל פְּרֵעָה מַעֲשֵׂה
 אִפֶּה וְהָעוֹף אֲכַל אֶתֶם מִן־הַסֶּל מֵעַל רֹאשִׁי:
 » וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶתְרֵנוּ שְׁלֹשַׁת הַסֶּלִים
 שְׁלֹשַׁת יָמִים הם: « בְּעוֹד | שְׁלֹשַׁת יָמִים יֵשֵׂא
 פְרֵעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מֵעֶלְיֶךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל־עַץ
 וְאֲכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעֶלְיֶךָ: » וַיְהִי | בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָת אֶת־פְּרֵעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה
 לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשֵׂא אֶת־רֹאשׁ | שֶׁר הַמִּשְׁקִים

וַאֲקָרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: « וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי־הִרְיַמְתִּי
 קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזוֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיִּנָּס וַיֵּצֵא
 הַחוּצָה: » וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנָיו
 אֶל־בֵּיתוֹ: « וַתִּדְבַר אֵלָיו בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה לֵאמֹר
 כֹּן אֵלֵי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק
 כִּי: » וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזוֹב בְּגָדוֹ
 אֶצְלִי וַיִּנָּס הַחוּצָה: « וַיְהִי כְשִׁמְעַע אֲדָנָיו
 אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר
 בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אִפּוֹ:
 » וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בַּיִת הַסֶּהֶר
 מְקוֹם אֲשֶׁר־ כְּתִיב אִסּוּרֵי קְרִי אִסּוּרֵי הַמִּלְכָּד
 אִסּוּרִים וַיְהִי־שֵׁם בַּבַּיִת הַסֶּהֶר: « וַיְהִי יְהוָה
 אֶת־יוֹסֵף וַיְט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֲנּוּן בְּעֵינֵי שֶׁר
 בֵּית־הַסֶּהֶר: » וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַסֶּהֶר בְּיַד־יוֹסֵף
 אֵת כָּל־הָאִסּוּרִים אֲשֶׁר בַּבַּיִת הַסֶּהֶר וְאֵת
 כָּל־אֲשֶׁר עוֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה: « אֵין |
 שֶׁר בֵּית־הַסֶּהֶר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ
 כַּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עוֹשֶׂה יְהוָה
 מְצַלִּיחַ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 10)

מלאכתו ממש . . . לעשות צרכיו עמה (רש"י לט, יא) רב
 היה מדגדק בהוראת אסור והתר, שהוא בין אדם למקום;
 ואלו שמואל היה רגיל לפסק דיני ממונות, בין אדם לחברו
 (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). ולפי זה: רב לא ניקח ליה לפרש
 שיוסף בא לעבר על אסור כלפי שמאי (אף שכן משמע
 מהוספת הכתוב "ואין איש מאנשי הבית שם בבית"). ואלו
 לפי שמואל ימחק מה שבא לעשות צרכיו עמה דוקא כאשר
 הבית היה ריק, כי כך אין פגיעה בבין אדם לחברו -
 שעבודו של יוסף לפוט"פר ב"ויפקידהו על ביתו".

שביעי **ב** « ויהי אחר הדברים האלה חטאו
 משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך
 מצרים: » ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר
 המשקים ועל שר האופים: « ויתן אתם במשמר
 בית שר הטבחים אל־בית הסהר מקום אשר
 יוסף אסור שם: » ויפקד שר הטבחים את־יוסף

משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחני דכל בית ישראל,
 בעללא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ב ויהי | ביום השלישי יום הולדת את
 פרעה ויעש משה לכל עבדיו וישא
 את ראש | שר המשקים ואת ראש שר
 האפים בתוך עבדיו: כא וישב את שר המשקים
 על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה: כב ואת
 שר האפים תלה באשר פתר להם יוסף:
 כג ולא זכר שר המשקים את יוסף וישבחהו:

פפפ ק"ב פסוקים יב"ק סימן.

ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו: כא וישב
 את שר המשקים על משקהו ויתן הכוס על-
 כף פרעה: כב ואת שר האפים תלה באשר
 פתר להם יוסף: כג ולא זכר שר המשקים
 את יוסף וישבחהו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עלתה נצה, הכשילו אשכולותיה ענבים (מ, י) עלתה נצה
 - הגיע זמן של ישראל ליגאל. הכשילו אשכולותיה ענבים
 - הגיע זמן של מצרים לשתות כוס התרעלה (חולין צב, א)
 לכאורה היה הסדר צריך להיות הפוך: תחלה שותה
 מצרים את כוס התרעלה, ולאחר מכן נגאלים ישראל
 ממצרים. ויש לומר, שבשלב הראשון מתגברים ישראל על
 מצרים ויוצאים ממנה נגד רצונה. ואילו בשלב השני מצרים
 עצמה הופכת לטוב: כשם ששתית יין מביאה לשכרות
 (בטול מציאות האדם), כך גם שתית כוס התרעלה מבטלת
 את מציאותם הקודמת והופכת אותה לטוב.

חצי קודש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עזיחיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
 הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב ישראל
 עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למזרא

ו) ועל ארבעה לא אשיבנו, על פשע רביעי אין עלי עוד להשיבו ריקם מלהשיבו לו גמול. על מכתם בפסח צדיק, תדעו כי מוכרים את מי שתהו זכאי בדיו, וענתו את דינו בגלל פסח השחר שהיו מקבלים מיד בעל דינו. ואביזן, ומטום דין האביזן לרעתו. בעבור נעלים,

בלומר, אפלו במקט שחר היו מטום את הדין. ו) השאפים על עפר ארץ, כל שאפתם בהיותם חולכים על עפר הארץ. בראש דלים, איד לשלט על ראשיהם של הדלים לגול אותם. ודרדך עננים יפו, ומשפט עננים יפו דינם בשחר. ח) ועל בגדים חבלים, ועל בגדים שנלקחו למשכון מאלו שחביו אותם לשלם לפי פסק דינם המשחר. יפו, ופן עצמם לשבת בהספה. ויין ענושים, וין שנקנה בכסף ששלם על ידי אנשים שהטילו עליהם ענש כסף. בית אלהיהם, בבית עבודה ורה שלהם. ט) ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם, מפני מעשים קאלו השמדתי את האמרי. והזכיר את האמרי כי הוא היה התוק שבשבע האמות. וחסן, חוק ותקוף. פאלונים, מין עץ חוק מאד. יא) ומפחוריקם לנזרים, אפלו הפחורים שדרכם ללכת אחר תאות הקשר והניו, נמתי בהם רוח סהרה שניזרו מן חינו ויהיו קדושים ל. ולפי התרגום, "לנזרים", פרושו, למלמדי תורה. שהיו פרושים מדרבי עם הארץ ועוסקים בתורה. האף אין זאת, בני ישראל, בהמיתה. בלומר, וכי אתם בני ישראל יכולים להקחיש את זאת. יב) ותשקו את הנזרים ויו, בלומר, פתיתם אותם בדברים עד ששמעו לכם לשמות ון ולכמל

עטרת מרים

ו פה אמר יהוה על-שלשה פשעי ישראל של עשרת השבטים שהטאו בעבודתו ונלו עריות ושפיכות דמים ועל-ארבעה החמס והוא הרביעי לא אשיבנו על-מכתם בפסח של שחר את הצדיק בדונו למתנה ואביזן שמונים דינו בעבור שחר בשו של נעלים: ו השאפים על-עפר-ארץ

התאבים לקחת המעט ככרת ארץ שיש לידל, וזה לקחו בראש דלים על ידי שפירתו ראשו והרגוהו, כי ישפירו עליו עדי ודעי שקר ודרדך עננים החלשים יפו לדונם משפט מות כדי להרוג אותם ואיש ואביזן ילכו אל-הנערה המאורסה לנזות עמה למען חלל את-שם קדשי שאמרתי להם קדושים תהיו: ח ועל-בגדים חבלים הנלקחים כמשכון מאלה המקרבים כמשפטם של השופטים, יפו מטום השופטים את עצמן אצל כל-מוכרם להסב עליהם באכלם מזבחי אלהיהם ויין ענושים מאלה שקבלו עונש לתת כסף וזהב וכו' ושתו השופטים בית אלהיהם: ט איד תתעבו אתם בתועבות אלה ואנכי השמדתי את-האמרי מפניהם שלא יפמאו בשקוצים אלה, שהם עבודה זרה ונלו עריות, ותהשקרה עצמה היתה גם כן למעלה מדרדך הטבע, כי האמרי אשר נגבה ארוים נבחו וחסן תקוף הוא פאלונים וככל זאת ואשמיד פרוי ממעל שנמחו ושרשו מתחת ואבר כל זכר למו: י) ואתם תלא ודעתם אותי כי ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולד אתכם וספתי צרכיכם כמדבר ארבעים שנה לרשת את-ארץ האמרי: יא ואקים מבניכם לנביאים ומפחוריקם לנזרים האף אין זאת בני ישראל נאם-יהוה: יב ותשקו את-הנזרים וין ועל-הנביאים צויתם

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור

ולשמו"ת

עמום פרק ב"ג

ב ו פה אמר יהוה על-שלשה פשעי ישראל ועל-ארבעה לא אשיבנו על-מכתם בפסח צדיק ואביזן בעבור נעלים: ו השאפים על-עפר-ארץ בראש דלים ודרדך עננים יפו ואיש ואביזן ילכו אל-הנערה למען חלל את-שם קדשי: ח ועל-בגדים חבלים יפו אצל כל-מוכר ויין ענושים ושתו בית אלהיהם: ט ואנכי השמדתי את-האמרי מפניהם אשר נגבה ארוים נבחו וחסן הוא פאלונים ואשמיד פרוי ממעל ושרשו מתחת: י ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולד אתכם כמדבר ארבעים שנה לרשת את-ארץ האמרי: יא ואקים מבניכם לנביאים ומפחוריקם לנזרים האף אין זאת בני ישראל נאם-יהוה: יב ותשקו את-הנזרים וין ועל-הנביאים צויתם

ותגידו שלא היה, נאם-יהוה: יב לא די שאתם לא נהרתם כמה שהותרתי אתכם, אלא ותשקו את-הנזרים וין הכרתם אותם עד שנממאו ושתו וין שלא

עטרת מרים

יזרו אתכם ועלה הנביאים צויתם לאמר לא תנבאו: יג אם שלמתי גמול לגוים, בל־שכן אתם שהרביתי לחיוב עמכם ופשעתם בי, בל־שכן שאשלים לכם גמול ולכן הנה אנכי מעיק מציק תחתיהם במקומכם שלא תוכלו לברוח ולהציל פאשר תעיק צופיה העגלה עם מעקה המלאה לה

עמיר שלא יפלו העמרים מתוכה, כן אסובב אתכם כל תוכלו לצאת במקומכם להמלט מתרב אויב: יד ואבד מנום מקל ברנליו וחזק לא־יאמץ לא יוכל לחזק כחו במלחמה וגבור לא־ימלט נפשו: טו ותפש הקשת לא יעמד על עמדו בקשרי המלחמה וקל ברנליו לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט נפשו על־ידי מרוצת הסוס: טז ואמיץ לבו שדרבו לאמץ ולחזק לבו בגבורים הנה ערום וגוים ביום־ההוא כי יפשוט בליו להיות קל לברוח נאם יהוה: א שמעו את־הדבר הנה אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל על כל־המושפחה על כל העם אשר העליתי מארץ מצרים לאמר: ברק אתכם ידעתי אהבתי מקל הגוים ואתם פשעתם בי על־כן אפקד אבוב עליכם את כל־עונותיכם לשלם גמול על כלם: תקדמה וראשי דברים לנבואות שיבואו מן פסוק ט' עד סוף קאפיטל ד' ג אתם אומרים לנביאים לא תנבאו הילכו וכי ילכו שנים יחדו בדרך אחר בלתי אס־נועדו וקבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני: ד הישאג אריה ביער וטרף אין לו בשאריה לבד טרף דרכו לשאת היתן כפיר אריה צעיר קולו קול שמהה ממענתו בלתי אס־לכד מה: ה התפול התשבון צפור עליפח רשת הפרושה על הארץ ומוקש אין לה פח לצוד את הצפור, היעלה־פח מן

שי למורא

קדשתם. יג מעיק, מציק, עמיר, אלמות התבואה. יד ואבד מנום מקל, אפלו הקל ברנליו לא יציל עצמו מפני האויב, כי ימצאנו בכל מקום. טו לא יעמד, לא יעמד על עמדו במלחמה, כי ירד לבו וגוים. טז ערום, בלי נשק. א על כל המושפחה, על כל

לאמר לא תנבאו: יג הנה אנכי מעיק תחתיהם פאשר תעיק העגלה המלאה לה עמיר: יד ואבד מנום מקל וחזק לא־יאמץ כחו וגבור לא־ימלט נפשו: טו ותפש הקשת לא יעמד וקל ברנליו לא ימלט ורכב הסוס לא ימלט נפשו: טז ואמיץ לבו בגבורים ערום יגוים ביום־ההוא נאם יהוה: ג א שמעו את־הדבר הנה אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל על כל־המושפחה אשר העליתי מארץ מצרים לאמר: ברק אתכם ידעתי מפל מושפחות הארמה על־כן אפקד עליכם את פל־עונותיכם: ג הילכו

העם. ב) ידעתי, אהבתי ובחרתי על כן אפקד עליכם, כי המלך יבעם יזמר על עבדיו העומדים לפניו אם יעברו מצותיו. ג הילכו שנים יחדו, תתכן שילכו שני אנשים פרנע אחר למקום אחר בעבור דבר אחר, אם לא יועדו זה עם זה. ד) וטרף אין לו, בשאריה אוחו טרף, דרכו לשאת. כפיר, אריה צעיר. ה) התפול, וכי תשבון על פח הארץ, על מלכדת פרושה על הארץ, ומוקש, פתיון לצפור, כגון ברעני תבואה. היעלה פח מן האדמה, בשנאחו העוף פחה, רוצה לברח, ועוקר הפח ומעלהו במקומו מעט. ולכוד לא ילכוד, שבאותה שעה העוף כבר לכוד. ו) אם יתקע שופר בעיר, שופר של הצופה לראות אם באים גיבות על העיר, לתוהיר את העם.

שנים יחדו בלתי אס־נועדו: ד הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממענתו בלתי אס־לכד: ה התפול צפור על־פח הארץ ומוקש אין לה היעלה־פח מן־הארמה ולכוד לא ילכוד: ו אס־יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו אס־תהיה רעה בעיר ויהוה לא עשה: ז כי לא יעשה אדני יהוה דבר כי אס־גלה סודו אל־עבדיו הנביאים: ח אריה שאג מי לא יירא אדני יהוה דבר מי לא ינבא:

הארמה דרך הצפור כשהוא נלכד ורוצה להציל נפשו, כנגד הפח ומעלהו קצת מן הארמה ולכוד לא ילכוד: בעת המלחמה מעמידים הצופה לראות אם בא האויב, וכאשר יבוא יתקע בשופר לתוהיר את העם פשוטה אויב בא ועם לא יחרדו אס־תהיה רעה בעיר ויהוה לא עשה בגמול הפעשה. וכן שתראו שמתקמים דברי הנביא ואיך לא תשובו אלי: ז כי לא יעשה אדני יהוה דבר כי אס־גלה סודו בתחילה אל־עבדיו הנביאים: ח אריה שאג מי לא יירא אדני יהוה דבר מי לא ינבא ואיך תצו עליהם שלא ינבאו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָה,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

בי"ה, חיי כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה' משה שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מח' כסלו, בו כותב אודות סדר הלימוד ומהות התלמידים בכתות
השונות. והשייטת יצליחו למלאות תפקידו לקרב לבם של בני"י לאבינו שבשמים ע"י החינוך הנכון.
וכבר ידוע פס"ד של רבנו הזקן אשר עי"ז נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

מ"ש אודות הלימוד בליל שבת, הרי, אם יש מקום, צריך הי' לסדר שאז ילמדו פרשת השבוע
עם פירוש רש"י, וקיצור שו"ע הלכות שבת, ודא"ח המתאים לפי השגת התלמידים. וכבר ידועה הצעתי
לכמה מוסדות חינוך - שיקבעו שיעור בהלכות הצריכות בחיי היום יומים, ולהתחיל באותם העניינים
התכופים ביותר וכמו ברכות הנהנין וכו', שהרי סו"ס זהו כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו
שמור.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:19	16:19	17:08	17:06	16:39	16:38	9:53	9:50	9:01	8:57	8:24	8:21	6:31	6:26	באר שבע (ח)
17:15	16:08	17:04	17:02	16:38	16:37	9:54	9:51	9:02	8:58	8:25	8:21	6:34	6:29	חיפה (ח)
17:16	16:01	17:05	17:04	16:41	16:40	9:52	9:49	9:00	8:56	8:23	8:20	6:30	6:26	ירושלים (ח)
17:17	16:18	17:06	17:05	16:38	16:37	9:54	9:51	9:02	8:58	8:25	8:22	6:33	6:28	תל אביב (ח)
16:54	15:42	16:39	16:39	16:00	16:01	10:25	10:21	9:41	9:36	8:52	8:48	7:37	7:31	אוסטריה, וינה (ח)
21:24	20:19	21:10	21:05	20:38	20:33	10:47	10:45	9:31	9:29	8:43	8:42	5:52	5:51	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:01	15:52	16:47	16:47	16:10	16:10	10:25	10:21	9:40	9:35	8:53	8:49	7:32	7:27	אוקראינה, אודסה (ח)
16:29	15:17	16:14	16:14	15:36	15:36	9:59	9:55	9:14	9:10	8:26	8:22	7:10	7:04	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:38	15:27	16:24	16:24	15:45	15:45	10:10	10:06	9:26	9:22	8:37	8:33	7:23	7:17	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:59	15:44	16:43	16:44	16:02	16:03	10:38	10:35	9:56	9:51	9:05	9:00	7:57	7:50	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:50	15:36	16:35	16:35	15:54	15:55	10:31	10:27	9:49	9:44	8:57	8:53	7:50	7:44	אוקראינה, קייב (ח)
17:30	16:25	17:16	17:16	16:43	16:43	10:50	10:46	10:04	10:00	9:18	9:14	7:55	7:49	איטליה, מילאנו (ח)
18:46	17:54	18:36	18:34	18:12	18:10	10:07	10:04	9:04	9:02	8:33	8:31	6:04	6:01	אקוודור, קיטו (ח)
20:46	19:44	20:33	20:28	20:02	19:58	10:24	10:21	9:09	9:08	8:25	8:24	5:35	5:34	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:04	20:54	21:49	21:43	21:13	21:08	11:08	11:07	9:51	9:49	8:58	8:58	6:06	6:06	ארגנטינה, ברילובה (ח)
17:28	16:25	17:16	17:15	16:44	16:43	10:26	10:23	9:37	9:33	8:56	8:53	7:18	7:13	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:14	16:11	17:02	17:01	16:29	16:28	10:17	10:13	9:28	9:25	8:47	8:43	7:11	7:06	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:15	16:11	17:02	17:01	16:29	16:29	10:18	10:14	9:29	9:25	8:47	8:44	7:12	7:07	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:47	16:42	17:34	17:33	17:00	17:00	10:55	10:52	10:08	10:04	9:25	9:21	7:53	7:48	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:02	17:06	17:51	17:50	17:24	17:23	10:33	10:30	9:40	9:36	9:04	9:01	7:08	7:04	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:25	16:26	17:14	17:12	16:44	16:43	10:07	10:04	9:15	9:12	8:38	8:34	6:48	6:44	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:09	17:13	17:58	17:57	17:32	17:30	10:30	10:26	9:35	9:31	9:01	8:57	6:59	6:55	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:09	16:05	16:56	16:55	16:23	16:22	10:14	10:10	9:25	9:21	8:43	8:39	7:09	7:04	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:06	16:02	16:53	16:53	16:20	16:19	10:13	10:09	9:25	9:21	8:42	8:39	7:10	7:05	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:35	18:41	19:25	19:22	19:00	18:56	10:16	10:13	9:08	9:06	8:35	8:32	5:54	5:52	בוליביה, לה פס (ח)
17:32	16:17	17:17	17:17	16:35	16:35	11:17	11:13	10:35	10:31	9:42	9:38	8:38	8:32	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:34	16:19	17:18	17:19	16:37	16:37	11:17	11:13	10:35	10:30	9:42	9:38	8:37	8:30	בלגיה, בריסל (ח)
19:26	18:34	19:15	19:11	18:53	18:49	9:45	9:43	8:35	8:33	7:59	7:57	5:14	5:12	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:12	18:16	19:01	18:58	18:35	18:31	9:34	9:31	8:24	8:22	7:48	7:46	5:03	5:02	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
16:50	15:38	16:34	16:34	15:53	15:54	10:36	10:32	9:54	9:49	9:01	8:57	7:58	7:51	בריטניה, לונדון (ח)
16:51	15:34	16:35	16:35	15:49	15:50	10:48	10:43	10:08	10:03	9:11	9:07	8:17	8:10	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:52	15:36	16:36	16:37	15:54	15:55	10:43	10:39	10:03	9:58	9:08	9:04	8:09	8:02	גרמניה, ברלין (ח)
17:19	16:05	17:04	17:04	16:23	16:24	10:58	10:54	10:16	10:11	9:24	9:20	8:16	8:10	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:34	18:43	19:22	19:18	19:02	18:58	9:44	9:41	8:33	8:31	7:55	7:53	5:08	5:07	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:38	17:44	18:28	18:26	18:03	18:01	10:43	10:40	9:46	9:42	9:13	9:10	7:03	6:59	הודו, מומבאי (ח)
18:35	17:41	18:25	18:23	18:00	17:58	10:38	10:35	9:41	9:38	9:09	9:06	6:58	6:54	הודו, פונה (ח)
16:45	15:34	16:31	16:31	15:53	15:53	10:13	10:09	9:28	9:24	8:40	8:36	7:23	7:17	הונגריה, בודפשט (ח)
17:18	16:14	17:05	17:05	16:32	16:32	10:22	10:18	9:33	9:30	8:51	8:48	7:16	7:11	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:49	16:48	17:37	17:37	17:06	17:05	10:44	10:40	9:54	9:50	9:14	9:10	7:32	7:27	יוון, אתונה (ח)
17:07	15:57	16:53	16:53	16:15	16:16	10:33	10:29	9:48	9:44	9:01	8:57	7:42	7:36	מלדובה, קישינב (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:35	17:41	18:25	18:23	17:59	17:57	10:40	10:37	9:43	9:40	9:11	9:08	7:01	6:57	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:10	19:54	20:53	20:47	20:13	20:07	9:47	9:45	8:27	8:26	7:24	7:24	4:34	4:35	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:48	16:52	17:37	17:36	17:10	17:09	10:14	10:10	9:19	9:16	8:44	8:41	6:45	6:41	נפאל, קטמנדו (ח)
19:34	18:42	19:24	19:21	19:00	18:57	10:58	10:55	9:56	9:53	9:25	9:22	6:57	6:54	סינגפור, סינגפור (ח)
16:23	15:05	16:07	16:07	15:23	15:24	10:12	10:08	9:32	9:27	8:37	8:33	7:37	7:30	פולין, ורשא (ח)
19:02	18:09	18:52	18:49	18:27	18:24	9:54	9:52	8:48	8:46	8:15	8:13	5:38	5:36	פרו, לימה (ח)
17:47	16:38	17:33	17:33	16:56	16:56	11:08	11:04	10:22	10:18	9:36	9:32	8:13	8:08	צרפת, ליאון (ח)
17:48	16:38	17:33	17:33	16:56	16:56	11:22	11:18	10:38	10:34	9:49	9:45	8:36	8:30	צרפת, פריז (ח)
18:20	17:28	18:10	18:08	17:46	17:44	9:52	9:49	8:51	8:48	8:20	8:17	5:55	5:52	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:29	16:26	17:16	17:15	16:44	16:44	10:42	10:38	9:55	9:51	9:11	9:07	7:43	7:37	קנדה, טורונטו (ח)
17:01	15:54	16:47	16:47	16:12	16:12	10:21	10:17	9:35	9:31	8:49	8:45	7:26	7:20	קנדה, מונטריאול (ח)
17:16	16:17	17:05	17:04	16:35	16:34	10:01	9:58	9:10	9:06	8:32	8:28	6:44	6:40	קפריסין, לרנקה (ח)
17:34	16:11	17:16	17:17	16:29	16:30	11:37	11:33	10:59	10:54	10:00	9:56	9:12	9:05	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:04	15:42	16:46	16:47	16:00	16:02	11:13	11:08	10:35	10:30	9:34	9:30	8:51	8:44	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:23	16:13	17:09	17:09	16:31	16:31	10:50	10:46	10:05	10:01	9:17	9:14	7:59	7:53	רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)
17:27	16:22	17:13	17:13	16:40	16:40	10:55	10:51	10:10	10:06	9:22	9:18	8:05	7:59	שווייץ, ציריך (ח)
18:26	17:34	18:17	18:14	17:52	17:50	10:19	10:16	9:20	9:17	8:49	8:46	6:32	6:29	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוונדויות תשמ"מ ז"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויהתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00455
07/12/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7